നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദകനികായേ

ജാതക-അട്ഠകഥാ

(പഠമോ ഭാഗോ)

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

ജാതികോടിസഹസ്സേഹി , പമാണരഹിതം ഹിതം;
ലോകസ്സ **ലോകനാഥേന,** കതം യേന മഹേസിനാ.

തസ്സ പാദേ നമസ്സിത്വാ, കത്വാ **ധമ്മസ്സ** ചഞ്ജലിം;
സങ്ഘഞ്ച പതിമാനേത്വാ, സബ്ബസമ്മാനഭാജനം.

നമസ്സനാദിനോ അസ്സ, പുഞ്ഞസ്സ രതനത്തയേ;
പവത്തസ്സാനുഭാവേന, ഛേത്വാ സബ്ബേ ഉപദ്ദവേ.

തം തം കാരണമാഗമ്മ, ദേസിതാനി ജുതീമതാ;
അപണ്ണകാദീനി പുരാ, ജാതകാനി മഹേസിനാ.

യാനി യേസു ചിരം സത്ഥാ, ലോകനിത്ഥരണത്ഥികോ;
അനന്തേ ബോധിസമ്ഭാരേ, പരിപാചേസി നായകോ.

താനി സബ്ബാനി ഏകജ്ഝം, ആരോപേന്തേഹി സങ്ഗഹം;
ജാതകം നാമ സങ്ഗീതം, ധമ്മസങ്ഗാഹകേഹി യം.

ബുദ്ധവംസസ്സ ഏതസ്സ, ഇച്ഛന്തേന ചിരട്ഠിതിം;
യാചിതോ അഭിഗന്ത്വാന, ഥേരേന **അത്ഥദസ്സിനാ**.

അസംസട്ഠവിഹാരേ , സദാ സുദ്ധവിഹാരിനാ;
തഥേവ **ബുദ്ധമിത്തേന,** സന്തചിത്തേന വിഞ്ഞുനാ.

മഹിംസാസകവംസമ്ഹി, സമ്ഭൂതേന നയഞ്ഞുനാ;
ബുദ്ധദേവേന ച തഥാ, ഭിക്ഖുനാ സുദ്ധബുദ്ധിനാ.

മഹാപുരിസചരിയാനം, ആനുഭാവം അചിന്തിയം;
തസ്സ വിജ്ജോതയന്തസ്സ, ജാതകസ്സത്ഥവണ്ണനം.

മഹാവിഹാരവാസീനം, വാചനാമഗ്ഗനിസ്സിതം;
ഭാസിസ്സം ഭാസതോ തം മേ, സാധു ഗണ്ഹന്തു സാധവോതി.

നിദാനകഥാ

സാ പനായം ജാതകസ്സ അത്ഥവണ്ണനാ ദൂരേനിദാനം, അവിദൂരേനിദാനം, സന്തികേനിദാനന്തി ഇമാനി തീണി നിദാനാനി ദസ്സേത്വാ വണ്ണിയമാനാ യേ നം സുണന്തി, തേഹി സമുദാഗമതോ പട്ഠായ വിഞ്ഞാതത്താ യസ്മാ സുട്ഠു വിഞ്ഞാതാ നാമ ഹോതി, തസ്മാ തം താനി നിദാനാനി ദസ്സേത്വാ വണ്ണയിസ്സാമ.

തത്ഥ ആദിതോ താവ തേസം നിദാനാനം പരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ. ദീപങ്കരപാദമൂലസ്മിഞ്ഹി കതാഭിനീഹാരസ്സ മഹാസത്തസ്സ യാവ വേസ്സന്തരത്തഭാവാ ചവിത്വാ തുസിതപുരേ നിബ്ബത്തി, താവ പവത്തോ കഥാമഗ്ഗോ **ദൂരേനിദാനം** നാമ. തുസിതഭവനതോ പന ചവിത്വാ യാവ ബോധിമണ്ഡേ സബ്ബഞ്ഞുതപ്പത്തി, താവ പവത്തോ കഥാമഗ്ഗോ **അവിദൂരേനിദാനം** നാമ. **സന്തികേനിദാനം** പന തേസു തേസു ഠാനേസു വിഹരതോ തസ്മിം തസ്മിംയേവ ഠാനേ ലബ്ഭതീതി.

൧. ദൂരേനിദാനകഥാ

തത്രിദം **ദൂരേനിദാനം** നാമ - ഇതോ കിര കപ്പസതസഹസ്സാധികാനം ചതുന്നം അസങ്ഖ്യേയ്യാനം മത്ഥകേ **അമരവതീ** നാമ നഗരം അഹോസി. തത്ഥ **സുമേധോ** നാമ ബ്രാഹ്മണോ പടിവസതി ഉഭതോ സുജാതോ മാതിതോ ച പിതിതോ ച സംസുദ്ധഗഹണികോ യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ അക്ഖിത്തോ അനുപകുട്ഠോ ജാതിവാദേന അഭിരൂപോ ദസ്സനീയോ പാസാദികോ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതോ. സോ അഞ്ഞം കമ്മം അകത്വാ ബ്രാഹ്മണസിപ്പമേവ ഉഗ്ഗണ്ഹി. തസ്സ ദഹരകാലേയേവ മാതാപിതരോ കാലമകംസു. അഥസ്സ രാസിവഡ്ഢകോ അമച്ചോ ആയപോത്ഥകം ആഹരിത്വാ സുവണ്ണരജതമണിമുത്താദിഭരിതേ ഗബ്ഭേ വിവരിത്വാ ''ഏത്തകം തേ, കുമാര, മാതു സന്തകം, ഏത്തകം പിതു സന്തകം, ഏത്തകം അയ്യകപയ്യകാന''ന്തി യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ ധനം ആചിക്ഖിത്വാ ''ഏതം പടിപജ്ജാഹീ''തി ആഹ. സുമേധപണ്ഡിതോ ചിന്തേസി - ''ഇമം ധനം സംഹരിത്വാ മയ്ഹം പിതുപിതാമഹാദയോ പരലോകം ഗച്ഛന്താ ഏകം കഹാപണമ്പി ഗഹേത്വാ ന ഗതാ, മയാ പന ഗഹേത്വാ ഗമനകാരണം കാതും വട്ടതീ''തി. സോ രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ മഹാജനസ്സ ദാനം ദത്വാ താപസപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സ ആവിഭാവത്ഥം ഇമസ്മിം ഠാനേ സുമേധകഥാ കഥേതബ്ബാ . സാ പനേസാ കിഞ്ചാപി ബുദ്ധവംസേ നിരന്തരം ആഗതായേവ, ഗാഥാസമ്ബന്ധേന പന ആഗതത്താ ന സുട്ഠു പാകടാ. തസ്മാ തം അന്തരന്തരാ ഗാഥായ സമ്ബന്ധദീപകേഹി വചനേഹി സദ്ധിം കഥേസ്സാമ.

സുമേധകഥാ

കപ്പസതസഹസ്സാധികാനഞ്ഹി ചതുന്നം അസങ്ഖ്യേയ്യാനം മത്ഥകേ ദസഹി സദ്ദേഹി അവിവിത്തം ''അമരവതീ''തി ച ''അമര''ന്തി ച ലദ്ധനാമം നഗരം അഹോസി, യം സന്ധായ ബുദ്ധവംസേ വുത്തം -

> ''കപ്പേ ച സതസഹസ്സേ, ചതുരോ ച അസങ്ഖിയേ;
> അമരം നാമ നഗരം, ദസ്സനേയ്യം മനോരമം;
> ദസഹി സദ്ദേഹി അവിവിത്തം, അന്നപാനസമായുത''ന്തി.

തത്ഥ **ദസഹി സദ്ദേഹി അവിവിത്ത**ന്തി ഹത്ഥിസദ്ദേന, അസ്സസദ്ദേന, രഥസദ്ദേന, ഭേരിസദ്ദേന, മുദിങ്ഗസദ്ദേന, വീണാസദ്ദേന, സമ്മസദ്ദേന, താളസദ്ദേന, സങ്ഖസദ്ദേന "അസ്നാഥ, പിവഥ, ഖാദഥാ"തി ദസമേന സദ്ദേനാതി ഇമേഹി ദസഹി സദ്ദേഹി അവിവിത്തം അഹോസി. തേസം പന സദ്ദാനം ഏകദേസമേവ ഗഹേത്വാ -

"ഹത്ഥിസദ്ദം അസ്സസദ്ദം, ഭേരിസങ്ഖരഥാനി ച;
ഖാദഥ പിവഥ ചേവ, അന്നപാനേന ഘോസിത"ന്തി. -

ബുദ്ധവംസേ ഇമം ഗാഥം വത്വാ -

"നഗരം സബ്ബങ്ഗസമ്പന്നം, സബ്ബകമ്മമുപാഗതം;
സത്തരതനസമ്പന്നം, നാനാജനസമാകുലം;
സമിദ്ധം ദേവനഗരംവ, ആവാസം പുഞ്ഞകമ്മിനം.

"നഗരേ അമരവതിയാ, സുമേധോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ;
അനേകകോടിസന്നിചയോ, പഹൂതധനധഞ്ഞവാ.

"അജ്ഝായകോ മന്തധരോ, തിണ്ണം വേദാന പാരഗൂ;
ലക്ഖണേ ഇതിഹാസേ ച, സധമ്മേ പാരമിം ഗതോ"തി. - വുത്തം;

അഥേകദിവസം സോ സുമേധപണ്ഡിതോ ഉപരിപാസാദവരതലേ രഹോഗതോ ഹുത്വാ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസിന്നോ ചിന്തേസി - "പുനബ്ഭവേ, പണ്ഡിത, പടിസന്ധിഗ്ഗഹണം നാമ ദുക്ഖം, തഥാ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ സരീരഭേദനം, അഹഞ്ച ജാതിധമ്മോ ജരാധമ്മോ ബ്യാധിധമ്മോ മരണധമ്മോ, ഏവംഭൂതേന മയാ അജാതിം അജരം അബ്യാധിം അദുക്ഖം സുഖം സീതലം അമതമഹാനിബ്ബാനം പരിയേസിതും വട്ടതി, അവസ്സം ഭവതോ മുച്ചിത്വാ നിബ്ബാനഗാമിനാ ഏകേന മഗ്ഗേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി. തേന വുത്തം -

"രഹോഗതോ നിസീദിത്വാ, ഏവം ചിന്തേസഹം തദാ;
ദുക്ഖോ പുനബ്ഭവോ നാമ, സരീരസ്സ ച ഭേദനം.

"ജാതിധമ്മോ ജരാധമ്മോ, ബ്യാധിധമ്മോ സഹം തദാ;
അജരം അമതം ഖേമം, പരിയേസിസ്സാമി നിബ്ബുതിം.

"യംനൂനിമം പൂതികായം, നാനാകുണപപൂരിതം;
ഛഡ്ഡയിത്വാന ഗച്ഛേയ്യം, അനപേക്ഖോ അനത്ഥികോ.

"അത്ഥി ഹേഹിതി സോ മഗ്ഗോ, ന സോ സക്കാ ന ഹേതുയേ;
പരിയേസിസ്സാമി തം മഗ്ഗം, ഭവതോ പരിമുത്തിയാ"തി.

തതോ ഉത്തരിപി ഏവം ചിന്തേസി - യഥാ ഹി ലോകേ ദുക്ഖസ്സ പടിപക്ഖഭൂതം സുഖം നാമ അത്ഥി, ഏവം ഭവേ സതി തപ്പടിപക്ഖേന വിഭവേനാപി ഭവിതബ്ബം. യഥാ ച ഉണ്ഹേ സതി തസ്സ വൂപസമഭൂതം സീതമ്പി അത്ഥി, ഏവം രാഗാദീനം അഗ്ഗീനം വൂപസമേന നിബ്ബാനേനാപി ഭവിതബ്ബം. യഥാ ച പാപസ്സ ലാമകസ്സ ധമ്മസ്സ പടിപക്ഖഭൂതോ കല്യാണോ അനവജ്ജധമ്മോപി അത്ഥിയേവ, ഏവമേവ പാപികായ ജാതിയാ സതി

സബ്ബജാതിക്ഖേപനതോ അജാതിസങ്ഖാതേന നിബ്ബാനേനാപി ഭവിതബ്ബമേവാതി. തേന വുത്തം -

> ''യഥാപി ദുക്ഖേ വിജ്ജന്തേ, സുഖം നാമപി വിജ്ജതി;
> ഏവം ഭവേ വിജ്ജമാനേ, വിഭവോപി ഇച്ഛിതബ്ബകോ.
>
> ''യഥാപി ഉണ്ഹേ വിജ്ജന്തേ, അപരം വിജ്ജതി സീതലം;
> ഏവം തിവിധഗ്ഗി വിജ്ജന്തേ, നിബ്ബാനം ഇച്ഛിതബ്ബകം.
>
> ''യഥാപി പാപേ വിജ്ജന്തേ, കല്യാണമപി വിജ്ജതി;
> ഏവമേവ ജാതി വിജ്ജന്തേ, അജാതിപിച്ഛിതബ്ബക''ന്തി.

അപരമ്പി ചിന്തേസി - യഥാ നാമ ഗൂഥരാസിമ്ഹി നിമുഗ്ഗേന പുരിസേന ദൂരതോ പഞ്ചവണ്ണപദുമസഞ്ഛന്നം മഹാതളാകം ദിസ്വാ ''കതരേന നു ഖോ മഗ്ഗേന ഏത്ഥ ഗന്തബ്ബ''ന്തി തം തളാകം ഗവേസിതും യുത്തം. യം തസ്സ അഗവേസനം, ന സോ തളാകസ്സ ദോസോ. ഏവമേവ കിലേസമലധോവനേ അമതമഹാനിബ്ബാനതളാകേ വിജ്ജന്തേ തസ്സ അഗവേസനം ന അമതനിബ്ബാനമഹാതളാകസ്സ ദോസോ. യഥാ ച ചോരേഹി സമ്പരിവാരിതോ പുരിസോ പലായനമഗ്ഗേ വിജ്ജമാനേപി സചേ ന പലായതി, ന സോ മഗ്ഗസ്സ ദോസോ, പുരിസസ്സേവ ദോസോ. ഏവമേവ കിലേസേഹി പരിവാരേത്വാ ഗഹിതസ്സ പുരിസസ്സ വിജ്ജമാനേയേവ നിബ്ബാനഗാമിമ്ഹി സിവേ മഗ്ഗേ മഗ്ഗസ്സ അഗവേസനം നാമ ന മഗ്ഗസ്സ ദോസോ, പുഗ്ഗലസ്സേവ ദോസോ. യഥാ ച ബ്യാധിപീളിതോ പുരിസോ വിജ്ജമാനേ ബ്യാധിതികിച്ഛകേ വേജ്ജേ സചേ തം വേജ്ജം ഗവേസിത്വാ ബ്യാധിം ന തികിച്ഛാപേതി, ന സോ വേജ്ജസ്സ ദോസോ, പുരിസസ്സേവ ദോസോ. ഏവമേവ യോ കിലേസബ്യാധിപീളിതോ പുരിസോ കിലേസവൂപസമമഗ്ഗകോവിദം വിജ്ജമാനമേവ ആചരിയം ന ഗവേസതി, തസ്സേവ ദോസോ, ന കിലേസവിനാസകസ്സ ആചരിയസ്സാതി. തേന വുത്തം -

> ''യഥാ ഗൂഥഗതോ പുരിസോ, തളാകം ദിസ്വാന പൂരിതം;
> ന ഗവേസതി തം തളാകം, ന ദോസോ തളാകസ്സ സോ.
>
> ''ഏവം കിലേസമലധോവേ, വിജ്ജന്തേ അമതന്തളേ;
> ന ഗവേസതി തം തളാകം, ന ദോസോ അമതന്തളേ.
>
> ''യഥാ അരീഹി പരിരുദ്ധോ, വിജ്ജന്തേ ഗമനമ്പഥേ;
> ന പലായതി സോ പുരിസോ, ന ദോസോ അഞ്ജസസ്സ സോ.
>
> ''ഏവം കിലേസപരിരുദ്ധോ, വിജ്ജമാനേ സിവേ പഥേ;
> ന ഗവേസതി തം മഗ്ഗം, ന ദോസോ സിവമഞ്ജസേ.
>
> ''യഥാപി ബ്യാധിതോ പുരിസോ, വിജ്ജമാനേ തികിച്ഛകേ;
> ന തികിച്ഛാപേതി തം ബ്യാധിം, ന ദോസോ സോ തികിച്ഛകേ.
>
> ''ഏവം കിലേസബ്യാധീഹി, ദുക്ഖിതോ പരിപീളിതോ;
> ന ഗവേസതി തം ആചരിയം, ന ദോസോ സോ വിനായകേ''തി.

അപരമ്പി ചിന്തേസി - യഥാ മണ്ഡനജാതികോ പുരിസോ കണ്ഠേ ആസത്തം കുണപം ഛഡ്ഡേത്വാ സുഖീ ഗച്ഛതി, ഏവം മയാപി ഇമം പൂതികായം ഛഡ്ഡേത്വാ അനപേക്ഖേന നിബ്ബാനനഗരം പവിസിതബ്ബം. യഥാ ച നരനാരിയോ ഉക്കാരഭൂമിയം ഉച്ചാരപസ്സാവം കത്വാ ന തം ഉച്ഛങ്ഗേന വാ ആദായ ദസന്തേന വാ വേഠേത്വാ ഗച്ഛന്തി, ജിഗുച്ഛമാനാ പന അനപേക്ഖാവ ഛഡ്ഡേത്വാ ഗച്ഛന്തി, ഏവം മയാപി ഇമം പൂതികായം അനപേക്ഖേന ഛഡ്ഡേത്വാ അമതം നിബ്ബാനനഗരം പവിസിതും വട്ടതി. യഥാ ച നാവികാ നാമ ജജ്ജരം നാവം അനപേക്ഖാ ഛഡ്ഡേത്വാ ഗച്ഛന്തി, ഏവം അഹമ്പി ഇമം നവഹി വണമുഖേഹി പഗ്ഘരന്തം കായം ഛഡ്ഡേത്വാ അനപേക്ഖോ നിബ്ബാനപുരം പവിസിസ്സാമി. യഥാ ച പുരിസോ നാനാരതനാനി ആദായ ചോരേഹി സദ്ധിം മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തോ അത്തനോ രതനനാസഭയേന തേ ഛഡ്ഡേത്വാ ഖേമം മഗ്ഗം ഗണ്ഹാതി, ഏവം അയമ്പി കരജകായോ രതനവിലോപകചോരസദിസോ. സചാഹം ഏത്ഥ തണ്ഹം കരിസ്സാമി, അരിയമഗ്ഗകുസലധമ്മരതനം മേ നസ്സിസ്സതി. തസ്മാ മയാ ഇമം ചോരസദിസം കായം ഛഡ്ഡേത്വാ നിബ്ബാനനഗരം പവിസിതും വട്ടതീതി. തേന വുത്തം -

> "യഥാപി കുണപം പുരിസോ, കണ്ഠേ ബദ്ധം ജിഗുച്ഛിയ;
> മോചയിത്വാന ഗച്ഛേയ്യ, സുഖീ സേരീ സയംവസീ.
>
> "തഥേവിമം പൂതികായം, നാനാകുണപസഞ്ചയം;
> ഛഡ്ഡയിത്വാന ഗച്ഛേയ്യം, അനപേക്ഖോ അനത്ഥികോ.
>
> "യഥാ ഉച്ചാരട്ഠാനമ്ഹി, കരീസം നരനാരിയോ;
> ഛഡ്ഡയിത്വാന ഗച്ഛന്തി, അനപേക്ഖാ അനത്ഥികാ.
>
> "ഏവമേവാഹം ഇമം കായം, നാനാകുണപപൂരിതം;
> ഛഡ്ഡയിത്വാന ഗച്ഛിസ്സം, വച്ചം കത്വാ യഥാ കുടിം.
>
> "യഥാപി ജജ്ജരം നാവം, പലുഗ്ഗം ഉദഗാഹിനിം;
> സാമീ ഛഡ്ഡേത്വാ ഗച്ഛന്തി, അനപേക്ഖാ അനത്ഥികാ.
>
> "ഏവമേവാഹം ഇമം കായം, നവച്ഛിദ്ദം ധുവസ്സവം;
> ഛഡ്ഡയിത്വാന ഗച്ഛിസ്സം, ജിണ്ണനാവംവ സാമികാ.
>
> "യഥാപി പുരിസോ ചോരേഹി, ഗച്ഛന്തോ ഭണ്ഡമാദിയ;
> ഭണ്ഡച്ഛേദഭയം ദിസ്വാ, ഛഡ്ഡയിത്വാന ഗച്ഛതി.
>
> "ഏവമേവ അയം കായോ, മഹാചോരസമോ വിയ;
> പഹായിമം ഗമിസ്സാമി, കുസലച്ഛേദനാഭയാ"തി.

ഏവം സുമേധപണ്ഡിതോ നാനാവിധാഹി ഉപമാഹി ഇമം നേക്ഖമ്മൂപസംഹിതം അത്ഥം ചിന്തേത്വാ സകനിവേസനേ അപരിമിതം ഭോഗക്ഖന്ധം ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന കപണദ്ധികാദീനം വിസ്സജ്ജേത്വാ മഹാദാനം ദത്വാ വത്ഥുകാമേ ച കിലേസകാമേ ച പഹായ അമരനഗരതോ നിക്ഖമിത്വാ ഏകകോവ ഹിമവന്തേ ധമ്മികം നാമ പബ്ബതം നിസ്സായ അസ്സമം കത്വാ തത്ഥ പണ്ണസാലഞ്ച ചങ്കമഞ്ച മാപേത്വാ പഞ്ചഹി നീവരണദോസേഹി വിവജ്ജിതം "ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ"തിആദിനാ നയേന വുത്തേഹി

അട്ഠഹി കാരണഗുണേഹി സമുപേതം അഭിഞ്ഞാസങ്ഖാതം ബലം ആഹരിതും തസ്മിം അസ്സമപദേ നവദോസസമന്നാഗതം സാടകം പജഹിത്വാ ദ്വാദസഗുണസമന്നാഗതം വാകചീരം നിവാസേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. ഏവം പബ്ബജിതോ അട്ഠദോസസമാകിണ്ണം തം പണ്ണസാലം പഹായ ദസഗുണസമന്നാഗതം രുക്ഖമൂലം ഉപഗന്ത്വാ സബ്ബം ധഞ്ഞവികതിം പഹായ പവത്തഫലഭോജനോ ഹുത്വാ നിസജ്ജട്ഠാനചങ്കമനവസേനേവ പധാനം പദഹന്തോ സത്താഹബ്ഭന്തരേയേവ അട്ഠന്നം സമാപത്തീനം പഞ്ചന്നഞ്ച അഭിഞ്ഞാനം ലാഭീ അഹോസി. ഏവം തം യഥാപത്ഥിതം അഭിഞ്ഞാബലം പാപുണി. തേന വുത്തം -

"ഏവാഹം ചിന്തയിത്വാന, നേകകോടിസതം ധനം;
നാഥാനാഥാനം ദത്വാന, ഹിമവന്തമുപാഗമിം.

"ഹിമവന്തസ്സാവിദൂരേ , ധമ്മികോ നാമ പബ്ബതോ;
അസ്സമോ സുകതോ മയ്ഹം, പണ്ണസാലാ സുമാപിതാ.

"ചങ്കമം തത്ഥ മാപേസിം, പഞ്ചദോസവിവജ്ജിതം;
അട്ഠഗുണസമുപേതം, അഭിഞ്ഞാബലമാഹരിം.

"സാടകം പജഹിം തത്ഥ, നവദോസമുപാഗതം;
വാകചീരം നിവാസേസിം, ദ്വാദസഗുണമുപാഗതം.

"അട്ഠദോസസമാകിണ്ണം, പജഹിം പണ്ണസാലകം;
ഉപാഗമിം രുക്ഖമൂലം, ഗുണേ ദസഹുപാഗതം.

"വാപിതം രോപിതം ധഞ്ഞം, പജഹിം നിരവസേസതോ;
അനേകഗുണസമ്പന്നം, പവത്തഫലമാദിയിം.

"തത്ഥപ്പധാനം പദഹിം, നിസജ്ജട്ഠാനചങ്കമേ;
അബ്ഭന്തരമ്ഹി സത്താഹേ, അഭിഞ്ഞാബലപാപുണി"ന്തി.

തത്ഥ "അസ്സമോ സുകതോ മയ്ഹം, പണ്ണസാലാ സുമാപിതാ"തി ഇമായ പാളിയാ സുമേധപണ്ഡിതേന അസ്സമപണ്ണസാലാചങ്കമാ സഹത്ഥാ മാപിതാ വിയ വുത്താ. അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ - മഹാസത്തം "ഹിമവന്തം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ അജ്ജ ധമ്മികം പബ്ബതം പവിസിസ്സാമീ"തി നിക്ഖന്തം ദിസ്വാ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ വിസ്സകമ്മദേവപുത്തം ആമന്തേസി - "താത, അയം സുമേധപണ്ഡിതോ പബ്ബജിസ്സാമീതി നിക്ഖന്തോ, ഏതസ്സ വസനട്ഠാനം മാപേഹീ"തി. സോ തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ രമണീയം അസ്സമം, സുഗുത്തം പണ്ണസാലം, മനോരമം ചങ്കമഞ്ച മാപേസി. ഭഗവാ പന തദാ അത്തനോ പുഞ്ഞാനുഭാവേന നിപ്ഫന്നം തം അസ്സമപദം സന്ധായ സാരിപുത്ത, തസ്മിം ധമ്മികപബ്ബതേ -

"അസ്സമോ സുകതോ മയ്ഹം, പണ്ണസാലാ സുമാപിതാ;
ചങ്കമം തത്ഥ മാപേസിം, പഞ്ചദോസവിവജ്ജിത"ന്തി. -

ആഹ . തത്ഥ **സുകതോ മയ്ഹന്തി** സുകതോ മയാ. **പണ്ണസാലാ സുമാപിതാതി** പണ്ണച്ഛദനസാലാപി മേ സുമാപിതാ അഹോസി.

പഞ്ചദോസവിവജ്ജിതന്തി പഞ്ചിമേ ചങ്കമദോസാ നാമ - ഥദ്ധവിസമതാ, അന്തോരുക്ഖതാ, ഗഹനച്ഛന്നതാ, അതിസമ്ബാധതാ, അതിവിസാലതാതി. ഥദ്ധവിസമഭൂമിഭാഗസ്മിഞ്ഹി ചങ്കമേ ചങ്കമന്തസ്സ പാദാ രുജ്ജന്തി, ഫോടാ ഉട്ഠഹന്തി, ചിത്തം ഏകഗ്ഗം ന ലഭതി, കമ്മട്ഠാനം വിപജ്ജതി. മുദുസമതലേ പന ഫാസുവിഹാരം ആഗമ്മ കമ്മട്ഠാനം സമ്പജ്ജതി. തസ്മാ ഥദ്ധവിസമഭൂമിഭാഗതാ ഏകോ ദോസോതി വേദിതബ്ബോ. ചങ്കമസ്സ അന്തോ വാ മജ്ഝേ വാ കോടിയം വാ രുക്ഖേ സതി പമാദമാഗമ്മ ചങ്കമന്തസ്സ നലാടം വാ സീസം വാ പടിഹഞ്ഞതീതി അന്തോരുക്ഖതാ ദുതിയോ ദോസോ. തിണലതാദിഗഹനച്ഛന്നേ ചങ്കമേ ചങ്കമന്തോ അന്ധകാരവേലായം ഉരഗാദികേ പാണേ അക്കമിത്വാ വാ മാരേതി, തേഹി വാ ദട്ഠോ ദുക്ഖം ആപജ്ജതീതി ഗഹനച്ഛന്നതാ തതിയോ ദോസോ. അതിസമ്ബാധേ ചങ്കമേ വിത്ഥാരതോ രതനികേ വാ അഡ്ഢരതനികേ വാ ചങ്കമന്തസ്സ പരിച്ഛേദേ പക്ഖലിത്വാ നഖാപി അങ്ഗുലിയോപി ഭിജ്ജന്തീതി അതിസമ്ബാധതാ ചതുത്ഥോ ദോസോ. അതിവിസാലേ ചങ്കമേ ചങ്കമന്തസ്സ ചിത്തം വിധാവതി, ഏകഗ്ഗതം ന ലഭതീതി അതിവിസാലതാ പഞ്ചമോ ദോസോ. പുഥുലതോ പന ദിയഡ്ഢരതനം ദ്വീസു പസ്സേസു രതനമത്തഅനുചങ്കമം ദീഘതോ സട്ഠിഹത്ഥം മുദുതലം സമവിപ്പകിണ്ണവാലുകം ചങ്കമം വട്ടതി ചേതിയഗിരിമ്ഹി ദീപപ്പസാദകമഹിന്ദത്ഥേരസ്സ ചങ്കമനം വിയ, താദിസം തം അഹോസി. തേനാഹ ''ചങ്കമം തത്ഥ മാപേസിം, പഞ്ചദോസവിവജ്ജിത''ന്തി.

അട്ഠഗുണസമുപേതന്തി അട്ഠഹി സമണസുഖേഹി ഉപേതം. അട്ഠിമാനി സമണസുഖാനി നാമ - ധനധഞ്ഞപരിഗ്ഗഹാഭാവോ, അനവജ്ജപിണ്ഡപാതപരിയേസനഭാവോ, നിബ്ബുതപിണ്ഡപാതഭുഞ്ജനഭാവോ, രട്ഠം പീളേത്വാ ധനസാരം വാ സീസകഹാപണാദീനി വാ ഗണ്ഹന്തേസു രാജകുലേസു രട്ഠപീളനകിലേസാഭാവോ, ഉപകരണേസു നിച്ഛന്ദരാഗഭാവോ, ചോരവിലോപേ നിബ്ഭയഭാവോ, രാജരാജമഹാമത്തേഹി അസംസട്ഠഭാവോ, ചതൂസു ദിസാസു അപ്പടിഹതഭാവോതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ തസ്മിം അസ്സമേ വസന്തേന സക്കാ ഹോന്തി ഇമാനി അട്ഠ സമണസുഖാനി വിന്ദിതും, ഏവം അട്ഠഗുണസമുപേതം തം അസ്സമം മാപേസിന്തി.

അഭിഞ്ഞാബലമാഹരിന്തി പച്ഛാ തസ്മിം അസ്സമേ വസന്തോ കസിണപരികമ്മം കത്വാ അഭിഞ്ഞാനം സമാപത്തീനഞ്ച ഉപ്പാദനത്ഥായ അനിച്ചതോ ദുക്ഖതോ വിപസ്സനം ആരഭിത്വാ ഥാമപ്പത്തം വിപസ്സനാബലം ആഹരിം. യഥാ തസ്മിം വസന്തോ തം ബലം ആഹരിതും സക്കോമി, ഏവം തം അസ്സമം തസ്സ അഭിഞ്ഞത്ഥായ വിപസ്സനാബലസ്സ അനുച്ഛവികം കത്വാ മാപേസിന്തി അത്ഥോ.

സാടകം പജഹിം തത്ഥ, നവദോസമുപാഗതന്തി ഏത്ഥായം അനുപുബ്ബികഥാ - തദാ കിര കുടിലേണചങ്കമാദിപടിമണ്ഡിതം പുപ്ഫൂപഗഫലൂപഗരുക്ഖസഞ്ഛന്നം രമണീയം മധുരസലിലാസയം അപഗതവാളമിഗഭിംസനകസകുണം പവിവേകക്ഖമം അസ്സമം മാപേത്വാ അലങ്കതചങ്കമസ്സ ഉഭോസു അന്തേസു ആലമ്ബനഫലകം സംവിധായ നിസീദനത്ഥായ ചങ്കമവേമജ്ഝേ സമതലം മുഗ്ഗവണ്ണസിലം മാപേത്വാ അന്തോപണ്ണസാലായം ജടാമണ്ഡലവാകചീരതിദണ്ഡകുണ്ഡികാദികേ താപസപരിക്ഖാരേ, മണ്ഡപേ പാനീയഘടപാനീയസങ്ഖപാനീയസരാവാനി, അഗ്ഗിസാലായം അങ്ഗാരകപല്ലദാരുആദീനീതി ഏവം യം യം പബ്ബജിതാനം

ഉപകാരായ സംവത്തതി, തം തം സബ്ബം മാപേത്വാ പണ്ണസാലായ ഭിത്തിയം "യേ കേചി പബ്ബജിതുകാമാ ഇമേ പരിക്ഖാരേ ഗഹേത്വാ പബ്ബജന്തൂ"തി അക്ഖരാനി ഛിന്ദിത്വാ ദേവലോകമേവ ഗതേ വിസ്സകമ്മദേവപുത്തേ സുമേധപണ്ഡിതോ ഹിമവന്തപബ്ബതപാദേ ഗിരികന്ദരാനുസാരേന അത്തനോ നിവാസാനുരൂപം ഫാസുകട്ഠാനം ഓലോകേന്തോ നദീനിവത്തനേ വിസ്സകമ്മനിമ്മിതം സക്കദത്തിയം രമണീയം അസ്സമം ദിസ്വാ ചങ്കമനകോടിം ഗന്ത്വാ പദവലഞ്ജം അപസ്സന്തോ "ധുവം പബ്ബജിതാ ധുരഗാമേ ഭിക്ഖം പരിയേസിത്വാ കിലന്തരൂപാ ആഗന്ത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ നിസിന്നാ ഭവിസ്സന്തീ"തി ചിന്തേത്വാ ഥോകം ആഗമേത്വാ "അതിവിയ ചിരായന്തി, ജാനിസ്സാമീ"തി പണ്ണാസാലാകുടിദ്വാരം വിവരിത്വാ അന്തോ പവിസിത്വാ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ മഹാഭിത്തിയം അക്ഖരാനി വാചേത്വാ "മയ്ഹം കപ്പിയപരിക്ഖാരാ ഏതേ, ഇമേ ഗഹേത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി അത്തനോ നിവത്ഥപാരുതം സാടകയുഗം പജഹി. തേനാഹ "സാടകം പജഹിം തത്ഥാ"തി. ഏവം പവിട്ഠോ അഹം, സാരിപുത്ത, തസ്സം പണ്ണസാലായം സാടകം പജഹിം.

നവദോസമുപാഗതന്തി സാടകം പജഹന്തോ നവ ദോസേ ദിസ്വാ പജഹിന്തി ദീപേതി. താപസപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിതാനഞ്ഹി സാടകസ്മിം നവ ദോസാ ഉപട്ഠഹന്തി. തേസു തസ്സ മഹഗ്ഘഭാവോ ഏകോ ദോസോ, പരപടിബദ്ധതായ ഉപ്പജ്ജനഭാവോ ഏകോ, പരിഭോഗേന ലഹും കിലിസ്സനഭാവോ ഏകോ. കിലിട്ഠോ ഹി ധോവിതബ്ബോ ച രജിതബ്ബോ ച ഹോതി. പരിഭോഗേന ജീരണഭാവോ ഏകോ. ജിണ്ണസ്സ ഹി തുന്നം വാ അഗ്ഗളദാനം വാ കാതബ്ബം ഹോതി . പുന പരിയേസനായ ദുരഭിസമ്ഭവഭാവോ ഏകോ, താപസപബ്ബജ്ജായ അസാരുപ്പഭാവോ ഏകോ, പച്ചത്ഥികാനം സാധാരണഭാവോ ഏകോ. യഥാ ഹി നം പച്ചത്ഥികാ ന ഗണ്ഹന്തി, ഏവം ഗോപേതബ്ബോ ഹോതി. പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ വിഭൂസനട്ഠാനഭാവോ ഏകോ, ഗഹേത്വാ വിചരന്തസ്സ ഖന്ധഭാരമഹിച്ഛഭാവോ ഏകോതി.

വാകചീരം നിവാസേസിന്തി തദാഹം, സാരിപുത്ത, ഇമേ നവ ദോസേ ദിസ്വാ സാടകം പഹായ വാകചീരം നിവാസേസിം, മുഞ്ജതിണം ഹീരം ഹീരം കത്വാ ഗന്ഥേത്വാ കതവാകചീരം നിവാസനപാരുപനത്ഥായ ആദിയിന്തി അത്ഥോ.

ദ്വാദസഗുണമുപാഗതന്തി ദ്വാദസഹി ആനിസംസേഹി സമന്നാഗതം. വാകചീരസ്മിഞ്ഹി ദ്വാദസ ആനിസംസാ - അപ്പഗ്ഘം സുന്ദരം കപ്പിയന്തി അയം താവ ഏകോ ആനിസംസോ, സഹത്ഥാ കാതും സക്കാതി അയം ദുതിയോ, പരിഭോഗേന സണികം കിലിസ്സതി, ധോവിയമാനേപി പപഞ്ചോ നത്ഥീതി അയം തതിയോ, പരിഭോഗേന ജിണ്ണേപി സിബ്ബിതബ്ബാഭാവോ ചതുത്ഥോ, പുന പരിയേസന്തസ്സ സുഖേന കരണഭാവോ പഞ്ചമോ, താപസപബ്ബജ്ജായ സാരുപ്പഭാവോ ഛട്ഠോ, പച്ചത്ഥികാനം നിരുപഭോഗഭാവോ സത്തമോ, പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ വിഭൂസനട്ഠാനാഭാവോ അട്ഠമോ, ധാരണേ സല്ലഹുകഭാവോ നവമോ, ചീവരപച്ചയേ അപ്പിച്ഛഭാവോ ദസമോ, വാകുപ്പത്തിയാ ധമ്മികഅനവജ്ജഭാവോ ഏകാദസമോ, വാകചീരേ നട്ഠേപി അനപേക്ഖഭാവോ ദ്വാദസമോതി.

അട്ഠദോസസമാകിണ്ണം, പജഹിം പണ്ണസാലകന്തി. കഥം പജഹി? സോ കിര വരസാടകയുഗം ഓമുഞ്ചിത്വാ ചീവരവംസേ ലഗ്ഗിതം

അനോജപുപ്ഫദാമസദിസം രത്തം വാകചീരം ഗഹേത്വാ നിവാസേത്വാ, തസ്സൂപരി അപരം സുവണ്ണവണ്ണം വാകചീരം പരിദഹിത്വാ, പുന്നാഗപുപ്ഫസന്ഥരസദിസം സഖുരം അജിനചമ്മം ഏകംസം കത്വാ ജടാമണ്ഡലം പടിമുഞ്ചിത്വാ ചൂളായ സദ്ധിം നിച്ചലഭാവകരണത്ഥം സാരസൂചിം പവേസേത്വാ മുത്തജാലസദിസായ സിക്കായ പവാളവണ്ണം കുണ്ഡികം ഓദഹിത്വാ തീസു ഠാനേസു വങ്കകാജം ആദായ ഏകിസ്സാ കാജകോടിയാ കുണ്ഡികം, ഏകിസ്സാ അങ്കുസപച്ഛിതിദണ്ഡകാദീനി ഓലഗ്ഗേത്വാ ഖാരിഭാരം അംസേ കത്വാ, ദക്ഖിണേന ഹത്ഥേന കത്തരദണ്ഡം ഗഹേത്വാ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ സട്ഠിഹത്ഥേ മഹാചങ്കമേ അപരാപരം ചങ്കമന്തോ അത്തനോ വേസം ഓലോകേത്വാ - "മയ്ഹം മനോരഥോ മത്ഥകം പത്തോ, സോഭതി വത മേ പബ്ബജ്ജാ, ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധാദീഹി സബ്ബേഹി ധീരപുരിസേഹി വണ്ണിതാ ഥോമിതാ അയം പബ്ബജ്ജാ നാമ, പഹീനം മേ ഗിഹിബന്ധനം, നിക്ഖന്തോസ്മി നേക്ഖമ്മം, ലദ്ധാ മേ ഉത്തമപബ്ബജ്ജാ, കരിസ്സാമി സമണധമ്മം, ലഭിസ്സാമി മഗ്ഗഫലസുഖ"ന്തി ഉസ്സാഹജാതോ ഖാരികാജം ഓതാരേത്വാ ചങ്കമവേമജ്ഝേ മുഗ്ഗവണ്ണസിലാപട്ടേ സുവണ്ണപടിമാ വിയ നിസിന്നോ ദിവസഭാഗം വീതിനാമേത്വാ സായന്ഹസമയം പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ, ബിദലമഞ്ചകപസ്സേ കട്ഠത്ഥരികായ നിപന്നോ സരീരം ഉതും ഗാഹാപേത്വാ, ബലവപച്ചൂസേ പബുജ്ഝിത്വാ അത്തനോ ആഗമനം ആവജ്ജേസി "അഹം ഘരാവാസേ ആദീനവം ദിസ്വാ അമിതഭോഗം അനന്തയസം പഹായ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ നേക്ഖമ്മഗവേസകോ ഹുത്വാ പബ്ബജിതോ, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ പമാദചാരം ചരിതും ന വട്ടതി.

പവിവേകഞ്ഹി പഹായ വിചരന്തം മിച്ഛാവിതക്കമക്ഖികാ ഖാദന്തി, ഇദാനി മയാ വിവേകമനുബ്രൂഹേതും വട്ടതി. അഹഞ്ഹി ഘരാവാസം പലിബോധതോ ദിസ്വാ നിക്ഖന്തോ, അയഞ്ച മനാപാ പണ്ണസാലാ, ബേലുവപക്കവണ്ണപരിഭണ്ഡകതാ ഭൂമി, രജതവണ്ണാ സേതഭിത്തിയോ, കപോതപാദവണ്ണം പണ്ണച്ഛദനം , വിചിത്തത്ഥരണവണ്ണോ ബിദലമഞ്ചകോ, നിവാസഫാസുകം വസനട്ഠാനം, ന ഏത്തോ അതിരേകതരാ വിയ മേ ഗേഹസമ്പദാ പഞ്ഞായതീ"തി പണ്ണസാലായ ദോസേ വിചിനന്തോ അട്ഠ ദോസേ പസ്സി.

പണ്ണസാലാപരിഭോഗസ്മിഞ്ഹി അട്ഠ ആദീനവാ - മഹാസമാരമ്ഭേന ദബ്ബസമ്ഭാരേ സമോധാനേത്വാ കരണപരിയേസനഭാവോ ഏകോ ആദീനവോ, തിണപണ്ണമത്തികാസു പതിതാസു താസം പുനപ്പുനം ഠപേതബ്ബതായ നിബന്ധജഗ്ഗനഭാവോ ദുതിയോ, സേനാസനം നാമ മഹല്ലകസ്സ പാപുണാതി, അവേലായ വുട്ഠാപിയമാനസ്സ ചിത്തേകഗ്ഗതാ ന ഹോതീതി ഉട്ഠാപനിയഭാവോ തതിയോ, സീതുണ്ഹപടിഘാതേന കായസ്സ സുഖുമാലകരണഭാവോ ചതുത്ഥോ, ഗേഹം പവിട്ഠേന യംകിഞ്ചി പാപം സക്കാ കാതുന്തി ഗരഹാപടിച്ഛാദനഭാവോ പഞ്ചമോ, "മയ്ഹ"ന്തി പരിഗ്ഗഹകരണഭാവോ ഛട്ഠോ, ഗേഹസ്സ അത്ഥിഭാവോ നാമ സദുതിയകവാസോതി സത്തമോ, ഊകാമങ്ഗുലഘരഗോളികാദീനം സാധാരണതായ ബഹുസാധാരണഭാവോ അട്ഠമോ. ഇതി ഇമേ അട്ഠ ആദീനവേ ദിസ്വാ മഹാസത്തോ പണ്ണസാലം പജഹി. തേനാഹ "അട്ഠദോസസമാകിണ്ണം, പജഹിം പണ്ണസാലക"ന്തി.

ഉപാഗമിം രുക്ഖമൂലം, ഗുണേ ദസഹുപാഗതന്തി ഛന്നം പടിക്ഖിപിത്വാ ദസഹി ഗുണേഹി ഉപേതം രുക്ഖമൂലം ഉപഗതോസ്മീതി വദതി. തത്രിമേ ദസ

ഗുണാ - അപ്പസമാരമ്ഭതാ ഏകോ ഗുണോ, ഉപഗമനമത്തകമേവ ഹി തത്ഥ ഹോതി; അപടിജഗ്ഗനതാ ദുതിയോ, തഞ്ഹി സമ്മട്ഠമ്പി അസമ്മട്ഠമ്പി പരിഭോഗഫാസുകം ഹോതിയേവ. അനുട്ഠാപരിയഭാവോ തതിയോ, ഗരഹം നപ്പടിച്ഛാദേതി; തത്ഥ ഹി പാപം കരോന്തോ ലജ്ജതീതി ഗരഹായ അപ്പടിച്ഛന്നഭാവോ ചതുത്ഥോ; അബ്ഭോകാസവാസോ വിയ കായം ന സന്ഥമ്ഭേതീതി കായസ്സ അസന്ഥമ്ഭനഭാവോ പഞ്ചമോ; പരിഗ്ഗഹകരണാഭാവോ ഛട്ഠോ; ഗേഹാലയപടിക്ഖേപോ സത്തമോ; ബഹുസാധാരണഗേഹേ വിയ "പടിജഗ്ഗിസ്സാമി നം, നിക്ഖമഥാ"തി നീഹരണകാഭാവോ അട്ഠമോ; വസന്തസ്സ സപ്പീതികഭാവോ നവമോ; രുക്ഖമൂലസേനാസനസ്സ ഗതഗതട്ഠാനേ സുലഭതായ അനപേക്ഖഭാവോ ദസമോതി ഇമേ ദസ ഗുണേ ദിസ്വാ രുക്ഖമൂലം ഉപാഗതോസ്മീതി വദതി.

ഇമാനി എത്തകാനി കാരണാനി സല്ലക്ഖേത്വാ മഹാസത്തോ പുനദിവസേ ഭിക്ഖായ ഗാമം പാവിസി. അഥസ്സ സമ്പത്തഗാമേ മനുസ്സാ മഹന്തേന ഉസ്സാഹേന ഭിക്ഖം അദംസു. സോ ഭത്തകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ അസ്സമം ആഗമ്മ നിസീദിത്വാ ചിന്തേസി "നാഹം ആഹാരം ന ലഭാമീതി പബ്ബജിതോ, സിനിദ്ധാഹാരോ നാമേസ മാനമദപുരിസമദേ വഡ്ഢേതി, ആഹാരമൂലകസ്സ ച ദുക്ഖസ്സ അന്തോ നത്ഥി. യംനൂനാഹം വാപിതരോപിതധഞ്ഞനിബ്ബത്തം ആഹാരം പജഹിത്വാ പവത്തഫലഭോജനോ ഭവേയ്യ"ന്തി. സോ തതോ ട്ഠായ തഥാ കത്വാ ഘടേന്തോ വായമന്തോ സത്താഹബ്ഭന്തരേയേവ അട്ഠ സമാപത്തിയോ പഞ്ച അഭിഞ്ഞായോ ച നിബ്ബത്തേസി. തേന വുത്തം -

> "വാപിതം രോപിതം ധഞ്ഞം, പജഹിം നിരവസേസതോ;
> അനേകഗുണസമ്പന്നം, പവത്തഫലമാദിയിം.
>
> "തത്ഥപ്പധാനം പദഹിം, നിസജ്ജട്ഠാനചങ്കമേ;
> അബ്ഭന്തരമ്ഹി സത്താഹേ, അഭിഞ്ഞാബലപാപുണി"ന്തി.

ഏവം അഭിഞ്ഞാബലം പത്വാ സുമേധതാപസേ സമാപത്തിസുഖേന വീതിനാമേന്തേ ദീപങ്കരോ നാമ സത്ഥാ ലോകേ ഉദപാദി. തസ്സ പടിസന്ധിജാതിസമ്ബോധിധമ്മചക്കപ്പവത്തനേസു സകലാപി ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു സംകമ്പി സമ്പകമ്പി സമ്പവേധി, മഹാവിരവം വിരവി, ദ്വത്തിംസ പുബ്ബനിമിത്താനി പാതുരഹേസും. സുമേധതാപസോ സമാപത്തിസുഖേന വീതിനാമേന്തോ നേവ തം സദ്ദമസ്സോസി, ന താനി നിമിത്താനി അദ്ദസ. തേന വുത്തം -

> "ഏവം മേ സിദ്ധിപ്പത്തസ്സ, വസീഭൂതസ്സ സാസനേ;
> ദീപങ്കരോ നാമ ജിനോ, ഉപ്പജ്ജി ലോകനായകോ.
>
> "ഉപ്പജ്ജന്തേ ച ജായന്തേ, ബുജ്ഝന്തേ ധമ്മദേസനേ;
> ചതുരോ നിമിത്തേ നാദ്ദസം, ഝാനരതിസമപ്പിതോ"തി.

തസ്മിം കാലേ ദീപങ്കരദസബലോ ചതൂഹി ഖീണാസവസതസഹസ്സേഹി പരിവുതോ അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരമാനോ രമ്മം നാമ നഗരം പത്വാ സുദസ്സനമഹാവിഹാരേ പടിവസതി. രമ്മനഗരവാസിനോ "ദീപങ്കരോ കിര സമണിസ്സരോ പരമാതിസമ്ബോധിം പത്വാ പവത്തവരധമ്മചക്കോ

അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരമാനോ രമ്മനഗരം പത്വാ സുദസ്സനമഹാവിഹാരേ പടിവസതീ''തി സുത്വാ സപ്പിനവനീതാദീനി ചേവ ഭേസജ്ജാനി വത്ഥച്ഛാദനാനി ച ഗാഹാപേത്വാ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥാ യേന ബുദ്ധോ, യേന ധമ്മോ, യേന സങ്ഘോ, തന്നിന്നാ തപ്പോണാ തപ്പബ്ഭാരാ ഹുത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ ധമ്മദേസനം സുത്വാ സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമിംസു.

തേ പുനദിവസേ മഹാദാനം സജ്ജേത്വാ നഗരം അലങ്കരിത്വാ ദസബലസ്സ ആഗമനമഗ്ഗം അലങ്കരോന്താ ഉദകഭിന്നട്ഠാനേസു പംസും പക്ഖിപിത്വാ സമം ഭൂമിതലം കത്വാ രജതപട്ടവണ്ണം വാലുകം ആകിരന്തി, ലാജാനി ചേവ പുപ്ഫാനി ച വികിരന്തി, നാനാവിരാഗേഹി വത്ഥേഹി ധജപടാകേ ഉസ്സാപേന്തി, കദലിയോ ചേവ പുണ്ണഘടപന്തിയോ ച പതിട്ഠാപേന്തി. തസ്മിം കാലേ സുമേധതാപസോ അത്തനോ അസ്സമപദാ ഉഗ്ഗന്ത്വാ തേസം മനുസ്സാനം ഉപരിഭാഗേന ആകാസേന ഗച്ഛന്തോ തേ ഹട്ഠതുട്ഠേ മനുസ്സേ ദിസ്വാ ''കിം നു ഖോ കാരണ''ന്തി ആകാസതോ ഓരുയ്ഹ ഏകമന്തം ഠിതോ മനുസ്സേ പുച്ഛി - ''അമ്ഭോ കസ്സ തുമ്ഹേ ഇമം മഗ്ഗം അലങ്കരോഥാ''തി? തേന വുത്തം -

''പച്ചന്തദേസവിസയേ, നിമന്തേത്വാ തഥാഗതം;
തസ്സ ആഗമനം മഗ്ഗം, സോധേന്തി തുട്ഠമാനസാ.

''അഹം തേന സമയേന, നിക്ഖമിത്വാ സകസ്സമാ;
ധുനന്തോ വാകചീരാനി, ഗച്ഛാമി അമ്ബരേ തദാ.

''വേദജാതം ജനം ദിസ്വാ, തുട്ഠഹട്ഠം പമോദിതം;
ഓരോഹിത്വാന ഗഗനാ, മനുസ്സേ പുച്ഛി താവദേ.

'''തുട്ഠഹട്ഠോ പമുദിതോ, വേദജാതോ മഹാജനോ;
കസ്സ സോധീയതി മഗ്ഗോ, അഞ്ജസം വടുമായന'''ന്തി.

മനുസ്സാ ആഹംസു ''ഭന്തേ സുമേധ, ന ത്വം ജാനാസി, ദീപങ്കരദസബലോ സമ്മാസമ്ബോധിം പത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ ചാരികം ചരമാനോ അമ്ഹാകം നഗരം പത്വാ സുദസ്സനമഹാവിഹാരേ പടിവസതി. മയം തം ഭഗവന്തം നിമന്തയിമ്ഹാ, തസ്സേതം ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ആഗമനമഗ്ഗം അലങ്കരോമാ''തി. സുമേധതാപസോ ചിന്തേസി - ''ബുദ്ധോതി ഖോ ഘോസമത്തകമ്പി ലോകേ ദുല്ലഭം, പഗേവ ബുദ്ധുപ്പാദോ, മയാപി ഇമേഹി മനുസ്സേഹി സദ്ധിം ദസബലസ്സ മഗ്ഗം അലങ്കരിതും വട്ടതീ''തി. സോ തേ മനുസ്സേ ആഹ - ''സചേ ഭോ തുമ്ഹേ ഏതം മഗ്ഗം ബുദ്ധസ്സ അലങ്കരോഥ, മയ്ഹമ്പി ഏകം ഓകാസം ദേഥ, അഹമ്പി തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം മഗ്ഗം അലങ്കരിസ്സാമീ''തി. തേ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ''സുമേധതാപസോ ഇദ്ധിമാ''തി ജാനന്താ ഉദകഭിന്നോകാസം സല്ലക്ഖേത്വാ ''ത്വം ഇമം ഠാനം അലങ്കരോഹീ''തി അദംസു. സുമേധോ ബുദ്ധാരമ്മണം പീതിം ഗഹേത്വാ ചിന്തേസി ''അഹം ഇമം ഓകാസം ഇദ്ധിയാ അലങ്കരിതും സക്കോമി, ഏവം അലങ്കതോ പന മമ മനം ന പരിതോസേസ്സതി, അജ്ജ മയാ കായവേയ്യാവച്ചം കാതും വട്ടതീ''തി പംസും ആഹരിത്വാ തസ്മിം പദേസേ പക്ഖിപി.

തസ്സ തസ്മിം പദേസേ അനലങ്കതേയേവ ദീപങ്കരോ ദസബലോ മഹാനുഭാവാനം ഛളഭിഞ്ഞാനം ഖീണാസവാനം ചതൂഹി സതസഹസ്സേഹി പരിവുതോ ദേവതാസു ദിബ്ബഗന്ധമാലാദീഹി പൂജയന്തീസു ദിബ്ബസങ്ഗീതേസു പവത്തന്തേസു മനുസ്സേസു മാനുസകഗന്ധേഹി ചേവ മാലാദീഹി ച പൂജയന്തേസു അനന്തായ ബുദ്ധലീളായ മനോസിലാതലേ വിജമ്ഭമാനോ സീഹോ വിയ തം അലങ്കതപടിയത്തം മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. സുമേധതാപസോ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ അലങ്കതമഗ്ഗേന ആഗച്ഛന്തസ്സ ദസബലസ്സ ദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണപടിമണ്ഡിതം അസീതിയാ അനുബ്യഞ്ജനേഹി അനുരഞ്ജിതം ബ്യാമപ്പഭായ സമ്പരിവാരിതം മണിവണ്ണഗഗനതലേ നാനപ്പകാരാ വിജ്ജുലതാ വിയ ആവേളാവേളഭൂതാ ചേവ യുഗലയുഗലഭൂതാ ച ഛബ്ബണ്ണഘനബുദ്ധരസ്മിയോ വിസ്സജ്ജേന്തം രൂപഗ്ഗപ്പത്തം അത്തഭാവം ഓലോകേത്വാ ''അജ്ജ മയാ ദസബലസ്സ ജീവിതപരിച്ചാഗം കാതും വട്ടതി, മാ ഭഗവാ കലലം അക്കമി, മണിഫലകസേതും പന അക്കമന്തോ വിയ സദ്ധിം ചതൂഹി ഖീണാസവസതസഹസ്സേഹി മമ പിട്ഠിം മദ്ദമാനോ ഗച്ഛതു, തം മേ ഭവിസ്സതി ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ''തി കേസേ മോചേത്വാ അജിനചമ്മജടാമണ്ഡലവാകചീരാനി കാളവണ്ണേ കലലേ പത്ഥരിത്വാ മണിഫലകസേതു വിയ കലലപിട്ഠേ നിപജ്ജി. തേന വുത്തം -

''തേ മേ പുട്ഠാ വിയാകംസു, 'ബുദ്ധോ ലോകേ അനുത്തരോ;
ദീപങ്കരോ നാമ ജിനോ, ഉപ്പജ്ജി ലോകനായകോ;
തസ്സ സോധീയതി മഗ്ഗോ, അഞ്ജസം വടുമായനം'.

''ബുദ്ധോതി മമ സുത്വാന, പീതി ഉപ്പജ്ജി താവദേ;
ബുദ്ധോ ബുദ്ധോതി കഥയന്തോ, സോമനസ്സം പവേദയിം.

''തത്ഥ ഠത്വാ വിചിന്തേസിം, തുട്ഠോ സംവിഗ്ഗമാനസോ;
'ഇധ ബീജാനി രോപിസ്സം, ഖണോ ഏവ മാ ഉപച്ചഗാ'.

''യദി ബുദ്ധസ്സ സോധേഥ, ഏകോകാസം ദദാഥ മേ;
അഹമ്പി സോധയിസ്സാമി, അഞ്ജസം വടുമായനം.

''അദംസു തേ മമോകാസം, സോധേതും അഞ്ജസം തദാ;
ബുദ്ധോ ബുദ്ധോതി ചിന്തേന്തോ, മഗ്ഗം സോധേമഹം തദാ.

''അനിട്ഠിതേ മമോകാസേ, ദീപങ്കരോ മഹാമുനി;
ചതൂഹി സതസഹസ്സേഹി, ഛളഭിഞ്ഞേഹി താദിഹി;
ഖീണാസവേഹി വിമലേഹി, പടിപജ്ജി അഞ്ജസം ജിനോ.

''പച്ചുഗ്ഗമനാ വത്തന്തി, വജ്ജന്തി ഭേരിയോ ബഹൂ;
ആമോദിതാ നരമരൂ, സാധുകാരം പവത്തയും.

''ദേവാ മനുസ്സേ പസ്സന്തി, മനുസ്സാപി ച ദേവതാ;
ഉഭോപി തേ പഞ്ജലികാ, അനുയന്തി തഥാഗതം.

''ദേവാ ദിബ്ബേഹി തുരിയേഹി, മനുസ്സാ മാനുസേഹി ച;
ഉഭോപി തേ വജ്ജയന്താ, അനുയന്തി തഥാഗതം.

“ദിബ്ബം മന്ദാരവം പുപ്ഫം, പദുമം പാരിഛത്തകം;
ദിസോദിസം ഓകിരന്തി, ആകാസനഭഗതാ മരൂ.

“ചമ്പകം സലലം നീപം, നാഗപുന്നാഗകേതകം;
ദിസോദിസം ഉക്ഖിപന്തി, ഭൂമിതലഗതാ നരാ.

“കേസേ മുഞ്ചിത്വാഹം തത്ഥ, വാകചീരഞ്ച ചമ്മകം;
കലലേ പത്ഥരിത്വാന, അവകുജ്ജോ നിപജ്ജഹം.

“അക്കമിത്വാന മം ബുദ്ധോ, സഹ സിസ്സേഹി ഗച്ഛതു;
മാ നം കലലേ അക്കമിത്ഥോ, ഹിതായ മേ ഭവിസ്സതീ”തി.

സോ കലലപിട്ഠേ നിപന്നകോവ പുന അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ദീപങ്കരദസബലസ്സ ബുദ്ധസിരിം സമ്പസ്സമാനോ ഏവം ചിന്തേസി - “സചാഹം ഇച്ഛേയ്യം, സബ്ബകിലേസേ ഝാപേത്വാ സങ്ഘനവകോ ഹുത്വാ രമ്മനഗരം പവിസേയ്യം. അഞ്ഞാതകവേസേന പന മേ കിലേസേ ഝാപേത്വാ നിബ്ബാനപ്പത്തിയാ കിച്ചം നത്ഥി. യംനൂനാഹം ദീപങ്കരദസബലോ വിയ പരമാഭിസമ്ബോധിം പത്വാ ധമ്മനാവം ആരോപേത്വാ മഹാജനം സംസാരസാഗരാ ഉത്താരേത്വാ പച്ഛാ പരിനിബ്ബായേയ്യം, ഇദം മയ്ഹം പതിരൂപ”ന്തി. തതോ അട്ഠ ധമ്മേ സമോധാനേത്വാ ബുദ്ധഭാവായ അഭിനീഹാരം കത്വാ നിപജ്ജി. തേന വുത്തം -

“പഥവിയം നിപന്നസ്സ, ഏവം മേ ആസി ചേതസോ;
‘ഇച്ഛമാനോ അഹം അജ്ജ, കിലേസേ ഝാപയേ മമ.

‘കിം മേ അഞ്ഞാതവേസേന, ധമ്മം സച്ഛികതേനിധ;
സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണിത്വാ, ബുദ്ധോ ഹേസ്സം സദേവകേ.

‘കിം മേ ഏകേന തിണ്ണേന, പുരിസേന ഥാമദസ്സിനാ;
സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണിത്വാ, സന്താരേസ്സം സദേവകേ.

‘ഇമിനാ മേ അധികാരേന, കതേന പുരിസുത്തമേ;
സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണിത്വാ, താരേമി ജനതം ബഹും.

‘സംസാരസോതം ഛിന്ദിത്വാ, വിദ്ധംസേത്വാ തയോ ഭവേ;
ധമ്മനാവം സമാരുയ്ഹ, സന്താരേസ്സം സദേവകേ’”തി. (ബു॰ വം॰ ൨.൫൫-൫൯);

യസ്മാ പന ബുദ്ധത്തം പത്ഥേന്തസ്സ -

“മനുസ്സത്തം ലിങ്ഗസമ്പത്തി, ഹേതു സത്ഥാരദസ്സനം;
പബ്ബജ്ജാ ഗുണസമ്പത്തി, അധികാരോ ച ഛന്ദതാ;
അട്ഠധമ്മസമോധാനാ, അഭിനീഹാരോ സമിജ്ഝതീ”തി. (ബു॰ വം॰ ൨.൫൯);

മനുസ്സത്തഭാവസ്മിംയേവ ഹി ഠത്വാ ബുദ്ധത്തം പത്ഥേന്തസ്സ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി, ന നാഗസ്സ വാ സുപണ്ണസ്സ വാ ദേവതായ വാ പത്ഥനാ

സമിജ്ഝതി. മനുസ്സത്തഭാവേപി പുരിസലിങ്ഗേ ഠിതസ്സേവ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി, ന ഇത്ഥിയാ വാ പണ്ഡകനപുംസകഉഭതോബ്യഞ്ജനകാനം വാ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി. പുരിസസ്സാപി തസ്മിം അത്തഭാവേ അരഹത്തപ്പത്തിയാ ഹേതുസമ്പന്നസ്സേവ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി, നോ ഇതരസ്സ. ഹേതുസമ്പന്നസ്സാപി ജീവമാനകബുദ്ധസ്സേവ സന്തികേ പത്ഥേന്തസ്സ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി, പരിനിബ്ബുതേ ബുദ്ധേ ചേതിയസന്തികേ വാ ബോധിമൂലേ വാ പത്ഥേന്തസ്സ ന സമിജ്ഝതി. ബുദ്ധാനം സന്തികേ പത്ഥേന്തസ്സാപി പബ്ബജ്ജാലിങ്ഗേ ഠിതസ്സേവ സമിജ്ഝതി, നോ ഗിഹിലിങ്ഗേ ഠിതസ്സ. പബ്ബജിതസ്സാപി പഞ്ചാഭിഞ്ഞസ്സ അട്ഠസമാപത്തിലാഭിനോയേവ സമിജ്ഝതി, ന ഇമായ ഗുണസമ്പത്തിയാ വിരഹിതസ്സ. ഗുണസമ്പന്നേനാപി യേന അത്തനോ ജീവിതം ബുദ്ധാനം പരിച്ചത്തം ഹോതി, തസ്സ ഇമിനാ അധികാരേന അധികാരസമ്പന്നസ്സേവ സമിജ്ഝതി, ന ഇതരസ്സ. അധികാരസമ്പന്നസ്സാപി യസ്സ ബുദ്ധകാരകധമ്മാനം അത്ഥായ മഹന്തോ ഛന്ദോ ച ഉസ്സാഹോ ച വായാമോ ച പരിയേട്ഠി ച, തസ്സേവ സമിജ്ഝതി, ന ഇതരസ്സ.

തത്രിദം ഛന്ദമഹന്തതായ ഓപമ്മം - സചേ ഹി ഏവമസ്സ "യോ സകലചക്കവാളഗബ്ഭം ഏകോദകീഭൂതം അത്തനോ ബാഹുബലേന ഉത്തരിത്വാ പാരം ഗന്തും സമത്ഥോ , സോ ബുദ്ധത്തം പാപുണാതി. യോ വാ പന സകലചക്കവാളഗബ്ഭം വേളുഗുമ്ബസഞ്ഛന്നം ബ്യൂഹിത്വാ മദ്ദിത്വാ പദസാ ഗച്ഛന്തോ പാരം ഗന്തും സമത്ഥോ, സോ ബുദ്ധത്തം പാപുണാതി. യോ വാ പന സകലചക്കവാളഗബ്ഭം സത്തിയോ ആകോടേത്വാ നിരന്തരം സത്തിഫലസമാകിണ്ണം പദസാ അക്കമമാനോ പാരം ഗന്തും സമത്ഥോ, സോ ബുദ്ധത്തം പാപുണാതി. യോ വാ പന സകലചക്കവാളഗബ്ഭം വീതച്ചിതങ്ഗാരഭരിതം പാദേഹി മദ്ദമാനോ പാരം ഗന്തും സമത്ഥോ, സോ ബുദ്ധത്തം പാപുണാതീ"തി. യോ ഏതേസു ഏകമ്പി അത്തനോ ദുക്കരം ന മഞ്ഞതി, "അഹം ഏതമ്പി തരിത്വാ വാ ഗന്ത്വാ വാ പാരം ഗഹേസ്സാമീ"തി ഏവം മഹന്തേന ഛന്ദേന ച ഉസ്സാഹേന ച വായാമേന ച പരിയേട്ഠിയാ ച സമന്നാഗതോ ഹോതി, തസ്സ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി, ന ഇതരസ്സ. സുമേധതാപസോ പന ഇമേ അട്ഠ ധമ്മേ സമോധാനേത്വാ ബുദ്ധഭാവായ അഭിനീഹാരം കത്വാ നിപജ്ജി.

ദീപങ്കരോപി ഭഗവാ ആഗന്ത്വാ സുമേധതാപസസ്സ സീസഭാഗേ ഠത്വാ മണിസീഹപഞ്ജരം ഉഗ്ഘാടേന്തോ വിയ പഞ്ചവണ്ണപ്പസാദസമ്പന്നാനി അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ കലലപിട്ഠേ നിപന്നം സുമേധതാപസം ദിസ്വാ "അയം താപസോ ബുദ്ധത്തായ അഭിനീഹാരം കത്വാ നിപന്നോ, ഇജ്ഝിസ്സതി നു ഖോ ഇമസ്സ പത്ഥനാ, ഉദാഹു നോ"തി അനാഗതംസഞാണം പേസേത്വാ ഉപധാരേന്തോ "ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സാധികാനി ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി അതിക്കമിത്വാ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ ഠിതകോവ പരിസമജ്ഝേ ബ്യാകാസി - "പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ ഇമം ഉഗ്ഗതപം താപസം കലലപിട്ഠേ നിപന്ന"ന്തി? "ഏവം, ഭന്തേ"തി. "അയം ബുദ്ധത്തായ അഭിനീഹാരം കത്വാ നിപന്നോ, സമിജ്ഝിസ്സതി ഇമസ്സ പത്ഥനാ, ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സാധികാനം ചതുന്നം അസങ്ഖ്യേയ്യാനം മത്ഥകേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി. തസ്മിം പനസ്സ അത്തഭാവേ കപിലവത്ഥു നാമ നഗരം നിവാസോ ഭവിസ്സതി, മായാ നാമ ദേവീ മാതാ, സുദ്ധോദനോ നാമ രാജാ പിതാ, അഗ്ഗസാവകോ ഉപതിസ്സോ നാമ ഥേരോ, ദുതിയസാവകോ കോലിതോ

നാമ, ബുദ്ധുപട്ഠാകോ ആനന്ദോ നാമ, അഗ്ഗസാവികാ ഖേമാ നാമ ഥേരീ, ദുതിയസാവികാ ഉപ്പലവണ്ണാ നാമ ഥേരീ ഭവിസ്സതി, പരിപക്കഞാണോ മഹാഭിനിക്ഖമനം കത്വാ മഹാപധാനം പദഹിത്വാ നിഗ്രോധമൂലേ പായാസം പടിഗ്ഗഹേത്വാ നേരഞ്ജരായ തീരേ പരിഭുഞ്ജിത്വാ ബോധിമണ്ഡം ആരുയ്ഹ അസ്സത്ഥരുക്ഖമൂലേ അഭിസമ്ബുജ്ഝിസ്സതീ''തി. തേന വുത്തം -

"ദീപങ്കരോ ലോകവിദൂ, ആഹുതീനം പടിഗ്ഗഹോ;
ഉസ്സീസകേ മം ഠത്വാന, ഇദം വചനമബ്രവി.

'പസ്സഥ ഇമം താപസം, ജടിലം ഉഗ്ഗതാപനം;
അപരിമേയ്യേ ഇതോ കപ്പേ, ബുദ്ധോ ലോകേ ഭവിസ്സതി.

'അഹു കപിലവ്ഹയാ രമ്മാ, നിക്ഖമിത്വാ തഥാഗതോ;
പധാനം പദഹിത്വാന, കത്വാ ദുക്കരകാരികം.

'അജപാലരുക്ഖമൂലേ, നിസീദിത്വാ തഥാഗതോ;
തത്ഥ പായാസം പഗ്ഗയ്ഹ, നേരഞ്ജരമുപേഹിതി.

'നേരഞ്ജരായ തീരമ്ഹി, പായാസം അദ സോ ജിനോ;
പടിയത്തവരമഗ്ഗേന, ബോധിമൂലമുപേഹിതി.

'തതോ പദക്ഖിണം കത്വാ, ബോധിമണ്ഡം അനുത്തരോ;
അസ്സത്ഥരുക്ഖമൂലമ്ഹി, ബുജ്ഝിസ്സതി മഹായസോ.

'ഇമസ്സ ജനികാ മാതാ, മായാ നാമ ഭവിസ്സതി;
പിതാ സുദ്ധോദനോ നാമ, അയം ഹേസ്സതി ഗോതമോ.

'അനാസവാ വീതരാഗാ, സന്തചിത്താ സമാഹിതാ;
കോലിതോ ഉപതിസ്സോ ച, അഗ്ഗാ ഹേസ്സന്തി സാവകാ;
ആനന്ദോ നാമുപട്ഠാകോ, ഉപട്ഠിസ്സതി തം ജിനം.

'ഖേമാ ഉപ്പലവണ്ണാ ച, അഗ്ഗാ ഹേസ്സന്തി സാവികാ;
അനാസവാ വീതരാഗാ, സന്തചിത്താ സമാഹിതാ;
ബോധി തസ്സ ഭഗവതോ, അസ്സത്ഥോതി പവുച്ചതീ'''തി.

സുമേധതാപസോ "മയ്ഹം കിര പത്ഥനാ സമിജ്ഝിസ്സതീ''തി സോമനസ്സപ്പത്തോ അഹോസി. മഹാജനോ ദീപങ്കരദസബലസ്സ വചനം സുത്വാ "സുമേധതാപസോ കിര ബുദ്ധബീജം ബുദ്ധങ്കുരോ''തി ഹട്ഠതുട്ഠോ അഹോസി. ഏവഞ്ചസ്സ അഹോസി "യഥാ നാമ പുരിസോ നദിം തരന്തോ ഉജുകേന തിത്ഥേന ഉത്തരിതും അസക്കോന്തോ ഹേട്ഠാതിത്ഥേന ഉത്തരതി, ഏവമേവ മയമ്പി ദീപങ്കരദസബലസ്സ സാസനേ മഗ്ഗഫലം അലഭമാനാ അനാഗതേ യദാ ത്വം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി, തദാ തവ സമ്മുഖാ മഗ്ഗഫലം സച്ഛികാതും സമത്ഥാ ഭവേയ്യാമാ''തി പത്ഥനം ഠപയിംസു. ദീപങ്കരദസബലോപി ബോധിസത്തം പസംസിത്വാ അട്ഠഹി പുപ്ഫമുട്ഠീഹി പൂജേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി, തേപി ചതുസതസഹസ്സസങ്ഖാ ഖീണാസവാ ബോധിസത്തം ഗന്ധേഹി ച മാലേഹി ച പൂജേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കമിംസു. ദേവമനുസ്സാ പന തഥേവ പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ പക്കന്താ.

ബോധിസത്തോ സബ്ബേസം പടിക്കന്തകാലേ സയനാ വുട്ഠായ ''പാരമിയോ വിചിനിസ്സാമീ''തി പുപ്ഫരാസിമത്ഥകേ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസീദി. ഏവം നിസിന്നേ ബോധിസത്തേ സകലദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാ സന്നിപതിത്വാ സാധുകാരം ദത്വാ ''അയ്യ സുമേധതാപസ, പോരാണകബോധിസത്താനം പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ 'പാരമിയോ വിചിനിസ്സാമാ'തി നിസിന്നകാലേ യാനി പുബ്ബനിമിത്താനി നാമ പഞ്ഞായന്തി, താനി സബ്ബാനിപി അജ്ജ പാതുഭൂതാനി, നിസ്സംസയേന ത്വം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി , മയമ്പേതം ജാനാമ 'യസ്സേതാനി നിമിത്താനി പഞ്ഞായന്തി, ഏകന്തേന സോ ബുദ്ധോ ഹോതി', ത്വം അത്തനോ വീരിയം ദള്ഹം കത്വാ പഗ്ഗണ്ഹാ''തി ബോധിസത്തം നാനപ്പകാരാഹി ഥുതീഹി അഭിത്ഥുനിംസു. തേന വുത്തം -

''ഇദം സുത്വാന വചനം, അസമസ്സ മഹേസിനോ;
ആമോദിതാ നരമരൂ, ബുദ്ധബീജം കിര അയം.

'ഉക്കുട്ഠിസദ്ദാ വത്തന്തി, അപ്ഫോടേന്തി ഹസന്തി ച;
കതഞ്ജലീ നമസ്സന്തി, ദസസഹസ്സീ സദേവകാ.

'യദിമസ്സ ലോകനാഥസ്സ, വിരജ്ഝിസ്സാമ സാസനം;
അനാഗതമ്ഹി അദ്ധാനേ, ഹേസ്സാമ സമ്മുഖാ ഇമം.

'യഥാ മനുസ്സാ നദിം തരന്താ, പടിതിത്ഥം വിരജ്ഝിയ;
ഹേട്ഠാതിത്ഥേ ഗഹേത്വാന, ഉത്തരന്തി മഹാനദിം.

'ഏവമേവ മയം സബ്ബേ, യദി മുഞ്ചാമിമം ജിനം;
അനാഗതമ്ഹി അദ്ധാനേ, ഹേസ്സാമ സമ്മുഖാ ഇമം'.

'ദീപങ്കരോ ലോകവിദൂ, ആഹുതീനം പടിഗ്ഗഹോ;
മമ കമ്മം പകിത്തേത്വാ, ദക്ഖിണം പാദമുദ്ധരി.

'യേ തത്ഥാസും ജിനപുത്താ, സബ്ബേ പദക്ഖിണമകംസു മം;
നരാ നാഗാ ച ഗന്ധബ്ബാ, അഭിവാദേത്വാന പക്കമും.

'ദസ്സനം മേ അതിക്കന്തേ, സസങ്ഘേ ലോകനായകേ;
ഹട്ഠതുട്ഠേന ചിത്തേന, ആസനാ വുട്ഠഹിം തദാ.

'സുഖേന സുഖിതോ ഹോമി, പാമോജ്ജേന പമോദിതോ;
പീതിയാ ച അഭിസ്സന്നോ, പല്ലങ്കം ആഭുജിം തദാ.

'പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ, ഏവം ചിന്തേസഹം തദാ;
'വസീഭൂതോ അഹം ഝാനേ, അഭിഞ്ഞാസു പാരമിം ഗതോ.

'സഹസ്സിയമ്ഹി ലോകമ്ഹി, ഇസയോ നത്ഥി മേ സമാ;
അസമോ ഇദ്ധിധമ്മേസു, അലഭിം ഈദിസം സുഖം'.

'പല്ലങ്കാഭുജനേ മയ്ഹം, ദസസഹസ്സാധിവാസിനോ;
മഹാനാദം പവത്തേസും, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘യാ പുബ്ബേ ബോധിസത്താനം, പല്ലങ്കവരമാഭുജേ;
നിമിത്താനി പദിസ്സന്തി, താനി അജ്ജ പദിസ്സരേ.

‘സീതം ബ്യപഗതം ഹോതി, ഉണ്ഹഞ്ച ഉപസമ്മതി;
താനി അജ്ജ പദിസ്സന്തി, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘ദസസഹസ്സീ ലോകധാതൂ, നിസ്സദ്ദാ ഹോന്തി നിരാകുലാ;
താനി അജ്ജ പദിസ്സന്തി, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘മഹാവാതാ ന വായന്തി, ന സന്ദന്തി സവന്തിയോ;
താനി അജ്ജ പദിസ്സന്തി, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘ഥലജാ ദകജാ പുപ്ഫാ, സബ്ബേ പുപ്ഫന്തി താവദേ;
തേപജ്ജ പുപ്ഫിതാ സബ്ബേ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘ലതാ വാ യദി വാ രുക്ഖാ, ഫലഭാരാ ഹോന്തി താവദേ;
തേപജ്ജ ഫലിതാ സബ്ബേ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘ആകാസട്ഠാ ച ഭൂമട്ഠാ, രതനാ ജോതന്തി താവദേ;
തേപജ്ജ രതനാ ജോതന്തി, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘മാനുസകാ ച ദിബ്ബാ ച, തുരിയാ വജ്ജന്തി താവദേ;
തേപജ്ജുഭോ അഭിരവന്തി, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘വിചിത്തപുപ്ഫാ ഗഗനാ, അഭിവസ്സന്തി താവദേ;
തേപി അജ്ജ പവസ്സന്തി, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘മഹാസമുദ്ദോ ആഭുജതി, ദസസഹസ്സീ പകമ്പതി;
തേപജ്ജുഭോ അഭിരവന്തി, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘നിരയേപി ദസസഹസ്സേ, അഗ്ഗീ നിബ്ബന്തി താവദേ;
തേപജ്ജ നിബ്ബുതാ അഗ്ഗീ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘വിമലോ ഹോതി സൂരിയോ, സബ്ബാ ദിസ്സന്തി താരകാ;
തേപി അജ്ജ പദിസ്സന്തി, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘അനോവട്ഠേന ഉദകം, മഹിയാ ഉബ്ഭിജ്ജി താവദേ;
തമ്പജ്ജുബ്ഭിജ്ജതേ മഹിയാ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘താരാഗണാ വിരോചന്തി, നക്ഖത്താ ഗഗനമണ്ഡലേ;
വിസാഖാ ചന്ദിമായുത്താ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘ബിലാസയാ ദരീസയാ, നിക്ഖമന്തി സകാസയാ;
തേപജ്ജ ആസയാ ഛുദ്ധാ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘ന ഹോതി അരതി സത്താനം, സന്തുട്ഠാ ഹോന്തി താവദേ;
തേപജ്ജ സബ്ബേ സന്തുട്ഠാ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘രോഗാ തദൂപസമ്മന്തി, ജിഘച്ഛാ ച വിനസ്സതി;
താനിപജ്ജ പദിസ്സന്തി, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘രാഗോ തദാ തനു ഹോതി, ദോസോ മോഹോ വിനസ്സതി;
തേപജ്ജ വിഗതാ സബ്ബേ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘ഭയം തദാ ന ഭവതി, അജ്ജപേതം പദിസ്സതി;
തേന ലിങ്ഗേന ജാനാമ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘രജോ നുദ്ധംസതി ഉദ്ധം, അജ്ജപേതം പദിസ്സതി;
തേന ലിങ്ഗേന ജാനാമ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘അനിട്ഠഗന്ധോ പക്കമതി, ദിട്ഠഗന്ധോ പവായതി;
സോപജ്ജ വായതി ഗന്ധോ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘സബ്ബേ ദേവാ പദിസ്സന്തി, ഠപയിത്വാ അരൂപിനോ;
തേപജ്ജ സബ്ബേ ദിസ്സന്തി, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘യാവതാ നിരയാ നാമ, സബ്ബേ ദിസ്സന്തി താവദേ;
തേപജ്ജ സബ്ബേ ദിസ്സന്തി, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘കുട്ടാ കവാടാ സേലാ ച, ന ഹോന്താവരണാ തദാ;
ആകാസഭൂതാ തേപജ്ജ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘ചുതീ ച ഉപപത്തി ച, ഖണേ തസ്മിം ന വിജ്ജതി;
താനിപജ്ജ പദിസ്സന്തി, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി.

‘ദള്ഹം പഗ്ഗണ്ഹ വീരിയം, മാ നിവത്ത അഭിക്കമ;
മയമ്പേതം വിജാനാമ, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ’’’തി.

ബോധിസത്തോ ദീപങ്കരദസബലസ്സ ച ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാനഞ്ച വചനം സുത്വാ ഭിയ്യോസോ മത്തായ സഞ്ജാതുസ്സാഹോ ഹുത്വാ ചിന്തേസി ‘‘ബുദ്ധാ നാമ അമോഘവചനാ, നത്ഥി ബുദ്ധാനം കഥായ അഞ്ഞഥത്തം. യഥാ ഹി ആകാസേ ഖിത്തലേഡ്ഡുസ്സ പതനം ധുവം, ജാതസ്സ മരണം ധുവം, അരുണേ ഉഗ്ഗതേ സൂരിയസ്സുട്ഠാനം, ആസയാ നിക്ഖന്തസീഹസ്സ സീഹനാദനദനം, ഗരുഗബ്ഭായ ഇത്ഥിയാ ഭാരമോരോപനം അവസ്സംഭാവീ, ഏവമേവ ബുദ്ധാനം വചനം നാമ ധുവം അമോഘം, അദ്ധാ അഹം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമീ’’തി. തേന വുത്തം -

‘‘ബുദ്ധസ്സ വചനം സുത്വാ, ദസസഹസ്സീന ചൂഭയം;
തുട്ഠഹട്ഠോ പമോദിതോ, ഏവം ചിന്തേസഹം തദാ.

‘‘അദ്വേജ്ഝവചനാ ബുദ്ധാ, അമോഘവചനാ ജിനാ;
വിതഥം നത്ഥി ബുദ്ധാനം, ധുവം ബുദ്ധോ ഭവാമഹം.

‘‘യഥാ ഖിത്തം നഭേ ലേഡ്ഡു, ധുവം പതതി ഭൂമിയം;
തഥേവ ബുദ്ധസേട്ഠാനം, വചനം ധുവസസ്സതം.

“യഥാപി സബ്ബസത്താനം, മരണം ധുവസസ്സതം;
തഥേവ ബുദ്ധസേട്ഠാനം, വചനം ധുവസസ്സതം.

“യഥാ രത്തിക്ഖയേ പത്തേ, സൂരിയുഗ്ഗമനം ധുവം;
തഥേവ ബുദ്ധസേട്ഠാനം, വചനം ധുവസസ്സതം.

“യഥാ നിക്ഖന്തസയനസ്സ, സീഹസ്സ നദനം ധുവം;
തഥേവ ബുദ്ധസേട്ഠാനം, വചനം ധുവസസ്സതം.

“യഥാ ആപന്നസത്താനം, ഭാരമോരോപനം ധുവം;
തഥേവ ബുദ്ധസേട്ഠാനം, വചനം ധുവസസ്സത”ന്തി.

സോ “ധുവാഹം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമീ”തി ഏവം കതസന്നിട്ഠാനോ ബുദ്ധകാരകേ ധമ്മേ ഉപധാരേതും “കഹം നു ഖോ ബുദ്ധകാരകധമ്മാ, കിം ഉദ്ധം, ഉദാഹു അധോ, ദിസാസു, വിദിസാസൂ”തി അനുക്കമേന സകലം ധമ്മധാതും വിചിനന്തോ പോരാണകബോധിസത്തേഹി ആസേവിതനിസേവിതം പഠമം ദാനപാരമിം ദിസ്വാ ഏവം അത്താനം ഓവദി - “സുമേധപണ്ഡിത, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ പഠമം ദാനപാരമിം പൂരേയ്യാസി. യഥാ ഹി നിക്കുജ്ജിതോ ഉദകകുമ്ഭോ നിസ്സേസം കത്വാ ഉദകം വമതിയേവ, ന പച്ചാഹരതി, ഏവമേവ ധനം വാ യസം വാ പുത്തം വാ ദാരം വാ അങ്ഗപച്ചങ്ഗം വാ അനോലോകേത്വാ സമ്പത്തയാചകാനം സബ്ബം ഇച്ഛിതിച്ഛിതം നിസ്സേസം കത്വാ ദദമാനോ ബോധിരുക്ഖമൂലേ നിസീദിത്വാ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ”തി പഠമം ദാനപാരമിം ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

“ഹന്ദ ബുദ്ധകരേ ധമ്മേ, വിചിനാമി ഇതോ ചിതോ;
ഉദ്ധം അധോ ദസ ദിസാ, യാവതാ ധമ്മധാതുയാ.

“വിചിനന്തോ തദാദക്ഖിം, പഠമം ദാനപാരമിം;
പുബ്ബകേഹി മഹേസീഹി, അനുചിണ്ണം മഹാപഥം.

“ഇമം ത്വം പഠമം താവ, ദള്ഹം കത്വാ സമാദിയ;
ദാനപാരമിതം ഗച്ഛ, യദി ബോധിം പത്തുമിച്ഛസി.

“യഥാപി കുമ്ഭോ സമ്പുണ്ണോ, യസ്സ കസ്സചി അധോകതോ;
വമതേവുദകം നിസ്സേസം, ന തത്ഥ പരിരക്ഖതി.

“തഥേവ യാചകേ ദിസ്വാ, ഹീനമുക്കട്ഠമജ്ഝിമേ;
ദദാഹി ദാനം നിസ്സേസം, കുമ്ഭോ വിയ അധോകതോ”തി.

അഥസ്സ “ന ഏത്തകേഹേവ ബുദ്ധകാരകധമ്മേഹി ഭവിതബ്ബ”ന്തി ഉത്തരിപി ഉപധാരയതോ ദുതിയം സീലപാരമിം ദിസ്വാ ഏതദഹോസി - “സുമേധപണ്ഡിത, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ സീലപാരമിമ്പി പൂരേയ്യാസി. യഥാ ഹി ചമരീമിഗോ നാമ ജീവിതമ്പി അനോലോകേത്വാ അത്തനോ വാലമേവ രക്ഖതി, ഏവം ത്വമ്പി ഇതോ പട്ഠായ ജീവിതമ്പി അനോലോകേത്വാ സീലമേവ രക്ഖന്തോ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ”തി ദുതിയം സീലപാരമിം ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

“ന ഹേതേ ഏത്തകായേവ, ബുദ്ധധമ്മാ ഭവിസ്സരേ;
അഞ്ഞേപി വിചിനിസ്സാമി, യേ ധമ്മാ ബോധിപാചനാ.

“വിചിനന്തോ തദാദക്ഖിം, ദുതിയം സീലപാരമിം;
പുബ്ബകേഹി മഹേസീഹി, ആസേവിതനിസേവിതം.

“ഇമം ത്വം ദുതിയം താവ, ദള്ഹം കത്വാ സമാദിയ;
സീലപാരമിതം ഗച്ഛ, യദി ബോധിം പത്തുമിച്ഛസി.

“യഥാപി ചമരീ വാലം, കിസ്മിഞ്ചി പടിലഗ്ഗിതം;
ഉപേതി മരണം തത്ഥ, ന വികോപേതി വാലധിം.

“തഥേവ ചതൂസു , ഭൂമീസു, സീലാനി പരിപൂരയ;
പരിരക്ഖ സബ്ബദാ സീലം, ചമരീ വിയ വാലധി”ന്തി.

അഥസ്സ “ന ഏത്തകേഹേവ ബുദ്ധകാരകധമ്മേഹി ഭവിതബ്ബ”ന്തി ഉത്തരിപി ഉപധാരയതോ തതിയം നേക്ഖമ്മപാരമിം ദിസ്വാ ഏതദഹോസി “സുമേധപണ്ഡിത, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ നേക്ഖമ്മപാരമിമ്പി പൂരേയ്യാസി. യഥാ ഹി ചിരം ബന്ധനാഗാരേ വസമാനോ പുരിസോ ന തത്ഥ സിനേഹം കരോതി, അഥ ഖോ ഉക്കണ്ഠിതോയേവ അവസിതുകാമോ ഹോതി, ഏവമേവ ത്വമ്പി സബ്ബഭവേ ബന്ധനാഗാരസദിസേ കത്വാ സബ്ബഭവേഹി ഉക്കണ്ഠിതോ മുച്ചിതുകാമോ ഹുത്വാ നേക്ഖമ്മാഭിമുഖോവ ഹോഹി, ഏവം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ”തി തതിയം നേക്ഖമ്മപാരമിം ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

“ന ഹേതേ ഏത്തകായേവ, ബുദ്ധധമ്മാ ഭവിസ്സരേ;
അഞ്ഞേപി വിചിനിസ്സാമി, യേ ധമ്മാ ബോധിപാചനാ.

“വിചിനന്തോ തദാദക്ഖിം, തതിയം നേക്ഖമ്മപാരമിം;
പുബ്ബകേഹി മഹേസീഹി, ആസേവിതനിസേവിതം.

“ഇമം ത്വം തതിയം താവ, ദള്ഹം കത്വാ സമാദിയ;
നേക്ഖമ്മപാരമിതം ഗച്ഛ, യദി ബോധിം പത്തുമിച്ഛസി.

“യഥാ അന്ദുഘരേ പുരിസോ, ചിരവുത്ഥോ ദുഖട്ടിതോ;
ന തത്ഥ രാഗം ജനേതി, മുത്തിമേവ ഗവേസതി.

“തഥേവ ത്വം സബ്ബഭവേ, പസ്സ അന്ദുഘരേ വിയ;
നേക്ഖമ്മാഭിമുഖോ ഹോഹി, ഭവതോ പരിമുത്തിയാ”തി.

അഥസ്സ “ന ഏത്തകേഹേവ ബുദ്ധകാരകധമ്മേഹി ഭവിതബ്ബ”ന്തി ഉത്തരിപി ഉപധാരയതോ ചതുത്ഥം പഞ്ഞാപാരമിം ദിസ്വാ ഏതദഹോസി - “സുമേധപണ്ഡിത, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ പഞ്ഞാപാരമിമ്പി പൂരേയ്യാസി. ഹീനമജ്ഝിമുക്കട്ഠേസു കഞ്ചി അവജ്ജേത്വാ സബ്ബേപി പണ്ഡിതേ ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛേയ്യാസി. യഥാ ഹി പിണ്ഡചാരികോ ഭിക്ഖു ഹീനാദികേസു കുലേസു കിഞ്ചി അവജ്ജേത്വാ പടിപാടിയാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ഖിപ്പം യാപനം ലഭതി, ഏവം ത്വമ്പി സബ്ബപണ്ഡിതേ ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഹം

പുച്ഛന്തോ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ''തി ചതുത്ഥം പഞ്ഞാപാരമിം ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

''ന ഹേതേ എത്തകായേവ, ബുദ്ധധമ്മാ ഭവിസ്സരേ;
അഞ്ഞേപി വിചിനിസ്സാമി, യേ ധമ്മാ ബോധിപാചനാ.

''വിചിനന്തോ തദാദക്ഖിം, ചതുത്ഥം പഞ്ഞാപാരമിം;
പുബ്ബകേഹി മഹേസീഹി, ആസേവിതനിസേവിതം.

''ഇമം ത്വം ചതുത്ഥം താവ, ദള്ഹം കത്വാ സമാദിയ;
പഞ്ഞാപാരമിതം ഗച്ഛ, യദി ബോധിം പത്തുമിച്ഛസി.

''യഥാപി ഭിക്ഖു ഭിക്ഖന്തോ, ഹീനമുക്കട്ഠമജ്ഝിമേ;
കുലാനി ന വിവജ്ജേന്തോ, എവം ലഭതി യാപനം.

''തഥേവ ത്വം സബ്ബകാലം, പരിപുച്ഛന്തോ ബുധം ജനം;
പഞ്ഞാപാരമിതം ഗന്ത്വാ, സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സസീ''തി.

അഥസ്സ ''ന എത്തകേഹേവ ബുദ്ധകാരകധമ്മേഹി ഭവിതബ്ബ''ന്തി ഉത്തരിപി ഉപധാരയതോ പഞ്ചമം വീരിയപാരമിം ദിസ്വാ എതദഹോസി - ''സുമേധപണ്ഡിത, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ വീരിയപാരമിമ്പി പൂരേയ്യാസി. യഥാ ഹി സീഹോ മിഗരാജാ സബ്ബഇരിയാപഥേസു ദള്ഹവീരിയോ ഹോതി, എവം ത്വമ്പി സബ്ബഭവേസു സബ്ബഇരിയാപഥേസു ദള്ഹവീരിയോ അനോലീനവീരിയോ സമാനോ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ''തി പഞ്ചമം വീരിയപാരമിം ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

''ന ഹേതേ എത്തകായേവ, ബുദ്ധധമ്മാ ഭവിസ്സരേ;
അഞ്ഞേപി വിചിനിസ്സാമി, യേ ധമ്മാ ബോധിപാചനാ.

''വിചിനന്തോ തദാദക്ഖിം, പഞ്ചമം വീരിയപാരമിം;
പുബ്ബകേഹി മഹേസീഹി, ആസേവിതനിസേവിതം.

''ഇമം ത്വം പഞ്ചമം താവ, ദള്ഹം കത്വാ സമാദിയ;
വീരിയപാരമിതം ഗച്ഛ, യദി ബോധിം പത്തുമിച്ഛസി.

''യഥാപി സീഹോ മിഗരാജാ, നിസജ്ജട്ഠാനചങ്കമേ;
അലീനവീരിയോ ഹോതി, പഗ്ഗഹിതമനോ സദാ.

''തഥേവ ത്വം സബ്ബഭവേ, പഗ്ഗണ്ഹ വീരിയം ദള്ഹം;
വീരിയപാരമിതം ഗന്ത്വാ, സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സസീ''തി.

അഥസ്സ ''ന എത്തകേഹേവ ബുദ്ധകാരകധമ്മേഹി ഭവിതബ്ബ''ന്തി ഉത്തരിപി ഉപധാരയതോ ഛട്ഠം ഖന്തിപാരമിം ദിസ്വാ എതദഹോസി - ''സുമേധപണ്ഡിത, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ ഖന്തിപാരമിമ്പി പൂരേയ്യാസി. സമ്മാനനേപി അവമാനനേപി ഖമോവ ഭവേയ്യാസി. യഥാ ഹി പഥവിയം നാമ സുചിമ്പി പക്ഖിപന്തി അസുചിമ്പി, ന തേന പഥവീ സിനേഹം, ന പടിഘം കരോതി, ഖമതി സഹതി അധിവാസേതിയേവ, എവം ത്വമ്പി

സമ്മാനനാവമാനനക്ഖമോവ സമാനോ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ''തി ഛട്ഠം ഖന്തിപാരമിം ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

''ന ഹേതേ എത്തകായേവ, ബുദ്ധധമ്മാ ഭവിസ്സരേ;
അഞ്ഞേപി വിചിനിസ്സാമി, യേ ധമ്മാ ബോധിപാചനാ.

''വിചിനന്തോ തദാദക്ഖിം, ഛട്ഠമം ഖന്തിപാരമിം;
പുബ്ബകേഹി മഹേസീഹി, ആസേവിതനിസേവിതം.

''ഇമം ത്വം ഛട്ഠമം താവ, ദള്ഹം കത്വാ സമാദിയ;
തത്ഥ അദ്വേജ്ഝമാനസോ, സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സസി.

''യഥാപി പഥവീ നാമ, സുചിമ്പി അസുചിമ്പി ച;
സബ്ബം സഹതി നിക്ഖേപം, ന കരോതി പടിഘം തയാ.

''തഥേവ ത്വമ്പി സബ്ബേസം, സമ്മാനാവമാനക്ഖമോ;
ഖന്തിപാരമിതം ഗന്ത്വാ, സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സസീ''തി.

അഥസ്സ ''ന എത്തകേഹേവ ബുദ്ധകാരകധമ്മേഹി ഭവിതബ്ബ''ന്തി ഉത്തരിപി ഉപധാരയതോ സത്തമം സച്ചപാരമിം ദിസ്വാ എതദഹോസി - ''സുമേധപണ്ഡിത, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ സച്ചപാരമിമ്പി പൂരേയ്യാസി. അസനിയാ മത്ഥകേ പതമാനായപി ധനാദീനം അത്ഥായ ഛന്ദാദിവസേന സമ്പജാനമുസാവാദം നാമ മാകാസി. യഥാ ഹി ഓസധിതാരകാ നാമ സബ്ബഉതൂസു അത്തനോ ഗമനവീഥിം ജഹിത്വാ അഞ്ഞായ വീഥിയാ ന ഗച്ഛതി, സകവീഥിയാവ ഗച്ഛതി, എവമേവ ത്വമ്പി സച്ചം പഹായ മുസാവാദം നാമ അകരോന്തോയേവ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ''തി സത്തമം സച്ചപാരമിം ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

''ന ഹേതേ എത്തകായേവ, ബുദ്ധധമ്മാ ഭവിസ്സരേ;
അഞ്ഞേപി വിചിനിസ്സാമി, യേ ധമ്മാ ബോധിപാചനാ.

''വിചിനന്തോ തദാദക്ഖിം, സത്തമം സച്ചപാരമിം;
പുബ്ബകേഹി മഹേസീഹി, ആസേവിതനിസേവിതം.

''ഇമം ത്വം സത്തമം താവ, ദള്ഹം കത്വാ സമാദിയ;
തത്ഥ അദ്വേജ്ഝവചനോ, സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സസി.

''യഥാപി ഓസധീ നാമ, തുലാഭൂതാ സദേവകേ;
സമയേ ഉതുവസ്സേ വാ, ന വോക്കമതി വീഥിതോ.

''തഥേവ ത്വമ്പി സച്ചേസു, മാ വോക്കമസി വീഥിതോ;
സച്ചപാരമിതം ഗന്ത്വാ, സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സസീ''തി.

അഥസ്സ ''ന എത്തകേഹേവ ബുദ്ധകാരകധമ്മേഹി ഭവിതബ്ബ''ന്തി ഉത്തരിപി ഉപധാരയതോ അട്ഠമം അധിട്ഠാനപാരമിം ദിസ്വാ എതദഹോസി - ''സുമേധപണ്ഡിത, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ അധിട്ഠാനപാരമിമ്പി പൂരേയ്യാസി. യം അധിട്ഠാസി, തസ്മിം അധിട്ഠാനേ നിച്ചലോ ഭവേയ്യാസി. യഥാ ഹി പബ്ബതോ

നാമ സബ്ബദിസാസു വാതേഹി പഹടോപി ന കമ്പതി ന ചലതി, അത്തനോ ഠാനേയേവ തിട്ഠതി, ഏവമേവ ത്വമ്പി അത്തനോ അധിട്ഠാനേ നിച്ചലോ ഹോന്തോവ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ''തി അട്ഠമം അധിട്ഠാനപാരമിം ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

''ന ഹേതേ ഏത്തകായേവ, ബുദ്ധധമ്മാ ഭവിസ്സരേ;
അഞ്ഞേപി വിചിനിസ്സാമി, യേ ധമ്മാ ബോധിപാചനാ.

''വിചിനന്തോ തദാദക്ഖിം, അട്ഠമം അധിട്ഠാനപാരമിം;
പുബ്ബകേഹി മഹേസീഹി, ആസേവിതനിസേവിതം.

''ഇമം ത്വം അട്ഠമം താവ, ദള്ഹം കത്വാ സമാദിയ;
തത്ഥ ത്വം അചലോ ഹുത്വാ, സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സസി.

''യഥാപി പബ്ബതോ സേലോ, അചലോ സുപ്പതിട്ഠിതോ;
ന കമ്പതി ഭുസവാതേഹി, സകട്ഠാനേവ തിട്ഠതി.

''തഥേവ ത്വമ്പി അധിട്ഠാനേ, സബ്ബദാ അചലോ ഭവ;
അധിട്ഠാനപാരമിതം ഗന്ത്വാ, സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സസീ''തി.

അഥസ്സ ''ന ഏത്തകേഹേവ ബുദ്ധകാരകധമ്മേഹി ഭവിതബ്ബ''ന്തി ഉത്തരിപി ഉപധാരയതോ നവമം മേത്താപാരമിം ദിസ്വാ ഏതദഹോസി - ''സുമേധപണ്ഡിത, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ നവമം മേത്താപാരമിമ്പി പൂരേയ്യാസി. അഹിതേസുപി ഹിതേസുപി ഏകചിത്തോ ഭവേയ്യാസി. യഥാ ഹി ഉദകം നാമ പാപജനസ്സാപി കല്യാണജനസ്സാപി സീതിഭാവം ഏകസദിസം കത്വാ ഫരതി, ഏവമേവ ത്വമ്പി സബ്ബസത്തേസു മേത്തചിത്തേന ഏകചിത്തോവ ഹോന്തോ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ''തി നവമം മേത്താപാരമിം ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

''ന ഹേതേ ഏത്തകായേവ, ബുദ്ധധമ്മാ ഭവിസ്സരേ;
അഞ്ഞേപി വിചിനിസ്സാമി, യേ ധമ്മാ ബോധിപാചനാ.

''വിചിനന്തോ തദാദക്ഖിം, നവമം മേത്താപാരമിം;
പുബ്ബകേഹി മഹേസീഹി, ആസേവിതനിസേവിതം.

''ഇമം ത്വം നവമം താവ, ദള്ഹം കത്വാ സമാദിയ;
മേത്തായ അസമോ ഹോഹി, യദി ബോധിം പത്തുമിച്ഛസി.

''യഥാപി ഉദകം നാമ, കല്യാണേ പാപകേ ജനേ;
സമം ഫരതി സീതേന, പവാഹേതി രജോമലം.

''തഥേവ ത്വമ്പി അഹിതഹിതേ, സമം മേത്തായ ഭാവയ;
മേത്താപാരമിതം ഗന്ത്വാ, സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സസീ''തി.

അഥസ്സ ''ന ഏത്തകേഹേവ ബുദ്ധകാരകധമ്മേഹി ഭവിതബ്ബ''ന്തി ഉത്തരിപി ഉപധാരയതോ ദസമം ഉപേക്ഖാപാരമിം ദിസ്വാ ഏതദഹോസി - ''സുമേധപണ്ഡിത, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ ഉപേക്ഖാപാരമിമ്പി പൂരേയ്യാസി.

സുഖേപി ദുക്ഖേപി മജ്ഝത്തോവ ഭവേയ്യാസി. യഥാ ഹി പഥവീ നാമ സുചിമ്പി അസുചിമ്പി പക്ഖിപ്പമാനാ മജ്ഝത്താവ ഹോതി, ഏവമേവ ത്വമ്പി സുഖദുക്ഖേസു മജ്ഝത്തോവ ഹോന്തോ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ''തി ദസമം ഉപേക്ഖാപാരമിം ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

''ന ഹേതേ ഏത്തകായേവ, ബുദ്ധധമ്മാ ഭവിസ്സരേ;
അഞ്ഞേപി വിചിനിസ്സാമി, യേ ധമ്മാ ബോധിപാചനാ.

''വിചിനന്തോ തദാദക്ഖിം, ദസമം ഉപേക്ഖാപാരമിം;
പുബ്ബകേഹി മഹേസീഹി, ആസേവിതനിസേവിതം.

''ഇമം ത്വം ദസമം താവ, ദള്ഹം കത്വാ സമാദിയ;
തുലാഭൂതോ ദള്ഹോ ഹുത്വാ, സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സസി.

''യഥാപി പഥവീ നാമ, നിക്ഖിത്തം അസുചിം സുചിം;
ഉപേക്ഖതി ഉഭോപേതേ, കോപാനുനയവജ്ജിതാ.

''തഥേവ ത്വമ്പി സുഖദുക്ഖേ, തുലാഭൂതോ സദാ ഭവ;
ഉപേക്ഖാപാരമിതം ഗന്ത്വാ, സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സസീ''തി.

തതോ ചിന്തേസി - ''ഇമസ്മിം ലോകേ ബോധിസത്തേഹി പൂരേതബ്ബാ ബോധിപരിപാചനാ ബുദ്ധകാരകധമ്മാ ഏത്തകായേവ, ദസ പാരമിയോ ഠപേത്വാ അഞ്ഞേ നത്ഥി, ഇമാപി ദസ പാരമിയോ ഉദ്ധം ആകാസേപി നത്ഥി, ഹേട്ഠാ പഥവിയമ്പി, പുരത്ഥിമാദീസു ദിസാസുപി നത്ഥി, മയ്ഹമേവ പന ഹദയമംസബ്ഭന്തരേ പതിട്ഠിതാ''തി. ഏവം താസം ഹദയേ പതിട്ഠിതഭാവം ദിസ്വാ സബ്ബാപി താ ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠായ പുനപ്പുനം സമ്മസന്തോ അനുലോമപടിലോമം സമ്മസതി, പരിയന്തേ ഗഹേത്വാ ആദിം പാപേതി, ആദിമ്ഹി ഗഹേത്വാ പരിയന്തേ ഠപേതി, മജ്ഝേ ഗഹേത്വാ ഉഭതോ ഓസാപേതി, ഉഭതോ കോടീസു ഹേത്വാ മജ്ഝേ ഓസാപേതി. ബാഹിരകഭണ്ഡപരിച്ചാഗോ ദാനപാരമീ നാമ, അങ്ഗപരിച്ചാഗോ ദാനഉപപാരമീ നാമ, ജീവിതപരിച്ചാഗോ ദാനപരമത്ഥപാരമീ നാമാതി ദസ പാരമിയോ ദസ ഉപപാരമിയോ ദസ പരമത്ഥപാരമിയോ യന്തതേലം വിനിവട്ടേന്തോ വിയ മഹാമേരും മത്ഥം കത്വാ ചക്കവാളമഹാസമുദ്ദം ആലുളേന്തോ വിയ ച സമ്മസി. തസ്സേവം ദസ പാരമിയോ സമ്മസന്തസ്സ ധമ്മതേജേന ചതുനഹുതാധികദ്വിയോജനസതസഹസ്സബഹലാ അയം മഹാപഥവീ ഹത്ഥിനാ അക്കന്തനളകലാപോ വിയ, പീളിയമാനം ഉച്ഛുയന്തം വിയ ച മഹാവിരവം വിരവമാനാ സങ്കമ്പി സമ്പകമ്പി സമ്പവേധി, കുലാലചക്കം വിയ തേലയന്തചക്കം വിയ ച പരിബ്ഭമി. തേന വുത്തം -

''ഏത്തകായേവ തേ ലോകേ, യേ ധമ്മാ ബോധിപാചനാ;
തതുദ്ധം നത്ഥി അഞ്ഞത്ര, ദള്ഹം തത്ഥ പതിട്ഠഹ.

''ഇമേ ധമ്മേ സമ്മസതോ, സഭാവസരസലക്ഖണേ;
ധമ്മതേജേന വസുധാ, ദസസഹസ്സീ പകമ്പഥ.

''ചലതീ രവതീ പഥവീ, ഉച്ഛുയന്തംവ പീളിതം;
തേലയന്തേ യഥാ ചക്കം, ഏവം കമ്പതി മേദനീ''തി.

മഹാപഥവിയാ കമ്പമാനായ രമ്മനഗരവാസിനോ സണ്ഠാതും അസക്കോന്താ യുഗന്തവാതബ്ഭാഹതാ മഹാസാലാ വിയ മുച്ഛിതമുച്ഛിതാവ പപതിംസു, ഘടാദീനി കുലാലഭാജനാനി പവട്ടന്താനി അഞ്ഞമഞ്ഞം പഹരന്താനി ചുണ്ണവിചുണ്ണാനി അഹേസും. മഹാജനോ ഭീതതസിതോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ "കിം നു ഖോ ഭഗവാ നാഗാവട്ടോ അയം ഭൂതയക്ഖദേവതാസു അഞ്ഞതരാവട്ടോതി ന ഹി മയം എതം ജാനാമ, അപിച ഖോ സബ്ബോപി അയം മഹാജനോ ഉപദ്ദുതോ, കിം നു ഖോ ഇമസ്സ ലോകസ്സ പാപകം ഭവിസ്സതി, ഉദാഹു കല്യാണം, കഥേഥ നോ എതം കാരണ"ന്തി ആഹ. അഥ സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ "തുമ്ഹേ മാ ഭായഥ മാ ചിന്തയിത്ഥ, നത്ഥി വോ ഇതോനിദാനം ഭയം. യോ സോ മയാ അജ്ജ സുമേധപണ്ഡിതോ 'അനാഗതേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ'തി ബ്യാകതോ, സോ ദസ പാരമിയോ സമ്മസതി, തസ്സ ദസ പാരമിയോ സമ്മസന്തസ്സ വിലോളേന്തസ്സ ധമ്മതേജേന സകലദസസഹസ്സിലോകധാതു എകപ്പഹാരേന കമ്പതി, ചേവ, രവതി ചാ"തി ആഹ. തേന വുത്തം -

"യാവതാ പരിസാ ആസി, ബുദ്ധസ്സ പരിവേസനേ;
പവേധമാനാ സാ തത്ഥ, മുച്ഛിതാ സേസി ഭൂമിയം.

"ഘടാനേകസഹസ്സാനി , കുമ്ഭീനഞ്ച സതാ ബഹൂ;
സഞ്ചുണ്ണമഥിതാ തത്ഥ, അഞ്ഞമഞ്ഞം പഘട്ടിതാ.

"ഉബ്ബിഗ്ഗാ തസിതാ ഭീതാ, ഭന്താ ബ്യധിതമാനസാ;
മഹാജനാ സമാഗമ്മ, ദീപങ്കരമുപാഗമും.

'കിം ഭവിസ്സതി ലോകസ്സ, കല്യാണമഥ പാപകം;
സബ്ബോ ഉപദ്ദുതോ ലോകോ, തം വിനോദേഹി ചക്ഖുമ'.

"തേസം തദാ സഞ്ഞാപേസി, ദീപങ്കരോ മഹാമുനി;
വിസ്സത്ഥാ ഹോഥ മാ ഭാഥ, ഇമസ്മിം പഥവികമ്പനേ.

"യമഹം അജ്ജ ബ്യാകാസിം, ബുദ്ധോ ലോകേ ഭവിസ്സതി;
എസോ സമ്മസതി ധമ്മം, പുബ്ബകം ജിനസേവിതം.

"തസ്സ സമ്മസതോ ധമ്മം, ബുദ്ധഭൂമിം അസേസതോ;
തേനായം കമ്പിതാ പഥവീ, ദസസഹസ്സീ സദേവകേ"തി.

മഹാജനോ തഥാഗതസ്സ വചനം സുത്വാ ഹട്ഠതുട്ഠോ മാലാഗന്ധവിലേപനം ആദായ രമ്മനഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ മാലാദീഹി പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ രമ്മനഗരമേവ പാവിസി. ബോധിസത്തോപി ദസ പാരമിയോ സമ്മസിത്വാ വീരിയം ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠായ നിസിന്നാസനാ വുട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

"ബുദ്ധസ്സ വചനം സുത്വാ, മനോ നിബ്ബായി താവദേ;
സബ്ബേ മം ഉപസങ്കമ്മ, പുനാപി അഭിവന്ദിസും.

"സമാദിയിത്വാ ബുദ്ധഗുണം, ദള്ഹം കത്വാന മാനസം;
ദീപങ്കരം നമസ്സിത്വാ, ആസനാ വുട്ഠഹിം തദാ"തി.

അഥ ബോധിസത്തം ആസനാ വുട്ഠഹന്തം സകലദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാ സന്നിപതിത്വാ ദിബ്ബേഹി മാലാഗന്ധേഹി പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ “അയ്യ സുമേധതാപസ, തയാ അജ്ജ ദീപങ്കരദസബലസ്സ പാദമൂലേ മഹതീ പത്ഥനാ പത്ഥിതാ, സാ തേ അനന്തരായേന സമിജ്ഝതു, മാ തേ ഭയം വാ ഛമ്ഭിതത്തം വാ അഹോസി, സരീരേ അപ്പമത്തകോപി രോഗോ മാ ഉപ്പജ്ജി, ഖിപ്പം പാരമിയോ പൂരേത്വാ സമ്മാസമ്ബോധിം പടിവിജ്ഝ. യഥാ പുപ്ഫൂപഗഫലൂപഗാ രുക്ഖാ സമയേ പുപ്ഫന്തി ചേവ ഫലന്തി ച, തഥേവ ത്വമ്പി സമയം അനതിക്കമിത്വാ ഖിപ്പം സമ്ബോധിമുത്തമം ഫുസസ്സൂ”തിആദീനി ഥുതിമങ്ഗലാനി പയിരുദാഹംസു, ഏവം പയിരുദാഹിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ദേവട്ഠാനമേവ അഗമംസു. ബോധിസത്തോപി ദേവതാഹി അഭിത്ഥുതോ “അഹം ദസ പാരമിയോ പൂരേത്വാ കപ്പസതസഹസ്സാധികാനം ചതുന്നം അസങ്ഖ്യേയ്യാനം മത്ഥകേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമീ”തി വീരിയം ദള്ഹം കത്വാ അധിട്ഠായ നഭം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ഹിമവന്തമേവ അഗമാസി. തേന വുത്തം -

“ദിബ്ബം മാനുസകം പുപ്ഫം, ദേവാ മാനുസകാ ഉഭോ;
സമോകിരന്തി പുപ്ഫേഹി, വുട്ഠഹന്തസ്സ ആസനാ.

“വേദയന്തി ച തേ സോത്ഥിം, ദേവാ മാനുസകാ ഉഭോ;
മഹന്തം പത്ഥിതം തുയ്ഹം, തം ലഭസ്സു യഥിച്ഛിതം.

“സബ്ബീതിയോ വിവജ്ജന്തു, സോകോ രോഗോ വിനസ്സതു;
മാ തേ ഭവന്ത്വന്തരായാ, ഫുസ ഖിപ്പം ബോധിമുത്തമം.

“യഥാപി സമയേ പത്തേ, പുപ്ഫന്തി പുപ്ഫിനോ ദുമാ;
തഥേവ ത്വം മഹാവീര, ബുദ്ധഞാണേന പുപ്ഫസ്സു.

“യഥാ യേ കേചി സമ്ബുദ്ധാ, പൂരയും ദസ പാരമീ;
തഥേവ ത്വം മഹാവീര, പൂരയ ദസ പാരമീ.

“യഥാ യേ കേചി സമ്ബുദ്ധാ, ബോധിമണ്ഡമ്ഹി ബുജ്ഝരേ;
തഥേവ ത്വം മഹാവീര, ബുജ്ഝസ്സു ജിനബോധിയം.

“യഥാ യേ കേചി സമ്ബുദ്ധാ, ധമ്മചക്കം പവത്തയും;
തഥേവ ത്വം മഹാവീര, ധമ്മചക്കം പവത്തയ.

“പുണ്ണമായേ യഥാ ചന്ദോ, പരിസുദ്ധോ വിരോചതി;
തഥേവ ത്വം പുണ്ണമനോ, വിരോച ദസസഹസ്സിയം.

“രാഹുമുത്തോ യഥാ സൂരിയോ, താപേന അതിരോചതി;
തഥേവ ലോകാ മുച്ചിത്വാ, വിരോച സിരിയാ തുവം.

“യഥാ യാ കാചി നദിയോ, ഓസരന്തി മഹോദധിം;
ഏവം സദേവകാ ലോകാ, ഓസരന്തു തവന്തികേ.

“തേഹി ഥുതപ്പസത്ഥോ സോ, ദസ ധമ്മേ സമാദിയ;
തേ ധമ്മേ പരിപൂരേന്തോ, പവനം പാവിസീ തദാ”തി.

സുമേധകഥാ നിട്ഠിതാ.

രമ്മനഗരവാസിനോപി ഖോ നഗരം പവിസിത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം അദംസു. സത്ഥാ തേസം ധമ്മം ദേസേത്വാ മഹാജനം സരണാദീസു പതിട്ഠാപേത്വാ രമ്മനഗരമ്ഹാ നിക്ഖമിത്വാ തതോ ഉദ്ധമ്പി യാവതായുകം തിട്ഠന്തോ സബ്ബം ബുദ്ധകിച്ചം കത്വാ അനുക്കമേന അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായി. തത്ഥ യം വത്തബ്ബം, തം സബ്ബം ബുദ്ധവംസേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ -

“തദാ തേ ഭോജയിത്വാന, സസങ്ഘം ലോകനായകം;
ഉപഗച്ഛും സരണം തസ്സ, ദീപങ്കരസ്സ സത്ഥുനോ.

“സരണാഗമനേ കഞ്ചി, നിവേസേതി തഥാഗതോ;
കഞ്ചി പഞ്ചസു സീലേസു, സീലേ ദസവിധേ പരം.

“കസ്സചി ദേതി സാമഞ്ഞം, ചതുരോ ഫലമുത്തമേ;
കസ്സചി അസമേ ധമ്മേ, ദേതി സോ പടിസമ്ഭിദാ.

“കസ്സചി വരസമാപത്തിയോ, അട്ഠ ദേതി നരാസഭോ;
തിസ്സോ കസ്സചി വിജ്ജായോ, ഛളഭിഞ്ഞാ പവേച്ഛതി.

“തേന യോഗേന ജനകായം, ഓവദതി മഹാമുനി;
തേന വിത്ഥാരികം ആസി, ലോകനാഥസ്സ സാസനം.

“മഹാഹനുസഭക്ഖന്ധോ, ദീപങ്കരസനാമകോ;
ബഹൂ ജനേ താരയതി, പരിമോചേതി ദുഗ്ഗതിം.

“ബോധനേയ്യം ജനം ദിസ്വാ, സതസഹസ്സേപി യോജനേ;
ഖണേന ഉപഗന്ത്വാന, ബോധേതി തം മഹാമുനി.

“പഠമാഭിസമയേ ബുദ്ധോ, കോടിസതമബോധയി;
ദുതിയാഭിസമയേ നാഥോ, നവുതികോടിമബോധയി.

“യദാ ച ദേവഭവനമ്ഹി, ബുദ്ധോ ധമ്മമദേസയി;
നവുതികോടിസഹസ്സാനം, തതിയാഭിസമയോ അഹു.

“സന്നിപാതാ തയോ ആസും, ദീപങ്കരസ്സ സത്ഥുനോ;
കോടിസതസഹസ്സാനം, പഠമോ ആസി സമാഗമോ.

“പുന നാരദകൂടമ്ഹി, പവിവേകഗതേ ജിനേ;
ഖീണാസവാ വീതമലാ, സമിംസു സതകോടിയോ.

“യമ്ഹി കാലേ മഹാവീരോ, സുദസ്സനസിലുച്ചയേ;
നവുതികോടിസഹസ്സേഹി, പവാരേസി മഹാമുനി.

“അഹം തേന സമയേന, ജടിലോ ഉഗ്ഗതാപനോ;
അന്തലിക്ഖമ്ഹി ചരണോ, പഞ്ചാഭിഞ്ഞാസു പാരഗൂ.

“ദസവീസസഹസ്സാനം , ധമ്മാഭിസമയോ അഹു;
ഏകദ്വിന്നം അഭിസമയാ, ഗണനാതോ അസങ്ഖിയാ.

“വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം, ഇദ്ധം ഫീതം അഹു തദാ;
ദീപങ്കരസ്സ ഭഗവതോ, സാസനം സുവിസോധിതം.

“ചത്താരി സതസഹസ്സാനി, ഛളഭിഞ്ഞാ മഹിദ്ധികാ;
ദീപങ്കരം ലോകവിദും, പരിവാരേന്തി സബ്ബദാ.

“യേ കേചി തേന സമയേന, ജഹന്തി മാനുസം ഭവം;
അപത്തമാനസാ സേക്ഖാ, ഗരഹിതാ ഭവന്തി തേ.

“സുപുപ്ഫിതം പാവചനം, അരഹന്തേഹി താദിഹി;
ഖീണാസവേഹി വിമലേഹി, ഉപസോഭതി സദേവകേ.

“നഗരം രമ്മവതീ നാമ, സുദേവോ നാമ ഖത്തിയോ;
സുമേധാ നാമ ജനികാ, ദീപങ്കരസ്സ സത്ഥുനോ.

“സുമങ്ഗലോ ച തിസ്സോ ച, അഹേസും അഗ്ഗസാവകാ;
സാഗതോ നാമുപട്ഠാകോ, ദീപങ്കരസ്സ സത്ഥുനോ.

“നന്ദാ ചേവ സുനന്ദാ ച, അഹേസും അഗ്ഗസാവികാ;
ബോധി തസ്സ ഭഗവതോ, പിപ്ഫലീതി പവുച്ചതി.

“അസീതിഹത്ഥമുബ്ബേധോ, ദീപങ്കരോ മഹാമുനി;
സോഭതി ദീപരുക്ഖോവ, സാലരാജാവ ഫുല്ലിതോ.

“സതസഹസ്സവസ്സാനി, ആയു തസ്സ മഹേസിനോ;
താവതാ തിട്ഠമാനോ സോ, താരേസി ജനതം ബഹും.

“ജോതയിത്വാന സദ്ധമ്മം, സന്താരേത്വാ മഹാജനം;
ജലിത്വാ അഗ്ഗിഖന്ധോവ, നിബ്ബുതോ സോ സസാവകോ.

“സാ ച ഇദ്ധി സോ ച യസോ, താനി ച പാദേസു ചക്കരതനാനി;
സബ്ബം തമന്തരഹിതം, നനു രിത്താ സബ്ബസങ്ഖാരാ”തി.

ദീപങ്കരസ്സ പന ഭഗവതോ അപരഭാഗേ ഏകം അസങ്ഖ്യേയ്യം അതിക്കമിത്വാ **കോണ്ഡഞ്ഞോ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ കോടിസതസഹസ്സം, ദുതിയേ കോടിസഹസ്സം, തതിയേ നവുതികോടിയോ. തദാ ബോധിസത്തോ വിജിതാവീ നാമ ചക്കവത്തീ ഹുത്വാ കോടിസതസഹസ്സസങ്ഖസ്സ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം അദാസി. സത്ഥാ ബോധിസത്തം “ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ”തി ബ്യാകരിത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. സോ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ രജ്ജം നിയ്യാദേത്വാ പബ്ബജി. സോ തീണി പിടകാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ പഞ്ച അഭിഞ്ഞായോ ച ഉപ്പാദേത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി. കോണ്ഡഞ്ഞസ്സ ബുദ്ധസ്സ പന രമ്മവതീ നാമ നഗരം, സുനന്ദോ നാമ ഖത്തിയോ പിതാ, സുജാതാ നാമ ദേവീ മാതാ, ഭദ്ദോ ച

സുഭദ്ദോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, അനുരുദ്ധോ നാമുപട്ഠാകോ, തിസ്സാ ച ഉപതിസ്സാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, സാലകല്യാണീ ബോധി, അട്ഠാസീതിഹത്ഥുബ്ബേധം സരീരം, വസ്സസതസഹസ്സം ആയുപ്പമാണം അഹോസി.

> “ദീപങ്കരസ്സ അപരേന, കോണ്ഡഞ്ഞോ നാമ നായകോ;
> അനന്തതേജോ അമിതയസോ, അപ്പമേയ്യോ ദുരാസദോ”തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ ഏകം അസങ്ഖ്യേയ്യം അതിക്കമിത്വാ ഏകസ്മിംയേവ കപ്പേ ചതുരോ ബുദ്ധാ നിബ്ബത്തിംസു **മങ്ഗലോ, സുമനോ, രേവതോ, സോഭിതോ**തി. **മങ്ഗലസ്സ** ഭഗവതോ തയോ സന്നിപാതാ അഹേസും. തേസു പഠമസന്നിപാതേ കോടിസതസഹസ്സം ഭിക്ഖൂ അഹേസും, ദുതിയേ കോടിസഹസ്സം, തതിയേ നവുതികോടിയോ. വേമാതികഭാതാ കിരസ്സ ആനന്ദകുമാരോ നാമ നവുതികോടിസങ്ഖായ പരിസായ സദ്ധിം ധമ്മസ്സവനത്ഥായ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി. സത്ഥാ തസ്സ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി, സോ സദ്ധിം പരിസായ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. സത്ഥാ തേസം കുലപുത്താനം പുബ്ബചരിതം ഓലോകേന്തോ ഇദ്ധിമയപത്തചീവരസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ ദക്ഖിണഹത്ഥം പസാരേത്വാ “ഏഥ, ഭിക്ഖവോ”തി ആഹ. സബ്ബേ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഇദ്ധിമയപത്തചീവരധരാ സട്ഠിവസ്സമഹാഥേരാ വിയ ആകപ്പസമ്പന്നാ ഹുത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പരിവാരയിംസു. അയമസ്സ തതിയോ സാവകസന്നിപാതോ അഹോസി.

യഥാ പന അഞ്ഞേസം ബുദ്ധാനം സമന്താ അസീതിഹത്ഥപ്പമാണായേവ സരീരപ്പഭാ അഹോസി, ന ഏവം തസ്സ തസ്സ പന ഭഗവതോ സരീരപ്പഭാ നിച്ചകാലം ദസസഹസ്സിലോകധാതും ഫരിത്വാ അട്ഠാസി. രുക്ഖപഥവിപബ്ബതസമുദ്ദാദയോ അന്തമസോ ഉക്ഖലികാദീനി ഉപാദായ സുവണ്ണപട്ടപരിയോനദ്ധാ വിയ അഹേസും. ആയുപ്പമാണം പനസ്സ നവുതിവസ്സസഹസ്സാനി അഹോസി. ഏത്തകം കാലം ചന്ദിമസൂരിയാദയോ അത്തനോ പഭായ വിരോചിതും നാസക്ഖിംസു, രത്തിന്ദിവപരിച്ഛേദോ ന പഞ്ഞായിത്ഥ. ദിവാ സൂരിയാലോകേന വിയ സത്താ നിച്ചം ബുദ്ധാലോകേനേവ വിചരിംസു, സായം പുപ്ഫിതകുസുമാനം, പാതോ രവനകസകുണാദീനഞ്ച വസേന ലോകോ രത്തിന്ദിവപരിച്ഛേദം സല്ലക്ഖേസി.

കിം പന അഞ്ഞേസം ബുദ്ധാനം അയമാനുഭാവോ നത്ഥീതി? നോ നത്ഥി. തേപി ഹി ആകങ്ഖമാനാ ദസസഹസ്സിം വാ ലോകധാതും തതോ വാ ഭിയ്യോ ആഭായ ഫരേയ്യും. മങ്ഗലസ്സ പന ഭഗവതോ പുബ്ബപത്ഥനാവസേന അഞ്ഞേസം ബ്യാമപ്പഭാ വിയ സരീരപ്പഭാ നിച്ചകാലമേവ ദസസഹസ്സിലോകധാതും ഫരിത്വാ അട്ഠാസി. സോ കിര ബോധിസത്തചരിയകാലേ വേസ്സന്തരസദിസേ അത്തഭാവേ ഠിതോ സപുത്തദാരോ വങ്കപബ്ബതസദിസേ പബ്ബതേ വസി. അഥേകോ ഖരദാഠികോ നാമ യക്ഖോ മഹാപുരിസസ്സ ദാനജ്ഝാസയതം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന ഉപസങ്കമിത്വാ മഹാസത്തം ദ്വേ ദാരകേ യാചി. മഹാസത്തോ “ദദാമി ബ്രാഹ്മണസ്സ പുത്തകേ”തി ഹട്ഠപഹട്ഠോ ഉദകപരിയന്തം പഥവിം കമ്പേന്തോ ദ്വേപി ദാരകേ അദാസി. യക്ഖോ ചങ്കമനകോടിയം ആലമ്ബനഫലകം നിസ്സായ ഠത്വാ പസ്സന്തസ്സേവ മഹാസത്തസ്സ മൂലകലാപേ വിയ ദ്വേ ദാരകേ ഖാദി. മഹാപുരിസസ്സ യക്ഖം ഓലോകേത്വാ മുഖേ വിവടമത്തേ അഗ്ഗിജാലം വിയ ലോഹിതധാരം ഉഗ്ഗിരമാനം തസ്സ മുഖം ദിസ്വാപി കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ദോമനസ്സം ന ഉപ്പജ്ജി. “സുദിന്നം വത മേ ദാന”ന്തി

ചിന്തയതോ പനസ്സ സരീരേ മഹന്തം പീതിസോമനസ്സ ഉദപാദി. സോ "ഇമസ്സ മേ നിസ്സന്ദേന അനാഗതേ ഇമിനാവ നീഹാരേന രസ്മിയോ നിക്ഖമന്തൂ"തി പത്ഥനം അകാസി. തസ്സ തം പത്ഥനം നിസ്സായ ബുദ്ധഭൂതസ്സ സരീരതോ രസ്മിയോ നിക്ഖമിത്വാ എത്തകം ഠാനം ഫരിംസു.

അപരമ്പിസ്സ പുബ്ബചരിതം അത്ഥി. സോ കിര ബോധിസത്തകാലേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ ചേതിയം ദിസ്വാ "ഇമസ്സ ബുദ്ധസ്സ മയാ ജീവിതം പരിച്ചജിതും വട്ടതീ"തി ദണ്ഡദീപികാവേഠനനിയാമേന സകലസരീരം വേഠാപേത്വാ രതനമത്തമകുളം സതസഹസ്സഗ്ഘനികം സുവണ്ണപാതിം സപ്പിസ്സ പൂരാപേത്വാ തത്ഥ സഹസ്സവട്ടിയോ ജാലാപേത്വാ തം സീസേനാദായ സകലസരീരം ജാലാപേത്വാ ചേതിയം പദക്ഖിണം കരോന്തോ സകലരത്തിം വീതിനാമേസി. ഏവം യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ വായമന്തസ്സാപിസ്സ ലോമകൂപമത്തമ്പി ഉസുമം ന ഗണ്ഹി. പദുമഗബ്ഭം പവിട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. ധമ്മോ ഹി നാമേസ അത്താനം രക്ഖന്തം രക്ഖതി. തേനാഹ ഭഗവാ -

"ധമ്മോ ഹവേ രക്ഖതി ധമ്മചാരിം, ധമ്മോ സുചിണ്ണോ സുഖമാവഹാതി;
ഏസാനിസംസോ ധമ്മേ സുചിണ്ണേ, ന ദുഗ്ഗതിം ഗച്ഛതി ധമ്മചാരീ"തി.
(ഥേരഗാ॰ ൩൦൩; ജാ॰ ൧.൧൦.൧൦൨; ൧.൧൫.൩൮൫);

ഇമസ്സാപി കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന തസ്സ ഭഗവതോ സരീരോഭാസോ ദസസഹസ്സിലോകധാതും ഫരിത്വാ അട്ഠാസി.

തദാ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തോ സുരുചി നാമ ബ്രാഹ്മണോ ഹുത്വാ "സത്ഥാരം നിമന്തേസ്സാമീ"തി ഉപസങ്കമിത്വാ മധുരധമ്മകഥം സുത്വാ "സ്വേ മയ്ഹം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ"തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണ, കിത്തകേഹി തേ ഭിക്ഖൂഹി അത്ഥോതി? "കിത്തകാ പന വോ, ഭന്തേ, പരിവാരഭിക്ഖൂ"തി ആഹ. തദാ പന സത്ഥു പഠമസന്നിപാതോയേവ ഹോതി, തസ്മാ "കോടിസതസഹസ്സ"ന്തി ആഹ. ഭന്തേ, സബ്ബേഹിപി സദ്ധിം മയ്ഹം ഗേഹേ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാതി. സത്ഥാ അധിവാസേസി. ബ്രാഹ്മണോ സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ ഗേഹം ഗച്ഛന്തോ ചിന്തേസി - "അഹം ഏത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം യാഗുഭത്തവത്ഥാദീനി ദാതും സക്കോമി, നിസീദനട്ഠാനം പന കഥം ഭവിസ്സതീ"തി.

തസ്സ സാ ചിന്താ ചതുരാസീതിയോജനസഹസ്സമത്ഥകേ ഠിതസ്സ ദേവരഞ്ഞോ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനസ്സ ഉണ്ഹഭാവം ജനേസി. സക്കോ "കോ നു ഖോ മം ഇമമ്ഹാ ഠാനാ ചാവേതുകാമോ"തി ദിബ്ബചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തോ മഹാപുരിസം ദിസ്വാ "സുരുചി നാമ ബ്രാഹ്മണോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ നിസീദനട്ഠാനത്ഥായ ചിന്തേസി, മയാപി തത്ഥ ഗന്ത്വാ പുഞ്ഞകോട്ഠാസം ഗഹേതും വട്ടതീ"തി വഡ്ഢകിവണ്ണം നിമ്മിനിത്വാ വാസിഫരസുഹത്ഥോ മഹാപുരിസസ്സ പുരതോ പാതുരഹോസി. സോ "അത്ഥി നു ഖോ കസ്സചി ഭതിയാ കത്തബ്ബ"ന്തി ആഹ. മഹാപുരിസോ തം ദിസ്വാ "കിം കമ്മം കരിസ്സസീ"തി ആഹ. "മമ അജാനനസിപ്പം നാമ നത്ഥി, ഗേഹം വാ മണ്ഡപം വാ യോ യം കാരേതി, തസ്സ തം കാതും ജാനാമീ"തി. "തേന ഹി മയ്ഹം കമ്മം അത്ഥീ"തി. "കിം അയ്യാ"തി? "സ്വാതനായ മേ കോടിസതസഹസ്സഭിക്ഖൂ നിമന്തിതാ, തേസം നിസീദനമണ്ഡപം കരിസ്സസീ"തി.

“അഹം നാമ കരേയ്യം, സചേ മമ ഭതിം ദാതും സക്ഖിസ്സഥാ”തി. “സക്ഖിസ്സാമി താതാ”തി. “സാധു കരിസ്സാമീ”തി ഗന്ത്വാ ഏകം പദേസം ഓലോകേസി, ദ്വാദസതേരസയോജനപ്പമാണോ പദേസോ കസിണമണ്ഡലം വിയ സമതലോ അഹോസി. സോ “ഏത്തകേ ഠാനേ സത്തരതനമയോ മണ്ഡപോ ഉട്ഠഹതൂ”തി ചിന്തേത്വാ ഓലോകേസി. താവദേവ പഥവിം ഭിന്ദിത്വാ മണ്ഡപോ ഉട്ഠഹി. തസ്സ സോവണ്ണമയേസു ഥമ്ഭേസു രജതമയാ ഘടകാ അഹേസും, രജതമയേസു സോവണ്ണമയാ, മണിഥമ്ഭേസു പവാളമയാ, പവാളഥമ്ഭേസു മണിമയാ, സത്തരതനമയേസു സത്തരതനമയാവ ഘടകാ അഹേസും . തതോ “മണ്ഡപസ്സ അന്തരന്തരേന കിങ്കിണികജാലം ഓലമ്ബതൂ”തി ഓലോകേസി, സഹ ഓലോകനേനേവ കിങ്കിണികജാലം ഓലമ്ബി, യസ്സ മന്ദവാതേരിതസ്സ പഞ്ചങ്ഗികസ്സേവ തൂരിയസ്സ മധുരസദ്ദോ നിഗ്ഗച്ഛതി, ദിബ്ബസങ്ഗീതിവത്തനകാലോ വിയ ഹോതി. “അന്തരന്തരാ ഗന്ധദാമമാലാദാമാനി ഓലമ്ബന്തൂ”തി ചിന്തേസി, ദാമാനി ഓലമ്ബിംസു. “കോടിസതസഹസ്സസങ്ഖാനം ഭിക്ഖൂനം ആസനാനി ച ആധാരകാനി ച പഥവിം ഭിന്ദിത്വാ ഉട്ഠഹന്തൂ”തി ചിന്തേസി, താവദേവ ഉട്ഠഹിംസു. “കോണേ കോണേ ഏകേകാ ഉദകചാടിയോ ഉട്ഠഹന്തൂ”തി ചിന്തേസി, ഉദകചാടിയോ ഉട്ഠഹിംസു.

ഏത്തകം മാപേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ഏഹി അയ്യ, തവ മണ്ഡപം ഓലോകേത്വാ മയ്ഹം ഭതിം ദേഹീ”തി ആഹ. മഹാപുരിസോ ഗന്ത്വാ മണ്ഡപം ഓലോകേസി, ഓലോകേന്തസ്സേവസ്സ സകലസരീരം പഞ്ചവണ്ണായ പീതിയാ നിരന്തരം ഫുടം അഹോസി. അഥസ്സ മണ്ഡപം ഓലോകയതോ ഏതദഹോസി - “നായം മണ്ഡപോ മനുസ്സഭൂതേന കതോ, മയ്ഹം പന അജ്ഝാസയം മയ്ഹം ഗുണം ആഗമ്മ അദ്ധാ സക്കഭവനം ഉണ്ഹം അഹോസി, തതോ സക്കേന ദേവരഞ്ഞാ അയം മണ്ഡപോ കാരിതോ ഭവിസ്സതീ”തി. “ന ഖോ പന മേ യുത്തം ഏവരൂപേ മണ്ഡപേ ഏകദിവസംയേവ ദാനം ദാതും, സത്താഹം ദസ്സാമീ”തി ചിന്തേസി. ബാഹിരകദാനഞ്ഹി കിത്തകമ്പി സമാനം ബോധിസത്താനം തുട്ഠിം കാതും ന സക്കോതി, അലങ്കതസീസം പന ഛിന്ദിത്വാ അഞ്ജിതഅക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ ഹദയമംസം വാ ഉബ്ബട്ടേത്വാ ദിന്നകാലേ ബോധിസത്താനം ചാഗം നിസ്സായ തുട്ഠി നാമ ഹോതി. അമ്ഹാകമ്പി ഹി ബോധിസത്തസ്സ സിവിജാതകേ ദേവസികം പഞ്ച കഹാപണസതസഹസ്സാനി വിസ്സജ്ജേത്വാ ചതൂസു ദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ ച ദാനം ദേന്തസ്സ തം ദാനം ചാഗതുട്ഠിം ഉപ്പാദേതും നാസക്ഖി. യദാ പനസ്സ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന ആഗന്ത്വാ സക്കോ ദേവരാജാ അക്ഖീനി യാചി, തദാ താനി ഉപ്പാടേത്വാ ദദമാനസ്സേവ ഹാസോ ഉപ്പജ്ജി, കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ചിത്തസ്സ അഞ്ഞഥത്തം നാഹോസി. ഏവം ദാനം നിസ്സായ ബോധിസത്താനം തിത്തി നാമ നത്ഥി. തസ്മാ സോപി മഹാപുരിസോ “സത്താഹം മയാ കോടിസതസഹസ്സസങ്ഖാനം ഭിക്ഖൂനം ദാനം ദാതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ തസ്മിം മണ്ഡപേ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിസീദാപേത്വാ സത്താഹം ഗവപാനം നാമ ദാനം അദാസി. ഗവപാനന്തി മഹന്തേ മഹന്തേ കോലമ്ബേ ഖീരസ്സ പൂരേത്വാ ഉദ്ധനേസു ആരോപേത്വാ ഘനപാകപക്കേ ഖീരേ ഥോകേ തണ്ഡുലേ പക്ഖിപിത്വാ പക്കമധുസക്കരാചുണ്ണസപ്പീഹി അഭിസങ്ഖതം ഭോജനം വുച്ചതി. മനുസ്സായേവ പന പരിവിസിതും നാസക്ഖിംസു, ദേവാപി ഏകന്തരികാ ഹുത്വാ പരിവിസിംസു. ദ്വാദസതേരസയോജനപ്പമാണം ഠാനമ്പി ഭിക്ഖൂ ഗണ്ഹിതും നപ്പഹോസിയേവ. തേ പന ഭിക്ഖൂ അത്തനോ അത്തനോ ആനുഭാവേന നിസീദിംസു. പരിയോസാനദിവസേ സബ്ബഭിക്ഖൂനം പത്താനി

ധോവാപേത്വാ ഭേസജ്ജത്ഥായ സപ്പിനവനീതമധുഫാണിതാദീനി പൂരേത്വാ തിചീവരേഹി സദ്ധിം അദാസി, സങ്ഘനവകഭിക്ഖുനാ ലദ്ധചീവരസാടകാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകാ അഹേസും.

സത്ഥാ അനുമോദനം കരോന്തോ "അയം പുരിസോ ഏവരൂപം മഹാദാനം അദാസി, കോ നു ഖോ ഭവിസ്സതീ"തി ഉപധാരേന്തോ "അനാഗതേ കപ്പസതസഹസ്സാധികാനം ദ്വിന്നം അസങ്ഖ്യേയ്യാനം മത്ഥകേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ"തി ദിസ്വാ മഹാപുരിസം ആമന്തേത്വാ "ത്വം ഏത്തകം നാമ കാലം അതിക്കമിത്വാ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ"തി ബ്യാകാസി. മഹാപുരിസോ ബ്യാകരണം സുത്വാ "അഹം കിര ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമി, കോ മേ ഘരാവാസേന അത്ഥോ, പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തഥാരൂപം സമ്പത്തിം ഖേളപിണ്ഡം വിയ പഹായ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി.

മങ്ഗലസ്സ പന ഭഗവതോ നഗരം ഉത്തരം നാമ അഹോസി, പിതാപി ഉത്തരോ നാമ ഖത്തിയോ, മാതാപി ഉത്തരാ നാമ ദേവീ, സുദേവോ ച ധമ്മസേനോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, പാലിതോ നാമുപട്ഠാകോ, സീവലീ ച അസോകാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, നാഗരുക്ഖോ ബോധി, അട്ഠാസീതിഹത്ഥുബ്ബേധം സരീരം അഹോസി. നവുതിവസ്സസഹസ്സാനി ഠത്വാ പരിനിബ്ബുതേ പന തസ്മിം ഭഗവതി ഏകപ്പഹാരേനേവ ദസ ചക്കവാളസഹസ്സാനി ഏകന്ധകാരാനി അഹേസും. സബ്ബചക്കവാളേസു മനുസ്സാനം മഹന്തം ആരോദനപരിദേവനം അഹോസി.

> "കോണ്ഡഞ്ഞസ്സ അപരേന, മങ്ഗലോ നാമ നായകോ;
> തമം ലോകേ നിഹന്ത്വാന, ധമ്മോക്കമഭിധാരയീ"തി.

ഏവം ദസസഹസ്സിലോകധാതും അന്ധകാരം കത്വാ പരിനിബ്ബുതസ്സ തസ്സ ഭഗവതോ അപരഭാഗേ **സുമനോ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ കോടിസതസഹസ്സഭിക്ഖൂ അഹേസും, ദുതിയേ കഞ്ചനപബ്ബതമ്ഹി നവുതികോടിസഹസ്സാനി, തതിയേ അസീതികോടിസഹസ്സാനി. തദാ മഹാസത്തോ അതുലോ നാമ നാഗരാജാ അഹോസി മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ. സോ "ബുദ്ധോ ഉപ്പന്നോ"തി സുത്വാ ഞാതിസങ്ഘപരിവുതോ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ കോടിസതസഹസ്സഭിക്ഖുപരിവാരസ്സ തസ്സ ഭഗവതോ ദിബ്ബതൂരിയേഹി ഉപഹാരം കാരേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേത്വാ പച്ചേകം ദുസ്സയുഗാനി ദത്വാ സരണേസു പതിട്ഠാസി. സോപി നം സത്ഥാ "അനാഗതേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ"തി ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ നഗരം ഖേമം നാമ അഹോസി, സുദത്തോ നാമ രാജാ പിതാ, സിരിമാ നാമ മാതാ, സരണോ ച ഭാവിതത്തോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, ഉദേനോ നാമുപട്ഠാകോ, സോണാ ച ഉപസോണാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, നാഗരുക്ഖോ ബോധി, നവുതിഹത്ഥുബ്ബേധം സരീരം, നവുതിയേവ വസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി.

> "മങ്ഗലസ്സ അപരേന, സുമനോ നാമ നായകോ;
> സബ്ബധമ്മേഹി അസമോ, സബ്ബസത്താനമുത്തമോ"തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ **രേവതോ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ ഗണനാ നത്ഥി, ദുതിയേ കോടിസതസഹസ്സഭിക്ഖൂ അഹേസും, തഥാ തതിയേ. തദാ ബോധിസത്തോ അതിദേവോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ ഹുത്വാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ സരണേസു പതിട്ഠായ സിരസ്മിം അഞ്ജലിം ഠപേത്വാ തസ്സ സത്ഥുനോ കിലേസപ്പഹാനേ വണ്ണം വത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗേന പൂജം അകാസി. സോപി നം ''ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ''തി ബ്യാകാസി. തസ്സ പന ഭഗവതോ നഗരം ധഞ്ഞവതീ നാമ അഹോസി, പിതാ വിപുലോ നാമ ഖത്തിയോ, മാതാപി വിപുലാ നാമ ദേവീ, വരുണോ ച ബ്രഹ്മദേവോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, സമ്ഭവോ നാമുപട്ഠാകോ, ഭദ്ദാ ച സുഭദ്ദാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, നാഗരുക്ഖോവ ബോധി, സരീരം അസീതിഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, ആയു സട്ഠി വസ്സസഹസ്സാനീതി.

> ''സുമനസ്സ അപരേന, രേവതോ നാമ നായകോ;
> അനൂപമോ അസദിസോ, അതുലോ ഉത്തമോ ജിനോ''തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ **സോഭിതോ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ കോടിസതഭിക്ഖൂ അഹേസും, ദുതിയേ നവുതികോടിയോ, തതിയേ അസീതികോടിയോ. തദാ ബോധിസത്തോ അജിതോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ ഹുത്വാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ സരണേസു പതിട്ഠായ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം അദാസി. സോപി നം ''ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ''തി ബ്യാകാസി. തസ്സ പന ഭഗവതോ സുധമ്മം നാമ നഗരം അഹോസി, പിതാപി സുധമ്മോ നാമ രാജാ, മാതാപി സുധമ്മാ നാമ ദേവീ, അസമോ ച സുനേത്തോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, അനോമോ നാമുപട്ഠാകോ, നകുലാ ച സുജാതാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, നാഗരുക്ഖോവ ബോധി, അട്ഠപണ്ണാസഹത്ഥുബ്ബേധം സരീരം അഹോസി, നവുതി വസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണന്തി.

> ''രേവതസ്സ അപരേന, സോഭിതോ നാമ നായകോ;
> സമാഹിതോ സന്തചിത്തോ, അസമോ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ''തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ ഏകം അസങ്ഖ്യേയ്യം അതിക്കമിത്വാ ഏകസ്മിംയേവ കപ്പേ തയോ ബുദ്ധാ നിബ്ബത്തിംസു **അനോമദസ്സീ പദുമോ നാരദോ**തി. **അനോമദസ്സിസ്സ** ഭഗവതോ തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ ഭിക്ഖൂ അട്ഠസതസഹസ്സാനി അഹേസും, ദുതിയേ സത്ത, തതിയേ ഛ. തദാ ബോധിസത്തോ ഏകോ യക്ഖസേനാപതി അഹോസി മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ അനേകകോടിസതസഹസ്സാനം യക്ഖാനം അധിപതി. സോ ''ബുദ്ധോ ഉപ്പന്നോ''തി സുത്വാ ആഗന്ത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം അദാസി. സത്ഥാപി നം ''അനാഗതേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ''തി ബ്യാകാസി. അനോമദസ്സിസ്സ പന ഭഗവതോ ചന്ദവതീ നാമ നഗരം അഹോസി, യസവാ നാമ രാജാ പിതാ, യസോധരാ നാമ മാതാ, നിസഭോ ച അനോമോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, വരുണോ നാമുപട്ഠാകോ, സുന്ദരീ ച സുമനാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, അജ്ജുനരുക്ഖോ ബോധി, അട്ഠപണ്ണാസഹത്ഥുബ്ബേധം സരീരം അഹോസി, വസ്സസതസഹസ്സം ആയൂതി.

> ''സോഭിതസ്സ അപരേന, സമ്ബുദ്ധോ ദ്വിപദുത്തമോ;
> അനോമദസ്സീ അമിതയസോ, തേജസ്സീ ദുരതിക്കമോ''തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ **പദുമോ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ ഭാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ കോടിസതസഹസ്സഭിക്ഖൂ അഹേസും, ദുതിയേ തീണി സതസഹസ്സാനി, തതിയേ അഗാമകേ അരഞ്ഞേ മഹാവനസണ്ഡവാസീനം ഭിക്ഖൂനം ദ്വേ സതസഹസ്സാനി. തദാ തഥാഗതേ തസ്മിം വനസണ്ഡേ വസന്തേ ബോധിസത്തോ സീഹോ ഹുത്വാ സത്ഥാരം നിരോധസമാപത്തിം സമാപന്നം ദിസ്വാ പസന്നചിത്തോ വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പീതിസോമനസ്സജാതോ തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദിത്വാ സത്താഹം ബുദ്ധാരമ്മണപീതിം അവിജഹിത്വാ പീതിസുഖേനേവ ഗോചരായ അപക്കമിത്വാ ജീവിതപരിച്ചാഗം കത്വാ പയിരുപാസമാനോ അട്ഠാസി. സത്ഥാ സത്താഹച്ചയേന നിരോധാ വുട്ഠിതോ സീഹം ഓലോകേത്വാ “ഭിക്ഖുസങ്ഘേപി ചിത്തം പസാദേത്വാ സങ്ഘം വന്ദിസ്സതീതി ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ആഗച്ഛതൂ”തി ചിന്തേസി. ഭിക്ഖൂ താവദേവ ആഗമിംസു. സീഹോ സങ്ഘേ ചിത്തം പസാദേസി. സത്ഥാ തസ്സ മനം ഓലോകേത്വാ “അനാഗതേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ”തി ബ്യാകാസി. പദുമസ്സ പന ഭഗവതോ ചമ്പകം നാമ നഗരം അഹോസി, അസമോ നാമ രാജാ പിതാ, അസമാ നാമ ദേവീ മാതാ, സാലോ ച ഉപസാലോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, വരുണോ നാമുപട്ഠാകോ, രാമാ ച സുരാമാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, സോണരുക്ഖോ നാമ ബോധി, അട്ഠപണ്ണാസഹത്ഥുബ്ബേധം സരീരം അഹോസി, ആയു വസ്സസതസഹസ്സന്തി.

> “അനോമദസ്സിസ്സ അപരേന, സമ്ബുദ്ധോ ദ്വിപദുത്തമോ;
> പദുമോ നാമ നാമേന, അസമോ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ”തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ **നാരദോ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ കോടിസതസഹസ്സഭിക്ഖൂ അഹേസും, ദുതിയേ നവുതികോടിസഹസ്സാനി, തതിയേ അസീതികോടിസഹസ്സാനി . തദാ ബോധിസത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ പഞ്ചസു അഭിഞ്ഞാസു അട്ഠസു ച സമാപത്തീസു ചിണ്ണവസീ ഹുത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ ലോഹിതചന്ദനേന പൂജം അകാസി. സോപി നം “അനാഗതേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ”തി ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ ധഞ്ഞവതീ നാമ നഗരം അഹോസി, സുദേവോ നാമ ഖത്തിയോ പിതാ, അനോമാ നാമ മാതാ, സദ്ദസാലോ ച ജിതമിത്തോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, വാസേട്ഠോ നാമുപട്ഠാകോ , ഉത്തരാ ച ഫഗ്ഗുനീ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, മഹാസോണരുക്ഖോ നാമ ബോധി, സരീരം അട്ഠാസീതിഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, നവുതിവസ്സസഹസ്സാനി ആയൂതി.

> “പദുമസ്സ അപരേന, സമ്ബുദ്ധോ ദ്വിപദുത്തമോ;
> നാരദോ നാമ നാമേന, അസമോ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ”തി.

നാരദബുദ്ധസ്സ അപരഭാഗേ ഏകം അസങ്ഖ്യേയ്യം അതിക്കമിത്വാ ഇതോ സതസഹസ്സകപ്പമത്ഥകേ ഏകസ്മിം കപ്പേ ഏകോവ **പദുമുത്തര**ബുദ്ധോ നാമ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമേ കോടിസതസഹസ്സഭിക്ഖൂ അഹേസും, ദുതിയേ വേഭാരപബ്ബതേ നവുതികോടിസഹസ്സാനി, തതിയേ അസീതികോടിസഹസ്സാനി. തദാ ബോധിസത്തോ ജടിലോ നാമ മഹാരട്ഠിയോ ഹുത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സചീവരം ദാനം അദാസി. സോപി നം “അനാഗതേ ബുദ്ധോ

ഭവിസ്സസീ''തി ബ്യാകാസി. പദുമുത്തരസ്സ പന ഭഗവതോ കാലേ തിത്ഥിയാ നാമ നാഹേസും. സബ്ബേ ദേവമനുസ്സാ ബുദ്ധമേവ സരണം അഗമംസു. തസ്സ നഗരം ഹംസവതീ നാമ അഹോസി, പിതാ ആനന്ദോ നാമ ഖത്തിയോ, മാതാ സുജാതാ നാമ ദേവീ, ദേവലോ ച സുജാതോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, സുമനോ നാമുപട്ഠാകോ, അമിതാ ച അസമാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, സലലരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം അട്ഠപണ്ണാസഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, സരീരപ്പഭാ സമന്തതോ ദ്വാദസ യോജനാനി ഗണ്ഹി, വസ്സസതസഹസ്സം ആയൂതി.

''നാരദസ്സ അപരേന, സമ്ബുദ്ധോ ദ്വിപദുത്തമോ;
പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, അക്ഖോഭോ സാഗരൂപമോ''തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ സത്തതി കപ്പസഹസ്സാനി അതിക്കമിത്വാ **സുമേധോ സുജാതോ** ചാതി ഏകസ്മിം കപ്പേ ദ്വേ ബുദ്ധാ നിബ്ബത്തിംസു. **സുമേധസ്സാപി** തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും, പഠമസന്നിപാതേ സുദസ്സനനഗരേ കോടിസതഖീണാസവാ അഹേസും, ദുതിയേ പന നവുതികോടിയോ, തതിയേ അസീതികോടിയോ. തദാ ബോധിസത്തോ ഉത്തരോ നാമ മാണവോ ഹുത്വാ നിദഹിത്വാ ഠപിതംയേവ അസീതികോടിധനം വിസ്സജ്ജേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ ധമ്മം സുത്വാ സരണേസു പതിട്ഠായ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജി. സോപി നം ''അനാഗതേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ''തി ബ്യാകാസി. സുമേധസ്സ ഭഗവതോ സുദസ്സനം നാമ നഗരം അഹോസി, സുദത്തോ നാമ രാജാ പിതാ, മാതാപി സുദത്താ നാമ, സരണോ ച സബ്ബകാമോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, സാഗരോ നാമുപട്ഠാകോ, രാമാ ച സുരാമാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, മഹാനീപരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം അട്ഠാസീതിഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, ആയു നവുതി വസ്സസഹസ്സാനീതി.

''പദുമുത്തരസ്സ അപരേന, സുമേധോ നാമ നായകോ;
ദുരാസദോ ഉഗ്ഗതേജോ, സബ്ബലോകുത്തമോ മുനീ''തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ **സുജാതോ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ സട്ഠി ഭിക്ഖുസതസഹസ്സാനി അഹേസും, ദുതിയേ പഞ്ഞാസം, തതിയേ ചത്താലീസം. തദാ ബോധിസത്തോ ചക്കവത്തിരാജാ ഹുത്വാ ''ബുദ്ധോ ഉപ്പന്നോ''തി സുത്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ ധമ്മം സുത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സദ്ധിം സത്തഹി രതനേഹി ചതുമഹാദീപരജ്ജം ദത്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജി. സകലരട്ഠവാസിനോ രട്ഠുപ്പാദം ഗഹേത്വാ ആരാമികകിച്ചം സാധേന്താ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നിച്ചം മഹാദാനം അദംസു. സോപി നം സത്ഥാ ''അനാഗതേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ''തി ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ നഗരം സുമങ്ഗലം നാമ അഹോസി, ഉഗ്ഗതോ നാമ രാജാ പിതാ, പഭാവതീ നാമ മാതാ, സുദസ്സനോ ച സുദേവോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, നാരദോ നാമുപട്ഠാകോ, നാഗാ ച നാഗസമാലാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, മഹാവേളുരുക്ഖോ ബോധി. സോ കിര മന്ദച്ഛിദ്ദോ ഘനക്ഖന്ധോ ഉപരി നിഗ്ഗതാഹി മഹാസാഖാഹി മോരപിഞ്ഛകലാപോ വിയ വിരോചിത്ഥ. തസ്സ ഭഗവതോ സരീരം പണ്ണാസഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, ആയു നവുതി വസ്സസഹസ്സാനീതി.

''തത്ഥേവ മണ്ഡകപ്പമ്ഹി, സുജാതോ നാമ നായകോ;
സീഹഹനുസഭക്ഖന്ധോ, അപ്പമേയ്യോ ദുരാസദോ''തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ ഇതോ അട്ഠാരസകപ്പസതമത്ഥകേ ഏകസ്മിം കപ്പേ **പിയദസ്സീ, അത്ഥദസ്സീ, ധമ്മദസ്സീ**തി തയോ ബുദ്ധാ നിബ്ബത്തിംസു. **പിയദസ്സിസ്സാ**പി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമേ കോടിസതസഹസ്സാ ഭിക്ഖൂ അഹേസും, ദുതിയേ നവുതികോടിയോ, തതിയേ അസീതികോടിയോ. തദാ ബോധിസത്തോ കസ്സപോ നാമ മാണവോ തിണ്ണം വേദാനം പാരം ഗതോ ഹുത്വാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ കോടിസതസഹസ്സധനപരിച്ചാഗേന സങ്ഘാരാമം കാരേത്വാ സരണേസു ച സീലേസു ച പതിട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ "അട്ഠാരസകപ്പസതച്ചയേന ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ"തി ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ അനോമം നാമ നഗരം അഹോസി, പിതാ സുദിന്നോ നാമ രാജാ, മാതാ ചന്ദാ നാമ ദേവീ, പാലിതോ ച സബ്ബദസ്സീ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, സോഭിതോ നാമുപട്ഠാകോ, സുജാതാ ച ധമ്മദിന്നാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, കകുധരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം അസീതിഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, നവുതി വസ്സസഹസ്സാനി ആയൂതി.

> "സുജാതസ്സ അപരേന, സയമ്ഭൂ ലോകനായകോ;
> ദുരാസദോ അസമസമോ, പിയദസ്സീ മഹായസോ"തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ **അത്ഥദസ്സീ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമേ അട്ഠനവുതി ഭിക്ഖുസതസഹസ്സാനി അഹേസും, ദുതിയേ അട്ഠാസീതിസതസഹസ്സാനി, തഥാ തതിയേ. തദാ ബോധിസത്തോ സുസീമോ നാമ മഹിദ്ധികോ താപസോ ഹുത്വാ ദേവലോകതോ മന്ദാരവപുപ്ഫച്ഛത്തം ആഹരിത്വാ സത്ഥാരം പൂജേസി, സോപി നം "അനാഗതേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ"തി ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ സോഭിതം നാമ നഗരം അഹോസി, സാഗരോ നാമ രാജാ പിതാ, സുദസ്സനാ നാമ മാതാ, സന്തോ ച ഉപസന്തോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, അഭയോ നാമുപട്ഠാകോ, ധമ്മാ ച സുധമ്മാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, ചമ്പകരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം അസീതിഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, സരീരപ്പഭാ സമന്തതോ സബ്ബകാലം യോജനമത്തം ഫരിത്വാ അട്ഠാസി, ആയു വസ്സസതസഹസ്സന്തി.

> "തത്ഥേവ മണ്ഡകപ്പമ്ഹി, അത്ഥദസ്സീ നരാസഭോ;
> മഹാതമം നിഹന്ത്വാന, പത്തോ സമ്ബോധിമുത്തമ"ന്തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ **ധമ്മദസ്സീ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമേ കോടിസതം ഭിക്ഖൂ അഹേസും, ദുതിയേ സത്തതികോടിയോ, തതിയേ അസീതികോടിയോ. തദാ ബോധിസത്തോ സക്കോ ദേവരാജാ ഹുത്വാ ദിബ്ബഗന്ധപുപ്ഫേഹി ച ദിബ്ബതൂരിയേഹി ച പൂജം അകാസി, സോപി നം "അനാഗതേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ"തി ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ സരണം നാമ നഗരം അഹോസി, പിതാ സരണോ നാമ രാജാ, മാതാ സുനന്ദാ നാമ, പദുമോ ച ഫുസ്സദേവോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, സുനേത്തോ നാമുപട്ഠാകോ , ഖേമാ ച സബ്ബനാമാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, രത്തങ്കുരരുക്ഖോ ബോധി, "ബിമ്ബിജാലോ"തിപി വുച്ചതി, സരീരം പനസ്സ അസീതിഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, വസ്സസതസഹസ്സം ആയൂതി.

> "തത്ഥേവ മണ്ഡകപ്പമ്ഹി, ധമ്മദസ്സീ മഹായസോ;
> തമന്ധകാരം വിധമിത്വാ, അതിരോചതി സദേവകേ"തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ ഇതോ ചതുനവുതികപ്പമത്ഥകേ ഏകസ്മിം കപ്പേ ഏകോവ **സിദ്ധത്ഥോ** നാമ ബുദ്ധോ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ കോടിസതസഹസ്സം ഭിക്ഖൂ അഹേസും, ദുതിയേ നവുതികോടിയോ, തതിയേ അസീതികോടിയോ. തദാ ബോധിസത്തോ ഉഗ്ഗതേജോ അഭിഞ്ഞാബലസമ്പന്നോ മങ്ഗലോ നാമ താപസോ ഹുത്വാ മഹാജമ്ബുഫലം ആഹരിത്വാ തഥാഗതസ്സ അദാസി. സത്ഥാ തം ഫലം പരിഭുഞ്ജിത്വാ "ചതുനവുതികപ്പമത്ഥകേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ"തി ബോധിസത്തം ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ നഗരം വേഭാരം നാമ അഹോസി, പിതാ ജയസേനോ നാമ രാജാ, മാതാ സുഫസ്സാ നാമ, സമ്ബലോ ച സുമിത്തോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, രേവതോ നാമുപട്ഠാകോ, സീവലീ ച സുരാമാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, കണികാരരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം സട്ഠിഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, വസ്സസതസഹസ്സം ആയൂതി.

> "ധമ്മദസ്സിസ്സ അപരേന, സിദ്ധത്ഥോ നാമ നായകോ;
> നിഹനിത്വാ തമം സബ്ബം, സൂരിയോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ യഥാ"തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ ഇതോ ദ്വാനവുതികപ്പമത്ഥകേ **തിസ്സോ ഫുസ്സോ**തി ഏകസ്മിം കപ്പേ ദ്വേ ബുദ്ധാ നിബ്ബത്തിംസു. **തിസ്സസ്സ** ഭഗവതോ തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ ഭിക്ഖൂനം കോടിസതം അഹോസി, ദുതിയേ നവുതികോടിയോ, തതിയേ അസീതികോടിയോ. തദാ ബോധിസത്തോ മഹാഭോഗോ മഹായസോ സുജാതോ നാമ ഖത്തിയോ ഹുത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ മഹിദ്ധികഭാവം പത്വാ "ബുദ്ധോ ഉപ്പന്നോ"തി സുത്വാ ദിബ്ബമന്ദാരവപദുമപാരിച്ഛത്തകപുപ്ഫാനി ആദായ ചതുപരിസമജ്ഝേ ഗച്ഛന്തം തഥാഗതം പൂജേസി, ആകാസേ പുപ്ഫവിതാനം അകാസി. സോപി നം സത്ഥാ "ഇതോ ദ്വാനവുതികപ്പേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ"തി ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ ഖേമം നാമ നഗരം അഹോസി, പിതാ ജനസന്ധോ നാമ ഖത്തിയോ, മാതാ പദുമാ നാമ , ബ്രഹ്മദേവോ ച ഉദയോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, സമങ്ഗോ നാമുപട്ഠാകോ, ഫുസ്സാ ച സുദത്താ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, അസനരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം സട്ഠിഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, വസ്സസതസഹസ്സം ആയൂതി.

> "സിദ്ധത്ഥസ്സ അപരേന, അസമോ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ;
> അനന്തസീലോ അമിതയസോ, തിസ്സോ ലോകഗ്ഗനായകോ"തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ **ഫുസ്സോ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ സട്ഠി ഭിക്ഖുസതസഹസ്സാനി അഹേസും, ദുതിയേ പണ്ണാസ, തതിയേ ദ്വത്തിംസ. തദാ ബോധിസത്തോ വിജിതാവീ നാമ ഖത്തിയോ ഹുത്വാ മഹാരജ്ജം പഹായ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ തീണി പിടകാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ മഹാജനസ്സ ധമ്മകഥം കഥേസി, സീലപാരമിഞ്ച പൂരേസി. സോപി നം "ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ"തി തഥേവ ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ കാസീ നാമ നഗരം അഹോസി, ജയസേനോ നാമ രാജാ പിതാ, സിരിമാ നാമ മാതാ, സുരക്ഖിതോ ച ധമ്മസേനോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, സഭിയോ നാമുപട്ഠാകോ, ചാലാ ച ഉപചാലാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, ആമലകരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം അട്ഠപണ്ണാസഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, നവുതി വസ്സസഹസ്സാനി ആയൂതി.

“തഥേവ മണ്ഡകപ്പമ്ഹി, അഹു സത്ഥാ അനുത്തരോ;
അനൂപമോ അസമസമോ, ഫുസ്സോ ലോകഗ്ഗനായകോ”തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ ഇതോ ഏകനവുതികപ്പേ **വിപസ്സീ** നാമ ഭഗവാ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ അട്ഠസട്ഠി ഭിക്ഖുസതസഹസ്സം അഹോസി, ദുതിയേ ഏകസതസഹസ്സം, തതിയേ അസീതിസഹസ്സാനി. തദാ ബോധിസത്തോ മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ അതുലോ നാമ നാഗരാജാ ഹുത്വാ സത്തരതനഖചിതം സോവണ്ണമയം മഹാപീഠം ഭഗവതോ അദാസി. സോപി നം “ഇതോ ഏകനവുതികപ്പേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ”തി ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ ബന്ധുമതീ നാമ നഗരം അഹോസി, ബന്ധുമാ നാമ രാജാ പിതാ, ബന്ധുമതീ നാമ മാതാ, ഖണ്ഡോ ച തിസ്സോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, അസോകോ നാമുപട്ഠാകോ, ചന്ദാ ച ചന്ദമിത്താ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, പാടലിരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം അസീതിഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, സരീരപ്പഭാ സദാ സത്ത യോജനാനി ഫരിത്വാ അട്ഠാസി, അസീതി വസ്സസഹസ്സാനി ആയൂതി.

“ഫുസ്സസ്സ ച അപരേന, സമ്ബുദ്ധോ ദ്വിപദുത്തമോ;
വിപസ്സീ നാമ നാമേന, ലോകേ ഉപ്പജ്ജി ചക്ഖുമാ”തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ ഇതോ ഏകതിംസകപ്പേ **സിഖീ** ച **വേസ്സഭൂ** ചാതി ദ്വേ ബുദ്ധാ അഹേസും. **സിഖിസ്സാ**പി ഭഗവതോ തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സം അഹോസി, ദുതിയേ അസീതിസഹസ്സാനി, തതിയേ സത്തതിസഹസ്സാനി. തദാ ബോധിസത്തോ അരിന്ദമോ നാമ രാജാ ഹുത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സചീവരം മഹാദാനം പവത്തേത്വാ സത്തരതനപടിമണ്ഡിതം ഹത്ഥിരതനം ദത്വാ ഹത്ഥിപ്പമാണം കത്വാ കപ്പിയഭണ്ഡം അദാസി. സോപി നം “ഇതോ കതിംസകപ്പേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ”തി ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ അരുണവതീ നാമ നഗരം അഹോസി, അരുണോ നാമ ഖത്തിയോ പിതാ, പഭാവതീ നാമ മാതാ, അഭിഭൂ ച സമ്ഭവോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, ഖേമങ്കരോ നാമുപട്ഠാകോ, സഖിലാ ച പദുമാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, പുണ്ഡരീകരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം സത്തതിഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, സരീരപ്പഭാ യോജനത്തയം ഫരിത്വാ അട്ഠാസി, സത്തതി വസ്സസഹസ്സാനി ആയൂതി.

“വിപസ്സിസ്സ അപരേന, സമ്ബുദ്ധോ ദ്വിപദുത്തമോ;
സിഖിവ്ഹയോ നാമ ജിനോ, അസമോ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ”തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ **വേസ്സഭൂ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി തയോ സാവകസന്നിപാതാ അഹേസും. പഠമസന്നിപാതേ അസീതി ഭിക്ഖുസഹസ്സാനി അഹേസും, ദുതിയേ സത്തതി, തതിയേ സട്ഠി. തദാ ബോധിസത്തോ സുദസ്സനോ നാമ രാജാ ഹുത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സചീവരം മഹാദാനം ദത്വാ തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ ആചാരഗുണസമ്പന്നോ ബുദ്ധരതനേ ചിത്തീകാരപീതിബഹുലോ അഹോസി. സോപി നം ഭഗവാ “ഇതോ ഏകതിംസകപ്പേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസീ”തി ബ്യാകാസി. തസ്സ പന ഭഗവതോ അനോമം നാമ നഗരം അഹോസി, സുപ്പതീതോ നാമ രാജാ പിതാ, യസവതീ നാമ മാതാ , സോണോ ച ഉത്തരോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, ഉപസന്തോ

നാമുപട്ഠാകോ, ദാമാ ച സമാലാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, സാലരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം സട്ഠിഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, സട്ഠി വസ്സസഹസ്സാനി ആയൂതി.

"തത്ഥേവ മണ്ഡകപ്പമ്ഹി, അസമോ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ;
വേസ്സഭൂ നാമ നാമേന, ലോകേ ഉപ്പജ്ജി സോ ജിനോ"തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ ഇമസ്മിം കപ്പേ ചത്താരോ ബുദ്ധാ നിബ്ബത്താ **കകുസന്ധോ, കോണാഗമനോ, കസ്സപോ, അമ്ഹാകം ഭഗവാതി. കകുസന്ധസ്സ** ഭഗവതോ ഏകോവ സാവകസന്നിപാതോ, തത്ഥ ചത്താലീസ ഭിക്ഖുസഹസ്സാനി അഹേസും. തദാ ബോധിസത്തോ ഖേമോ നാമ രാജാ ഹുത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സപത്തചീവരം മഹാദാനഞ്ചേവ അഞ്ജനാദിഭേസജ്ജാനി ച ദത്വാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പബ്ബജി. സോപി നം സത്ഥാ ബ്യാകാസി. കകുസന്ധസ്സ പന ഭഗവതോ ഖേമം നാമ നഗരം അഹോസി, അഗ്ഗിദത്തോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ പിതാ, വിസാഖാ നാമ ബ്രാഹ്മണീ മാതാ, വിധുരോ ച സഞ്ജീവോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, ബുദ്ധിജോ നാമുപട്ഠാകോ, സാമാ ച ചമ്പകാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ , മഹാസിരീസരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം ചത്താലീസഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, ചത്താലീസ വസ്സസഹസ്സാനി ആയൂതി.

"വേസ്സഭുസ്സ അപരേന, സമ്ബുദ്ധോ ദ്വിപദുത്തമോ;
കകുസന്ധോ നാമ നാമേന, അപ്പമേയ്യോ ദുരാസദോ"തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ **കോണാഗമനോ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി ഏകോ സാവകസന്നിപാതോ, തത്ഥ തിംസ ഭിക്ഖുസഹസ്സാനി അഹേസും. തദാ ബോധിസത്തോ പബ്ബതോ നാമ രാജാ ഹുത്വാ അമച്ചഗണപരിവുതോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ധമ്മദേസനം സുത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേത്വാ പട്ടുണ്ണചീനപട്ടകോസേയ്യകമ്ബലദുകൂലാനി ചേവ സുവണ്ണപാദുകഞ്ച ദത്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജി. സോപി നം ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ സോഭവതീ നാമ നഗരം അഹോസി, യഞ്ഞദത്തോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ പിതാ, ഉത്തരാ നാമ ബ്രാഹ്മണീ മാതാ, ഭിയ്യസോ ച ഉത്തരോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, സോത്ഥിജോ നാമുപട്ഠാകോ, സമുദ്ദാ ച ഉത്തരാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, ഉദുമ്ബരരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം തിംസഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, തിംസ വസ്സസഹസ്സാനി ആയൂതി.

"കകുസന്ധസ്സ അപരേന, സമ്ബുദ്ധോ ദ്വിപദുത്തമോ;
കോണാഗമനോ നാമ ജിനോ, ലോകജേട്ഠോ നരാസഭോ"തി.

തസ്സ അപരഭാഗേ **കസ്സപോ** നാമ സത്ഥാ ഉദപാദി. തസ്സാപി ഏകോ സാവകസന്നിപാതോ, തത്ഥ വീസതി ഭിക്ഖുസഹസ്സാനി അഹേസും. തദാ ബോധിസത്തോ ജോതിപാലോ നാമ മാണവോ ഹുത്വാ തിണ്ണം വേദാനം പാരഗൂ ഭൂമിയഞ്ച അന്തലിക്ഖേ ച പാകടോ ഘടീകാരസ്സ കുമ്ഭകാരസ്സ മിത്തോ അഹോസി. സോ തേന സദ്ധിം സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ധമ്മകഥം സുത്വാ പബ്ബജിത്വാ ആരദ്ധവീരിയോ തീണി പിടകാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ വത്താവത്തസമ്പത്തിയാ ബുദ്ധസ്സ സാസനം സോഭേസി. സോപി നം ബ്യാകാസി. തസ്സ ഭഗവതോ ജാതനഗരം ബാരാണസീ നാമ അഹോസി, ബ്രഹ്മദത്തോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ പിതാ, ധനവതീ നാമ ബ്രാഹ്മണീ മാതാ, തിസ്സോ ച ഭാരദ്വാജോ ച

ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, സബ്ബമിത്തോ നാമുപട്ഠാകോ, അനുളാ ച ഉരുവേളാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, നിഗ്രോധരുക്ഖോ ബോധി, സരീരം വീസതിഹത്ഥുബ്ബേധം അഹോസി, വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി ആയൂതി.

“കോണാഗമനസ്സ അപരേന, സമ്ബുദ്ധോ ദ്വിപദുത്തമോ;
കസ്സപോ നാമ ഗോത്തേന, ധമ്മരാജാ പഭങ്കരോ”തി.

യസ്മിം പന കപ്പേ ദീപങ്കരോ ദസബലോ ഉദപാദി, തസ്മിം അഞ്ഞേപി തയോ ബുദ്ധാ അഹേസും. തേസം സന്തികാ ബോധിസത്തസ്സ ബ്യാകരണം നത്ഥി, തസ്മാ തേ ഇധ ന ദസ്സിതാ. അട്ഠകഥായം പന തമ്ഹാ കപ്പാ പട്ഠായ സബ്ബേപി ബുദ്ധേ ദസ്സേതും ഇദം വുത്തം -

“തണ്ഹങ്കരോ മേധങ്കരോ, അഥോപി സരണങ്കരോ;
ദീപങ്കരോ ച സമ്ബുദ്ധോ, കോണ്ഡഞ്ഞോ ദ്വിപദുത്തമോ.

“മങ്ഗലോ ച സുമനോ ച, രേവതോ സോഭിതോ മുനി;
അനോമദസ്സീ പദുമോ, നാരദോ പദുമുത്തരോ.

“സുമേധോ ച സുജാതോ ച, പിയദസ്സീ മഹായസോ;
അത്ഥദസ്സീ ധമ്മദസ്സീ, സിദ്ധത്ഥോ ലോകനായകോ.

“തിസ്സോ ഫുസ്സോ ച സമ്ബുദ്ധോ, വിപസ്സീ സിഖി വേസ്സഭൂ;
കകുസന്ധോ കോണാഗമനോ, കസ്സപോ ചാതി നായകോ.

“ഏതേ അഹേസും സമ്ബുദ്ധാ, വീതരാഗാ സമാഹിതാ;
സതരംസീവ ഉപ്പന്നാ, മഹാതമവിനോദനാ;
ജലിത്വാ അഗ്ഗിഖന്ധാവ, നിബ്ബുതാ തേ സസാവകാ”തി.

തത്ഥ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തോ ദീപങ്കരാദീനം ചതുവീസതിയാ ബുദ്ധാനം സന്തികേ അധികാരം കരോന്തോ കപ്പസതസഹസ്സാധികാനി ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി ആഗതോ. കസ്സപസ്സ പന ഭഗവതോ ഓരഭാഗേ ഠപേത്വാ ഇമം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഞ്ഞോ ബുദ്ധോ നാമ നത്ഥി. ഇതി ദീപങ്കരാദീനം ചതുവീസതിയാ ബുദ്ധാനം സന്തികേ ലദ്ധബ്യാകരണോ പന ബോധിസത്തോ യേനേന -

“മനുസ്സത്തം ലിങ്ഗസമ്പത്തി, ഹേതു സത്ഥാരദസ്സനം;
പബ്ബജ്ജാ ഗുണസമ്പത്തി, അധികാരോ ച ഛന്ദതാ;
അട്ഠധമ്മസമോധാനാ, അഭിനീഹാരോ സമിജ്ഝതീ”തി. (ബു॰ വം॰ ൨.൫൯) -

ഇമേ അട്ഠ ധമ്മേ സമോധാനേത്വാ ദീപങ്കരപാദമൂലേ കതാഭിനീഹാരേന “ഹന്ദ ബുദ്ധകരേ ധമ്മേ, വിചിനാമി ഇതോ ചിതോ”തി ഉസ്സാഹം കത്വാ “വിചിനന്തോ തദാദക്ഖിം, പഠമം ദാനപാരമി”ന്തി ദാനപാരമിതാദയോ ബുദ്ധകാരകധമ്മാ ദിട്ഠാ, തേ പൂരേന്തോയേവ യാവ വേസ്സന്തരത്തഭാവാ ആഗമി. ആഗച്ഛന്തോ ച യേ തേ കതാഭിനീഹാരാനം ബോധിസത്താനം ആനിസംസാ സംവണ്ണിതാ -

“ഏവം സബ്ബങ്ഗസമ്പന്നാ, ബോധിയാ നിയതാ നരാ;

സംസരം ദീഘമദ്ധാനം, കപ്പകോടിസതേഹിപി.

“അവീചിമ്ഹി നുപ്പജ്ജന്തി, തഥാ ലോകന്തരേസു ച;
നിജ്ഝാമതണ്ഹാ ഖുപ്പിപാസാ, ന ഹോന്തി കാലകഞ്ജകാ.

“ന ഹോന്തി ഖുദ്ദകാ പാണാ, ഉപ്പജ്ജന്താപി ദുഗ്ഗതിം;
ജായമാനാ മനുസ്സേസു, ജച്ചന്ധാ ന ഭവന്തി തേ.

“സോതവേകല്ലതാ നത്ഥി, ന ഭവന്തി മൂഗപക്ഖികാ;
ഇത്ഥിഭാവം ന ഗച്ഛന്തി, ഉഭതോബ്യഞ്ജനപണ്ഡകാ.

“ന ഭവന്തി പരിയാപന്നാ, ബോധിയാ നിയതാ നരാ;
മുത്താ ആനന്തരികേഹി, സബ്ബത്ഥ സുദ്ധഗോചരാ.

“മിച്ഛാദിട്ഠിം ന സേവന്തി, കമ്മകിരിയദസ്സനാ;
വസമാനാപി സഗ്ഗേസു, അസഞ്ഞം നൂപപജ്ജരേ.

“സുദ്ധാവാസേസു ദേവേസു, ഹേതു നാമ ന വിജ്ജതി;
നേക്ഖമ്മനിന്നാ സപ്പുരിസാ, വിസംയുത്താ ഭവാഭവേ;
ചരന്തി ലോകത്ഥചരിയായോ, പൂരേന്തി സബ്ബപാരമീ”തി.

തേ ആനിസംസേ അധിഗന്ത്വാവ ആഗതോ. പാരമിയോ പൂരേന്തസ്സ ചസ്സ അകിത്തിബ്രാഹ്മണകാലേ സങ്ഖബ്രാഹ്മണകാലേ ധനഞ്ചയരാജകാലേ മഹാസുദസ്സനകാലേ മഹാഗോവിന്ദകാലേ നിമിമഹാരാജകാലേ ചന്ദകുമാരകാലേ വിസയ്ഹസേട്ഠികാലേ സിവിരാജകാലേ വേസ്സന്തരകാലേതി ദാനപാരമിതായ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ സസപണ്ഡിതജാതകേ -

“ഭിക്ഖായ ഉപഗതം ദിസ്വാ, സകത്താനം പരിച്ചജിം;
ദാനേന മേ സമോ നത്ഥി, ഏസാ മേ ദാനപാരമീ”തി. (ചരിയാം
൧.തസ്സുദ്ദാനം) -

ഏവം അത്തപരിച്ചാഗം കരോന്തസ്സ **ദാനപാരമിതാ** പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. തഥാ സീലവരാജകാലേ ചമ്പേയ്യനാഗരാജകാലേ ഭൂരിദത്തനാഗരാജകാലേ ഛദ്ദന്തനാഗരാജകാലേ ജയദ്ദിസരാജപുത്തകാലേ അലീനസത്തുകുമാരകാലേതി സീലപാരമിതായ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ സങ്ഖപാലജാതകേ -

“സൂലേഹി വിജ്ഝിയന്തോപി, കോട്ടിയന്തോപി സത്തിഹി;
ഭോജപുത്തേ ന കുപ്പാമി, ഏസാ മേ സീലപാരമീ”തി. (ചരിയാം ൨.൯൧)
-

ഏവം അത്തപരിച്ചാഗം കരോന്തസ്സ **സീലപാരമിതാ** പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. തഥാ സോമനസ്സകുമാരകാലേ, ഹത്ഥിപാലകുമാരകാലേ, അയോഘരപണ്ഡിതകാലേതി മഹാരജ്ജം പഹായ നേക്ഖമ്മപാരമിതായ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ ചൂളസുതസോമജാതകേ -

“മഹാരജ്ജം ഹത്ഥഗതം, ഖേളപിണ്ഡംവ ഛഡ്ഡയിം;
ചജതോ ന ഹോതി ലഗ്ഗം, ഏസാ മേ നേക്ഖമ്മപാരമീ”തി. -

ഏവം നിസ്സങ്ഗതായ രജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ നിക്ഖമന്തസ്സ **നേക്ഖമ്മപാരമിതാ** പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. തഥാ വിധുരപണ്ഡിതകാലേ, മഹാഗോവിന്ദപണ്ഡിതകാലേ, കുദ്ദാലപണ്ഡിതകാലേ, അരകപണ്ഡിതകാലേ, ബോധിപരിബ്ബാജകകാലേ, മഹോസധപണ്ഡിതകാലേതി, പഞ്ഞാപാരമിതായ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ സത്തുഭസ്തജാതകേ സേനകപണ്ഡിതകാലേ -

“പഞ്ഞായ വിചിനന്തോഹം, ബ്രാഹ്മണം മോചയിം ദുഖാ;
പഞ്ഞായ മേ സമോ നത്ഥി, ഏസാ മേ പഞ്ഞാപാരമീ”തി. -

അന്തോഭസ്തഗതം സപ്പം ദസ്സേന്തസ്സ **പഞ്ഞാപാരമിതാ** പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. തഥാ വീരിയപാരമിതാദീനമ്പി പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ മഹാജനകജാതകേ -

“അതീരദസ്സീ ജലമജ്ഝേ, ഹതാ സബ്ബേവ മാനുസാ;
ചിത്തസ്സ അഞ്ഞഥാ നത്ഥി, ഏസാ മേ വീരിയപാരമീ”തി. -

ഏവം മഹാസമുദ്ദം തരന്തസ്സ പവത്താ **വീരിയപാരമിതാ** പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. ഖന്തിവാദിജാതകേ -

“അചേതനംവ കോട്ടേന്തേ, തിണ്ഹേന ഫരസുനാ മമം;
കാസിരാജേ ന കുപ്പാമി, ഏസാ മേ ഖന്തിപാരമീ”തി. -

ഏവം അചേതനഭാവേന വിയ മഹാദുക്ഖം അധിവാസേന്തസ്സ **ഖന്തിപാരമിതാ** പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. മഹാസുതസോമജാതകേ -

“സച്ചവാചം അനുരക്ഖന്തോ, ചജിത്വാ മമ ജീവിതം;
മോചേസിം ഏകസതം ഖത്തിയേ, ഏസാ മേ സച്ചപാരമീ”തി. -

ഏവം ജീവിതം ചജിത്വാ സച്ചമനുരക്ഖന്തസ്സ **സച്ചപാരമിതാ** പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. മൂഗപക്ഖജാതകേ -

“മാതാ പിതാ ന മേ ദേസ്സാ, നപി മേ ദേസ്സം മഹായസം;
സബ്ബഞ്ഞുതം പിയം മയ്ഹം, തസ്മാ വതമധിട്ഠഹി”ന്തി. (ചരിയാ॰ ൩.൬൫ ഥോകം വിസദിസം) -

ഏവം ജീവിതമ്പി ചജിത്വാ വതം അധിട്ഠഹന്തസ്സ **അധിട്ഠാനപാരമിതാ** പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. ഏകരാജജാതകേ -

“ന മം കോചി ഉത്തസതി, നപിഹം ഭായാമി കസ്സചി;
മേത്താബലേനുപത്ഥദ്ധോ, രമാമി പവനേ തദാ”തി. (ചരിയാ॰ ൩.൧൧൩) -

ഏവം ജീവിതമ്പി അനോലോകേത്വാ മേത്തായന്തസ്സ **മേത്താപാരമിതാ** പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. ലോമഹംസജാതകേ -

“സുസാനേ സേയ്യം കപ്പേമി, ഛവട്ഠികം ഉപധായഹം;
ഗാമണ്ഡലാ ഉപാഗന്ത്വാ, രൂപം ദസ്സേന്തിനപ്പക”ന്തി. (ചരിയാ൦ ൩.൧൧൩) -

ഏവം ഗാമദാരകേസു നിട്ഠുഭനാദീഹി ചേവ മാലാഗന്ധൂപഹാരാദീഹി ച സുഖദുക്ഖം ഉപ്പാദേന്തേസുപി ഉപേക്ഖം അനതിവത്തന്തസ്സ **ഉപേക്ഖാപാരമിതാ** പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരതോ പനേസ അത്ഥോ ചരിയാപിടകതോ ഗഹേതബ്ബോ. ഏവം പാരമിയോ പൂരേത്വാ വേസ്സന്തരത്തഭാവേ ഠിതോ -

“അചേതനായം പഥവീ, അവിഞ്ഞായ സുഖം ദുഖം;
സാപി ദാനബലാ മയ്ഹം, സത്തക്ഖത്തും പകമ്പഥാ”തി. (ചരിയാ൦ ൧.൧൨൪) -

ഏവം മഹാപഥവികമ്പനാദീനി മഹാപുഞ്ഞാനി കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ തതോ ചുതോ തുസിതഭവനേ നിബ്ബത്തി. ഇതി ദീപങ്കരപാദമൂലതോ പട്ഠായ യാവ അയം തുസിതപുരേ നിബ്ബത്തി, ഏത്തകം ഠാനം **ദൂരേനിദാനം** നാമാതി വേദിതബ്ബം.

ദൂരേനിദാനകഥാ നിട്ഠിതാ.

൨. അവിദൂരേനിദാനകഥാ

തുസിതപുരേ വസന്തേയേവ പന ബോധിസത്തേ ബുദ്ധകോലാഹലം നാമ ഉദപാദി. ലോകസ്മിഞ്ഹി **തീണി കോലാഹലാനി** ഉപ്പജ്ജന്തി - കപ്പകോലാഹലം, ബുദ്ധകോലാഹലം, ചക്കവത്തികോലാഹലന്തി. തത്ഥ “വസ്സസതസഹസ്സസ്സ അച്ചയേന കപ്പുട്ഠാനം ഭവിസ്സതീ”തി ലോകബ്യൂഹാ നാമ കാമാവചരദേവാ മുത്തസിരാ വികിണ്ണകേസാ രുദമുഖാ അസ്സൂനി ഹത്ഥേഹി പുഞ്ഛമാനാ രത്തവത്ഥനിവത്ഥാ അതിവിയ വിരൂപവേസധാരിനോ ഹുത്വാ മനുസ്സപഥേ വിചരന്താ ഏവം ആരോചേന്തി “മാരിസാ ഇതോ വസ്സസതസഹസ്സസ്സ അച്ചയേന കപ്പുട്ഠാനം ഭവിസ്സതി, അയം ലോകോ വിനസ്സിസ്സതി, മഹാസമുദ്ദോപി സുസ്സിസ്സതി , അയഞ്ച മഹാപഥവീ സിനേരു ച പബ്ബതരാജാ ഉഡ്ഢയ്ഹിസ്സന്തി വിനസ്സിസ്സന്തി, യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ലോകവിനാസോ ഭവിസ്സതി, മേത്തം മാരിസാ ഭാവേഥ, കരുണം, മുദിതം, ഉപേക്ഖം മാരിസാ ഭാവേഥ, മാതരം ഉപട്ഠഹഥ, പിതരം ഉപട്ഠഹഥ, കുലേ ജേട്ഠാപചായിനോ ഹോഥാ”തി. ഇദം **കപ്പകോലാഹലം** നാമ. വസ്സസഹസ്സസ്സ അച്ചയേന പന സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീതി ലോകപാലദേവതാ “ഇതോ മാരിസാ വസ്സസഹസ്സസ്സ അച്ചയേന ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ”തി ഉഗ്ഘോസേന്താ ആഹിണ്ഡന്തി. ഇദം **ബുദ്ധകോലാഹലം** നാമ. വസ്സസതസ്സ അച്ചയേന ചക്കവത്തീ രാജാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീതി ദേവതാ “ഇതോ മാരിസാ വസ്സസതസ്സ അച്ചയേന ചക്കവത്തീ രാജാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ”തി ഉഗ്ഘോസേന്തിയോ ആഹിണ്ഡന്തി. ഇദം **ചക്കവത്തികോലാഹലം** നാമ. ഇമാനി തീണി കോലാഹലാനി മഹന്താനി ഹോന്തി.

തേസു ബുദ്ധകോലാഹലസദ്ദം സുത്വാ സകലദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാ ഏകതോ സന്നിപതിത്വാ “അസുകോ നാമ സത്തോ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ”തി ഞത്വാ തം ഉപസങ്കമിത്വാ ആയാചന്തി. ആയാചമാനാ ച പുബ്ബനിമിത്തേസു

ഉപ്പന്നേസു ആയാചന്തി. തദാ പന സബ്ബാപി ദേവതാ ഏകേകചക്കവാളേ ചതുമഹാരാജസക്കസുയാമസന്തുസിതസുനിമ്മിതവസവത്തിമഹാബ്രഹ്മേഹി സദ്ധിം ഏകചക്കവാളേ സന്നിപതിത്വാ തുസിതഭവനേ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "മാരിസാ തുമ്ഹേഹി ദസ പാരമിയോ പൂരേന്തേഹി ന സക്കസമ്പത്തിം, ന മാരസമ്പത്തിം, ന ബ്രഹ്മസമ്പത്തിം, ന ചക്കവത്തിസമ്പത്തിം പത്ഥേന്തേഹി പൂരിതാ, ലോകനിത്ഥരണത്ഥായ പന സബ്ബഞ്ഞുതം പത്ഥേന്തേഹി പൂരിതാ, സോ വോ ഇദാനി കാലോ മാരിസാ ബുദ്ധത്തായ സമയോ, മാരിസാ ബുദ്ധത്തായ സമയോ"തി യാചിംസു.

അഥ മഹാസത്തോ ദേവതാനം പടിഞ്ഞം അദത്വാവ കാലദീപദേസകുലജനേത്തിആയുപരിച്ഛേദവസേന **പഞ്ചമഹാവിലോകനം** നാമ വിലോകേസി. തത്ഥ "കാലോ നു ഖോ, അകാലോ നു ഖോ"തി പഠമം കാലം വിലോകേസി. തത്ഥ വസ്സസതസഹസ്സതോ ഉദ്ധം വഡ്ഢിതആയുകാലോ കാലോ നാമ ന ഹോതി. കസ്മാ? തദാ ഹി സത്താനം ജാതിജരാമരണാനി ന പഞ്ഞായന്തി. ബുദ്ധാനഞ്ച ധമ്മദേസനാ തിലക്ഖണമുത്താ നാമ നത്ഥി. തേസം "അനിച്ചം, ദുക്ഖം, അനത്താ"തി കഥേന്താനം "കിം നാമേതം കഥേന്തീ"തി നേവ സോതബ്ബം ന സദ്ധാതബ്ബം മഞ്ഞന്തി, തതോ അഭിസമയോ ന ഹോതി, തസ്മിം അസതി അനിയ്യാനികം സാസനം ഹോതി. തസ്മാ സോ അകാലോ. വസ്സസതതോ ഊനആയുകാലോപി കാലോ ന ഹോതി. കസ്മാ? തദാ സത്താ ഉസ്സന്നകിലേസാ ഹോന്തി, ഉസ്സന്നകിലേസാനഞ്ച ദിന്നോ ഓവാദോ ഓവാദട്ഠാനേ ന തിട്ഠതി, ഉദകേ ദണ്ഡരാജി വിയ ഖിപ്പം വിഗച്ഛതി . തസ്മാ സോപി അകാലോ. വസ്സസതസഹസ്സതോ പന പട്ഠായ ഹേട്ഠാ, വസ്സസതതോ പട്ഠായ ഉദ്ധം ആയുകാലോ കാലോ നാമ. തദാ ച വസ്സസതകാലോ. അഥ മഹാസത്തോ "നിബ്ബത്തിതബ്ബകാലോ"തി കാലം പസ്സി.

തതോ ദീപം വിലോകേന്തോ സപരിവാരേ ചത്താരോ ദീപേ ഓലോകേത്വാ "തീസു ദീപേസു ബുദ്ധാ ന നിബ്ബത്തന്തി, ജമ്ബുദീപേയേവ നിബ്ബത്തന്തീ"തി ദീപം പസ്സി.

തതോ "ജമ്ബുദീപോ നാമ മഹാ ദസയോജനസഹസ്സപരിമാണോ, കതരസ്മിം നു ഖോ പദേസേ ബുദ്ധാ നിബ്ബത്തന്തീ"തി ഓകാസം വിലോകേന്തോ മജ്ഝിമദേസം പസ്സി. മജ്ഝിമദേസോ നാമ - "പുരത്ഥിമായ ദിസായ ഗജങ്ഗലം നാമ നിഗമോ, തസ്സ അപരേന മഹാസാലോ, തതോ പരം പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ. പുബ്ബദക്ഖിണായ ദിസായ സല്ലവതീ നാമ നദീ, തതോ പരം പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ. ദക്ഖിണായ ദിസായ സേതകണ്ണികം നാമ നിഗമോ, തതോ പരം പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ. പച്ഛിമായ ദിസായ ഥൂണം നാമ ബ്രാഹ്മണഗാമോ, തതോ പരം പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ. ഉത്തരായ ദിസായ ഉസീരദ്ധജോ നാമ പബ്ബതോ, തതോ പരം പച്ചന്തിമാ ജനപദാ, ഓരതോ മജ്ഝേ"തി ഏവം വിനയേ (മഹാവ॰ ൨൫൯) വുത്തോ പദേസോ. സോ ആയാമതോ തീണി യോജനസതാനി, വിത്ഥാരതോ അഡ്ഢതേയ്യാനി, പരിക്ഖേപതോ നവ യോജനസതാനീതി ഏതസ്മിം പദേസേ ബുദ്ധാ, പച്ചേകബുദ്ധാ, അഗ്ഗസാവകാ, അസീതി മഹാസാവകാ, ചക്കവത്തിരാജാ അഞ്ഞേ ച മഹേസക്ഖാ ഖത്തിയബ്രാഹ്മണഗഹപതിമഹാസാലാ ഉപ്പജ്ജന്തി. ഇദഞ്ചേത്ഥ കപിലവത്ഥു നാമ നഗരം, തത്ഥ മയാ നിബ്ബത്തിതബ്ബന്തി നിട്ഠം അഗമാസി.

തതോ കുലം വിലോകേന്തോ "ബുദ്ധാ നാമ വേസ്സകുലേ വാ സുദ്ദകുലേ വാ ന നിബ്ബത്തന്തി, ലോകസമ്മതേ പന ഖത്തിയകുലേ വാ ബ്രാഹ്മണകുലേവാതി ദ്വീസുയേവ കുലേസു നിബ്ബത്തന്തി. ഇദാനി ച ഖത്തിയകുലം ലോകസമ്മതം , തത്ഥ നിബ്ബത്തിസ്സാമി. സുദ്ധോദനോ നാമ രാജാ മേ പിതാ ഭവിസ്സതീ"തി കുലം പസ്സി.

തതോ മാതരം വിലോകേന്തോ "ബുദ്ധമാതാ നാമ ലോലാ സുരാധുത്താ ന ഹോതി, കപ്പസതസഹസ്സം പന പൂരിതപാരമീ ജാതിതോ പട്ഠായ അഖണ്ഡപഞ്ചസീലായേവ ഹോതി. അയഞ്ച മഹാമായാ നാമ ദേവീ ഏദിസീ, അയം മേ മാതാ ഭവിസ്സതി, കിത്തകം പനസ്സാ ആയൂതി ദസന്നം മാസാനം ഉപരി സത്ത ദിവസാനീ"തി പസ്സി.

ഇതി ഇമം പഞ്ചമഹാവിലോകനം വിലോകേത്വാ "കാലോ മേ മാരിസാ ബുദ്ധഭാവായാ"തി ദേവതാനം സങ്ഗഹം കരോന്തോ പടിഞ്ഞം ദത്വാ "ഗച്ഛഥ, തുമ്ഹേ"തി താ ദേവതാ ഉയ്യോജേത്വാ തുസിതദേവതാഹി പരിവുതോ തുസിതപുരേ നന്ദനവനം പാവിസി. സബ്ബദേവലോകേസു ഹി നന്ദനവനം അത്ഥിയേവ. തത്ഥ നം ദേവതാ "ഇതോ ചുതോ സുഗതിം ഗച്ഛ, ഇതോ ചുതോ സുഗതിം ഗച്ഛാ"തി പുബ്ബേ കതകുസലകമ്മോകാസം സാരയമാനാ വിചരന്തി. സോ ഏവം ദേവതാഹി കുസലം സാരയമാനാഹി പരിവുതോ തത്ഥ വിചരന്തോ ചവിത്വാ മഹാമായായ ദേവിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി.

തസ്സ ആവിഭാവത്ഥം അയമനുപുബ്ബികഥാ - തദാ കിര കപിലവത്ഥുനഗരേ ആസാള്ഹിനക്ഖത്തം സങ്ഘുട്ഠം അഹോസി, മഹാജനോ നക്ഖത്തം കീളതി. മഹാമായാപി ദേവീ പുരേ പുണ്ണമായ സത്തമദിവസതോ പട്ഠായ വിഗതസുരാപാനം മാലാഗന്ധവിഭൂതിസമ്പന്നം നക്ഖത്തകീളം അനുഭവമാനാ സത്തമേ ദിവസേ പാതോവ ഉട്ഠായ ഗന്ധോദകേന ന്ഹായിത്വാ ചത്താരി സതസഹസ്സാനി വിസ്സജ്ജേത്വാ മഹാദാനം ദത്വാ സബ്ബാലങ്കാരവിഭൂസിതാ വരഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ ഉപോസഥങ്ഗാനി അധിട്ഠായ അലങ്കതപടിയത്തം സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ സിരിസയനേ നിപന്നാ നിദ്ദം ഓക്കമമാനാ ഇമം സുപിനം അദ്ദസ - 'ചത്താരോ കിര നം മഹാരാജാനോ സയനേനേവ സദ്ധിം ഉക്ഖിപിത്വാ ഹിമവന്തം നേത്വാ സട്ഠിയോജനികേ മനോസിലാതലേ സത്തയോജനികസ്സ മഹാസാലരുക്ഖസ്സ ഹേട്ഠാ ഠപേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. അഥ നേസം ദേവിയോ ആഗന്ത്വാ ദേവിം അനോതത്തദഹം നേത്വാ മനുസ്സമലഹരണത്ഥം ന്ഹാപേത്വാ ദിബ്ബവത്ഥം നിവാസാപേത്വാ ഗന്ധേഹി വിലിമ്പാപേത്വാ ദിബ്ബപുപ്ഫാനി പിളന്ധാപേത്വാ തതോ അവിദൂരേ ഏകോ രജതപബ്ബതോ അത്ഥി, തസ്സ അന്തോ കനകവിമാനം അത്ഥി , തത്ഥ പാചീനസീസകം ദിബ്ബസയനം പഞ്ഞാപേത്വാ നിപജ്ജാപേസും. അഥ ബോധിസത്തോ സേതവരവാരണോ ഹുത്വാ തതോ അവിദൂരേ ഏകോ സുവണ്ണപബ്ബതോ അത്ഥി, തത്ഥ വിചരിത്വാ തതോ ഓരുയ്ഹ രജതപബ്ബതം അഭിരുഹിത്വാ ഉത്തരദിസതോ ആഗമ്മ രജതദാമവണ്ണായ സോണ്ഡായ സേതപദുമം ഗഹേത്വാ കോഞ്ചനാദം നദിത്വാ കനകവിമാനം പവിസിത്വാ മാതുസയനം തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ദക്ഖിണപസ്സം ഫാലേത്വാ കുച്ഛിം പവിട്ഠസദിസോ അഹോസീ'തി. ഏവം ഉത്തരാസാള്ഹനക്ഖത്തേന പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി.

പുനദിവസേ പബുദ്ധാ ദേവീ തം സുപിനം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ ചതുസട്ഠിമത്തേ ബ്രാഹ്മണപാമോക്ഖേ പക്കോസാപേത്വാ ഗോമയഹരിതൂപലിത്തായ ലാജാദീഹി കതമങ്ഗലസക്കാരായ ഭൂമിയാ മഹാരഹാനി ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ തത്ഥ നിസിന്നാനം ബ്രാഹ്മണാനം സപ്പിമധുസക്ഖരാഭിസങ്ഖതസ്സ വരപായാസസ്സ സുവണ്ണരജതപാതിയോ പൂരേത്വാ സുവണ്ണരജതപാതീഹിയേവ പടികുജ്ജിത്വാ അദാസി, അഞ്ഞേഹി ച അഹതവത്ഥകപിലഗാവിദാനാദീഹി തേ സന്തപ്പേസി. അഥ നേസം സബ്ബകാമേഹി സന്തപ്പിതാനം സുപിനം ആരോചാപേത്വാ "കിം ഭവിസ്സതീ"തി പുച്ഛി. ബ്രാഹ്മണാ ആഹംസു "മാ ചിന്തയി, മഹാരാജ, ദേവിയാ തേ കുച്ഛിമ്ഹി ഗബ്ഭോ പതിട്ഠിതോ, സോ ച ഖോ പുരിസഗബ്ഭോ, ന ഇത്ഥിഗബ്ഭോ, പുത്തോ തേ ഭവിസ്സതി. സോ സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസിസ്സതി, രാജാ ഭവിസ്സതി ചക്കവത്തീ; സചേ അഗാരാ നിക്ഖമ്മ പബ്ബജിസ്സതി, ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി ലോകേ വിവട്ടച്ഛദോ"തി.

ബോധിസത്തസ്സ പന മാതുകുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിഗ്ഗഹണക്ഖണേ ഏകപ്പഹാരേനേവ സകലദസസഹസ്സീ ലോകധാതു സങ്കമ്പി സമ്പകമ്പി സമ്പവേധി. ബാത്തിംസപുബ്ബനിമിത്താനി പാതുരഹേസും - ദസസു ചക്കവാളസഹസ്സേസു അപ്പമാണോ ഓഭാസോ ഫരി. തസ്സ തം സിരിം ദട്ഠുകാമാ വിയ അന്ധാ ചക്ഖൂനി പടിലഭിംസു, ബധിരാ സദ്ദം സുണിംസു, മൂഗാ സമാലപിംസു, ഖുജ്ജാ ഉജുഗത്താ അഹേസും, പങ്ഗുലാ പദസാ ഗമനം പടിലഭിംസു, ബന്ധനഗതാ സബ്ബസത്താ അന്ദുബന്ധനാദീഹി മുച്ചിംസു, സബ്ബനരകേസു അഗ്ഗി നിബ്ബായി, പേത്തിവിസയേ ഖുപ്പിപാസാ വൂപസമി, തിരച്ഛാനാനം ഭയം നാഹോസി, സബ്ബസത്താനം രോഗോ വൂപസമി, സബ്ബസത്താ പിയംവദാ അഹേസും, മധുരേനാകാരേന അസ്സാ ഹസിംസു, വാരണാ ഗജ്ജിംസു, സബ്ബതൂരിയാനി സകസകനിന്നാദം മുഞ്ചിംസു, അഘട്ടിതാനിയേവ മനുസ്സാനം ഹത്ഥൂപഗാദീനി ആഭരണാനി വിരവിംസു, സബ്ബദിസാ വിപ്പസന്നാ അഹേസും , സത്താനം സുഖം ഉപ്പാദയമാനോ മുദുസീതലവാതോ വായി, അകാലമേഘോ വസ്സി, പഥവിതോപി ഉദകം ഉബ്ഭിജ്ജിത്വാ വിസ്സന്ദി, പക്ഖിനോ ആകാസഗമനം വിജഹിംസു, നദിയോ അസന്ദമാനാ അട്ഠംസു, മഹാസമുദ്ദേ മധുരം ഉദകം അഹോസി, സബ്ബത്ഥകമേവ പഞ്ചവണ്ണേഹി പദുമേഹി സഞ്ഛന്നതലോ അഹോസി, ഥലജജലജാദീനി സബ്ബപുപ്ഫാനി പുപ്ഫിംസു, രുക്ഖാനം ഖന്ധേസു ഖന്ധപദുമാനി, സാഖാസു സാഖാപദുമാനി, ലതാസു ലതാപദുമാനി പുപ്ഫിംസു, ഥലേ സിലാതലാനി ഭിന്ദിത്വാ ഉപരൂപരി സത്ത സത്ത ഹുത്വാ ദണ്ഡപദുമാനി നാമ നിക്ഖമിംസു, ആകാസേ ഓലമ്ബകപദുമാനി നാമ നിബ്ബത്തിംസു, സമന്തതോ പുപ്ഫവസ്സാ വസ്സിംസു, ആകാസേ ദിബ്ബതൂരിയാനി വജ്ജിംസു, സകലദസസഹസ്സിലോകധാതു വട്ടേത്വാ വിസ്സട്ഠമാലാഗുളോ വിയ, ഉപ്പീളേത്വാ ബദ്ധമാലാകലാപോ വിയ, അലങ്കതപടിയത്തം മാലാസനം വിയ ച ഏകമാലാമാലിനീ വിപ്ഫുരന്തവാളബീജനീ പുപ്ഫധൂമഗന്ധപരിവാസിതാ പരമസോഭഗ്ഗപ്പത്താ അഹോസി.

ഏവം ഗഹിതപടിസന്ധികസ്സ ബോധിസത്തസ്സ പടിസന്ധിതോ പട്ഠായ ബോധിസത്തസ്സ ചേവ ബോധിസത്തമാതുയാ ച ഉപദ്ദവനിവാരണത്ഥം ഖഗ്ഗഹത്ഥാ ചത്താരോ ദേവപുത്താ ആരക്ഖം ഗണ്ഹിംസു. ബോധിസത്തമാതു പന പുരിസേസു രാഗചിത്തം നുപ്പജ്ജി, ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്താ ച അഹോസി

സുഖിനീ അകിലന്തകായാ. ബോധിസത്തഞ്ച അന്തോകുച്ഛിഗതം വിപ്പസന്നേ മണിരതനേ ആവുതപണ്ഡുസുത്തം വിയ പസ്സതി. യസ്മാ ച ബോധിസത്തേന വസിതകുച്ഛി നാമ ചേതിയഗബ്ഭസദിസാ ഹോതി, ന സക്കാ അഞ്ഞേന സത്തേന ആവസിതും വാ പരിഭുഞ്ജിതും വാ, തസ്മാ ബോധിസത്തമാതാ സത്താഹജാതേ ബോധിസത്തേ കാലം കത്വാ തുസിതപുരേ നിബ്ബത്തതി. യഥാ ച അഞ്ഞാ ഇത്ഥിയോ ദസ മാസേ അപത്വാപി അതിക്കമിത്വാപി നിസിന്നാപി നിപന്നാപി വിജായന്തി, ന ഏവം ബോധിസത്തമാതാ. സാ പന ബോധിസത്തം ദസ മാസേ കുച്ഛിനാ പരിഹരിത്വാ ഠിതാവ വിജായതി. അയം **ബോധിസത്തമാതുധമ്മതാ**.

മഹാമായാപി ദേവീ പത്തേന തേലം വിയ ദസ മാസേ കുച്ഛിനാ ബോധിസത്തം പരിഹരിത്വാ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ ഞാതിഘരം ഗന്തുകാമാ സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ ആരോചേസി - ''ഇച്ഛാമഹം, ദേവ, കുലസന്തകം ദേവദഹനഗരം ഗന്തു''ന്തി. രാജാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ കപിലവത്ഥുതോ യാവ ദേവദഹനഗരാ മഗ്ഗം സമം കാരേത്വാ കദലിപുണ്ണഘടധജപടാകാദീഹി അലങ്കാരാപേത്വാ ദേവിം സുവണ്ണസിവികായ നിസീദാപേത്വാ അമച്ചസഹസ്സേന ഉക്ഖിപാപേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന പേസേസി. ദ്വിന്നം പന നഗരാനം അന്തരേ ഉഭയനഗരവാസീനമ്പി ലുമ്ബിനീവനം നാമ മങ്ഗലസാലവനം അത്ഥി, തസ്മിം സമയേ മൂലതോ പട്ഠായ യാവ അഗ്ഗസാഖാ സബ്ബം ഏകപാലിഫുല്ലം അഹോസി, സാഖന്തരേഹി ചേവ പുപ്ഫന്തരേഹി ച പഞ്ചവണ്ണാ ഭമരഗണാ നാനപ്പകാരാ ച സകുണസങ്ഘാ മധുരസ്സരേന വികൂജന്താ വിചരന്തി. സകലം ലുമ്ബിനീവനം ചിത്തലതാവനസദിസം, മഹാനുഭാവസ്സ രഞ്ഞോ സുസജ്ജിതം ആപാനമണ്ഡലം വിയ അഹോസി. ദേവിയാ തം ദിസ്വാ സാലവനകീളം കീളിതുകാമതാചിത്തം ഉദപാദി. അമച്ചാ ദേവിം ഗഹേത്വാ സാലവനം പവിസിംസു. സാ മങ്ഗലസാലമൂലം ഗന്ത്വാ സാലസാഖം ഗണ്ഹിതുകാമാ അഹോസി, സാലസാഖാ സുസേദിതവേത്തഗ്ഗം വിയ ഓനമിത്വാ ദേവിയാ ഹത്ഥപഥം ഉപഗഞ്ഛി. സാ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ സാഖം അഗ്ഗഹേസി. താവദേവ ചസ്സാ കമ്മജവാതാ ചലിംസു. അഥസ്സാ സാണിം പരിക്ഖിപിത്വാ മഹാജനോ പടിക്കമി. സാലസാഖം ഗഹേത്വാ തിട്ഠമാനായ ഏവസ്സാ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസി. തങ്ഖണംയേവ ചത്താരോ വിസുദ്ധചിത്താ മഹാബ്രഹ്മാനോ സുവണ്ണജാലം ആദായ സമ്പത്താ തേന സുവണ്ണജാലേന ബോധിസത്തം സമ്പടിച്ഛിത്വാ മാതു പുരതോ ഠപേത്വാ ''അത്തമനാ, ദേവി, ഹോഹി, മഹേസക്ഖോ തേ പുത്തോ ഉപ്പന്നോ''തി ആഹംസു.

യഥാ പന അഞ്ഞേ സത്താ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമന്താ പടികൂലേന അസുചിനാ മക്ഖിതാ നിക്ഖമന്തി, ന ഏവം ബോധിസത്തോ. സോ പന ധമ്മാസനതോ ഓതരന്തോ ധമ്മകഥികോ വിയ, നിസ്സേണിതോ ഓതരന്തോ പുരിസോ വിയ, ച ദ്വേ ച ഹത്ഥേ ദ്വേ ച പാദേ പസാരേത്വാ ഠിതകോവ മാതുകുച്ഛിസമ്ഭവേന കേനചി അസുചിനാ അമക്ഖിതോ സുദ്ധോ വിസദോ കാസികവത്ഥേ നിക്ഖിത്തമണിരതനം വിയ ജോതയന്തോ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമി. ഏവം സന്തേപി ബോധിസത്തസ്സ ച ബോധിസത്തമാതുയാ ച സക്കാരത്ഥം ആകാസതോ ദ്വേ ഉദകധാരാ നിക്ഖമിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ച മാതുയാ ച സരീരേ ഉതും ഗാഹാപേസും.

അഥ നം സുവണ്ണജാലേന പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഠിതാനം ബ്രഹ്മാനം ഹത്ഥതോ ചത്താരോ മഹാരാജാനോ മങ്ഗലസമ്മതായ സുഖസമ്ഫസ്സായ

അജിനപ്പവേണിയാ ഗണ്ഹിംസു, തേസം ഹത്ഥതോ മനുസ്സാ ദുകൂലചുമ്ബടകേന. മനുസ്സാനം ഹത്ഥതോ മുച്ചിത്വാ പഥവിയം പതിട്ഠായ പുരത്ഥിമദിസം ഓലോകേസി, അനേകാനി ചക്കവാളസഹസ്സാനി ഏകങ്ഗണാനി അഹേസും. തത്ഥ ദേവമനുസ്സാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജയമാനാ "മഹാപുരിസ, ഇധ തുമ്ഹേഹി സദിസോ അഞ്ഞോ നത്ഥി, കുതേത്ഥ ഉത്തരിതരോ"തി ആഹംസു. ഏവം ചതസ്സോ ദിസാ, ചതസ്സോ അനുദിസാ, ഹേട്ഠാ, ഉപരീതി ദസ ദിസാ അനുവിലോകേത്വാ അത്തനാ സദിസം കഞ്ചി അദിസ്വാ "അയം ഉത്തരാദിസാ"തി സത്തപദവീതിഹാരേന അഗമാസി, മഹാബ്രഹ്മുനാ സേതച്ഛത്തം ധാരിയമാനോ, സുയാമേന വാളബീജനിം, അഞ്ഞാഹി ച ദേവതാഹി സേസരാജകകുധഭണ്ഡഹത്ഥാഹി അനുഗമ്മമാനോ. തതോ സത്തമപദേ ഠിതോ "അഗ്ഗോഹമസ്മിം ലോകസ്സാ"തിആദികം ആസഭിം വാചം നിച്ഛാരേന്തോ സീഹനാദം നദി.

ബോധിസത്തോ ഹി തീസു അത്തഭാവേസു മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തമത്തോവ വാചം നിച്ഛാരേസി മഹോസധത്തഭാവേ, വേസ്സന്തരത്തഭാവേ, ഇമസ്മിം അത്തഭാവേതി. മഹോസധത്തഭാവേ കിരസ്സ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തമത്തസ്സേവ സക്കോ ദേവരാജാ ആഗന്ത്വാ ചന്ദനസാരം ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ ഗതോ, സോ തം മുട്ഠിയം കത്വാവ നിക്ഖന്തോ. അഥ നം മാതാ "താത, കിം ഗഹേത്വാ ആഗതോസീ"തി പുച്ഛി. "ഓസധം, അമ്മാ"തി. ഇതി ഓസധം ഗഹേത്വാ ആഗതത്താ "ഓസധദാരകോ"ത്വേവസ്സ നാമം അകംസു. തം ഓസധം ഗഹേത്വാ ചാടിയം പക്ഖിപിംസു, ആഗതാഗതാനം അന്ധബധിരാദീനം തദേവ സബ്ബരോഗവൂപസമായ ഭേസജ്ജം അഹോസി. തതോ "മഹന്തം ഇദം ഓസധം, മഹന്തം ഇദം ഓസധ"ന്തി ഉപ്പന്നവചനം ഉപാദായ "മഹോസധോ"ത്വേവസ്സ നാമം ജാതം. വേസ്സന്തരത്തഭാവേ പന മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തോ ദക്ഖിണഹത്ഥം പസാരേത്വാ "അത്ഥി നു ഖോ, അമ്മ, കിഞ്ചി ഗേഹസ്മിം, ദാനം ദസ്സാമീ"തി വദന്തോ നിക്ഖമി. അഥസ്സ മാതാ "സധനേ കുലേ നിബ്ബത്തോസി, താതാ"തി പുത്തസ്സ ഹത്ഥം അത്തനോ ഹത്ഥതലേ കത്വാ സഹസ്സത്ഥവികം ഠപേസി. ഇമസ്മിം പന അത്തഭാവേ ഇമം സീഹനാദം നദീതി ഏവം ബോധിസത്തോ തീസു അത്തഭാവേസു മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തമത്തോവ വാചം നിച്ഛാരേസി. യഥാ ച പടിസന്ധിഗ്ഗഹണക്ഖണേ, ജാതക്ഖണേപിസ്സ ദ്വത്തിംസ പുബ്ബനിമിത്താനി പാതുരഹേസും. യസ്മിം പന സമയേ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തോ ലുമ്ബിനീവനേ ജാതോ, തസ്മിംയേവ സമയേ രാഹുലമാതാ ദേവീ, ആനന്ദത്ഥേരോ, ഛന്നോ അമച്ചോ, കാളുദായീ അമച്ചോ, കണ്ഡകോ അസ്സരാജാ, മഹാബോധിരുക്ഖോ, ചതസ്സോ നിധികുമ്ഭിയോ ച ജാതാ. തത്ഥ ഏകാ ഗാവുതപ്പമാണാ, ഏകാ അഡ്ഢയോജനപ്പമാണാ, ഏകാ തിഗാവുതപ്പമാണാ, ഏകാ യോജനപ്പമാണാ അഹോസീതി. ഇമേ **സത്ത സഹജാതാ** നാമ.

ഉഭയനഗരവാസിനോ ബോധിസത്തം ഗഹേത്വാ കപിലവത്ഥുനഗരമേവ അഗമംസു. തം ദിവസംയേവ ച "കപിലവത്ഥുനഗരേ സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ പുത്തോ ജാതോ, അയം കുമാരോ ബോധിതലേ നിസീദിത്വാ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ"തി താവതിംസഭവനേ ഹട്ഠതുട്ഠാ ദേവസങ്ഘാ ചേലുക്ഖേപാദീനി പവത്തേന്താ കീളിംസു. തസ്മിം സമയേ സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ കുലൂപകോ അട്ഠസമാപത്തിലാഭീ കാളദേവിലോ നാമ താപസോ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ ദിവാവിഹാരത്ഥായ താവതിംസഭവനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നോ

താ ദേവതാ കീളമാനാ ദിസ്വാ "കിംകാരണാ തുമ്ഹേ ഏവം തുട്ഠമാനസാ കീളഥ, മയ്ഹമ്പേതം കാരണം കഥേഥാ"തി പുച്ഛി. ദേവതാ ആഹംസു "മാരിസ, സുദ്ധോദനരഞ്ഞോ പുത്തോ ജാതോ, സോ ബോധിതലേ നിസീദിത്വാ ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ധമ്മചക്കം പവത്തേസ്സതി, തസ്സ അനന്തം ബുദ്ധലീളം ദട്ഠും ധമ്മഞ്ച സോതും ലച്ഛാമാതി ഇമിനാ കാരണേന തുട്ഠാമ്ഹാ"തി. താപസോ താസം വചനം സുത്വാ ഖിപ്പം ദേവലോകതോ ഓരുയ്ഹ രാജനിവേസനം പവിസിത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസിന്നോ "പുത്തോ കിര തേ, മഹാരാജ, ജാതോ, പസ്സിസ്സാമി ന"ന്തി ആഹ. രാജാ അലങ്കതപടിയത്തം കുമാരം ആഹരാപേത്വാ താപസം വന്ദാപേതും അഭിഹരി, ബോധിസത്തസ്സ പാദാ പരിവത്തിത്വാ താപസസ്സ ജടാസു പതിട്ഠഹിംസു. ബോധിസത്തസ്സ ഹി തേനത്തഭാവേന വന്ദിതബ്ബയുത്തകോ നാമ അഞ്ഞോ നത്ഥി. സചേ ഹി അജാനന്താ ബോധിസത്തസ്സ സീസം താപസസ്സ പാദമൂലേ ഠപേയ്യും, സത്തധാ തസ്സ മുദ്ധാ ഫലേയ്യ. താപസോ "ന മേ അത്താനം നാസേതും യുത്ത"ന്തി ഉട്ഠായാസനാ ബോധിസത്തസ്സ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേസി. രാജാ തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ അത്തനോ പുത്തം വന്ദി.

താപസോ അതീതേ ചത്താലീസ കപ്പേ, അനാഗതേ ചത്താലീസാതി അസീതി കപ്പേ അനുസ്സരതി. ബോധിസത്തസ്സ ലക്ഖണസമ്പത്തിം ദിസ്വാ "ഭവിസ്സതി നു ഖോ ബുദ്ധോ, ഉദാഹു നോ"തി ആവജ്ജേത്വാ ഉപധാരേന്തോ "നിസ്സംസയം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ "അച്ഛരിയപുരിസോ അയ"ന്തി സിതം അകാസി. തതോ "അഹം ഇമം ബുദ്ധഭൂതം ദട്ഠും ലഭിസ്സാമി നു ഖോ, നോ"തി ഉപധാരേന്തോ "ന ലഭിസ്സാമി, അന്തരായേവ കാലം കത്വാ ബുദ്ധസതേനപി ബുദ്ധസഹസ്സേനപി ഗന്ത്വാ ബോധേതും അസക്കുണേയ്യേ അരൂപഭവേ നിബ്ബത്തിസ്സാമീ"തി ദിസ്വാ "ഏവരൂപം നാമ അച്ഛരിയപുരിസം ബുദ്ധഭൂതം ദട്ഠും ന ലഭിസ്സാമി, മഹതീ വത മേ ജാനി ഭവിസ്സതീ"തി പരോദി.

മനുസ്സാ ദിസ്വാ "അമ്ഹാകം അയ്യോ ഇദാനേവ ഹസിത്വാ പുന പരോദി. കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം അയ്യപുത്തസ്സ കോചി അന്തരായോ ഭവിസ്സതീ"തി പുച്ഛിംസു. "നത്ഥേതസ്സ അന്തരായോ, നിസ്സംസയേന ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ"തി. അഥ "കസ്മാ പരോദിത്ഥാ"തി? "ഏവരൂപം പുരിസം ബുദ്ധഭൂതം ദട്ഠും ന ലഭിസ്സാമി, 'മഹതീ വത മേ ജാനി ഭവിസ്സതീ'തി അത്താനം അനുസോചന്തോ രോദാമീ"തി ആഹ. തതോ സോ "കിം നു ഖോ മേ ഞാതകേസു കോചി ഏതം ബുദ്ധഭൂതം ദട്ഠും ലഭിസ്സതി, ന ലഭിസ്സതീ"തി ഉപധാരേന്തോ അത്തനോ ഭാഗിനേയ്യം നാളകദാരകം അദ്ദസ. സോ ഭഗിനിയാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ "കഹം തേ പുത്തോ നാളകോ"തി? "അത്ഥി ഗേഹേ, അയ്യാ"തി. "പക്കോസാഹി ന"ന്തി പക്കോസാപേത്വാ അത്തനോ സന്തികം ആഗതം കുമാരം ആഹ - "താത, സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ കുലേ പുത്തോ ജാതോ, ബുദ്ധങ്കുരോ ഏസ, പഞ്ചതിംസ വസ്സാനി അതിക്കമിത്വാ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി, ത്വം ഏതം ദട്ഠും ലഭിസ്സസി, അജ്ജേവ പബ്ബജാഹീ"തി. സത്താസീതികോടിധനേ കുലേ നിബ്ബത്തദാരകോപി "ന മം മാതുലോ അനത്ഥേ നിയോജേസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ താവദേവ അന്തരാപണതോ കാസായാനി ചേവ മത്തികാപത്തഞ്ച ആഹരാപേത്വാ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ "യോ ലോകേ ഉത്തമപുഗ്ഗലോ, തം ഉദ്ദിസ്സ മയ്ഹം പബ്ബജ്ജാ"തി ബോധിസത്താഭിമുഖം അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ പത്തം ഥവികായ പക്ഖിപിത്വാ അംസകൂടേ ലഗ്ഗേത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ

സമണധമ്മം അകാസി. സോ പരമാഭിസമ്ബോധിം പത്തം തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ നാളകപടിപദം കഥാപേത്വാ പുന ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ അരഹത്തം പത്വാ ഉക്കട്ഠപടിപദം പടിപന്നോ സത്തേവ മാസേ ആയും പാലേത്വാ ഏകം സുവണ്ണപബ്ബതം നിസ്സായ ഠിതകോവ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായി.

ബോധിസത്തമ്പി ഖോ പഞ്ചമേ ദിവസേ സീസം ന്ഹാപേത്വാ ''നാമഗ്ഗഹണം ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി രാജഭവനം ചതുജ്ജാതികഗന്ധേഹി വിലിമ്പിത്വാ ലാജാപഞ്ചമകാനി പുപ്ഫാനി വികിരിത്വാ അസമ്ഭിന്നപായാസം പചാപേത്വാ തിണ്ണം വേദാനം പാരങ്ഗതേ അട്ഠസതബ്രാഹ്മണേ നിമന്തേത്വാ രാജഭവനേ നിസീദാപേത്വാ സുഭോജനം ഭോജേത്വാ മഹാസക്കാരം കത്വാ ''കിം നു ഖോ ഭവിസ്സതീ''തി ലക്ഖണാനി പരിഗ്ഗഹാപേസും. തേസു -

> ''രാമോ ധജോ ലക്ഖണോ ചാപി മന്തീ, കോണ്ഡഞ്ഞോ ച ഭോജോ സുയാമോ സുദത്തോ;
> ഏതേ തദാ അട്ഠ അഹേസും ബ്രാഹ്മണാ, ഛളങ്ഗവാ മന്തം വിയാകരിംസൂ''തി. -

ഇമേ അട്ഠേവ ബ്രാഹ്മണാ **ലക്ഖണപരിഗ്ഗാഹകാ** അഹേസും. പടിസന്ധിഗ്ഗഹണദിവസേ സുപിനോപി ഏതേഹേവ പരിഗ്ഗഹിതോ. തേസു സത്ത ജനാ ദ്വേ അങ്ഗുലിയോ ഉക്ഖിപിത്വാ ദ്വേധാ ബ്യാകരിംസു - ''ഇമേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ അഗാരം അജ്ഝാവസമാനോ രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ, പബ്ബജമാനോ ബുദ്ധോ''തി, സബ്ബം ചക്കവത്തിരഞ്ഞോ സിരിവിഭവം ആചിക്ഖിംസു. തേസം പന സബ്ബദഹരോ ഗോത്തതോ കോണ്ഡഞ്ഞോ നാമ മാണവോ ബോധിസത്തസ്സ വരലക്ഖണനിപ്ഫത്തിം ഓലോകേത്വാ - ''ഇമസ്സ അഗാരമജ്ഝേ ഠാനകാരണം നത്ഥി, ഏകന്തേനേസ വിവട്ടച്ഛദോ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ''തി ഏകമേവ അങ്ഗുലിം ഉക്ഖിപിത്വാ ഏകംസബ്യാകരണം ബ്യാകാസി. അയഞ്ഹി കതാധികാരോ പച്ഛിമഭവികസത്തോ പഞ്ഞായ ഇതരേ സത്ത ജനേ അഭിഭവിത്വാ ''ഇമേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതസ്സ അഗാരമജ്ഝേ ഠാനം നാമ നത്ഥി, അസംസയം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ''തി ഏകമേവ ഗതിം അദ്ദസ, തസ്മാ ഏകം അങ്ഗുലിം ഉക്ഖിപിത്വാ ഏവം ബ്യാകാസി. അഥസ്സ നാമം ഗണ്ഹന്താ സബ്ബലോകസ്സ അത്ഥസിദ്ധികരത്താ ''സിദ്ധത്ഥോ''തി നാമമകംസു.

അഥ തേ ബ്രാഹ്മണാ അത്തനോ ഘരാനി ഗന്ത്വാ പുത്തേ ആമന്തയിംസു - ''താതാ, അമ്ഹേ മഹല്ലകാ, സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ പുത്തം സബ്ബഞ്ഞുതം പത്തം മയം സമ്ഭവേയ്യാമ വാ നോ വാ, തുമ്ഹേ തസ്മിം കുമാരേ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്തേ തസ്സ സാസനേ പബ്ബജേയ്യാഥാ''തി. തേ സത്തപി ജനാ യാവതായുകം ഠത്വാ യഥാകമ്മം ഗതാ, കോണ്ഡഞ്ഞമാണവോവ അരോഗോ അഹോസി. സോ മഹാസത്തേ വുഡ്ഢിമന്വായ മഹാഭിനിക്ഖമനം അഭിനിക്ഖമിത്വാ അനുക്കമേന ഉരുവേലം ഗന്ത്വാ ''രമണീയോ, വത അയം ഭൂമിഭാഗോ, അലം വതിദം കുലപുത്തസ്സ പധാനത്ഥികസ്സ പധാനായാ''തി ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ തത്ഥ വാസം ഉപഗതേ ''മഹാപുരിസോ പബ്ബജിതോ''തി സുത്വാ തേസം ബ്രാഹ്മണാനം പുത്തേ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹ ''സിദ്ധത്ഥകുമാരോ കിര പബ്ബജിതോ, സോ നിസ്സംസയം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി. സചേ തുമ്ഹാകം പിതരോ അരോഗാ അസ്സു, അജ്ജ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജേയ്യും. സചേ തുമ്ഹേപി ഇച്ഛേയ്യാഥ, ഏഥ, അഹം തം പുരിസം

അനുപബ്ബജിസ്സാമീ”തി. തേ സബ്ബേ ഏകച്ഛന്ദാ ഭവിതും നാസക്ഖിംസു , തയോ ജനാ ന പബ്ബജിംസു. കോണ്ഡഞ്ഞബ്രാഹ്മണം ജേട്ഠകം കത്വാ ഇതരേ ചത്താരോ പബ്ബജിംസു. തേ പഞ്ചപി ജനാ പഞ്ചവഗ്ഗിയത്ഥേരാ നാമ ജാതാ.

തദാ പന രാജാ “കിം ദിസ്വാ മയ്ഹം പുത്തോ പബ്ബജിസ്സതീ”തി പുച്ഛി. “ചത്താരി പുബ്ബനിമിത്താനീ”തി. “കതരഞ്ച കതരഞ്ചാ”തി? “ജരാജിണ്ണം, ബ്യാധിതം, കാലകതം, പബ്ബജിത”ന്തി. രാജാ “ഇതോ പട്ഠായ ഏവരൂപാനം മമ പുത്തസ്സ സന്തികം ഉപസങ്കമിതും മാ അദത്ഥ, മയ്ഹം പുത്തസ്സ ബുദ്ധഭാവേന കമ്മം നത്ഥി, അഹം മമ പുത്തം ദ്വിസഹസ്സദീപപരിവാരാനം ചതുന്നം മഹാദീപാനം ഇസ്സരിയാധിപച്ചം രജ്ജം കാരേന്തം ഛത്തിംസയോജനപരിമണ്ഡലായ പരിസായ പരിവുതം ഗഗനതലേ വിചരമാനം പസ്സിതുകാമോ”തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഇമേസം ചതുപ്പകാരാനം നിമിത്താനം കുമാരസ്സ ചക്ഖുപഥേ ആഗമനനിവാരണത്ഥം ചതൂസു ദിസാസു ഗാവുതേ ഗാവുതേ ആരക്ഖം ഠപേസി. തം ദിവസം പന മങ്ഗലട്ഠാനേ സന്നിപതിതേസു അസീതിയാ ഞാതികുലസഹസ്സേസു ഏകേകോ ഏകമേകം പുത്തം പടിജാനി - “അയം ബുദ്ധോ വാ ഹോതു രാജാ വാ, മയം ഏകമേകം പുത്തം ദസ്സാമ. സചേപി ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി, ഖത്തിയസമണേഹേവ പുരക്ഖതപരിവാരിതോ വിചരിസ്സതി. സചേപി രാജാ ഭവിസ്സതി, ഖത്തിയകുമാരേഹേവ പുരക്ഖതപരിവാരിതോ വിചരിസ്സതീ”തി. രാജാപി ബോധിസത്തസ്സ ഉത്തമരൂപസമ്പന്നാ വിഗതസബ്ബദോസാ ധാതിയോ പച്ചുപട്ഠാപേസി. ബോധിസത്തോ അനന്തേന പരിവാരേന മഹന്തേന സിരിസോഭഗ്ഗേന വഡ്ഢതി.

അഥേകദിവസം രഞ്ഞോ **വപ്പമങ്ഗലം** നാമ അഹോസി. തം ദിവസം സകലനഗരം ദേവവിമാനം വിയ അലങ്കരോന്തി. സബ്ബേ ദാസകമ്മകരാദയോ അഹതവത്ഥനിവത്ഥാ ഗന്ധമാലാദിപടിമണ്ഡിതാ രാജകുലേ സന്നിപതന്തി. രഞ്ഞോ കമ്മന്തേ നങ്ഗലസഹസ്സം യോജീയതി. തസ്മിം പന ദിവസേ ഏകേനൂനഅട്ഠസതനങ്ഗലാനി സദ്ധിം ബലിബദ്ദരസ്മിയോത്തേഹി രജതപരിക്ഖതാനി ഹോന്തി, രഞ്ഞോ ആലമ്ബനനങ്ഗലം പന രത്തസുവണ്ണപരിക്ഖതം ഹോതി. ബലിബദ്ദാനം സിങ്ഗരസ്മിപതോദാപി സുവണ്ണപരിക്ഖതാവ ഹോന്തി. രാജാ മഹതാ പരിവാരേന നിക്ഖന്തോ പുത്തം ഗഹേത്വാ അഗമാസി. കമ്മന്തട്ഠാനേ ഏകോ ജമ്ബുരുക്ഖോ ബഹലപലാസോ സന്ദച്ഛായോ അഹോസി. തസ്സ ഹേട്ഠാ കുമാരസ്സ സയനം പഞ്ഞപാപേത്വാ ഉപരി സുവണ്ണതാരകഖചിതം വിതാനം ബന്ധാപേത്വാ സാണിപാകാരേന പരിക്ഖിപാപേത്വാ ആരക്ഖം ഠപാപേത്വാ രാജാ സബ്ബാലങ്കാരം അലങ്കരിത്വാ അമച്ചഗണപരിവുതോ നങ്ഗലകരണട്ഠാനം അഗമാസി. തത്ഥ രാജാ സുവണ്ണനങ്ഗലം ഗണ്ഹാതി, അമച്ചാ ഏകേനൂനട്ഠസതരജതനങ്ഗലാനി, കസ്സകാ സേസനങ്ഗലാനി. തേ താനി ഗഹേത്വാ ഇതോ ചിതോ ച കസന്തി. രാജാ പന ഓരതോ വാ പാരം ഗച്ഛതി, പാരതോ വാ ഓരം ആഗച്ഛതി. ഏതസ്മിം ഠാനേ മഹാസമ്പത്തി അഹോസി. ബോധിസത്തം പരിവാരേത്വാ നിസിന്നാ ധാതിയോ “രഞ്ഞോ സമ്പത്തിം പസ്സിസ്സാമാ”തി അന്തോസാണിതോ ബഹി നിക്ഖന്താ. ബോധിസത്തോ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ കഞ്ചി അദിസ്വാ വേഗേന ഉട്ഠായ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ ആനാപാനേ പരിഗ്ഗഹേത്വാ പഠമജ്ഝാനം നിബ്ബത്തേസി. ധാതിയോ ഖജ്ജഭോജ്ജന്തരേ വിചരമാനാ ഥോകം ചിരായിംസു. സേസരുക്ഖാനം ഛായാ നിവത്താ, തസ്സ പന രുക്ഖസ്സ പരിമണ്ഡലാ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. ധാതിയോ

“അയ്യപുത്തോ ഏകതോ”തി വേഗേന സാണിം ഉക്ഖിപിത്വാ അന്തോ പവിസമാനാ ബോധിസത്തം സയനേ പല്ലങ്കേന നിസിന്നം തഞ്ച പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും - “ദേവ, കുമാരോ ഏവം നിസിന്നോ, അഞ്ഞേസം രുക്ഖാനം ഛായാ നിവത്താ, ജമ്ബുരുക്ഖസ്സ പന പരിമണ്ഡലാ ഠിതാ”തി. രാജാ വേഗേനാഗന്ത്വാ പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ - “ഇദം തേ, താത, ദുതിയം വന്ദന”ന്തി പുത്തം വന്ദി.

അഥ അനുക്കമേന ബോധിസത്തോ സോളസവസ്സുദ്ദേസികോ ജാതോ. രാജാ ബോധിസത്തസ്സ തിണ്ണം ഉതൂനം അനുച്ഛവികേ തയോ പാസാദേ കാരേസി - ഏകം നവഭൂമകം, ഏകം സത്തഭൂമകം, ഏകം പഞ്ചഭൂമകം, ചത്താലീസസഹസ്സാ ച നാടകിത്ഥിയോ ഉപട്ഠാപേസി. ബോധിസത്തോ ദേവോ വിയ അച്ഛരാസങ്ഘപരിവുതോ, അലങ്കതനാടകപരിവുതോ, നിപ്പുരിസേഹി തൂരിയേഹി പരിചാരിയമാനോ മഹാസമ്പത്തിം അനുഭവന്തോ ഉതുവാരേന തേസു പാസാദേസു വിഹരതി. രാഹുലമാതാ പനസ്സ ദേവീ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസി.

തസ്സേവം മഹാസമ്പത്തിം അനുഭവന്തസ്സ ഏകദിവസം ഞാതിസങ്ഘസ്സ അബ്ഭന്തരേ അയം കഥാ ഉദപാദി - “സിദ്ധത്ഥോ കീളാപസുതോവ വിചരതി, കിഞ്ചി സിപ്പം ന സിക്ഖതി, സങ്ഗാമേ പച്ചുപട്ഠിതേ കിം കരിസ്സതീ”തി. രാജാ ബോധിസത്തം പക്കോസാപേത്വാ - “താത, തവ ഞാതകാ ‘സിദ്ധത്ഥോ കിഞ്ചി സിപ്പം അസിക്ഖിത്വാ കീളാപസുതോവ വിചരതീ’തി വദന്തി, ഏത്ഥ കിം പത്തകാലേ മഞ്ഞസീ”തി. ദേവ, മമ സിപ്പം സിക്ഖനകിച്ചം നത്ഥി, നഗരേ മമ സിപ്പദസ്സനത്ഥം ഭേരിം ചരാപേഥ “ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ ഞാതകാനം സിപ്പം ദസ്സേസ്സാമീ”തി. രാജാ തഥാ അകാസി. ബോധിസത്തോ അക്ഖണവേധിവാലവേധിധനുഗ്ഗഹേ സന്നിപാതാപേത്വാ മഹാജനസ്സ മജ്ഝേ അഞ്ഞേഹി ധനുഗ്ഗഹേഹി അസാധാരണം ഞാതകാനം ദ്വാദസവിധം സിപ്പം ദസ്സേസി. തം സരഭങ്ഗജാതകേ ആഗതനയേനേവ വേദിതബ്ബം. തദാസ്സ ഞാതിസങ്ഘോ നിക്കങ്ഖോ അഹോസി.

അഥേകദിവസം ബോധിസത്തോ ഉയ്യാനഭൂമിം ഗന്തുകാമോ സാരഥിം ആമന്തേത്വാ “രഥം യോജേഹീ”തി ആഹ. സോ “സാധൂ”തി പടിസ്സുണിത്വാ മഹാരഹം ഉത്തമരഥം സബ്ബാലങ്കാരേന അലങ്കരിത്വാ കുമുദപത്തവണ്ണേ ചത്താരോ മങ്ഗലസിന്ധവേ യോജേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പടിവേദേസി. ബോധിസത്തോ ദേവവിമാനസദിസം രഥം അഭിരുഹിത്വാ ഉയ്യാനാഭിമുഖോ അഗമാസി. ദേവതാ “സിദ്ധത്ഥകുമാരസ്സ അഭിസമ്ബുജ്ഝനകാലോ ആസന്നോ, പുബ്ബനിമിത്തം ദസ്സേസ്സാമാ”തി ഏകം ദേവപുത്തം ജരാജജ്ജരം ഖണ്ഡദന്തം പലിതകേസം വങ്കം ഓഭഗ്ഗസരീരം ദണ്ഡഹത്ഥം പവേധമാനം കത്വാ ദസ്സേസും. തം ബോധിസത്തോ ചേവ സാരഥി ച പസ്സന്തി. തതോ ബോധിസത്തോ സാരഥിം - “സമ്മ, കോ നാമേസ പുരിസോ, കേസാപിസ്സ ന യഥാ അഞ്ഞേസ”ന്തി മഹാപദാനേ ആഗതനയേന പുച്ഛിത്വാ തസ്സ വചനം സുത്വാ “ധിരത്ഥു വത ഭോ ജാതി, യത്ര ഹി നാമ ജാതസ്സ ജരാ പഞ്ഞായിസ്സതീ”തി സംവിഗ്ഗഹദയോ തതോവ പടിനിവത്തിത്വാ പാസാദമേവ അഭിരുഹി. രാജാ “കിം കാരണാ മമ പുത്തോ ഖിപ്പം പടിനിവത്തീ”തി പുച്ഛി. “ജിണ്ണകം പുരിസം ദിസ്വാ ദേവാ”തി. “ജിണ്ണകം ദിസ്വാ പബ്ബജിസ്സതീതി ആഹംസു, കസ്മാ മം നാസേഥ, സീഘം പുത്തസ്സ നാടകാനി സജ്ജേഥ, സമ്പത്തിം അനുഭവന്തോ

പബ്ബജ്ജായ സതിം ന കരിസ്സതീ"തി വത്വാ ആരക്ഖം വഡ്ഢേത്വാ സബ്ബദിസാസു അഡ്ഢയോജനേ അഡ്ഢയോജനേ ഠപേസി.

പുനേകദിവസം ബോധിസത്തോ തഥേവ ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തോ ദേവതാഹി നിമ്മിതം ബ്യാധിതം പുരിസം ദിസ്വാ പുരിമനയേനേവ പുച്ഛിത്വാ സംവിഗ്ഗഹദയോ നിവത്തിത്വാ പാസാദം അഭിരുഹി. രാജാപി പുച്ഛിത്വാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സംവിദഹിത്വാ പുന വഡ്ഢേത്വാ സമന്താ തിഗാവുതപ്പമാണേ പദേസേ ആരക്ഖം ഠപേസി. അപരം ഏകദിവസം ബോധിസത്തോ തഥേവ ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തോ ദേവതാഹി നിമ്മിതം കാലകതം ദിസ്വാ പുരിമനയേനേവ പുച്ഛിത്വാ സംവിഗ്ഗഹദയോ പുന നിവത്തിത്വാ പാസാദം അഭിരുഹി. രാജാപി പുച്ഛിത്വാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സംവിദഹിത്വാ പുന വഡ്ഢേത്വാ സമന്താ യോജനപ്പമാണേ പദേസേ ആരക്ഖം ഠപേസി. അപരം പന ഏകദിവസം ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തോ തഥേവ ദേവതാഹി നിമ്മിതം സുനിവത്ഥം സുപാരുതം പബ്ബജിതം ദിസ്വാ "കോ നാമേസോ സമ്മാ"തി സാരഥിം പുച്ഛി. സാരഥി കിഞ്ചാപി ബുദ്ധുപ്പാദസ്സ അഭാവാ പബ്ബജിതം വാ പബ്ബജിതഗുണേ വാ ന ജാനാതി, ദേവതാനുഭാവേന പന "പബ്ബജിതോ നാമായം ദേവാ"തി വത്വാ പബ്ബജ്ജായ ഗുണേ വണ്ണേസി. ബോധിസത്തോ പബ്ബജ്ജായ രുചിം ഉപ്പാദേത്വാ തം ദിവസം ഉയ്യാനം അഗമാസി. ദീഘഭാണകാ പനാഹു "ചത്താരി നിമിത്താനി ഏകദിവസേനേവ ദിസ്വാ അഗമാസീ"തി.

സോ തത്ഥ ദിവസഭാഗം കീളിത്വാ മങ്ഗലപോക്ഖരണിയം ന്ഹായിത്വാ അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ നിസീദി അത്താനം അലങ്കാരാപേതുകാമോ. അഥസ്സ പരിചാരകപുരിസാ നാനാവണ്ണാനി ദുസ്സാനി നാനപ്പകാരാ ആഭരണവികതിയോ മാലാഗന്ധവിലേപനാനി ച ആദായ സമന്താ പരിവാരേത്വാ അട്ഠംസു. തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ നിസിന്നാസനം ഉണ്ഹം അഹോസി . സോ "കോ നു ഖോ മം ഇമമ്ഹാ ഠാനാ ചാവേതുകാമോ"തി ഉപധാരേന്തോ ബോധിസത്തസ്സ അലങ്കാരേതുകാമതം ഞത്വാ വിസ്സകമ്മം ആമന്തേസി "സമ്മ വിസ്സകമ്മ, സിദ്ധത്ഥകുമാരോ അജ്ജ അഡ്ഢരത്തസമയേ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിസ്സതി, അയമസ്സ പച്ഛിമോ അലങ്കാരോ, ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ മഹാപുരിസം ദിബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരോഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ ദേവതാനുഭാവേന തങ്ഖണംയേവ ഉപസങ്കമിത്വാ തസ്സേവ കപ്പകസദിസോ ഹുത്വാ കപ്പകസ്സ ഹത്ഥതോ വേഠനദുസ്സം ഗഹേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സീസം വേഠേസി. ബോധിസത്തോ ഹത്ഥസമ്ഫസ്സേനേവ "നായം മനുസ്സോ, ദേവപുത്തോ ഏസോ"തി അഞ്ഞാസി. വേഠനേന വേഠിതമത്തേ സീസേ മോളിയം മണിരതനാകാരേന ദുസ്സസഹസ്സം അബ്ഭുഗ്ഗഞ്ഛി. പുന വേഠേന്തസ്സ ദുസ്സസഹസ്സന്തി ദസക്ഖത്തും വേഠേന്തസ്സ ദസ ദുസ്സസഹസ്സാനി അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛിംസു . "സീസം ഖുദ്ദകം, ദുസ്സാനി ബഹൂനി, കഥം അബ്ഭുഗ്ഗതാനീ"തി ന ചിന്തേതബ്ബം. തേസു ഹി സബ്ബമഹന്തം ആമലകപുപ്ഫപ്പമാണം, അവസേസാനി കുസുമ്ബകപുപ്ഫപ്പമാണാനി അഹേസും. ബോധിസത്തസ്സ സീസം കിഞ്ജക്ഖഗവച്ഛിതം വിയ കുയ്യകപുപ്ഫം അഹോസി.

അഥസ്സ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതസ്സ സബ്ബതാലാവചരേസു സകാനി സകാനി പടിഭാനാനി ദസ്സയന്തേസു, ബ്രാഹ്മണേസു "ജയനന്ദാ"തിആദിവചനേഹി, സൂതമാഗധാദീസു നാനപ്പകാരേഹി മങ്ഗലവചനത്ഥുതിഘോസേഹി സമ്ഭാവേന്തേസു സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം രഥവരം അഭിരുഹി. തസ്മിം

സമയേ “രാഹുലമാതാ പുത്തം വിജാതാ”തി സുത്വാ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ “പുത്തസ്സ മേ തുട്ഠിം നിവേദേഥാ”തി സാസനം പഹിണി. ബോധിസത്തോ തം സുത്വാ “രാഹു ജാതോ, ബന്ധനം ജാത”ന്തി ആഹ. രാജാ “കിം മേ പുത്തോ അവചാ”തി പുച്ഛിത്വാ തം വചനം സുത്വാ “ഇതോ പട്ഠായ മേ നത്താ രാഹുലകുമാരോയേവ നാമ ഹോതൂ”തി ആഹ.

ബോധിസത്തോപി ഖോ രഥവരം ആരുയ്ഹ മഹന്തേന യസേന അതിമനോരമേന സിരിസോഭഗ്ഗേന നഗരം പാവിസി. തസ്മിം സമയേ കിസാഗോതമീ നാമ ഖത്തിയകഞ്ഞാ ഉപരിപാസാദവരതലഗതാ നഗരം പദക്ഖിണം കുരുമാനസ്സ ബോധിസത്തസ്സ രൂപസിരിം ദിസ്വാ പീതിസോമനസ്സജാതാ ഇദം ഉദാനം ഉദാനേസി -

“നിബ്ബുതാ നൂന സാ മാതാ, നിബ്ബുതോ നൂന സോ പിതാ;
നിബ്ബുതാ നൂന സാ നാരീ, യസ്സായം ഈദിസോ പതീ”തി.

ബോധിസത്തോ തം സുത്വാ ചിന്തേസി “അയം ഏവമാഹ ‘ഏവരൂപം അത്തഭാവം പസ്സന്തിയാ മാതു ഹദയം നിബ്ബായതി, പിതു ഹദയം നിബ്ബായതി, പജാപതിയാ ഹദയം നിബ്ബായതീ’തി! കിസ്മിം നു ഖോ നിബ്ബുതേ ഹദയം നിബ്ബുതം നാമ ഹോതീ”തി? അഥസ്സ കിലേസേസു വിരത്തമാനസസ്സ ഏതദഹോസി - “രാഗഗ്ഗിമ്ഹി നിബ്ബുതേ നിബ്ബുതം നാമ ഹോതി, ദോസഗ്ഗിമ്ഹി നിബ്ബുതേ നിബ്ബുതം നാമ ഹോതി, മോഹഗ്ഗിമ്ഹി നിബ്ബുതേ നിബ്ബുതം നാമ ഹോതി, മാനദിട്ഠിആദീസു സബ്ബകിലേസദരഥേസു നിബ്ബുതേസു നിബ്ബുതം നാമ ഹോതി. അയം മേ സുസ്സവനം സാവേസി, അഹഞ്ഹി നിബ്ബാനം ഗവേസന്തോ ചരാമി, അജ്ജേവ മയാ ഘരാവാസം ഛഡ്ഡേത്വാ നിക്ഖമ്മ പബ്ബജിത്വാ നിബ്ബാനം ഗവേസിതും വട്ടതി, അയം ഇമിസ്സാ ആചരിയഭാഗോ ഹോതൂ”തി കണ്ഠതോ ഓമുഞ്ചിത്വാ കിസാഗോതമിയാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകം മുത്താഹാരം പേസേസി. സാ “സിദ്ധത്ഥകുമാരോ മയി പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ പണ്ണാകാരം പേസേസീ”തി സോമനസ്സജാതാ അഹോസി.

ബോധിസത്തോപി മഹന്തേന സിരിസോഭഗ്ഗേന അത്തനോ പാസാദം അഭിരുഹിത്വാ സിരിസയനേ നിപജ്ജി. താവദേവ ച നം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ നച്ചഗീതാദീസു സുസിക്ഖിതാ ദേവകഞ്ഞാ വിയ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്താ ഇത്ഥിയോ നാനാതൂരിയാനി ഗഹേത്വാ സമ്പരിവാരയിത്വാ അഭിരമാപേന്തിയോ നച്ചഗീതവാദിതാനി പയോജയിംസു. ബോധിസത്തോ കിലേസേസു വിരത്തചിത്തതായ നച്ചാദീസു അനഭിരതോ മുഹുത്തം നിദ്ദം ഓക്കമി. താപി ഇത്ഥിയോ “യസ്സത്ഥായ മയം നച്ചാദീനി പയോജേമ, സോ നിദ്ദം ഉപഗതോ, ഇദാനി കിമത്ഥം കിലമാമാ”തി ഗഹിതഗ്ഗഹിതാനി തൂരിയാനി അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ നിപജ്ജിംസു, ഗന്ധതേലപ്പദീപാ ഝായന്തി. ബോധിസത്തോ പബുജ്ഝിത്വാ സയനപിട്ഠേ പല്ലങ്കേന നിസിന്നോ അദ്ദസ താ ഇത്ഥിയോ തൂരിയഭണ്ഡാനി അവത്ഥരിത്വാ നിദ്ദായന്തിയോ - ഏകച്ചാ പഗ്ഘരിതഖേളാ, ലാലാകിലിന്നഗത്താ, ഏകച്ചാ ദന്തേ ഖാദന്തിയോ, ഏകച്ചാ കാകച്ഛന്തിയോ, ഏകച്ചാ വിപ്പലപന്തിയോ, ഏകച്ചാ വിവടമുഖാ, ഏകച്ചാ അപഗതവത്ഥാ, പാകടബീഭച്ഛസമ്ബാധട്ഠാനാ. സോ താസം തം വിപ്പകാരം ദിസ്വാ ഭിയ്യോസോമത്തായ കാമേസു വിരത്തചിത്തോ അഹോസി. തസ്സ അലങ്കതപടിയത്തം സക്കഭവനസദിസമ്പി തം മഹാതലം അപവിദ്ധനാനാകുണപഭരിതം ആമകസുസാനം വിയ ഉപട്ഠാസി, തയോ ഭവാ

ആദിത്തഗേഹസദിസാ ഖായിംസു - "ഉപദ്ദുതം വത ഭോ, ഉപസ്സട്ഠം വത ഭോ"തി ഉദാനം പവത്തേസി, അതിവിയ പബ്ബജ്ജായ ചിത്തം നമി.

സോ "അജ്ജേവ മയാ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിതും വട്ടതീ"തി സയനാ ഉട്ഠായ ദ്വാരസമീപം ഗന്ത്വാ "കോ എത്ഥാ"തി ആഹ. ഉമ്മാരേ സീസം കത്വാ നിപന്നോ ഛന്നോ "അഹം അയ്യപുത്ത ഛന്നോ"തി ആഹ. "അഹം അജ്ജ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിതുകാമോ, ഏകം മേ അസ്സം കപ്പേഹീ"തി ആഹ. സോ "സാധു ദേവാ"തി അസ്സഭണ്ഡികം ഗഹേത്വാ അസ്സസാലം ഗന്ത്വാ ഗന്ധതേലപദീപേസു ജലന്തേസു സുമനപട്ടവിതാനസ്സ ഹേട്ഠാ രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ ഠിതം കണ്ഡകം അസ്സരാജാനം ദിസ്വാ "അജ്ജ മയാ ഇമമേവ കപ്പേതും വട്ടതീ"തി കണ്ഡകം കപ്പേസി. സോ കപ്പിയമാനോവ അഞ്ഞാസി "അയം കപ്പനാ അതിഗാള്ഹാ , അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ഉയ്യാനകീളാദിഗമനേ കപ്പനാ വിയ ന ഹോതി, മയ്ഹം അയ്യപുത്തോ അജ്ജ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിതുകാമോ ഭവിസ്സതീ"തി. തതോ തുട്ഠമാനസോ മഹാഹസിതം ഹസി. സോ സദ്ദോ സകലനഗരം പത്ഥരിത്വാ ഗച്ഛേയ്യ, ദേവതാ പന തം സദ്ദം നിരുമ്ഭിത്വാ ന കസ്സചി സോതും അദംസു.

ബോധിസത്തോപി ഖോ ഛന്നം പേസേത്വാവ "പുത്തം താവ പസ്സിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ നിസിന്നപല്ലങ്കതോ ഉട്ഠായ രാഹുലമാതായ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഗബ്ഭദ്വാരം വിവരി. തസ്മിം ഖണേ അന്തോഗബ്ഭേ ഗന്ധതേലപദീപോ ഝായതി, രാഹുലമാതാ സുമനമല്ലികാദീനം പുപ്ഫാനം അമ്ബണമത്തേന അഭിപ്പകിണ്ണസയനേ പുത്തസ്സ മത്ഥകേ ഹത്ഥം ഠപേത്വാ നിദ്ദായതി. ബോധിസത്തോ ഉമ്മാരേ പാദം ഠപേത്വാ ഠിതകോവ ഓലോകേത്വാ "സചാഹം ദേവിയാ ഹത്ഥം അപനേത്വാ മമ പുത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമി, ദേവീ പബുജ്ഝിസ്സതി, ഏവം മേ ഗമനന്തരായോ ഭവിസ്സതി, ബുദ്ധോ ഹുത്വാവ ആഗന്ത്വാ പുത്തം പസ്സിസ്സാമീ"തി പാസാദതലതോ ഓതരി. യം പന ജാതകട്ഠകഥായം "തദാ സത്താഹജാതോ രാഹുലകുമാരോ ഹോതീ"തി വുത്തം, തം സേസട്ഠകഥാസു നത്ഥി, തസ്മാ ഇദമേവ ഗഹേതബ്ബം.

ഏവം ബോധിസത്തോ പാസാദതലാ ഓതരിത്വാ അസ്സസമീപം ഗന്ത്വാ ഏവമാഹ - "താത കണ്ഡക, ത്വം അജ്ജ ഏകരത്തിം മം താരയ, അഹം തം നിസ്സായ ബുദ്ധോ ഹുത്വാ സദേവകം ലോകം താരേസ്സാമീ"തി. തതോ ഉല്ലങ്ഘിത്വാ കണ്ഡകസ്സ പിട്ഠിം അഭിരുഹി. കണ്ഡകോ ഗീവതോ പട്ഠായ ആയാമേന അട്ഠാരസഹത്ഥോ ഹോതി തദനുച്ഛവികേന ഉബ്ബേധേന സമന്നാഗതോ ഥാമജവസമ്പന്നോ സബ്ബസേതോ ധോതസങ്ഖസദിസോ. സോ സചേ ഹസേയ്യ വാ പദസദ്ദം വാ കരേയ്യ, സദ്ദോ സകലനഗരം അവത്ഥരേയ്യ. തസ്മാ ദേവതാ അത്തനോ ആനുഭാവേന തസ്സ യഥാ ന കോചി സുണാതി, ഏവം ഹസിതസദ്ദം സന്നിരുമ്ഭിത്വാ അക്കമനഅക്കമനപദവാരേ ഹത്ഥതലാനി ഉപനാമേസും. ബോധിസത്തോ അസ്സവരസ്സ പിട്ഠിവേമജ്ഝഗതോ ഛന്നം അസ്സസ്സ വാലധിം ഗാഹാപേത്വാ അഡ്ഢരത്തസമയേ മഹാദ്വാരസമീപം പത്തോ. തദാ പന രാജാ "ഏവം ബോധിസത്തോ യായ കായചി വേലായ നഗരദ്വാരം വിവരിത്വാ നിക്ഖമിതും ന സക്ഖിസ്സതീ"തി ദ്വീസു ദ്വാരകവാടേസു ഏകേകം പുരിസസഹസ്സേന വിവരിതബ്ബം കാരാപേസി. ബോധിസത്തോ ഥാമബലസമ്പന്നോ, ഹത്ഥിഗണനായ കോടിസഹസ്സഹത്ഥീനം ബലം ധാരേതി, പുരിസഗണനായ ദസകോടിസഹസ്സപുരിസാനം . സോ ചിന്തേസി "സചേ ദ്വാരം ന വിവരീയതി, അജ്ജ കണ്ഡകസ്സ പിട്ഠേ

നിസിന്നോവ വാലധിം ഗഹേത്വാ ഠിതേന ഛന്നേന സദ്ധിംയേവ കണ്ഡകം ഊരൂഹി നിപ്പീളേത്വാ അട്ഠാരസഹത്ഥുബ്ബേധം പാകാരം ഉപ്പതിത്വാ അതിക്കമിസ്സാമീ”തി. ഛന്നോപി ചിന്തേസി “സചേ ദ്വാരം ന വിവരീയതി, അഹം അയ്യപുത്തം ഖന്ധേ നിസീദാപേത്വാ കണ്ഡകം ദക്ഖിണേന ഹത്ഥേന കുച്ഛിയം പരിക്ഖിപന്തോ ഉപകച്ഛന്തരേ കത്വാ പാകാരം ഉപ്പതിത്വാ അതിക്കമിസ്സാമീ”തി. കണ്ഡകോപി ചിന്തേസി “സചേ ദ്വാരം ന വിവരീയതി, അഹം അത്തനോ സാമികം പിട്ഠിയം യഥാനിസിന്നമേവ ഛന്നേന വാലധിം ഗഹേത്വാ ഠിതേന സദ്ധിംയേവ ഉക്ഖിപിത്വാ പാകാരം ഉപ്പതിത്വാ അതിക്കമിസ്സാമീ”തി. സചേ ദ്വാരം ന അവാപുരീയിത്ഥ, യഥാചിന്തിതമേവ തേസു തീസു ജനേസു അഞ്ഞതരോ സമ്പാദേയ്യ. ദ്വാരേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ പന ദ്വാരം വിവരി.

തസ്മിംയേവ ഖണേ മാരോ “ബോധിസത്തം നിവത്തേസ്സാമീ”തി ആഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠിതോ ആഹ - “മാരിസ, മാ നിക്ഖമ, ഇതോ തേ സത്തമേ ദിവസേ ചക്കരതനം പാതുഭവിസ്സതി, ദ്വിസഹസ്സപരിത്തദീപപരിവാരാനം ചതുന്നം മഹാദീപാനം രജ്ജം കാരേസ്സസി, നിവത്ത മാരിസാ”തി. “കോസി ത്വ”ന്തി? “അഹം വസവത്തീ”തി. “മാര, ജാനാമഹം മയ്ഹം ചക്കരതനസ്സ പാതുഭാവം, അനത്ഥികോഹം രജ്ജേന, ദസസഹസ്സിലോകധാതും ഉന്നാദേത്വാ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമീ”തി ആഹ. മാരോ “ഇതോ ദാനി തേ പട്ഠായ കാമവിതക്കം വാ ബ്യാപാദവിതക്കം വാ വിഹിംസാവിതക്കം വാ ചിന്തിതകാലേ ജാനിസ്സാമീ”തി ഓതാരാപേക്ഖോ ഛായാ വിയ അനപഗച്ഛന്തോ അനുബന്ധി.

ബോധിസത്തോപി ഹത്ഥഗതം ചക്കവത്തിരജ്ജം ഖേളപിണ്ഡം വിയ അനപേക്ഖോ ഛഡ്ഡേത്വാ മഹന്തേന സക്കാരേന നഗരാ നിക്ഖമി ആസാള്ഹിപുണ്ണമായ ഉത്തരാസാള്ഹനക്ഖത്തേ വത്തമാനേ. നിക്ഖമിത്വാ ച പുന നഗരം ഓലോകേതുകാമോ ജാതോ. ഏവഞ്ച പനസ്സ ചിത്തേ ഉപ്പന്നമത്തേയേവ “മഹാപുരിസ, ന തയാ നിവത്തിത്വാ ഓലോകനകമ്മം കത”ന്തി വദമാനാ വിയ മഹാപഥവീ കുലാലചക്കം വിയ ഭിജ്ജിത്വാ പരിവത്തി. ബോധിസത്തോ നഗരാഭിമുഖോ ഠത്വാ നഗരം ഓലോകേത്വാ തസ്മിം പഥവിപ്പദേസേ കണ്ഡകനിവത്തനചേതിയട്ഠാനം ദസ്സേത്വാ ഗന്തബ്ബമഗ്ഗാഭിമുഖം കണ്ഡകം കത്വാ പായാസി മഹന്തേന സക്കാരേന ഉളാരേന സിരിസോഭഗ്ഗേന. തദാ കിരസ്സ ദേവതാ പുരതോ സട്ഠി ഉക്കാസഹസ്സാനി ധാരയിംസു, പച്ഛതോ സട്ഠി, ദക്ഖിണപസ്സതോ സട്ഠി, വാമപസ്സതോ സട്ഠി, അപരാ ദേവതാ ചക്കവാളമുഖവട്ടിയം അപരിമാണാ ഉക്കാ ധാരയിംസു, അപരാ ദേവതാ ച നാഗസുപണ്ണാദയോ ച ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി മാലാഹി ചുണ്ണേഹി ധൂമേഹി പൂജയമാനാ ഗച്ഛന്തി. പാരിച്ഛത്തകപുപ്ഫേഹി ചേവ മന്ദാരവപുപ്ഫേഹി ച ഘനമേഘവുട്ഠികാലേ ധാരാഹി വിയ നഭം നിരന്തരം അഹോസി, ദിബ്ബാനി സംഗീതാനി പവത്തിംസു , സമന്തതോ അട്ഠസട്ഠി തൂരിയസതസഹസ്സാനി പവജ്ജിംസു, സമുദ്ദകുച്ഛിയം മേഘത്ഥനിതകാലോ വിയ യുഗന്ധരകുച്ഛിയം സാഗരനിഗ്ഘോസകാലോ വിയ വത്തതി.

ഇമിനാ സിരിസോഭഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തോ ബോധിസത്തോ ഏകരത്തേനേവ തീണി രജ്ജാനി അതിക്കമ്മ തിംസയോജനമത്ഥകേ അനോമാനദീതീരം പാപുണി. “കിം പന അസ്സോ തതോ പരം ഗന്തും ന സക്കോതീ”തി? “നോ, ന സക്കോ”തി. സോ ഹി ഏകം ചക്കവാളഗബ്ഭം നാഭിയാ ഠിതചക്കസ്സ നേമിവട്ടിം മദ്ദന്തോ വിയ അന്തന്തേന ചരിത്വാ പുരേപാതരാസമേവ ആഗന്ത്വാ അത്തനോ സമ്പാദിതം

ഭത്തം ഭുഞ്ജിതും സമത്ഥോ. തദാ പന ദേവനാഗസുപണ്ണാദീഹി ആകാസേ ഠത്വാ ഓസ്സട്ഠേഹി ഗന്ധമാലാദീഹി യാവ ഊരുപ്പദേസാ സഞ്ഛന്നം സരീരം ആകഡ്ഢിത്വാ ഗന്ധമാലാജടം ഛിന്ദന്തസ്സ അതിപ്പപഞ്ചോ അഹോസി, തസ്മാ തിംസയോജനമത്തമേവ അഗമാസി. അഥ ബോധിസത്തോ നദീതീരേ ഠത്വാ ഛന്നം പുച്ഛി - "കിന്നാമാ അയം നദീ"തി? "അനോമാ നാമ, ദേവാ"തി. "അമ്ഹാകമ്പി പബ്ബജ്ജാ അനോമാ ഭവിസ്സതീ"തി പണ്ഹിയാ ഘട്ടേന്തോ അസ്സസ്സ സഞ്ഞം അദാസി. അസ്സോ ഉപ്പതിത്വാ അട്ഠൂസഭവിത്ഥാരായ നദിയാ പാരിമതീരേ അട്ഠാസി.

ബോധിസത്തോ അസ്സപിട്ഠിതോ ഓരുയ്ഹ രജതപട്ടസദിസേ വാലുകാപുലിനേ ഠത്വാ ഛന്നം ആമന്തേസി - "സമ്മ, ഛന്ന, ത്വം മയ്ഹം ആഭരണാനി ചേവ കണ്ഡകഞ്ച ആദായ ഗച്ഛ, അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. "അഹമ്പി, ദേവ, പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. ബോധിസത്തോ "ന ലബ്ഭാ തയാ പബ്ബജിതും, ഗച്ഛ ത്വ"ന്തി തിക്ഖത്തും പടിബാഹിത്വാ ആഭരണാനി ചേവ കണ്ഡകഞ്ച പടിച്ഛാപേത്വാ ചിന്തേസി "ഇമേ മയ്ഹം കേസാ സമണസാരുപ്പാ ന ഹോന്തീ"തി. അഞ്ഞോ ബോധിസത്തസ്സ കേസേ ഛിന്ദിതും യുത്തരൂപോ നത്ഥി, തതോ "സയമേവ ഖഗ്ഗേന ഛിന്ദിസ്സാമീ"തി ദക്ഖിണേന ഹത്ഥേന അസിം ഗണ്ഹിത്വാ വാമഹത്ഥേന മോളിയാ സദ്ധിം ചൂളം ഗഹേത്വാ ഛിന്ദി, കേസാ ദ്വങ്ഗുലമത്താ ഹുത്വാ ദക്ഖിണതോ ആവത്തമാനാ സീസം അല്ലീയിംസു. തേസം യാവജീവം തദേവ പമാണം അഹോസി, മസ്സു ച തദനുരൂപം, പുന കേസമസ്സുഓഹാരണകിച്ചം നാമ നാഹോസി. ബോധിസത്തോ സഹ മോളിയാ ചൂളം ഗഹേത്വാ "സചാഹം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമി, ആകാസേ തിട്ഠതു, നോ ചേ, ഭൂമിയം പതതൂ"തി അന്തലിക്ഖേ ഖിപി. തം ചൂളാമണിവേഠനം യോജനപ്പമാണം ഠാനം ഗന്ത്വാ ആകാസേ അട്ഠാസി. സക്കോ ദേവരാജാ ദിബ്ബചക്ഖുനാ ഓലോകേത്വാ യോജനിയരതനചങ്കോടകേന സമ്പടിച്ഛിത്വാ താവതിംസഭവനേ ചൂളാമണിചേതിയം നാമ പതിട്ഠാപേസി.

> "ഛേത്വാന മോളിം വരഗന്ധവാസിതം, വേഹായസം ഉക്ഖിപി അഗ്ഗപുഗ്ഗലോ;
> സഹസ്സനേത്തോ സിരസാ പടിഗ്ഗഹി, സുവണ്ണചങ്കോടവരേന വാസവോ"തി.

പുന ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി "ഇമാനി കാസികവത്ഥാനി മയ്ഹം ന സമണസാരുപ്പാനീ"തി. അഥസ്സ കസ്സപബുദ്ധകാലേ പുരാണസഹായകോ ഘടീകാരമഹാബ്രഹ്മാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ജരം അപത്തേന മിത്തഭാവേന ചിന്തേസി - "അജ്ജ മേ സഹായകോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോ, സമണപരിക്ഖാരമസ്സ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛിസ്സാമീ"തി.

> "തിചീവരഞ്ച പത്തോ ച, വാസീ സൂചി ച ബന്ധനം;
> പരിസ്സാവനേന അട്ഠേതേ, യുത്തയോഗസ്സ ഭിക്ഖുനോ"തി. -

ഇമേ അട്ഠ സമണപരിക്ഖാരേ ആഹരിത്വാ അദാസി. ബോധിസത്തോ അരഹദ്ധജം നിവാസേത്വാ ഉത്തമപബ്ബജ്ജാവേസം ഗണ്ഹിത്വാ "ഛന്ന, മമ വചനേന മാതാപിതൂനം ആരോഗ്യം വദേഹീ"തി വത്വാ ഉയ്യോജേസി. ഛന്നോ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി. കണ്ഡകോ പന ഛന്നേന സദ്ധിം മന്തയമാനസ്സ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുണന്തോ ഠത്വാ "നത്ഥി ദാനി

മയ്ഹം പുന സാമിനോ ദസ്സന”ന്തി ചക്ഖുപഥം വിജഹന്തോ സോകം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ ഹദയേന ഫലിതേന കാലം കത്വാ താവതിംസഭവനേ കണ്ഡകോ നാമ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ഛന്നസ്സ പഠമം ഏകോവ സോകോ അഹോസി, കണ്ഡകസ്സ പന കാലകിരിയായ ദുതിയേന സോകേന പീളിതോ രോദന്തോ പരിദേവന്തോ നഗരം അഗമാസി.

ബോധിസത്തോപി പബ്ബജിത്വാ തസ്മിംയേവ പദേസേ അനുപിയം നാമ അമ്ബവനം അത്ഥി, തത്ഥ സത്താഹം പബ്ബജ്ജാസുഖേന വീതിനാമേത്വാ ഏകദിവസേനേവ തിംസയോജനമഗ്ഗം പദസാ ഗന്ത്വാ രാജഗഹം പാവിസി. പവിസിത്വാ സപദാനം പിണ്ഡായ ചരി. സകലനഗരം ബോധിസത്തസ്സ രൂപദസ്സനേന ധനപാലകേന പവിട്ഠരാജഗഹം വിയ അസുരിന്ദേന പവിട്ഠദേവനഗരം വിയ ച സങ്ഖോഭം അഗമാസി. രാജപുരിസാ ഗന്ത്വാ “ദേവ, ഏവരൂപോ നാമ സത്തോ നഗരേ പിണ്ഡായ ചരതി, ‘ദേവോ വാ മനുസ്സോ വാ നാഗോ വാ സുപണ്ണോ വാ കോ നാമേസോ’തി ന ജാനാമാ”തി ആരോചേസും. രാജാ പാസാദതലേ ഠത്വാ മഹാപുരിസം ദിസ്വാ അച്ഛരിയബ്ഭുതജാതോ പുരിസേ ആണാപേസി - “ഗച്ഛഥ ഭണേ, വീമംസഥ, സചേ അമനുസ്സോ ഭവിസ്സതി, നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ അന്തരധായിസ്സതി, സചേ ദേവതാ ഭവിസ്സതി, ആകാസേന ഗച്ഛിസ്സതി, സചേ നാഗോ ഭവിസ്സതി, പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ ഗമിസ്സതി, സചേ മനുസ്സോ ഭവിസ്സതി, യഥാലദ്ധം ഭിക്ഖം പരിഭുഞ്ജിസ്സതീ”തി.

മഹാപുരിസോപി ഖോ മിസ്സകഭത്തം സംഹരിത്വാ “അലം മേ ഏത്തകം യാപനായാ”തി ഞത്വാ പവിട്ഠദ്വാരേനേവ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ പണ്ഡവപബ്ബതച്ഛായായ പുരത്ഥാഭിമുഖോ നിസീദിത്വാ ആഹാരം പരിഭുഞ്ജിതും ആരദ്ധോ. അഥസ്സ അന്താനി പരിവത്തിത്വാ മുഖേന നിക്ഖമനാകാരപ്പത്താനി വിയ അഹേസും. തതോ തേന അത്തഭാവേന ഏവരൂപസ്സ ആഹാരസ്സ ചക്ഖുനാപി അദിട്ഠപുബ്ബതായ തേന പടികൂലാഹാരേന അട്ടീയമാനോ ഏവം അത്തനാവ അത്താനം ഓവദി “സിദ്ധത്ഥ, ത്വം സുലഭന്നപാനേ കുലേ തിവസ്സികഗന്ധസാലിഭോജനം നാനഗ്ഗരസേഹി ഭുഞ്ജനട്ഠാനേ നിബ്ബത്തിത്വാപി ഏകം പംസുകൂലികം ദിസ്വാ ‘കദാ നു ഖോ അഹമ്പി ഏവരൂപോ ഹുത്വാ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭുഞ്ജിസ്സാമി, ഭവിസ്സതി നു ഖോ മേ സോ കാലോ’തി ചിന്തേത്വാ നിക്ഖന്തോ, ഇദാനി കിം നാമേതം കരോസീ”തി. ഏവം അത്തനാവ അത്താനം ഓവദിത്വാ നിബ്ബികാരോ ഹുത്വാ ആഹാരം പരിഭുഞ്ജി.

രാജപുരിസാ തം പവത്തിം ദിസ്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ ദൂതവചനം സുത്വാ വേഗേന നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഇരിയാപഥസ്മിംയേവ പസീദിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സബ്ബം ഇസ്സരിയം നിയ്യാദേസി . ബോധിസത്തോ “മയ്ഹം, മഹാരാജ, വത്ഥുകാമേഹി വാ കിലേസകാമേഹി വാ അത്ഥോ നത്ഥി, അഹം പരമാഭിസമ്ബോധിം പത്ഥയന്തോ നിക്ഖന്തോ”തി ആഹ. രാജാ അനേകപ്പകാരം യാചന്തോപി തസ്സ ചിത്തം അലഭിത്വാ “അദ്ധാ ത്വം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി, ബുദ്ധഭൂതേന പന തേ പഠമം മമ വിജിതം ആഗന്തബ്ബ”ന്തി പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന “പബ്ബജ്ജം കിത്തയിസ്സാമി, യഥാ പബ്ബജി ചക്ഖുമാ”തി ഇമം

പബ്ബജ്ജാസുത്തം (സു॰ നി॰ ൪൦൭ ആദയോ) സദ്ധിം അട്ഠകഥായ ഓലോകേത്വാ വേദിതബ്ബോ.

ബോധിസത്തോപി രഞ്ഞോ പടിഞ്ഞം ദത്വാ അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരമാനോ ആളാരഞ്ച കാലാമം ഉദകഞ്ച രാമപുത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ "നായം മഗ്ഗോ ബോധായാ"തി തമ്പി സമാപത്തിഭാവനം അനലങ്കരിത്വാ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ അത്തനോ ഥാമവീരിയസന്ദസ്സനത്ഥം മഹാപധാനം പദഹിതുകാമോ ഉരുവേലം ഗന്ത്വാ "രമണീയോ വതായം ഭൂമിഭാഗോ"തി തത്ഥേവ വാസം ഉപഗന്ത്വാ മഹാപധാനം പദഹി. തേപി ഖോ കോണ്ഡഞ്ഞപ്പമുഖാ പഞ്ച പബ്ബജിതാ ഗാമനിഗമരാജധാനീസു ഭിക്ഖായ ചരന്താ തത്ഥ ബോധിസത്തം സമ്പാപുണിംസു. അഥ നം ഛബ്ബസ്സാനി മഹാപധാനം പദഹന്തം "ഇദാനി ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി, ഇദാനി ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ"തി പരിവേണസമ്മജ്ജനാദികായ വത്തപടിപത്തിയാ ഉപട്ഠഹമാനാ സന്തികാവചരാവസ്സ അഹേസും. ബോധിസത്തോപി ഖോ "കോടിപ്പത്തം ദുക്കരകാരിയം കരിസ്സാമീ"തി ഏകതിലതണ്ഡുലാദീഹിപി വീതിനാമേസി, സബ്ബസോപി ആഹാരൂപച്ഛേദം അകാസി, ദേവതാപി ലോമകൂപേഹി ഓജം ഉപസംഹരമാനാ പടിക്ഖിപി.

അഥസ്സ തായ നിരാഹാരതായ പരമകസിമാനപ്പത്തകായസ്സ സുവണ്ണവണ്ണോ കായോ കാളവണ്ണോ അഹോസി. ബാത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണാനി പടിച്ഛന്നാനി അഹേസും. അപ്പേകദാ അപ്പാണകം ഝാനം ഝായന്തോ മഹാവേദനാഹി അഭിതുന്നോ വിസഞ്ഞീഭൂതോ ചങ്കമനകോടിയം പതതി. അഥ നം ഏകച്ചാ ദേവതാ "കാലകതോ സമണോ ഗോതമോ"തി വദന്തി, ഏകച്ചാ "വിഹാരോവേസോ അരഹത"ന്തി ആഹംസു. തത്ഥ യാസം "കാലകതോ"തി അഹോസി, താ ഗന്ത്വാ സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ ആരോചേസും "തുമ്ഹാകം പുത്തോ കാലകതോ"തി. മമ പുത്തോ ബുദ്ധോ ഹുത്വാ കാലകതോ, അഹുത്വാതി? ബുദ്ധോ ഭവിതും നാസക്ഖി, പധാനഭൂമിയംയേവ പതിത്വാ കാലകതോതി. ഇദം സുത്വാ രാജാ "നാഹം സദ്ദഹാമി, മമ പുത്തസ്സ ബോധിം അപ്പത്വാ കാലകിരിയാ നാമ നത്ഥീ"തി പടിക്ഖിപി. കസ്മാ പന രാജാ ന സദ്ദഹതീതി? കാളദേവിലതാപസസ്സ വന്ദാപനദിവസേ ജമ്ബുരുക്ഖമൂലേ ച പാടിഹാരിയാനം ദിട്ഠത്താ.

പുന ബോധിസത്തേ സഞ്ഞം പടിലഭിത്വാ ഉട്ഠിതേ താ ദേവതാ ഗന്ത്വാ "അരോഗോ തേ മഹാരാജ പുത്തോ"തി ആരോചേന്തി. രാജാ "ജാനാമഹം പുത്തസ്സ അമരണഭാവ"ന്തി വദതി. മഹാസത്തസ്സ ഛബ്ബസ്സാനി ദുക്കരകാരിയം കരോന്തസ്സ ആകാസേ ഗണ്ഠികരണകാലോ വിയ അഹോസി. സോ "അയം ദുക്കരകാരികാ നാമ ബോധായ മഗ്ഗോ ന ഹോതീ"തി ഓളാരികം ആഹാരം ആഹാരേതും ഗാമനിഗമേസു പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ആഹാരം ആഹരി, അഥസ്സ ബാത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണാനി പാകതികാനി അഹേസും, കായോ സുവണ്ണവണ്ണോ അഹോസി. പഞ്ചവഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ "അയം ഛബ്ബസ്സാനി ദുക്കരകാരികം കരോന്തോപി സബ്ബഞ്ഞുതം പടിവിജ്ഝിതും നാസക്ഖി, ഇദാനി ഗാമാദീസു പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഓളാരികം ആഹാരം ആഹരിയമാനോ കിം സക്ഖിസ്സതി, ബാഹുലികോ ഏസ പധാനവിബ്ഭന്തോ, സീസം ന്ഹായിതുകാമസ്സ ഉസ്സാവബിന്ദുതക്കനം വിയ അമ്ഹാകം ഏതസ്സ സന്തികാ വിസേസതക്കനം, കിം നോ ഇമിനാ"തി മഹാപുരിസം പഹായ അത്തനോ

അത്തനോ പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ അട്ഠാരസയോജനമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ഇസിപതനം പവിസിംസു.

തേന ഖോ പന സമയേന ഉരുവേലായം സേനാനിഗമേ സേനാനികുടുമ്ബികസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്താ സുജാതാ നാമ ദാരികാ വയപ്പത്താ ഏകസ്മിം നിഗ്രോധരുക്ഖേ പത്ഥനം അകാസി "സചേ സമജാതികം കുലഘരം ഗന്ത്വാ പഠമഗബ്ഭേ പുത്തം ലഭിസ്സാമി, അനുസംവച്ഛരം തേ സതസഹസ്സപരിച്ചാഗേന ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ"തി. തസ്സാ സാ പത്ഥനാ സമിജ്ഝി. സാ മഹാസത്തസ്സ ദുക്കരകാരികം കരോന്തസ്സ ഛട്ഠേ വസ്സേ പരിപുണ്ണേ വിസാഖപുണ്ണമായം ബലികമ്മം കാതുകാമാ ഹുത്വാ പുരേതരം ധേനുസഹസ്സം ലട്ഠിമധുകവനേ ചരാപേത്വാ താസം ഖീരം പഞ്ച ധേനുസതാനി പായേത്വാ താസം ഖീരം അഡ്ഢതിയാനീതി ഏവം യാവ സോളസന്നം ധേനൂനം ഖീരം അട്ഠ ധേനുയോ പിവന്തി, താവ ഖീരസ്സ ബഹലതഞ്ച മധുരതഞ്ച ഓജവന്തതഞ്ച പത്ഥയമാനാ ഖീരപരിവത്തനം നാമ അകാസി. സാ വിസാഖപുണ്ണമദിവസേ "പാതോവ ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ"തി രത്തിയാ പച്ചൂസസമയം പച്ചുട്ഠായ താ അട്ഠ ധേനുയോ ദുഹാപേസി. വച്ഛകാ ധേനൂനം ഥനമൂലം നാഗമിംസു, ഥനമൂലേ പന നവഭാജനേ ഉപനീതമത്തേ അത്തനോ ധമ്മതായ ഖീരധാരാ പവത്തിംസു. തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ സുജാതാ സഹത്ഥേനേവ ഖീരം ഗഹേത്വാ നവഭാജനേ പക്ഖിപിത്വാ സഹത്ഥേനേവ അഗ്ഗിം കത്വാ പചിതും ആരഭി.

തസ്മിം പായാസേ പച്ചമാനേ മഹന്തമഹന്താ ബുബ്ബുളാ ഉട്ഠഹിത്വാ ദക്ഖിണാവത്താ ഹുത്വാ സഞ്ചരന്തി, ഏകഫുസിതമ്പി ബഹി ന പതതി, ഉദ്ധനതോ അപ്പമത്തകോപി ധൂമോ ന ഉട്ഠഹതി. തസ്മിം സമയേ ചത്താരോ ലോകപാലാ ആഗന്ത്വാ ഉദ്ധനേ ആരക്ഖം ഗണ്ഹിംസു, മഹാബ്രഹ്മാ ഛത്തം ധാരേസി, സക്കോ അലാതാനി സമാനേന്തോ അഗ്ഗിം ജാലേസി. ദേവതാ ദ്വിസഹസ്സദീപപരിവാരേസു ചതൂസു മഹാദീപേസു ദേവാനഞ്ച മനുസ്സാനഞ്ച ഉപകപ്പനഓജം അത്തനോ ദേവാനുഭാവേന ദണ്ഡകബദ്ധം മധുപടലം പീളേത്വാ മധും ഗണ്ഹമാനാ വിയ സംഹരിത്വാ തത്ഥ പക്ഖിപിംസു. അഞ്ഞേസു ഹി കാലേസു ദേവതാ കബളേ കബളേ ഓജം പക്ഖിപന്തി, സമ്ബോധിദിവസേ ച പന പരിനിബ്ബാനദിവസേ ച ഉക്ഖലിയംയേവ പക്ഖിപന്തി. സുജാതാ ഏകദിവസേയേവ തത്ഥ അത്തനോ പാകടാനി അനേകാനി അച്ഛരിയാനി ദിസ്വാ പുണ്ണം ദാസിം ആമന്തേസി "അമ്മ പുണ്ണേ, അജ്ജ അമ്ഹാകം ദേവതാ അതിവിയ പസന്നാ, മയാ ഏത്തകേ കാലേ ഏവരൂപം അച്ഛരിയം നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബം, വേഗേന ഗന്ത്വാ ദേവട്ഠാനം പടിജഗ്ഗാഹീ"തി. സാ "സാധു, അയ്യേ"തി തസ്സാ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ തുരിതതുരിതാ രുക്ഖമൂലം അഗമാസി.

ബോധിസത്തോപി ഖോ തസ്മിം രത്തിഭാഗേ പഞ്ച മഹാസുപിനേ ദിസ്വാ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ "നിസ്സംസയേനാഹം അജ്ജ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമീ"തി കതസന്നിട്ഠാനോ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന കതസരീരപടിജഗ്ഗനോ ഭിക്ഖാചാരകാലം ആഗമയമാനോ പാതോവ ആഗന്ത്വാ തസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസീദി അത്തനോ പഭായ സകലരുക്ഖം ഓഭാസയമാനോ. അഥ ഖോ സാ പുണ്ണാ ആഗന്ത്വാ അദ്ദസ ബോധിസത്തം രുക്ഖമൂലേ പാചീനലോകധാതും ഓലോകയമാനം നിസിന്നം, സരീരതോ ചസ്സ നിക്ഖന്താഹി പഭാഹി സകലരുക്ഖം സുവണ്ണവണ്ണം. ദിസ്വാ തസ്സാ ഏതദഹോസി - "അജ്ജ അമ്ഹാകം ദേവതാ രുക്ഖതോ ഓരുയ്ഹ സഹത്ഥേനേവ ബലികമ്മം സമ്പടിച്ഛിതും

നിസിന്നാ മഞ്ഞേ"തി ഉബ്ബേഗപ്പത്താ ഹുത്വാ വേഗേനാഗന്ത്വാ സുജാതായ ഏതമത്ഥം ആരോചേസി.

സുജാതാ തസ്സാ വചനം സുത്വാ തുട്ഠമാനസാ ഹുത്വാ "അജ്ജ ദാനി പട്ഠായ മമ ജേട്ഠധീതുട്ഠാനേ തിട്ഠാഹീ"തി ധീതു അനുച്ഛവികം സബ്ബാലങ്കാരം അദാസി. യസ്മാ പന ബുദ്ധഭാവം പാപുണനദിവസേ സതസഹസ്സഗ്ഘനികം സുവണ്ണപാതിം ലദ്ധും വട്ടതി, തസ്മാ സാ "സുവണ്ണപാതിയം പായാസം പക്ഖിപിസ്സാമീ"തി ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ സതസഹസ്സഗ്ഘനികം സുവണ്ണപാതിം നീഹരാപേത്വാ തത്ഥ പായാസം പക്ഖിപിതുകാമാ പക്കഭാജനം ആവജ്ജേസി. 'സബ്ബോ പായാസോ പദുമപത്താ ഉദകം വിയ വിനിവത്തിത്വാ പാതിയം പതിട്ഠാസി, ഏകപാതിപൂരമത്തോവ അഹോസി'. സാ തം പാതിം അഞ്ഞായ സുവണ്ണപാതിയാ പടികുജ്ജിത്വാ ഓദാതവത്ഥേന വേഠേത്വാ സബ്ബാലങ്കാരേഹി അത്തഭാവം അലങ്കരിത്വാ തം പാതിം അത്തനോ സീസേ ഠപേത്വാ മഹന്തേന ആനുഭാവേന നിഗ്രോധരുക്ഖമൂലം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം ഓലോകേത്വാ ബലവസോമനസ്സജാതാ "രുക്ഖദേവതാ"തി സഞ്ഞായ ദിട്ഠട്ഠാനതോ പട്ഠായ ഓനതോനതാ ഗന്ത്വാ സീസതോ പാതിം ഓതാരേത്വാ വിവരിത്വാ സുവണ്ണഭിങ്കാരേന ഗന്ധപുപ്ഫവാസിതം ഉദകം ഗഹേത്വാ ബോധിസത്തം ഉപഗന്ത്വാ അട്ഠാസി. ഘടീകാരമഹാബ്രഹ്മുനാ ദിന്നോ മത്തികാപത്തോ ഏത്തകം അദ്ധാനം ബോധിസത്തം അവിജഹിത്വാ തസ്മിം ഖണേ അദസ്സനം ഗതോ, ബോധിസത്തോ പത്തം അപസ്സന്തോ ദക്ഖിണഹത്ഥം പസാരേത്വാ ഉദകം സമ്പടിച്ഛി. സുജാതാ സഹേവ പാതിയാ പായാസം മഹാപുരിസസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി, മഹാപുരിസോ സുജാതം ഓലോകേസി. സാ ആകാരം സല്ലക്ഖേത്വാ "അയ്യ, മയാ തുമ്ഹാകം പരിച്ചത്തം, ഗണ്ഹിത്വാ യഥാരുചിം ഗച്ഛഥാ"തി വന്ദിത്വാ "യഥാ മയ്ഹം മനോരഥോ നിപ്ഫന്നോ , ഏവം തുമ്ഹാകമ്പി നിപ്ഫജ്ജതൂ"തി വത്വാ സതസഹസ്സഗ്ഘനികായ സുവണ്ണപാതിയാ പുരാണപണ്ണേ വിയ അനപേക്ഖാ ഹുത്വാ പക്കാമി.

ബോധിസത്തോപി ഖോ നിസിന്നട്ഠാനാ ഉട്ഠായ രുക്ഖം പദക്ഖിണം കത്വാ പാതിം ആദായ നേരഞ്ജരായ തീരം ഗന്ത്വാ അനേകേസം ബോധിസത്തസഹസ്സാനം അഭിസമ്ബുജ്ഝനദിവസേ ഓതരിത്വാ ന്ഹാനട്ഠാനം സുപ്പതിട്ഠിതതിത്ഥം നാമ അത്ഥി, തസ്സ തീരേ പാതിം ഠപേത്വാ ഓതരിത്വാ ന്ഹത്വാ അനേകബുദ്ധസതസഹസ്സാനം നിവാസനം അരഹദ്ധജം നിവാസേത്വാ പുരത്ഥാഭിമുഖോ നിസീദിത്വാ ഏകട്ഠിതാലപക്കപ്പമാണേ ഏകൂനപഞ്ഞാസ പിണ്ഡേ കത്വാ സബ്ബം അപ്പോദകം മധുപായാസം പരിഭുഞ്ജി. സോ ഏവ ഹിസ്സ ബുദ്ധഭൂതസ്സ സത്തസത്താഹം ബോധിമണ്ഡേ വസന്തസ്സ ഏകൂനപഞ്ഞാസ ദിവസാനി ആഹാരോ അഹോസി. ഏത്തകം കാലം നേവ അഞ്ഞോ ആഹാരോ അത്ഥി, ന ന്ഹാനം, ന മുഖധോവനം, ന സരീരവളഞ്ജോ, ഝാനസുഖേന മഗ്ഗസുഖേന ഫലസുഖേന ച വീതിനാമേസി. തം പന പായാസം പരിഭുഞ്ജിത്വാ സുവണ്ണപാതിം ഗഹേത്വാ "സചാഹം, അജ്ജ ബുദ്ധോ ഭവിതും സക്ഖിസ്സാമി, അയം പാതി പടിസോതം ഗച്ഛതു, നോ ചേ സക്ഖിസ്സാമി, അനുസോതം ഗച്ഛതൂ"തി വത്വാ നദീസോതേ പക്ഖിപി. സാ സോതം ഛിന്ദമാനാ നദീമജ്ഝം ഗന്ത്വാ മജ്ഝമജ്ഝട്ഠാനേനേവ ജവസമ്പന്നോ അസ്സോ വിയ അസീതിഹത്ഥമത്തട്ഠാനം പടിസോതം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ആവട്ടേ നിമുജ്ജിത്വാ കാളനാഗരാജഭവനം ഗന്ത്വാ തിണ്ണം ബുദ്ധാനം പരിഭോഗപാതിയോ "കിലി കിലീ"തി രവം കാരയമാനാ പഹരിത്വാവ താസം സബ്ബഹേട്ഠിമാ

ഹുത്വാ അട്ഠാസി. കാളോ നാഗരാജാ തം സദ്ദം സുത്വാ "ഹിയ്യോ ഏകോ ബുദ്ധോ നിബ്ബത്തോ, പുന അജ്ജ ഏകോ നിബ്ബത്തോ"തി വത്വാ അനേകേഹി പദസതേഹി ഥുതിയോ വദമാനോ ഉട്ഠാസി. തസ്സ കിര മഹാപഥവിയാ ഏകയോജനതിഗാവുതപ്പമാണം നഭം പൂരേത്വാ ആരോഹനകാലോ "അജ്ജ വാ ഹിയ്യോ വാ"തി സദിസോ അഹോസി.

ബോധിസത്തോപി നദീതീരമ്ഹി സുപുപ്ഫിതസാലവനേ ദിവാവിഹാരം കത്വാ സായന്ഹസമയേ പുപ്ഫാനം വണ്ടതോ മുച്ചനകാലേ ദേവതാഹി അലങ്കതേന അട്ഠൂസഭവിത്ഥാരേന മഗ്ഗേന സീഹോ വിയ വിജമ്ഭമാനോ ബോധിരുക്ഖാഭിമുഖോ പായാസി. നാഗയക്ഖസുപണ്ണാദയോ ദിബ്ബേഹി ഗന്ധപുപ്ഫാദീഹി പൂജയിംസു, ദിബ്ബസങ്ഗീതാദീനി പവത്തയിംസു, ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു ഏകഗന്ധാ ഏകമാലാ ഏകസാധുകാരാ അഹോസി. തസ്മിം സമയേ സോത്ഥിയോ നാമ തിണഹാരകോ തിണം ആദായ പടിപഥേ ആഗച്ഛന്തോ മഹാപുരിസസ്സ ആകാരം ഞത്വാ അട്ഠ തിണമുട്ഠിയോ അദാസി. ബോധിസത്തോ തിണം ഗഹേത്വാ ബോധിമണ്ഡം ആരുയ്ഹ ദക്ഖിണദിസാഭാഗേ ഉത്തരാഭിമുഖോ അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ ദക്ഖിണചക്കവാളം ഓസീദിത്വാ ഹേട്ഠാ അവീചിസമ്പത്തം വിയ അഹോസി, ഉത്തരചക്കവാളം ഉല്ലങ്ഘിത്വാ ഉപരി ഭവഗ്ഗപ്പത്തം വിയ അഹോസി. ബോധിസത്തോ "ഇദം സമ്ബോധിം പാപുണനട്ഠാനം ന ഭവിസ്സതി മഞ്ഞേ"തി പദക്ഖിണം കരോന്തോ പച്ഛിമദിസാഭാഗം ഗന്ത്വാ പുരത്ഥാഭിമുഖോ അട്ഠാസി, തതോ പച്ഛിമചക്കവാളം ഓസീദിത്വാ ഹേട്ഠാ അവീചിസമ്പത്തം വിയ അഹോസി, പുരത്ഥിമചക്കവാളം ഉല്ലങ്ഘിത്വാ ഉപരി ഭവഗ്ഗപ്പത്തം വിയ അഹോസി. ഠിതട്ഠിതട്ഠാനേ കിരസ്സ നേമിവട്ടിപരിയന്തേ അക്കന്തേ നാഭിയാ പതിട്ഠിതമഹാസകടചക്കം വിയ മഹാപഥവീ ഓനതുന്നതാ അഹോസി. ബോധിസത്തോ "ഇദമ്പി സമ്ബോധിം പാപുണനട്ഠാനം ന ഭവിസ്സതി മഞ്ഞേ"തി പദക്ഖിണം കരോന്തോ ഉത്തരദിസാഭാഗം ഗന്ത്വാ ദക്ഖിണാഭിമുഖോ അട്ഠാസി, തതോ ഉത്തരചക്കവാളം ഓസീദിത്വാ ഹേട്ഠാ അവീചിസമ്പത്തം വിയ അഹോസി, ദക്ഖിണചക്കവാളം ഉല്ലങ്ഘിത്വാ ഉപരി ഭവഗ്ഗപ്പത്തം വിയ അഹോസി. ബോധിസത്തോ "ഇദമ്പി സമ്ബോധിം പാപുണനട്ഠാനം ന ഭവിസ്സതി മഞ്ഞേ"തി പദക്ഖിണം കരോന്തോ പുരത്ഥിമദിസാഭാഗം ഗന്ത്വാ പച്ഛിമാഭിമുഖോ അട്ഠാസി. പുരത്ഥിമദിസാഭാഗേ പന സബ്ബബുദ്ധാനം പല്ലങ്കട്ഠാനം, തം നേവ ഛമ്ഭതി, ന കമ്പതി. മഹാസത്തോ "ഇദം സബ്ബബുദ്ധാനം അവിജഹിതം അചലട്ഠാനം കിലേസപഞ്ജരവിദ്ധംസനട്ഠാന"ന്തി ഞത്വാ താനി തിണാനി അഗ്ഗേ ഗഹേത്വാ ചാലേസി, താവദേവ ചുദ്ദസഹത്ഥോ പല്ലങ്കോ അഹോസി. താനിപി ഖോ തിണാനി തഥാരൂപേന സണ്ഠാനേന സണ്ഠഹിംസു, യഥാരൂപം സുകുസലോപി ചിത്തകാരോ വാ പോത്ഥകാരോ വാ ആലിഖിതുമ്പി സമത്ഥോ നത്ഥി. ബോധിസത്തോ ബോധിക്ഖന്ധം പിട്ഠിതോ കത്വാ പുരത്ഥാഭിമുഖോ ദള്ഹമാനസോ ഹുത്വാ -

> "കാമം തചോ ച ന്ഹാരു ച, അട്ഠി ച അവസിസ്സതു;
> ഉപസുസ്സതു നിസ്സേസം, സരീരേ മംസലോഹിതം".

ന ത്വേവാഹം സമ്മാസമ്ബോധിം അപ്പത്വാ ഇമം പല്ലങ്കം ഭിന്ദിസ്സാമീതി അസനിസതസന്നിപാതേനപി അഭേജ്ജരൂപം അപരാജിതപല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസീദി.

തസ്മിം സമയേ മാരോ ദേവപുത്തോ “സിദ്ധത്ഥകുമാരോ മയ്ഹം വസം അതിക്കമിതുകാമോ, ന ദാനിസ്സ അതിക്കമിതും ദസ്സാമീ”തി മാരബലസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏതമത്ഥം ആരോചേത്വാ മാരഘോസനം നാമ ഘോസാപേത്വാ മാരബലം ആദായ നിക്ഖമി. സാ മാരസേനാ മാരസ്സ പുരതോ ദ്വാദസയോജനാ ഹോതി, ദക്ഖിണതോ ച വാമതോ ച ദ്വാദസയോജനാ, പച്ഛതോ യാവ ചക്കവാളപരിയന്തം കത്വാ ഠിതാ, ഉദ്ധം നവയോജനുബ്ബേധാ, യസ്സാ ഉന്നദന്തിയാ ഉന്നാദസദ്ദോ യോജനസഹസ്സതോ പട്ഠായ പഥവിഉന്ദ്രിയനസദ്ദോ വിയ സുയ്യതി. അഥ മാരോ ദേവപുത്തോ ദിയഡ്ഢയോജനസതികം ഗിരിമേഖലം നാമ ഹത്ഥിം അഭിരുഹിത്വാ ബാഹുസഹസ്സം മാപേത്വാ നാനാവുധാനി അഗ്ഗഹേസി. അവസേസായപി മാരപരിസായ ദ്വേ ജനാ ഏകസദിസം ആവുധം ന ഗണ്ഹിംസു, നാനപ്പകാരവണ്ണാ നാനപ്പകാരമുഖാ ഹുത്വാ മഹാസത്തം അജ്ഝോത്ഥരമാനാ ആഗമിംസു.

ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാ പന മഹാസത്തസ്സ ഥുതിയോ വദമാനാ അട്ഠംസു. സക്കോ ദേവരാജാ വിജയുത്തരസങ്ഖം ധമമാനോ അട്ഠാസി. സോ കിര സങ്ഖോ വീസഹത്ഥസതികോ ഹോതി. സകിം വാതം ഗാഹാപേത്വാ ധമന്തോ ചത്താരോ മാസേ സദ്ദം കരിത്വാ നിസ്സദ്ദോ ഹോതി. മഹാകാളനാഗരാജാ അതിരേകപദസതേന വണ്ണം വദന്തോ അട്ഠാസി, മഹാബ്രഹ്മാ സേതച്ഛത്തം ധാരയമാനോ അട്ഠാസി. മാരബലേ പന ബോധിമണ്ഡം ഉപസങ്കമന്തേ തേസം ഏകോപി ഠാതും നാസക്ഖി, സമ്മുഖസമ്മുഖട്ഠാനേനേവ പലായിംസു. കാളോ നാഗരാജാ പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ പഞ്ചയോജനസതികം മഞ്ജേരികനാഗഭവനം ഗന്ത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി മുഖം പിദഹിത്വാ നിപന്നോ. സക്കോ വിജയുത്തരസങ്ഖം പിട്ഠിയം കത്വാ ചക്കവാളമുഖവട്ടിയം അട്ഠാസി. മഹാബ്രഹ്മാ സേതച്ഛത്തം ചക്കവാളകോടിയം ഠപേത്വാ ബ്രഹ്മലോകമേവ അഗമാസി. ഏകാ ദേവതാപി ഠാതും സമത്ഥാ നാഹോസി, മഹാപുരിസോ ഏകകോവ നിസീദി.

മാരോപി അത്തനോ പരിസം ആഹ “താതാ സുദ്ധോദനപുത്തേന സിദ്ധത്ഥേന സദിസോ അഞ്ഞോ പുരിസോ നാമ നത്ഥി, മയം സമ്മുഖാ യുദ്ധം ദാതും ന സക്ഖിസ്സാമ, പച്ഛാഭാഗേന ദസ്സാമാ”തി. മഹാപുരിസോപി തീണി പസ്സാനി ഓലോകേത്വാ സബ്ബദേവതാനം പലാതത്താ സുഞ്ഞാനി അദ്ദസ. പുന ഉത്തരപസ്സേന മാരബലം അജ്ഝോത്ഥരമാനം ദിസ്വാ “അയം ഏത്തകോ ജനോ മം ഏകകം സന്ധായ മഹന്തം വായാമം പരക്കമം കരോതി, ഇമസ്മിം ഠാനേ മയ്ഹം മാതാ വാ പിതാ വാ ഭാതാ വാ അഞ്ഞോ വാ കോചി ഞാതകോ നത്ഥി, ഇമാ പന ദസ പാരമിയോവ മയ്ഹം ദീഘരത്തം പുട്ഠപരിജനസദിസാ, തസ്മാ പാരമിയോവ ഫലകം കത്വാ പാരമിസത്ഥേനേവ പഹരിത്വാ അയം ബലകായോ മയാ വിദ്ധംസേതും വട്ടതീ”തി ദസ പാരമിയോ ആവജ്ജമാനോ നിസീദി.

അഥ ഖോ മാരോ ദേവപുത്തോ “ഏതേനേവ സിദ്ധത്ഥം പലാപേസ്സാമീ”തി **വാതമണ്ഡലം** സമുട്ഠാപേസി. തങ്ഖണംയേവ പുരത്ഥിമാദിഭേദാ വാതാ സമുട്ഠഹിത്വാ അഡ്ഢയോജനഏകയോജനദ്വിയോജനതിയോജനപ്പമാണാനി പബ്ബതകൂടാനി പദാലേത്വാ വനഗച്ഛരുക്ഖാദീനി ഉമ്മൂലേത്വാ സമന്താ ഗാമനിഗമേ ചുണ്ണവിചുണ്ണം കാതും സമത്ഥാപി മഹാപുരിസസ്സ പുഞ്ഞതേജേന വിഹതാനുഭാവാ ബോധിസത്തം പത്വാ ചീവരകണ്ണമത്തമ്പി ചാലേതും നാസക്ഖിംസു. തതോ “ഉദകേന ന അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ മാരേസ്സാമീ”തി

മഹാവസ്സം സമുട്ഠാപേസി. തസ്സാനുഭാവേന ഉപരൂപരി സതപടലസഹസ്സപടലാദിഭേദാ വലാഹകാ ഉട്ഠഹിത്വാ വസ്സിംസു. വുട്ഠിധാരാവേഗേന പഥവീ ഛിദ്ദാ അഹോസി. വനരുക്ഖാദീനം ഉപരിഭാഗേന മഹാമേഘോ ആഗന്ത്വാ മഹാസത്തസ്സ ചീവരേ ഉസ്സാവബിന്ദുട്ഠാനമത്തമ്പി തേമേതും നാസക്ഖി. തതോ **പാസാണവസ്സം** സമുട്ഠാപേസി. മഹന്താനി മഹന്താനി പബ്ബതകൂടാനി ധൂമായന്താനി പജ്ജലന്താനി ആകാസേനാഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം പത്വാ ദിബ്ബമാലാഗുളഭാവം ആപജ്ജിംസു. തതോ **പഹരണവസ്സം** സമുട്ഠാപേസി. ഏകതോധാരാഉഭതോധാരാഅസിസത്തിഖുരപ്പാദയോ ധൂമായന്താ പജ്ജലന്താ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം പത്വാ ദിബ്ബപുപ്ഫാനി അഹേസും. തതോ **അങ്ഗാരവസ്സം** സമുട്ഠാപേസി. കിംസുകവണ്ണാ അങ്ഗാരാ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പാദമൂലേ ദിബ്ബപുപ്ഫാനി ഹുത്വാ വികിരിംസു. തതോ **കുക്കുളവസ്സം** സമുട്ഠാപേസി. അച്ചുണ്ഹോ അഗ്ഗിവണ്ണോ കുക്കുളോ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പാദമൂലേ ദിബ്ബചന്ദനചുണ്ണം ഹുത്വാ നിപതി. തതോ **വാലുകാവസ്സം** സമുട്ഠാപേസി. അതിസുഖുമവാലുകാ ധൂമായന്താ പജ്ജലന്താ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പാദമൂലേ ദിബ്ബപുപ്ഫാനി ഹുത്വാ നിപതിംസു. തതോ **കലലവസ്സം** സമുട്ഠാപേസി. തം കലലം ധൂമായന്തം പജ്ജലന്തം ആകാസേനാഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പാദമൂലേ ദിബ്ബവിലേപനം ഹുത്വാ നിപതി. തതോ "ഇമിനാ ഭിംസേത്വാ സിദ്ധത്ഥം പലാപേസ്സാമീ"തി **അന്ധകാരം** സമുട്ഠാപേസി. തം ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം വിയ മഹാതമം ഹുത്വാ ബോധിസത്തം പത്വാ സൂരിയപ്പഭാവിഹതം വിയ അന്ധകാരം അന്തരധായി.

ഏവം മാരോ ഇമാഹി നവഹി വാതവസ്സപാസാണപഹരണഅങ്ഗാരകുക്കുളവാലുകാകലലഅന്ധകാരവുട്ഠീഹി ബോധിസത്തം പലാപേതും അസക്കോന്തോ "കിം ഭണേ, തിട്ഠഥ, ഇമം സിദ്ധത്ഥകുമാരം ഗണ്ഹഥ ഹനഥ പലാപേഥാ"തി പരിസം ആണാപേത്വാ സയമ്പി ഗിരിമേഖലസ്സ ഹത്ഥിനോ ഖന്ധേ നിസിന്നോ ചക്കാവുധം ആദായ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ "സിദ്ധത്ഥ ഉട്ഠാഹി ഏതസ്മാ പല്ലങ്കാ, നായം തുയ്ഹം പാപുണാതി, മയ്ഹം ഏവ പാപുണാതീ"തി ആഹ. മഹാസത്തോ തസ്സ വചനം സുത്വാ അവോച - "മാര, നേവ തയാ ദസ പാരമിയോ പൂരിതാ, ന ഉപപാരമിയോ, ന പരമത്ഥപാരമിയോ, നാപി പഞ്ച മഹാപരിച്ചാഗാ പരിച്ചത്താ , ന ഞാതത്ഥചരിയാ, ന ലോകത്ഥചരിയാ, ന ബുദ്ധിചരിയാ പൂരിതാ, സബ്ബാ താ മയായേവ പൂരിതാ, തസ്മാ നായം പല്ലങ്കോ തുയ്ഹം പാപുണാതി , മയ്ഹേവേസോ പാപുണാതീ"തി.

മാരോ കുദ്ധോ കോധവേഗം അസഹന്തോ മഹാപുരിസസ്സ ചക്കാവുധം വിസ്സജ്ജേസി. തം തസ്സ ദസ പാരമിയോ ആവജ്ജേന്തസ്സ ഉപരിഭാഗേ മാലാവിതാനം ഹുത്വാ അട്ഠാസി. തം കിര ഖുരധാരചക്കാവുധം അഞ്ഞദാ തേന കുദ്ധേന വിസ്സട്ഠം ഏകഘനപാസാണത്ഥമ്ഭേ വംസകളീരേ വിയ ഛിന്ദന്തം ഗച്ഛതി, ഇദാനി പന തസ്മിം മാലാവിതാനം ഹുത്വാ ഠിതേ അവസേസാ മാരപരിസാ "ഇദാനി പല്ലങ്കതോ വുട്ഠായ പലായിസ്സതീ"തി മഹന്തമഹന്താനി സേലകൂടാനി വിസ്സജ്ജേസും. താനിപി മഹാപുരിസസ്സ ദസ പാരമിയോ ആവജ്ജന്തസ്സ മാലാഗുളഭാവം ആപജ്ജിത്വാ ഭൂമിയം പതിംസു. ദേവതാ ചക്കവാളമുഖവട്ടിയം ഠിതാ ഗീവം പസാരേത്വാ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ

“നട്ഠോ വത സോ സിദ്ധത്ഥകുമാരസ്സ രൂപഗ്ഗപ്പത്തോ അത്തഭാവോ, കിം നു ഖോ കരിസ്സതീ”തി ഓലോകേന്തി.

തതോ മഹാപുരിസോ “പൂരിതപാരമീനം ബോധിസത്താനം അഭിസമ്ബുജ്ഝനദിവസേ പത്തപല്ലങ്കോ മയ്ഹംവ പാപുണാതീ”തി വത്വാ ഠിതം മാരം ആഹ - “മാര തുയ്ഹം ദാനസ്സ ദിന്നഭാവേ കോ സക്ഖീ”തി. മാരോ “ഇമേ എത്തകാ ജനാ സക്ഖിനോ”തി മാരബലാഭിമുഖം ഹത്ഥം പസാരേസി. തസ്മിം ഖണേ മാരപരിസായ “അഹം സക്ഖീ, അഹം സക്ഖീ”തി പവത്തസദ്ദോ പഥവിഉന്ദ്രിയനസദ്ദസദിസോ അഹോസി. അഥ മാരോ മഹാപുരിസം ആഹ “സിദ്ധത്ഥ, തുയ്ഹം ദാനസ്സ ദിന്നഭാവേ കോ സക്ഖീ”തി. മഹാപുരിസോ “തുയ്ഹം താവ ദാനസ്സ ദിന്നഭാവേ സചേതനാ സക്ഖിനോ, മയ്ഹം പന ഇമസ്മിം ഠാനേ സചേതനോ കോചി സക്ഖീ നാമ നത്ഥി, തിട്ഠതു താവ മേ അവസേസത്തഭാവേസു ദിന്നദാനം, വേസ്സന്തരത്തഭാവേ പന ഠത്വാ മയ്ഹം സത്തസതകമഹാദാനസ്സ ദിന്നഭാവേ അയം അചേതനാപി ഘനമഹാപഥവീ സക്ഖീ”തി ചീവരഗബ്ഭന്തരതോ ദക്ഖിണഹത്ഥം അഭിനീഹരിത്വാ “വേസ്സന്തരത്തഭാവേ ഠത്വാ മയ്ഹം സത്തസതകമഹാദാനസ്സ ദിന്നഭാവേ ത്വം സക്ഖീ ന സക്ഖീ”തി മഹാപഥവിഅഭിമുഖം ഹത്ഥം പസാരേസി. മഹാപഥവീ “അഹം തേ തദാ സക്ഖീ”തി വിരവസതേന വിരവസഹസ്സേന വിരവസതസഹസ്സേന മാരബലം അവത്ഥരമാനാ വിയ ഉന്നദി.

തതോ മഹാപുരിസേ “ദിന്നം തേ സിദ്ധത്ഥ മഹാദാനം ഉത്തമദാന”ന്തി വേസ്സന്തരദാനം സമ്മസന്തേ ദിയഡ്ഢയോജനസതികോ ഗിരിമേഖലഹത്ഥീ ജണ്ണുകേഹി പഥവിയം പതിട്ഠാസി, മാരപരിസാ ദിസാവിദിസാ പലായി, ദ്വേ എകമഗ്ഗേന ഗതാ നാമ നത്ഥി, സീസാഭരണാനി ചേവ നിവത്ഥവത്ഥാനി ച പഹായ സമ്മുഖസമ്മുഖദിസാഹിയേവ പലായിംസു. തതോ ദേവസങ്ഘാ പലായമാനം മാരബലം ദിസ്വാ “മാരസ്സ പരാജയോ ജാതോ, സിദ്ധത്ഥകുമാരസ്സ ജയോ, ജയപൂജം കരിസ്സാമാ”തി നാഗാ നാഗാനം, സുപണ്ണാ സുപണ്ണാനം , ദേവതാ ദേവതാനം, ബ്രഹ്മാനോ ബ്രഹ്മാനം, ഉഗ്ഘോസേത്വാ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥാ മഹാപുരിസസ്സ സന്തികം ബോധിപല്ലങ്കം അഗമംസു.

എവം ഗതേസു ച പന തേസു -

“ജയോ ഹി ബുദ്ധസ്സ സിരീമതോ അയം, മാരസ്സ ച പാപിമതോ പരാജയോ;
ഉഗ്ഘോസയും ബോധിമണ്ഡേ പമോദിതാ, ജയം തദാ നാഗഗണാ മഹേസിനോ.

“ജയോ ഹി ബുദ്ധസ്സ സിരീമതോ അയം, മാരസ്സ ച പാപിമതോ പരാജയോ;
ഉഗ്ഘോസയും ബോധിമണ്ഡേ പമോദിതാ, സുപണ്ണസങ്ഘാപി ജയം മഹേസിനോ.

“ജയോ ഹി ബുദ്ധസ്സ സിരീമതോ അയം, മാരസ്സ ച പാപിമതോ പരാജയോ;

ഉഗ്ഘോസയും ബോധിമണ്ഡേ പമോദിതാ, ജയം തദാ ദേവഗണാ മഹേസിനോ.

“ജയോ ഹി ബുദ്ധസ്സ സിരീമതോ അയം, മാരസ്സ ച പാപിമതോ പരാജയോ;
ഉഗ്ഘോസയും ബോധിമണ്ഡേ പമോദിതാ, ജയം തദാ ബ്രഹ്മഗണാപി താദിനോ”തി.

അവസേസാ ദസസു ചക്കവാളസഹസ്സേസു ദേവതാ മാലാഗന്ധവിലേപനേഹി ച പൂജയമാനാ നാനപ്പകാരാ ഥുതിയോ ച വദമാനാ അട്ഠംസു. ഏവം അനത്ഥങ്ഗതേയേവ സൂരിയേ മഹാപുരിസോ മാരബലം വിധമേത്വാ ചീവരൂപരി പതമാനേഹി ബോധിരുക്ഖങ്കുരേഹി രത്തപവാളപല്ലവേഹി വിയ പൂജിയമാനോ പഠമയാമേ പുബ്ബേനിവാസഞാണം അനുസ്സരിത്വാ, മജ്ഝിമയാമേ ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധേത്വാ, പച്ഛിമയാമേ പടിച്ചസമുപ്പാദേ ഞാണം ഓതാരേസി. അഥസ്സ ദ്വാദസപദികം പച്ചയാകാരം വട്ടവിവട്ടവസേന അനുലോമപടിലോമതോ സമ്മസന്തസ്സ ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു ഉദകപരിയന്തം കത്വാ ദ്വാദസക്ഖത്തും സമ്പകമ്പി.

മഹാപുരിസേ പന ദസസഹസ്സിലോകധാതും ഉന്നാദേത്വാ അരുണുഗ്ഗമനവേലായ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം പടിവിജ്ഝന്തേ സകലദസസഹസ്സീ ലോകധാതു അലങ്കതപടിയത്താ അഹോസി. പാചീനചക്കവാളമുഖവട്ടിയം ഉസ്സാപിതാനം ധജാനം പടാകാനം രംസിയോ പച്ഛിമചക്കവാളമുഖവട്ടിയം പഹരന്തി, തഥാ പച്ഛിമചക്കവാളമുഖവട്ടിയം ഉസ്സാപിതാനം പാചീനചക്കവാളമുഖവട്ടിയം, ദക്ഖിണചക്കവാളമുഖവട്ടിയം ഉസ്സാപിതാനം ഉത്തരചക്കവാളമുഖവട്ടിയം, ഉത്തരചക്കവാളമുഖവട്ടിയം ഉസ്സാപിതാനം ദക്ഖിണചക്കവാളമുഖവട്ടിയം പഹരന്തി, പഥവിതലേ ഉസ്സാപിതാനം പന ധജാനം പടാകാനം ബ്രഹ്മലോകം ആഹച്ച അട്ഠംസു, ബ്രഹ്മലോകേ ബദ്ധാനം പഥവിതലേ പതിട്ഠഹിംസു, ദസസഹസ്സചക്കവാളേസു പുപ്ഫൂപഗരുക്ഖാ പുപ്ഫം ഗണ്ഹിംസു, ഫലൂപഗരുക്ഖാ ഫലപിണ്ഡീഭാരഭരിതാ അഹേസും. ഖന്ധേസു ഖന്ധപദുമാനി പുപ്ഫിംസു, സാഖാസു സാഖാപദുമാനി, ലതാസു ലതാപദുമാനി, ആകാസേ ഓലമ്ബകപദുമാനി, സിലാതലാനി ഭിന്ദിത്വാ ഉപരൂപരി സത്ത സത്ത ഹുത്വാ ദണ്ഡകപദുമാനി ഉട്ഠഹിംസു. ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു വട്ടേത്വാ വിസ്സട്ഠമാലാഗുളാ വിയ സുസന്ഥതപുപ്ഫസന്ഥാരോ വിയ ച അഹോസി. ചക്കവാളന്തരേസു അട്ഠയോജനസഹസ്സലോകന്തരികാ സത്തസൂരിയപ്പഭായപി അനോഭാസിതപുബ്ബാ ഏകോഭാസാ അഹേസും, ചതുരാസീതിയോജനസഹസ്സഗമ്ഭീരോ മഹാസമുദ്ദോ മധുരോദകോ അഹോസി, നദിയോ നപ്പവത്തിംസു, ജച്ചന്ധാ രൂപാനി പസ്സിംസു, ജാതിബധിരാ സദ്ദം സുണിംസു, ജാതിപീഠസപ്പിനോ പദസാ ഗച്ഛിംസു, അന്ദുബന്ധനാദീനി ഛിജ്ജിത്വാ പതിംസു.

ഏവം അപരിമാണേന സിരിവിഭവേന പൂജിയമാനോ മഹാപുരിസോ അനേകപ്പകാരേസു അച്ഛരിയധമ്മേസു പാതുഭൂതേസു സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം പടിവിജ്ഝിത്വാ സബ്ബബുദ്ധാനം അവിജഹിതം ഉദാനം ഉദാനേസി -

“അനേകജാതിസംസാരം , സന്ധാവിസ്സം അനിബ്ബിസം;
ഗഹകാരം ഗവേസന്തോ, ദുക്ഖാ ജാതി പുനപ്പുനം.

“ഗഹകാരക ദിട്ഠോസി, പുന ഗേഹം ന കാഹസി;
സബ്ബാ തേ ഫാസുകാ ഭഗ്ഗാ, ഗഹകൂടം വിസങ്ഖതം;
വിസങ്ഖാരഗതം ചിത്തം, തണ്ഹാനം ഖയമജ്ഝഗാ”തി. (ധ॰ പ॰ ൧൫൩-൧൫൪);

ഇതി തുസിതപുരതോ പട്ഠായ യാവ അയം ബോധിമണ്ഡേ സബ്ബഞ്ഞുതപ്പത്തി, ഏത്തകം ഠാനം **അവിദൂരേനിദാനം** നാമാതി വേദിതബ്ബം.

അവിദൂരേനിദാനകഥാ നിട്ഠിതാ.

൩. സന്തികേനിദാനകഥാ

“സന്തികേനിദാനം പന ‘ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായ’ന്തി ഏവം തേസു തേസു ഠാനേസു വിഹരതോ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേയേവ ലബ്ഭതീ”തി വുത്തം. കിഞ്ചാപി ഏവം വുത്തം, അഥ ഖോ പന തമ്പി ആദിതോ പട്ഠായ ഏവം വേദിതബ്ബം - ഉദാനം ഉദാനേത്വാ ജയപല്ലങ്കേ നിസിന്നസ്സ ഹി ഭഗവതോ ഏതദഹോസി “അഹം കപ്പസതസഹസ്സാധികാനി ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി ഇമസ്സ പല്ലങ്കസ്സ കാരണാ സന്ധാവിം, ഏത്തകം മേ കാലം ഇമസ്സേവ പല്ലങ്കസ്സ കാരണാ അലങ്കതസീസം ഗീവായ ഛിന്ദിത്വാ ദിന്നം, സുഅഞ്ജിതാനി അക്ഖീനി ഹദയമംസഞ്ച ഉബ്ബട്ടേത്വാ ദിന്നം, ജാലീകുമാരസദിസാ പുത്താ കണ്ഹാജിനകുമാരിസദിസാ ധീതരോ മദ്ദീദേവിസദിസാ ഭരിയായോ ച പരേസം ദാസത്ഥായ ദിന്നാ, അയം മേ പല്ലങ്കോ ജയപല്ലങ്കോ വരപല്ലങ്കോ ച. ഏത്ഥ മേ നിസിന്നസ്സ സങ്കപ്പാ പരിപുണ്ണാ, ന താവ ഇതോ ഉട്ഠഹിസ്സാമീ”തി അനേകകോടിസതസഹസ്സാ സമാപത്തിയോ സമാപജ്ജന്തോ സത്താഹം തത്ഥേവ നിസീദി. യം സന്ധായ വുത്തം “അഥ ഖോ ഭഗവാ സത്താഹം ഏകപല്ലങ്കേന നിസീദി വിമുത്തിസുഖപടിസംവേദീ”തി (ഉദാ॰ ൧; മഹാവ॰ ൧).

അഥ ഏകച്ചാനം ദേവതാനം “അജ്ജാപി നൂന സിദ്ധത്ഥസ്സ കത്തബ്ബകിച്ചം അത്ഥി, പല്ലങ്കസ്മിഞ്ഹി ആലയം ന വിജഹതീ”തി പരിവിതക്കോ ഉദപാദി. സത്ഥാ ദേവതാനം പരിവിതക്കം ഞത്വാ താസം വിതക്കവൂപസമനത്ഥം വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ യമകപാടിഹാരിയം ദസ്സേസി. മഹാബോധിമണ്ഡസ്മിഞ്ഹി കതപാടിഹാരിയഞ്ച, ഞാതിസമാഗമേ കതപാടിഹാരിയഞ്ച, പാഥികപുത്തസമാഗമേ കതപാടിഹാരിയഞ്ച, സബ്ബം കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ യമകപാടിഹാരിയസദിസം അഹോസി.

ഏവം സത്ഥാ ഇമിനാ പാടിഹാരിയേന ദേവതാനം വിതക്കം വൂപസമേത്വാ പല്ലങ്കതോ ഈസകം പാചീനനിസ്സിതേ ഉത്തരദിസാഭാഗേ ഠത്വാ “ഇമസ്മിം വത മേ പല്ലങ്കേ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം പടിവിദ്ധ”ന്തി ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി കപ്പസതസഹസ്സഞ്ച പൂരിതാനം പാരമീനം ഫലാധിഗമട്ഠാനം പല്ലങ്കം ബോധിരുക്ഖഞ്ച അനിമിസേഹി അക്ഖീഹി ഓലോകയമാനോ സത്താഹം വീതിനാമേസി, തം ഠാനം അനിമിസചേതിയം നാമ ജാതം. അഥ പല്ലങ്കസ്സ ച ഠിതട്ഠാനസ്സ ച അന്തരാ ചങ്കമം മാപേത്വാ പുരത്ഥിമപച്ഛിമതോ ആയതേ രതനചങ്കമേ ചങ്കമന്തോ സത്താഹം വീതിനാമേസി, തം ഠാനം രതനചങ്കമചേതിയം നാമ ജാതം.

ചതുത്ഥേ പന സത്താഹേ ബോധിതോ പച്ഛിമുത്തരദിസാഭാഗേ ദേവതാ രതനഘരം മാപയിംസു, തത്ഥ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ അഭിധമ്മപിടകം വിസേസതോ ചേത്ഥ അനന്തനയം സമന്തപട്ഠാനം വിചിനന്തോ സത്താഹം വീതിനാമേസി. ആഭിധമ്മികാ പനാഹു "രതനഘരം നാമ ന സത്തരതനമയം ഗേഹം, സത്തന്നം പന പകരണാനം സമ്മസിതട്ഠാനം 'രതനഘര'ന്തി വുച്ചതീ"തി. യസ്മാ പനേത്ഥ ഉഭോപേതേ പരിയായാ യുജ്ജന്തി, തസ്മാ ഉഭയമ്പേതം ഗഹേതബ്ബമേവ. തതോ പട്ഠായ പന തം ഠാനം രതനഘരചേതിയം നാമ ജാതം. ഏവം ബോധിസമീപേയേവ ചത്താരി സത്താഹാനി വീതിനാമേത്വാ പഞ്ചമേ സത്താഹേ ബോധിരുക്ഖമൂലാ യേന അജപാലനിഗ്രോധോ തേനുപസങ്കമി, തത്രാപി ധമ്മം വിചിനന്തോയേവ വിമുത്തിസുഖം പടിസംവേദേന്തോ നിസീദി.

തസ്മിം സമയേ മാരോ ദേവപുത്തോ "ഏത്തകം കാലം അനുബന്ധന്തോ ഓതാരാപേക്ഖോപി ഇമസ്സ ന കിഞ്ചി ഖലിതം അദ്ദസം, അതിക്കന്തോദാനി ഏസ മമ വസ"ന്തി ദോമനസ്സപ്പത്തോ മഹാമഗ്ഗേ നിസീദിത്വാ സോളസ കാരണാനി ചിന്തേന്തോ ഭൂമിയം സോളസ ലേഖാ കഡ്ഢി - "അഹം ഏസോ വിയ ദാനപാരമിം ന പൂരേസിം, തേനമ്ഹി ഇമിനാ സദിസോ ന ജാതോ"തി ഏകം ലേഖം കഡ്ഢി. തഥാ "അഹം ഏസോ വിയ സീലപാരമിം, നേക്ഖമ്മപാരമിം, പഞ്ഞാപാരമിം, വീരിയപാരമിം, ഖന്തിപാരമിം, സച്ചപാരമിം, അധിട്ഠാനപാരമിം, മേത്താപാരമിം, ഉപേക്ഖാപാരമിം ന പൂരേസിം , തേനമ്ഹി ഇമിനാ സദിസോ ന ജാതോ"തി ദസമം ലേഖം കഡ്ഢി. തഥാ "അഹം ഏസോ വിയ അസാധാരണസ്സ ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തഞാണസ്സ പടിവേധായ ഉപനിസ്സയഭൂതാ ദസ പാരമിയോ ന പൂരേസിം, തേനമ്ഹി ഇമിനാ സദിസോ ന ജാതോ"തി ഏകാദസമം ലേഖം കഡ്ഢി. തഥാ "അഹം ഏസോ വിയ അസാധാരണസ്സ ആസയാനുസയഞാണസ്സ, മഹാകരുണാസമാപത്തിഞാണസ്സ, യമകപാടിഹീരഞാണസ്സ, അനാവരണഞാണസ്സ, സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ പടിവേധായ ഉപനിസ്സയഭൂതാ ദസ പാരമിയോ ന പൂരേസിം, തേനമ്ഹി ഇമിനാ സദിസോ ന ജാതോ"തി സോളസമം ലേഖം കഡ്ഢി. ഏവം ഇമേഹി കാരണേഹി മഹാമഗ്ഗേ സോളസ ലേഖാ കഡ്ഢമാനോ നിസീദി.

തസ്മിം സമയേ തണ്ഹാ, അരതി, രഗാതി തിസ്സോ മാരധീതരോ "പിതാ നോ ന പഞ്ഞായതി, കഹം നു ഖോ ഏതരഹീ"തി ഓലോകയമാനാ തം ദോമനസ്സപ്പത്തം ഭൂമിം വിലേഖമാനം നിസിന്നം ദിസ്വാ പിതു സന്തികം ഗന്ത്വാ "കസ്മാ, താത, ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ"തി പുച്ഛിംസു. അമ്മാ, അയം മഹാസമണോ മയ്ഹം വസം അതിക്കന്തോ, ഏത്തകം കാലം ഓലോകേന്തോ ഓതാരമസ്സ ദട്ഠും നാസക്ഖിം, തേനാഹം ദുക്ഖീ ദുമ്മനോതി. യദി ഏവം മാ ചിന്തയിത്ഥ, മയമേതം അത്തനോ വസേ കത്വാ ആദായ ആഗമിസ്സാമാതി. ന സക്കാ, അമ്മാ, ഏസോ കേനചി വസേ കാതും, അചലായ സദ്ധായ പതിട്ഠിതോ ഏസോ പുരിസോതി. "താത മയം ഇത്ഥിയോ നാമ ഇദാനേവ നം രാഗപാസാദീഹി ബന്ധിത്വാ ആനേസ്സാമ, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥാ"തി ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ "പാദേ തേ സമണ പരിചാരേമാ"തി ആഹംസു. ഭഗവാ വ താസം വചനം മനസി അകാസി, ന അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ഓലോകേസി, അനുത്തരേ ഉപധിസങ്ഖയേ വിമുത്തമാനസോ വിവേകസുഖഞ്ഞേവ അനുഭവന്തോ നിസീദി.

പുന മാരധീതരോ “ഉച്ചാവചാ ഖോ പുരിസാനം അധിപ്പായാ, കേസഞ്ചി കുമാരികാസു പേമം ഹോതി, കേസഞ്ചി പഠമവയേ ഠിതാസു, കേസഞ്ചി മജ്ഝിമവയേ ഠിതാസു, യംനൂന മയം നാനപ്പകാരേഹി രൂപേഹി പലോഭേയ്യാമാ”തി ഏകമേകാ കുമാരിവണ്ണാദിവസേന സതം സതം അത്തഭാവേ അഭിനിമ്മിനിത്വാ കുമാരിയോ, അവിജാതാ, സകിംവിജാതാ, ദുവിജാതാ, മജ്ഝിമിത്ഥിയോ, മഹിത്ഥിയോ ച ഹുത്വാ ഛക്ഖത്തും ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ “പാദേ തേ സമണ പരിചാരേമാ”തി ആഹംസു. തമ്പി ഭഗവാ ന മനസാകാസി, യഥാ തം അനുത്തരേ ഉപധിസങ്ഖയേവ വിമുത്തോ. കേചി പനാചരിയാ വദന്തി “താ മഹിത്ഥിഭാവേന ഉപഗതാ ദിസ്വാ ഭഗവാ ‘ഏവമേവം ഏതാ ഖണ്ഡദന്താ പലിതകേസാ ഹോന്തൂ’തി അധിട്ഠാസീ”തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. ന ഹി സത്ഥാ ഏവരൂപം അധിട്ഠാനം കരോതി. ഭഗവാ പന “അപേഥ തുമ്ഹേ, കിം ദിസ്വാ ഏവം വായമഥ, ഏവരൂപം നാമ അവീതരാഗാദീനം പുരതോ കാതും യുത്തം, തഥാഗതസ്സ പന രാഗോ പഹീനോ, ദോസോ പഹീനോ, മോഹോ പഹീനോ”തി അത്തനോ കിലേസപ്പഹാനം ആരബ്ഭ -

> “യസ്സ ജിതം നാവജീയതി, ജിതമസ്സ നോയാതി കോചി ലോകേ;
> തം ബുദ്ധമനന്തഗോചരം, അപദം കേന പദേന നേസ്സഥ.
>
> “യസ്സ ജാലിനീ വിസത്തികാ, തണ്ഹാ നത്ഥി കുഹിഞ്ചി നേതവേ;
> തം ബുദ്ധമനന്തഗോചരം, അപദം കേന പദേന നേസ്സഥാ”തി. (ധ॰ പ॰ ൧൭൯-൧൮൦) -

ഇമാ ധമ്മപദേ ബുദ്ധവഗ്ഗേ ദ്വേ ഗാഥാ വദന്തോ ധമ്മം കഥേസി. താ “സച്ചം കിര നോ പിതാ അവോച, അരഹം സുഗതോ ലോകേ ന രാഗേന സുവാനയോ”തിആദീനി വത്വാ പിതു സന്തികം അഗമംസു.

ഭഗവാപി തത്ഥ സത്താഹം വീതിനാമേത്വാ മുചലിന്ദമൂലം അഗമാസി. തത്ഥ സത്താഹവദ്ദലികായ ഉപ്പന്നായ സീതാദിപടിബാഹനത്ഥം മുചലിന്ദേന നാഗരാജേന സത്തക്ഖത്തും ഭോഗേഹി പരിക്ഖിത്തോ അസമ്ബാധായ ഗന്ധകുടിയം വിഹരന്തോ വിയ വിമുത്തിസുഖം പടിസംവേദിയമാനോ സത്താഹം വീതിനാമേത്വാ രാജായതനം ഉപസങ്കമി, തത്ഥാപി വിമുത്തിസുഖം പടിസംവേദിയമാനോയേവ നിസീദി. ഏത്താവതാ സത്ത സത്താഹാനി പരിപുണ്ണാനി. ഏത്ഥന്തരേ നേവ മുഖധോവനം, ന സരീരപടിജഗ്ഗനം, ന ആഹാരകിച്ചം അഹോസി, ഝാനസുഖഫലസുഖേനേവ വീതിനാമേസി.

അഥസ്സ തസ്മിം സത്തസത്താഹമത്ഥകേ ഏകൂനപഞ്ഞാസതിമേ ദിവസേ തത്ഥ നിസിന്നസ്സ “മുഖം ധോവിസ്സാമീ”തി ചിത്തം ഉദപാദി. സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ അഗദഹരീടകം ആഹരിത്വാ അദാസി, സത്ഥാ തം പരിഭുഞ്ജി, തേനസ്സ സരീരവളഞ്ജം അഹോസി. അഥസ്സ സക്കോയേവ നാഗലതാദന്തകട്ഠഞ്ചേവ മുഖധോവനഉദകഞ്ച അദാസി. സത്ഥാ തം ദന്തകട്ഠം ഖാദിത്വാ അനോതത്തദഹോദകേന മുഖം ധോവിത്വാ തത്ഥേവ രാജായതനമൂലേ നിസീദി.

തസ്മിം സമയേ തപുസ്സഭല്ലികാ നാമ ദ്വേ വാണിജാ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി ഉക്കലാജനപദാ മജ്ഝിമദേസം ഗച്ഛന്താ അത്തനോ

ഞാതിസാലോഹിതായ ദേവതായ സകടാനി സന്നിരുമ്ഭിത്വാ സത്ഥു ആഹാരസമ്പാദനേ ഉസ്സാഹിതാ മന്ഥഞ്ച മധുപിണ്ഡികഞ്ച ആദായ "പടിഗ്ഗണ്ഹാതു നോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഇമം ആഹാരം അനുകമ്പം ഉപാദായാ"തി സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ അട്ഠംസു. ഭഗവാ പായാസപടിഗ്ഗഹണദിവസേയേവ പത്തസ്സ അന്തരഹിതത്താ "ന ഖോ തഥാഗതാ ഹത്ഥേസു പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി, കിമ്ഹി നു ഖോ അഹം പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ"ന്തി ചിന്തേസി. അഥസ്സ ചിത്തം ഞത്വാ ചതൂഹി ദിസാഹി ചത്താരോ മഹാരാജാനോ ഇന്ദനീലമണിമയേ പത്തേ ഉപനാമേസും, ഭഗവാ തേ പടിക്ഖിപി. പുന മുഗ്ഗവണ്ണസേലമയേ ചത്താരോ പത്തേ ഉപനാമേസും. ഭഗവാ ചതുന്നമ്പി ദേവപുത്താനം അനുകമ്പായ ചത്താരോപി പത്തേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഉപരൂപരി ഠപേത്വാ "ഏകോ ഹോതൂ"തി അധിട്ഠാസി, ചത്താരോപി മുഖവട്ടിയം പഞ്ഞായമാനലേഖാ ഹുത്വാ മജ്ഝിമേന പമാണേന ഏകത്തം ഉപഗമിംസു. ഭഗവാ തസ്മിം പച്ചഗ്ഘേ സേലമയേ പത്തേ ആഹാരം പടിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ അനുമോദനം അകാസി. ദ്വേ ഭാതരോ വാണിജാ ബുദ്ധഞ്ച ധമ്മഞ്ച സരണം ഗന്ത്വാ ദ്വേവാചികാ ഉപാസകാ അഹേസും. അഥ നേസം "ഏകം നോ, ഭന്തേ, പരിചരിതബ്ബട്ഠാനം ദേഥാ"തി വദന്താനം ദക്ഖിണഹത്ഥേന അത്തനോ സീസം പരാമസിത്വാ കേസധാതുയോ അദാസി. തേ അത്തനോ നഗരേ താ ധാതുയോ സുവണ്ണസമുഗ്ഗസ്സ അന്തോ പക്ഖിപിത്വാ ചേതിയം പതിട്ഠാപേസും.

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോപി ഖോ തതോ ഉട്ഠായ പുന അജപാലനിഗ്രോധമേവ ഗന്ത്വാ നിഗ്രോധമൂലേ നിസീദി. അഥസ്സ തത്ഥ നിസിന്നമത്തസ്സേവ അത്തനാ അധിഗതസ്സ ധമ്മസ്സ ഗമ്ഭീരതം പച്ചവേക്ഖന്തസ്സ സബ്ബബുദ്ധാനം ആചിണ്ണോ "അധിഗതോ ഖോ മ്യായം ധമ്മോ"തി പരേസം ധമ്മം അദേസേതുകമ്യതാകാരപവത്തോ വിതക്കോ ഉദപാദി. അഥ **ബ്രഹ്മാ സഹമ്പതി** "നസ്സതി വത ഭോ ലോകോ, വിനസ്സതി വത ഭോ ലോകോ"തി ദസഹി ചക്കവാളസഹസ്സേഹി സക്കസുയാമസന്തുസിതസുനിമ്മിതവസവത്തിമഹാബ്രഹ്മാനോ ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ "ദേസേതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ധമ്മ"ന്തിആദിനാ നയേന ധമ്മദേസനം ആയാചി.

സത്ഥാ തസ്സ പടിഞ്ഞം ദത്വാ "കസ്സ നു ഖോ അഹം പഠമം ധമ്മം ദേസേയ്യ"ന്തി ചിന്തേന്തോ "ആളാരോ പണ്ഡിതോ, സോ ഇമം ധമ്മം ഖിപ്പം ആജാനിസ്സതീ"തി ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ പുന ഓലോകേന്തോ തസ്സ സത്താഹകാലകതഭാവം ഞത്വാ ഉദകം ആവജ്ജേസി. തസ്സാപി അഭിദോസകാലകതഭാവം ഞത്വാ "ബഹൂപകാരാ ഖോ മേ പഞ്ചവഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ"തി പഞ്ചവഗ്ഗിയേ ആരബ്ഭ മനസികാരം കത്വാ "കഹം നു ഖോ തേ ഏതരഹി വിഹരന്തീ"തി ആവജ്ജേന്തോ "ബാരാണസിയം ഇസിപതനേ മിഗദായേ"തി ഞത്വാ "തത്ഥ ഗന്ത്വാ ധമ്മചക്കം പവത്തേസ്സാമീ"തി കതിപാഹം ബോധിമണ്ഡസാമന്തായേവ പിണ്ഡായ ചരന്തോ വിഹരിത്വാ ആസാള്ഹിപുണ്ണമാസിയം "ബാരാണസിം ഗമിസ്സാമീ"തി ചാതുദ്ദസിയം പച്ചൂസസമയേ വിഭാതായ രത്തിയാ കാലസ്സേവ പത്തചീവരമാദായ അട്ഠാരസയോജനമഗ്ഗം പടിപന്നോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഉപകം നാമ ആജീവകം ദിസ്വാ തസ്സ അത്തനോ ബുദ്ധഭാവം ആചിക്ഖിത്വാ തം ദിവസംയേവ സായന്ഹസമയേ ഇസിപതനം അഗമാസി.

പഞ്ചവഗ്ഗിയാ ഥേരാ തഥാഗതം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ “അയം ആവുസോ സമണോ ഗോതമോ പച്ചയബാഹുല്ലായ ആവത്തിത്വാ പരിപുണ്ണകായോ പീണിന്ദ്രിയോ സുവണ്ണവണ്ണോ ഹുത്വാ ആഗച്ഛതി, ഇമസ്സ അഭിവാദനാദീനി ന കരിസ്സാമ, മഹാകുലപസുതോ ഖോ പനേസ ആസനാഭിഹാരം അരഹതി, തേനസ്സ ആസനമത്തം പഞ്ഞാപേസ്സാമാ”തി കതികം അകംസു. ഭഗവാ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ ചിത്താചാരം ജാനനസമത്ഥേന ഞാണേന “കിം നു ഖോ ഇമേ ചിന്തയിംസൂ”തി ആവജ്ജേത്വാ ചിത്തം അഞ്ഞാസി. അഥ നേ സബ്ബദേവമനുസ്സേസു അനോദിസ്സകവസേന ഫരണസമത്ഥം മേത്തചിത്തം സങ്ഖിപിത്വാ ഓദിസ്സകവസേന മേത്തചിത്തേന ഫരി. തേ ഭഗവതാ മേത്തചിത്തേന ഫുട്ഠാ തഥാഗതേ ഉപസങ്കമന്തേ സകായ കതികായ സണ്ഠാതും അസക്കോന്താ അഭിവാദനപച്ചുട്ഠാനാദീനി സബ്ബകിച്ചാനി അകംസു, സമ്മാസമ്ബുദ്ധഭാവം പനസ്സ അജാനമാനാ കേവലം നാമേന ച ആവുസോവാദേന ച സമുദാചരന്തി.

അഥ നേ ഭഗവാ “മാ വോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതം നാമേന ച ആവുസോവാദേന ച സമുദാചരഥ, അരഹം, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ”തി അത്തനോ ബുദ്ധഭാവം സഞ്ഞാപേത്വാ പഞ്ഞത്തേ വരബുദ്ധാസനേ നിസിന്നോ ഉത്തരാസാള്ഹനക്ഖത്തയോഗേ വത്തമാനേ അട്ഠാരസഹി ബ്രഹ്മകോടീഹി പരിവുതോ പഞ്ചവഗ്ഗിയേ ഥേരേ ആമന്തേത്വാ **ധമ്മചക്കപ്പവത്തനസുത്തന്തം** ദേസേസി. തേസു അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരോ ദേസനാനുസാരേന ഞാണം പേസേന്തോ സുത്തപരിയോസാനേ അട്ഠാരസഹി ബ്രഹ്മകോടീഹി സദ്ധിം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. സത്ഥാ തത്ഥേവ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പുനദിവസേ വപ്പത്ഥേരം ഓവദന്തോ വിഹാരേയേവ നിസീദി, സേസാ ചത്താരോ പിണ്ഡായ ചരിംസു. വപ്പത്ഥേരോ പുബ്ബണ്ഹേയേവ സോതാപത്തിഫലം പാപുണി. ഏതേനേവ ഉപായേന പുനദിവസേ ഭദ്ദിയത്ഥേരം, പുനദിവസേ മഹാനാമത്ഥേരം, പുനദിവസേ അസ്സജിത്ഥേരന്തി സബ്ബേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേത്വാ പഞ്ചമിയം പക്ഖസ്സ പഞ്ചപി ജനേ സന്നിപാതേത്വാ **അനത്തലക്ഖണസുത്തന്തം** (സം॰ നി॰ ൩.൫൯; മഹാവ॰ ൨൦ ആദയോ) ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ പഞ്ചപി ഥേരാ അരഹത്തഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. അഥ സത്ഥാ **യസകുലപുത്തസ്സ** ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ തം രത്തിഭാഗേ നിബ്ബിജ്ജിത്വാ ഗേഹം പഹായ നിക്ഖന്തം “ഏഹി യസാ”തി പക്കോസിത്വാ തസ്മിംയേവ രത്തിഭാഗേ സോതാപത്തിഫലേ, പുനദിവസേ അരഹത്തേ പതിട്ഠാപേത്വാ, അപരേപി തസ്സ സഹായകേ **ചതുപണ്ണാസ ജനേ** ഏഹിഭിക്ഖുപബ്ബജ്ജായ പബ്ബാജേത്വാ അരഹത്തം പാപേസി.

ഏവം ലോകേ ഏകസട്ഠിയാ അരഹന്തേസു ജാതേസു സത്ഥാ വുത്ഥവസ്സോ പവാരേത്വാ “ചരഥ, ഭിക്ഖവേ, ചാരിക”ന്തി സട്ഠി ഭിക്ഖൂ ദിസാസു പേസേത്വാ സയം ഉരുവേലം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ കപ്പാസികവനസണ്ഡേ തിംസ ജനേ **ഭദ്ദവഗ്ഗിയകുമാരേ** വിനേസി. തേസു സബ്ബപച്ഛിമകോ സോതാപന്നോ, സബ്ബുത്തമോ അനാഗാമീ അഹോസി. തേപി സബ്ബേ ഏഹിഭിക്ഖുഭാവേനേവ പബ്ബാജേത്വാ ദിസാസു പേസേത്വാ ഉരുവേലം ഗന്ത്വാ അഡ്ഢുഡ്ഢാനി പാടിഹാരിയസഹസ്സാനി ദസ്സേത്വാ ഉരുവേലകസ്സപാദയോ സഹസ്സജടിലപരിവാരേ **തേഭാതികജടിലേ** വിനേത്വാ ഏഹിഭിക്ഖുഭാവേനേവ പബ്ബാജേത്വാ ഗയാസീസേ നിസീദാപേത്വാ **ആദിത്തപരിയായദേസനായ** (മഹാവ॰ ൫൪) അരഹത്തേ പതിട്ഠാപേത്വാ തേന അരഹന്തസഹസ്സേന പരിവുതോ

“ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ ദിന്നം പടിഞ്ഞം മോചേസ്സാമീ”തി രാജഗഹം ഗന്ത്വാ നഗരൂപചാരേ ലട്ഠിവനുയ്യാനം അഗമാസി. രാജാ ഉയ്യാനപാലസ്സ സന്തികാ “സത്ഥാ ആഗതോ”തി സുത്വാ ദ്വാദസനഹുതേഹി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേഹി പരിവുതോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ചക്കവിചിത്തതലേസു സുവണ്ണപട്ടവിതാനം വിയ പഭാസമുദയം വിസ്സജ്ജന്തേസു തഥാഗതസ്സ പാദേസു സിരസാ നിപതിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി സദ്ധിം പരിസായ.

അഥ ഖോ തേസം ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാനം ഏതദഹോസി “കിം നു ഖോ മഹാസമണോ ഉരുവേലകസ്സപേ ബ്രഹ്മചരിയം ചരതി, ഉദാഹു ഉരുവേലകസ്സപോ മഹാസമണേ”തി. ഭഗവാ തേസം ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ ഥേരം ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

> “കിമേവ ദിസ്വാ ഉരുവേലവാസി, പഹാസി അഗ്ഗിം കിസകോ വദാനോ;
> പുച്ഛാമി തം കസ്സപ ഏതമത്ഥം, കഥം പഹീനം തവ അഗ്ഗിഹുത്ത”ന്തി.
> (മഹാവ॰ ൫൫);

ഥേരോപി ഭഗവതോ അധിപ്പായം വിദിത്വാ -

> “രൂപേ ച സദ്ദേ ച അഥോ രസേ ച, കാമിത്ഥിയോ ചാഭിവദന്തി യഞ്ഞാ;
> ഏതം മലന്തി ഉപധീസു ഞത്വാ, തസ്മാ ന യിട്ഠേ ന ഹുതേ അരഞ്ജി”ന്തി. (മഹാവ॰ ൫൫) -

ഇമം ഗാഥം വത്വാ അത്തനോ സാവകഭാവപകാസനത്ഥം തഥാഗതസ്സ പാദപിട്ഠേ സീസം ഠപേത്വാ “സത്ഥാ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ, സാവകോഹമസ്മീ”തി വത്വാ ഏകതാലം ദ്വിതാലം തിതാലന്തി യാവ സത്തതാലപ്പമാണം സത്തക്ഖത്തും വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ഓരുയ്ഹ തഥാഗതം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. തം പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ മഹാജനോ “അഹോ മഹാനുഭാവാ ബുദ്ധാ, ഏവം ഥാമഗതദിട്ഠികോ നാമ ‘അരഹാ’തി മഞ്ഞമാനോ ഉരുവേലകസ്സപോപി ദിട്ഠിജാലം ഭിന്ദിത്വാ തഥാഗതേന ദമിതോ”തി സത്ഥു ഗുണകഥംയേവ കഥേസി. ഭഗവാ “നാഹം ഇദാനിയേവ ഉരുവേലകസ്സപം ദമേമി, അതീതേപി ഏസ മയാ ദമിതോയേവാ”തി വത്വാ ഇമിസ്സാ അട്ഠുപ്പത്തിയാ **മഹാനാരദകസ്സപജാതകം** (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൧൫൩ ആദയോ) കഥേത്വാ ചത്താരി സച്ചാനി പകാസേസി. മഗധരാജാ ഏകാദസഹി നഹുതേഹി സദ്ധിം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി, ഏകം നഹുതം ഉപാസകത്തം പടിവേദേസി. രാജാ സത്ഥു സന്തികേ നിസിന്നോയേവ പഞ്ച അസ്സാസകേ പവേദേത്വാ സരണം ഗന്ത്വാ സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ ആസനാ വുട്ഠായ ഭഗവന്തം പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി.

പുനദിവസേ യേഹി ച ഭഗവാ ദിട്ഠോ, യേഹി ച അദിട്ഠോ, സബ്ബേപി രാജഗഹവാസിനോ അട്ഠാരസകോടിസങ്ഖാ മനുസ്സാ തഥാഗതം ദട്ഠുകാമാ പാതോവ രാജഗഹതോ ലട്ഠിവനുയ്യാനം അഗമംസു. തിഗാവുതോ മഗ്ഗോ നപ്പഹോസി, സകലലട്ഠിവനുയ്യാനം നിരന്തരം ഫുടം അഹോസി. മഹാജനോ ദസബലസ്സ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തം അത്തഭാവം പസ്സന്തോ തിത്തിം കാതും നാസക്ഖി. വണ്ണഭൂമി നാമേസാ. ഏവരൂപേസു ഹി ഠാനേസു തഥാഗതസ്സ ലക്ഖണാനുബ്യഞ്ജനാദിപ്പഭേദാ സബ്ബാപി രൂപകായസിരീ വണ്ണേതബ്ബാ. ഏവം

രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തം ദസബലസ്സ സരീരം പസ്സമാനേന മഹാജനേന നിരന്തരം ഫുടേ ഉയ്യാനേ ച മഗ്ഗേ ച ഏകഭിക്ഖുസ്സപി നിക്ഖമനോകാസോ നാഹോസി. തം ദിവസം കിര ഭഗവാ ഛിന്നഭത്തോ ഭവേയ്യ, തം മാ അഹോസീതി സക്കസ്സ നിസിന്നാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ ആവജ്ജമാനോ തം കാരണം ഞത്വാ മാണവകവണ്ണം അഭിനിമ്മിനിത്വാ ബുദ്ധധമ്മസങ്ഘപടിസംയുത്താ ഥുതിയോ വദമാനോ ദസബലസ്സ പുരതോ ഓതരിത്വാ ദേവതാനുഭാവേന ഓകാസം കത്വാ -

> "ദന്തോ ദന്തേഹി സഹ പുരാണജടിലേഹി, വിപ്പമുത്തോ വിപ്പമുത്തേഹി;
> സിങ്ഗീനിക്ഖസവണ്ണോ, രാജഗഹം പാവിസി ഭഗവാ.
>
> "മുത്തോ മുത്തേഹി സഹ പുരാണജടിലേഹി, വിപ്പമുത്തോ വിപ്പമുത്തേഹി;
> സിങ്ഗീനിക്ഖസവണ്ണോ, രാജഗഹം പാവിസി ഭഗവാ.
>
> "തിണ്ണോ തിണ്ണേഹി സഹ പുരാണജടിലേഹി, വിപ്പമുത്തോ വിപ്പമുത്തേഹി;
> സിങ്ഗീനിക്ഖസവണ്ണോ, രാജഗഹം പാവിസി ഭഗവാ.
>
> "ദസവാസോ ദസബലോ, ദസധമ്മവിദൂ ദസഭി ചുപേതോ;
> സോ ദസസതപരിവാരോ, രാജഗഹം പാവിസി ഭഗവാ"തി. (മഹാവ॰ ൫൮) -

ഇമാഹി ഗാഥാഹി സത്ഥു വണ്ണം വദമാനോ പുരതോ പായാസി. തദാ മഹാജനോ മാണവകസ്സ രൂപസിരിം ദിസ്വാ "അതിവിയ അഭിരൂപോ അയം മാണവകോ, ന ഖോ പന അമ്ഹേഹി ദിട്ഠപുബ്ബോ"തി ചിന്തേത്വാ "കുതോ അയം മാണവകോ, കസ്സ വായ"ന്തി ആഹ. തം സുത്വാ മാണവോ -

> "യോ ധീരോ സബ്ബധി ദന്തോ, സുദ്ധോ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ;
> അരഹം സുഗതോ ലോകേ, തസ്സാഹം പരിചാരകോ"തി. (മഹാവ॰ ൫൮) - ഗാഥമാഹ;

സത്ഥാ സക്കേന കതോകാസം മഗ്ഗം പടിപജ്ജിത്വാ ഭിക്ഖുസഹസ്സപരിവുതോ രാജഗഹം പാവിസി. രാജാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ സങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ "അഹം, ഭന്തേ, തീണി രതനാനി വിനാ വത്തിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, വേലായ വാ അവേലായ വാ ഭഗവതോ സന്തികം ആഗമിസ്സാമി, ലട്ഠിവനുയ്യാനം നാമ അതിദൂരേ, ഇദം പന അമ്ഹാകം വേളുവനം നാമ ഉയ്യാനം നാതിദൂരേ നാച്ചാസന്നേ ഗമനാഗമനസമ്പന്നം ബുദ്ധാരഹം സേനാസനം. ഇദം മേ ഭഗവാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതൂ"തി സുവണ്ണഭിങ്കാരേന പുപ്ഫഗന്ധവാസിതം മണിവണ്ണം ഉദകം ആദായ വേളുവനുയ്യാനം പരിച്ചജന്തോ ദസബലസ്സ ഹത്ഥേ ഉദകം പാതേസി. തസ്മിം ആരാമപടിഗ്ഗഹണേ "ബുദ്ധസാസനസ്സ മൂലാനി ഓതിണ്ണാനീ"തി മഹാപഥവീ കമ്പി. ജമ്ബുദീപസ്മിഞ്ഹി ഠപേത്വാ വേളുവനം അഞ്ഞം മഹാപഥവിം കമ്പേത്വാ ഗഹിതസേനാസനം നാമ നത്ഥി. തമ്ബപണ്ണിദീപേപി ഠപേത്വാ മഹാവിഹാരം അഞ്ഞം പഥവിം കമ്പേത്വാ ഗഹിതസേനാസനം നാമ നത്ഥി.

സത്ഥാ വേളുവനാരാമം പടിഗ്ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ അനുമോദനം കത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ വേളുവനം അഗമാസി.

തസ്മിം ഖോ പന സമയേ സാരിപുത്തോ ച മോഗ്ഗല്ലാനോ ചാതി ദ്വേ പരിബ്ബാജകാ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തി അമതം പരിയേസമാനാ. തേസു സാരിപുത്തോ അസ്സജിത്ഥേരം പിണ്ഡായ പവിട്ഠം ദിസ്വാ പസന്നചിത്തോ പയിരുപാസിത്വാ "യേ ധമ്മാ ഹേതുപ്പഭവാ"തി ഗാഥം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ അത്തനോ സഹായകസ്സ മോഗ്ഗല്ലാനപരിബ്ബാജകസ്സപി തമേവ ഗാഥം അഭാസി. സോപി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. തേ ഉഭോപി ജനാ സഞ്ചയം ഓലോകേത്വാ അത്തനോ പരിസായ സദ്ധിം ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജിംസു. തേസു മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ സത്താഹേന അരഹത്തം പാപുണി, സാരിപുത്തത്ഥേരോ അഡ്ഢമാസേന. ഉഭോപി ച നേ സത്ഥാ അഗ്ഗസാവകട്ഠാനേ ഠപേസി. സാരിപുത്തത്ഥേരേന അരഹത്തപ്പത്തദിവസേയേവ സാവകസന്നിപാതം അകാസി.

തഥാഗതേ പന തസ്മിംയേവ വേളുവനുയ്യാനേ വിഹരന്തേ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ "പുത്തോ കിര മേ ഛബ്ബസ്സാനി ദുക്കരകാരികം ചരിത്വാ പരമാഭിസമ്ബോധിം പത്വാ പവത്തവരധമ്മചക്കോ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വേളുവനേ വിഹരതീ"തി സുത്വാ അഞ്ഞതരം അമച്ചം ആമന്തേസി "ഏഹി, ഭണേ, പുരിസസഹസ്സപരിവാരോ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ മമ വചനേന 'പിതാ വോ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ ദട്ഠുകാമോ'തി വത്വാ പുത്തം മേ ഗണ്ഹിത്വാ ഏഹീ"തി ആഹ. സോ "ഏവം, ദേവാ"തി രഞ്ഞോ വചനം സിരസാ സമ്പടിച്ഛിത്വാ പുരിസസഹസ്സപരിവാരോ ഖിപ്പമേവ സട്ഠിയോജനമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ദസബലസ്സ ചതുപരിസമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ ധമ്മദേസനാവേലായ വിഹാരം പാവിസി. സോ "തിട്ഠതു താവ രഞ്ഞോ പഹിതസാസന"ന്തി പരിയന്തേ ഠിതോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ യഥാഠിതോവ സദ്ധിം പുരിസസഹസ്സേന അരഹത്തം പത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. ഭഗവാ "ഏഥ ഭിക്ഖവോ"തി ഹത്ഥം പസാരേസി, സബ്ബേ തങ്ഖണംയേവ ഇദ്ധിമയപത്തചീവരധരാ സട്ഠിവസ്സത്ഥേരാ വിയ അഹേസും. അരഹത്തം പത്തകാലതോ പട്ഠായ പന അരിയാ നാമ മജ്ഝത്താവ ഹോന്തീതി സോ രഞ്ഞാ പഹിതസാസനം ദസബലസ്സ ന കഥേസി. രാജാ "നേവ ഗതോ ആഗച്ഛതി, ന സാസനം സുയ്യതീ"തി "ഏഹി, ഭണേ, ത്വം ഗച്ഛാഹീ"തി തേനേവ നിയാമേന അഞ്ഞം അമച്ചം പേസേസി. സോപി ഗന്ത്വാ പുരിമനയേനേവ സദ്ധിം പരിസായ അരഹത്തം പത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. രാജാ ഏതേനേവ നിയാമേന പുരിസസഹസ്സപരിവാരേ നവ അമച്ചേ പേസേസി, സബ്ബേ അത്തനോ കിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ തുണ്ഹീഭൂതാ തത്ഥേവ വിഹരിംസു.

രാജാ സാസനമത്തമ്പി ആഹരിത്വാ ആചിക്ഖന്തം അലഭിത്വാ ചിന്തേസി "ഏത്തകാ ജനാ മയി സിനേഹാഭാവേന സാസനമത്തമ്പി ന പച്ചാഹരിംസു, കോ നു ഖോ മമ വചനം കരിസ്സതീ"തി സബ്ബം രാജബലം ഓലോകേന്തോ കാളുദായിം അദ്ദസ. സോ കിര രഞ്ഞോ സബ്ബത്ഥസാധകോ അമച്ചോ അബ്ഭന്തരികോ അതിവിസ്സാസികോ ബോധിസത്തേന സദ്ധിം ഏകദിവസേ ജാതോ സഹപംസുകീളകോ സഹായോ. അഥ നം രാജാ ആമന്തേസി "താത, കാളുദായി അഹം മമ പുത്തം പസ്സിതുകാമോ നവ പുരിസസഹസ്സാനി പേസേസിം, ഏകപുരിസോപി ആഗന്ത്വാ സാസനമത്തം ആരോചേന്തോപി നത്ഥി, ദുജ്ജാനോ ഖോ പന ജീവിതന്തരായോ, അഹം ജീവമാനോവ പുത്തം

ദട്ഠും ഇച്ഛാമി, സക്ഖിസ്സസി നു ഖോ മേ പുത്തം ദസ്സേതു''ന്തി. സക്ഖിസ്സാമി, ദേവ, സചേ പബ്ബജിതും ലഭിസ്സാമീതി. താത, ത്വം പബ്ബജിത്വാ വാ അപബ്ബജിത്വാ വാ മയ്ഹം പുത്തം ദസ്സേഹീതി. സോ ''സാധു, ദേവാ''തി രഞ്ഞോ സാസനം ആദായ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ സത്ഥു ധമ്മദേസനാവേലായ പരിസപരിയന്തേ ഠിതോ ധമ്മം സുത്വാ സപരിവാരോ അരഹത്തഫലം പത്വാ ഏഹിഭിക്ഖുഭാവേ പതിട്ഠാസി.

സത്ഥാ ബുദ്ധോ ഹുത്വാ പഠമം അന്തോവസ്സം ഇസിപതനേ വസിത്വാ വുത്ഥവസ്സോ പവാരേത്വാ ഉരുവേലം ഗന്ത്വാ തത്ഥ തയോ മാസേ വസന്തോ തേഭാതികജടിലേ വിനേത്വാ ഭിക്ഖുസഹസ്സപരിവാരോ ഫുസ്സമാസപുണ്ണമായം രാജഗഹം ഗന്ത്വാ ദ്വേ മാസേ വസി. ഏത്താവതാ ബാരാണസിതോ നിക്ഖന്തസ്സ പഞ്ച മാസാ ജാതാ, സകലോ ഹേമന്തോ അതിക്കന്തോ. കാളുദായിത്ഥേരസ്സ ആഗതദിവസതോ സത്തട്ഠ ദിവസാ വീതിവത്താ, സോ ഫഗ്ഗുണീപുണ്ണമാസിയം ചിന്തേസി ''അതിക്കന്തോ ഹേമന്തോ, വസന്തസമയോ അനുപ്പത്തോ, മനുസ്സേഹി സസ്സാദീനി ഉദ്ധരിത്വാ സമ്മുഖസമ്മുഖട്ഠാനേഹി മഗ്ഗാ ദിന്നാ, ഹരിതതിണസഞ്ഛന്നാ പഥവീ, സുപുപ്ഫിതാ വനസണ്ഡാ, പടിപജ്ജനക്ഖമാ മഗ്ഗാ, കാലോ ദസബലസ്സ ഞാതിസങ്ഗഹം കാതു''ന്തി. അഥ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ -

> ''അങ്ഗാരിനോ ദാനി ദുമാ ഭദന്തേ, ഫലേസിനോ ഛദനം വിപ്പഹായ;
> തേ അച്ചിമന്തോവ പഭാസയന്തി, സമയോ മഹാവീര അങ്ഗീരസാനം...
> പേ॰....
>
> ''നാതിസീതം നാതിഉണ്ഹം, നാതിദുബ്ഭിക്ഖഛാതകം;
> സദ്ദലാ ഹരിതാ ഭൂമി, ഏസ കാലോ മഹാമുനീ''തി. -

സട്ഠിമത്താഹി ഗാഥാഹി ദസബലസ്സ കുലനഗരം ഗമനത്ഥായ ഗമനവണ്ണം വണ്ണേസി. അഥ നം സത്ഥാ ''കിം നു ഖോ ഉദായി മധുരസ്സരേന ഗമനവണ്ണം വണ്ണേസീ''തി ആഹ. ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം പിതാ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ പസ്സിതുകാമോ, കരോഥ ഞാതകാനം സങ്ഗഹന്തി. സാധു ഉദായി, കരിസ്സാമി ഞാതകാനം സങ്ഗഹം, ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരോചേഹി, ഗമികവത്തം പൂരേസ്സന്തീതി. ''സാധു, ഭന്തേ''തി ഥേരോ തേസം ആരോചേസി.

ഭഗവാ അങ്ഗമഗധവാസീനം കുലപുത്താനം ദസഹി സഹസ്സേഹി, കപിലവത്ഥുവാസീനം ദസഹി സഹസ്സേഹീതി സബ്ബേഹേവ വീസതിസഹസ്സേഹി ഖീണാസവഭിക്ഖൂഹി പരിവുതോ രാജഗഹാ നിക്ഖമിത്വാ ദിവസേ ദിവസേ യോജനം ഗച്ഛതി. ''രാജഗഹതോ സട്ഠിയോജനം കപിലവത്ഥും ദ്വീഹി മാസേഹി പാപുണിസ്സാമീ''തി അതുരിതചാരികം പക്കാമി. ഥേരോപി ''ഭഗവതോ നിക്ഖന്തഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചേസ്സാമീ''തി വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ നിവേസനേ പാതുരഹോസി. രാജാ ഥേരം ദിസ്വാ തുട്ഠചിത്തോ മഹാരഹേ പല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ അത്തനോ പടിയാദിതസ്സ നാനഗ്ഗരസഭോജനസ്സ പത്തം പൂരേത്വാ അദാസി. ഥേരോ ഉട്ഠായ ഗമനാകാരം ദസ്സേസി. നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജഥ, താതാതി. സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ഭുഞ്ജിസ്സാമി, മഹാരാജാതി. കഹം പന, താത, സത്ഥാതി? വീസതിസഹസ്സഭിക്ഖുപരിവാരോ തുമ്ഹാകം ദസ്സനത്ഥായ ചാരികം നിക്ഖന്തോ, മഹാരാജാതി. രാജാ തുട്ഠമാനസോ ആഹ ''തുമ്ഹേ ഇമം പരിഭുഞ്ജിത്വാ യാവ മമ പുത്തോ

ഇമം നഗരം പാപുണാതി, താവസ്സ ഇതോവ പിണ്ഡപാതം ഹരഥാ''തി. ഥേരോ അധിവാസേസി. രാജാ ഥേരം പരിവിസിത്വാ പത്തം ഗന്ധചുണ്ണേന ഉബ്ബട്ടേത്വാ ഉത്തമഭോജനസ്സ പൂരേത്വാ ''തഥാഗതസ്സ ദേഥാ''തി ഥേരസ്സ ഹത്ഥേ പതിട്ഠാപേസി. ഥേരോ സബ്ബേസം പസ്സന്താനംയേവ പത്തം ആകാസേ ഖിപിത്വാ സയമ്പി വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ പിണ്ഡപാതം ആഹരിത്വാ സത്ഥു ഹത്ഥേ ഠപേസി. സത്ഥാ തം പരിഭുഞ്ജി. ഏതേനുപായേന ഥേരോ ദിവസേ ദിവസേ ആഹരി, സത്ഥാപി അന്തരാമഗ്ഗേ രഞ്ഞോയേവ പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജി. ഥേരോപി ഭത്തകിച്ചാവസാനേ ദിവസേ ദിവസേ ''അജ്ജ ഏത്തകം ഭഗവാ ആഗതോ, അജ്ജ ഏത്തക''ന്തി ബുദ്ധഗുണപടിസംയുത്തായ കഥായ സകലം രാജകുലം സത്ഥു ദസ്സനം വിനായേവ സത്ഥരി സഞ്ജാതപ്പസാദം അകാസി. തേനേവ നം ഭഗവാ ''ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, മമ സാവകാനം ഭിക്ഖൂനം കുലപ്പസാദകാനം യദിദം കാളുദായീ''തി (അം॰ നി॰ ൧.൨൧൯, ൨൨൫) ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി.

സാകിയാപി ഖോ ''അനുപ്പത്തേ ഭഗവതി അമ്ഹാകം ഞാതിസേട്ഠം പസ്സിസ്സാമാ''തി സന്നിപതിത്വാ ഭഗവതോ വസനട്ഠാനം വീമംസമാനാ ''നിഗ്രോധസക്കസ്സ ആരാമോ രമണീയോ''തി സല്ലക്ഖേത്വാ തത്ഥ സബ്ബം പടിജഗ്ഗനവിധിം കാരേത്വാ ഗന്ധപുപ്ഫഹത്ഥാ പച്ചുഗ്ഗമനം കരോന്താ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതേ ദഹരദഹരേ നാഗരദാരകേ ച നാഗരദാരികായോ ച പഠമം പഹിണിംസു, തതോ രാജകുമാരേ ച രാജകുമാരികായോ ച, തേസം അനന്തരം സാമം ഗന്ധപുപ്ഫചുണ്ണാദീഹി പൂജയമാനാ ഭഗവന്തം ഗഹേത്വാ നിഗ്രോധാരാമമേവ അഗമംസു. തത്ര ഭഗവാ വീസതിസഹസ്സഖീണാസവപരിവുതോ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസീദി. സാകിയാ നാമ മാനജാതികാ മാനത്ഥദ്ധാ, തേ ''സിദ്ധത്ഥകുമാരോ അമ്ഹേഹി ദഹരതരോ, അമ്ഹാകം കനിട്ഠോ, ഭാഗിനേയ്യോ, പുത്തോ, നത്താ''തി ചിന്തേത്വാ ദഹരദഹരേ രാജകുമാരേ ആഹംസു ''തുമ്ഹേ വന്ദഥ, മയം തുമ്ഹാകം പിട്ഠിതോ നിസീദിസ്സാമാ''തി.

തേസു ഏവം അവന്ദിത്വാ നിസിന്നേസു ഭഗവാ തേസം അജ്ഝാസയം ഓലോകേത്വാ ''ന മം ഞാതയോ വന്ദന്തി, ഹന്ദ ദാനി നേ വന്ദാപേസ്സാമീ''തി അഭിഞ്ഞാപാദകം ചതുത്ഥജ്ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ തതോ വുട്ഠായ ആകാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ തേസം സീസേ പാദപംസും ഓകിരമാനോ വിയ കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ യമകപാടിഹാരിയസദിസം പാടിഹാരിയം അകാസി. രാജാ തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ ആഹ - ''ഭഗവാ തുമ്ഹാകം ജാതദിവസേ കാളദേവലസ്സ വന്ദനത്ഥം ഉപനീതാനം പാദേ വോ പരിവത്തിത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ മത്ഥകേ പതിട്ഠിതേ ദിസ്വാപി അഹം തുമ്ഹേ വന്ദിം, അയം മേ പഠമവന്ദനാ. വപ്പമങ്ഗലദിവസേ ജമ്ബുച്ഛായായ സിരിസയനേ നിസിന്നാനം വോ ജമ്ബുച്ഛായായ അപരിവത്തനം ദിസ്വാപി പാദേ വന്ദിം, അയം മേ ദുതിയവന്ദനാ. ഇദാനി ഇമം അദിട്ഠപുബ്ബം പാടിഹാരിയം ദിസ്വാപി അഹം തുമ്ഹാകം പാദേ വന്ദാമി, അയം മേ തതിയവന്ദനാ''തി. രഞ്ഞാ പന വന്ദിതേ ഭഗവന്തം അവന്ദിത്വാ ഠാതും സമത്ഥോ നാമ ഏകസാകിയോപി നാഹോസി, സബ്ബേ വന്ദിംസുയേവ.

ഇതി ഭഗവാ ഞാതയോ വന്ദാപേത്വാ ആകാസതോ ഓതരിത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദി. നിസിന്നേ ഭഗവതി സിഖാപത്തോ ഞാതിസമാഗമോ

അഹോസി , സബ്ബേ ഏകഗ്ഗചിത്താ ഹുത്വാ നിസീദിംസു. തതോ മഹാമേഘോ പോക്ഖരവസ്സം വസ്സി. തമ്ബവണ്ണം ഉദകം ഹേട്ഠാ വിരവന്തം ഗച്ഛതി, തേമിതുകാമോവ തേമേതി, അതേമിതുകാമസ്സ സരീരേ ഏകബിന്ദുമത്തമ്പി ന പതതി. തം ദിസ്വാ സബ്ബേ അച്ഛരിയബ്ഭുതചിത്തജാതാ "അഹോ അച്ഛരിയം, അഹോ അബ്ഭുത"ന്തി കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ "ന ഇദാനേവ മയ്ഹം ഞാതിസമാഗമേ പോക്ഖരവസ്സം വസ്സതി, അതീതേപി വസ്സീ"തി ഇമിസ്സാ അട്ഠുപ്പത്തിയാ **വേസ്സന്തരജാതകം** കഥേസി. ധമ്മദേസനം സുത്വാ സബ്ബേ ഉട്ഠായ വന്ദിത്വാ പക്കമിംസു. ഏകോപി രാജാ വാ രാജമഹാമത്തോ വാ "സ്വേ അമ്ഹാകം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ"തി വത്വാ ഗതോ നാമ നത്ഥി.

സത്ഥാ പുനദിവസേ വീസതിസഹസ്സഭിക്ഖുപരിവുതോ കപിലവത്ഥും പിണ്ഡായ പാവിസി. തം ന കോചി ഗന്ത്വാ നിമന്തേസി, പത്തം വാ അഗ്ഗഹേസി. ഭഗവാ ഇന്ദഖീലേ ഠിതോവ ആവജ്ജേസി "കഥം നു ഖോ പുബ്ബബുദ്ധാ കുലനഗരേ പിണ്ഡായ ചരിംസു, കിം ഉപ്പടിപാടിയാ ഇസ്സരജനാനം ഘരാനി അഗമംസു, ഉദാഹു സപദാനചാരികം ചരിംസൂ"തി. തതോ ഏകബുദ്ധസ്സപി ഉപ്പടിപാടിയാ ഗമനം അദിസ്വാ "മയാപി ഇദാനി അയമേവ വംസോ, അയം പവേണീ പഗ്ഗഹേതബ്ബാ, ആയതിഞ്ച മേ സാവകാപി മമഞ്ഞേവ അനുസിക്ഖന്താ പിണ്ഡചാരികവത്തം പരിപൂരേസ്സന്തീ"തി കോടിയം നിവിട്ഠഗേഹതോ പട്ഠായ സപദാനം പിണ്ഡായ ചരി. "അയ്യോ കിര സിദ്ധത്ഥകുമാരോ പിണ്ഡായ ചരതീ"തി ദ്വിഭൂമകതിഭൂമകാദീസു പാസാദേസു സീഹപഞ്ജരേ വിവരിത്വാ മഹാജനോ ദസ്സനബ്യാവടോ അഹോസി.

രാഹുലമാതാപി ദേവീ "അയ്യപുത്തോ കിര ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ മഹന്തേന രാജാനുഭാവേന സുവണ്ണസിവികാദീഹി വിചരിത്വാ ഇദാനി കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായവത്ഥവസനോ കപാലഹത്ഥോ പിണ്ഡായ ചരതി, സോഭതി നു ഖോ"തി സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ ഓലോകയമാനാ ഭഗവന്തം നാനാവിരാഗസമുജ്ജലായ സരീരപ്പഭായ നഗരവീഥിയോ ഓഭാസേത്വാ ബ്യാമപ്പഭാപരിക്ഖേപസമങ്ഗീഭൂതായ അസീതിഅനുബ്യഞ്ജനാവഭാസിതായ ദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണപടിമണ്ഡിതായ അനോപമായ ബുദ്ധസിരിയാ വിരോചമാനം ദിസ്വാ ഉണ്ഹീസതോ പട്ഠായ യാവ പാദതലാ -

"സിനിദ്ധനീലമുദുകുഞ്ചിതകേസോ , സൂരിയനിമ്മലതലാഭിനലാടോ;
യുത്തതുങ്ഗമുദുകായതനാസോ, രംസിജാലവിതതോ നരസീഹോ.

"ചക്കവരങ്കിതരത്തസുപാദോ, ലക്ഖണമണ്ഡിതആയതപണ്ഹി;
ചാമരിഹത്ഥവിഭൂസിതപണ്ഹോ, ഏസ ഹി തുയ്ഹം പിതാ നരസീഹോ.

"സക്യകുമാരോ വരദോ സുഖുമാലോ, ലക്ഖണവിചിത്തപസന്നസരീരോ;
ലോകഹിതായ ആഗതോ നരവീരോ, ഏസ ഹി തുയ്ഹം പിതാ നരസീഹോ.

"ആയതയുത്തസുസണ്ഠിതസോതോ, ഗോപഖുമോ അഭിനീലനേത്തോ;
ഇന്ദധനുഅഭിനീലഭമുകോ, ഏസ ഹി തുയ്ഹം പിതാ നരസീഹോ.

"പുണ്ണചന്ദനിഭോ മുഖവണ്ണോ, ദേവനരാനം പിയോ നരനാഗോ;

മത്തഗജിന്ദവിലാസിതഗാമീ, ഏസ ഹി തുയ്ഹം പിതാ നരസീഹോ.

“സിനിദ്ധസുഗമ്ഭീരമഞ്ജുസഘോസോ, ഹിങ്ഗുലവണ്ണരത്തസുജിവ്ഹോ;
വീസതിവീസതിസേതസുദന്തോ, ഏസ ഹി തുയ്ഹം പിതാ നരസീഹോ.

“ഖത്തിയസമ്ഭവഅഗ്ഗകുലിന്ദോ, ദേവമനുസ്സനമസ്സിതപാദോ;
സീലസമാധിപതിട്ഠിതചിത്തോ, ഏസ ഹി തുയ്ഹം പിതാ നരസീഹോ.

“വട്ടസുവട്ടസുസണ്ഠിതഗീവോ , സീഹഹനുമിഗരാജസരീരോ;
കഞ്ചനസുച്ഛവിഉത്തമവണ്ണോ, ഏസ ഹി തുയ്ഹം പിതാ നരസീഹോ.

“അഞ്ജനസമവണ്ണസുനീലകേസോ, കഞ്ചനപട്ടവിസുദ്ധനലാടോ;
ഓസധിപണ്ഡരസുദ്ധസുഉണ്ണോ, ഏസ ഹി തുയ്ഹം പിതാ നരസീഹോ.

“ഗച്ഛന്തോനിലപഥേ വിയ ചന്ദോ, താരാഗണപരിവഡ്ഢിതരൂപോ;
സാവകമജ്ഝഗതോ സമണിന്ദോ, ഏസ ഹി തുയ്ഹം പിതാ
നരസീഹോ”തി. -

ഏവമിമാഹി ദസഹി **നരസീഹഗാഥാഹി** നാമ അഭിത്ഥവിത്വാ “തുമ്ഹാകം പുത്തോ കിര ഇദാനി പിണ്ഡായ ചരതീ”തി രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ സംവിഗ്ഗഹദയോ ഹത്ഥേന സാടകം സണ്ഠപേന്തോ തുരിതതുരിതം നിക്ഖമിത്വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ ഭഗവതോ പുരതോ ഠത്വാ ആഹ - “കിം, ഭന്തേ, അമ്ഹേ ലജ്ജാപേഥ, കിമത്ഥം പിണ്ഡായ ചരഥ, കിം ‘ഏത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം ന സക്കാ ഭത്തം ലദ്ധു’ന്തി സഞ്ഞം കരിത്ഥാ”തി. വംസചാരിത്തമേതം, മഹാരാജ, അമ്ഹാകന്തി. നനു, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം മഹാസമ്മതഖത്തിയവംസോ നാമ വംസോ, തത്ഥ ച ഏകഖത്തിയോപി ഭിക്ഖാചരോ നാമ നത്ഥീതി. “അയം, മഹാരാജ, രാജവംസോ നാമ തവ വംസോ, അമ്ഹാകം പന ദീപങ്കരോ കോണ്ഡഞ്ഞോ...പേ॰... കസ്സപോതി അയം ബുദ്ധവംസോ നാമ. ഏതേ ച അഞ്ഞേ ച അനേകസഹസ്സസങ്ഖാ ബുദ്ധാ ഭിക്ഖാചരാ, ഭിക്ഖാചാരേനേവ ജീവികം കപ്പേസു”ന്തി അന്തരവീഥിയം ഠിതോവ -

“ഉത്തിട്ഠേ നപ്പമജ്ജേയ്യ, ധമ്മം സുചരിതം ചരേ;
ധമ്മചാരീ സുഖം സേതി, അസ്മിം ലോകേ പരമ്ഹി ചാ”തി. (ധ॰ പ॰ ൧൬൮) -

ഇമം ഗാഥമാഹ. ഗാഥാപരിയോസാനേ രാജാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി.

“ധമ്മം ചരേ സുചരിതം, ന നം ദുച്ചരിതം ചരേ;
ധമ്മചാരീ സുഖം സേതി, അസ്മിം ലോകേ പരമ്ഹി ചാ”തി. (ധ॰ പ॰ ൧൬൯) -

ഇമം പന ഗാഥം സുത്വാ സകദാഗാമിഫലേ പതിട്ഠാസി. **മഹാധമ്മപാലജാതകം** (ജാ॰ ൧.൧൦.൯൨ ആദയോ) സുത്വാ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠാസി, മരണസമയേ സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ സിരിസയനേ നിപന്നോയേവ അരഹത്തം പാപുണി. അരഞ്ഞവാസേന പന പധാനാനുയോഗകിച്ചം രഞ്ഞോ നാഹോസി. സോതാപത്തിഫലം സച്ഛികത്വായേവ പന ഭഗവതോ പത്തം ഗഹേത്വാ സപരിസം ഭഗവന്തം മഹാപാസാദം ആരോപേത്വാ പണീതേന ഖാദനീയേന

ഭോജനീയേന പരിവിസി. ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ സബ്ബം ഇത്ഥാഗാരം ആഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദി ഠപേത്വാ രാഹുലമാതരം. സാ പന "ഗച്ഛ, അയ്യപുത്തം വന്ദാഹീ"തി പരിജനേന വുച്ചമാനാപി "സചേ മയ്ഹം ഗുണോ അത്ഥി, സയമേവ മമ സന്തികം അയ്യപുത്തോ ആഗമിസ്സതി, ആഗതമേവ നം വന്ദിസ്സാമീ"തി വത്വാ ന അഗമാസി.

ഭഗവാ രാജാനം പത്തം ഗാഹാപേത്വാ ദ്വീഹി അഗ്ഗസാവകേഹി സദ്ധിം രാജധീതായ സിരിഗബ്ഭം ഗന്ത്വാ "രാജധീതാ യഥാരുചി വന്ദമാനാ ന കിഞ്ചി വത്തബ്ബാ"തി വത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദി. സാ വേഗേനാഗന്ത്വാ ഗോപ്ഫകേസു ഗഹേത്വാ പാദപിട്ഠിയം സീസം പരിവത്തേത്വാ യഥാഅജ്ഝാസയം വന്ദി. രാജാ രാജധീതായ ഭഗവതി സിനേഹബഹുമാനാദിഗുണസമ്പത്തിയോ കഥേസി "ഭന്തേ, മമ ധീതാ 'തുമ്ഹേഹി കാസായാനി വത്ഥാനി നിവാസിതാനീ'തി സുത്വാ തതോ പട്ഠായ കാസായവത്ഥനിവത്ഥാ ജാതാ, തുമ്ഹാകം ഏകഭത്തികഭാവം സുത്വാ ഏകഭത്തികാവ ജാതാ, തുമ്ഹേഹി മഹാസയനസ്സ ഛഡ്ഡിതഭാവം സുത്വാ പട്ടികാമഞ്ചകേയേവ നിപന്നാ, തുമ്ഹാകം മാലാഗന്ധാദീഹി വിരതഭാവം ഞത്വാ വിരതമാലാഗന്ധാവ ജാതാ, അത്തനോ ഞാതകേഹി 'മയം പടിജഗ്ഗിസ്സാമാ'തി സാസനേ പേസിതേപി ഏകഞാതകമ്പി ന ഓലോകേസി, ഏവം ഗുണസമ്പന്നാ മേ ധീതാ ഭഗവാ"തി. "അനച്ഛരിയം, മഹാരാജ, യം ഇദാനി തയാ രക്ഖിയമാനാ രാജധീതാ പരിപക്കേ ഞാണേ അത്താനം രക്ഖേയ്യ, ഏസാ പുബ്ബേ അനാരക്ഖാ പബ്ബതപാദേ വിചരമാനാ അപരിപക്കേ ഞാണേ അത്താനം രക്ഖീ"തി വത്വാ **ചന്ദകിന്നരീജാതകം** (ജാ॰ ൧.൧൪.൧൮ ആദയോ) കഥേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി.

ദുതിയദിവസേ പന നന്ദസ്സ രാജകുമാരസ്സ അഭിസേകഗേഹപ്പവേസനവിവാഹമങ്ഗലേസു വത്തമാനേസു തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ കുമാരം പത്തം ഗാഹാപേത്വാ പബ്ബാജേതുകാമോ മങ്ഗലം വത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. ജനപദകല്യാണീ കുമാരം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "തുവടം ഖോ, അയ്യപുത്ത, ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി വത്വാ ഗീവം പസാരേത്വാ ഓലോകേസി. സോപി ഭഗവന്തം "പത്തം ഗണ്ഹഥാ"തി വത്തും അവിസഹമാനോ വിഹാരംയേവ അഗമാസി, തം അനിച്ഛമാനംയേവ ഭഗവാ പബ്ബാജേസി. ഇതി ഭഗവാ കപിലവത്ഥും ഗന്ത്വാ തതിയദിവസേ നന്ദം പബ്ബാജേസി.

സത്തമേ ദിവസേ രാഹുലമാതാ കുമാരം അലങ്കരിത്വാ ഭഗവതോ സന്തികം പേസേസി "പസ്സ, താത, ഏതം വീസതിസഹസ്സസമണപരിവുതം സുവണ്ണവണ്ണം ബ്രഹ്മരൂപവണ്ണം സമണം, അയം തേ പിതാ, ഏതസ്സ മഹന്താ നിധയോ അഹേസും, ത്യാസ്സ നിക്ഖമനകാലതോ പട്ഠായ ന പസ്സാമ, ഗച്ഛ, നം ദായജ്ജം യാചാഹി - 'അഹം താത കുമാരോ അഭിസേകം പത്വാ ചക്കവത്തീ ഭവിസ്സാമി, ധനേന മേ അത്ഥോ, ധനം മേ ദേഹി. സാമികോ ഹി പുത്തോ പിതു സന്തകസ്സാ'തി". കുമാരോ ച ഭഗവതോ സന്തികം ഗന്ത്വാ പിതു സിനേഹം പടിലഭിത്വാ ഹട്ഠതുട്ഠോ "സുഖാ തേ, സമണ, ഛായാ"തി വത്വാ അഞ്ഞഞ്ച ബഹും അത്തനോ അനുരൂപം വദന്തോ അട്ഠാസി. ഭഗവാ കതഭത്തകിച്ചോ അനുമോദനം കത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. കുമാരോപി "ദായജ്ജം മേ, സമണ, ദേഹി, ദായജ്ജം മേ, സമണ, ദേഹീ"തി ഭഗവന്തം അനുബന്ധി. ഭഗവാ കുമാരം ന നിവത്താപേസി, പരിജനോപി ഭഗവതാ സദ്ധിം

ഗച്ഛന്തം നിവത്തേതും നാസക്ഖി. ഇതി സോ ഭഗവതാ സദ്ധിം ആരാമമേവ അഗമാസി.

തതോ ഭഗവാ ചിന്തേസി "യം അയം പിതു സന്തകം ധനം ഇച്ഛതി, തം വട്ടാനുഗതം സവിഘാതം, ഹന്ദസ്സ ബോധിമണ്ഡേ പടിലദ്ധം സത്തവിധം അരിയധനം ദേമി, ലോകുത്തരദായജ്ജസ്സ നം സാമികം കരോമീ"തി ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ആമന്തേസി "തേന ഹി, ത്വം സാരിപുത്ത, രാഹുലകുമാരം പബ്ബാജേഹീ"തി. ഥേരോ തം പബ്ബാജേസി. പബ്ബജിതേ പന കുമാരേ രഞ്ഞോ അധിമത്തം ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജി. തം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ ഭഗവതോ നിവേദേത്വാ "സാധു, ഭന്തേ, അയ്യാ മാതാപിതൂഹി അനനുഞ്ഞാതം പുത്തം ന പബ്ബാജേയ്യു"ന്തി വരം യാചി. ഭഗവാ തസ്സ തം വരം ദത്വാ പുനദിവസേ രാജനിവേസനേ കതപാതരാസോ ഏകമന്തം നിസിന്നേന രഞ്ഞാ "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ദുക്കരകാരികകാലേ ഏകാ ദേവതാ മം ഉപസങ്കമിത്വാ 'പുത്തോ തേ കാലകതോ'തി ആഹ, തസ്സാ വചനം അസദ്ദഹന്തോ 'ന മയ്ഹം പുത്തോ ബോധിം അപ്പത്വാ കാലം കരോതീ'തി തം പടിക്ഖിപി"ന്തി വുത്തേ "ഇദാനി കിം സദ്ദഹിസ്സഥ, യേ തുമ്ഹേ പുബ്ബേപി അട്ഠികാനി ദസ്സേത്വാ 'പുത്തോ തേ മതോ'തി വുത്തേ ന സദ്ദഹിത്ഥാ"തി ഇമിസ്സാ അട്ഠുപ്പത്തിയാ **മഹാധമ്മപാലജാതകം** കഥേസി. കഥാപരിയോസാനേ രാജാ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠാസി.

ഇതി ഭഗവാ പിതരം തീസു ഫലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ പുനദേവ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ വേളുവനേ വിഹാസി. തസ്മിം സമയേ അനാഥപിണ്ഡികോ ഗഹപതി പഞ്ചഹി സകടസതേഹി ഭണ്ഡം ആദായ രാജഗഹേ അത്തനോ പിയസഹായകസ്സ സേട്ഠിനോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഉപ്പന്നഭാവം സുത്വാ ബലവപച്ചൂസസമയേ ദേവതാനുഭാവേന വിവടേന ദ്വാരേന സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ധമ്മം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ ദുതിയദിവസേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ സാവത്ഥിം ആഗമനത്ഥായ സത്ഥു പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ പഞ്ചചത്താലീസയോജനട്ഠാനേ സതസഹസ്സം സതസഹസ്സം ദത്വാ യോജനികേ യോജനികേ വിഹാരേ കാരേത്വാ ജേതവനം കോടിസന്ഥാരേന അട്ഠാരസഹിരഞ്ഞകോടീഹി കിണിത്വാ നവകമ്മം പട്ഠപേസി. സോ മജ്ഝേ ദസബലസ്സ ഗന്ധകുടിം കാരേസി, തം പരിവാരേത്വാ അസീതിമഹാഥേരാനം പാടിയേക്കസന്നിവേസനേ ആവാസേ ഏകകൂടാഗാരദ്വികൂടാഗാരഹംസവട്ടകദീഘസാലാമണ്ഡപാദിവസേന സേസസേനാസനാനി പോക്ഖരണീചങ്കമനരത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാനി ചാതി അട്ഠാരസകോടിപരിച്ചാഗേന രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ മനോരമം വിഹാരം കാരാപേത്വാ ദസബലസ്സ ആഗമനത്ഥായ ദൂതം പേസേസി. സത്ഥാ ദൂതസ്സ വചനം സുത്വാ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ രാജഗഹാ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിനഗരം പാപുണി.

മഹാസേട്ഠിപി ഖോ വിഹാരമഹം സജ്ജേത്വാ തഥാഗതസ്സ ജേതവനപ്പവിസനദിവസേ പുത്തം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം കത്വാ അലങ്കതപടിയത്തേഹേവ പഞ്ചഹി കുമാരസതേഹി സദ്ധിം പേസേസി. സോ സപരിവാരോ പഞ്ചവണ്ണവത്ഥസമുജ്ജലാനി പഞ്ച ധജസതാനി ഗഹേത്വാ ദസബലസ്സ പുരതോ അഹോസി. തേസം പച്ഛതോ മഹാസുഭദ്ദാ ചൂളസുഭദ്ദാതി ദ്വേ സേട്ഠിധീതരോ പഞ്ചഹി കുമാരികാസതേഹി സദ്ധിം പുണ്ണഘടേ ഗഹേത്വാ

നിക്ഖമിംസു. താസം പച്ഛതോ സേട്ഠിഭരിയാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ പഞ്ചഹി മാതുഗാമസതേഹി സദ്ധിം പുണ്ണപാതിയോ ഗഹേത്വാ നിക്ഖമി. സബ്ബേസം പച്ഛതോ സയം മഹാസേട്ഠി അഹതവത്ഥനിവത്ഥോ അഹതവത്ഥനിവത്ഥേഹേവ പഞ്ചഹി സേട്ഠിസതേഹി സദ്ധിം ഭഗവന്തം അബ്ഭുഗ്ഗഞ്ഛി. ഭഗവാ ഇമം ഉപാസകപരിസം പുരതോ കത്വാ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ അത്തനോ സരീരപ്പഭായ സുവണ്ണരസസേകപിഞ്ജരാനി വിയ വനന്തരാനി കുരുമാനോ അനന്തായ ബുദ്ധലീളായ അപടിസമായ ബുദ്ധസിരിയാ ജേതവനവിഹാരം പാവിസി.

അഥ നം അനാഥപിണ്ഡികോ പുച്ഛി - "കഥാഹം, ഭന്തേ, ഇമസ്മിം വിഹാരേ പടിപജ്ജാമീ"തി. തേന ഹി ഗഹപതി ഇമം വിഹാരം ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദേഹീതി. "സാധു, ഭന്തേ"തി മഹാസേട്ഠി സുവണ്ണഭിങ്കാരം ആദായ ദസബലസ്സ ഹത്ഥേ ഉദകം പാതേത്വാ "ഇമം ജേതവനവിഹാരം ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി അദാസി. സത്ഥാ വിഹാരം പടിഗ്ഗഹേത്വാ അനുമോദനം കരോന്തോ -

"സീതം ഉണ്ഹം പടിഹന്തി, തതോ വാളമിഗാനി ച;
സരീസപേ ച മകസേ, സിസിരേ ചാപി വുട്ഠിയോ.

"തതോ വാതാതപോ ഘോരോ, സഞ്ജാതോ പടിഹഞ്ഞതി;
ലേണത്ഥഞ്ച സുഖത്ഥഞ്ച, ഝായിതുഞ്ച വിപസ്സിതും.

"വിഹാരദാനം സങ്ഘസ്സ, അഗ്ഗം ബുദ്ധേന വണ്ണിതം;
തസ്മാ ഹി പണ്ഡിതോ പോസോ, സമ്പസ്സം അത്ഥമത്തനോ.

"വിഹാരേ കാരയേ രമ്മേ, വാസയേത്ഥ ബഹുസ്സുതേ;
തേസം അന്നഞ്ച പാനഞ്ച, വത്ഥസേനാസനാനി ച.

"ദദേയ്യ ഉജുഭൂതേസു, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ;
തേ തസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തി, സബ്ബദുക്ഖാപനൂദനം;
യം സോ ധമ്മം ഇധഞ്ഞായ, പരിനിബ്ബാതി അനാസവോ"തി. (ചൂളവ॰ ൨൯൫) -

വിഹാരാനിസംസം കഥേസി. അനാഥപിണ്ഡികോ ദുതിയദിവസതോ പട്ഠായ വിഹാരമഹം ആരഭി. വിസാഖായ പാസാദമഹോ ചതൂഹി മാസേഹി നിട്ഠിതോ, അനാഥപിണ്ഡികസ്സ പന വിഹാരമഹോ നവഹി മാസേഹി നിട്ഠാസി. വിഹാരമഹേപി അട്ഠാരസേവ കോടിയോ പരിച്ചാഗം അഗമംസു. ഇതി ഏകസ്മിംയേവ വിഹാരേ ചതുപണ്ണാസകോടിസങ്ഖ്യം ധനം പരിച്ചജി.

അതീതേ പന വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ പുനബ്ബസുമിത്തോ നാമ സേട്ഠി സുവണ്ണിട്ഠകാസന്ഥാരേന കിണിത്വാ തസ്മിംയേവ ഠാനേ യോജനപ്പമാണം സങ്ഘാരാമം കാരേസി. സിഖിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ സിരിവഡ്ഢോ നാമ സേട്ഠി സുവണ്ണഫാലസന്ഥാരേന കിണിത്വാ തസ്മിംയേവ ഠാനേ തിഗാവുതപ്പമാണം സങ്ഘാരാമം കാരേസി. വേസ്സഭുസ്സ ഭഗവതോ കാലേ സോത്ഥിജോ നാമ സേട്ഠി സുവണ്ണഹത്ഥിപദസന്ഥാരേന കിണിത്വാ തസ്മിംയേവ ഠാനേ അഡ്ഢയോജനപ്പമാണം സങ്ഘാരാമം കാരേസി.

കകുസന്ധസ്സ ഭഗവതോ കാലേ അച്ചുതോ നാമ സേട്ഠി സുവണ്ണിട്ഠകാസന്ഥാരേന കിണിത്വാ തസ്മിംയേവ ഠാനേ ഗാവുതപ്പമാണം സങ്ഘാരാമം കാരേസി. കോണാഗമനസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഉഗ്ഗോ നാമ സേട്ഠി സുവണ്ണകച്ഛപസന്ഥാരേന കിണിത്വാ തസ്മിംയേവ ഠാനേ അഡ്ഢഗാവുതപ്പമാണം സങ്ഘാരാമം കാരേസി. കസ്സപസ്സ ഭഗവതോ കാലേ സുമങ്ഗലോ നാമ സേട്ഠി സുവണ്ണകട്ടിസന്ഥാരേന കിണിത്വാ തസ്മിംയേവ ഠാനേ സോളസകരീസപ്പമാണം സങ്ഘാരാമം കാരേസി. അമ്ഹാകം പന ഭഗവതോ കാലേ അനാഥപിണ്ഡികോ നാമ സേട്ഠി കഹാപണകോടിസന്ഥാരേന കിണിത്വാ തസ്മിംയേവ ഠാനേ അട്ഠകരീസപ്പമാണം സങ്ഘാരാമം കാരേസി. ഇദം കിര ഠാനം സബ്ബബുദ്ധാനം അവിജഹിതട്ഠാനമേവ.

ഇതി മഹാബോധിമണ്ഡേ സബ്ബഞ്ഞുതപ്പത്തിതോ യാവ മഹാപരിനിബ്ബാനമഞ്ചാ യസ്മിം യസ്മിം ഠാനേ ഭഗവാ വിഹാസി, ഇദം **സന്തികേനിദാനം** നാമ, തസ്സ വസേന സബ്ബജാതകാനി വണ്ണയിസ്സാമ.

നിദാനകഥാ നിട്ഠിതാ.

൧. ഏകകനിപാതോ

൧. അപണ്ണകവഗ്ഗോ

൧. അപണ്ണകജാതകവണ്ണനാ

ഇമം താവ അപണ്ണകധമ്മദേസനം ഭഗവാ സാവത്ഥിം ഉപനിസ്സായ ജേതവനമഹാവിഹാരേ വിഹരന്തോ കഥേസി. കം പന ആരബ്ഭ അയം കഥാ സമുട്ഠിതാതി? സേട്ഠിസ്സ സഹായകേ പഞ്ചസതേ തിത്ഥിയസാവകേ. ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ അനാഥപിണ്ഡികോ സേട്ഠി അത്തനോ സഹായകേ പഞ്ചസതേ അഞ്ഞതിത്ഥിയസാവകേ ആദായ ബഹും മാലാഗന്ധവിലേപനഞ്ചേവ സപ്പിതേലമധുഫാണിതവത്ഥച്ഛാദനാനി ച ഗാഹാപേത്വാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ ഭേസജ്ജാനി ചേവ വത്ഥാനി ച ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഛ നിസജ്ജാദോസേ വജ്ജേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. തേപി അഞ്ഞതിത്ഥിയസാവകാ തഥാഗതം വന്ദിത്വാ സത്ഥു പുണ്ണചന്ദസസ്സിരികം മുഖം, ലക്ഖണാനുബ്യഞ്ജനപടിമണ്ഡിതം ബ്യാമപ്പഭാപരിക്ഖിത്തം ബ്രഹ്മകായം, ആവേളാവേളാ യമകയമകാ ഹുത്വാ നിച്ഛരന്തിയോ ഘനബുദ്ധരസ്മിയോ ച ഓലോകയമാനാ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ സമീപേയേവ നിസീദിംസു.

അഥ നേസം സത്ഥാ മനോസിലാതലേ സീഹനാദം നദന്തോ തരുണസീഹോ വിയ ഗജ്ജന്തോ പാവുസ്സകമേഘോ വിയ ച ആകാസഗങ്ഗം ഓതാരേന്തോ വിയ ച രതനദാമം ഗന്ഥേന്തോ വിയ ച അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതേന സവനീയേന കമനീയേന ബ്രഹ്മസ്സരേന നാനാനയവിചിത്തം മധുരധമ്മകഥം കഥേസി. തേ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പസന്നചിത്താ ഉട്ഠായ ദസബലം വന്ദിത്വാ അഞ്ഞതിത്ഥിയസരണം ഭിന്ദിത്വാ ബുദ്ധം സരണം അഗമംസു. തേ തതോ പട്ഠായ നിച്ചകാലം അനാഥപിണ്ഡികേന സദ്ധിം ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണന്തി, ദാനം ദേന്തി, സീലം രക്ഖന്തി, ഉപോസഥകമ്മം കരോന്തി.

അഥ ഭഗവാ സാവത്ഥിതോ പുനദേവ രാജഗഹം അഗമാസി. തേ തഥാഗതസ്സ ഗതകാലേ തം സരണം ഭിന്ദിത്വാ പുന അഞ്ഞതിത്ഥിയസരണം ഗന്ത്വാ അത്തനോ മൂലട്ഠാനേയേവ പതിട്ഠിതാ. ഭഗവാപി സത്തട്ഠ മാസേ വീതിനാമേത്വാ പുന ജേതവനമേവ അഗമാസി. അനാഥപിണ്ഡികോ പുനപി തേ ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. തേപി ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. അഥ നേസം തഥാഗതേ ചാരികം പക്കന്തേ ഗഹിതസരണം ഭിന്ദിത്വാ പുന അഞ്ഞതിത്ഥിയസരണമേവ ഗഹേത്വാ മൂലേ പതിട്ഠിതഭാവം ഭഗവതോ ആരോചേസി.

ഭഗവാ അപരിമിതകപ്പകോടിയോ നിരന്തരം പവത്തിതവചീസുചരിതാനുഭാവേന ദിബ്ബഗന്ധഗന്ധിതം നാനാഗന്ധപൂരിതം രതനകരണ്ഡകം വിവരന്തോ വിയ മുഖപദുമം വിവരിത്വാ മധുരസ്സരം നിച്ഛാരേന്തോ ''സച്ചം കിര തുമ്ഹേ ഉപാസകാ തീണി സരണാനി ഭിന്ദിത്വാ അഞ്ഞതിത്ഥിയസരണം ഗതാ''തി പുച്ഛി. അഥ തേഹി പടിച്ഛാദേതും അസക്കോന്തേഹി ''സച്ചം ഭഗവാ''തി വുത്തേ സത്ഥാ ''ഉപാസകാ ഹേട്ഠാ

അവീചിം ഉപരി ഭവഗ്ഗം പരിച്ഛേദം കത്വാ തിരിയം അപരിമാണാസു ലോകധാതൂസു സീലാദീഹി ഗുണേഹി ബുദ്ധേന സദിസോ നാമ നത്ഥി, കുതോ അധികതരോ''തി. ''യാവതാ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ അപദാ വാ ദ്വിപദാ വാ ചതുപ്പദാ വാ ബഹുപ്പദാ വാ, തഥാഗതോ തേസം അഗ്ഗമക്ഖായതി (സം॰ നി॰ ൫.൧൩൯; അ॰ നി॰ ൪.൩൪), യം കിഞ്ചി വിത്തം ഇധ വാ ഹുരം വാ...പേ॰... (ഖു॰ പാ॰ ൬.൩; സു॰ നി॰ ൨൨൬) അഗ്ഗതോ വേ പസന്നാന''ന്തിആദീഹി (അ॰ നി॰ ൪.൩൪; ഇതിവു॰ ൯൦) സുത്തേഹി പകാസിതേ രതനത്തയഗുണേ പകാസേത്വാ ''ഏവം ഉത്തമഗുണേഹി സമന്നാഗതം രതനത്തയം സരണം ഗതാ ഉപാസകാ വാ ഉപാസികാ വാ നിരയാദീസു നിബ്ബത്തകാ നാമ നത്ഥി, അപായനിബ്ബത്തിതോ പന മുച്ചിത്വാ ദേവലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ മഹാസമ്പത്തിം അനുഭോന്തി, തസ്മാ തുമ്ഹേഹി ഏവരൂപം സരണം ഭിന്ദിത്വാ അഞ്ഞതിത്ഥിയസരണം ഗച്ഛന്തേഹി അയുത്തം കത''ന്തി ആഹ.

ഏത്ഥ ച തീണി രതനാനി മോക്ഖവസേന ഉത്തമവസേന സരണഗതാനം അപായേസു നിബ്ബത്തിയാ അഭാവദീപനത്ഥം ഇമാനി സുത്താനി ദസ്സേതബ്ബാനി -

''യേ കേചി ബുദ്ധം സരണം ഗതാസേ, ന തേ ഗമിസ്സന്തി അപായഭൂമിം;
പഹായ മാനുസം ദേഹം, ദേവകായം പരിപൂരേസ്സന്തി. (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൩൨; സം॰ നി॰ ൧.൩൭);

''യേ കേചി ധമ്മം സരണം ഗതാസേ, ന തേ ഗമിസ്സന്തി അപായഭൂമിം;
പഹായ മാനുസം ദേഹം, ദേവകായം പരിപൂരേസ്സന്തി.

''യേ കേചി സങ്ഘം സരണം ഗതാസേ, ന തേ ഗമിസ്സന്തി അപായഭൂമിം;
പഹായ മാനുസം ദേഹം, ദേവകായം പരിപൂരേസ്സന്തി.

''ബഹും വേ സരണം യന്തി, പബ്ബതാനി വനാനി ച;
ആരാമരുക്ഖചേത്യാനി, മനുസ്സാ ഭയതജ്ജിതാ.

''നേതം ഖോ സരണം ഖേമം, നേതം സരണമുത്തമം;
നേതം സരണമാഗമ്മ, സബ്ബദുക്ഖാ പമുച്ചതി.

''യോ ച ബുദ്ധഞ്ച ധമ്മഞ്ച, സങ്ഘഞ്ച സരണം ഗതോ;
ചത്താരി അരിയസച്ചാനി, സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി.

''ദുക്ഖം ദുക്ഖസമുപ്പാദം, ദുക്ഖസ്സ ച അതിക്കമം;
അരിയഞ്ചട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം, ദുക്ഖൂപസമഗാമിനം.

''ഏതം ഖോ സരണം ഖേമം, ഏതം സരണമുത്തമം;
ഏതം സരണമാഗമ്മ, സബ്ബദുക്ഖാ പമുച്ചതീ''തി. (ധ॰ പ॰ ൧൮൮-൧൯൨);

ന കേവലഞ്ച നേസം സത്ഥാ ഏത്തകംയേവ ധമ്മം ദേസേസി, അപിച ഖോ ''ഉപാസകാ ബുദ്ധാനുസ്സതികമ്മട്ഠാനം നാമ, ധമ്മാനുസ്സതികമ്മട്ഠാനം നാമ, സങ്ഘാനുസ്സതികമ്മട്ഠാനം നാമ സോതാപത്തിമഗ്ഗം ദേതി, സോതാപത്തിഫലം ദേതി, സകദാഗാമിമഗ്ഗം ദേതി, സകദാഗാമിഫലം ദേതി, അനാഗാമിമഗ്ഗം ദേതി, അനാഗാമിഫലം ദേതി, അരഹത്തമഗ്ഗം ദേതി, അരഹത്തഫലം

ദേതീ"തിഏവമാദീഹിപി നയേഹി ധമ്മം ദേസേത്വാ "ഏവരൂപം നാമ സരണം ഭിന്ദന്തേഹി അയുത്തം തുമ്ഹേഹി കത"ന്തി ആഹ. ഏത്ഥ ച ബുദ്ധാനുസ്സതികമ്മട്ഠാനാദീനം സോതാപത്തിമഗ്ഗാദിപ്പദാനം "ഏകധമ്മോ, ഭിക്ഖവേ, ഭാവിതോ ബഹുലീകതോ ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി. കതമോ ഏകധമ്മോ? ബുദ്ധാനുസ്സതീ"തിഏവമാദീഹി (അം॰ നി॰ ൧.൨൯൬) സുത്തേഹി ദീപേതബ്ബം.

ഏവം ഭഗവാ നാനപ്പകാരേഹി ഉപാസകേ ഓവദിത്വാ "ഉപാസകാ പുബ്ബേപി മനുസ്സാ അസരണം 'സരണ'ന്തി തക്കഗ്ഗാഹേന വിരദ്ധഗ്ഗാഹേന ഗഹേത്വാ അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതേ കന്താരേ യക്ഖഭക്ഖാ ഹുത്വാ മഹാവിനാസം പത്താ, അപണ്ണകഗ്ഗാഹം പന ഏകംസികഗ്ഗാഹം അവിരദ്ധഗ്ഗാഹം ഗഹിതമനുസ്സാ തസ്മിംയേവ കന്താരേ സോത്ഥിഭാവം പത്താ"തി വത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. അഥ ഖോ അനാഥപിണ്ഡികോ ഗഹപതി ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ അഭിത്ഥവിത്വാ സിരസ്മിം അഞ്ജലിം പതിട്ഠാപേത്വാ ഏവമാഹ "ഭന്തേ, ഇദാനി താവ ഇമേസം ഉപാസകാനം ഉത്തമസരണം ഭിന്ദിത്വാ തക്കഗ്ഗഹണം അമ്ഹാകം പാകടം, പുബ്ബേ പന അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതേ കന്താരേ തക്കികാനം വിനാസോ, അപണ്ണകഗ്ഗാഹം ഗഹിതമനുസ്സാനഞ്ച സോത്ഥിഭാവോ അമ്ഹാകം പടിച്ഛന്നോ, തുമ്ഹാകമേവ പാകടോ, സാധു വത നോ ഭഗവാ ആകാസേ പുണ്ണചന്ദം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ ഇമം കാരണം പാകടം കരോതൂ"തി. അഥ ഭഗവാ "മയാ ഖോ, ഗഹപതി, അപരിമിതകാലം ദസ പാരമിയോ പൂരേത്വാ ലോകസ്സ കങ്ഖച്ഛേദനത്ഥമേവ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം പടിവിദ്ധം, സീഹവസായ സുവണ്ണനാളിം പൂരേന്തോ വിയ സക്കച്ചം സോതം ഓദഹിത്വാ സുണോഹീ"തി സേട്ഠിനോ സതുപ്പാദം ജനേത്വാ ഹിമഗബ്ഭം പദാലേത്വാ പുണ്ണചന്ദം നീഹരന്തോ വിയ ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നകാരണം പാകടം അകാസി.

അതീതേ കാസിരട്ഠേ ബാരാണസിനഗരേ ബ്രഹ്മദത്തോ നാമ രാജാ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ സത്ഥവാഹകുലേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ ദസമാസച്ചയേന മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന വയപ്പത്തോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി വണിജ്ജം കരോന്തോ വിചരതി. സോ കദാചി പുബ്ബന്തതോ അപരന്തം ഗച്ഛതി, കദാചി അപരന്തതോ പുബ്ബന്തം. ബാരാണസിയംയേവ അഞ്ഞോപി സത്ഥവാഹപുത്തോ അത്ഥി ബാലോ അബ്യത്തോ അനുപായകുസലോ. തദാ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിതോ മഹഗ്ഘം ഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ പഞ്ച സകടസതാനി പൂരേത്വാ ഗമനസജ്ജാനി കത്വാ ഠപേസി. സോപി ബാലസത്ഥവാഹപുത്തോ തഥേവ പഞ്ച സകടസതാനി പൂരേത്വാ ഗമനസജ്ജാനി കത്വാ ഠപേസി.

തദാ ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി "സചേ അയം ബാലസത്ഥവാഹപുത്തോ മയാ സദ്ധിംയേവ ഗമിസ്സതി, സകടസഹസ്സേ ഏകതോ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തേ മഗ്ഗോപി നപ്പഹോസ്സതി, മനുസ്സാനം ദാരുദകാദീനിപി, ബലിബദ്ദാനം തിണാനിപി ദുല്ലഭാനി ഭവിസ്സന്തി, ഏതേന വാ മയാ വാ പുരതോ ഗന്തും വട്ടതീ"തി. സോ തം പക്കോസാപേത്വാ ഏതമത്ഥം ആരോചേത്വാ "ദ്വീഹിപി അമ്ഹേഹി ഏകതോ ഗന്തും ന സക്കാ, കിം ത്വം പുരതോ ഗമിസ്സസി, ഉദാഹു പച്ഛതോ"തി ആഹ. സോ ചിന്തേസി "മയി പുരതോ ഗച്ഛന്തേ ബഹൂ ആനിസംസാ, മഗ്ഗേന

അഭിന്നേനേവ ഗമിസ്സാമി, ഗോണാ അനാമട്ഠതിണം ഖാദിസ്സന്തി, മനുസ്സാനം അനാമട്ഠം സൂപേയ്യപണ്ണം ഭവിസ്സതി, പസന്നം ഉദകം ഭവിസ്സതി, യഥാരുചിം അഗ്ഘം ഠപേത്വാ ഭണ്ഡം വിക്കിണിസ്സാമീ"തി. സോ "അഹം, സമ്മ, പുരതോ ഗമിസ്സാമീ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോപി പച്ഛതോ ഗമനേ ബഹൂ ആനിസംസേ അദ്ദസ. ഏവം ഹിസ്സ അഹോസി - "പുരതോ ഗച്ഛന്താ മഗ്ഗേ വിസമട്ഠാനം സമം കരിസ്സന്തി, അഹം തേഹി ഗതമഗ്ഗേന ഗമിസ്സാമി, പുരതോ ഗതേഹി ബലിബദ്ദേഹി പരിണതഥദ്ധതിണേ ഖാദിതേ മമ ഗോണാ പുന ഉട്ഠിതാനി മധുരതിണാനി ഖാദിസ്സന്തി, ഗഹിതപണ്ണട്ഠാനതോ ഉട്ഠിതം മനുസ്സാനം സൂപേയ്യപണ്ണം മധുരം ഭവിസ്സതി, അനുദകേ ഠാനേ ആവാടം ഖണിത്വാ ഏതേ ഉദകം ഉപ്പാദേസ്സന്തി, തേഹി കതേസു ആവാടേസു മയം ഉദകം പിവിസ്സാമ, അഗ്ഘട്ഠപനം നാമ മനുസ്സാനം ജീവിതാ വോരോപനസദിസം, അഹം പച്ഛതോ ഗന്ത്വാ ഏതേഹി ഠപിതഗ്ഘേന ഭണ്ഡം വിക്കിണിസ്സാമീ"തി. അഥ സോ ഏത്തകേ ആനിസംസേ ദിസ്വാ "സമ്മ, ത്വം പുരതോ ഗച്ഛാഹീ"തി ആഹ. "സാധു, സമ്മാ"തി ബാലസത്ഥവാഹോ സകടാനി യോജേത്വാ നിക്ഖന്തോ അനുപുബ്ബേന മനുസ്സാവാസം അതിക്കമിത്വാ കന്താരമുഖം പാപുണി.

കന്താരം നാമ - ചോരകന്താരം, വാളകന്താരം, നിരുദകകന്താരം, അമനുസ്സകന്താരം, അപ്പഭക്ഖകന്താരന്തി പഞ്ചവിധം. തത്ഥ ചോരേഹി അധിട്ഠിതമഗ്ഗോ **ചോരകന്താരം** നാമ. സീഹാദീഹി അധിട്ഠിതമഗ്ഗോ **വാളകന്താരം** നാമ. യത്ഥ ന്ഹായിതും വാ പാതും വാ ഉദകം നത്ഥി, ഇദം **നിരുദകകന്താരം** നാമ. അമനുസ്സാധിട്ഠിതം **അമനുസ്സകന്താരം** നാമ. മൂലഖാദനീയാദിവിരഹിതം **അപ്പഭക്ഖകന്താരം** നാമ. ഇമസ്മിം പഞ്ചവിധേ കന്താരേ തം കന്താരം നിരുദകകന്താരഞ്ചേവ അമനുസ്സകന്താരഞ്ച. തസ്മാ സോ ബാലസത്ഥവാഹപുത്തോ സകടേസു മഹന്തമഹന്താ ചാടിയോ ഠപേത്വാ ഉദകസ്സ പൂരാപേത്വാ സട്ഠിയോജനികം കന്താരം പടിപജ്ജി.

അഥസ്സ കന്താരമജ്ഝം ഗതകാലേ കന്താരേ അധിവത്ഥയക്ഖോ "ഇമേഹി മനുസ്സേഹി ഗഹിതം ഉദകം ഛഡ്ഡാപേത്വാ ദുബ്ബലേ കത്വാ സബ്ബേവ നേ ഖാദിസ്സാമീ"തി സബ്ബസേതതരുണബലിബദ്ദയുത്തം മനോരമം യാനകം മാപേത്വാ ധനുകലാപഫലകാവുധഹത്ഥേഹി ദസഹി ദ്വാദസഹി അമനുസ്സേഹി പരിവുതോ ഉപ്പലകുമുദാനി പിളന്ധിത്വാ അല്ലകേസോ അല്ലവത്ഥോ ഇസ്സരപുരിസോ വിയ തസ്മിം യാനകേ നിസീദിത്വാ കദ്ദമമക്ഖിതേഹി ചക്കേഹി പടിപഥം അഗമാസി. പരിവാരഅമനുസ്സാപിസ്സ പുരതോ ച പച്ഛതോ ച ഗച്ഛന്താ അല്ലകേസാ അല്ലവത്ഥാ ഉപ്പലകുമുദമാലാ പിളന്ധിത്വാ പദുമപുണ്ഡരീകകലാപേ ഗഹേത്വാ ഭിസമുളാലാനി ഖാദന്താ ഉദകബിന്ദൂഹി ചേവ കലലേഹി ച പഗ്ഘരന്തേഹി അഗമംസു. സത്ഥവാഹാ ച നാമ യദാ ധുരവാതോ വായതി, തദാ യാനകേ നിസീദിത്വാ ഉപട്ഠാകപരിവുതാ രജം പരിഹരന്താ പുരതോ ഗച്ഛന്തി. യദാ പച്ഛതോ വാതോ വായതി, തദാ തേനേവ നയേന പച്ഛതോ ഗച്ഛന്തി. തദാ പന ധുരവാതോ അഹോസി, തസ്മാ സോ സത്ഥവാഹപുത്തോ പുരതോ അഗമാസി.

യക്ഖോ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ അത്തനോ യാനകം മഗ്ഗാ ഓക്കമാപേത്വാ "കഹം ഗച്ഛഥാ"തി തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം അകാസി. സത്ഥവാഹോപി അത്തനോ യാനകം മഗ്ഗാ ഓക്കമാപേത്വാ സകടാനം ഗമനോകാസം ദത്വാ ഏകമന്തേ ഠിതോ തം യക്ഖം അവോച "ഭോ, അമ്ഹേ താവ ബാരാണസിതോ ആഗച്ഛാമ. തുമ്ഹേ പന ഉപ്പലകുമുദാനി പിളന്ധിത്വാ

പദുമപുണ്ഡരീകഹത്ഥാ ഭിസമുളാലാനി ഖാദന്താ കദ്ദമമക്ഖിതാ ഉദകബിന്ദൂഹി പഗ്ഘരന്തേഹി ആഗച്ഛഥ. കിം നു ഖോ തുമ്ഹേഹി ആഗതമഗ്ഗേ ദേവോ വസ്സതി, ഉപ്പലാദിസഞ്ഛന്നാനി വാ സരാനി അത്ഥീ''തി പുച്ഛി. യക്ഖോ തസ്സ കഥം സുത്വാ ''സമ്മ, കിം നാമേതം കഥേസി. ഏസാ നീലവനരാജി പഞ്ഞായതി. തതോ പട്ഠായ സകലം അരഞ്ഞം ഏകോദകം, നിബദ്ധം ദേവോ വസ്സതി, കന്ദരാ പൂരാ, തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ പദുമാദിസഞ്ഛന്നാനി സരാനി അത്ഥീ''തി വത്വാ പടിപാടിയാ ഗച്ഛന്തേസു സകടേസു ''ഇമാനി സകടാനി ആദായ കഹം ഗച്ഛഥാ''തി പുച്ഛി. ''അസുകജനപദം നാമാ''തി. ''ഇമസ്മിം ചിമസ്മിഞ്ച സകടേ കിം നാമ ഭണ്ഡ''ന്തി? ''അസുകഞ്ച അസുകഞ്ചാ''തി. ''പച്ഛതോ ആഗച്ഛന്തം സകടം അതിവിയ ഗരുകം ഹുത്വാ ആഗച്ഛതി, ഏതസ്മിം കിം ഭണ്ഡ''ന്തി? ''ഉദകം ഏത്ഥാ''തി. ''പരതോ താവ ഉദകം ആനേന്തേഹി വോ മനാപം കതം, ഇതോ പട്ഠായ പന ഉദകേന കിച്ചം നത്ഥി, പുരതോ ബഹു ഉദകം, ചാടിയോ ഭിന്ദിത്വാ ഉദകം ഛഡ്ഡേത്വാ സുഖേന ഗച്ഛഥാ''തി ആഹ. ഏവഞ്ച പന വത്വാ ''തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ, അമ്ഹാകം പപഞ്ചോ ഹോതീ''തി ഥോകം ഗന്ത്വാ തേസം അദസ്സനം പത്വാ അത്തനോ യക്ഖനഗരമേവ അഗമാസി.

സോപി ബാലസത്ഥവാഹോ അത്തനോ ബാലതായ യക്ഖസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ ചാടിയോ ഭിന്ദാപേത്വാ പസതമത്തമ്പി ഉദകം അനവസേസേത്വാ സബ്ബം ഛഡ്ഡാപേത്വാ സകടാനി പാജാപേസി, പുരതോ അപ്പമത്തകമ്പി ഉദകം നാഹോസി, മനുസ്സാ പാനീയം അലഭന്താ കിലമിംസു. തേ യാവ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനാ ഗന്ത്വാ സകടാനി മോചേത്വാ പരിവട്ടകേന ഠപേത്വാ ഗോണേ ചക്കേസു ബന്ധിംസു. നേവ ഗോണാനം ഉദകം അഹോസി, ന മനുസ്സാനം യാഗുഭത്തം വാ. ദുബ്ബലമനുസ്സാ തത്ഥ തത്ഥ നിപജ്ജിത്വാ സയിംസു. രത്തിഭാഗസമനന്തരേ യക്ഖാ യക്ഖനഗരതോ ആഗന്ത്വാ സബ്ബേപി ഗോണേ ച മനുസ്സേ ച ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ അട്ഠീനി അവസേസേത്വാ അഗമംസു. ഏവമേകം ബാലസത്ഥവാഹപുത്തം നിസ്സായ സബ്ബേപി തേ വിനാസം പാപുണിംസു, ഹത്ഥട്ഠികാദീനി ദിസാവിദിസാസു വിപ്പകിണ്ണാനി അഹേസും. പഞ്ച സകടസതാനി യഥാപൂരിതാനേവ അട്ഠംസു.

ബോധിസത്തോപി ഖോ ബാലസത്ഥവാഹപുത്തസ്സ നിക്ഖന്തദിവസതോ മാസഡ്ഢമാസം വീതിനാമേത്വാ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി നഗരാ നിക്ഖമ്മ അനുപുബ്ബേന കന്താരമുഖം പാപുണി. സോ തത്ഥ ഉദകചാടിയോ പൂരേത്വാ ബഹും ഉദകം ആദായ ഖന്ധാവാരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ മനുസ്സേ സന്നിപാതേത്വാ ഏവമാഹ ''തുമ്ഹേ മം അനാപുച്ഛിത്വാ പസതമത്തമ്പി ഉദകം മാ വളഞ്ജയിത്ഥ, കന്താരേ വിസരുക്ഖാ നാമ ഹോന്തി, പത്തം വാ പുപ്ഫം വാ ഫലം വാ തുമ്ഹേഹി പുരേ അഖാദിതപുബ്ബം മം അനാപുച്ഛിത്വാ മാ ഖാദിത്ഥാ''തി. ഏവം മനുസ്സാനം ഓവാദം ദത്വാ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി കന്താരം പടിപജ്ജി. തസ്മിം കന്താരമജ്ഝം സമ്പത്തേ സോ യക്ഖോ പുരിമനയേനേവ ബോധിസത്തസ്സ പടിപഥേ അത്താനം ദസ്സേസി. ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാവ അഞ്ഞാസി ''ഇമസ്മിം കന്താരേ ഉദകം നത്ഥി, നിരുദകകന്താരോ നാമേസ, അയഞ്ച നിബ്ഭയോ രത്തനേത്തോ, ഛായാപിസ്സ ന പഞ്ഞായതി, നിസ്സംസയം ഇമിനാ പുരതോ ഗതോ ബാലസത്ഥവാഹപുത്തോ സബ്ബം ഉദകം ഛഡ്ഡാപേത്വാ കിലമേത്വാ സപരിസോ ഖാദിതോ ഭവിസ്സതി, മയ്ഹം പന പണ്ഡിതഭാവം ഉപായകോസല്ലം ന ജാനാതി മഞ്ഞേ''തി. തതോ നം ആഹ ''ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, മയം വാണിജാ നാമ അഞ്ഞം ഉദകം അദിസ്വാ ഗഹിതഉദകം

ന ഛഡ്ഡേമ, ദിട്ഠട്ഠാനേ പന ഛഡ്ഡേത്വാ സകടാനി സല്ലഹുകാനി കത്വാ ഗമിസ്സാമാ''തി യക്ഖോ ഥോകം ഗന്ത്വാ അദസ്സനം ഉപഗമ്മ അത്തനോ യക്ഖനഗരമേവ ഗതോ.

യക്ഖേ പന ഗതേ മനുസ്സാ ബോധിസത്തം ആഹംസു ''അയ്യ, ഏതേ മനുസ്സാ 'ഏസാ നീലവനരാജി പഞ്ഞായതി, തതോ പട്ഠായ നിബദ്ധം ദേവോ വസ്സതീ'തി വത്വാ ഉപ്പലകുമുദമാലാധാരിനോ പദുമപുണ്ഡരീകകലാപേ ആദായ ഭിസമുളാലാനി ഖാദന്താ അല്ലവത്ഥാ അല്ലകേസാ ഉദകബിന്ദൂഹി പഗ്ഘരന്തേഹി ആഗതാ, ഉദകം ഛഡ്ഡേത്വാ സല്ലഹുകേഹി സകടേഹി ഖിപ്പം ഗച്ഛാമാ''തി. ബോധിസത്തോ തേസം കഥം സുത്വാ സകടാനി ഠപാപേത്വാ സബ്ബേ മനുസ്സേ സന്നിപാതാപേത്വാ ''തുമ്ഹേഹി 'ഇമസ്മിം കന്താരേ സരോ വാ പോക്ഖരണീ വാ അത്ഥീ'തി കസ്സചി സുതപുബ്ബ''ന്തി പുച്ഛി. ''ന, അയ്യ, സുതപുബ്ബ''ന്തി. നിരുദകകന്താരോ നാമ ഏസോ, ഇദാനി ഏകച്ചേ മനുസ്സാ ''ഏതായ നീലവനരാജിയാ പുരതോ ദേവോ വസ്സതീ''തി വദന്തി, ''വുട്ഠിവാതോ നാമ കിത്തകം ഠാനം വായതീ''തി? ''യോജനമത്തം, അയ്യാ''തി. ''കച്ചി പന വോ ഏകസ്സാപി സരീരം വുട്ഠിവാതോ പഹരതീ''തി? ''നത്ഥി അയ്യാ''തി. ''മേഘസീസം നാമ കിത്തകേ ഠാനേ പഞ്ഞായതീ''തി? ''തിയോജനമത്തേ അയ്യാ''തി. ''അത്ഥി പന വോ കേനചി ഏകമ്പി മേഘസീസം ദിട്ഠ''ന്തി? ''നത്ഥി, അയ്യാ''തി. ''വിജ്ജുലതാ നാമ കിത്തകേ ഠാനേ പഞ്ഞായതീ''തി? ''ചതുപ്പഞ്ചയോജനമത്തേ, അയ്യാ''തി. ''അത്ഥി പന വോ കേനചി വിജ്ജുലതോഭാസോ ദിട്ഠോ''തി? ''നത്ഥി, അയ്യാ''തി. ''മേഘസദ്ദോ നാമ കിത്തകേ ഠാനേ സുയ്യതീ''തി? ''ഏകദ്വിയോജനമത്തേ, അയ്യാ''തി. ''അത്ഥി പന വോ കേനചി മേഘസദ്ദോ സുതോ''തി? ''നത്ഥി, അയ്യാ''തി. ''ന ഏതേ മനുസ്സാ, യക്ഖാ ഏതേ, അമ്ഹേ ഉദകം ഛഡ്ഡാപേത്വാ ദുബ്ബലേ കത്വാ ഖാദിതുകാമാ ആഗതാ ഭവിസ്സന്തി. പുരതോ ഗതോ ബാലസത്ഥവാഹപുത്തോ ന ഉപായകുസലോ. അദ്ധാ സോ ഏതേഹി ഉദകം ഛഡ്ഡാപേത്വാ കിലമേത്വാ ഖാദിതോ ഭവിസ്സതി, പഞ്ച സകടസതാനി യഥാപൂരിതാനേവ ഠിതാനി ഭവിസ്സന്തി. അജ്ജ മയം താനി പസ്സിസ്സാമ, പസതമത്തമ്പി ഉദകം അഛഡ്ഡേത്വാ സീഘസീഘം പാജേഥാ''തി പാജാപേസി.

സോ ഗച്ഛന്തോ യഥാപൂരിതാനേവ പഞ്ച സകടസതാനി ഗോണമനുസ്സാനഞ്ച ഹത്ഥട്ഠികാദീനി ദിസാവിദിസാസു വിപ്പകിണ്ണാനി ദിസ്വാ സകടാനി മോചാപേത്വാ സകടപരിവട്ടകേന ഖന്ധാവാരം ബന്ധാപേത്വാ കാലസ്സേവ മനുസ്സേ ച ഗോണേ ച സായമാസഭത്തം ഭോജാപേത്വാ മനുസ്സാനം മജ്ഝേ ഗോണേ നിപജ്ജാപേത്വാ സയം ബലനായകോ ഹുത്വാ ഖഗ്ഗഹത്ഥോ തിയാമരത്തിം ആരക്ഖം ഗഹേത്വാ ഠിതകോവ അരുണം ഉട്ഠാപേസി. പുനദിവസേ പന പാതോവ സബ്ബകിച്ചാനി നിട്ഠാപേത്വാ ഗോണേ ഭോജേത്വാ ദുബ്ബലസകടാനി ഛഡ്ഡാപേത്വാ ഥിരാനി ഗാഹാപേത്വാ അപ്പഗ്ഘം ഭണ്ഡം ഛഡ്ഡാപേത്വാ മഹഗ്ഘം ഭണ്ഡം ആരോപാപേത്വാ യഥാധിപ്പേതം ഠാനം ഗന്ത്വാ ദിഗുണതിഗുണേന മൂലേന ഭണ്ഡം വിക്കിണിത്വാ സബ്ബം പരിസം ആദായ പുന അത്തനോ നഗരമേവ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മകഥം കഥേത്വാ ''ഏവം, ഗഹപതി, പുബ്ബേ തക്കഗ്ഗാഹഗാഹിനോ മഹാവിനാസം പത്താ, അപണ്ണകഗ്ഗാഹഗാഹിനോ പന അമനുസ്സാനം ഹത്ഥതോ മുച്ചിത്വാ സോത്ഥിനാ ഇച്ഛിതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പുന

സകട്ഠാനമേവ പച്ചാഗമിംസൂ''തി വത്വാ ദ്വേപി വത്ഥൂനി ഘടേത്വാ ഇമിസ്സാ അപണ്ണകധമ്മദേസനായ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧. ''അപണ്ണകം ഠാനമേകേ, ദുതിയം ആഹു തക്കികാ;
ഏതദഞ്ഞായ മേധാവീ, തം ഗണ്ഹേ യദപണ്ണക''ന്തി.

തത്ഥ **അപണ്ണക**ന്തി ഏകംസികം അവിരദ്ധം നിയ്യാനികം. **ഠാന**ന്തി കാരണം. കാരണഞ്ഹി യസ്മാ തദായത്തവുത്തിതായ ഫലം തിട്ഠതി നാമ, തസ്മാ ''ഠാന''ന്തി വുച്ചതി, ''ഠാനഞ്ച ഠാനതോ അട്ഠാനഞ്ച അട്ഠാനതോ''തിആദീസു (വിഭം॰ വ്വ൯) ചസ്സ പയോഗോ വേദിതബ്ബോ. ഇതി ''അപണ്ണകം ഠാന''ന്തി പദദ്വയേനാപി ''യം ഏകന്തഹിതസുഖാവഹത്താ പണ്ഡിതേഹി പടിപന്നം ഏകംസികകാരണം അവിരദ്ധകാരണം നിയ്യാനികകാരണം, തം ഇദ''ന്തി ദീപേതി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, പഭേദതോ പന തീണി സരണഗമനാനി, പഞ്ച സീലാനി, ദസ സീലാനി, പാതിമോക്ഖസംവരോ, ഇന്ദ്രിയസംവരോ, ആജീവപാരിസുദ്ധി, പച്ചയപടിസേവനം, സബ്ബമ്പി ചതുപാരിസുദ്ധിസീലം; ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ, ജാഗരിയാനുയോഗോ, ഝാനം, വിപസ്സനാ, അഭിഞ്ഞാ, സമാപത്തി, അരിയമഗ്ഗോ, അരിയഫലം, സബ്ബമ്പേതം അപണ്ണകട്ഠാനം അപണ്ണകപടിപദാ, നിയ്യാനികപടിപദാതി അത്ഥോ.

യസ്മാ ച പന നിയ്യാനികപടിപദായ ഏതം നാമം, തസ്മായേവ ഭഗവാ അപണ്ണകപടിപദം ദസ്സേന്തോ ഇമം സുത്തമാഹ -

''തീഹി, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ഭിക്ഖു അപണ്ണകപടിപദം പടിപന്നോ ഹോതി, യോനി ചസ്സ ആരദ്ധാ ഹോതി ആസവാനം ഖയായ . കതമേഹി തീഹി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ , ഭിക്ഖു ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ ഹോതി, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ ഹോതി, ജാഗരിയം അനുയുത്തോ ഹോതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി… പേ॰… ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ ഹോതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ആഹാരം ആഹാരേതി നേവ ദവായ ന മദായ…പേ॰… ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ ഹോതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ജാഗരിയം അനുയുത്തോ ഹോതി. ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ദിവസം ചങ്കമേന നിസജ്ജായ…പേ॰… ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ജാഗരിയം അനുയുത്തോ ഹോതീ''തി (അം॰ നി॰ ന.൧൬).

ഇമസ്മിഞ്ചാപി സുത്തേ തയോവ ധമ്മാ വുത്താ. അയം പന അപണ്ണകപടിപദാ യാവ അരഹത്തഫലം ലബ്ഭതേവ . തത്ഥ അരഹത്തഫലമ്പി, ഫലസമാപത്തിവിഹാരസ്സ ചേവ, അനുപാദാപരിനിബ്ബാനസ്സ ച, പടിപദായേവ നാമ ഹോതി.

ഏകേതി ഏകച്ചേ പണ്ഡിതമനുസ്സാ. തത്ഥ കിഞ്ചാപി "അസുകാ നാമാ"തി നിയമോ നത്ഥി, ഇദം പന സപരിസം ബോധിസത്തംയേവ സന്ധായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **ദുതിയം ആഹു തക്കികാ**തി **ദുതിയ**ന്തി പഠമതോ അപണ്ണകട്ഠാനതോ നിയ്യാനികകാരണതോ ദുതിയം തക്കഗ്ഗാഹകാരണം അനിയ്യാനികകാരണം. **ആഹു തക്കികാ**തി ഏത്ഥ പന സന്ധിം പുരിമപദേന അയം യോജനാ -
അപണ്ണകട്ഠാനം ഏകംസികകാരണം അവിരദ്ധകാരണം നിയ്യാനികകാരണം **ഏകേ** ബോധിസത്തപ്പമുഖാ പണ്ഡിതമനുസ്സാ ഗണ്ഹിംസു. യേ പന ബാലസത്ഥവാഹപുത്തപ്പമുഖാ തക്കികാ ആഹു, തേ **ദുതിയം** സാപരാധം അനേകംസികട്ഠാനം വിരദ്ധകാരണം അനിയ്യാനികകാരണം അഗ്ഗഹേസും. തേസു യേ അപണ്ണകട്ഠാനം അഗ്ഗഹേസും, തേ സുക്കപടിപദം പടിപന്നാ. യേ ദുതിയം "പുരതോ ഭവിതബ്ബം ഉദകേനാ"തി തക്കഗ്ഗാഹസങ്ഖാതം അനിയ്യാനികകാരണം അഗ്ഗഹേസും. തേ കണ്ഹപടിപദം പടിപന്നാ.

തത്ഥ സുക്കപടിപദാ അപരിഹാനിപടിപദാ, കണ്ഹപടിപദാ പരിഹാനിപടിപദാ. തസ്മാ യേ സുക്കപടിപദം പടിപന്നാ, തേ അപരിഹീനാ സോത്ഥിഭാവം പത്താ. യേ പന കണ്ഹപടിപദം പടിപന്നാ, തേ പരിഹീനാ അനയബ്യസനം ആപന്നാതി ഇമമത്ഥം ഭഗവാ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗഹപതിനോ വത്വാ ഉത്തരി ഇദമാഹ **"ഏതദഞ്ഞായ മേധാവീ, തം ഗണ്ഹേ യദപണ്ണക"**ന്തി.

തത്ഥ **ഏതദഞ്ഞായ മേധാവീ**തി "മേധാ"തി ലദ്ധനാമായ വിപുലായ വിസുദ്ധായ ഉത്തമായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ കുലപുത്തോ ഏതം അപണ്ണകേ ചേവ സപണ്ണകേ ചാതി ദ്വീസു അതക്കഗ്ഗാഹതക്കഗ്ഗാഹസങ്ഖാതേസു ഠാനേസു ഗുണദോസം വുദ്ധിഹാനിം അത്ഥാനത്ഥം ഞത്വാതി അത്ഥോ. **തം ഗണ്ഹേ യദപണ്ണക**ന്തി യം അപണ്ണകം ഏകംസികം സുക്കപടിപദാഅപരിഹാനിയപടിപദാസങ്ഖാതം നിയ്യാനികകാരണം, തദേവ ഗണ്ഹേയ്യ. കസ്മാ? ഏകംസികാദിഭാവതോയേവ. ഇതരം പന ന ഗണ്ഹേയ്യ. കസ്മാ? അനേകംസികാദിഭാവതോയേവ. അയഞ്ഹി അപണ്ണകപടിപദാ നാമ സബ്ബേസം ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധബുദ്ധപുത്താനം പടിപദാ. സബ്ബബുദ്ധാ ഹി അപണ്ണകപടിപദായമേവ ഠത്വാ ദള്ഹേന വീരിയേന പാരമിയോ പൂരേത്വാ ബോധിമൂലേ ബുദ്ധാ നാമ ഹോന്തി, പച്ചേകബുദ്ധാ പച്ചേകബോധിം ഉപ്പാദേന്തി, ബുദ്ധപുത്താ സാവകപാരമിഞാണം പടിവിജ്ഝന്തി.

ഇതി ഭഗവാ തേസം ഉപാസകാനം തിസ്സോ കുലസമ്പത്തിയോ ച ഛ കാമസഗ്ഗേ ബ്രഹ്മലോകസമ്പത്തിയോ ച ദത്വാപി പരിയോസാനേ അരഹത്തമഗ്ഗഫലദായികാ അപണ്ണകപടിപദാ നാമ, ചതൂസു അപായേസു പഞ്ചസു ച നീചകുലേസു നിബ്ബത്തിദായികാ സപണ്ണകപടിപദാ നാമാതി ഇമം അപണ്ണകധമ്മദേസനം ദസ്സേത്വാ ഉത്തരി ചത്താരി സച്ചാനി സോളസഹി ആകാരേഹി പകാസേസി. ചതുസച്ചപരിയോസാനേ സബ്ബേപി തേ പഞ്ചസതാ ഉപാസകാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ദസ്സേത്വാ ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേത്വാ ദസ്സേസി - "തസ്മിം സമയേ ബാലസത്ഥവാഹപുത്തോ ദേവദത്തോ അഹോസി, തസ്സ പരിസാ ദേവദത്തപരിസാവ, പണ്ഡിതസത്ഥവാഹപുത്തപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, പണ്ഡിതസത്ഥവാഹപുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി ദേസനം നിട്ഠാപേസി.

൨. വണ്ണുപഥജാതകവണ്ണനാ

അകിലാസുനോതി ഇമം ധമ്മദേസനം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ കഥേസി. കം പന ആരബ്ഭാതി? ഏകം ഓസ്സട്ഠവീരിയം ഭിക്ഖും. തഥാഗതേ കിര സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ ഏകോ സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മദേസനം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ കാമേസു ആദീനവം ദിസ്വാ പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പദായ പഞ്ചവസ്സികോ ഹുത്വാ ദ്വേ മാതികാ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ വിപസ്സനാചാരം സിക്ഖിത്വാ സത്ഥു സന്തികേ അത്തനോ ചിത്തരുചിയം കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ഏകം അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ തേമാസം വായമന്തോപി ഓഭാസമത്തം വാ നിമിത്തമത്തം വാ ഉപ്പാദേതും നാസക്ഖി.

അഥസ്സ ഏതദഹോസി ''സത്ഥാരാ ചത്താരോ പുഗ്ഗലാ കഥിതാ, തേസു മയാ പദപരമേന ഭവിതബ്ബം, നത്ഥി മഞ്ഞേ മയ്ഹം ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ മഗ്ഗോ വാ ഫലം വാ, കിം കരിസ്സാമി അരഞ്ഞവാസേന, സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തം ബുദ്ധസരീരം ഓലോകേന്തോ മധുരം ധമ്മദേസനം സുണന്തോ വിഹരിസ്സാമീ''തി പുന ജേതവനമേവ പച്ചാഗമാസി. അഥ നം സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്താ ആഹംസു - ''ആവുസോ, ത്വം സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ 'സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ'തി ഗതോ, ഇദാനി പന ആഗന്ത്വാ സങ്ഗണികായ അഭിരമമാനോ ചരസി, കിം നു ഖോ തേ പബ്ബജിതകിച്ചം മത്ഥകം പത്തം, അപ്പടിസന്ധികോ ജാതോസീ''തി? ആവുസോ, അഹം മഗ്ഗം വാ ഫലം വാ അലഭിത്വാ ''അഭബ്ബപുഗ്ഗലേന മയാ ഭവിതബ്ബ''ന്തി വീരിയം ഓസ്സജിത്വാ ആഗതോമ്ഹീതി. ''അകാരണം തേ, ആവുസോ, കതം ദള്ഹവീരിയസ്സ സത്ഥു സാസനേ പബ്ബജിത്വാ വീരിയം ഓസ്സജന്തേന, അയുത്തം തേ കതം, ഏഹി തഥാഗതസ്സ ദസ്സേമാ''തി തം ആദായ സത്ഥു സന്തികം അഗമംസു.

സത്ഥാ തം ദിസ്വാ ഏവമാഹ ''ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹേ ഏതം ഭിക്ഖും അനിച്ഛമാനം ആദായ ആഗതാ, കിം കതം ഇമിനാ''തി? ''ഭന്തേ, അയം ഭിക്ഖു ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തോ വീരിയം ഓസ്സജിത്വാ ആഗതോ''തി ആഹംസു. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ ''സച്ചം കിര തയാ ഭിക്ഖു വീരിയം ഓസ്സട്ഠ''ന്തി? ''സച്ചം, ഭഗവാ''തി. ''കിം പന ത്വം ഭിക്ഖു ഏവരൂപേ മമ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ 'അപ്പിച്ഛോ'തി വാ 'സന്തുട്ഠോ'തി വാ 'പവിവിത്തോ'തി വാ 'ആരദ്ധവീരിയോ'തി വാ ഏവം അത്താനം അജാനാപേത്വാ 'ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖൂ'തി ജാനാപേസി. നനു ത്വം പുബ്ബേ വീരിയവാ അഹോസി, തയാ ഏകേന കതം വീരിയം നിസ്സായ മരുകന്താരേ പഞ്ചസു സകടസതേസു മനുസ്സാ ച ഗോണാ ച പാനീയം ലഭിത്വാ സുഖിതാ ജാതാ , ഇദാനി കസ്മാ വീരിയം ഓസ്സജസീ''തി. സോ ഭിക്ഖു ഏത്തകേന വചനേന ഉപത്ഥമ്ഭിതോ അഹോസി.

തം പന കഥം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം യാചിംസു - ''ഭന്തേ, ഇദാനി ഇമിനാ ഭിക്ഖുനാ വീരിയസ്സ ഓസ്സട്ഠഭാവോ അമ്ഹാകം പാകടോ, പുബ്ബേ പനസ്സ ഏകസ്സ വീരിയം നിസ്സായ മരുകന്താരേ ഗോണമനുസ്സാനം പാനീയം ലഭിത്വാ സുഖിതഭാവോ പടിച്ഛന്നോ, തുമ്ഹാകം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സേവ പാകടോ, അമ്ഹാകമ്പേതം കാരണം കഥേഥാ''തി. ''തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ,

സുണാഥാ''തി ഭഗവാ തേസം ഭിക്ഖൂനം സതുപ്പാദം ജനേത്വാ ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നകാരണം പാകടമകാസി.

അതീതേ കാസിരട്ഠേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സത്ഥവാഹകുലേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ വയപ്പത്തോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി വണിജ്ജം കരോന്തോ വിചരതി. സോ ഏകദാ സട്ഠിയോജനികം മരുകന്താരം പടിപജ്ജി. തസ്മിം കന്താരേ സുഖുമവാലുകാ മുട്ഠിനാ ഗഹിതാ ഹത്ഥേ ന തിട്ഠതി, സൂരിയുഗ്ഗമനതോ പട്ഠായ അങ്ഗാരരാസി വിയ ഉണ്ഹാ ഹോതി, ന സക്കാ അക്കമിതും. തസ്മാ തം പടിപജ്ജന്താ ദാരുദകതിലതണ്ഡുലാദീനി സകടേഹി ആദായ രത്തിമേവ ഗന്ത്വാ അരുണുഗ്ഗമനേ സകടാനി പരിവട്ടം കത്വാ മത്ഥകേ മണ്ഡപം കാരേത്വാ കാലസ്സേവ ആഹാരകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ ഛായായ നിസിന്നാ ദിവസം ഖേപേത്വാ അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ സായമാസം ഭുഞ്ജിത്വാ ഭൂമിയാ സീതലായ ജാതായ സകടാനി യോജേത്വാ ഗച്ഛന്തി, സമുദ്ദഗമനസദിസമേവ ഗമനം ഹോതി. ഥലനിയാമകോ നാമ ലദ്ധും വട്ടതി, സോ താരകസഞ്ഞാ സത്ഥം താരേതി.

സോപി സത്ഥവാഹോ തസ്മിം കാലേ ഇമിനാവ നിയാമേന തം കന്താരം ഗച്ഛന്തോ ഏകൂനസട്ഠി യോജനാനി ഗന്ത്വാ ''ഇദാനി ഏകരത്തേനേവ മരുകന്താരാ നിക്ഖമനം ഭവിസ്സതീ''തി സായമാസം ഭുഞ്ജിത്വാ സബ്ബം ദാരുദകം ഖേപേത്വാ സകടാനി യോജേത്വാ പായാസി. നിയാമകോ പന പുരിമസകടേ ആസനം പത്ഥരാപേത്വാ ആകാസേ താരകം ഓലോകേന്തോ ''ഇതോ പാജേഥ, ഇതോ പാജേഥാ''തി വദമാനോ നിപജ്ജി. സോ ദീഘമദ്ധാനം അനിദ്ദായനഭാവേന കിലന്തോ നിദ്ദം ഓക്കമി, ഗോണേ നിവത്തിത്വാ ആഗതമഗ്ഗമേവ ഗണ്ഹന്തേ ന അഞ്ഞാസി. ഗോണാ സബ്ബരത്തിം അഗമംസു. നിയാമകോ അരുണുഗ്ഗമനവേലായ പബുദ്ധോ നക്ഖത്തം ഓലോകേത്വാ ''സകടാനി നിവത്തേഥ നിവത്തേഥാ''തി ആഹ. സകടാനി നിവത്തേത്വാ പടിപാടിം കരോന്താനഞ്ഞേവ അരുണോ ഉഗ്ഗതോ. മനുസ്സാ ''ഹിയ്യോ അമ്ഹാകം നിവിട്ഠഖന്ധാവാരട്ഠാനമേവേതം, ദാരുദകമ്പി നോ ഖീണം, ഇദാനി നട്ഠമ്ഹാ''തി സകടാനി മോചേത്വാ പരിവട്ടകേന ഠപേത്വാ മത്ഥകേ മണ്ഡപം കത്വാ അത്തനോ അത്തനോ സകടസ്സ ഹേട്ഠാ അനുസോചന്താ നിപജ്ജിംസു.

ബോധിസത്തോ ''മയി വീരിയം ഓസ്സജന്തേ സബ്ബേ വിനസ്സിസ്സന്തീ''തി പാതോ സീതലവേലായമേവ ആഹിണ്ഡന്തോ ഏകം ദബ്ബതിണഗച്ഛം ദിസ്വാ ''ഇമാനി തിണാനി ഹേട്ഠാ ഉദകസിനേഹേന ഉട്ഠിതാനി ഭവിസ്സന്തീ''തി ചിന്തേത്വാ കുദ്ദാലം ഗാഹാപേത്വാ തം പദേസം ഖണാപേസി, തേ സട്ഠിഹത്ഥട്ഠാനം ഖണിംസു. ഏത്തകം ഠാനം ഖണിത്വാ പഹരന്താനം കുദ്ദാലോ ഹേട്ഠാപാസാണേ പടിഹഞ്ഞി, പഹടമത്തേ സബ്ബേ വീരിയം ഓസ്സജിംസു. ബോധിസത്തോ പന ''ഇമസ്സ പാസാണസ്സ ഹേട്ഠാ ഉദകേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി ഓതരിത്വാ പാസാണേ ഠിതോ ഓണമിത്വാ സോതം ഓദഹിത്വാ സദ്ദം ആവജ്ജേന്തോ ഹേട്ഠാ ഉദകസ്സ പവത്തനസദ്ദം സുത്വാ ഉത്തരിത്വാ ചൂളുപട്ഠാകം ആഹ - ''താത, തയാ വീരിയേ ഓസ്സട്ഠേ സബ്ബേ വിനസ്സിസ്സാമ, ത്വം വീരിയം അനോസ്സജന്തോ ഇമം അയകൂടം ഗഹേത്വാ ആവാടം ഓതരിത്വാ ഏതസ്മിം പാസാണേ പഹാരം ദേഹീ''തി. സോ തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ സബ്ബേസു വീരിയം ഓസ്സജിത്വാ ഠിതേസുപി വീരിയം അനോസ്സജന്തോ ഓതരിത്വാ പാസാണേ പഹാരം അദാസി. പാസാണോ മജ്ഝേ ഭിജ്ജിത്വാ ഹേട്ഠാ പതിത്വാ സോതം സന്നിരുമ്ഭിത്വാ അട്ഠാസി, താലക്ഖന്ധപ്പമാണാ

ഉദകവട്ടി ഉഗ്ഗഞ്ഛി. സബ്ബേ പാനീയം പിവിത്വാ ന്ഹായിംസു, അതിരേകാനി അക്ഖയുഗാദീനി ഫാലേത്വാ യാഗുഭത്തം പചിത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ ഗോണേ ച ഭോജേത്വാ സൂരിയേ അത്ഥങ്ഗതേ ഉദകാവാടസമീപേ ധജം ബന്ധിത്വാ ഇച്ഛിതട്ഠാനം അഗമംസു. തേ തത്ഥ ഭണ്ഡം വിക്കിണിത്വാ ദിഗുണം തിഗുണം ചതുഗ്ഗുണം ലാഭം ലഭിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ അഗമംസു. തേ തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ യഥാകമ്മം ഗതാ, ബോധിസത്തോപി ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മമേവ ഗതോ.

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഇമം ധമ്മദേസനം കഥേത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോവ ഇമം ഗാഥം കഥേസി -

൨. "അകിലാസുനോ വണ്ണുപഥേ ഖണന്താ, ഉദങ്ഗണേ തത്ഥ പപം അവിന്ദും;
ഏവം മുനീ വീരിയബലൂപപന്നോ, അകിലാസു വിന്ദേ ഹദയസ്സ സന്തി"ന്തി.

തത്ഥ **അകിലാസുനോ**തി നിക്കോസജ്ജാ ആരദ്ധവീരിയാ. **വണ്ണുപഥേ**തി വണ്ണു വുച്ചതി വാലുകാ, വാലുകാമഗ്ഗേതി അത്ഥോ. **ഖണന്താ**തി ഭൂമിം ഖണമാനാ. **ഉദങ്ഗണേ**തി ഏത്ഥ **ഉദാ**തി നിപാതോ, **അങ്ഗണേ**തി മനുസ്സാനം സഞ്ചരണട്ഠാനേ, അനാവാടേ ഭൂമിഭാഗേതി അത്ഥോ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം വണ്ണുപഥേ. **പപം അവിന്ദു**ന്തി ഉദകം പടിലഭിംസു. ഉദകഞ്ഹി പപീയനഭാവേന "പപാ"തി വുച്ചതി. പവദ്ധം വാ ആപം പപം, മഹോദകന്തി അത്ഥോ.

ഏവന്തി ഓപമ്മപടിപാദനം. **മുനീ**തി മോനം വുച്ചതി ഞാണം, കായമോനേയ്യാദീസു വാ അഞ്ഞതരം, തേന സമന്നാഗതത്താ പുഗ്ഗലോ "മുനീ"തി വുച്ചതി. സോ പനേസ അഗാരിയമുനി, അനഗാരിയമുനി , സേക്ഖമുനി, അസേക്ഖമുനി, പച്ചേകബുദ്ധമുനി, മുനിമുനീതി അനേകവിധോ. തത്ഥ **അഗാരിയമുനീ**തി ഗിഹീ ആഗതഫലോ വിഞ്ഞാതസാസനോ. **അനഗാരിയമുനീ**തി തഥാരൂപോവ പബ്ബജിതോ. **സേക്ഖമുനീ**തി സത്ത സേക്ഖാ. **അസേക്ഖമുനീ**തി ഖീണാസവോ. **പച്ചേകബുദ്ധമുനീ**തി പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ. **മുനിമുനീ**തി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. ഇമസ്മിം പനത്ഥേ സബ്ബസങ്ഗാഹകവസേന മോനേയ്യസങ്ഖാതായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ "മുനീ"തി വേദിതബ്ബോ. **വീരിയബലൂപപന്നോ**തി വീരിയേന ചേവ കായബലഞാണബലേന ച സമന്നാഗതോ. **അകിലാസൂ**തി നിക്കോസജ്ജോ -

"കാമം തചോ ച ന്ഹാരു ച, അട്ഠി ച അവസിസ്സതു;
ഉപസുസ്സതു നിസ്സേസം, സരീരേ മംസലോഹിത"ന്തി. -

ഏവം വുത്തേന ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതേന വീരിയേന സമന്നാഗതത്താ അനലസോ. **വിന്ദേ ഹദയസ്സ സന്തി**ന്തി ചിത്തസ്സപി ഹദയരൂപസ്സപി സീതലഭാവകരണേന "സന്തി"ന്തി സങ്ഖം ഗതം ഝാനവിപസ്സനാഭിഞ്ഞാഅരഹത്തമഗ്ഗഞാണസങ്ഖാതം അരിയധമ്മം വിന്ദതി പടിലഭതീതി അത്ഥോ. ഭഗവതാ ഹി -

“ദുക്ഖം, ഭിക്ഖവേ, കുസീതോ വിഹരതി വോകിണ്ണോ പാപകേഹി അകുസലേഹി ധമ്മേഹി, മഹന്തഞ്ച സദത്ഥം പരിഹാപേതി. ആരദ്ധവീരിയോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സുഖം വിഹരതി പവിവിത്തോ പാപകേഹി അകുസലേഹി ധമ്മേഹി, മഹന്തഞ്ച സദത്ഥം പരിപൂരേതി, ന, ഭിക്ഖവേ, ഹീനേന അഗ്ഗസ്സ പത്തി ഹോതീ”തി (സം॰ നി॰ ൨.൨൨) -

ഏവം അനേകേഹി സുത്തേഹി കുസീതസ്സ ദുക്ഖവിഹാരോ, ആരദ്ധവീരിയസ്സ ച സുഖവിഹാരോ സംവണ്ണിതോ. ഇധാപി ആരദ്ധവീരിയസ്സ അകതാഭിനിവേസസ്സ വിപസ്സകസ്സ വീരിയബലേന അധിഗന്തബ്ബം തമേവ സുഖവിഹാരം ദസ്സേന്തോ “ഏവം മുനീ വീരിയബലൂപപന്നോ, അകിലാസു വിന്ദേ ഹദയസ്സ സന്തി”ന്തി ആഹ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ തേ വാണിജാ അകിലാസുനോ വണ്ണുപഥേ ഖണന്താ ഉദകം ലഭിംസു, ഏവം ഇമസ്മിമ്പി സാസനേ അകിലാസു ഹുത്വാ വായമമാനോ പണ്ഡിതോ ഭിക്ഖു ഇമം ഝാനാദിഭേദം ഹദയസ്സ സന്തിം ലഭതി. സോ ത്വം ഭിക്ഖു പുബ്ബേ ഉദകമത്തസ്സ അത്ഥായ വീരിയം കത്വാ ഇദാനി ഏവരൂപേ മഗ്ഗഫലദായകേ നിയ്യാനികസാസനേ കസ്മാ വീരിയം ഓസ്സജസീതി ഏവം ഇമം ധമ്മദേസനം ദസ്സേത്വാ ചത്താരി സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖു അഗ്ഗഫലേ അരഹത്തേ പതിട്ഠാസി.

സത്ഥാപി ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേത്വാ ദസ്സേസി “തസ്മിം സമയേ വീരിയം അനോസ്സജിത്വാ പാസാണം ഭിന്ദിത്വാ മഹാജനസ്സ ഉദകദായകോ ചൂളുപട്ഠാകോ അയം ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖു അഹോസി, അവസേസപരിസാ ഇദാനി ബുദ്ധപരിസാ ജാതാ, സത്ഥവാഹജേട്ഠകോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി ദേസനം നിട്ഠാപേസി.

വണ്ണുപഥജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

൩. സേരിവവാണിജജാതകവണ്ണനാ

ഇധ ചേ നം വിരാധേസീതി ഇമമ്പി ധമ്മദേസനം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ ഏകം ഓസ്സട്ഠവീരിയമേവ ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി പുരിമനയേനേവ ഭിക്ഖൂഹി ആനീതം ദിസ്വാ സത്ഥാ ആഹ - “ത്വം ഭിക്ഖു, ഏവരൂപേ മഗ്ഗഫലദായകേ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ വീരിയം ഓസ്സജന്തോ സതസഹസ്സഗ്ഘനികായ കഞ്ചനപാതിയാ പരിഹീനോ സേരിവവാണിജോ വിയ ചിരം സോചിസ്സസീ”തി. ഭിക്ഖൂ തസ്സത്ഥസ്സ ആവിഭാവത്ഥം ഭഗവന്തം യാചിംസു, ഭഗവാ ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നകാരണം പാകടമകാസി.

അതീതേ ഇതോ പഞ്ചമേ കപ്പേ ബോധിസത്തോ സേരിവരട്ഠേ കച്ഛപുടവാണിജോ അഹോസി. സോ സേരിവനാമകേന ഏകേന ലോലകച്ഛപുടവാണിജേന സദ്ധിം വോഹാരത്ഥായ ഗച്ഛന്തോ നീലവാഹം നാമ നദിം ഉത്തരിത്വാ അരിട്ഠപുരം നാമ നഗരം പവിസന്തോ നഗരവീഥിയോ ഭാജേത്വാ അത്തനോ പത്തവീഥിയാ ഭണ്ഡം വിക്കിണന്തോ വിചരി. ഇതരോപി അത്തനോ പത്തവീഥിം ഗണ്ഹി. തസ്മിഞ്ച നഗരേ ഏകം സേട്ഠികുലം പരിജിണ്ണം അഹോസി, സബ്ബേ പുത്തഭാതികാ ച ധനഞ്ച പരിക്ഖയം അഗമംസു, ഏകാ ദാരികാ അയ്യികായ സദ്ധിം അവസേസാ അഹോസി, താ ദ്വേപി പരേസം ഭതിം കത്വാ ജീവന്തി. ഗേഹേ പന താസം മഹാസേട്ഠിനാ പരിഭുത്തപുബ്ബാ സുവണ്ണപാതി ഭാജനന്തരേ നിക്ഖിത്താ ദീഘരത്തം

അവലഞ്ജിയമാനാ മലഗ്ഗഹിതാ അഹോസി, താ തസ്സാ സുവണ്ണപാതിഭാവമ്പി ന ജാനന്തി. സോ ലോലവാണിജോ തസ്മിം സമയേ "മണികേ ഗണ്ഹഥ, മണികേ ഗണ്ഹഥാ"തി വിചരന്തോ തം ഘരദ്വാരം പാപുണി. സാ കുമാരികാ തം ദിസ്വാ അയ്യികം ആഹ "അമ്മ മയ്ഹം ഏകം പിളന്ധനം ഗണ്ഹാ"തി. അമ്മ മയം ദുഗ്ഗതാ, കിം ദത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമാതി. അയം നോ പാതി അത്ഥി, നോ ച അമ്ഹാകം ഉപകാരാ, ഇമം ദത്വാ ഗണ്ഹാതി. സാ വാണിജം പക്കോസാപേത്വാ ആസനേ നിസീദാപേത്വാ തം പാതിം ദത്വാ "അയ്യ, ഇമം ഗഹേത്വാ തവ ഭഗിനിയാ കിഞ്ചിദേവ ദേഹീ"തി ആഹ. വാണിജോ പാതിം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാവ "സുവണ്ണപാതി ഭവിസ്സതീ"തി പരിവത്തേത്വാ പാതിപിട്ഠിയം സൂചിയാ ലേഖം കഡ്ഢിത്വാ സുവണ്ണഭാവം ഞത്വാ "ഇമാസം കിഞ്ചി അദത്വാവ ഇമം പാതിം ഹരിസ്സാമീ"തി "അയം കിം അഗ്ഘതി, അഡ്ഢമാസകോപിസ്സാ മൂലം ന ഹോതീ"തി ഭൂമിയം ഖിപിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. ഏകേന പവിസിത്വാ നിക്ഖന്തവീഥിം ഇതരോ പവിസിതും ലഭതീതി ബോധിസത്തോ തം വീഥിം പവിസിത്വാ "മണികേ ഗണ്ഹഥ, മണികേ ഗണ്ഹഥാ"തി വിചരന്തോ തമേവ ഘരദ്വാരം പാപുണി.

പുന സാ കുമാരികാ തഥേവ അയ്യികം ആഹ. അഥ നം അയ്യികാ "അമ്മ, പഠമം ആഗതവാണിജോ പാതിം ഭൂമിയം ഖിപിത്വാ ഗതോ, ഇദാനി കിം ദത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി ആഹ. അമ്മ, സോ വാണിജോ ഫരുസവാചോ, അയം പന പിയദസ്സനോ മുദുസല്ലാപോ, അപ്പേവ നാമ നം ഗണ്ഹേയ്യാതി. അമ്മ, തേന ഹി പക്കോസാഹീതി. സാ തം പക്കോസി. അഥസ്സ ഗേഹം പവിസിത്വാ നിസിന്നസ്സ തം പാതിം അദംസു. സോ തസ്സാ സുവണ്ണപാതിഭാവം ഞത്വാ "അമ്മ, അയം പാതി സതസഹസ്സം അഗ്ഘതി, സതസഹസ്സഗ്ഘനകഭണ്ഡം മയ്ഹം ഹത്ഥേ നത്ഥീ"തി ആഹ. അയ്യ, പഠമം ആഗതവാണിജോ "അയം അഡ്ഢമാസകമ്പി ന അഗ്ഘതീ"തി വത്വാ ഭൂമിയം ഖിപിത്വാ ഗതോ, അയം പന തവ പുഞ്ഞേന സുവണ്ണപാതി ജാതാ ഭവിസ്സതി, മയം ഇമം തുയ്ഹം ദേമ, കിഞ്ചിദേവ നോ ദത്വാ ഇമം ഗഹേത്വാ യാഹീതി. ബോധിസത്തോ തസ്മിം ഖണേ ഹത്ഥഗതാനി പഞ്ച കഹാപണസതാനി പഞ്ചസതഗ്ഘനകഞ്ച ഭണ്ഡം സബ്ബം ദത്വാ "മയ്ഹം ഇമം തുലഞ്ച പസിബ്ബകഞ്ച അട്ഠ ച കഹാപണേ ദേഥാ"തി ഏത്തകം യാചിത്വാ ആദായ പക്കാമി. സോ സീഘമേവ നദീതീരം ഗന്ത്വാ നാവികസ്സ അട്ഠ കഹാപണേ ദത്വാ നാവം അഭിരുഹി.

തതോ ലോലവാണിജോപി പുന തം ഗേഹം ഗന്ത്വാ "ആഹരഥ തം പാതിം, തുമ്ഹാകം കിഞ്ചിദേവ ദസ്സാമീ"തി ആഹ. സാ തം പരിഭാസിത്വാ "ത്വം അമ്ഹാകം സതസഹസ്സഗ്ഘനികം സുവണ്ണപാതിം അഡ്ഢമാസഗ്ഘനികമ്പി ന അകാസി, തുയ്ഹം പന സാമികസദിസോ ഏകോ ധമ്മികോ വാണിജോ അമ്ഹാകം സഹസ്സം ദത്വാ തം ആദായ ഗതോ"തി ആഹ. തം സുത്വാവ "സതസഹസ്സഗ്ഘനികായ സുവണ്ണപാതിയാ പരിഹീനോമ്ഹി, മഹാജാനികരോ വത മേ അയ"ന്തി സഞ്ജാതബലവസോകോ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേതും അസക്കോന്തോ വിസഞ്ഞീ ഹുത്വാ അത്തനോ ഹത്ഥഗതേ കഹാപണേ ചേവ ഭണ്ഡികഞ്ച ഘരദ്വാരേയേവ വികിരിത്വാ നിവാസനപാരുപനം പഹായ തുലാദണ്ഡം മുഗ്ഗരം കത്വാ ആദായ ബോധിസത്തസ്സ അനുപദം പക്കന്തോ നദീതീരം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "അമ്ഭോ, നാവിക, നാവം നിവത്തേഹീ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ പന "താത, മാ നിവത്തയീ"തി പടിസേധേസി. ഇതരസ്സപി ബോധിസത്തം ഗച്ഛന്തം പസ്സന്തസ്സേവ ബലവസോകോ

ഉദപാദി, ഹദയം ഉണ്ഹം അഹോസി, മുഖതോ ലോഹിതം ഉഗ്ഗഞ്ഛി, വാപികദ്ദമോ വിയ ഹദയം ഫലി. സോ ബോധിസത്തേ ആഘാതം ബന്ധിത്വാ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി . ഇദം പഠമം ദേവദത്തസ്സ ബോധിസത്തേ ആഘാതബന്ധനം. ബോധിസത്തോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഇമം ധമ്മദേസനം കഥേത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോവ ഇമം ഗാഥം കഥേസി -

൩. "ഇധ ചേ നം വിരാധേസി, സദ്ധമ്മസ്സ നിയാമതം;
ചിരം ത്വം അനുതപ്പേസി, സേരിവായംവ വാണിജോ"തി.

തത്ഥ **ഇധ ചേ നം വിരാധേസി, സദ്ധമ്മസ്സ നിയാമത**ന്തി ഇമസ്മിം സാസനേ ഏതം സദ്ധമ്മസ്സ നിയാമതാസങ്ഖാതം സോതാപത്തിമഗ്ഗം വിരാധേസി. യദി വിരാധേസി, വീരിയം ഓസ്സജന്തോ നാധിഗച്ഛസി ന പടിലഭസീതി അത്ഥോ. **ചിരം ത്വം അനുതപ്പേസീ**തി ഏവം സന്തേ ത്വം ദീഘമദ്ധാനം സോചന്തോ പരിദേവന്തോ അനുതപേസ്സസി, അഥ വാ ഓസ്സട്ഠവീരിയതായ അരിയമഗ്ഗസ്സ വിരാധിതത്താ ദീഘരത്തം നിരയാദീസു ഉപ്പന്നോ നാനപ്പകാരാനി ദുക്ഖാനി അനുഭവന്തോ അനുതപ്പിസ്സസി കിലമിസ്സസീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ. കഥം? **സേരിവായംവ വാണിജോ**തി "സേരിവാ"തി ഏവംനാമകോ അയം വാണിജോ യഥാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ പുബ്ബേ സേരിവനാമകോ വാണിജോ സതസഹസ്സഗ്ഘനികം സുവണ്ണപാതിം ലഭിത്വാ തസ്സാ ഗഹണത്ഥായ വീരിയം അകത്വാ തതോ പരിഹീനോ അനുതപ്പി, ഏവമേവ ത്വമ്പി ഇമസ്മിം സാസനേ പടിയത്തസുവണ്ണപാതിസദിസം അരിയമഗ്ഗം ഓസ്സട്ഠവീരിയതായ അനധിഗച്ഛന്തോ തതോ പരിഹീനോ ദീഘരത്തം അനുതപ്പിസ്സസി. സചേ പന വീരിയം ന ഓസ്സജിസ്സസി, പണ്ഡിതവാണിജോ സുവണ്ണപാതിം വിയ മമ സാസനേ നവവിധമ്പി ലോകുത്തരധമ്മം പടിലഭിസ്സസീതി.

ഏവമസ്സ സത്ഥാ അരഹത്തേന കൂടം ഗണ്ഹന്തോ ഇമം ധമ്മദേസനം ദസ്സേത്വാ ചത്താരി സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖു അഗ്ഗഫലേ അരഹത്തേ പതിട്ഠാസി.

സത്ഥാപി ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേത്വാ ദസ്സേസി - "തദാ ബാലവാണിജോ ദേവദത്തോ അഹോസി, പണ്ഡിതവാണിജോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി ദേസനം നിട്ഠാപേസി.

സേരിവവാണിജജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

൪. ചൂളസേട്ഠിജാതകവണ്ണനാ

അപ്പകേനപി മേധാവീതി ഇമം ധമ്മദേസനം ഭഗവാ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ ജീവകമ്ബവനേ വിഹരന്തോ ചൂളപന്ഥകത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തത്ഥ ചൂളപന്ഥകസ്സ താവ നിബ്ബത്തി കഥേതബ്ബാ. രാജഗഹേ കിര ധനസേട്ഠികുലസ്സ ധീതാ അത്തനോ ദാസേനേവ സദ്ധിം സന്ഥവം കത്വാ "അഞ്ഞേപി മേ ഇമം കമ്മം ജാനേയ്യു"ന്തി ഭീതാ ഏവമാഹ "അമ്ഹേഹി ഇമസ്മിം ഠാനേ വസിതും ന സക്കാ, സചേ മേ മാതാപിതരോ ഇമം ദോസം ജാനിസ്സന്തി, ഖണ്ഡാഖണ്ഡം കരിസ്സന്തി, വിദേസം ഗന്ത്വാ വസിസ്സാമാ"തി

ഹത്ഥസാരം ഗഹേത്വാ അഗ്ഗദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ “യത്ഥ വാ തത്ഥ വാ അഞ്ഞേഹി അജാനനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ വസിസ്സാമാ”തി ഉഭോപി അഗമംസു.

തേസം ഏകസ്മിം ഠാനേ വസന്താനം സംവാസമന്വായ തസ്സാ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസി. സാ ഗബ്ഭപരിപാകം ആഗമ്മ സാമികേന സദ്ധിം മന്തേസി “ഗബ്ഭോ മേ പരിപാകം ഗതോ, ഞാതിബന്ധുവിരഹിതേ ഠാനേ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം നാമ ഉഭിന്നമ്പി അമ്ഹാകം ദുക്ഖമേവ, കുലഗേഹമേവ ഗച്ഛാമാ”തി. സോ “സചാഹം ഗമിസ്സാമി, ജീവിതം മേ നത്ഥീ”തി ചിന്തേത്വാ “അജ്ജ ഗച്ഛാമ, സ്വേ ഗച്ഛാമാ”തി ദിവസേ അതിക്കാമേസി. സാ ചിന്തേസി “അയം ബാലോ അത്തനോ ദോസമഹന്തതായ ഗന്തും ന ഉസ്സഹതി, മാതാപിതരോ നാമ ഏകന്തഹിതാ, അയം ഗച്ഛതു വാ മാ വാ, മയാ ഗന്തും വട്ടതീ”തി. സാ തസ്മിം ഗേഹാ നിക്ഖന്തേ ഗേഹപരിക്ഖാരം പടിസാമേത്വാ അത്തനോ കുലഘരം ഗതഭാവം അനന്തരഗേഹവാസീനം ആരോചേത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി.

അഥ സോ പുരിസോ ഘരം ആഗതോ തം അദിസ്വാ പടിവിസ്സകേ പുച്ഛിത്വാ “കുലഘരം ഗതാ”തി സുത്വാ വേഗേന അനുബന്ധിത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ സമ്പാപുണി. തസ്സാപി തത്ഥേവ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസി. സോ “കിം ഇദം ഭദ്ദേ”തി പുച്ഛി. “സാമി, ഏകോ പുത്തോ ജാതോ”തി. “ഇദാനി കിം കരിസ്സാമാ”തി? “യസ്സത്ഥായ മയം കുലഘരം ഗച്ഛേയ്യാമ, തം കമ്മം അന്തരാവ നിപ്ഫന്നം, തത്ഥ ഗന്ത്വാ കിം കരിസ്സാമ, നിവത്താമാ”തി ദ്വേപി ഏകചിത്താ ഹുത്വാ നിവത്തിംസു. തസ്സ ച ദാരകസ്സ പന്ഥേ ജാതത്താ “പന്ഥകോ”തി നാമം അകംസു . തസ്സാ ന ചിരസ്സേവ അപരോപി ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹി. സബ്ബം പുരിമനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം. തസ്സാപി ദാരകസ്സ പന്ഥേ ജാതത്താ പഠമജാതസ്സ “മഹാപന്ഥകോ”തി നാമം കത്വാ ഇതരസ്സ “ചൂളപന്ഥകോ”തി നാമം അകംസു. തേ ദ്വേപി ദാരകേ ഗഹേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ആഗതാ.

തേസം തത്ഥ വസന്താനം അയം മഹാപന്ഥകദാരകോ അഞ്ഞേ ദാരകേ “ചൂളപിതാ മഹാപിതാ”തി, “അയ്യകോ അയ്യികാ”തി ച വദന്തേ സുത്വാ മാതരം പുച്ഛി “അമ്മ, അഞ്ഞേ ദാരകാ ‘ചൂളപിതാ മഹാപിതാ’തിപി വദന്തി, ‘അയ്യകോ അയ്യികാ’തിപി വദന്തി, അമ്ഹാകം ഞാതകാ നത്ഥീ”തി. “ആമ, താത, തുമ്ഹാകം ഏത്ഥ ഞാതകാ നത്ഥി, രാജഗഹനഗരേ പന വോ ധനസേട്ഠി നാമ അയ്യകോ, തത്ഥ തുമ്ഹാകം ബഹൂ ഞാതകാ”തി. “കസ്മാ തത്ഥ ന ഗച്ഛഥ, അമ്മാ”തി? സാ അത്തനോ അഗമനകാരണം പുത്തസ്സ അകഥേത്വാ പുത്തേസു പുനപ്പുനം കഥേന്തേസു സാമികം ആഹ - “ഇമേ ദാരകാ മം അതിവിയ കിലമേന്തി, കിം നോ മാതാപിതരോ ദിസ്വാ മംസം ഖാദിസ്സന്തി, ഏഹി ദാരകാനം അയ്യകകുലം ദസ്സേസ്സാമാ”തി. “അഹം സമ്മുഖാ ഭവിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, തം പന തത്ഥ നയിസ്സാമീ”തി. “സാധു, അയ്യ, യേന കേനചി ഉപായേന ദാരകാനം അയ്യകകുലമേവ ദട്ഠും വട്ടതീ”തി ദ്വേപി ജനാ ദാരകേ ആദായ അനുപുബ്ബേന രാജഗഹം പത്വാ നഗരദ്വാരേ ഏകിസ്സാ സാലായ നിവാസം കത്വാ ദാരകമാതാ ദ്വേ ദാരകേ ഗഹേത്വാ ആഗതഭാവം മാതാപിതൂനം ആരോചാപേസി.

തേ തം സാസനം സുത്വാ “സംസാരേ വിചരന്താനം ന പുത്തോ ന ധീതാ നാമ നത്ഥി, തേ അമ്ഹാകം മഹാപരാധികാ, ന സക്കാ തേഹി അമ്ഹാകം

ചക്ഖുപഥേ ഠാതും, എത്തകം പന ധനം ഗഹേത്വാ ദ്വേപി ജനാ ഫാസുകട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ജീവന്തു, ദാരകേ പന ഇധ പേസേന്തൂ"തി. സേട്ഠിധീതാ മാതാപിതൂഹി പേസിതം ധനം ഗഹേത്വാ ദാരകേ ആഗതദൂതാനംയേവ ഹത്ഥേ ദത്വാ പേസേസി, ദാരകാ അയ്യകകുലേ വഡ്ഢന്തി. തേസു ചൂളപന്ഥകോ അതിദഹരോ, മഹാപന്ഥകോ പന അയ്യകേന സദ്ധിം ദസബലസ്സ ധമ്മകഥം സോതും ഗച്ഛതി. തസ്സ നിച്ചം സത്ഥു സമ്മുഖാ ധമ്മം സുണന്തസ്സ പബ്ബജ്ജായ ചിത്തം നമി. സോ അയ്യകം ആഹ "സചേ തുമ്ഹേ സമ്പടിച്ഛഥ, അഹം പബ്ബജേയ്യ"ന്തി. "കിം വദേസി, താത, മയ്ഹം സകലലോകസ്സപി പബ്ബജ്ജാതോ തവേവ പബ്ബജ്ജാ ഭദ്ദികാ, സചേ സക്കോസി, പബ്ബജ താതാ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗതോ. സത്ഥാ "കിം മഹാസേട്ഠി ദാരകോ തേ ലദ്ധോ"തി. "ആമ, ഭന്തേ അയം ദാരകോ മയ്ഹം നത്താ, തുമ്ഹാകം സന്തികേ പബ്ബജാമീതി വദതീ"തി ആഹ. സത്ഥാ അഞ്ഞതരം പിണ്ഡചാരികം ഭിക്ഖും "ഇമം ദാരകം പബ്ബാജേഹീ"തി ആണാപേസി. ഥേരോ തസ്സ തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖിത്വാ പബ്ബാജേസി. സോ ബഹും ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പരിപുണ്ണവസ്സോ ഉപസമ്പദം ലഭി. ഉപസമ്പന്നോ ഹുത്വാ യോനിസോ മനസികാരേ കമ്മം കരോന്തോ അരഹത്തം പാപുണി.

സോ ഝാനസുഖേന, മഗ്ഗസുഖേന, ഫലസുഖേന വീതിനാമേന്തോ ചിന്തേസി "സക്കാ നു ഖോ ഇമം സുഖം ചൂളപന്ഥകസ്സ ദാതു"ന്തി. തതോ അയ്യകസേട്ഠിസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "മഹാസേട്ഠി സചേ തുമ്ഹേ സമ്പടിച്ഛഥ, അഹം ചൂളപന്ഥകം പബ്ബാജേയ്യ"ന്തി ആഹ. "പബ്ബാജേഥ, ഭന്തേ"തി. ഥേരോ ചൂളപന്ഥകദാരകം പബ്ബാജേത്വാ ദസസു സീലേസു പതിട്ഠാപേസി. ചൂളപന്ഥകസാമണേരോ പബ്ബജിത്വാവ ദന്ധോ അഹോസി.

> "പദുമം യഥാ കോകനദം സുഗന്ധം, പാതോ സിയാ ഫുല്ലമവീതഗന്ധം;
> അങ്ഗീരസം പസ്സ വിരോചമാനം, തപന്തമാദിച്ചമിവന്തലിക്ഖേ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൨൩; അ॰ നി॰ ൫.൧൯൫) -

ഇമം ഏകഗാഥം ചതൂഹി മാസേഹി ഗണ്ഹിതും നാസക്ഖി. സോ കിര കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ പബ്ബജിത്വാ പഞ്ഞവാ ഹുത്വാ അഞ്ഞതരസ്സ ദന്ധഭിക്ഖുനോ ഉദ്ദേസഗ്ഗഹണകാലേ പരിഹാസകേളിം അകാസി. സോ ഭിക്ഖു തേന പരിഹാസേന ലജ്ജിതോ നേവ ഉദ്ദേസം ഗണ്ഹി, ന സജ്ഝായമകാസി. തേന കമ്മേന അയം പബ്ബജിത്വാവ ദന്ധോ ജാതോ, ഗഹിതഗഹിതം പദം ഉപരൂപരി പദം ഗണ്ഹന്തസ്സ നസ്സതി. തസ്സ ഇമമേവ ഗാഥം ഗഹേതും വായമന്തസ്സ ചത്താരോ മാസാ അതിക്കന്താ.

അഥ നം മഹാപന്ഥകോ ആഹ "ചൂളപന്ഥക, ത്വം ഇമസ്മിം സാസനേ അഭബ്ബോ, ചതൂഹി മാസേഹി ഏകമ്പി ഗാഥം ഗഹേതും ന സക്കോസി, പബ്ബജിതകിച്ചം പന ത്വം കഥം മത്ഥകം പാപേസ്സസി, നിക്ഖമ ഇതോ"തി വിഹാരാ നിക്കഡ്ഢി. ചൂളപന്ഥകോ ബുദ്ധസാസനേ സിനേഹേന ഗിഹിഭാവം ന പത്ഥേതി. തസ്മിഞ്ച കാലേ മഹാപന്ഥകോ ഭത്തുദ്ദേസകോ ഹോതി. ജീവകോ കോമാരഭച്ചോ ബഹും ഗന്ധമാലം ആദായ അത്തനോ അമ്ബവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പൂജേത്വാ ധമ്മം സുത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ദസബലം വന്ദിത്വാ മഹാപന്ഥകം ഉപസങ്കമിത്വാ "കിത്തകാ , ഭന്തേ, സത്ഥു സന്തികേ ഭിക്ഖൂ"തി പുച്ഛി. "പഞ്ചമത്താനി ഭിക്ഖുസതാനീ"തി. "സ്വേ, ഭന്തേ, ബുദ്ധപ്പമുഖാനി പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി ആദായ അമ്ഹാകം നിവേസനേ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ"തി.

“ഉപാസക, ചൂളപന്ഥകോ നാമ ഭിക്ഖു ദന്ധോ അവിരുള്ഹിധമ്മോ, തം ഠപേത്വാ സേസാനം നിമന്തനം സമ്പടിച്ഛാമീ”തി ഥേരോ ആഹ. തം സുത്വാ ചൂളപന്ഥകോ ചിന്തേസി “ഥേരോ എത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം നിമന്തനം സമ്പടിച്ഛന്തോ മം ബാഹിരം കത്വാ സമ്പടിച്ഛതി, നിസ്സംസയം മയ്ഹം ഭാതികസ്സ മയി ചിത്തം ഭിന്നം ഭവിസ്സതി, കിം ഇദാനി മയ്ഹം ഇമിനാ സാസനേന, ഗിഹീ ഹുത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്തോ ജീവിസ്സാമീ”തി.

സോ പുനദിവസേ പാതോവ “ഗിഹീ ഭവിസ്സാമീ”തി പായാസി. സത്ഥാ പച്ചൂസകാലേയേവ ലോകം ഓലോകേന്തോ ഇമം കാരണം ദിസ്വാ പഠമതരം ഗന്ത്വാ ചൂളപന്ഥകസ്സ ഗമനമഗ്ഗേ ദ്വാരകോട്ഠകേ ചങ്കമന്തോ അട്ഠാസി. ചൂളപന്ഥകോ ഘരം ഗച്ഛന്തോ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദി. അഥ നം സത്ഥാ “കഹം പന, ത്വം ചൂളപന്ഥക, ഇമായ വേലായ ഗച്ഛസീ”തി ആഹ. ഭാതാ മം, ഭന്തേ, നിക്കഡ്ഢതി , തേനാഹം വിബ്ഭമിതും ഗച്ഛാമീതി. ചൂളപന്ഥക, തവ പബ്ബജ്ജാ നാമ മമ സന്തകാ, ഭാതരാ നിക്കഡ്ഢിതോ കസ്മാ മമ സന്തികം നാഗഞ്ഛി? ഏഹി കിം തേ ഗിഹിഭാവേന, മമ സന്തികേ ഭവിസ്സസീ”തി ഭഗവാ ചൂളപന്ഥകം ആദായ ഗന്ത്വാ ഗന്ധകുടിപ്പമുഖേ നിസീദാപേത്വാ “ചൂളപന്ഥക, ത്വം പുരത്ഥാഭിമുഖോ ഹുത്വാ ഇമം പിലോതികം ‘രജോഹരണം രജോഹരണ’ന്തി പരിമജ്ജന്തോ ഇധേവ ഹോഹീ”തി ഇദ്ധിയാ അഭിസങ്ഖതം പരിസുദ്ധം പിലോതികാഖണ്ഡം ദത്വാ കാലേ ആരോചിതേ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ജീവകസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദി.

ചൂളപന്ഥകോപി സൂരിയം ഓലോകേന്തോ തം പിലോതികാഖണ്ഡം “രജോഹരണം രജോഹരണ”ന്തി പരിമജ്ജന്തോ നിസീദി, തസ്സ തം പിലോതികാഖണ്ഡം പരിമജ്ജന്തസ്സ പരിമജ്ജന്തസ്സ കിലിട്ഠം അഹോസി. തതോ ചിന്തേസി “ഇദം പിലോതികാഖണ്ഡം അതിവിയ പരിസുദ്ധം, ഇമം പന അത്തഭാവം നിസ്സായ പുരിമപകതിം വിജഹിത്വാ ഏവം കിലിട്ഠം ജാതം, അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ”തി ഖയവയം പട്ഠപേന്തോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേസി. സത്ഥാ “ചൂളപന്ഥകസ്സ ചിത്തം വിപസ്സനം ആരുള്ഹ”ന്തി ഞത്വാ “ചൂളപന്ഥക, ത്വം ഏതം പിലോതികാഖണ്ഡമേവ സംകിലിട്ഠം രജോരഞ്ജിതം ജാതന്തി മാ സഞ്ഞം കരി, അബ്ഭന്തരേ പന തേ രാഗരജാദയോ അത്ഥി, തേ ഹരാഹീ”തി വത്വാ ഓഭാസം വിസ്സജ്ജേത്വാ പുരതോ നിസിന്നോ വിയ പഞ്ഞായമാനരൂപോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

> “രാഗോ രജോ ന ച പന രേണു വുച്ചതി, രാഗസ്സേതം അധിവചനം രജോതി;
> ഏതം രജം വിപ്പജഹിത്വ ഭിക്ഖവോ, വിഹരന്തി തേ വിഗതരജസ്സ സാസനേ.
>
> “ദോസോ രജോ ന ച പന രേണു വുച്ചതി, ദോസസ്സേതം അധിവചനം രജോതി;
> ഏതം രജം വിപ്പജഹിത്വ ഭിക്ഖവോ, വിഹരന്തി തേ വിഗതരജസ്സ സാസനേ.
>
> “മോഹോ രജോ ന ച പന രേണു വുച്ചതി, മോഹസ്സേതം അധിവചനം രജോതി;

ഏതം രജം വിപ്പജഹിത്വ ഭിക്ഖവോ, വിഹരന്തി തേ വിഗതരജസ്സ സാസനേ''തി. (മഹാനി॰ ൨൦൯; ചൂളനി॰ ഉദയമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസ ൭൪);

ഗാഥാപരിയോസാനേ ചൂളപന്ഥകോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി, പടിസമ്ഭിദാഹിയേവസ്സ തീണി പിടകാനി ആഗമംസു. സോ കിര പുബ്ബേ രാജാ ഹുത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തോ നലാടതോ സേദേ മുച്ചന്തേ പരിസുദ്ധേന സാടകേന നലാടന്തം പുഞ്ഛി, സാടകോ കിലിട്ഠോ അഹോസി. സോ ''ഇമം സരീരം നിസ്സായ ഏവരൂപോ പരിസുദ്ധോ സാടകോ പകതിം ജഹിത്വാ കിലിട്ഠോ ജാതോ, അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ''തി അനിച്ചസഞ്ഞം പടിലഭി. തേന കാരണേനസ്സ രജോഹരണമേവ പച്ചയോ ജാതോ.

ജീവകോപി ഖോ കോമാരഭച്ചോ ദസബലസ്സ ദക്ഖിണോദകം ഉപനാമേസി. സത്ഥാ ''നനു, ജീവക, വിഹാരേ ഭിക്ഖൂ അത്ഥീ''തി ഹത്ഥേന പത്തം പിദഹി. മഹാപന്ഥകോ ''ഭന്തേ, വിഹാരേ നത്ഥി ഭിക്ഖൂ''തി ആഹ. സത്ഥാ ''അത്ഥി ജീവകാ''തി ആഹ. ജീവകോ ''തേന ഹി, ഭണേ, ഗച്ഛ, വിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം അത്ഥിഭാവം വാ നത്ഥിഭാവം വാ ജാനാഹീ''തി പുരിസം പേസേസി. തസ്മിം ഖണേ ചൂളപന്ഥകോ ''മയ്ഹം ഭാതികോ 'വിഹാരേ ഭിക്ഖൂ നത്ഥീ'തി ഭണതി, വിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം അത്ഥിഭാവമസ്സ പകാസേസ്സാമീ''തി സകലം അമ്ബവനം ഭിക്ഖൂനംയേവ പൂരേസി. ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ചീവരകമ്മം കരോന്തി, ഏകച്ചേ രജനകമ്മം, ഏകച്ചേ സജ്ഝായം കരോന്തീതി ഏവം അഞ്ഞമഞ്ഞം അസദിസം ഭിക്ഖുസഹസ്സം മാപേസി. സോ പുരിസോ വിഹാരേ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ നിവത്തിത്വാ ''അയ്യ , സകലം അമ്ബവനം ഭിക്ഖൂഹി പരിപുണ്ണ''ന്തി ജീവകസ്സ ആരോചേസി. ഥേരോപി ഖോ തത്ഥേവ -

''സഹസ്സക്ഖത്തുമത്താനം, നിമ്മിനിത്വാന പന്ഥകോ;
നിസീദമ്ബവനേ രമ്മേ, യാവ കാലപ്പവേദനാ''തി. (ഥേരഗാ॰ ൫൬൩);

അഥ സത്ഥാ തം പുരിസം ആഹ - ''വിഹാരം ഗന്ത്വാ 'സത്ഥാ ചൂളപന്ഥകം നാമ പക്കോസതീ'തി വദേഹീ''തി. തേന ഗന്ത്വാ തഥാവുത്തേ ''അഹം ചൂളപന്ഥകോ, അഹം ചൂളപന്ഥകോ''തി മുഖസഹസ്സം ഉട്ഠഹി. പുരിസോ ഗന്ത്വാ ''സബ്ബേപി കിര തേ, ഭന്തേ, ചൂളപന്ഥകായേവ നാമാ''തി ആഹ. തേന ഹി ത്വം ഗന്ത്വാ യോ പഠമം ''അഹം ചൂളപന്ഥകോ''തി വദതി, തം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹ, അവസേസാ അന്തരധായിസ്സന്തീതി. സോ തഥാ അകാസി, താവദേവ സഹസ്സമത്താ ഭിക്ഖൂ അന്തരധായിംസു. ഥേരോ തേന പുരിസേന സദ്ധിം അഗമാസി. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ ജീവകം ആമന്തേസി ''ജീവക, ചൂളപന്ഥകസ്സ പത്തം ഗണ്ഹ, അയം തേ അനുമോദനം കരിസ്സതീ''തി. ജീവകോ തഥാ അകാസി. ഥേരോ സീഹനാദം നദന്തോ തരുണസീഹോ വിയ തീണി പിടകാനി സംഖോഭേത്വാ അനുമോദനം അകാസി.

സത്ഥാ ഉട്ഠായാസനാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂഹി വത്തേ ദസ്സിതേ ഉട്ഠായാസനാ ഗന്ധകുടിപ്പമുഖേ ഠത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സുഗതോവാദം ദത്വാ കമ്മട്ഠാനം കഥേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഉയ്യോജേത്വാ സുരഭിഗന്ധവാസിതം ഗന്ധകുടിം പവിസിത്വാ ദക്ഖിണേന പസ്സേന സീഹസേയ്യം ഉപഗതോ. അഥ സായന്ഹസമയേ ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ ഇതോ ചിതോ ച സമോസരിത്വാ രത്തകമ്ബലസാണിം പരിക്ഖിപന്താ വിയ നിസീദിത്വാ സത്ഥു ഗുണകഥം ആരഭിംസു ''ആവുസോ, മഹാപന്ഥകോ

ചൂളപന്ഥകസ്സ അജ്ഝാസയം അജാനന്തോ 'ചതൂഹി മാസേഹി ഏകഗാഥം ഗണ്ഹിതും ന സക്കോതി, ദന്ധോ അയ'ന്തി വിഹാരാ നിക്കഡ്ഢി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പന അത്തനോ അനുത്തരധമ്മരാജതായ ഏകസ്മിംയേവസ്സ അന്തരഭത്തേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം അദാസി, തീണി പിടകാനി പടിസമ്ഭിദാഹിയേവ ആഗതാനി, അഹോ ബുദ്ധാനം ബലം നാമ മഹന്ത''ന്തി.

അഥ ഭഗവാ ധമ്മസഭായം ഇമം കഥാപവത്തിം ഞത്വാ "അജ്ജ മയാ ഗന്തും വട്ടതീ"തി ബുദ്ധസേയ്യായ ഉട്ഠായ സുരത്തദുപട്ടം നിവാസേത്വാ വിജ്ജുലതം വിയ കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ രത്തകമ്ബലസദിസം സുഗതമഹാചീവരം പാരുപിത്വാ സുരഭിഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമ്മ മത്തവാരണോ വിയ സീഹവിക്കന്തവിലാസേന വിജമ്ഭമാനോ സീഹോ വിയ അനന്തായ ബുദ്ധലീലായ ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ അലങ്കതമണ്ഡപമജ്ഝേ സുപഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനം അഭിരുയ്ഹ ഛബ്ബണ്ണബുദ്ധരസ്മിയോ വിസ്സജ്ജേന്തോ അണ്ണവകുച്ഛിം ഓഭാസയമാനോ യുഗന്ധരമത്ഥകേ ബാലസൂരിയോ വിയ ആസനമജ്ഝേ നിസീദി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ പന ആഗതമത്തേ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ കഥം പച്ഛിന്ദിത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി.

സത്ഥാ മുദുകേന മേത്തചിത്തേന പരിസം ഓലോകേത്വാ "അയം പരിസാ അതിവിയ സോഭതി, ഏകസ്സപി ഹത്ഥകുക്കുച്ചം വാ പാദകുക്കുച്ചം വാ ഉക്കാസിതസദ്ദോ വാ ഖിപിതസദ്ദോ വാ നത്ഥി, സബ്ബേപിമേ ബുദ്ധഗാരവേന സഗാരവാ ബുദ്ധതേജേന തജ്ജിതാ മയി ആയുകപ്പമ്പി അകഥേത്വാ നിസിന്നേ പഠമം കഥം സമുട്ഠാപേത്വാ ന കഥേസ്സന്തി, കഥാസമുട്ഠാപനവത്തം നാമ മയാവ ജാനിതബ്ബം, അഹമേവ പഠമം കഥേസ്സാമീ"തി മധുരേന ബ്രഹ്മസ്സരേന ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ , ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ, കാ ച പന വോ അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ"തി ആഹ. ഭന്തേ, ന മയം ഇമസ്മിം ഠാനേ നിസിന്നാ അഞ്ഞം തിരച്ഛാനകഥം കഥേമ, തുമ്ഹാകംയേവ പന ഗുണേ വണ്ണയമാനാ നിസിന്നാമ്ഹ "ആവുസോ മഹാപന്ഥകോ ചൂളപന്ഥകസ്സ അജ്ഝാസയം അജാനന്തോ 'ചതൂഹി മാസേഹി ഏകം ഗാഥം ഗണ്ഹിതും ന സക്കോതി, ദന്ധോ അയ'ന്തി വിഹാരാ നിക്കഡ്ഢി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പന അനുത്തരധമ്മരാജതായ ഏകസ്മിംയേവസ്സ അന്തരഭത്തേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം അദാസി, അഹോ ബുദ്ധാനം ബലം നാമ മഹന്ത''ന്തി. സത്ഥാ ഭിക്ഖൂനം കഥം സുത്വാ "ഭിക്ഖവേ, ചൂളപന്ഥകോ മം നിസ്സായ ഇദാനി താവ ധമ്മേസു ധമ്മമഹന്തതം പത്തോ, പുബ്ബേ പന മം നിസ്സായ ഭോഗേസുപി ഭോഗമഹന്തതം പാപുണീ"തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ തസ്സത്ഥസ്സ ആവിഭാവത്ഥം ഭഗവന്തം യാചിംസു. ഭഗവാ ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നം കാരണം പാകടം അകാസി.

അതീതേ കാസിരട്ഠേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ സേട്ഠിട്ഠാനം ലഭിത്വാ ചൂളസേട്ഠി നാമ അഹോസി, സോ പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ സബ്ബനിമിത്താനി ജാനാതി. സോ ഏകദിവസം രാജുപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ അന്തരവീഥിയം മതമൂസികം ദിസ്വാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ നക്ഖത്തം സമാനേത്വാ ഇദമാഹ "സക്കാ ചക്ഖുമതാ കുലപുത്തേന ഇമം ഉന്ദൂരം ഗഹേത്വാ പുത്തദാരഭരണഞ്ച കാതും കമ്മന്തേ ച പയോജേതു''ന്തി? അഞ്ഞതരോ ദുഗ്ഗതകുലപുത്തോ തം സേട്ഠിസ്സ വചനം സുത്വാ "നായം അജാനിത്വാ കഥേസ്സതീ"തി തം മൂസികം ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം ആപണേ ബിളാലസ്സത്ഥായ വിക്കിണിത്വാ കാകണികം ലഭിത്വാ

തായ കാകണികായ ഫാണിതം ഗഹേത്വാ ഏകേന ഘടേന പാനീയം ഗണ്ഹി. സോ അരഞ്ഞതോ ആഗച്ഛന്തേ മാലാകാരേ ദിസ്വാ ഥോകം ഥോകം ഫാണിതഖണ്ഡം ദത്വാ ഉളുങ്കേന പാനീയം അദാസി, തേ ചസ്സ ഏകേകം പുപ്ഫമുട്ഠിം അദംസു. സോ തേന പുപ്ഫമൂലേന പുനദിവസേപി ഫാണിതഞ്ച പാനീയഘടഞ്ച ഗഹേത്വാ പുപ്ഫാരാമമേവ ഗതോ. തസ്സ തം ദിവസം മാലാകാരാ അഡ്ഢോചിതകേ പുപ്ഫഗച്ഛേ ദത്വാ അഗമംസു. സോ ന ചിരസ്സേവ ഇമിനാ ഉപായേന അട്ഠ കഹാപണേ ലഭി.

പുന ഏകസ്മിം വാതവുട്ഠിദിവസേ രാജുയ്യാനേ ബഹൂ സുക്ഖദണ്ഡകാ ച സാഖാ ച പലാസഞ്ച വാതേന പാതിതം ഹോതി, ഉയ്യാനപാലോ ഛഡ്ഡേതും ഉപായം ന പസ്സതി . സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ "സചേ ഇമാനി ദാരുപണ്ണാനി മയ്ഹം ദസ്സസി, അഹം തേ ഇമാനി സബ്ബാനി നീഹരിസ്സാമീ"തി ഉയ്യാനപാലം ആഹ, സോ "ഗണ്ഹ അയ്യാ"തി സമ്പടിച്ഛി. ചൂളന്തേവാസികോ ദാരകാനം കീളനമണ്ഡലം ഗന്ത്വാ ഫാണിതം ദത്വാ മുഹുത്തേന സബ്ബാനി ദാരുപണ്ണാനി നീഹരാപേത്വാ ഉയ്യാനദ്വാരേ രാസിം കാരേസി. തദാ രാജകുമ്ഭകാരോ രാജകുലേ ഭാജനാനം പചനത്ഥായ ദാരൂനി പരിയേസമാനോ ഉയ്യാനദ്വാരേ താനി ദിസ്വാ തസ്സ ഹത്ഥതോ കിണിത്വാ ഗണ്ഹി. തം ദിവസം ചൂളന്തേവാസികോ ദാരുവിക്കയേന സോളസ കഹാപണേ ചാടിആദീനി ച പഞ്ച ഭാജനാനി ലഭി.

സോ ചതുവീസതിയാ കഹാപണേസു ജാതേസു "അത്ഥി അയം ഉപായോ മയ്ഹ"ന്തി നഗരദ്വാരതോ അവിദൂരേ ഠാനേ ഏകം പാനീയചാടിം ഠപേത്വാ പഞ്ചസതേ തിണഹാരകേ പാനീയേന ഉപട്ഠഹി. തേ ആഹംസു "സമ്മ, ത്വം അമ്ഹാകം ബഹൂപകാരോ, കിം തേ കരോമാ"തി? സോ "മയ്ഹം കിച്ചേ ഉപ്പന്നേ കരിസ്സഥാ"തി വത്വാ ഇതോ ചിതോ ച വിചരന്തോ ഥലപഥകമ്മികേന ച ജലപഥകമ്മികേന ച സദ്ധിം മിത്തസന്ഥവം അകാസി. തസ്സ ഥലപഥകമ്മികോ "സ്വേ ഇമം നഗരം അസ്സവാണിജകോ പഞ്ച അസ്സസതാനി ഗഹേത്വാ ആഗമിസ്സതീ"തി ആചിക്ഖി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ തിണഹാരകേ ആഹ "അജ്ജ മയ്ഹം ഏകേകം തിണകലാപം ദേഥ, മയാ ച തിണേ അവിക്കിണിതേ അത്തനോ തിണം മാ വിക്കിണഥാ"തി. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പഞ്ച തിണകലാപസതാനി ആഹരിത്വാ തസ്സ ഘരേ പാപയിംസു. അസ്സവാണിജോ സകലനഗരേ അസ്സാനം ഗോചരം അലഭിത്വാ തസ്സ സഹസ്സം ദത്വാ തം തിണം ഗണ്ഹി.

തതോ കതിപാഹച്ചയേനസ്സ ജലപഥകമ്മികോ സഹായകോ ആരോചേസി "പട്ടനമ്ഹി മഹാനാവാ ആഗതാ"തി. സോ "അത്ഥി അയം ഉപായോ"തി അട്ഠഹി കഹാപണേഹി സബ്ബപരിവാരസമ്പന്നം താവകാലികം രഥം ഗഹേത്വാ മഹന്തേന യസേന നാവാപട്ടനം ഗന്ത്വാ ഏകം അങ്ഗുലിമുദ്ദികം നാവികസ്സ സച്ചകാരം ദത്വാ അവിദൂരേ ഠാനേ സാണിയാ പരിക്ഖിപാപേത്വാ നിസിന്നോ പുരിസേ ആണാപേസി "ബാഹിരതോ വാണിജേസു ആഗതേസു തതിയേന പടിഹാരേന മം ആരോചേഥാ"തി . "നാവാ ആഗതാ"തി സുത്വാ ബാരാണസിതോ സതമത്താ വാണിജാ "ഭണ്ഡം ഗണ്ഹാമാ"തി ആഗമിംസു. ഭണ്ഡം തുമ്ഹേ ന ലഭിസ്സഥ, അസുകട്ഠാനേ നാമ മഹാവാണിജേന സച്ചകാരോ ദിന്നോതി. തേ തം സുത്വാ തസ്സ സന്തികം ആഗതാ. പാദമൂലികപുരിസാ പുരിമസഞ്ഞാവസേന തതിയേന പടിഹാരേന തേസം ആഗതഭാവം ആരോചേസും. തേ സതമത്താ വാണിജാ ഏകേകം സഹസ്സം ദത്വാ തേന സദ്ധിം

നാവായ പത്തികാ ഹുത്വാ പുന ഏ്കേകം സഹസ്സം ദത്വാ പത്തിം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ ഭണ്ഡം അത്തനോ സന്തകമകംസു.

ചൂളന്തേവാസികോ ദ്വേ സതസഹസ്സാനി ഗണ്ഹിത്വാ ബാരാണസിം ആഗന്ത്വാ "കതഞ്ഞുനാ മേ ഭവിതും വട്ടതീ"തി ഏകം സതസഹസ്സം ഗാഹാപേത്വാ ചൂളസേട്ഠിസ്സ സമീപം ഗതോ. അഥ നം സേട്ഠി "കിം തേ, താത, കത്വാ ഇദം ധനം ലദ്ധ"ന്തി പുച്ഛി. സോ "തുമ്ഹേഹി കഥിതഉപായേ ഠത്വാ ചതുമാസമ്ഭന്തരേയേവ ലദ്ധ"ന്തി മതമൂസികം ആദിം കത്വാ സബ്ബം വത്ഥും കഥേസി. ചൂളസേട്ഠി തസ്സ വചനം സുത്വാ "ഇദാനി ഏവരൂപം ദാരകം മമ സന്തകം കാതും വട്ടതീ"തി വയപ്പത്തം അത്തനോ ധീതരം ദത്വാ സകലകുടുമ്ബസ്സ സാമികം അകാസി. സോ സേട്ഠിനോ അച്ചയേന തസ്മിം നഗരേ സേട്ഠിട്ഠാനം ലഭി. ബോധിസത്തോപി യഥാകമ്മം അഗമാസി.

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോപി ഇമം ധമ്മദേസനം കഥേത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോവ ഇമം ഗാഥം കഥേസി -

൪. "അപ്പകേനപി മേധാവീ, പാഭതേന വിചക്ഖണോ;
സമുട്ഠാപേതി അത്താനം, അണും അഗ്ഗിംവ സന്ധമ"ന്തി.

തത്ഥ **അപ്പകേനപീ**തി ഥോകേനപി പരിത്തകേനപി. **മേധാവീ**തി പഞ്ഞവാ. **പാഭതേനാ**തി ഭണ്ഡമൂലേന. **വിചക്ഖണോ**തി വോഹാരകുസലോ. **സമുട്ഠാപേതി അത്താന**ന്തി മഹന്തം ധനഞ്ച യസഞ്ച ഉപ്പാദേത്വാ തത്ഥ അത്താനം സണ്ഠാപേതി പതിട്ഠാപേതി. യഥാ കിം? **അണും അഗ്ഗിംവ സന്ധമം,** യഥാ പണ്ഡിതപുരിസോ പരിത്തം അഗ്ഗിം അനുക്കമേന ഗോമയചുണ്ണാദീനി പക്ഖിപിത്വാ മുഖവാതേന ധമന്തോ സമുട്ഠാപേതി വഡ്ഢേതി മഹന്തം അഗ്ഗിക്ഖന്ധം കരോതി, ഏവമേവ പണ്ഡിതോ ഥോകമ്പി പാഭതം ലഭിത്വാ നാനാഉപായേഹി പയോജേത്വാ ധനഞ്ച യസഞ്ച വഡ്ഢേതി , വഡ്ഢേത്വാ ച പന തത്ഥ അത്താനം പതിട്ഠാപേതി, തായ ഏവ വാ പന ധനയസമഹന്തതായ അത്താനം സമുട്ഠാപേതി, അഭിഞ്ഞാതം പാകടം കരോതീതി അത്ഥോ.

ഇതി ഭഗവാ "ഭിക്ഖവേ, ചൂളപന്ഥകോ മം നിസ്സായ ഇദാനി ധമ്മേസു ധമ്മമഹന്തതം പത്തോ, പുബ്ബേ പന ഭോഗേസുപി ഭോഗമഹന്തതം പാപുണീ"തി ഏവം ഇമം ധമ്മദേസനം ദസ്സേത്വാ ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി "തദാ ചൂളന്തേവാസികോ ചൂളപന്ഥകോ അഹോസി, ചൂളകസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി ദേസനം നിട്ഠാപേസി.

ചൂളസേട്ഠിജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

൫. തണ്ഡുലനാളിജാതകവണ്ണനാ

കിമഗ്ഘതി തണ്ഡുലനാളികാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലാലുദായിത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിം സമയേ ആയസ്മാ ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ സങ്ഘസ്സ ഭത്തുദ്ദേസകോ ഹോതി. തസ്മിം പാതോവ സലാകഭത്താനി ഉദ്ദിസമാനേ ലാലുദായിത്ഥേരസ്സ കദാചി വരഭത്തം പാപുണാതി, കദാചി ലാമകഭത്തം. സോ ലാമകഭത്തസ്സ പത്തദിവസേ സലാകഗ്ഗം ആകുലം കരോതി, "കിം ദബ്ബോവ സലാകം ദാതും ജാനാതി, അമ്ഹേ ന ജാനാമാ"തി വദതി. തസ്മിം സലാകഗ്ഗം ആകുലം കരോന്തേ "ഹന്ദ

ദാനി ത്വമേവ സലാകം ദേഹീ''തി സലാകപച്ഛിം അദംസു. തതോ പട്ഠായ സോ സങ്ഘസ്സ സലാകം അദാസി. ദേന്തോ ച പന ''ഇദം വരഭത്ത''ന്തി വാ ''ലാമകഭത്ത''ന്തി വാ ''അസുകവസ്സഗ്ഗേ വരഭത്ത''ന്തി വാ ''അസുകവസ്സഗ്ഗേ ലാമകഭത്ത''ന്തി വാ ന ജാനാതി, ഠിതികം കരോന്തോപി ''അസുകവസ്സഗ്ഗേ ഠിതികാ''തി ന സല്ലക്ഖേതി. ഭിക്ഖൂനം ഠിതവേലായ ''ഇമസ്മിം ഠാനേ അയം ഠിതികാ ഠിതാ, ഇമസ്മിം ഠാനേ അയ''ന്തി ഭൂമിയം വാ ഭിത്തിയം വാ ലേഖം കഡ്ഢതി. പുനദിവസേ സലാകഗ്ഗേ ഭിക്ഖൂ മന്ദതരാ വാ ഹോന്തി ബഹുതരാ വാ, തേസു മന്ദതരേസു ലേഖാ ഹേട്ഠാ ഹോതി, ബഹുതരേസു ഉപരി. സോ ഠിതികം അജാനന്തോ ലേഖാസഞ്ഞായ സലാകം ദേതി.

അഥ നം ഭിക്ഖൂ ''ആവുസോ, ഉദായി, ലേഖാ നാമ ഹേട്ഠാ വാ ഹോതി ഉപരി വാ, വരഭത്തം പന അസുകവസ്സഗ്ഗേ ഠിതം, ലാമകഭത്തം അസുകവസ്സഗ്ഗേ''തി ആഹംസു. സോ ഭിക്ഖൂ പടിപ്ഫരന്തോ ''യദി ഏവം അയം ലേഖാ കസ്മാ ഏവം ഠിതാ, കിം അഹം തുമ്ഹാകം സദ്ദഹാമി, ഇമിസ്സാ ലേഖായ സദ്ദഹാമീ''തി വദതി. അഥ നം ദഹരാ ച സാമണേരാ ച ''ആവുസോ ലാലുദായി തയി സലാകം ദേന്തേ ഭിക്ഖൂ ലാഭേന പരിഹായന്തി, ന ത്വം ദാതും അനുച്ഛവികോ, ഗച്ഛ ഇതോ''തി സലാകഗ്ഗതോ നിക്കഡ്ഢിംസു. തസ്മിം ഖണേ സലാകഗ്ഗേ മഹന്തം കോലാഹലം അഹോസി. തം സുത്വാ സത്ഥാ ആനന്ദത്ഥേരം പുച്ഛി ''ആനന്ദ, സലാകഗ്ഗേ മഹന്തം കോലാഹലം, കിം സദ്ദോ നാമേസോ''തി. ഥേരോ തഥാഗതസ്സ തമത്ഥം ആരോചേസി. ''ആനന്ദ, ന ഇദാനേവ ലാലുദായി അത്തനോ ബാലതായ പരേസം ലാഭഹാനിം കരോതി, പുബ്ബേപി അകാസിയേവാ''തി ആഹ. ഥേരോ തസ്സത്ഥസ്സ ആവിഭാവത്ഥം ഭഗവന്തം യാചി. ഭഗവാ ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നം കാരണം പാകടം അകാസി.

അതീതേ കാസിരട്ഠേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ രാജാ അഹോസി. തദാ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഘാപനികോ അഹോസി. ഹത്ഥിഅസ്സാദീനി ചേവ മണിസുവണ്ണാദീനി ച അഗ്ഘാപേസി, അഗ്ഘാപേത്വാ ഭണ്ഡസാമികാനം ഭണ്ഡാനുരൂപമേവ മൂലം ദാപേസി. രാജാ പന ലുദ്ധോ ഹോതി, സോ ലോഭപകതിതായ ഏവം ചിന്തേസി ''അയം അഗ്ഘാപനികോ ഏവം അഗ്ഘാപേന്തോ ന ചിരസ്സേവ മമ ഗേഹേ ധനം പരിക്ഖയം ഗമേസ്സതി, അഞ്ഞം അഗ്ഘാപനികം കരിസ്സാമീ''തി. സോ സീഹപഞ്ജരം ഉഗ്ഘാടേത്വാ രാജങ്ഗണം ഓലോകേന്തോ ഏകം ഗാമികമനുസ്സം ലോലബാലം രാജങ്ഗണേന ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ''ഏസ മയ്ഹം അഗ്ഘാപനികകമ്മം കാതും സക്ഖിസ്സതീ''തി തം പക്കോസാപേത്വാ ''സക്ഖിസ്സസി, ഭണേ, അമ്ഹാകം അഗ്ഘാപനികകമ്മം കാതു''ന്തി ആഹ. സക്ഖിസ്സാമി, ദേവാതി. രാജാ അത്തനോ ധനരക്ഖണത്ഥായ തം ബാലം അഗ്ഘാപനികകമ്മേ ഠപേസി. തതോ പട്ഠായ സോ ബാലോ ഹത്ഥിഅസ്സാദീനി അഗ്ഘാപേന്തോ അഗ്ഘം ഹാപേത്വാ യഥാരുചിയാ കഥേതി. തസ്സ ഠാനന്തരേ ഠിതത്താ യം സോ കഥേതി, തമേവ മൂലം ഹോതി.

തസ്മിം കാലേ ഉത്തരാപഥതോ ഏകോ അസ്സവാണിജോ പഞ്ച അസ്സസതാനി ആനേസി. രാജാ തം പുരിസം പക്കോസാപേത്വാ അസ്സേ അഗ്ഘാപേസി. സോ പഞ്ചന്നം അസ്സസതാനം ഏകം തണ്ഡുലനാളികം അഗ്ഘമകാസി. കത്വാ ച പന ''അസ്സവാണിജസ്സ ഏകം തണ്ഡുലനാളികം ദേഥാ''തി വത്വാ അസ്സേ അസ്സസാലായം സണ്ഠാപേസി. അസ്സവാണിജോ പോരാണഅഗ്ഘാപനികസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ ''ഇദാനി കിം കത്തബ്ബ''ന്തി

പുച്ഛി. സോ ആഹ "തസ്സ പുരിസസ്സ ലഞ്ജം ദത്വാ ഏവം പുച്ഛഥ 'അമ്ഹാകം താവ അസ്സാ ഏകം തണ്ഡുലനാളികം അഗ്ഘന്തീതി ഞാതമേതം, തുമ്ഹേ പന നിസ്സായ തണ്ഡുലനാളിയാ അഗ്ഘം ജാനിതുകാമമ്ഹാ, സക്ഖിസ്സഥ നോ രഞ്ഞോ സന്തികേ ഠത്വാ സാ തണ്ഡുലനാളികാ ഇദം നാമ അഗ്ഘതീതി വത്തു'ന്തി, സചേ സക്കോമീതി വദതി, തം ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗച്ഛഥ, അഹമ്പി തത്ഥ ആഗമിസ്സാമീ"തി.

അസ്സവാണിജോ "സാധൂ"തി ബോധിസത്തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അഗ്ഘാപനികസ്സ ലഞ്ജം ദത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. സോ ലഞ്ജം ലഭിത്വാവ "സക്ഖിസ്സാമി തണ്ഡുലനാളിം അഗ്ഘാപേതു"ന്തി. "തേന ഹി ഗച്ഛാമ രാജകുല"ന്തി തം ആദായ രഞ്ഞോ സന്തികം അഗമാസി. ബോധിസത്തോപി അഞ്ഞേപി ബഹൂ അമച്ചാ അഗമിംസു. അസ്സവാണിജോ രാജാനം വന്ദിത്വാ ആഹ - "ദേവ, പഞ്ചന്നം അസ്സസതാനം ഏകം തണ്ഡുലനാളിം അഗ്ഘനകഭാവം ജാനാമ, സാ പന തണ്ഡുലനാളി കിം അഗ്ഘതീതി അഗ്ഘാപനികം പുച്ഛഥ ദേവാ"തി. രാജാ തം പവത്തിം അജാനന്തോ "അമ്ഭോ അഗ്ഘാപനിക, പഞ്ച അസ്സസതാനി കിം അഗ്ഘന്തീ"തി പുച്ഛി. തണ്ഡുലനാളിം, ദേവാതി. "ഹോതു, ഭണേ, അസ്സാ താവ തണ്ഡുലനാളിം അഗ്ഘന്തു. സാ പന കിം അഗ്ഘതി തണ്ഡുലനാളികാ"തി പുച്ഛി. സോ ബാലപുരിസോ "ബാരാണസിം സന്തരബാഹിരം അഗ്ഘതി തണ്ഡുലനാളികാ"തി ആഹ. സോ കിര പുബ്ബേ രാജാനം അനുവത്തന്തോ ഏകം തണ്ഡുലനാളിം അസ്സാനം അഗ്ഘമകാസി. പുന വാണിജസ്സ ഹത്ഥതോ ലഞ്ജം ലഭിത്വാ തസ്സാ തണ്ഡുലനാളികായ ബാരാണസിം സന്തരബാഹിരം അഗ്ഘമകാസി. തദാ പന ബാരാണസിയാ പാകാരപരിക്ഖേപോ ദ്വാദസയോജനികോ ഹോതി. ഇദമസ്സ അന്തരം, ബാഹിരം പന തിയോജനസതികം രട്ഠം. ഇതി സോ ബാലോ ഏവം മഹന്തം ബാരാണസിം സന്തരബാഹിരം തണ്ഡുലനാളികായ അഗ്ഘമകാസി.

തം സുത്വാ അമച്ചാ പാണിം പഹരിത്വാ ഹസമാനാ "മയം പുബ്ബേ പഥവിഞ്ച രജ്ജഞ്ച അനഗ്ഘന്തി സഞ്ഞിനോ അഹുമ്ഹ, ഏവം മഹന്തം കിര സരാജകം ബാരാണസിരജ്ജം തണ്ഡുലനാളിമത്തം അഗ്ഘതി, അഹോ അഗ്ഘാപനികസ്സ ഞാണസമ്പദാ. കഹം ഏത്തകം കാലം അയം അഗ്ഘാപനികോ വിഹാസി, അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ഏവ അനുച്ഛവികോ"തി പരിഹാസം അകംസു -

൫. "കിമഗ്ഘതി തണ്ഡുലനാളികായം, അസ്സാന മൂലായ വദേഹി രാജ;
ബാരാണസിം സന്തരബാഹിരം, അയമഗ്ഘതി തണ്ഡുലനാളികാ"തി.

തസ്മിം കാലേ രാജാ ലജ്ജിതോ തം ബാലം നിക്കഡ്ഢാപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സേവ അഗ്ഘാപനികട്ഠാനം അദാസി. ബോധിസത്തോപി യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി "തദാ ഗാമികബാലഅഗ്ഘാപനികോ ലാലുദായീ അഹോസി, പണ്ഡിതഅഗ്ഘാപനികോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി ദേസനം നിട്ഠാപേസി.

തണ്ഡുലനാളിജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

൬. ദേവധമ്മജാതകവണ്ണനാ

ഹിരിഓത്തപ്പസമ്പന്നാതി ഇദം ഭഗവാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ബഹുഭണ്ഡികം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിവാസീ കിരേകോ കുടുമ്ബികോ ഭരിയായ കാലകതായ പബ്ബജി. സോ പബ്ബജന്തോ അത്തനോ പരിവേണഞ്ച അഗ്ഗിസാലഞ്ച ഭണ്ഡഗബ്ഭഞ്ച കാരേത്വാ ഭണ്ഡഗബ്ഭം സപ്പിതണ്ഡുലാദീഹി പൂരേത്വാ പബ്ബജി. പബ്ബജിത്വാ ച പന അത്തനോ ദാസേ പക്കോസാപേത്വാ യഥാരുചിതം ആഹാരം പചാപേത്വാ ഭുഞ്ജതി, ബഹുപരിക്ഖാരോ ച അഹോസി , രത്തിം അഞ്ഞം നിവാസനപാരുപനം ഹോതി, ദിവാ അഞ്ഞം. വിഹാരപച്ചന്തേ വസതി. തസ്സേകദിവസം ചീവരപച്ചത്ഥരണാദീനി നീഹരിത്വാ പരിവേണേ പത്ഥരിത്വാ സുക്ഖാപേന്തസ്സ സമ്ബഹുലാ ജാനപദാ ഭിക്ഖൂ സേനാസനചാരികം ആഹിണ്ഡന്താ പരിവേണം ഗന്ത്വാ ചീവരാദീനി ദിസ്വാ "കസ്സിമാനീ"തി പുച്ഛിംസു. സോ "മയ്ഹം, ആവുസോ"തി ആഹ. "ആവുസോ, ഇദമ്പി ചീവരം, ഇദമ്പി നിവാസനം, ഇദമ്പി പച്ചത്ഥരണം, സബ്ബം തുയ്ഹമേവാ"തി? "ആമ മയ്ഹമേവാ"തി. "ആവുസോ ഭഗവതാ തീണി ചീവരാനി അനുഞ്ഞാതാനി, ത്വം ഏവം അപ്പിച്ഛസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ ഏവം ബഹുപരിക്ഖാരോ ജാതോ, ഏഹി തം ദസബലസ്സ സന്തികം നേസ്സാമാ"തി തം ആദായ സത്ഥു സന്തികം അഗമംസു.

സത്ഥാ ദിസ്വാവ "കിം നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ , അനിച്ഛമാനകംയേവ ഭിക്ഖും ഗണ്ഹിത്വാ ആഗതത്ഥാ"തി ആഹ. "ഭന്തേ, അയം ഭിക്ഖു ബഹുഭണ്ഡോ ബഹുപരിക്ഖാരോ"തി. "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ബഹുഭണ്ഡോ"തി? "സച്ചം, ഭഗവാ"തി. "കസ്മാ പന ത്വം ഭിക്ഖു ബഹുഭണ്ഡോ ജാതോ"? "നനു അഹം അപ്പിച്ഛതായ സന്തുട്ഠിതായ പവിവേകസ്സ വീരിയാരമ്ഭസ്സ വണ്ണം വദാമീ"തി. സോ സത്ഥു വചനം സുത്വാ കുപിതോ "ഇമിനാ ദാനി നീഹാരേന ചരിസ്സാമീ"തി പാരുപനം ഛഡ്ഡേത്വാ പരിസമജ്ഝേ ഏകചീവരോ അട്ഠാസി.

അഥ നം സത്ഥാ ഉപത്ഥമ്ഭയമാനോ "നനു ത്വം ഭിക്ഖു പുബ്ബേ ഹിരോത്തപ്പഗവേസകോ ദകരക്ഖസകാലേപി ഹിരോത്തപ്പം ഗവേസമാനോ ദ്വാദസ സംവച്ഛരാനി വിഹാസി, അഥ കസ്മാ ഇദാനി ഏവം ഗരുകേ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ചതുപരിസമജ്ഝേ പാരുപനം ഛഡ്ഡേത്വാ ഹിരോത്തപ്പം പഹായ ഠിതോസീ"തി? സോ സത്ഥു വചനം സുത്വാ ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ തം ചീവരം പാരുപിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഭിക്ഖൂ തസ്സത്ഥസ്സ ആവിഭാവത്ഥം ഭഗവന്തം യാചിംസു, ഭഗവാ ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നം കാരണം പാകടം അകാസി.

അതീതേ കാസിരട്ഠേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ നാമ രാജാ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ "മഹിസാസകുമാരോ"തി നാമം അകംസു. തസ്സ ആധാവിത്വാ പരിധാവിത്വാ വിചരണകാലേ രഞ്ഞോ അഞ്ഞോപി പുത്തോ ജാതോ, തസ്സ "ചന്ദകുമാരോ"തി നാമം അകംസു. തസ്സ പന ആധാവിത്വാ പരിധാവിത്വാ വിചരണകാലേ ബോധിസത്തസ്സ മാതാ കാലമകാസി, രാജാ അഞ്ഞം അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി. സാ രഞ്ഞോ പിയാ അഹോസി മനാപാ, സാപി സംവാസമന്വായ ഏകം പുത്തം വിജായി, "സൂരിയകുമാരോ"തിസ്സ നാമം അകംസു. രാജാ പുത്തം ദിസ്വാ തുട്ഠചിത്തോ "ഭദ്ദേ, പുത്തസ്സ തേ വരം ദമ്മീ"തി ആഹ. ദേവീ, വരം ഇച്ഛിതകാലേ ഗഹേതബ്ബം കത്വാ ഠപേസി. സാ പുത്തേ വയപ്പത്തേ രാജാനം ആഹ - "ദേവേന മയ്ഹം പുത്തസ്സ ജാതകാലേ വരോ ദിന്നോ, പുത്തസ്സ മേ രജ്ജം

ദേഹീ''തി. രാജാ ''മയ്ഹം ദ്വേ പുത്താ അഗ്ഗിക്ഖന്ധാ വിയ ജലമാനാ വിചരന്തി, ന സക്കാ തവ പുത്തസ്സ രജ്ജം ദാതു''ന്തി പടിക്ഖിപിത്വാപി തം പുനപ്പുനം യാചമാനമേവ ദിസ്വാ ''അയം മയ്ഹം പുത്താനം പാപകമ്പി ചിന്തേയ്യാ''തി പുത്തേ പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - ''താതാ, അഹം സൂരിയകുമാരസ്സ ജാതകാലേ വരം അദാസിം. ഇദാനിസ്സ മാതാ രജ്ജം യാചതി, അഹം തസ്സ ന ദാതുകാമോ, മാതുഗാമോ നാമ പാപോ, തുമ്ഹാകം പാപകമ്പി ചിന്തേയ്യ, തുമ്ഹേ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മമ അച്ചയേന കുലസന്തകേ നഗരേ രജ്ജം കരേയ്യാഥാ''തി രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ സീസേ ചുമ്ബിത്വാ ഉയ്യോജേസി. തേ പിതരം വന്ദിത്വാ പാസാദാ ഓതരന്തേ രാജങ്ഗണേ കീളമാനോ സൂരിയകുമാരോ ദിസ്വാ തം കാരണം ഞത്വാ ''അഹമ്പി ഭാതികേഹി സദ്ധിം ഗമിസ്സാമീ''തി തേഹി സദ്ധിംയേവ നിക്ഖമി. തേ ഹിമവന്തം പവിസിംസു.

ബോധിസത്തോ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ രുക്ഖമൂലേ നിസീദിത്വാ സൂരിയകുമാരം ആമന്തേസി ''താത സൂരിയകുമാര, ഏതം സരം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ ച പിവിത്വാ ച പദുമിനിപണ്ണേഹി അമ്ഹാകമ്പി പാനീയം ആനേഹീ''തി. തം പന സരം വേസ്സവണസ്സ സന്തികാ ഏകേന ദകരക്ഖസേന ലദ്ധം ഹോതി, വേസ്സവണോ ച തം ആഹ - ''ഠപേത്വാ ദേവധമ്മജാനനകേ യേ അഞ്ഞേ ഇമം സരം ഓതരന്തി, തേ ഖാദിതും ലഭസി. അനോതിണ്ണേ ന ലഭസീ''തി. തതോ പട്ഠായ സോ രക്ഖസോ യേ തം സരം ഓതരന്തി, തേ ദേവധമ്മേ പുച്ഛിത്വാ യേ ന ജാനന്തി, തേ ഖാദതി. അഥ ഖോ സൂരിയകുമാരോ തം സരം ഗന്ത്വാ അവീമംസിത്വാവ ഓതരി. അഥ നം സോ രക്ഖസോ ഗഹേത്വാ ''ദേവധമ്മേ ജാനാസീ''തി പുച്ഛി. സോ ''ദേവധമ്മാ നാമ ചന്ദിമസൂരിയാ''തി ആഹ. അഥ നം ''ത്വം ദേവധമ്മേ ന ജാനാസീ''തി വത്വാ ഉദകം പവേസേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ഠപേസി. ബോധിസത്തോപി തം അതിചിരായന്തം ദിസ്വാ ചന്ദകുമാരം പേസേസി. രക്ഖസോ തമ്പി ഗഹേത്വാ ''ദേവധമ്മേ ജാനാസീ''തി പുച്ഛി. ''ആമ ജാനാമി, ദേവധമ്മാ നാമ ചതസ്സോ ദിസാ''തി. രക്ഖസോ ''ന ത്വം ദേവധമ്മേ ജാനാസീ''തി തമ്പി ഗഹേത്വാ തത്ഥേവ ഠപേസി.

ബോധിസത്തോ തസ്മിമ്പി ചിരായന്തേ ''ഏകേന അന്തരായേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി സയം തത്ഥ ഗന്ത്വാ ദ്വിന്നമ്പി ഓതരണപദവളഞ്ജം ദിസ്വാ ''രക്ഖസപരിഗ്ഗഹിതേന ഇമിനാ സരേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി ഖഗ്ഗം സന്നയ്ഹിത്വാ ധനും ഗഹേത്വാ അട്ഠാസി. ദകരക്ഖസോ ബോധിസത്തം ഉദകം അനോതരന്തം ദിസ്വാ വനകമ്മികപുരിസോ വിയ ഹുത്വാ ബോധിസത്തം ആഹ - ''ഭോ, പുരിസ, ത്വം മഗ്ഗകിലന്തോ കസ്മാ ഇമം സരം ഓതരിത്വാ ന്ഹത്വാ പിവിത്വാ ഭിസമുളാലം ഖാദിത്വാ പുപ്ഫാനി പിളന്ധിത്വാ യഥാസുഖം ന ഗച്ഛസീ''തി? ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാ ''ഏസോ യക്ഖോ ഭവിസ്സതീ''തി ഞത്വാ ''തയാ മേ ഭാതികാ ഗഹിതാ''തി ആഹ. ''ആമ, ഗഹിതാ''തി. ''കിം കാരണാ''തി? ''അഹം ഇമം സരം ഓതിണ്ണകേ ലഭാമീ''തി. ''കിം പന സബ്ബേവ ലഭസീ''തി? ''യേ ദേവധമ്മേ ജാനന്തി, തേ ഠപേത്വാ അവസേസേ ലഭാമീ''തി. ''അത്ഥി പന തേ ദേവധമ്മേഹി അത്ഥോ''തി? ''ആമ, അത്ഥീ''തി. ''യദി ഏവം അഹം തേ ദേവധമ്മേ കഥേസ്സാമീ''തി. ''തേന ഹി കഥേഹി, അഹം ദേവധമ്മേ സുണിസ്സാമീ''തി. ബോധിസത്തോ ആഹ ''അഹം ദേവധമ്മേ കഥേയ്യം, കിലിട്ഠഗത്തോ പനമ്ഹീ''തി. യക്ഖോ ബോധിസത്തം ന്ഹാപേത്വാ ഭോജനം

ഭോജേത്വാ പാനീയം പായേത്വാ പുപ്ഫാനി പിളന്ധാപേത്വാ ഗന്ധേഹി വിലിമ്പാപേത്വാ അലങ്കതമണ്ഡപമജ്ഝേ പല്ലങ്കം അത്ഥരിത്വാ അദാസി.

ബോധിസത്തോ ആസനേ നിസീദിത്വാ യക്ഖം പാദമൂലേ നിസീദാപേത്വാ “തേന ഹി ഓഹിതസോതോ സക്കച്ചം ദേവധമ്മേ സുണാഹീ”തി ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬. “ഹിരിഓത്തപ്പസമ്പന്നാ, സുക്കധമ്മസമാഹിതാ;
സന്തോ സപ്പുരിസാ ലോകേ, ദേവധമ്മാതി വുച്ചരേ”തി.

തത്ഥ **ഹിരിഓത്തപ്പസമ്പന്നാ**തി ഹിരിയാ ച ഓത്തപ്പേന ച സമന്നാഗതാ. തേസു കായദുച്ചരിതാദീഹി ഹിരിയതീതി ഹിരീ, ലജ്ജായേതം അധിവചനം. തേഹിയേവ ഓത്തപ്പതീതി ഓത്തപ്പം, പാപതോ ഉബ്ബേഗസ്സേതം അധിവചനം. തത്ഥ അജ്ഝത്തസമുട്ഠാനാ ഹിരീ, ബഹിദ്ധാസമുട്ഠാനം ഓത്തപ്പം. അത്താധിപതേയ്യാ ഹിരീ, ലോകാധിപതേയ്യം ഓത്തപ്പം. ലജ്ജാസഭാവസണ്ഠിതാ ഹിരീ, ഭയസഭാവസണ്ഠിതം ഓത്തപ്പം. സപ്പതിസ്സവലക്ഖണാ ഹിരീ, വജ്ജഭീരുകഭയദസ്സാവിലക്ഖണം ഓത്തപ്പം.

തത്ഥ അജ്ഝത്തസമുട്ഠാനം ഹിരിം ചതൂഹി കാരണേഹി സമുട്ഠാപേതി - ജാതിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ വയം പച്ചവേക്ഖിത്വാ സൂരഭാവം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ബാഹുസച്ചം പച്ചവേക്ഖിത്വാ . കഥം? “പാപകരണം നാമേതം ന ജാതിസമ്പന്നാനം കമ്മം, ഹീനജച്ചാനം കേവട്ടാദീനം കമ്മം, മാദിസസ്സ ജാതിസമ്പന്നസ്സ ഇദം കമ്മം കാതും ന യുത്ത”ന്തി ഏവം താവ ജാതിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പാണാതിപാതാദിപാപം അകരോന്തോ ഹിരിം സമുട്ഠാപേതി. തഥാ “പാപകരണം നാമേതം ദഹരേഹി കത്തബ്ബം കമ്മം, മാദിസസ്സ വയേ ഠിതസ്സ ഇദം കമ്മം കാതും ന യുത്ത”ന്തി ഏവം വയം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പാണാതിപാതാദിപാപം അകരോന്തോ ഹിരിം സമുട്ഠാപേതി. തഥാ “പാപകമ്മം നാമേതം ദുബ്ബലജാതികാനം കമ്മം, മാദിസസ്സ സൂരഭാവസമ്പന്നസ്സ ഇദം കമ്മം കാതും ന യുത്ത”ന്തി ഏവം സൂരഭാവം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പാണാതിപാതാദിപാപം അകരോന്തോ ഹിരിം സമുട്ഠാപേതി. തഥാ “പാപകമ്മം നാമേതം അന്ധബാലാനം കമ്മം, ന പണ്ഡിതാനം, മാദിസസ്സ പണ്ഡിതസ്സ ബഹുസ്സുതസ്സ ഇദം കമ്മം കാതും ന യുത്ത”ന്തി ഏവം ബാഹുസച്ചം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പാണാതിപാതാദിപാപം അകരോന്തോ ഹിരിം സമുട്ഠാപേതി. ഏവം അജ്ഝത്തസമുട്ഠാനം ഹിരിം ചതൂഹി കാരണേഹി സമുട്ഠാപേതി. സമുട്ഠാപേത്വാ ച പന അത്തനോ ചിത്തേ ഹിരിം പവേസേത്വാ പാപകമ്മം ന കരോതി. ഏവം ഹിരീ അജ്ഝത്തസമുട്ഠാനാ നാമ ഹോതി.

കഥം ഓത്തപ്പം ബഹിദ്ധാസമുട്ഠാനം നാമ? “സചേ ത്വം പാപകമ്മം കരിസ്സസി, ചതൂസു പരിസാസു ഗരഹപ്പത്തോ ഭവിസ്സസി.

“ഗരഹിസ്സന്തി തം വിഞ്ഞൂ, അസുചിം നാഗരികോ യഥാ;
വജ്ജിതോ സീലവന്തേഹി, കഥം ഭിക്ഖു കരിസ്സസീ”തി. (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ ഫ ബലരാസിവണ്ണനാ) -

ഏവം പച്ചവേക്ഖന്തോ ഹി ബഹിദ്ധാസമുട്ഠിതേന ഓത്തപ്പേന പാപകമ്മം ന കരോതി. ഏവം ഓത്തപ്പം ബഹിദ്ധാസമുട്ഠാനം നാമ ഹോതി.

കഥം ഹിരീ അത്താധിപതേയ്യാ നാമ? ഇധേകച്ചോ കുലപുത്തോ അത്താനം അധിപതിം ജേട്ഠകം കത്വാ "മാദിസസ്സ സദ്ധാപബ്ബജിതസ്സ ബഹുസ്സുതസ്സ ധുതങ്ഗധരസ്സ ന യുത്തം പാപകമ്മം കാതു"ന്തി പാപം ന കരോതി. ഏവം ഹിരീ അത്താധിപതേയ്യാ നാമ ഹോതി. തേനാഹ ഭഗവാ -

> "സോ അത്താനംയേവ അധിപതിം കത്വാ അകുസലം പജഹതി, കുസലം ഭാവേതി. സാവജ്ജം പജഹതി, അനവജ്ജം ഭാവേതി. സുദ്ധമത്താനം പരിഹരതീ"തി (അം॰ നി॰ ൩.൪൦).

കഥം ഓത്തപ്പം ലോകാധിപതേയ്യം നാമ? ഇധേകച്ചോ കുലപുത്തോ ലോകം അധിപതിം ജേട്ഠകം കത്വാ പാപകമ്മം ന കരോതി. യഥാഹ -

> "മഹാ ഖോ പനായം ലോകസന്നിവാസോ. മഹന്തസ്മിം ഖോ പന ലോകസന്നിവാസേ സന്തി സമണബ്രാഹ്മണാ ഇദ്ധിമന്തോ ദിബ്ബചക്ഖുകാ പരചിത്തവിദുനോ, തേ ദൂരതോപി പസ്സന്തി, ആസന്നാപി ന ദിസ്സന്തി, ചേതസാപി ചിത്തം ജാനന്തി, തേപി മം ഏവം ജാനിസ്സന്തി 'പസ്സഥ ഭോ, ഇമം കുലപുത്തം, സദ്ധാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ സമാനോ വോകിണ്ണോ വിഹരതി പാപകേഹി അകുസലേഹി ധമ്മേഹീ'തി.
>
> "സന്തി ദേവതാ ഇദ്ധിമന്തിയോ ദിബ്ബചക്ഖുകാ പരചിത്തവിദുനിയോ, താ ദൂരതോപി പസ്സന്തി, ആസന്നാപി ന ദിസ്സന്തി, ചേതസാപി ചിത്തം ജാനന്തി, താപി മം ഏവം ജാനിസ്സന്തി 'പസ്സഥ ഭോ, ഇമം കുലപുത്തം, സദ്ധാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ സമാനോ വോകിണ്ണോ വിഹരതി പാപകേഹി അകുസലേഹി ധമ്മേഹീ'തി. സോ ലോകംയേവ അധിപതിം ജേട്ഠകം കരിത്വാ അകുസലം പജഹതി, കുസലം ഭാവേതി. സാവജ്ജം പജഹതി, അനവജ്ജം ഭാവേതി. സുദ്ധമത്താനം പരിഹരതീ"തി (അം॰ നി॰ ൩.൪൦).

ഏവം ഓത്തപ്പം ലോകാധിപതേയ്യം നാമ ഹോതി.

"ലജ്ജാസഭാവസണ്ഠിതാ ഹിരീ, ഭയസഭാവസണ്ഠിതം ഓത്തപ്പ"ന്തി ഏത്ഥ പന **ലജ്ജാ**തി ലജ്ജനാകാരോ, തേന സഭാവേന സണ്ഠിതാ ഹിരീ. **ഭയ**ന്തി അപായഭയം, തേന സഭാവേന സണ്ഠിതം ഓത്തപ്പം. തദുഭയമ്പി പാപപരിവജ്ജനേ പാകടം ഹോതി. ഏകച്ചോ ഹി യഥാ നാമേകോ കുലപുത്തോ ഉച്ചാരപസ്സാവാദീനി കരോന്തോ ലജ്ജിതബ്ബയുത്തകം ഏകം ദിസ്വാ ലജ്ജനാകാരപ്പത്തോ ഭവേയ്യ ഹീളിതോ, ഏവമേവം അജ്ഝത്തം ലജ്ജിധമ്മം ഓക്കമിത്വാ പാപകമ്മം ന കരോതി. ഏകച്ചോ അപായഭയഭീതോ ഹുത്വാ പാപകമ്മം ന കരോതി. തത്രിദം ഓപമ്മം - യഥാ ഹി ദ്വീസു അയോഗുളേസു ഏകോ സീതലോ ഭവേയ്യ ഗൂഥമക്ഖിതോ, ഏകോ ഉണ്ഹോ ആദിത്തോ. തത്ഥ പണ്ഡിതോ സീതലം ഗൂഥമക്ഖിതത്താ ജിഗുച്ഛന്തോ ന ഗണ്ഹാതി, ഇതരം ഡാഹഭയേന. തത്ഥ സീതലസ്സ ഗൂഥമക്ഖിതസ്സ ജിഗുച്ഛായ അഗണ്ഹനം വിയ അജ്ഝത്തം ലജ്ജിധമ്മം ഓക്കമിത്വാ പാപസ്സ അകരണം, ഉണ്ഹസ്സ

ഡാഹഭയേന അഗണ്ഹനം വിയ അപായഭയേന പാപസ്സ അകരണം വേദിതബ്ബം.

"സപ്പതിസ്സവലക്ഖണാ ഹിരീ, വജ്ജഭീരുകഭയദസ്സാവിലക്ഖണം ഓത്തപ്പ"ന്തി ഇദമ്പി ദ്വയം പാപപരിവജ്ജനേയേവ പാകടം ഹോതി. ഏകച്ചോ ഹി ജാതിമഹത്തപച്ചവേക്ഖണാ, സത്ഥുമഹത്തപച്ചവേക്ഖണാ, ദായജ്ജമഹത്തപച്ചവേക്ഖണാ, സബ്രഹ്മചാരിമഹത്തപച്ചവേക്ഖണാതി ചതൂഹി കാരണേഹി സപ്പതിസ്സവലക്ഖണം ഹിരിം സമുട്ഠാപേത്വാ പാപം ന കരോതി. ഏകച്ചോ അത്താനുവാദഭയം, പരാനുവാദഭയം , ദണ്ഡഭയം, ദുഗ്ഗതിഭയന്തി ചതൂഹി കാരണേഹി വജ്ജഭീരുകഭയദസ്സാവിലക്ഖണം ഓത്തപ്പം സമുട്ഠാപേത്വാ പാപം ന കരോതി. തത്ഥ ജാതിമഹത്തപച്ചവേക്ഖണാദീനി ചേവ അത്താനുവാദഭയാദീനി ച വിത്ഥാരേത്വാ കഥേതബ്ബാനി. തേസം വിത്ഥാരോ അങ്ഗുത്തരനികായട്ഠകഥായം വുത്തോ.

സുക്കധമ്മസമാഹിതാതി ഇദമേവ ഹിരോത്തപ്പം ആദിം കത്വാ കത്തബ്ബാ കുസലാ ധമ്മാ സുക്കധമ്മാ നാമ, തേ സബ്ബസങ്ഗാഹകനയേന ചതുഭൂമകലോകിയലോകുത്തരധമ്മാ. തേഹി സമാഹിതാ സമന്നാഗതാതി അത്ഥോ. **സന്തോ സപ്പുരിസാ ലോകേ**തി കായകമ്മാദീനം സന്തതായ സന്തോ, കതഞ്ഞുകതവേദിതായ സോഭനാ പുരിസാതി സപ്പുരിസാ. **ലോകോ** പന സങ്ഖാരലോകോ, സത്തലോകോ, ഓകാസലോകോ, ഖന്ധലോകോ, ആയതനലോകോ, ധാതുലോകോതി അനേകവിധോ. തത്ഥ "ഏകോ ലോകോ സബ്ബേ സത്താ ആഹാരട്ഠിതികാ...പേ॰... അട്ഠാരസ ലോകാ അട്ഠാരസ ധാതുയോ"തി (പടി॰ മ॰ ൧.൧൨) ഏത്ഥ സങ്ഖാരലോകോ വുത്തോ. ഖന്ധലോകാദയോ തദന്തോഗധായേവ. "അയം ലോകോ പരലോകോ, ദേവലോകോ മനുസ്സലോകോ"തിആദീസു (മഹാനി॰ ൩; ചൂളനി॰ അജിതമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസ ൨) പന സത്തലോകോ വുത്തോ.

> "യാവതാ ചന്ദിമസൂരിയാ, പരിഹരന്തി ദിസാ ഭന്തി വിരോചമാനാ;
> താവ സഹസ്സധാ ലോകോ, ഏത്ഥ തേ വത്തതേ വസോ"തി. (മ॰ നി॰ ൧.൫൩) -

ഏത്ഥ ഓകാസലോകോ വുത്തോ. തേസു ഇധ സത്തലോകോ അധിപ്പേതോ. സത്തലോകസ്മിഞ്ഹി യേ ഏവരൂപാ സപ്പുരിസാ, തേ **ദേവധമ്മാ**തി വുച്ചന്തി.

തത്ഥ **ദേവാ**തി സമ്മുതിദേവാ, ഉപപത്തിദേവാ, വിസുദ്ധിദേവാതി തിവിധാ. തേസു മഹാസമ്മതകാലതോ പട്ഠായ ലോകേന "ദേവാ"തി സമ്മതത്താ രാജരാജകുമാരാദയോ **സമ്മുതിദേവാ** നാമ. ദേവലോകേ ഉപ്പന്നാ **ഉപപത്തിദേവാ** നാമ. ഖീണാസവാ പന **വിസുദ്ധിദേവാ** നാമ. വുത്തമ്പി ചേതം -

> "സമ്മുതിദേവാ നാമ രാജാനോ ദേവിയോ രാജകുമാരാ.
> ഉപപത്തിദേവാ നാമ ഭുമ്മദേവേ ഉപാദായ തദുത്തരിദേവാ.
> വിസുദ്ധിദേവാ നാമ ബുദ്ധാ പച്ചേകബുദ്ധാ ഖീണാസവാ"തി (ചൂളനി॰ ധോതകമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസ ൩൨; പാരായനാനുഗീതിഗാഥാനിദ്ദേസ ൧൧൮).

ഇമേസം ദേവാനം ധമ്മാതി **ദേവധമ്മാ. വുച്ചരേ**തി വുച്ചന്തി. ഹിരോത്തപ്പമൂലകാ ഹി കുസലാ ധമ്മാ കുലസമ്പദായ ചേവ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിയാ ച വിസുദ്ധിഭാവസ്സ ച കാരണത്താ കാരണട്ഠേന തിവിധാനമ്പി തേസം ദേവാനം ധമ്മാതി ദേവധമ്മാ, തേഹി ദേവധമ്മേഹി സമന്നാഗതാ പുഗ്ഗലാപി ദേവധമ്മാ. തസ്മാ പുഗ്ഗലാധിട്ഠാനദേസനായ തേ ധമ്മേ ദസ്സേന്തോ "സന്തോ സപ്പുരിസാ ലോകേ, ദേവധമ്മാതി വുച്ചരേ"തി ആഹ.

യക്ഖോ ഇമം ധമ്മദേസനം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ ബോധിസത്തം ആഹ - "പണ്ഡിത, അഹം തുമ്ഹാകം പസന്നോ, ഏകം ഭാതരം ദേമി, കതരം ആനേമീ"തി? "കനിട്ഠം ആനേഹീ"തി. "പണ്ഡിത, ത്വം കേവലം ദേവധമ്മേ ജാനാസിയേവ, ന പന തേസു വത്തസീ"തി. "കിം കാരണാ"തി? "യംകാരണാ ജേട്ഠകം ഠപേത്വാ കനിട്ഠം ആണാപേന്തോ ജേട്ഠാപചായികകമ്മം ന കരോസീ"തി. ദേവധമ്മേ ചാഹം, യക്ഖ, ജാനാമി, തേസു ച വത്താമി. മയഞ്ഹി ഇമം അരഞ്ഞം ഏതം നിസ്സായ പവിട്ഠാ. ഏതസ്സ ഹി അത്ഥായ അമ്ഹാകം പിതരം ഏതസ്സ മാതാ രജ്ജം യാചി, അമ്ഹാകം പന പിതാ തം വരം അദത്വാ അമ്ഹാകം അനുരക്ഖണത്ഥായ അരഞ്ഞവാസം അനുജാനി. സോ കുമാരോ അനുവത്തിത്വാ അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ആഗതോ. "തം അരഞ്ഞേ ഏകോ യക്ഖോ ഖാദീ"തി വുത്തേപി ന കോചി സദ്ദഹിസ്സതി, തേനാഹം ഗരഹഭയഭീതോ തമേവ ആണാപേമീതി. "സാധു സാധു പണ്ഡിത, ത്വം ദേവധമ്മേ ച ജാനാസി, തേസു ച വത്തസീ"തി പസന്നോ യക്ഖോ ബോധിസത്തസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ ദ്വേപി ഭാതരോ ആനേത്വാ അദാസി.

അഥ നം ബോധിസത്തോ ആഹ - "സമ്മ, ത്വം പുബ്ബേ അത്തനാ കതേന പാപകമ്മേന പരേസം മംസലോഹിതഖാദകോ യക്ഖോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ, ഇദാനിപി പാപമേവ കരോസി, ഇദം തേ പാപകമ്മം നിരയാദീഹി മുച്ചിതും ഓകാസം ന ദസ്സതി , തസ്മാ ഇതോ പട്ഠായ പാപം പഹായ കുസലം കരോഹീ"തി. അസക്ഖി ച പന തം ദമേതും. സോ തം യക്ഖം ദമേത്വാ തേന സംവിഹിതാരക്ഖോ തത്ഥേവ വസന്തോ ഏകദിവസം നക്ഖത്തം ഓലോകേത്വാ പിതു കാലകതഭാവം ഞത്വാ യക്ഖം ആദായ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രജ്ജം ഗഹേത്വാ ചന്ദകുമാരസ്സ ഓപരജ്ജം, സൂരിയകുമാരസ്സ സേനാപതിട്ഠാനം, ദത്വാ യക്ഖസ്സ രമണീയേ ഠാനേ ആയതനം കാരേത്വാ, യഥാ സോ അഗ്ഗമാലം അഗ്ഗപുപ്ഫം അഗ്ഗഭത്തഞ്ച ലഭതി, തഥാ അകാസി. സോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ദസ്സേത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധോപി ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ദകരക്ഖസോ ബഹുഭണ്ഡികഭിക്ഖു അഹോസി, സൂരിയകുമാരോ ആനന്ദോ, ചന്ദകുമാരോ സാരിപുത്തോ, ജേട്ഠകഭാതാ മഹിസാസകുമാരോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ദേവധമ്മജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

൭. കട്ഠഹാരിജാതകവണ്ണനാ

പുത്തോ ത്യാഹം മഹാരാജാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വാസഭഖത്തിയം ആരബ്ഭ കഥേസി. വാസഭഖത്തിയായ വത്ഥു

ദ്വാദസകനിപാതേ ഭദ്ദസാലജാതകേ ആവിഭവിസ്സതി. സാ കിര മഹാനാമസ്സ സക്കസ്സ ധീതാ നാഗമുണ്ഡായ നാമ ദാസിയാ കുച്ഛിസ്മിം ജാതാ കോസലരാജസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസി. സാ രഞ്ഞോ പുത്തം വിജായി. രാജാ പനസ്സാ പച്ഛാ ദാസിഭാവം ഞത്വാ ഠാനം പരിഹാപേസി, പുത്തസ്സ വിടടൂഭസ്സാപി ഠാനം പരിഹാപേസിയേവ. തേ ഉഭോപി അന്തോനിവേസനേയേവ വസന്തി. സത്ഥാ തം കാരണം ഞത്വാ പുബ്ബണ്ഹസമയേ പഞ്ചസതഭിക്ഖുപരിവുതോ രഞ്ഞോ നിവേസനം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ "മഹാരാജ, കഹം വാസഭഖത്തിയാ"തി ആഹ. "രാജാ തം കാരണം ആരോചേസി. മഹാരാജ വാസഭഖത്തിയാ കസ്സ ധീതാ"തി? "മഹാനാമസ്സ ഭന്തേ"തി. "ആഗച്ഛമാനാ കസ്സ ആഗതാ"തി? "മയ്ഹം ഭന്തേ"തി. മഹാരാജ സാ രഞ്ഞോ ധീതാ, രഞ്ഞോവ ആഗതാ, രാജാനംയേവ പടിച്ച പുത്തം ലഭി, സോ പുത്തോ കിംകാരണാ പിതു സന്തകസ്സ രജ്ജസ്സ സാമികോ ന ഹോതി, പുബ്ബേ രാജാനോ മുഹുത്തികായ കട്ഠഹാരികായ കുച്ഛിസ്മിമ്പി പുത്തം ലഭിത്വാ പുത്തസ്സ രജ്ജം അദംസൂതി. രാജാ തസ്സത്ഥസ്സാവിഭാവത്ഥായ ഭഗവന്തം യാചി, ഭഗവാ ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നം കാരണം പാകടം അകാസി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ രാജാ മഹന്തേന യസേന ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ പുപ്ഫഫലലോഭേന വിചരന്തോ ഉയ്യാനവനസണ്ഡേ ഗായിത്വാ ദാരൂനി ഉദ്ധരമാനം ഏകം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ സംവാസം കപ്പേസി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ ബോധിസത്തോ തസ്സാ കുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, താവദേവ തസ്സാ വജിരപൂരിതാ വിയ ഗരുകാ കുച്ഛി അഹോസി. സാ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ "ഗബ്ഭോ മേ, ദേവ, പതിട്ഠിതോ"തി ആഹ. രാജാ അങ്ഗുലിമുദ്ദികം ദത്വാ "സചേ ധീതാ ഹോതി, ഇമം വിസ്സജ്ജേത്വാ പോസേയ്യാസി, സചേ പുത്തോ ഹോതി, അങ്ഗുലിമുദ്ദികായ സദ്ധിം മമ സന്തികം ആനേയ്യാസീ"തി വത്വാ പക്കാമി.

സാപി പരിപക്കഗബ്ഭാ ബോധിസത്തം വിജായി. തസ്സ ആധാവിത്വാ പരിധാവിത്വാ വിചരണകാലേ കീളാമണ്ഡലേ കീളന്തസ്സ ഏവം വത്താരോ ഹോന്തി "നിപ്പിതികേനമ്ഹാ പഹടാ"തി. തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ മാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ "അമ്മ, കോ മയ്ഹം പിതാ"തി പുച്ഛി. "താത, ത്വം ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുത്തോ"തി. "അമ്മ, അത്ഥി പന കോചി സക്ഖീ"തി? താത രാജാ ഇമം മുദ്ദികം ദത്വാ "സചേ ധീതാ ഹോതി, ഇമം വിസ്സജ്ജേത്വാ പോസേയ്യാസി, സചേ പുത്തോ ഹോതി, ഇമായ അങ്ഗുലിമുദ്ദികായ സദ്ധിം ആനേയ്യാസീ"തി വത്വാ ഗതോതി. "അമ്മ, ഏവം സന്തേ കസ്മാ മം പിതു സന്തികം ന നേസീ"തി . സാ പുത്തസ്സ അജ്ഝാസയം ഞത്വാ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചാപേസി. രഞ്ഞാ ച പക്കോസാപിതാ പവിസിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ "അയം തേ, ദേവ, പുത്തോ"തി ആഹ. രാജാ ജാനന്തോപി പരിസമജ്ഝേ ലജ്ജായ "ന മയ്ഹം പുത്തോ"തി ആഹ. "അയം തേ, ദേവ, മുദ്ദികാ, ഇമം സഞ്ജാനാസീ"തി. "അയമ്പി മയ്ഹം മുദ്ദികാ ന ഹോതീ"തി. "ദേവ, ഇദാനി ഠപേത്വാ സച്ചകിരിയം അഞ്ഞോ മമ സക്ഖി നത്ഥി, സചായം ദാരകോ തുമ്ഹേ പടിച്ച ജാതോ, ആകാസേ തിട്ഠതു, നോ ചേ, ഭൂമിയം പതിത്വാ മരതൂ"തി ബോധിസത്തസ്സ പാദേ ഗഹേത്വാ ആകാസേ ഖിപി. ബോധിസത്തോ ആകാസേ പല്ലങ്കമാഭുജിത്വാ നിസിന്നോ മധുരസ്സരേന പിതു ധമ്മം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭. "പുത്തോ ത്യാഹം മഹാരാജ, ത്വം മം പോസ ജനാധിപ;

അഞ്ഞേപി ദേവോ പോസേതി, കിഞ്ച ദേവോ സകം പജ''ന്തി.

തത്ഥ **പുത്തോ ത്യാഹ**ന്തി പുത്തോ തേ അഹം. പുത്തോ ച നാമേസ അത്രജോ, ഖേത്തജോ, അന്തേവാസികോ, ദിന്നകോതി ചതുബ്ബിധോ. തത്ഥ അത്താനം പടിച്ച ജാതോ **അത്രജോ** നാമ. സയനപിട്ഠേ പല്ലങ്കേ ഉരേതിഏവമാദീസു നിബ്ബത്തോ **ഖേത്തജോ** നാമ. സന്തികേ സിപ്പുഗ്ഗണ്ഹനകോ **അന്തേവാസികോ** നാമ. പോസാവനത്ഥായ ദിന്നോ **ദിന്നകോ** നാമ. ഇധ പന അത്രജം സന്ധായ ''പുത്തോ''തി വുത്തം. ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി ജനം രഞ്ജേതീതി രാജാ, മഹന്തോ രാജാ **മഹാരാജാ**. തമാലപന്തോ ആഹ **''മഹാരാജാ''**തി. **ത്വം മം പോസ ജനാധിപാ**തി ജനാധിപ മഹാജനജേട്ഠക ത്വം മം പോസ ഭരസ്സു വഡ്ഢേഹി. **അഞ്ഞേപി ദേവോ പോസേതീ**തി അഞ്ഞേപി ഹത്ഥിബന്ധാദയോ മനുസ്സേ, ഹത്ഥിഅസ്സാദയോ തിരച്ഛാനഗതേ ച ബഹുജനേ ദേവോ പോസേതി. **കിഞ്ച ദേവോ സകം പജ**ന്തി എത്ഥ പന **കിഞ്ചാ**തി ഗരഹത്ഥേ ച അനുഗ്ഗഹണത്ഥേ ച നിപാതോ. ''സകം പജം അത്തനോ പുത്തം മം ദേവോ ന പോസേതീ''തി വദന്തോ ഗരഹതി നാമ, ''അഞ്ഞേ ബഹുജനേ പോസേതീ''തി വദന്തോ അനുഗ്ഗണ്ഹതി നാമ. ഇതി ബോധിസത്തോ ഗരഹന്തോപി അനുഗ്ഗണ്ഹന്തോപി ''കിഞ്ച ദേവോ സകം പജ''ന്തി ആഹ.

രാജാ ബോധിസത്തസ്സ ആകാസേ നിസീദിത്വാ ഏവം ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ സുത്വാ ''ഏഹി, താതാ''തി ഹത്ഥം പസാരേസി, ''അഹമേവ പോസേസ്സാമി, അഹമേവ പോസേസ്സാമീ''തി ഹത്ഥസഹസ്സം പസാരിയിത്ഥ. ബോധിസത്തോ അഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥേ അനോതരിത്വാ രഞ്ഞോവ ഹത്ഥേ ഓതരിത്വാ അങ്കേ നിസീദി. രാജാ തസ്സ ഓപരജ്ജം ദത്വാ മാതരം അഗ്ഗമഹേസിം അകാസി. സോ പിതു അച്ചയേന കട്ഠവാഹനരാജാ നാമ ഹുത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ കോസലരഞ്ഞോ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ദ്വേ വത്ഥൂനി ദസ്സേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മാതാ മഹാമായാ അഹോസി, പിതാ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ, കട്ഠവാഹനരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കട്ഠഹാരിജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

൮. ഗാമണിജാതകവണ്ണനാ

അപി അതരമാനാനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഓസ്സട്ഠവീരിയം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. ഇമസ്മിം പന ജാതകേ പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു ച അതീതവത്ഥു ച ഏകാദസകനിപാതേ സംവരജാതകേ ആവിഭവിസ്സതി. വത്ഥു ഹി തസ്മിഞ്ച ഇമസ്മിഞ്ച ഏകസദിസമേവ, ഗാഥാ പന നാനാ. ഗാമണികുമാരോ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ഭാതികസതസ്സ കനിട്ഠോപി ഹുത്വാ ഭാതികസതപരിവാരിതോ സേതച്ഛത്തസ്സഹേട്ഠാ വരപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ അത്തനോ യസസമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ ''അയം മയ്ഹം യസസമ്പത്തി അമ്ഹാകം ആചരിയസ്സ സന്തകാ''തി തുട്ഠോ ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി -

൮. ''അപി അതരമാനാനം, ഫലാസാവ സമിജ്ഝതി;
വിപക്കബ്രഹ്മചരിയോസ്മി, ഏവം ജാനാഹി ഗാമണീ''തി.

തത്ഥ **അപീ**തി നിപാതമത്തം. **അതരമാനാന**ന്തി പണ്ഡിതാനം ഓവാദേ ഠത്വാ അതരിത്വാ അവേഗായിത്വാ ഉപായേന കമ്മം കരോന്താനം. **ഫലാസാവ സമിജ്ഝതീ**തി യഥാപത്ഥിതേ ഫലേ ആസാ തസ്സ ഫലസ്സ നിപ്ഫത്തിയാ സമിജ്ഝതിയേവ. അഥ വാ **ഫലാസാ**തി ആസാഫലം, യഥാപത്ഥിതം ഫലം സമിജ്ഝതിയേവാതി അത്ഥോ. **വിപക്കബ്രഹ്മചരിയോസ്മീ**തി ഏത്ഥ ചത്താരി സങ്ഗഹവത്ഥൂനി സേട്ഠചരിയത്താ ബ്രഹ്മചരിയം നാമ, തഞ്ച തമ്മൂലികായ യസസമ്പത്തിയാ പടിലദ്ധത്താ വിപക്കം നാമ. യോ വാസ്സ യസോ നിപ്ഫന്നോ, സോപി സേട്ഠട്ഠേന ബ്രഹ്മചരിയം നാമ. തേനാഹ "വിപക്കബ്രഹ്മചരിയോസ്മീ"തി. **ഏവം ജാനാഹി ഗാമണീ**തി കത്ഥചി ഗാമികപുരിസോപി ഗാമജേട്ഠകോപി ഗാമണീ. ഇധ പന സബ്ബജനജേട്ഠകം അത്താനം സന്ധായാഹ. അമ്ഭോ ഗാമണി, ത്വം ഏതം കാരണം ഏവം ജാനാഹി, ആചരിയം നിസ്സായ ഭാതികസതം അതിക്കമിത്വാ ഇദം മഹാരജ്ജം പത്തോസ്മീതി ഉദാനം ഉദാനേസി.

തസ്മിം പന രജ്ജം പത്തേ സത്തട്ഠദിവസച്ചയേന സബ്ബേപി ഭാതരോ അത്തനോ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗതാ . ഗാമണിരാജാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ, ബോധിസത്തോപി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ദസ്സേത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖു അരഹത്തേ പതിട്ഠിതോ. സത്ഥാ ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ഗാമണികുമാരോ ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖു അഹോസി, ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഗാമണിജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

൯. മഘദേവജാതകവണ്ണനാ

ഉത്തമങ്ഗരുഹാ മയ്ഹന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തം ഹേട്ഠാ നിദാനകഥായം കഥിതമേവ. തസ്മിം പന കാലേ ഭിക്ഖൂ ദസബലസ്സ നേക്ഖമ്മം വണ്ണയന്താ നിസീദിംസു. അഥ സത്ഥാ ധമ്മസഭം ആഗന്ത്വാ ബുദ്ധാസനേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി. "ഭന്തേ, ന അഞ്ഞായ കഥായ, തുമ്ഹാകംയേവ പന നേക്ഖമ്മം വണ്ണയമാനാ നിസിന്നാമ്ഹാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഏതരഹിയേവ നേക്ഖമ്മം നിക്ഖന്തോ, പുബ്ബേപി നിക്ഖന്തോയേവാ"തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ തസ്സത്ഥസ്സാവിഭാവത്ഥം ഭഗവന്തം യാചിംസു, ഭഗവാ ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നം കാരണം പാകടം അകാസി.

അതീതേ വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലായം മഘദേവോ നാമ രാജാ അഹോസി ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ. സോ ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി കുമാരകീളം കീളി, തഥാ ഓപരജ്ജം, തഥാ മഹാരജ്ജം കത്വാ ദീഘമദ്ധാനം ഖേപേത്വാ ഏകദിവസം കപ്പകം ആമന്തേസി "യദാ മേ, സമ്മ കപ്പക, സിരസ്മിം പലിതാനി പസ്സേയ്യാസി, അഥ മേ ആരോചേയ്യാസീ"തി. കപ്പകോപി ദീഘമദ്ധാനം ഖേപേത്വാ ഏകദിവസം രഞ്ഞോ അഞ്ജനവണ്ണാനം കേസാനം അന്തരേ ഏകമേവ പലിതം ദിസ്വാ "ദേവ, ഏകം തേ പലിതം ദിസ്സതീ"തി ആരോചേസി.

“തേന ഹി മേ, സമ്മ, തം പലിതം ഉദ്ധരിത്വാ പാണിമ്ഹി ഠപേഹീ”തി ച വുത്തോ സുവണ്ണസണ്ഡാസേന ഉദ്ധരിത്വാ രഞ്ഞോ പാണിമ്ഹി പതിട്ഠാപേസി. തദാ രഞ്ഞോ ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി ആയു അവസിട്ഠം ഹോതി. ഏവം സന്തേപി പലിതം ദിസ്വാവ മച്ചുരാജാനം ആഗന്ത്വാ സമീപേ ഠിതം വിയ അത്താനം ആദിത്തപണ്ണസാലം പവിട്ഠം വിയ ച മഞ്ഞമാനോ സംവേഗം ആപജ്ജിത്വാ “ബാല മഘദേവ, യാവ പലിതസ്സുപ്പാദാവ ഇമേ കിലേസേ ജഹിതും നാസക്ഖീ”തി ചിന്തേസി.

തസ്സേവം പലിതപാതുഭാവം ആവജ്ജേന്തസ്സ അന്തോഡാഹോ ഉപ്പജ്ജി, സരീരാ സേദാ മുച്ചിംസു, സാടകാ പീളേത്വാ അപനേതബ്ബാകാരപ്പത്താ അഹേസും. സോ “അജ്ജേവ മയാ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതും വട്ടതീ”തി കപ്പകസ്സ സതസഹസ്സുട്ഠാനകം ഗാമവരം ദത്വാ ജേട്ഠപുത്തം പക്കോസാപേത്വാ “താത, മമ സീസേ പലിതം പാതുഭൂതം, മഹല്ലകോമ്ഹി ജാതോ, ഭുത്താ ഖോ പന മേ മാനുസകാ കാമാ, ഇദാനി ദിബ്ബേ കാമേ പരിയേസിസ്സാമി, നേക്ഖമ്മകാലോ മയ്ഹം, ത്വം ഇമം രജ്ജം പടിപജ്ജ, അഹം പന പബ്ബജിത്വാ മഘദേവഅമ്ബവനുയ്യാനേ വസന്തോ സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ”തി ആഹ. തം ഏവം പബ്ബജിതുകാമം അമച്ചാ ഉപസങ്കമിത്വാ “ദേവ, കിം തുമ്ഹാകം പബ്ബജ്ജാകാരണ”ന്തി പുച്ഛിംസു. രാജാ പലിതം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ അമച്ചാനം ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯. “ഉത്തമങ്ഗരുഹാ മയ്ഹം, ഇമേ ജാതാ വയോഹരാ;
പാതുഭൂതാ ദേവദൂതാ, പബ്ബജ്ജാസമയോ മമാ”തി.

തത്ഥ **ഉത്തമങ്ഗരുഹാ**തി കേസാ. കേസാ ഹി സബ്ബേസം ഹത്ഥപാദാദീനം അങ്ഗാനം ഉത്തമേ സിരസ്മിം രുഹത്താ “ഉത്തമങ്ഗരുഹാ”തി വുച്ചന്തി. **ഇമേ ജാതാ വയോഹരാ**തി പസ്സഥ, താതാ, പലിതപാതുഭാവേന തിണ്ണം വയാനം ഹരണതോ ഇമേ ജാതാ വയോഹരാ. **പാതുഭൂതാ**തി നിബ്ബത്താ. **ദേവദൂതാ**തി ദേവോ വുച്ചതി മച്ചു, തസ്സ ദൂതാതി ദേവദൂതാ. സിരസ്മിഞ്ഹി പലിതേസു പാതുഭൂതേസു മച്ചുരാജസ്സ സന്തികേ ഠിതോ വിയ ഹോതി, തസ്മാ പലിതാനി “മച്ചുദേവസ്സ ദൂതാ”തി വുച്ചന്തി. ദേവാ വിയ ദൂതാതിപി ദേവദൂതാ. യഥാ ഹി അലങ്കതപടിയത്തായ ദേവതായ ആകാസേ ഠത്വാ “അസുകദിവസേ ത്വം മരിസ്സസീ”തി വുത്തേ തം തഥേവ ഹോതി, ഏവം സിരസ്മിം പലിതേസു പാതുഭൂതേസു ദേവതായ ബ്യാകരണസദിസമേവ ഹോതി, തസ്മാ പലിതാനി “ദേവസദിസാ ദൂതാ”തി വുച്ചന്തി. വിസുദ്ധിദേവാനം ദൂതാതിപി ദേവദൂതാ. സബ്ബബോധിസത്താ ഹി ജിണ്ണബ്യാധിമതപബ്ബജിതേ ദിസ്വാവ സംവേഗമാപജ്ജിത്വാ നിക്ഖമ്മ പബ്ബജന്തി. യഥാഹ -

> “ജിണ്ണഞ്ച ദിസ്വാ ദുഖിതഞ്ച ബ്യാധിതം, മതഞ്ച ദിസ്വാ
> ഗതമായുസങ്ഖയം;
> കാസായവത്ഥം പബ്ബജിതഞ്ച ദിസ്വാ, തസ്മാ അഹം പബ്ബജിതോമ്ഹി
> രാജാ”തി. (ഥേരഗാ॰ ൭൩ ഥോകം വിസദിസം);

ഇമിനാ പരിയായേന പലിതാനി വിസുദ്ധിദേവാനം ദൂതത്താ “ദേവദൂതാ”തി വുച്ചന്തി. **പബ്ബജ്ജാസമയോ മമാ**തി ഗിഹിഭാവതോ നിക്ഖന്തട്ഠേന “പബ്ബജ്ജാ”തി ലദ്ധനാമസ്സ സമണലിങ്ഗഗഹണസ്സ കാലോ മയ്ഹന്തി ദസ്സേതി.

സോ ഏവം വത്വാ തം ദിവസമേവ രജ്ജം പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ തസ്മിംയേവ മഘദേവഅമ്ബവനേ വിഹരന്തോ ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനേ ഠിതോ കാലം കത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ പുന തതോ ചുതോ മിഥിലായംയേവ നിമി നാമ രാജാ ഹുത്വാ ഓസക്കമാനം അത്തനോ വംസം ഘടേത്വാ തത്ഥേവ അമ്ബവനേ പബ്ബജിത്വാ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ പുന ബ്രഹ്മലോകൂപഗോവ അഹോസി.

സത്ഥാപി ''ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോ, പുബ്ബേപി നിക്ഖന്തോയേവാ''തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ദസ്സേത്വാ ചത്താരി സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കേചി സോതാപന്നാ അഹേസും, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ. ഇതി ഭഗവാ ഇമാനി ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ കപ്പകോ ആനന്ദോ അഹോസി, പുത്തോ രാഹുലോ, മഘദേവരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

മഘദേവജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

൧൦. സുഖവിഹാരിജാതകവണ്ണനാ

യഞ്ച അഞ്ഞേ ന രക്ഖന്തീതി ഇദം സത്ഥാ അനുപിയനഗരം നിസ്സായ അനുപിയഅമ്ബവനേ വിഹരന്തോ സുഖവിഹാരിം ഭദ്ദിയത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. സുഖവിഹാരീ ഭദ്ദിയത്ഥേരോ ഛഖത്തിയസമാഗമേ ഉപാലിസത്തമോ പബ്ബജിതോ. തേസു ഭദ്ദിയത്ഥേരോ ച, കിമിലത്ഥേരോ ച, ഭഗുത്ഥേരോ ച, ഉപാലിത്ഥേരോ ച അരഹത്തം പത്താ, ആനന്ദത്ഥേരോ സോതാപന്നോ ജാതോ, അനുരുദ്ധത്ഥേരോ ദിബ്ബചക്ഖുകോ, ദേവദത്തോ ഝാനലാഭീ ജാതോ. ഛന്നം പന ഖത്തിയാനം വത്ഥു യാവ അനുപിയനഗരാ ഖണ്ഡഹാലജാതകേ ആവിഭവിസ്സതി. ആയസ്മാ പന ഭദ്ദിയോ രാജകാലേ അത്തനോ രക്ഖസംവിധാനഞ്ചേവ താവ ബഹൂഹി രക്ഖാഹി രക്ഖിയമാനസ്സ ഉപരിപാസാദവരതലേ മഹാസയനേ സമ്പരിവത്തമാനസ്സാപി അത്തനോ ഭയുപ്പത്തിഞ്ച ഇദാനി അരഹത്തം പത്വാ അരഞ്ഞാദീസു യത്ഥ കത്ഥചി വിഹരന്തോപി അത്തനോ വിഗതഭയതഞ്ച സമനുസ്സരന്തോ ''അഹോ സുഖം, അഹോ സുഖ''ന്തി ഉദാനം ഉദാനേസി. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ''ആയസ്മാ ഭദ്ദിയോ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ''തി ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ ''ന, ഭിക്ഖവേ , ഭദ്ദിയോ ഇദാനേവ സുഖവിഹാരീ, പുബ്ബേപി സുഖവിഹാരീയേവാ''തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ തസ്സത്ഥസ്സാവിഭാവത്ഥായ ഭഗവന്തം യാചിംസു. ഭഗവാ ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നം കാരണം പാകടം അകാസി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരയമാനേ ബോധിസത്തോ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണമഹാസാലോ ഹുത്വാ കാമേസു ആദീനവം, നേക്ഖമ്മേ ചാനിസംസം ദിസ്വാ കാമേ പഹായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേസി, പരിവാരോപിസ്സ മഹാ അഹോസി പഞ്ച താപസസതാനി. സോ വസ്സകാലേ ഹിമവന്തതോ നിക്ഖമിത്വാ താപസഗണപരിവുതോ ഗാമനിഗമാദീസു ചാരികം ചരന്തോ ബാരാണസിം പത്വാ രാജാനം നിസ്സായ രാജുയ്യാനേ വാസം കപ്പേസി. തത്ഥ വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ വസിത്വാ രാജാനം ആപുച്ഛി. അഥ നം രാജാ ''തുമ്ഹേ, ഭന്തേ, മഹല്ലകാ, കിം വോ ഹിമവന്തേന, അന്തേവാസികേ

ഹിമവന്തം പേസേത്വാ ഇധേവ വസഥാ"തി യാചി. ബോധിസത്തോ ജേട്ഠന്തേവാസികം പഞ്ച താപസസതാനി പടിച്ഛാപേത്വാ "ഗച്ഛ, ത്വം ഇമേഹി സദ്ധിം ഹിമവന്തേ വസ, അഹം പന ഇധേവ വസിസ്സാമീ"തി തേ ഉയ്യോജേത്വാ സയം തത്ഥേവ വാസം കപ്പേസി.

സോ പനസ്സ ജേട്ഠന്തേവാസികോ രാജപബ്ബജിതോ മഹന്തം രജ്ജം പഹായ പബ്ബജിത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ അട്ഠസമാപത്തിലാഭീ അഹോസി. സോ താപസേഹി സദ്ധിം ഹിമവന്തേ വസമാനോ ഏകദിവസം ആചരിയം ദട്ഠുകാമോ ഹുത്വാ തേ താപസേ ആമന്തേത്വാ "തുമ്ഹേ അനുക്കണ്ഠമാനാ ഇധേവ വസഥ, അഹം ആചരിയം വന്ദിത്വാ ആഗമിസ്സാമീ"തി ആചരിയസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകം കട്ഠത്ഥരികം അത്ഥരിത്വാ ആചരിയസ്സ സന്തികേയേവ നിപജ്ജി. തസ്മിഞ്ച സമയേ രാജാ "താപസം പസ്സിസ്സാമീ"തി ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അന്തേവാസികതാപസോ രാജാനം ദിസ്വാ നേവ വുട്ഠാസി, നിപന്നോയേവ പന "അഹോ സുഖം, അഹോ സുഖ"ന്തി ഉദാനം ഉദാനേസി. രാജാ "അയം താപസോ മം ദിസ്വാപി ന ഉട്ഠിതോ"തി അനത്തമനോ ബോധിസത്തം ആഹ - "ഭന്തേ, അയം താപസോ യദിച്ഛകം ഭുത്തോ ഭവിസ്സതി, ഉദാനം ഉദാനേന്തോ സുഖസേയ്യമേവ കപ്പേതീ"തി. മഹാരാജ, അയം താപസോ പുബ്ബേ തുമ്ഹാദിസോ ഏകോ രാജാ അഹോസി, സ്വായം "അഹം പുബ്ബേ ഗിഹികാലേ രജ്ജസിരിം അനുഭവന്തോ ആവുധഹത്ഥേഹി ബഹൂഹി രക്ഖിയമാനോപി ഏവരൂപം സുഖം നാമ നാലത്ഥ"ന്തി അത്തനോ പബ്ബജ്ജാസുഖം ഝാനസുഖഞ്ച ആരബ്ഭ ഇമം ഉദാനം ഉദാനേതീതി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ ബോധിസത്തോ രഞ്ഞോ ധമ്മകഥം കഥേതും ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦. "യഞ്ച അഞ്ഞേ ന രക്ഖന്തി, യോ ച അഞ്ഞേ ന രക്ഖതി;
സ വേ രാജ സുഖം സേതി, കാമേസു അനപേക്ഖവാ"തി.

തത്ഥ **യഞ്ച അഞ്ഞേ ന രക്ഖന്തീ**തി യം പുഗ്ഗലം അഞ്ഞേ ബഹൂ പുഗ്ഗലാ ന രക്ഖന്തി. **യോ ച അഞ്ഞേ ന രക്ഖതീ**തി യോ ച "ഏകകോ അഹം രജ്ജം കാരേമീ"തി അഞ്ഞേ ബഹൂ ജനേ ന രക്ഖതി. **സ വേ രാജ സുഖം സേതീ**തി മഹാരാജ സോ പുഗ്ഗലോ ഏകോ അദുതിയോ പവിവിത്തോ കായികചേതസികസുഖസമങ്ഗീ ഹുത്വാ സുഖം സേതി. ഇദഞ്ച ദേസനാസീസമേവ. ന കേവലം പന സേതിയേവ, ഏവരൂപോ പന പുഗ്ഗലോ സുഖം ഗച്ഛതി തിട്ഠതി നിസീദതി സയതീതി സബ്ബിരിയാപഥേസു സുഖപ്പത്തോവ ഹോതി. **കാമേസു അനപേക്ഖവാ**തി വത്ഥുകാമകിലേസകാമേസു അപേക്ഖാരഹിതോ വിഗതച്ഛന്ദരാഗോ നിത്തണ്ഹോ ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ സബ്ബിരിയാപഥേസു സുഖം വിഹരതി മഹാരാജാതി.

രാജാ ധമ്മദേസനം സുത്വാ തുട്ഠമാനസോ വന്ദിത്വാ നിവേസനമേവ ഗതോ, അന്തേവാസികോപി ആചരിയം വന്ദിത്വാ ഹിമവന്തമേവ ഗതോ. ബോധിസത്തോ പന തത്ഥേവ വിഹരന്തോ അപരിഹീനജ്ഝാനോ കാലം കത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ദസ്സേത്വാ ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ അന്തേവാസികോ ഭദ്ദിയത്ഥേരോ അഹോസി, ഗണസത്ഥാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സുഖവിഹാരിജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

അപണ്ണകവഗ്ഗോ പഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

അപണ്ണകം വണ്ണുപഥം, സേരിവം ചൂളസേട്ഠി ച;
തണ്ഡുലം ദേവധമ്മഞ്ച, കട്ഠവാഹനഗാമണി;
മഘദേവം വിഹാരീതി, പിണ്ഡിതാ ദസ ജാതകാതി.

൨. സീലവഗ്ഗോ

[൧൧] ൧. ലക്ഖണമിഗജാതകവണ്ണനാ

ഹോതി സീലവതം അത്ഥോതി ഇദം സത്ഥാ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേവദത്തസ്സ വത്ഥു യാവ അഭിമാരപ്പയോജനാ ഖണ്ഡഹാലജാതകേ ആവിഭവിസ്സതി, യാവ ധനപാലകവിസ്സജ്ജനാ പന ചൂളഹംസജാതകേ ആവിഭവിസ്സതി, യാവ പഥവിപ്പവേസനാ ദ്വാദസനിപാതേ സമുദ്ദവാണിജജാതകേ ആവിഭവിസ്സതി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ ദേവദത്തോ പഞ്ച വത്ഥൂനി യാചിത്വാ അലഭന്തോ സങ്ഘം ഭിന്ദിത്വാ പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി ആദായ ഗയാസീസേ വിഹരതി. അഥ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഞാണം പരിപാകം അഗമാസി. തം ഞത്വാ സത്ഥാ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ ആമന്തേസി ''സാരിപുത്താ, തുമ്ഹാകം നിസ്സിതകാ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ ദേവദത്തസ്സ ലദ്ധിം രോചേത്വാ തേന സദ്ധിം ഗതാ, ഇദാനി പന തേസം ഞാണം പരിപാകം ഗതം, തുമ്ഹേ ബഹൂഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം തത്ഥ ഗന്ത്വാ തേസം ധമ്മം ദേസേത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ മഗ്ഗഫലേഹി പബോധേത്വാ ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛഥാ''തി. തേ തഥേവ ഗന്ത്വാ തേസം ധമ്മം ദേസേത്വാ മഗ്ഗഫലേഹി പബോധേത്വാ പുനദിവസേ അരുണുഗ്ഗമനവേലായ തേ ഭിക്ഖൂ ആദായ വേളുവനമേവ ആഗമംസു. ആഗന്ത്വാ ച പന സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ ഠിതകാലേ ഭിക്ഖൂ ഥേരം പസംസിത്വാ ഭഗവന്തം ആഹംസു - ''ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ജേട്ഠഭാതികോ ധമ്മസേനാപതി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി പരിവുതോ ആഗച്ഛന്തോ അതിവിയ സോഭതി, ദേവദത്തോ പന പരിഹീനപരിവാരോ ജാതോ''തി. ന, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ ഇദാനേവ ഞാതിസങ്ഘപരിവുതോ ആഗച്ഛന്തോ സോഭതി, പുബ്ബേപി സോഭിയേവ. ദേവദത്തോപി ന ഇദാനേവ ഗണതോ പരിഹീനോ, പുബ്ബേപി പരിഹീനോയേവാതി. ഭിക്ഖൂ തസ്സത്ഥസ്സാവിഭാവത്ഥായ ഭഗവന്തം യാചിംസു, ഭഗവാ ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നം കാരണം പാകടം അകാസി.

അതീതേ മഗധരട്ഠേ രാജഗഹനഗരേ ഏകോ മഗധരാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ മിഗയോനിയം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ വുദ്ധിപ്പത്തോ മിഗസഹസ്സപരിവാരോ അരഞ്ഞേ വസതി. തസ്സ ലക്ഖണോ ച കാളോ ചാതി ദ്വേ പുത്താ അഹേസും. സോ അത്തനോ മഹല്ലകകാലേ ''താതാ, അഹം ഇദാനി മഹല്ലകോ, തുമ്ഹേ ഇമം ഗണം പരിഹരഥാ''തി പഞ്ച പഞ്ച മിഗസതാനി ഏകേകം പുത്തം പടിച്ഛാപേസി . തതോ പട്ഠായ തേ ദ്വേ ജനാ മിഗഗണം പരിഹരന്തി. മഗധരട്ഠസ്മിഞ്ച സസ്സപാകസമയേ കിട്ഠസമ്ബാധേ അരഞ്ഞേ മിഗാനം പരിപന്ഥോ ഹോതി. മനുസ്സാ സസ്സഖാദകാനം മിഗാനം മാരണത്ഥായ തത്ഥ തത്ഥ ഓപാതം ഖണന്തി, സൂലാനി രോപേന്തി,

പാസാണയന്താനി സജ്ജേന്തി, കൂടപാസാദയോ പാസേ ഓഡ്ഡേന്തി, ബഹൂ മിഗാ വിനാസം ആപജ്ജന്തി. ബോധിസത്തോ കിട്ഠസമ്ബാധസമയം ഞത്വാ ദ്വേ പുത്തേ പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - ''താതാ, അയം കിട്ഠസമ്ബാധസമയോ, ബഹൂ മിഗാ വിനാസം പാപുണന്തി, മയം മഹല്ലകാ യേന കേനചി ഉപായേന ഏകസ്മിം ഠാനേ വീതിനാമേസ്സാമ, തുമ്ഹേ തുമ്ഹാകം മിഗഗണേ ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ പബ്ബതപാദം പവിസിത്വാ സസ്സാനം ഉദ്ധടകാലേ ആഗച്ഛേയ്യാഥാ''തി. തേ ''സാധൂ''തി പിതു വചനം സുത്വാ സപരിവാരാ നിക്ഖമിംസു. തേസം പന ഗമനമഗ്ഗം മനുസ്സാ ജാനന്തി ''ഇമസ്മിം കാലേ മിഗാ പബ്ബതമാരോഹന്തി, ഇമസ്മിം കാലേ ഓരോഹന്തീ''തി. തേ തത്ഥ തത്ഥ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ നിലീനാ ബഹൂ മിഗേ വിജ്ഝിത്വാ മാരേന്തി.

കാളമിഗോ അത്തനോ ദന്ധതായ ''ഇമായ നാമ വേലായ ഗന്തബ്ബം, ഇമായ വേലായ ന ഗന്തബ്ബ''ന്തി അജാനന്തോ മിഗഗണം ആദായ പുബ്ബണ്ഹേപി സായന്ഹേപി പദോസേപി പച്ചൂസേപി ഗാമദ്വാരേന ഗച്ഛതി. മനുസ്സാ തത്ഥ തത്ഥ പകതിയാ ഠിതാ ച നിലീനാ ച ബഹൂ മിഗേ വിനാസം പാപേന്തി. ഏവം സോ അത്തനോ ദന്ധതായ ബഹൂ മിഗേ വിനാസം പാപേത്വാ അപ്പകേഹേവ മിഗേഹി അരഞ്ഞം പാവിസി. ലക്ഖണമിഗോ പന പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ ഉപായകുസലോ ''ഇമായ വേലായ ഗന്തബ്ബം, ഇമായ വേലായ ന ഗന്തബ്ബ''ന്തി ജാനാതി. സോ ഗാമദ്വാരേനപി ന ഗച്ഛതി , ദിവാപി ന ഗച്ഛതി, പദോസേപി ന ഗച്ഛതി, പച്ചൂസേപി ന ഗച്ഛതി, മിഗഗണം ആദായ അഡ്ഢരത്തസമയേയേവ ഗച്ഛതി. തസ്മാ ഏകമ്പി മിഗം അവിനാസേത്വാ അരഞ്ഞം പാവിസി. തേ തത്ഥ ചത്താരോ മാസേ വസിത്വാ സസ്സേസു ഉദ്ധടേസു പബ്ബതാ ഓതരിംസു.

കാളോ പച്ഛാഗച്ഛന്തോപി പുരിമനയേനേവ അവസേസമിഗേ വിനാസം പാപേന്തോ ഏകകോവ ആഗമി. ലക്ഖണോ പന ഏകമിഗമ്പി അവിനാസേത്വാ പഞ്ചഹി മിഗസതേഹി പരിവുതോ മാതാപിതൂനം സന്തികം ആഗമി. ബോധിസത്തോ ദ്വേപി പുത്തേ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ മിഗഗണേന സദ്ധിം മന്തേന്തോ ഇമം ഗാഥം സമുട്ഠാപേസി -

൧൧. ''ഹോതി സീലവതം അത്ഥോ, പടിസന്ഥാരവുത്തിനം;
ലക്ഖണം പസ്സ ആയന്തം, ഞാതിസങ്ഘപുരക്ഖതം;
അഥ പസ്സസിമം കാളം, സുവിഹീനംവ ഞാതിഭീ''തി.

തത്ഥ **സീലവത**ന്തി സുഖസീലതായ സീലവന്താനം ആചാരസമ്പന്നാനം. **അത്ഥോ**തി വുഡ്ഢി. **പടിസന്ഥാരവുത്തിന**ന്തി ധമ്മപടിസന്ഥാരോ ച ആമിസപടിസന്ഥാരോ ച ഏതേസം വുത്തീതി പടിസന്ഥാരവുത്തിനോ, തേസം പടിസന്ഥാരവുത്തിനം. ഏത്ഥ ച പാപനിവാരണഓവാദാനുസാസനിവസേന ധമ്മപടിസന്ഥാരോ ച, ഗോചരലാഭാപനഗിലാനുപട്ഠാനധമ്മികരക്ഖാവസേന ആമിസപടിസന്ഥാരോ ച വേദിതബ്ബോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഇമേസു ദ്വീസു പടിസന്ഥാരേസു ഠിതാനം ആചാരസമ്പന്നാനം പണ്ഡിതാനം വുഡ്ഢി നാമ ഹോതീതി. ഇദാനി തം വുഡ്ഢിം ദസ്സേതും പുത്തമാതരം ആലപന്തോ വിയ **''ലക്ഖണം പസ്സാ''**തിആദിമാഹ. തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - ആചാരപടിസന്ഥാരസമ്പന്നം അത്തനോ പുത്തം ഏകമിഗമ്പി അവിനാസേത്വാ ഞാതിസങ്ഘേന പുരക്ഖതം പരിവാരിതം ആഗച്ഛന്തം പസ്സ. തായ പന ആചാരപടിസന്ഥാരസമ്പദായ വിഹീനം ദന്ധപഞ്ഞം അഥ പസ്സസിമം കാളം

ഏകമ്പി ഞാതിം അനവസേസേത്വാ സുവിഹീനമേവ ഞാതീഹി ഏകകം ആഗച്ഛന്തന്തി. ഏവം പുത്തം അഭിനന്ദിത്വാ പന ബോധിസത്തോ യാവതായുകം ഠത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാപി "ന, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ ഇദാനേവ ഞാതിസങ്ഘപരിവാരിതോ സോഭതി, പുബ്ബേപി സോഭതിയേവ. ന ച ദേവദത്തോ ഏതരഹിയേവ ഗണമ്ഹാ പരിഹീനോ, പുബ്ബേപി പരിഹീനോയേവാ"തി ഇമം ധമ്മദേസനം ദസ്സേത്വാ ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ കാളോ ദേവദത്തോ അഹോസി, പരിസാപിസ്സ ദേവദത്തപരിസാവ, ലക്ഖണോ സാരിപുത്തോ, പരിസാ പനസ്സ ബുദ്ധപരിസാ, മാതാ രാഹുലമാതാ, പിതാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ലക്ഖണമിഗജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൧൨] ൨. നിഗ്രോധമിഗജാതകവണ്ണനാ

നിഗ്രോധമേവ സേവേയ്യാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കുമാരകസ്സപത്ഥേരസ്സ മാതരം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ കിര രാജഗഹനഗരേ മഹാവിഭവസ്സ സേട്ഠിനോ ധീതാ അഹോസി ഉസ്സന്നകുസലമൂലാ പരിമദ്ദിതസങ്ഖാരാ പച്ഛിമഭവികാ, അന്തോഘടേ പദീപോ വിയ തസ്സാ ഹദയേ അരഹത്തൂപനിസ്സയോ ജലതി. സാ അത്താനം ജാനനകാലതോ പട്ഠായ ഗേഹേ അനഭിരതാ പബ്ബജിതുകാമാ ഹുത്വാ മാതാപിതരോ ആഹ - "അമ്മതാതാ, മയ്ഹം ഘരാവാസേ ചിത്തം നാഭിരമതി, അഹം നിയ്യാനികേ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിതുകാമാ, പബ്ബാജേഥ മ"ന്തി. അമ്മ, കിം വദേസി, ഇദം കുലം ബഹുവിഭവം, ത്വഞ്ച അമ്ഹാകം ഏകധീതാ, ന ലബ്ഭാ തയാ പബ്ബജിതുന്തി. സാ പുനപ്പുനം യാചിത്വാപി മാതാപിതൂനം സന്തികാ പബ്ബജ്ജം അലഭമാനാ ചിന്തേസി "ഹോതു, പതികുലം ഗതാ സാമികം ആരാധേത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. സാ വയപ്പത്താ പതികുലം ഗന്ത്വാ പതിദേവതാ ഹുത്വാ സീലവതീ കല്യാണധമ്മാ അഗാരം അജ്ഝാവസി.

അഥസ്സാ സംവാസമന്വായ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹി. സാ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം ന അഞ്ഞാസി. അഥ തസ്മിം നഗരേ നക്ഖത്തം ഘോസയിംസു, സകലനഗരവാസിനോ നക്ഖത്തം കീളിംസു, നഗരം ദേവനഗരം വിയ അലങ്കതപടിയത്തം അഹോസി. സാ പന താവ ഉളാരായപി നക്ഖത്തകീളായ വത്തമാനായ അത്തനോ സരീരം ന വിലിമ്പതി നാലങ്കരോതി, പകതിവേസേനേവ വിചരതി.

അഥ നം സാമികോ ആഹ - "ഭദ്ദേ, സകലനഗരം നക്ഖത്തനിസ്സിതം, ത്വം പന സരീരം നപ്പടിജഗ്ഗസീ"തി. അയ്യപുത്ത, ദ്വത്തിംസായ മേ കുണപേഹി പൂരിതം സരീരം, കിം ഇമിനാ അലങ്കതേന, അയഞ്ഹി കായോ നേവ ദേവനിമ്മിതോ, ന ബ്രഹ്മനിമ്മിതോ, ന സുവണ്ണമയോ, ന മണിമയോ, ന ഹരിചന്ദനമയോ, ന പുണ്ഡരീകകുമുദുപ്പലഗബ്ഭസമ്ഭൂതോ , ന അമതോസധപൂരിതോ, അഥ ഖോ കുണപേ ജാതോ, മാതാപേത്തികസമ്ഭവോ, അനിച്ചുച്ഛാദനപരിമദ്ദനഭേദനവിദ്ധംസനധമ്മോ, കടസിവഡ്ഢനോ, തണ്ഹൂപാദിന്നോ, സോകാനം നിദാനം, പരിദേവാനം വത്ഥു, സബ്ബരോഗാനം ആലയോ, കമ്മകരണാനം പടിഗ്ഗഹോ, അന്തോപൂതി, ബഹി നിച്ചപഗ്ഘരണോ,

കിമികുലാനം ആവാസോ, സിവഥികപയാതോ, മരണപരിയോസാനോ, സബ്ബലോകസ്സ ചക്ഖുപഥേ വത്തമാനോപി -

“അട്ഠിനഹാരുസംയുത്തോ, തചമംസാവലേപനോ;
ഛവിയാ കായോ പടിച്ഛന്നോ, യഥാഭൂതം ന ദിസ്സതി.

“അന്തപൂരോ ഉദരപൂരോ, യകനപേളസ്സ വത്ഥിനോ;
ഹദയസ്സ പപ്ഫാസസ്സ, വക്കസ്സ പിഹകസ്സ ച.

“സിങ്ഘാണികായ ഖേളസ്സ, സേദസ്സ ച മേദസ്സ ച;
ലോഹിതസ്സ ലസികായ, പിത്തസ്സ ച വസായ ച.

“അഥസ്സ നവഹി സോതേഹി, അസുചീ സവതി സബ്ബദാ;
അക്ഖിമ്ഹാ അക്ഖിഗൂഥകോ, കണ്ണമ്ഹാ കണ്ണഗൂഥകോ.

“സിങ്ഘാണികാ ച നാസതോ, മുഖേന വമതേകദാ;
പിത്തം സേമ്ഹഞ്ച വമതി, കായമ്ഹാ സേദജല്ലികാ.

“അഥസ്സ സുസിരം സീസം, മത്ഥലുങ്ഗസ്സ പൂരിതം;
സുഭതോ നം മഞ്ഞതി ബാലോ, അവിജ്ജായ പുരക്ഖതോ. (സു॰ നി॰ ൧൯൬-൨൦൧);

“അനന്താദീനവോ കായോ, വിസരുക്ഖസമൂപമോ;
ആവാസോ സബ്ബരോഗാനം, പുഞ്ജോ ദുക്ഖസ്സ കേവലോ. (അപ॰ ഥേര ൨.൫൪.൫൫);

“സചേ ഇമസ്സ കായസ്സ, അന്തോ ബാഹിരകോ സിയാ;
ദണ്ഡം നൂന ഗഹേത്വാന, കാകേ സോണേ ച വാരയേ.

“ദുഗ്ഗന്ധോ അസുചി കായോ, കുണപോ ഉക്കരൂപമോ;
നിന്ദിതോ ചക്ഖുഭൂതേഹി, കായോ ബാലാഭിനന്ദിതോ.

“അല്ലചമ്മപടിച്ഛന്നോ, നവദ്വാരോ മഹാവണോ;
സമന്തതോ പഗ്ഘരതി, അസുചീ പൂതിഗന്ധിയോ”തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൨൨);

അയ്യപുത്ത , ഇമം കായം അലങ്കരിത്വാ കിം കരിസ്സാമി? നനു ഇമസ്സ അലങ്കതകരണം ഗൂഥപുണ്ണഘടസ്സ ബഹി ചിത്തകമ്മകരണം വിയ ഹോതീതി? സേട്ഠിപുത്തോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ആഹ “ഭദ്ദേ, ത്വം ഇമസ്സ സരീരസ്സ ഇമേ ദോസേ പസ്സമാനാ കസ്മാ ന പബ്ബജസീ”തി? “അയ്യപുത്ത, അഹം പബ്ബജ്ജം ലഭമാനാ അജ്ജേവ പബ്ബജേയ്യ”ന്തി. സേട്ഠിപുത്തോ “സാധു, അഹം തം പബ്ബാജേസ്സാമീ”തി വത്വാ മഹാദാനം പവത്തേത്വാ മഹാസക്കാരം കത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന ഭിക്ഖുനുപസ്സയം നേത്വാ തം പബ്ബാജേന്തോ ദേവദത്തപക്ഖിയാനം ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ പബ്ബാജേസി. സാ പബ്ബജ്ജം ലഭിത്വാ പരിപുണ്ണസങ്കപ്പാ അത്തമനാ അഹോസി.

അഥസ്സാ ഗബ്ഭേ പരിപാകം ഗച്ഛന്തേ ഇന്ദ്രിയാനം അഞ്ഞഥത്തം ഹത്ഥപാദപിട്ഠീനം ബഹലത്തം ഉദരപടലസ്സ ച മഹന്തതം ദിസ്വാ ഭിക്ഖുനിയോ തം പുച്ഛിംസു "അയ്യേ, ത്വം ഗബ്ഭിനീ വിയ പഞ്ഞായസി, കിം ഏത"ന്തി? അയ്യേ, "ഇദം നാമ കാരണ"ന്തി ന ജാനാമി, സീലം പന മേ പരിപുണ്ണന്തി . അഥ നം താ ഭിക്ഖുനിയോ ദേവദത്തസ്സ സന്തികം നേത്വാ ദേവദത്തം പുച്ഛിംസു "അയ്യ, അയം കുലധീതാ കിച്ഛേന സാമികം ആരാധേത്വാ പബ്ബജ്ജം ലഭി, ഇദാനി പനസ്സാ ഗബ്ഭോ പഞ്ഞായതി, മയം ഇമസ്സ ഗബ്ഭസ്സ ഗിഹികാലേ വാ പബ്ബജിതകാലേ വാ ലദ്ധഭാവം ന ജാനാമ, കിംദാനി കരോമാ"തി? ദേവദത്തോ അത്തനോ അബുദ്ധഭാവേന ച ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയാനഞ്ച നത്ഥിതായ ഏവം ചിന്തേസി "ദേവദത്തപക്ഖികാ ഭിക്ഖുനീ കുച്ഛിനാ ഗബ്ഭം പരിഹരതി, ദേവദത്തോ ച തം അജ്ഝുപേക്ഖതിയേവാതി മയ്ഹം ഗരഹാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, മയാ ഇമം ഉപ്പബ്ബാജേതും വട്ടതീ"തി. സോ അവീമംസിത്വാവ സേലഗുളം പവട്ടയമാനോ വിയ പക്ഖന്ദിത്വാ "ഗച്ഛഥ, ഇമം ഉപ്പബ്ബാജേഥാ"തി ആഹ. താ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഉട്ഠായ വന്ദിത്വാ ഉപസ്സയം ഗതാ.

അഥ സാ ദഹരാ താ ഭിക്ഖുനിയോ ആഹ - "അയ്യേ, ന ദേവദത്തത്ഥേരോ ബുദ്ധോ, നാപി മയ്ഹം തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജ്ജാ, ലോകേ പന അഗ്ഗപുഗ്ഗലസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ മയ്ഹം പബ്ബജ്ജാ, സാ ച പന മേ ദുക്ഖേന ലദ്ധാ, മാ നം അന്തരധാപേഥ, ഏഥ മം ഗഹേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ജേതവനം ഗച്ഛഥാ"തി. താ തം ആദായ രാജഗഹാ പഞ്ചചത്താലീസയോജനികം മഗ്ഗം അതിക്കമ്മ അനുപുബ്ബേന ജേതവനം പത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ ചിന്തേസി - "കിഞ്ചാപി ഗിഹികാലേ ഏതിസ്സാ ഗബ്ഭോ പതിട്ഠിതോ, ഏവം സന്തേപി 'സമണോ ഗോതമോ ദേവദത്തേന ജഹിതം ആദായ ചരതീ'തി തിത്ഥിയാനം ഓകാസോ ഭവിസ്സതി. തസ്മാ ഇമം കഥം പച്ഛിന്ദിതും സരാജികായ പരിസായ മജ്ഝേ ഇമം അധികരണം വിനിച്ഛിതും വട്ടതീ"തി. പുനദിവസേ രാജാനം പസേനദികോസലം മഹാഅനാഥപിണ്ഡികം ചൂളഅനാഥപിണ്ഡികം വിസാഖം മഹാഉപാസികം അഞ്ഞാനി ച അഭിഞ്ഞാതാനി മഹാകുലാനി പക്കോസാപേത്വാ സായന്ഹസമയേ ചതൂസു പരിസാസു സന്നിപതിതാസു ഉപാലിത്ഥേരം ആമന്തേസി "ഗച്ഛ, ത്വം ചതുപരിസമജ്ഝേ ഇമിസ്സാ ദഹരഭിക്ഖുനിയാ കമ്മം സോധേഹീ"തി. "സാധു, ഭന്തേ"തി ഥേരോ പരിസമജ്ഝം ഗന്ത്വാ അത്തനോ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ രഞ്ഞോ പുരതോ വിസാഖം ഉപാസികം പക്കോസാപേത്വാ ഇമം അധികരണം പടിച്ഛാപേസി "ഗച്ഛ വിസാഖേ, 'അയം ദഹരാ അസുകമാസേ അസുകദിവസേ പബ്ബജിതാ'തി തഥതോ ഞത്വാ ഇമസ്സ ഗബ്ഭസ്സ പുരേ വാ പച്ഛാ വാ ലദ്ധഭാവം ജാനാഹീ"തി. ഉപാസികാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സാണിം പരിക്ഖിപാപേത്വാ അന്തോസാണിയം ദഹരഭിക്ഖുനിയാ ഹത്ഥപാദനാഭിഉദരപരിയോസാനാദീനി ഓലോകേത്വാ മാസദിവസേ സമാനേത്വാ ഗിഹിഭാവേ ഗബ്ഭസ്സ ലദ്ധഭാവം തഥതോ ഞത്വാ ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. ഥേരോ ചതുപരിസമജ്ഝേ തം ഭിക്ഖുനിം സുദ്ധം അകാസി. സാ സുദ്ധാ ഹുത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച സത്ഥാരഞ്ച വന്ദിത്വാ ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം ഉപസ്സയമേവ ഗതാ. സാ ഗബ്ഭപരിപാകമന്വായ പദുമുത്തരപാദമൂലേ പത്ഥിതപത്ഥനം മഹാനുഭാവം പുത്തം വിജായി.

അഥേകദിവസം രാജാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയസമീപേന ഗച്ഛന്തോ ദാരകസദ്ദം സുത്വാ അമച്ചേ പുച്ഛി. അമച്ചാ തം കാരണം ഞത്വാ "ദേവ, ദഹരഭിക്ഖുനീ പുത്തം വിജാതാ, തസ്സേസോ സദ്ദോ"തി ആഹംസു. "ഭിക്ഖുനീനം, ഭന്തേ, ദാരകപടിജഗ്ഗനം നാമ പലിബോധോ, മയം നം പടിജഗ്ഗിസ്സാമാ"തി രാജാ തം ദാരകം നാടകിത്ഥീനം ദാപേത്വാ കുമാരപരിഹാരേന വഡ്ഢാപേസി. നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ചസ്സ "കസ്സപോ"തി നാമം അകംസു. അഥ നം കുമാരപരിഹാരേന വഡ്ഢിതത്താ "കുമാരകസ്സപോ"തി സഞ്ജാനിംസു. സോ സത്തവസ്സികകാലേ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ പരിപുണ്ണവസ്സോ ഉപസമ്പദം ലഭിത്വാ ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ ധമ്മകഥികേസു ചിത്രകഥീ അഹോസി. അഥ നം സത്ഥാ "ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, മമ സാവകാനം ഭിക്ഖൂനം ചിത്തകഥികാനം യദിദം കുമാരകസ്സപോ"തി (അം॰ നി॰ ൧.൨൧൭, ൨൧൯) ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി. സോ പച്ഛാ വമ്മികസുത്തേ (മ॰ നി॰ ൧.൨൪൯ ആദയോ) അരഹത്തം പാപുണി. മാതാപിസ്സ ഭിക്ഖുനീ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അഗ്ഗഫലം പത്താ. കുമാരകസ്സപത്ഥേരോ ബുദ്ധസാസനേ ഗഗനമജ്ഝേ പുണ്ണചന്ദോ വിയ പാകടോ ജാതോ.

അഥേകദിവസം തഥാഗതോ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ഭിക്ഖൂനം ഓവാദം ദത്വാ ഗന്ധകുടിം പാവിസി. ഭിക്ഖൂ ഓവാദം ഗഹേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനേസു ദിവസഭാഗം ഖേപേത്വാ സായന്ഹസമയേ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിത്വാ "ആവുസോ, ദേവദത്തേന അത്തനോ അബുദ്ധഭാവേന ചേവ ഖന്തിമേത്താദീനഞ്ച അഭാവേന കുമാരകസ്സപത്ഥേരോ ച ഥേരീ ച ഉഭോ നാസിതാ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പന അത്തനോ ധമ്മരാജതായ ചേവ ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയസമ്പത്തിയാ ച ഉഭിന്നമ്പി തേസം പച്ചയോ ജാതോ"തി ബുദ്ധഗുണേ വണ്ണയമാനാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ബുദ്ധലീലായ ധമ്മസഭം ആഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛി. "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകമേവ ഗുണകഥായാ"തി സബ്ബം ആരോചയിംസു. ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ ഇമേസം ഉഭിന്നം പച്ചയോ ച പതിട്ഠാ ച ജാതോ, പുബ്ബേപി അഹോസിയേവാതി. ഭിക്ഖൂ തസ്സത്ഥസ്സാവിഭാവത്ഥായ ഭഗവന്തം യാചിംസു. ഭഗവാ ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നം കാരണം പാകടം അകാസി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരയമാനേ ബോധിസത്തോ മിഗയോനിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സോ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തോ സുവണ്ണവണ്ണോ അഹോസി, അക്ഖീനി പനസ്സ മണിഗുളസദിസാനി അഹേസും, സിങ്ഗാനി രജതവണ്ണാനി, മുഖം രത്തകമ്ബലപുഞ്ജവണ്ണം, ഹത്ഥപാദപരിയന്താ ലാഖാരസപരികമ്മകതാ വിയ, വാലധി ചമരസ്സ വിയ അഹോസി, സരീരം പനസ്സ മഹന്തം അസ്സപോതകപ്പമാണം അഹോസി. സോ പഞ്ചസതമിഗപരിവാരോ അരഞ്ഞേ വാസം കപ്പേസി നാമേന നിഗ്രോധമിഗരാജാ നാമ. അവിദൂരേ പനസ്സ അഞ്ഞോപി പഞ്ചസതമിഗപരിവാരോ സാഖമിഗോ നാമ വസതി, സോപി സുവണ്ണവണ്ണോവ അഹോസി.

തേന സമയേന ബാരാണസിരാജാ മിഗവധപ്പസുതോ ഹോതി, വിനാ മംസേന ന ഭുഞ്ജതി, മനുസ്സാനം കമ്മച്ഛേദം കത്വാ സബ്ബേ നേഗമജാനപദേ സന്നിപാതേത്വാ ദേവസികം മിഗവം ഗച്ഛതി. മനുസ്സാ ചിന്തേസും - "അയം

രാജാ അമ്ഹാകം കമ്മച്ഛേദം കരോതി, യംനൂന മയം ഉയ്യാനേ മിഗാനം നിവാപം വപിത്വാ പാനീയം സമ്പാദേത്വാ ബഹൂ മിഗേ ഉയ്യാനം പവേസേത്വാ ദ്വാരം ബന്ധിത്വാ രഞ്ഞോ നിയ്യാദേയ്യാമാ''തി. തേ സബ്ബേ ഉയ്യാനേ മിഗാനം നിവാപതിണാനി രോപേത്വാ ഉദകം സമ്പാദേത്വാ ദ്വാരം യോജേത്വാ വാഗുരാനി ആദായ മുഗ്ഗരാദിനാനാവുധഹത്ഥാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മിഗേ പരിയേസമാനാ ''മജ്ഝേ ഠിതേ മിഗേ ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി യോജനമത്തം ഠാനം പരിക്ഖിപിത്വാ സങ്ഖിപമാനാ നിഗ്രോധമിഗസാഖമിഗാനം വസനട്ഠാനം മജ്ഝേ കത്വാ പരിക്ഖിപിംസു. അഥ നം മിഗഗണം ദിസ്വാ രുക്ഖഗുമ്ബാദയോ ച ഭൂമിഞ്ച മുഗ്ഗരേഹി പഹരന്താ മിഗഗണം ഗഹനട്ഠാനതോ നീഹരിത്വാ അസിസത്തിധനുആദീനി ആവുധാനി ഉഗ്ഗിരിത്വാ മഹാനാദം നദന്താ തം മിഗഗണം ഉയ്യാനം പവേസേത്വാ ദ്വാരം പിധായ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ''ദേവ, നിബദ്ധം മിഗവം ഗച്ഛന്താ അമ്ഹാകം കമ്മം നാസേഥ, അമ്ഹേഹി അരഞ്ഞതോ മിഗേ ആനേത്വാ തുമ്ഹാകം ഉയ്യാനം പൂരിതം, ഇതോ പട്ഠായ തേസം മംസാനി ഖാദഥാ''തി രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ പക്കമിംസു.

രാജാ തേസം വചനം സുത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ മിഗേ ഓലോകേന്തോ ദ്വേ സുവണ്ണമിഗേ ദിസ്വാ തേസം അഭയം അദാസി. തതോ പട്ഠായ പന കദാചി സയം ഗന്ത്വാ ഏകം മിഗം വിജ്ഝിത്വാ ആനേതി, കദാചിസ്സ ഭത്തകാരകോ ഗന്ത്വാ വിജ്ഝിത്വാ ആഹരതി. മിഗാ ധനും ദിസ്വാവ മരണഭയേന തജ്ജിതാ പലായന്തി, ദ്വേ തയോ പഹാരേ ലഭിത്വാ കിലമന്തിപി, ഗിലാനാപി ഹോന്തി, മരണമ്പി പാപുണന്തി. മിഗഗണോ തം പവത്തിം ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസി. സോ സാഖം പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - ''സമ്മ, ബഹൂ മിഗാ നസ്സന്തി, ഏകംസേന മരിതബ്ബേ സതി ഇതോ പട്ഠായ മാ കണ്ഡേന മിഗേ വിജ്ഝന്തു, ധമ്മഗണ്ഡികട്ഠാനേ മിഗാനം വാരോ ഹോതു. ഏകദിവസം മമ പരിസായ വാരോ പാപുണാതു, ഏകദിവസം തവ പരിസായ, വാരപ്പത്തോ മിഗോ ഗന്ത്വാ ധമ്മഗണ്ഡികായ ഗീവം ഠപേത്വാ നിപജ്ജതു, ഏവം സന്തേ മിഗാ കിലന്താ ന ഭവിസ്സന്തീ''തി. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛി. തതോ പട്ഠായ വാരപ്പത്തോവ മിഗോ ഗന്ത്വാ ധമ്മഗണ്ഡികായ ഗീവം ഠപേത്വാ നിപജ്ജതി, ഭത്തകാരകോ ആഗന്ത്വാ തത്ഥ നിപന്നകമേവ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി.

അഥേകദിവസം സാഖമിഗസ്സ പരിസായ ഏകിസ്സാ ഗബ്ഭിനിമിഗിയാ വാരോ പാപുണി. സാ സാഖം ഉപസങ്കമിത്വാ ''സാമി, അഹം ഗബ്ഭിനീ, പുത്തം വിജായിത്വാ ദ്വേ ജനാ വാരം ഗമിസ്സാമ, മയ്ഹം വാരം അതിക്കാമേഹീ''തി ആഹ. സോ ''ന സക്കാ തവ വാരം അഞ്ഞേസം പാപേതും, ത്വമേവ തുയ്ഹം വാരം ജാനിസ്സസി, ഗച്ഛാഹീ''തി ആഹ. സാ തസ്സ സന്തികാ അനുഗ്ഗഹം അലഭമാനാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. സോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ''ഹോതു ഗച്ഛ ത്വം, അഹം തേ വാരം അതിക്കാമേസ്സാമീ''തി സയം ഗന്ത്വാ ധമ്മഗണ്ഡികായ സീസം കത്വാ നിപജ്ജി. ഭത്തകാരകോ തം ദിസ്വാ ''ലദ്ധാഭയോ മിഗരാജാ ധമ്മഗണ്ഡികായ നിപന്നോ, കിം നു ഖോ കാരണ''ന്തി വേഗേന ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി.

രാജാ താവദേവ രഥം ആരുയ്ഹ മഹന്തേന പരിവാരേന ആഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം ദിസ്വാ ആഹ ''സമ്മ മിഗരാജ, നനു മയാ തുയ്ഹം അഭയം ദിന്നം, കസ്മാ ത്വം ഇധ നിപന്നോ''തി. മഹാരാജ, ഗബ്ഭിനീ മിഗീ ആഗന്ത്വാ ''മമ വാരം അഞ്ഞസ്സ പാപേഹീ''തി ആഹ, ന സക്കാ ഖോ പന മയാ ഏകസ്സ

മരണദുക്ഖം അഞ്ഞസ്സ ഉപരി നിക്ഖിപിതും, സ്വാഹം അത്തനോ ജീവിതം തസ്സാ ദത്വാ തസ്സാ സന്തകം മരണം ഗഹേത്വാ ഇധ നിപന്നോ, മാ അഞ്ഞം കിഞ്ചി ആസങ്കിത്ഥ, മഹാരാജാതി. രാജാ ആഹ - "സാമി, സുവണ്ണവണ്ണമിഗരാജ, മയാ ന താദിസോ ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയസമ്പന്നോ മനുസ്സേസുപി ദിട്ഠപുബ്ബോ, തേന തേ പസന്നോസ്മി, ഉട്ഠേഹി, തുയ്ഹഞ്ച തസ്സാ ച അഭയം ദമ്മീ"തി. "ദ്വീഹി അഭയേ ലദ്ധേ അവസേസാ കിം കരിസ്സന്തി, നരിന്ദാ"തി? "അവസേസാനമ്പി അഭയം ദമ്മി, സാമീ"തി. "മഹാരാജ, ഏവമ്പി ഉയ്യാനേയേവ മിഗാ അഭയം ലഭിസ്സന്തി, സേസാ കിം കരിസ്സന്തീ"തി? "ഏതേസമ്പി അഭയം ദമ്മി, സാമീ"തി. "മഹാരാജ, മിഗാ താവ അഭയം ലഭന്തു, സേസാ ചതുപ്പദാ കിം കരിസ്സന്തീ"തി ? "ഏതേസമ്പി അഭയം ദമ്മി, സാമീ"തി. "മഹാരാജ, ചതുപ്പദാ താവ അഭയം ലഭന്തു, ദിജഗണാ കിം കരിസ്സന്തീ"തി? "ഏതേസമ്പി അഭയം ദമ്മി, സാമീ"തി. "മഹാരാജ, ദിജഗണാ താവ അഭയം ലഭന്തു, ഉദകേ വസന്താ മച്ഛാ കിം കരിസ്സന്തീ"തി? "ഏതേസമ്പി അഭയം ദമ്മി, സാമീ"തി. ഏവം മഹാസത്തോ രാജാനം സബ്ബസത്താനം അഭയം യാചിത്വാ ഉട്ഠായ രാജാനം പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ "ധമ്മം ചര, മഹാരാജ, മാതാപിതൂസു പുത്തധീതാസു ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേസു നേഗമജാനപദേസു ധമ്മം ചരന്തോ സമം ചരന്തോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഗമിസ്സസീ"തി രഞ്ഞോ ബുദ്ധലീലായ ധമ്മം ദേസേത്വാ കതിപാഹം ഉയ്യാനേ വസിത്വാ രഞ്ഞോ ഓവാദം ദത്വാ മിഗഗണപരിവുതോ അരഞ്ഞം പാവിസി. സാപി ഖോ മിഗധേനു പുപ്ഫകണ്ണികസദിസം പുത്തം വിജായി. സോ കീളമാനോ സാഖമിഗസ്സ സന്തികം ഗച്ഛതി. അഥ നം മാതാ തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "പുത്ത, ഇതോ പട്ഠായ മാ ഏതസ്സ സന്തികം ഗച്ഛ, നിഗ്രോധസ്സേവ സന്തികം ഗച്ഛേയ്യാസീ"തി ഓവദന്തീ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨. "നിഗ്രോധമേവ സേവേയ്യ, ന സാഖമുപസംവസേ;
നിഗ്രോധസ്മിം മതം സേയ്യോ, യഞ്ചേ സാഖസ്മി ജീവിത"ന്തി.

തത്ഥ **നിഗ്രോധമേവ സേവേയ്യാ**തി താത ത്വം വാ അഞ്ഞോ വാ അത്തനോ ഹിതകാമോ നിഗ്രോധമേവ സേവേയ്യ ഭജേയ്യ ഉപസങ്കമേയ്യ, **ന സാഖമുപസംവസേ**തി സാഖമിഗം പന ന ഉപസംവസേ ഉപഗമ്മ ന സംവസേയ്യ, ഏതം നിസ്സായ ജീവികം ന കപ്പേയ്യ. **നിഗ്രോധസ്മിം മതം സേയ്യോ**തി നിഗ്രോധരഞ്ഞോ പാദമൂലേ മരണമ്പി സേയ്യോ വരം ഉത്തമം. **യഞ്ചേ സാഖസ്മി ജീവിത**ന്തി യം പന സാഖസ്സ സന്തികേ ജീവിതം, തം നേവ സേയ്യോ ന വരം ന ഉത്തമന്തി അത്ഥോ.

തതോ പട്ഠായ ച പന അഭയലദ്ധകാ മിഗാ മനുസ്സാനം സസ്സാനി ഖാദന്തി, മനുസ്സാ "ലദ്ധാഭയാ ഇമേ മിഗാ"തി മിഗേ പഹരിതും വാ പലാപേതും വാ ന വിസഹന്തി, തേ രാജങ്ഗണേ സന്നിപതിത്വാ രഞ്ഞോ തമത്ഥം ആരോചേസും. രാജാ "മയാ പസന്നേന നിഗ്രോധമിഗരാജസ്സ വരോ ദിന്നോ, അഹം രജ്ജം ജഹേയ്യം, ന ച തം പടിഞ്ഞം ഭിന്ദാമി, ഗച്ഛഥ ന കോചി മമ വിജിതേ മിഗേ പഹരിതും ലഭതീ"തി ആഹ. നിഗ്രോധമിഗോ തം പവത്തിം സുത്വാ മിഗഗണം സന്നിപാതാപേത്വാ "ഇതോ പട്ഠായ പരേസം സസ്സം ഖാദിതും ന ലഭിസ്സഥാ"തി മിഗേ ഓവദിത്വാ മനുസ്സാനം ആരോചാപേസി "ഇതോ പട്ഠായ സസ്സകാരകാ മനുസ്സാ സസ്സരക്ഖണത്ഥം വതിം മാ കരോന്തു, ഖേത്തം പന ആവിജ്ഝിത്വാ പണ്ണസഞ്ഞം ബന്ധന്തൂ"തി. തതോ പട്ഠായ കിര ഖേത്തേസു പണ്ണബന്ധനസഞ്ഞാ ഉദപാദി. തതോ പട്ഠായ പണ്ണസഞ്ഞം അതിക്കമനമിഗോ നാമ നത്ഥി. അയം

കിര നേസം ബോധിസത്തതോ ലദ്ധഓവാദോ. ഏവം മിഗഗണം ഓവദിത്വാ ബോധിസത്തോ യാവതായുകം ഠത്വാ സദ്ധിം മിഗേഹി യഥാകമ്മം ഗതോ, രാജാപി ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവാഹം ഥേരിയാ ച കുമാരകസ്സപസ്സ ച അവസ്സയോ, പുബ്ബേപി അവസ്സയോ ഏവാ''തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ചതുസച്ചധമ്മദേസനം വിനിവട്ടേത്വാ ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ സാഖമിഗോ ദേവദത്തോ അഹോസി, പരിസാപിസ്സ ദേവദത്തപരിസാവ, മിഗധേനു ഥേരീ അഹോസി, പുത്തോ കുമാരകസ്സപോ, രാജാ ആനന്ദോ, നിഗ്രോധമിഗരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

നിഗ്രോധമിഗജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൧൩] ൩. കണ്ഡിജാതകവണ്ണനാ

ധിരത്ഥു കണ്ഡിനം സല്ലന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തം അട്ഠകനിപാതേ ഇന്ദ്രിയജാതകേ ആവിഭവിസ്സതി. ഭഗവാ പന തം ഭിക്ഖും ഏതദവോച ''ഭിക്ഖു, പുബ്ബേപി ത്വം ഏതം മാതുഗാമം നിസ്സായ ജീവിതക്ഖയം പത്വാ വീതച്ചിതേസു അങ്ഗാരേസു പക്കോ''തി. ഭിക്ഖൂ തസ്സത്ഥസ്സാവിഭാവത്ഥായ ഭഗവന്തം യാചിംസു, ഭഗവാ ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നകാരണം പാകടം അകാസി. ഇതോ പരം പന ഭിക്ഖൂനം യാചനം ഭവന്തരപടിച്ഛന്നതഞ്ച അവത്വാ ''അതീതം ആഹരീ''തി ഏത്തകമേവ വക്ഖാമ, ഏത്തകേ വുത്തേപി യാചനഞ്ച വലാഹകഗബ്ഭതോ ചന്ദനീഹരണൂപമായ ഭവന്തരപടിച്ഛന്നകാരണഭാവോ ചാതി സബ്ബമേതം ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ യോജേത്വാ വേദിതബ്ബം.

അതീതേ മഗധരട്ഠേ രാജഗഹേ മഗധരാജാ രജ്ജം കാരേസി. മഗധവാസികാനം സസ്സസമയേ മിഗാനം മഹാപരിപന്ഥോ ഹോതി. തേ അരഞ്ഞേ പബ്ബതപാദം പവിസന്തി. തത്ഥ ഏകോ അരഞ്ഞവാസീ പബ്ബതേയ്യമിഗോ ഏകായ ഗാമന്തവാസിനിയാ മിഗപോതികായ സദ്ധിം സന്ഥവം കത്വാ തേസം മിഗാനം പബ്ബതപാദതോ ഓരുയ്ഹ പുന ഗാമന്തം ഓതരണകാലേ മിഗപോതികായ പടിബദ്ധചിത്തത്താ തേഹി സദ്ധിംയേവ ഓതരി. അഥ നം സാ ആഹ - ''ത്വം ഖോസി, അയ്യ, പബ്ബതേയ്യോ ബാലമിഗോ, ഗാമന്തോ ച നാമ സാസങ്കോ സപ്പടിഭയോ, മാ അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഓതരീ''തി. സോ തസ്സാ പടിബദ്ധചിത്തത്താ അനിവത്തിത്വാ സദ്ധിംയേവ അഗമാസി. മഗധവാസിനോ ''ഇദാനി മിഗാനം പബ്ബതപാദാ ഓതരണകാലോ''തി ഞത്വാ മഗ്ഗേ പടിച്ഛന്നകോട്ഠകേസു തിട്ഠന്തി. തേസമ്പി ദ്വിന്നം ആഗമനമഗ്ഗേ ഏകോ ലുദ്ദകോ പടിച്ഛന്നകോട്ഠകേ ഠിതോ ഹോതി. മിഗപോതികാ മനുസ്സഗന്ധം ഘായിത്വാ ''ഏകോ ലുദ്ദകോ ഠിതോ ഭവിസ്സതീ''തി തം ബാലമിഗം പുരതോ കത്വാ സയം പച്ഛതോ അഹോസി. ലുദ്ദകോ ഏകേനേവ സരപ്പഹാരേന മിഗം തത്ഥേവ പാതേതി. മിഗപോതികാ തസ്സ വിദ്ധഭാവം ഞത്വാ ഉപ്പതിത്വാ വാതഗതിയാവ പലായി. ലുദ്ദകോ കോട്ഠകതോ നിക്ഖമിത്വാ മിഗം ഓക്കന്തിത്വാ അഗ്ഗിം കത്വാ വീതച്ചിതേസു അങ്ഗാരേസു മധുരമംസം പചിത്വാ ഖാദിത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ അവസേസം ലോഹിതബിന്ദൂഹി പഗ്ഘരന്തേഹി കാജേനാദായ ദാരകേ തോസേന്തോ ഘരം അഗമാസി.

തദാ ബോധിസത്തോ തസ്മിം വനസണ്ഡേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ ഹോതി. സോ തം കാരണം ദിസ്വാ "ഇമസ്സ ബാലമിഗസ്സ മരണം നേവ മാതരം നിസ്സായ, ന പിതരം നിസ്സായ, അഥ ഖോ കാമം നിസ്സായ. കാമനിമിത്തഞ്ഹി സത്താ സുഗതിയം ഹത്ഥച്ഛേദാദികം, ദുഗ്ഗതിയഞ്ച പഞ്ചവിധബന്ധനാദിനാനപ്പകാരകം ദുക്ഖം പാപുണന്തി, പരേസം മരണദുക്ഖുപ്പാദനമ്പി നാമ ഇമസ്മിം ലോകേ ഗരഹിതമേവ. യം ജനപദം മാതുഗാമോ വിചാരേതി അനുസാസതി, സോ ഇത്ഥിപരിണായകോ ജനപദോപി ഗരഹിതോയേവ. യേ സത്താ മാതുഗാമസ്സ വസം ഗച്ഛന്തി, തേപി ഗരഹിതായേവാ"തി ഏകായ ഗാഥായ തീണി ഗരഹവത്ഥൂനി ദസ്സേത്വാ വനദേവതാസു സാധുകാരം ദത്വാ ഗന്ധപുപ്ഫാദീഹി പൂജയമാനാസു മധുരേന സരേന തം വനസണ്ഡം ഉന്നാദേന്തോ ഇമായ ഗാഥായ ധമ്മം ദേസേസി -

ฑ฿."ധിരത്ഥു കണ്ഡിനം സല്ലം, പുരിസം ഗാള്ഹവേധിനം;
ധിരത്ഥു തം ജനപദം, യത്ഥിത്ഥീ പരിണായികാ;
തേ ചാപി ധിക്കിതാ സത്താ, യേ ഇത്ഥീനം വസം ഗതാ"തി.

തത്ഥ **ധിരത്ഥൂ**തി ഗരഹണത്ഥേ നിപാതോ, സ്വായമിധ ഉത്താസുബ്ബേഗവസേന ഗരഹണേ ദട്ഠബ്ബോ. ഉത്തസിതുബ്ബിഗ്ഗോ ഹി ഹോന്തോ ബോധിസത്തോ ഏവമാഹ. കണ്ഡമസ്സ അത്ഥീതി കണ്ഡീ, തം **കണ്ഡിനം**. തം പന കണ്ഡം അനുപവിസനട്ഠേന "സല്ല"ന്തി വുച്ചതി, തസ്മാ **കണ്ഡിനം സല്ല**ന്തി ഏത്ഥ സല്ലകണ്ഡിനന്തി അത്ഥോ. സല്ലം വാ അസ്സത്ഥീതിപി സല്ലോ, തം സല്ലം. മഹന്തം വണമുഖം കത്വാ ബലവപ്പഹാരം ദേന്തോ ഗാള്ഹം വിജ്ഝതീതി ഗാള്ഹവേധീ, തം **ഗാള്ഹവേധിനം**. നാനപ്പകാരേന കണ്ഡേന, കുമുദപത്തസണ്ഠാനഥലേന ഉജുകഗമനേനേവ സല്ലേന ച സമന്നാഗതം ഗാള്ഹവേധിനം പുരിസം ധിരത്ഥൂതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ. **പരിണായികാ**തി ഇസ്സരാ സംവിധായികാ. **ധിക്കിതാ**തി ഗരഹിതാ. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ. ഇതോ പരം പന ഏത്തകമ്പി അവത്വാ യം യം അനുത്താനം, തം തദേവ വണ്ണയിസ്സാമ. ഏവം ഏകായ ഗാഥായ തീണി ഗരഹവത്ഥൂനി ദസ്സേത്വാ ബോധിസത്തോ വനം ഉന്നാദേത്വാ ബുദ്ധലീലായ ധമ്മം ദേസേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സത്ഥാ ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി. ഇതോ പരം പന "ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ"തി ഇദം അവത്വാ "അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ"തി ഏത്തകമേവ വക്ഖാമ, അവുത്തമ്പി പന ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ യോജേത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

തദാ പബ്ബതേയ്യമിഗോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അഹോസി, മിഗപോതികാ പുരാണദുതിയികാ, കാമേസു ദോസം ദസ്സേത്വാ ധമ്മദേസകദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

കണ്ഡിജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[ฑ൪] ൪. വാതമിഗജാതകവണ്ണനാ

ന കിരത്ഥി രസേഹി പാപിയോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചൂളപിണ്ഡപാതികതിസ്സത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. സത്ഥരി കിര രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വേളുവനേ വിഹരന്തേ തിസ്സകുമാരോ നാമ മഹാവിഭവസ്സ

സേട്ഠികുലസ്സ പുത്തോ ഏകദിവസം വേളുവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പബ്ബജിതുകാമോ പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ മാതാപിതൂഹി അനനുഞ്ഞാതത്താ പടിക്ഖിത്തോ സത്താഹം ഭത്തച്ഛേദം കത്വാ രട്ഠപാലത്ഥേരോ വിയ മാതാപിതരോ അനുജാനാപേത്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജി. സത്ഥാ തം പബ്ബാജേത്വാ അഡ്ഢമാസമത്തം വേളുവനേ വിഹരിത്വാ ജേതവനം അഗമാസി. തത്രായം കുലപുത്തോ തേരസ ധുതങ്ഗാനി സമാദായ സാവത്ഥിയം സപദാനം പിണ്ഡായ ചരമാനോ കാലം വീതിനാമേതി, ''ചൂളപിണ്ഡപാതികതിസ്സത്ഥേരോ നാമാ''തി വുത്തേ ഗഗനതലേ പുണ്ണചന്ദോ വിയ ബുദ്ധസാസനേ പാകടോ പഞ്ഞാതോ അഹോസി.

തസ്മിം കാലേ രാജഗഹേ നക്ഖത്തകീളായ വത്തമാനായ ഥേരസ്സ മാതാപിതരോ യം തസ്സ ഗിഹികാലേ അഹോസി ആഭരണഭണ്ഡകം, തം രതനചങ്കോടകേ നിക്ഖിപിത്വാ ഉരേ ഠപേത്വാ ''അഞ്ഞാസു നക്ഖത്തകീളാസു അമ്ഹാകം പുത്തോ ഇമിനാ അലങ്കാരേന അലങ്കതോ നക്ഖത്തം കീളതി, തം നോ ഏകപുത്തം ഗഹേത്വാ സമണോ ഗോതമോ സാവത്ഥിനഗരം ഗതോ, കഹം നു ഖോ സോ ഏതരഹി നിസിന്നോ, കഹം ഠിതോ''തി വത്വാ രോദന്തി.

അഥേകാ വണ്ണദാസീ തം കുലം ഗന്ത്വാ സേട്ഠിഭരിയം രോദന്തിം ദിസ്വാ പുച്ഛി ''കിം പന, അയ്യേ, രോദസീ''തി? ''സാ തമത്ഥം ആരോചേസി''. ''കിം പന, അയ്യേ, അയ്യപുത്തോ പിയായതീ''തി? ''അസുകഞ്ച അസുകഞ്ചാ''തി. ''സചേ തുമ്ഹേ ഇമസ്മിം ഗേഹേ സബ്ബം ഇസ്സരിയം മയ്ഹം ദേഥ, അഹം വോ പുത്തം ആനേസ്സാമീ''തി. സേട്ഠിഭരിയാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പരിബ്ബയം ദത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന തം ഉയ്യോജേസി ''ഗച്ഛ, അത്തനോ ബലേന മമ പുത്തം ആനേഹീ''തി. സാ പടിച്ഛന്നയാനേ നിസിന്നാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ ഥേരസ്സ ഭിക്ഖാചാരവീഥിയം നിവാസം ഗഹേത്വാ സേട്ഠികുലാ ആഗതേ മനുസ്സേ ഥേരസ്സ അദസ്സേത്വാ അത്തനോ പരിവാരേനേവ പരിവുതാ ഥേരസ്സ പിണ്ഡായ പവിട്ഠസ്സ ആദിതോവ ഉളുങ്കയാഗുഞ്ച രസകഭിക്ഖഞ്ച ദത്വാ രസതണ്ഹായ ബന്ധിത്വാ അനുക്കമേന ഗേഹേ നിസീദാപേത്വാ ഭിക്ഖം ദദമാനാ ച അത്തനോ വസം ഉപഗതഭാവം ഞത്വാ ഗിലാനാലയം ദസ്സേത്വാ അന്തോഗബ്ഭേ നിപജ്ജി. ഥേരോപി ഭിക്ഖാചാരവേലായ സപദാനം ചരന്തോ ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി. പരിജനോ ഥേരസ്സ പത്തം ഗഹേത്വാ ഥേരം ഘരേ നിസീദാപേസി. ഥേരോ നിസീദിത്വാവ ''കഹം ഉപാസികാ''തി പുച്ഛി. ''ഗിലാനാ, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ദസ്സനം ഇച്ഛതീ''തി. സോ രസതണ്ഹായ ബദ്ധോ അത്തനോ വതസമാദാനം ഭിന്ദിത്വാ തസ്സാ നിപന്നട്ഠാനം പാവിസി. സാ അത്തനോ ആഗതകാരണം കഥേത്വാ തം പലോഭേത്വാ രസതണ്ഹായ ബന്ധിത്വാ ഉപ്പബ്ബാജേത്വാ അത്തനോ വസേ ഠപേത്വാ യാനേ നിസീദാപേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന രാജഗഹമേവ അഗമാസി. സാ പവത്തി പാകടാ ജാതാ.

ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ ''ചൂളപിണ്ഡപാതികതിസ്സത്ഥേരം കിര ഏകാ വണ്ണദാസീ രസതണ്ഹായ ബന്ധിത്വാ ആദായ ഗതാ''തി കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ ധമ്മസഭം ഉപഗന്ത്വാ അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി ആഹ. തേ തം പവത്തിം കഥയിംസു. ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ഏസോ ഭിക്ഖു രസതണ്ഹായ ബജ്ഝിത്വാ തസ്സാ വസം ഗതോ, പുബ്ബേപി തസ്സാ വസം ഗതോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം രഞ്ഞോ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ സഞ്ജയോ നാമ ഉയ്യാനപാലോ അഹോസി. അഥേകോ വാതമിഗോ തം ഉയ്യാനം ആഗന്ത്വാ സഞ്ജയം ദിസ്വാ പലായതി, സഞ്ജയോപി ന തം തജ്ജേത്വാ നീഹരതി. സോ പുനപ്പുനം ആഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേയേവ ചരതി. ഉയ്യാനപാലോ ഉയ്യാനേ നാനപ്പകാരാനി പുപ്ഫഫലാനി ഗഹേത്വാ ദിവസേ ദിവസേ രഞ്ഞോ അഭിഹരതി. അഥ നം ഏകദിവസം രാജാ പുച്ഛി "സമ്മ ഉയ്യാനപാല, ഉയ്യാനേ കിഞ്ചി അച്ഛരിയം പസ്സസീ"തി? "ദേവ, അഞ്ഞം ന പസ്സാമി, ഏകോ പന വാതമിഗോ ആഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേ ചരതി, ഏതം പസ്സാമീ"തി. "സക്ഖിസ്സതി പന തം ഗഹേതു"ന്തി. "ഥോകം മധും ലഭന്തോ അന്തോ രാജനിവേസനമ്പി നം ആനേതും സക്ഖിസ്സാമി, ദേവാ"തി. രാജാ തസ്സ മധും ദാപേസി. സോ തം ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ വാതമിഗസ്സ ചരണട്ഠാനേ തിണാനി മധുനാ മക്ഖേത്വാ നിലീയി. മിഗോ ആഗന്ത്വാ മധുമക്ഖിതാനി തിണാനി ഖാദിത്വാ രസതണ്ഹായ ബദ്ധോ അഞ്ഞത്ര അഗന്ത്വാ ഉയ്യാനമേവ ആഗച്ഛതി. ഉയ്യാനപാലോ തസ്സ മധുമക്ഖിതതിണേസു പലുദ്ധഭാവം ഞത്വാ അനുക്കമേന അത്താനം ദസ്സേസി. സോ തം ദിസ്വാ കതിപാഹം പലായിത്വാ പുനപ്പുനം പസ്സന്തോ വിസ്സാസം ആപജ്ജിത്വാ അനുക്കമേന ഉയ്യാനപാലസ്സ ഹത്ഥേ ഠിതതിണാനി ഖാദിതും ആരഭി.

സോ തസ്സ വിസ്സാസം ആപന്നഭാവം ഞത്വാ യാവ രാജനിവേസനാ വീഥിം കിലഞ്ജേഹി പരിക്ഖിപിത്വാ തഹിം തഹിം സാഖാഭങ്ഗം പാതേത്വാ മധുലാബുകം അംസേ ലഗ്ഗേത്വാ തിണകലാപം ഉപകച്ഛകേ ഠപേത്വാ മധുമക്ഖിതാനി തിണാനി മിഗസ്സ പുരതോ പുരതോ വികിരന്തോ അന്തോരാജനിവേസനംയേവ അഗമാസി. മിഗേ അന്തോ പവിട്ഠേ ദ്വാരം പിദഹിംസു. മിഗോ മനുസ്സേ ദിസ്വാ കമ്പമാനോ മരണഭയതജ്ജിതോ അന്തോനിവേസനങ്ഗണേ ആധാവതി പരിധാവതി. രാജാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ തം കമ്പമാനം ദിസ്വാ "വാതമിഗോ നാമ മനുസ്സാനം ദിട്ഠട്ഠാനം സത്താഹം ന ഗച്ഛതി, തജ്ജിതട്ഠാനം യാവജീവം ന ഗച്ഛതി, സോ ഏവരൂപോ ഗഹനനിസ്സിതോ വാതമിഗോ രസതണ്ഹായ ബദ്ധോ ഇദാനി ഏവരൂപം ഠാനം ആഗതോ, നത്ഥി വത ഭോ ലോകേ രസതണ്ഹായ പാപതരം നാമാ"തി ഇമായ ഗാഥായ ധമ്മദേസനം പട്ഠപേസി -

൧൪. "ന കിരത്ഥി രസേഹി പാപിയോ, ആവാസേഹിവ സന്ഥവേഹി വാ;
വാതമിഗം ഗഹനനിസ്സിതം, വസമാനേസി രസേഹി സഞ്ജയോ"തി.

തത്ഥ **കിരാ**തി അനുസ്സവനത്ഥേ നിപാതോ. **രസേഹീ**തി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേഹി മധുരമ്ബിലാദീഹി. **പാപിയോ**തി പാപതരോ. **ആവാസേഹിവ സന്ഥവേഹി വാ**തി നിബദ്ധവസനട്ഠാനസങ്ഖാതേസു ഹി ആവാസേസുപി മിത്തസന്ഥവേസുപി ഛന്ദരാഗോ പാപകോവ, തേഹി പന സച്ഛന്ദരാഗപരിഭോഗേഹി ആവാസേഹി വാ മിത്തസന്ഥവേഹി വാ സതഗുണേന ച സഹസ്സഗുണേന ച സതസഹസ്സഗുണേന ച ധുവപടിസേവനട്ഠേന ആഹാരം വിനാ ജീവിതിന്ദ്രിയപാലനായ അഭാവേന ച സച്ഛന്ദരാഗപരിഭോഗരസാവ പാപതരാതി. ബോധിസത്തോ പന അനുസ്സവാഗതം വിയ ഇമമത്ഥം കത്വാ "ന കിരത്ഥി രസേഹി പാപിയോ, ആവാസേഹിവ സന്ഥവേഹി വാ"തി ആഹ. ഇദാനി തേസം പാപിയഭാവം ദസ്സേന്തോ **"വാതമിഗ"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഗഹനനിസ്സിത**ന്തി ഗഹനട്ഠാനനിസ്സിതം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - പസ്സഥ രസാനം പാപിയഭാവം, ഇദം നാമ അരഞ്ഞായതനേ

ഗഹനനിസ്സിതം വാതമിഗം സഞ്ജയോ ഉയ്യാനപാലോ മധുരസേഹി അത്തനോ വസം ആനേസി, സബ്ബഥാപി സച്ഛന്ദരാഗപരിഭോഗേഹി രസേഹി നാമ അഞ്ഞം പാപതരം ലാമകതരം നത്ഥീതി രസതണ്ഹായ ആദീനവം കഥേസി. കഥേത്വാ ച പന തം മിഗം അരഞ്ഞമേവ പേസേസി.

സത്ഥാപി ''ന, ഭിക്ഖവേ, സാ വണ്ണദാസീ ഇദാനേവ ഏതം രസതണ്ഹായ ബന്ധിത്വാ അത്തനോ വസേ കരോതി, പുബ്ബേപി അകാസിയേവാ''തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി. ''തദാ സഞ്ജയോ അയം വണ്ണദാസീ അഹോസി, വാതമിഗോ ചൂളപിണ്ഡപാതികോ, ബാരാണസിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

വാതമിഗജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൧൫] ൫. ഖരാദിയജാതകവണ്ണനാ

അട്ഠക്ഖുരം ഖരാദിയേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ദുബ്ബചഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ഭിക്ഖു ദുബ്ബചോ ഓവാദം ന ഗണ്ഹാതി. അഥ നം സത്ഥാ പുച്ഛി ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ദുബ്ബചോ ഓവാദം ന ഗണ്ഹാസീ''തി? ''സച്ചം ഭഗവാ''തി. സത്ഥാ ''പുബ്ബേപി ത്വം ദുബ്ബചതായ പണ്ഡിതാനം ഓവാദം അഗ്ഗഹേത്വാ പാസേന ബദ്ധോ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മിഗോ ഹുത്വാ മിഗഗണപരിവുതോ അരഞ്ഞേ വസതി. അഥസ്സ ഭഗിനിമിഗീ പുത്തകം ദസ്സേത്വാ ''ഭാതിക, അയം തേ ഭാഗിനേയ്യോ, ഏതം മിഗമായം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേഹീ''തി പടിച്ഛാപേസി. സോ തം ഭാഗിനേയ്യം ''അസുകവേലായ നാമ ആഗന്ത്വാ ഉഗ്ഗണ്ഹാഹീ''തി ആഹ. സോ വുത്തവേലായ നാഗച്ഛതി. യഥാ ച ഏകദിവസം, ഏവം സത്ത ദിവസേ സത്തോവാദേ അതിക്കന്തോ സോ മിഗമായം അനുഗ്ഗണ്ഹിത്വാവ വിചരന്തോ പാസേ ബജ്ഝി. മാതാപിസ്സ ഭാതരം ഉപസങ്കമിത്വാ ''കിം തേ, ഭാതിക, ഭാഗിനേയ്യോ മിഗമായം ഉഗ്ഗണ്ഹാപിതോ''തി പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ ച ''തസ്സ അനോവാദകസ്സ മാ ചിന്തയി, ന തേ പുത്തേന മിഗമായാ ഉഗ്ഗഹിതാ''തി വത്വാ ഇദാനിപി തം അനോവദിതുകാമോവ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൫. ''അട്ഠക്ഖുരം ഖരാദിയേ, മിഗം വങ്കാതിവങ്കിനം;
സത്തഹി കാലാതിക്കന്തം, ന നം ഓവദിതുസ്സഹേ''തി.

തത്ഥ **അട്ഠക്ഖുര**ന്തി ഏകേകസ്മിം പാദേ ദ്വിന്നം ദ്വിന്നം വസേന അട്ഠക്ഖുരം. **ഖരാദിയേ**തി തം നാമേന ആലപതി. **മിഗ**ന്തി സബ്ബസങ്ഗാഹികവചനം. **വങ്കാതിവങ്കിന**ന്തി മൂലേ വങ്കാനി, അഗ്ഗേ അതിവങ്കാനീതി വങ്കാതിവങ്കാനി, താദിസാനി സിങ്ഗാനി അസ്സ അത്ഥീതി വങ്കാതിവങ്കീ, തം വങ്കാതിവങ്കിനം. **സത്തഹി കാലാതിക്കന്ത**ന്തി സത്തഹി ഓവാദകാലേഹി ഓവാദം അതിക്കന്തം. **ന നം ഓവദിതുസ്സഹേ**തി ഏതം ദുബ്ബചമിഗം അഹം ഓവദിതും ന ഉസ്സഹാമി, ഏതസ്സ മേ ഓവാദത്ഥായ ചിത്തമ്പി ന ഉപ്പജ്ജതീതി ദസ്സേതി. അഥ നം ദുബ്ബചമിഗം പാസേ ബദ്ധം ലുദ്ദോ മാരേത്വാ മംസം ആദായ പക്കാമി.

സത്ഥാപി ‘‘ന ത്വം ഭിക്ഖു ഇദാനേവ ദുബ്ബചോ, പുബ്ബേപി ദുബ്ബചോയേവാ’’തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി. ‘‘തദാ ഭാഗിനേയ്യോ മിഗോ ദുബ്ബചഭിക്ഖു അഹോസി, ഭഗിനീ ഉപ്പലവണ്ണാ, ഓവാദമിഗോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ഖരാദിയജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൧൬] ൬. തിപല്ലത്ഥമിഗജാതകവണ്ണനാ

മിഗം തിപല്ലത്ഥന്തി ഇദം സത്ഥാ കോസമ്ബിയം ബദരികാരാമേ വിഹരന്തോ സിക്ഖാകാമം രാഹുലത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി കാലേ സത്ഥരി ആളവിനഗരം ഉപനിസ്സായ അഗ്ഗാളവേ ചേതിയേ വിഹരന്തേ ബഹൂ ഉപാസകാ ഉപാസികാ ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ച വിഹാരം ധമ്മസ്സവനത്ഥായ ഗച്ഛന്തി, ദിവാ ധമ്മസ്സവനം ഹോതി. ഗച്ഛന്തേ പന കാലേ ഉപാസികായോ ഭിക്ഖുനിയോ ച ന ഗച്ഛിംസു, ഭിക്ഖൂ ചേവ ഉപാസകാ ച അഹേസും. തതോ പട്ഠായ രത്തിം ധമ്മസ്സവനം ജാതം. ധമ്മസ്സവനപരിയോസാനേ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ അത്തനോ അത്തനോ വസനട്ഠാനാനി ഗച്ഛന്തി. ദഹരാ സാമണേരാ ച ഉപാസകേഹി സദ്ധിം ഉപട്ഠാനസാലായം സയന്തി. തേസു നിദ്ദം ഉപഗതേസു ഏകച്ചേ ഘുരുഘുരുപസ്സാസാ കാകച്ഛമാനാ ദന്തേ ഖാദന്താ നിപജ്ജിംസു, ഏകച്ചേ മുഹുത്തം നിദ്ദായിത്വാ ഉട്ഠഹിംസു. തേ തം വിപ്പകാരം ദിസ്വാ ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ ‘‘യോ പന ഭിക്ഖു അനുപസമ്പന്നേന സഹസേയ്യം കപ്പേയ്യ പാചിത്തിയ’’ന്തി (പാചി॰ ൪൯) സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേത്വാ കോസമ്ബിം അഗമാസി.

തത്ഥ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മന്തം രാഹുലം ആഹംസു - ‘‘ആവുസോ രാഹുല, ഭഗവതാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, ഇദാനി ത്വം അത്തനോ വസനട്ഠാനം ജാനാഹീ’’തി. പുബ്ബേ പന തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതി ച ഗാരവേം തസ്സ ചായസ്മതോ സിക്ഖാകാമതം പടിച്ച തം അത്തനോ വസനട്ഠാനം ആഗതം അതിവിയ സങ്ഗണ്ഹന്തി, ഖുദ്ദകമഞ്ചകം പഞ്ഞപേത്വാ ഉസ്സീസകകരണത്ഥായ ചീവരം ദേന്തി. തം ദിവസം പന സിക്ഖാപദഭയേന വസനട്ഠാനമ്പി ന അദംസു. രാഹുലഭദ്ദോപി ‘‘പിതാ മേ’’തി ദസബലസ്സ വാ, ‘‘ഉപജ്ഝായോ മേ’’തി ധമ്മസേനാപതിനോ വാ, ‘‘ആചരിയോ മേ’’തി മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ വാ, ‘‘ചൂളപിതാ മേ’’തി ആനന്ദത്ഥേരസ്സ വാ സന്തികം അഗന്ത്വാ ദസബലസ്സ വളഞ്ജനവച്ചകുടിം ബ്രഹ്മവിമാനം പവിസന്തോ വിയ പവിസിത്വാ വാസം കപ്പേസി. ബുദ്ധാനഞ്ഹി വളഞ്ജനകുടിയം ദ്വാരം സുപിഹിതം ഹോതി, ഗന്ധപരിഭണ്ഡകതാ ഭൂമി, ഗന്ധദാമമാലാദാമാനി ഓസാരിതാനേവ ഹോന്തി, സബ്ബരത്തിം ദീപോ ഝായതി. രാഹുലഭദ്ദോ പന ന തസ്സാ കുടിയാ ഇമം സമ്പത്തിം പടിച്ച തത്ഥ വാസം ഉപഗതോ, ഭിക്ഖൂഹി പന ‘‘വസനട്ഠാനം ജാനാഹീ’’തി വുത്തത്താ ഓവാദഗാരവേന സിക്ഖാകാമതായ തത്ഥ വാസം ഉപഗതോ. അന്തരന്തരാ ഹി ഭിക്ഖൂ തം ആയസ്മന്തം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ തസ്സ വീമംസനത്ഥായ മുട്ഠിസമ്മജ്ജനിം വാ കചവരഛഡ്ഡനകം വാ ബഹി ഖിപിത്വാ തസ്മിം ആഗതേ ‘‘ആവുസോ, ഇമം കേന ഛഡ്ഡിത’’ന്തി വദന്തി. തത്ഥ കേഹിചി ‘‘രാഹുലോ ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗതോ’’തി വുത്തേ സോ ആയസ്മാ ‘‘നാഹം, ഭന്തേ, ഏതം ജാനാമീ’’തി അവത്വാവ തം പടിസാമേത്വാ ‘‘ഖമഥ മേ, ഭന്തേ’’തി ഖമാപേത്വാ ഗച്ഛതി. ഏവമേസ സിക്ഖാകാമോ.

സോ തം സിക്ഖാകാമതംയേവ പടിച്ച തത്ഥ വാസം ഉപഗതോ. അഥ സത്ഥാ പുരേഅരുണംയേവ വച്ചകുടിദ്വാരേ ഠത്വാ ഉക്കാസി, സോപായസ്മാ ഉക്കാസി. "കോ ഏസോ"തി? "അഹം രാഹുലോ"തി നിക്ഖമിത്വാ വന്ദി. "കസ്മാ ത്വം രാഹുല ഇധ നിപന്നോസീ"തി? "വസനട്ഠാനസ്സ അഭാവതോ". "പുബ്ബേ ഹി, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂ മമ സങ്ഗഹം കരോന്തി, ഇദാനി അത്തനോ ആപത്തിഭയേന വസനട്ഠാനം ന ദേന്തി, സ്വാഹം 'ഇദം അഞ്ഞേസം അസങ്ഘട്ടനട്ഠാന'ന്തി ഇമിനാ കാരണേന ഇധ നിപന്നോസ്മീതി. അഥ ഭഗവതോ "രാഹുലം താവ ഭിക്ഖൂ ഏവം പരിച്ചജന്തി, അഞ്ഞേ കുലദാരകേ പബ്ബാജേത്വാ കിം കരിസ്സന്തീ"തി ധമ്മസംവേഗോ ഉദപാദി.

അഥ ഭഗവാ പാതോവ ഭിക്ഖൂ സന്നിപാതാപേത്വാ ധമ്മസേനാപതിം പുച്ഛി "ജാനാസി പന ത്വം, സാരിപുത്ത, അജ്ജ കത്ഥചി രാഹുലസ്സ വുത്ഥഭാവ"ന്തി? "ന ജാനാമി, ഭന്തേ"തി. "സാരിപുത്ത, അജ്ജ രാഹുലോ വച്ചകുടിയം വസി, സാരിപുത്ത, തുമ്ഹേ രാഹുലം ഏവം പരിച്ചജന്താ അഞ്ഞേ കുലദാരകേ പബ്ബാജേത്വാ കിം കരിസ്സഥ? ഏവഞ്ഹി സന്തേ ഇമസ്മിം സാസനേ പബ്ബജിതാ ന പതിട്ഠാ ഭവിസ്സന്തി, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ അനുപസമ്പന്നേന ഏകം ദ്വേ ദിവസേ അത്തനോ സന്തികേ വസാപേത്വാ തതിയദിവസേ തേസം വസനട്ഠാനം ഞത്വാ ബഹി വാസേഥാ"തി ഇമം അനുപഞ്ഞത്തിം കത്വാ പുന സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസി.

തസ്മിം സമയേ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ ഭിക്ഖൂ രാഹുലസ്സ ഗുണകഥം കഥേന്തി "പസ്സഥാവുസോ, യാവ സിക്ഖാകാമോ വതായം രാഹുലോ, 'തവ വസനട്ഠാനം ജാനാഹീ'തി വുത്തോ നാമ 'അഹം ദസബലസ്സ പുത്തോ, തുമ്ഹാകം സേനാസനസ്മാ തുമ്ഹേയേവ നിക്ഖമഥാ'തി ഏകം ഭിക്ഖുമ്പി അപ്പടിപ്ഫരിത്വാ വച്ചകുടിയം വാസം കപ്പേസീ"തി. ഏവം തേസു കഥയമാനേസു സത്ഥാ ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ അലങ്കതാസനേ നിസീദിത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി ആഹ. "ഭന്തേ, രാഹുലസ്സ സിക്ഖാകാമകഥായ, ന അഞ്ഞായ കഥായാ"തി. സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, രാഹുലോ ഇദാനേവ സിക്ഖാകാമോ, പുബ്ബേ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തോപി സിക്ഖാകാമോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ രാജഗഹേ ഏകോ മഗധരാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ മിഗയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ മിഗഗണപരിവുതോ അരഞ്ഞേ വസതി. അഥസ്സ ഭഗിനീ അത്തനോ പുത്തകം ഉപനേത്വാ "ഭാതിക, ഇമം തേ ഭാഗിനേയ്യം മിഗമായം സിക്ഖാപേഹീ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ "ഗച്ഛ, താത, അസുകവേലായ നാമ ആഗന്ത്വാ സിക്ഖേയ്യാസീ"തി ആഹ. സോ മാതുലേന വുത്തവേലം അനതിക്കമിത്വാ തം ഉപസങ്കമിത്വാ മിഗമായം സിക്ഖി. സോ ഏകദിവസം വനേ വിചരന്തോ പാസേന ബദ്ധോ ബദ്ധരവം രവി, മിഗഗണോ പലായിത്വാ "പുത്തോ തേ പാസേന ബദ്ധോ"തി തസ്സ മാതുയാ ആരോചേസി. സാ ഭാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ "ഭാതിക, ഭാഗിനേയ്യോ തേ മിഗമായം സിക്ഖാപിതോ"തി പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ "മാ ത്വം പുത്തസ്സ കിഞ്ചി പാപകം ആസങ്കി, സുഗ്ഗഹിതാ തേന മിഗമായാ, ഇദാനി തം ഹാസയമാനോ ആഗച്ഛിസ്സതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൬. "മിഗം തിപല്ലത്ഥമനേകമായം, അട്ഠക്ഖുരം അഡ്ഢരത്താപപായിം;

ഏ്കേന സോതേന ഛമാസ്സസന്തോ, ഛഹി കലാഹിതിഭോതി ഭാഗിനേയ്യോ''തി.

തത്ഥ **മിഗ**ന്തി ഭാഗിനേയ്യമിഗം. **തിപല്ലത്ഥ**ന്തി പല്ലത്ഥം വുച്ചതി സയനം, ഉഭോഹി പസ്സേഹി ഉജുകമേവ ച നിപന്നകവസേനാതി തീഹാകാരേഹി പല്ലത്ഥം അസ്സ, തീണി വാ പല്ലത്ഥാനി അസ്സാതി തിപല്ലത്ഥോ, തം തിപല്ലത്ഥം. **അനേകമായ**ന്തി ബഹുമായം ബഹുവഞ്ചനം. **അട്ഠക്ഖുര**ന്തി ഏകേകസ്മിം പാദേ ദ്വിന്നം ദ്വിന്നം വസേന അട്ഠഹി ഖുരേഹി സമന്നാഗതം. **അഡ്ഢരത്താപപായി**ന്തി പുരിമയാമം അതിക്കമിത്വാ മജ്ഝിമയാമേ അരഞ്ഞതോ ആഗമ്മ പാനീയസ്സ പിവനതോ അഡ്ഢരത്തേ ആപം പിവതീതി അഡ്ഢരത്താപപായീ. തം അഡ്ഢരത്തേ അപായിന്തി അത്ഥോ. മമ ഭാഗിനേയ്യം മിഗം അഹം സാധുകം മിഗമായം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസിം. കഥം? യഥാ **ഏകേന സോതേന ഛമാസ്സസന്തോ, ഛഹി കലാഹിതിഭോതി ഭാഗിനേയ്യോ**തി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അഹഞ്ഹി തവ പുത്തം തഥാ ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസിം, യഥാ ഏകസ്മിം ഉപരിമനാസികാസോതേ വാതം സന്നിരുമ്ഭിത്വാ പഥവിയാ അല്ലീനേന ഏകേന ഹേട്ഠിമസോതേന തത്ഥേവ ഛമായം അസ്സസന്തോ ഛഹി കലാഹി ലുദ്ദകം അതിഭോതി, ഛഹി കോട്ഠാസേഹി അജ്ഝോത്ഥരതി വഞ്ചേതീതി അത്ഥോ. കതമാഹി ഛഹി? ചത്താരോ പാദേ പസാരേത്വാ ഏകേന പസ്സേന സേയ്യായ, ഖുരേഹി തിണപംസുഖണനേന, ജിവ്ഹാനിന്നാമനേന ഉദരസ്സ ഉദ്ധുമാതഭാവകരണേന, ഉച്ചാരപസ്സാവവിസ്സജ്ജനേന, വാതസന്നിരുമ്ഭനേനാതി.

അപരോ നയോ - പാദേന പംസും ഗഹേത്വാ അഭിമുഖാകഡ്ഢനേന, പടിപണാമനേന, ഉഭോസു പസ്സേസു സഞ്ചരണേന, ഉദരം ഉദ്ധം പക്ഖിപനേന, അധോ അവക്ഖിപനേനാതി ഇമാഹി ഛഹി കലാഹി യഥാ അതിഭോതി, ''മതോ അയ''ന്തി സഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ വഞ്ചേതി, ഏവം തം മിഗമായം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസിന്തി ദീപേതി.

അപരോ നയോ - തഥാ നം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസിം, യഥാ ഏകേന സോതേന ഛമാസ്സസന്തോ ഛഹി കലാഹിതി ദ്വീസുപി നയേസു ദസ്സിതേഹി ഛഹി കാരണേഹി കലാഹിതി കലായിസ്സതി, ലുദ്ദം വഞ്ചേസ്സതീതി അത്ഥോ. **ഭോതീ**തി ഭഗിനിം ആലപതി. **ഭാഗിനേയ്യോ**തി ഏവം ഛഹി കാരണേഹി വഞ്ചനകം ഭാഗിനേയ്യം നിദ്ദിസതി. ഏവം ബോധിസത്തോ ഭാഗിനേയ്യസ്സ മിഗമായായ സാധുകം ഉഗ്ഗഹിതഭാവം ദസ്സേന്തോ ഭഗിനിം സമസ്സാസേതി.

സോപി മിഗപോതകോ പാസേ ബദ്ധോ അവിപ്ഫന്ദിത്വായേവ ഭൂമിയം മഹാഫാസുകപസ്സേന പാദേ പസാരേത്വാ നിപന്നോ പാദാനം ആസന്നട്ഠാനേ ഖുരേഹേവ പഹരിത്വാ പംസുഞ്ച തിണാനി ച ഉപ്പാടേത്വാ ഉച്ചാരപസ്സാവം വിസ്സജ്ജേത്വാ സീസം പാതേത്വാ ജിവ്ഹം നിന്നാമേത്വാ സരീരം ഖേളകിലിന്നം കത്വാ വാതഗ്ഗഹണേന ഉദരം ഉദ്ധുമാതകം കത്വാ അക്ഖീനി പരിവത്തേത്വാ ഹേട്ഠാ നാസികാസോതേന വാതം സഞ്ചരാപേന്തോ ഉപരിമനാസികാസോതേന വാതം സന്നിരുമ്ഭിത്വാ സകലസരീരം ഥദ്ധഭാവം ഗാഹാപേത്വാ മതാകാരം ദസ്സേസി. നീലമക്ഖികാപി നം സമ്പരിവാരേസും, തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ കാകാ നിലീയിംസു. ലുദ്ദോ ആഗന്ത്വാ ഉദരം ഹത്ഥേന പഹരിത്വാ ''അതിപാതോവ ബദ്ധോ ഭവിസ്സതി, പൂതികോ ജാതോ''തി തസ്സ ബന്ധനരജ്ജുകം മോചേത്വാ ''ഏത്ഥേവദാനി നം ഉക്കന്തിത്വാ മംസം ആദായ ഗമിസ്സാമീ''തി

നിരാസങ്കോ ഹുത്വാ സാഖാപലാസം ഗഹേതും ആരദ്ധോ. മിഗപോതകോപി ഉട്ഠായ ചതൂഹി പാദേഹി ഠത്വാ കായം വിധുനിത്വാ ഗീവം പസാരേത്വാ മഹാവാതേന ഛിന്നവലാഹകോ വിയ വേഗേന മാതു സന്തികം അഗമാസി.

സത്ഥാപി "ന, ഭിക്ഖവേ, രാഹുലോ ഇദാനേവ സിക്ഖാകാമോ, പുബ്ബേപി സിക്ഖാകാമോയേവാ"തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ഭാഗിനേയ്യമിഗപോതകോ രാഹുലോ അഹോസി, മാതാ ഉപ്പലവണ്ണാ, മാതുലമിഗോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

തിപല്ലത്ഥമിഗജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൧൭] ൭. മാലുതജാതകവണ്ണനാ

കാളേ വാ യദി വാ ജുണ്ഹേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദ്വേ വുഡ്ഢപബ്ബജിതേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തേ കിര കോസലജനപദേ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞാവാസേ വസന്തി. ഏകോ കാളത്ഥേരോ നാമ, ഏകോ ജുണ്ഹത്ഥേരോ നാമ. അഥേകദിവസം ജുണ്ഹോ കാളം പുച്ഛി "ഭന്തേ കാള, സീതം നാമ കസ്മിം കാലേ ഹോതീ"തി. സോ "കാളേ ഹോതീ"തി ആഹ. അഥേകദിവസം കാളോ ജുണ്ഹം പുച്ഛി - "ഭന്തേ ജുണ്ഹ, സീതം നാമ കസ്മിം കാലേ ഹോതീ"തി. സോ "ജുണ്ഹേ ഹോതീ"തി ആഹ. തേ ഉഭോപി അത്തനോ കങ്ഖം ഛിന്ദിതും അസക്കോന്താ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, സീതം നാമ കസ്മിം കാലേ ഹോതീ"തി പുച്ഛിംസു. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ "പുബ്ബേപി അഹം, ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹാകം ഇമം പഞ്ഹം കഥേസിം, ഭവസങ്ഖേപഗതത്താ പന ന സല്ലക്ഖയിത്ഥാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഏകസ്മിം പബ്ബതപാദേ സീഹോ ച ബ്യഗ്ഘോ ച ദ്വേ സഹായാ ഏകിസ്സായേവ ഗുഹായ വസന്തി. തദാ ബോധിസത്തോപി ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ തസ്മിംയേവ പബ്ബതപാദേ വസതി. അഥേകദിവസം തേസം സഹായകാനം സീതം നിസ്സായ വിവാദോ ഉദപാദി. ബ്യഗ്ഘോ "കാളേയേവ സീതം ഹോതീ"തി ആഹ. സീഹോ "ജുണ്ഹേയേവ സീതം ഹോതീ"തി ആഹ. തേ ഉഭോപി അത്തനോ കങ്ഖം ഛിന്ദിതും അസക്കോന്താ ബോധിസത്തം പുച്ഛിംസു. ബോധിസത്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭."കാളേ വാ യദി വാ ജുണ്ഹേ, യദാ വായതി മാലുതോ;
വാതജാനി ഹി സീതാനി, ഉഭോത്ഥമപരാജിതാ"തി.

തത്ഥ **കാളേ വാ യദി വാ ജുണ്ഹേ**തി കാളപക്ഖേ വാ ജുണ്ഹപക്ഖേ വാ. **യദാ വായതി മാലുതോ**തി യസ്മിം സമയേ പുരത്ഥിമാദിഭേദോ വാതോ വായതി, തസ്മിം സമയേ സീതം ഹോതി. കിംകാരണാ? **വാതജാനി ഹി സീതാനി,** യസ്മാ വാതേ വിജ്ജന്തേയേവ സീതാനി ഹോന്തി, കാളപക്ഖോ വാ ജുണ്ഹപക്ഖോ വാ ഏത്ഥ അപമാണന്തി വുത്തം ഹോതി. **ഉഭോത്ഥമപരാജിതാ**തി ഉഭോപി തുമ്ഹേ ഇമസ്മിം പഞ്ഹേ അപരാജിതാതി. ഏവം ബോധിസത്തോ തേ സഹായകേ സഞ്ഞാപേസി.

സത്ഥാപി "ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേപി മയാ തുമ്ഹാകം അയം പഞ്ഹോ കഥിതോ"തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ദ്വേപി ഥേരാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. സത്ഥാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി "തദാ ബ്യഗ്ഘോ കാളോ

അഹോസി, സീഹോ ജുണ്ഹോ, പഞ്ഹവിസ്സജ്ജനകതാപസോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

മാലുതജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൨൧൮] ൮. മതകഭത്തജാതകവണ്ണനാ

ഏവം ചേ സത്താ ജാനേയ്യുന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മതകഭത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ മനുസ്സാ ബഹൂ അജേളകാദയോ മാരേത്വാ കാലകതേ ഞാതകേ ഉദ്ദിസ്സ മതകഭത്തം നാമ ദേന്തി. ഭിക്ഖൂ തേ മനുസ്സേ തഥാ കരോന്തേ ദിസ്വാ സത്ഥാരം പുച്ഛിംസു ''ഏതരഹി, ഭന്തേ, മനുസ്സാ ബഹൂ പാണേ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ മതകഭത്തം നാമ ദേന്തി. അത്ഥി നു ഖോ, ഭന്തേ, ഏത്ഥ വുഡ്ഢീ''തി? സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, 'മതകഭത്തം ദസ്സാമാ'തി കതേപി പാണാതിപാതേ കാചി വുഡ്ഢി നാമ അത്ഥി, പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ ആകാസേ നിസജ്ജ ധമ്മം ദേസേത്വാ ഏത്ഥ ആദീനവം കഥേത്വാ സകലജമ്ബുദീപവാസികേ ഏതം കമ്മം ജഹാപേസും. ഇദാനി പന ഭവസങ്ഖേപഗതത്താ പുന പാതുഭൂത''ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകോ തിണ്ണം വേദാനം പാരഗൂ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയബ്രാഹ്മണോ ''മതകഭത്തം ദസ്സാമീ''തി ഏകം ഏളകം ഗാഹാപേത്വാ അന്തേവാസികേ ആഹ - ''താതാ, ഇമം ഏളകം നദിം നേത്വാ ന്ഹാപേത്വാ കണ്ഠേ മാലം പരിക്ഖിപിത്വാ പഞ്ചങ്ഗുലികം ദത്വാ മണ്ഡേത്വാ ആനേഥാ''തി. തേ ''സാധൂ''തി പടിസ്സുണിത്വാ തം ആദായ നദിം ഗന്ത്വാ ന്ഹാപേത്വാ മണ്ഡേത്വാ നദീതീരേ ഠപേസും. സോ ഏളകോ അത്തനോ പുബ്ബകമ്മം ദിസ്വാ ''ഏവരൂപാ നാമ ദുക്ഖാ അജ്ജ മുച്ചിസ്സാമീ''തി സോമനസ്സജാതോ മത്തികാഘടം ഭിന്ദന്തോ വിയ മഹാഹസിതം ഹസിത്വാ പുന ''അയം ബ്രാഹ്മണോ മം ഘാതേത്വാ മയാ ലദ്ധദുക്ഖം ലഭിസ്സതീ''തി ബ്രാഹ്മണേ കാരുഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ മഹന്തേന സദ്ദേന പരോദി.

അഥ നം തേ മാണവാ പുച്ഛിംസു ''സമ്മ ഏളക , ത്വം മഹാസദ്ദേന ഹസി ചേവ രോദി ച, കേന നു ഖോ കാരണേന ഹസി, കേന കാരണേന പരോദീ''തി? ''തുമ്ഹേ മം ഇമം കാരണം അത്തനോ ആചരിയസ്സ സന്തികേ പുച്ഛേയ്യാഥാ''തി. തേ തം ആദായ ഗന്ത്വാ ഇദം കാരണം ആചരിയസ്സ ആരോചേസും. ആചരിയോ തേസം വചനം സുത്വാ ഏളകം പുച്ഛി ''കസ്മാ ത്വം ഏളക, ഹസി, കസ്മാ രോദീ''തി? ഏളകോ അത്തനാ കതകമ്മം ജാതിസ്സരഞാണേന അനുസ്സരിത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ കഥേസി ''അഹം, ബ്രാഹ്മണ, പുബ്ബേ താദിസോവ മന്തജ്ഝായകബ്രാഹ്മണോ ഹുത്വാ 'മതകഭത്തം ദസ്സാമീ'തി ഏകം ഏളകം മാരേത്വാ മതകഭത്തം അദാസിം, സ്വാഹം ഏകസ്സ ഏളകസ്സ ഘാതിതത്താ ഏകേനൂനേസു പഞ്ചസു അത്തഭാവസതേസു സീസച്ഛേദം പാപുണിം, അയം മേ കോടിയം ഠിതോ പഞ്ചസതിമോ അത്തഭാവോ, സ്വാഹം 'അജ്ജ ഏവരൂപാ ദുക്ഖാ മുച്ചിസ്സാമീ'തി സോമനസ്സജാതോ ഇമിനാ കാരണേന ഹസിം. രോദന്തോ പന 'അഹം താവ ഏകം ഏളകം മാരേത്വാ പഞ്ച ജാതിസതാനി സീസച്ഛേദദുക്ഖം പത്വാ അജ്ജ തമ്ഹാ ദുക്ഖാ മുച്ചിസ്സാമി, അയം പന ബ്രാഹ്മണോ മം മാരേത്വാ അഹം വിയ പഞ്ച ജാതിസതാനി സീസച്ഛേദദുക്ഖം ലഭിസ്സതീ'തി തയി കാരുഞ്ഞേന രോദി''ന്തി. ''ഏളക, മാ ഭായി, നാഹം തം മാരേസ്സാമീ''തി. ''ബ്രാഹ്മണ, കിം വദേസി, തയി മാരേന്തേപി അമാരേന്തേപി ന സക്കാ അജ്ജ മയാ മരണാ മുച്ചിതു''ന്തി. ''ഏളക, മാ ഭായി,

അഹം തേ ആരക്ഖം ഗഹേത്വാ തയാ സദ്ധിംയേവ വിചരിസ്സാമീ"തി. "ബ്രാഹ്മണ, അപ്പമത്തകോ തവ ആരക്ഖോ, മയാ കതപാപം പന മഹന്തം ബലവ"ന്തി.

ബ്രാഹ്മണോ ഏളകം മുഞ്ചിത്വാ "ഇമം ഏളകം കസ്സചിപി മാരേതും ന ദസ്സാമീ"തി അന്തേവാസികേ ആദായ ഏളകേനേവ സദ്ധിം വിചരി. ഏളകോ വിസ്സട്ഠമത്തോവ ഏകം പാസാണപിട്ഠിം നിസ്സായ ജാതഗുമ്ബേ ഗീവം ഉക്ഖിപിത്വാ പണ്ണാനി ഖാദിതും ആരദ്ധോ. തങ്ഖണഞ്ഞേവ തസ്മിം പാസാണപിട്ഠേ അസനി പതി, തതോ ഏകാ പാസാണസകലികാ ഛിജ്ജിത്വാ ഏളകസ്സ പസാരിതഗീവായ പതിത്വാ സീസം ഛിന്ദി, മഹാജനോ സന്നിപതി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്മിം ഠാനേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ. സോ പസ്സന്തസ്സേവ തസ്സ മഹാജനസ്സ ദേവതാനുഭാവേന ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ "ഇമേ സത്താ ഏവം പാപസ്സ ഫലം ജാനമാനാ അപ്പേവനാമ പാണാതിപാതം ന കരേയ്യു"ന്തി മധുരസ്സരേന ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ഫ്വ്വ്."ഏവം ചേ സത്താ ജാനേയ്യും, ദുക്ഖായം ജാതിസമ്ഭവോ;
ന പാണോ പാണിനം ഹഞ്ഞേ, പാണഘാതീ ഹി സോചതീ"തി.

തത്ഥ **ഏവം ചേ സത്താ ജാനേയ്യു**ന്തി ഇമേ സത്താ ഏവം ചേ ജാനേയ്യും. കഥം? **ദുക്ഖായം ജാതിസമ്ഭവോ**തി അയം തത്ഥ തത്ഥ ജാതി ച ജാതസ്സ അനുക്കമേന വഡ്ഢിസങ്ഖാതോ സമ്ഭവോ ച ജരാബ്യാധിമരണഅപ്പിയസമ്പയോഗപിയവിപ്പയോഗഹത്ഥപാദച്ഛേദാദീനം ദുക്ഖാനം വത്ഥുഭൂതത്താ "ദുക്ഖോ"തി യദി ജാനേയ്യും. **ന പാണോ പാണിനം ഹഞ്ഞേ**തി "പരം വധന്തോ ജാതിസമ്ഭവേ വധം ലഭതി, പീളേന്തോ പീളം ലഭതീ"തി ജാതിസമ്ഭവസ്സ ദുക്ഖവത്ഥുതായ ദുക്ഖഭാവം ജാനന്തോ കോചി പാണോ അഞ്ഞം പാണിനം ന ഹഞ്ഞേ, സത്തോ സത്തം ന ഹനേയ്യാതി അത്ഥോ. കിംകാരണാ? **പാണഘാതീ ഹി സോചതീ**തി, യസ്മാ സാഹത്ഥികാദീസു ഛസു പയോഗേസു യേന കേനചി പയോഗേന പരസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദനേന പാണഘാതീ പുഗ്ഗലോ അട്ഠസു മഹാനിരയേസു സോളസസു ഉസ്സദനിരയേസു നാനപ്പകാരായ തിരച്ഛാനയോനിയാ പേത്തിവിസയേ അസുരകായേതി ഇമേസു ചതൂസു അപായേസു മഹാദുക്ഖം അനുഭവമാനോ ദീഘരത്തം അന്തോനിജ്ഝായനലക്ഖണേന സോകേന സോചതി. യഥാ വായം ഏളകോ മരണഭയേന സോചതി, ഏവം ദീഘരത്തം സോചതീതിപി ഞത്വാ ന പാണോ പാണിനം ഹഞ്ഞേ, കോചി പാണാതിപാതകമ്മം നാമ ന കരേയ്യ. മോഹേന പന മൂള്ഹാ അവിജ്ജായ അന്ധീകതാ ഇമം ആദീനവം അപസ്സന്താ പാണാതിപാതം കരോന്തീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ നിരയഭയേന തജ്ജേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. മനുസ്സാ തം ധമ്മദേസനം സുത്വാ നിരയഭയഭീതാ പാണാതിപാതാ വിരമിംസു. ബോധിസത്തോപി ധമ്മം ദേസേത്വാ മഹാജനം സീലേ പതിട്ഠാപേത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ, മഹാജനോപി ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ദേവനഗരം പൂരേസി. സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി "അഹം തേന സമയേന രുക്ഖദേവതാ അഹോസി"ന്തി.

മതകഭത്തജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൧൯] ൯. ആയാചിതഭത്തജാതകവണ്ണനാ

സചേ മുച്ചേ പേച്ച മുച്ചേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവതാനം ആയാചനബലികമ്മം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ കിര മനുസ്സാ വണിജ്ജായ ഗച്ഛന്താ പാണേ വധിത്വാ ദേവതാനം ബലികമ്മം കത്വാ "മയം അനന്തരായേന അത്ഥസിദ്ധിം പത്വാ ആഗന്ത്വാ പുന തുമ്ഹാകം ബലികമ്മം കരിസ്സാമാ"തി ആയാചിത്വാ ഗച്ഛന്തി. തത്ഥാനന്തരായേന അത്ഥസിദ്ധിം പത്വാ ആഗതാ "ദേവതാനുഭാവേന ഇദം ജാത"ന്തി മഞ്ഞമാനാ ബഹൂ പാണേ വധിത്വാ ആയാചനതോ മുച്ചിതും ബലികമ്മം കരോന്തി, തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ "അത്ഥി നു ഖോ, ഭന്തേ, എത്ഥ അത്ഥോ"തി ഭഗവന്തം പുച്ഛിംസു. ഭഗവാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കാസിരട്ഠേ എകസ്മിം ഗാമകേ കുടുമ്ബികോ ഗാമദ്വാരേ ഠിതനിഗ്രോധരുക്ഖേ ദേവതായ ബലികമ്മം പടിജാനിത്വാ അനന്തരായേന ആഗന്ത്വാ ബഹൂ പാണേ വധിത്വാ "ആയാചനതോ മുച്ചിസ്സാമീ"തി രുക്ഖമൂലം ഗതോ. രുക്ഖദേവതാ ഖന്ധവിടപേ ഠത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൯."സചേ മുച്ചേ പേച്ച മുച്ചേ, മുച്ചമാനോ ഹി ബജ്ഝതി;
ന ഹേവം ധീരാ മുച്ചന്തി, മുത്തി ബാലസ്സ ബന്ധന"ന്തി.

തത്ഥ **സചേ മുച്ചേ പേച്ച മുച്ചേ**തി ഭോ പുരിസ, ത്വം സചേ മുച്ചേ യദി മുച്ചിതുകാമോസി. **പേച്ച മുച്ചേ**തി യഥാ പരലോകേ ന ബജ്ഝസി, എവം മുച്ചാഹി. **മുച്ചമാനോ ഹി ബജ്ഝതീ**തി യഥാ പന ത്വം പാണം വധിത്വാ മുച്ചിതും ഇച്ഛസി, എവം മുച്ചമാനോ ഹി പാപകമ്മേന ബജ്ഝതി. തസ്മാ **ന ഹേവം ധീരാ മുച്ചന്തീ**തി യേ പണ്ഡിതപുരിസാ, തേ എവം പടിസ്സവതോ ന മുച്ചന്തി. കിംകാരണാ? എവരൂപാ ഹി **മുത്തി ബാലസ്സ ബന്ധനം,** എസാ പാണാതിപാതം കത്വാ മുത്തി നാമ ബാലസ്സ ബന്ധനമേവ ഹോതീതി ധമ്മം ദേസേസി. തതോ പട്ഠായ മനുസ്സാ എവരൂപാ പാണാതിപാതകമ്മാ വിരതാ ധമ്മം ചരിത്വാ ദേവനഗരം പൂരയിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി "അഹം തേന സമയേന രുക്ഖദേവതാ അഹോസി"ന്തി.

ആയാചിതഭത്തജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൨൦] ൧൦. നളപാനജാതകവണ്ണനാ

ദിസ്വാ പദമനുത്തിണ്ണന്തി ഇദം സത്ഥാ കോസലേസു ചാരികം ചരമാനോ നളകപാനഗാമം പത്വാ നളകപാനപോക്ഖരണിയം കേതകവനേ വിഹരന്തോ നളദണ്ഡകേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ കിര ഭിക്ഖൂ നളകപാനപോക്ഖരണിയം ന്ഹത്വാ സൂചിഘരത്ഥായ സാമണേരേഹി നളദണ്ഡകേ ഗാഹാപേത്വാ തേ സബ്ബത്ഥകമേവ ഛിദ്ദേ ദിസ്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ "ഭന്തേ, മയം സൂചിഘരത്ഥായ നളദണ്ഡകേ ഗണ്ഹാപേമ, തേ മൂലതോ യാവ അഗ്ഗാ സബ്ബത്ഥകമേവ ഛിദ്ദാ, കിം നു ഖോ എത"ന്തി പുച്ഛിംസു. സത്ഥാ "ഇദം, ഭിക്ഖവേ, മയ്ഹം പോരാണകഅധിട്ഠാന"ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

പുബ്ബേ കിര സോ വനസണ്ഡോ അരഞ്ഞോ അഹോസി. തസ്സാപി പോക്ഖരണിയാ എകോ ദകരക്ഖസോ ഓതിണ്ണോതിണ്ണേ ഖാദതി. തദാ

ബോധിസത്തോ രോഹിതമിഗപോതകപ്പമാണോ കപിരാജാ ഹുത്വാ അസീതിസഹസ്സമത്തവാനരപരിവുതോ യൂഥം പരിഹരന്തോ തസ്മിം അരഞ്ഞേ വസതി. സോ വാനരഗണസ്സ ഓവാദം അദാസി "താതാ, ഇമസ്മിം അരഞ്ഞേ വിസരുക്ഖാപി അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതപോക്ഖരണിയോപി ഹോന്തി, തുമ്ഹേ അഖാദിതപുബ്ബം ഫലാഫലം ഖാദന്താ വാ അപീതപുബ്ബം പാനീയം പിവന്താ വാ മം പടിപുച്ഛേയ്യാഥാ"തി. തേ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ ഏകദിവസം അഗതപുബ്ബട്ഠാനം ഗതാ തത്ഥ ബഹുദേവ ദിവസം ചരിത്വാ പാനീയം ഗവേസമാനാ ഏകം പോക്ഖരണിം ദിസ്വാ പാനീയം അപിവിത്വാവ ബോധിസത്തസ്സാഗമനം ഓലോകയമാനാ നിസീദിംസു. ബോധിസത്തോ ആഗന്ത്വാ "കിം താതാ, പാനീയം ന പിവഥാ"തി ആഹ. "തുമ്ഹാകം ആഗമനം ഓലോകേമാ"തി. "സുട്ഠു, താതാ"തി ബോധിസത്തോ പോക്ഖരണിം ആവിജ്ഝിത്വാ പദം പരിച്ഛിന്ദന്തോ ഓതിണ്ണമേവ പസ്സി, ന ഉത്തിണ്ണം. സോ "നിസ്സംസയം ഏസാ അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതാ"തി ഞത്വാ "സുട്ഠു വോ കതം, താതാ, പാനീയം അപിവന്തേഹി, അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതാ അയ"ന്തി ആഹ.

ദകരക്ഖസോപി തേസം അനോതരണഭാവം ഞത്വാ നീലോദരോ പണ്ഡരമുഖോ സുരത്തഹത്ഥപാദോ ബീഭച്ഛദസ്സനോ ഹുത്വാ ഉദകം ദ്വിധാ കത്വാ നിക്ഖമിത്വാ "കസ്മാ നിസിന്നാത്ഥ, ഓതരിത്വാ പാനീയം പിവഥാ"തി ആഹ. അഥ നം ബോധിസത്തോ പുച്ഛി "ത്വം ഇധ നിബ്ബത്തദകരക്ഖസോസീ"തി? "ആമ, അഹ"ന്തി. "ത്വം പോക്ഖരണിം ഓതിണ്ണകേ ലഭസീ"തി? "ആമ, ലഭാമി, അഹം ഇധോതിണ്ണം അന്തമസോ സകുണികം ഉപാദായ ന കിഞ്ചി മുഞ്ചാമി, തുമ്ഹേപി സബ്ബേ ഖാദിസ്സാമീ"തി. "ന മയം അത്താനം തുയ്ഹം ഖാദിതും ദസ്സാമാ"തി. "പാനീയം പന പിവിസ്സഥാ"തി. "ആമ, പാനീയം പിവിസ്സാമ, ന ച തേ വസം ഗമിസ്സാമാ"തി. "അഥ കഥം പാനീയം പിവിസ്സഥാ"തി? കിം പന ത്വം മഞ്ഞസി "ഓതരിത്വാ പിവിസ്സന്തീ"തി. "മയഞ്ഹി അനോതരിത്വാ അസീതിസഹസ്സാനിപി ഏകമേകം നളദണ്ഡകം ഗഹേത്വാ ഉപ്പലനാളേന ഉദകം പിവന്താ വിയ തവ പോക്ഖരണിയാ പാനീയം പിവിസ്സാമ, ഏവം നോ ത്വം ഖാദിതും ന സക്ഖിസ്സസീ"തി. ഏതമത്ഥം വിദിത്വാ സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമിസ്സാ ഗാഥായ പുരിമപദദ്വയം അഭാസി -

൨൦."ദിസ്വാ പദമനുത്തിണ്ണം, ദിസ്വാനോതരിതം പദ"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭിക്ഖവേ, സോ കപിരാജാ തസ്സാ പോക്ഖരണിയാ ഏകമ്പി ഉത്തിണ്ണപദം നാദ്ദസ, ഓതരിതം പന ഓതിണ്ണപദമേവ അദ്ദസ. ഏവം **ദിസ്വാ പദം അനുത്തിണ്ണം ദിസ്വാന ഓതരിതം പദം** "അദ്ധായം പോക്ഖരണീ അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതാ"തി ഞത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ സപരിസോ ആഹ -

"നളേന വാരിം പിസ്സാമാ"തി;

തസ്സത്ഥോ - മയം തവ പോക്ഖരണിയം നളേന പാനീയം പിവിസ്സാമാതി. പുന മഹാസത്തോ ആഹ -

"നേവ മം ത്വം വധിസ്സസീ"തി;

ഏവം നളേന പാനീയം പിവന്തം സപരിസമ്പി മം ത്വം നേവ വധിസ്സസീതി അത്ഥോ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ബോധിസത്തോ ഏകം നളദണ്ഡകം ആഹരാപേത്വാ പാരമിയോ ആവജ്ജേത്വാ സച്ചകിരിയം കത്വാ മുഖേന ധമി, നളോ അന്തോ

കിഞ്ചി ഗണ്ഠിം അസേസേത്വാ സബ്ബത്ഥകമേവ സുസിരോ അഹോസി . ഇമിനാ നിയാമേന അപരമ്പി അപരമ്പി ആഹരാപേത്വാ മുഖേന ധമിത്വാ അദാസി. ഏവം സന്തേപി ന സക്കാ നിട്ഠാപേതും, തസ്മാ ഏവം ന ഗഹേതബ്ബം. ബോധിസത്തോ പന ''ഇമം പോക്ഖരണിം പരിവാരേത്വാ ജാതാ സബ്ബേപി നളാ ഏകച്ഛിദ്ദാ ഹോന്തൂ''തി അധിട്ഠാസി . ബോധിസത്താനഞ്ഹി ഹിതൂപചാരസ്സ മഹന്തതായ അധിട്ഠാനം സമിജ്ഝതി. തതോ പട്ഠായ സബ്ബേപി തം പോക്ഖരണിം പരിവാരേത്വാ ഉട്ഠിതനളാ ഏകച്ഛിദ്ദാ ജാതാ. ഇമസ്മിഞ്ഹി കപ്പേ **ചത്താരി കപ്പട്ഠിയപാടിഹാരിയാനി** നാമ. കതമാനി ചത്താരി? ചന്ദേ സസലക്ഖണം സകലമ്പി ഇമം കപ്പം ഠസ്സതി, വട്ടകജാതകേ അഗ്ഗിനോ നിബ്ബുതട്ഠാനം സകലമ്പി ഇമം കപ്പം അഗ്ഗി ന ഝായിസ്സതി, ഘടീകാരനിവേസനട്ഠാനം സകലമ്പി ഇമം കപ്പം അനോവസ്സകം ഠസ്സതി, ഇമം പോക്ഖരണിം പരിവാരേത്വാ ഉട്ഠിതനളാ സകലമ്പി ഇമം കപ്പം ഏകച്ഛിദ്ദാ ഭവിസ്സന്തീതി ഇമാനി ചത്താരി കപ്പട്ഠിയപാടിഹാരിയാനി നാമ.

ബോധിസത്തോ ഏവം അധിട്ഠഹിത്വാ ഏകം നളം ആദായ നിസീദി. തേപി അസീതിസഹസ്സവാനരാ ഏകേകം ആദായ പോക്ഖരണിം പരിവാരേത്വാ നിസീദിംസു. തേപി ബോധിസത്തസ്സ നളേന ആകഡ്ഢിത്വാ പാനീയം പിവനകാലേ സബ്ബേ തീരേ നിസിന്നാവ പിവിംസു. ഏവം തേഹി പാനീയേ പിവിതേ ദകരക്ഖസോ കിഞ്ചി അലഭിത്വാ അനത്തമനോ സകനിവേസനമേവ ഗതോ. ബോധിസത്തോപി സപരിവാരോ അരഞ്ഞമേവ പാവിസി.

സത്ഥാ പന ''ഇമേസം, ഭിക്ഖവേ, നളാനം ഏകച്ഛിദ്ദഭാവോ നാമ മയ്ഹമേവേതം പോരാണകഅധിട്ഠാന''ന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ദകരക്ഖസോ ദേവദത്തോ അഹോസി, അസീതിസഹസ്സവാനരാ ബുദ്ധപരിസാ, ഉപായകുസലോ പന കപിരാജാ അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

നളപാനജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

സീലവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

നിഗ്രോധം ലക്ഖണം കണ്ഡി, വാതമിഗം ഖരാദിയം;
തിപല്ലത്ഥം മാലുതഞ്ച, മതഭത്ത അയാചിതം;
നളപാനന്തി തേ ദസാതി.

൩. കുരുങ്ഗവഗ്ഗോ

[൨൧] ൧. കുരുങ്ഗമിഗജാതകവണ്ണനാ

ഞാതമേതം കുരുങ്ഗസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിതാ ഭിക്ഖൂ ''ആവുസോ ദേവദത്തോ തഥാഗതസ്സ ഘാതനത്ഥായ ധനുഗ്ഗഹേ പയോജേസി, സിലം പവിജ്ഝി, ധനപാലം വിസ്സജ്ജേസി, സബ്ബഥാപി ദസബലസ്സ വധായ പരിസക്കതീ''തി ദേവദത്തസ്സ അവണ്ണം കഥേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസിന്നോ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛി. ഭന്തേ, ദേവദത്തോ തുമ്ഹാകം

വധായ പരിസക്കതീതി തസ്സ അഗുണകഥായ സന്നിസിന്നാമ്ഹാതി. സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ മമ വധായ പരിസക്കതി, പുബ്ബേപി മമ വധായ പരിസക്കിയേവ, ന ച പന മം വധിതും അസക്ഖീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കുരുങ്ഗമിഗോ ഹുത്വാ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞായതനേ ഫലാനി ഖാദന്തോ വസതി. സോ ഏകസ്മിം കാലേ ഫലസമ്പന്നേ സേപണ്ണിരുക്ഖേ സേപണ്ണിഫലാനി ഖാദതി. അഥേകോ ഗാമവാസീ അട്ടകലുദ്ദകോ ഫലരുക്ഖമൂലേസു മിഗാനം പദാനി ഉപധാരേത്വാ ഉപരിരുക്ഖേ അട്ടകം ബന്ധിത്വാ തത്ഥ നിസീദിത്വാ ഫലാനി ഖാദിതും ആഗതാഗതേ മിഗേ സത്തിയാ വിജ്ഝിത്വാ തേസം മംസം വിക്കിണന്തോ ജീവികം കപ്പേതി. സോ ഏകദിവസം തസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ബോധിസത്തസ്സ പദവളഞ്ജം ദിസ്വാ തസ്മിം സേപണ്ണിരുക്ഖേ അട്ടകം ബന്ധിത്വാ പാതോവ ഭുഞ്ജിത്വാ സത്തിം ആദായ വനം പവിസിത്വാ തം രുക്ഖം ആരുഹിത്വാ അട്ടകേ നിസീദി. ബോധിസത്തോപി പാതോവ വസനട്ഠാനാ നിക്ഖമിത്വാ “സേപണ്ണിഫലാനി ഖാദിസ്സാമീ”തി ആഗമ്മ തം രുക്ഖമൂലം സഹസാവ അപവിസിത്വാ “കദാചി അട്ടകലുദ്ദകാ രുക്ഖേസു അട്ടകം ബന്ധന്തി, അത്ഥി നു ഖോ ഏവരൂപോ ഉപദ്ദവോ”തി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ ബാഹിരതോവ അട്ഠാസി.

ലുദ്ദകോപി ബോധിസത്തസ്സ അനാഗമനഭാവം ഞത്വാ അട്ടകേ നിസിന്നോവ സേപണ്ണിഫലാനി ഖിപിത്വാ ഖിപിത്വാ തസ്സ പുരതോ പാതേസി. ബോധിസത്തോ “ഇമാനി ഫലാനി ആഗന്ത്വാ മയ്ഹം പുരതോ പതന്തി, അത്ഥി നു ഖോ ഉപരി ലുദ്ദകോ”തി പുനപ്പുനം ഉല്ലോകേന്തോ ലുദ്ദകം ദിസ്വാ അപസ്സന്തോ വിയ ഹുത്വാ “അമ്ഭോ, രുക്ഖ-പുബ്ബേ ത്വം ഓലമ്ബകം ചാരേന്തോ വിയ ഉജുകമേവ ഫലാനി പാതേസി, അജ്ജ പന തേ രുക്ഖധമ്മോ പരിച്ചത്തോ, ഏവം തയാ രുക്ഖധമ്മേ പരിച്ചത്തേ അഹമ്പി അഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം ഉപസങ്കമിത്വാ മയ്ഹം ആഹാരം പരിയേസിസ്സാമീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

വഫ. “ഞാതമേതം കുരുങ്ഗസ്സ, യം ത്വം സേപണ്ണി സേയ്യസി;
അഞ്ഞം സേപണ്ണി ഗച്ഛാമി, ന മേ തേ രുച്ചതേ ഫല”ന്തി.

തത്ഥ **ഞാതന്തി** പാകടം ജാതം. **ഏതന്തി** ഇദം. **കുരുങ്ഗസ്സാതി** കുരുങ്ഗമിഗസ്സ. **യം ത്വം സേപണ്ണി സേയ്യസീ**തി യം ത്വം അമ്ഭോ സേപണ്ണിരുക്ഖ പുരതോ ഫലാനി പാതയമാനോ സേയ്യസി വിസേയ്യസി വിസിണ്ണഫലോ ഹോസി, തം സബ്ബം കുരുങ്ഗമിഗസ്സ പാകടം ജാതം. **ന മേ തേ രുച്ചതേ ഫലന്തി** ഏവം ഫലം ദദമാനായ ന മേ തവ ഫലം രുച്ചതി, തിട്ഠ ത്വം, അഹം അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛിസ്സാമീതി അഗമാസി.

അഥസ്സ ലുദ്ദകോ അട്ടകേ നിസിന്നോവ സത്തിം ഖിപിത്വാ “ഗച്ഛ, വിരദ്ധോ ദാനിമ്ഹി ത”ന്തി ആഹ. ബോധിസത്തോ നിവത്തിത്വാ ഠിതോ ആഹ “അമ്ഭോ പുരിസ, ഇദാനിസി കിഞ്ചാപി മം വിരദ്ധോ, അട്ഠ പന മഹാനിരയേ സോളസഉസ്സദനിരയേ പഞ്ചവിധബന്ധനാദീനി ച കമ്മകാരണാനി അവിരദ്ധോയേവാസീ”തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ പലായിത്വാ യഥാരുചിം ഗതോ, ലുദ്ദോപി ഓതരിത്വാ യഥാരുചിം ഗതോ.

സത്ഥാപി “ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ മമ വധായ പരിസക്കതി, പുബ്ബേപി പരിസക്കിയേവ, ന ച പന മം വധിതും അസക്ഖീ”തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ അട്ടകലുദ്ദകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, കുരുങ്ഗമിഗോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

കുരുങ്ഗമിഗജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൨൨] ൨. കുക്കുരജാതകവണ്ണനാ

യേ കുക്കുരാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഞാതത്ഥചരിയം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ ദ്വാദസകനിപാതേ ഭദ്ദസാലജാതകേ ആവിഭവിസ്സതി. ഇദം പന വത്ഥും പതിട്ഠപേത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തഥാരൂപം കമ്മം പടിച്ച കുക്കുരയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അനേകസതകുക്കുരപരിവുതോ മഹാസുസാനേ വസതി. അഥേകദിവസം രാജാ സേതസിന്ധവയുത്തം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം രഥം ആരുയ്ഹ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ദിവസഭാഗം കീളിത്വാ അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ നഗരം പാവിസി. തസ്സ തം രഥവരത്തം യഥാനദ്ധമേവ രാജങ്ഗണേ ഠപയിംസു, സോ രത്തിഭാഗേ ദേവേ വസ്സന്തേ തിന്തോ. ഉപരിപാസാദതോ കോലേയ്യകസുനഖാ ഓതരിത്വാ തസ്സ ചമ്മഞ്ച നദ്ധിഞ്ച ഖാദിംസു. പുനദിവസേ രഞ്ഞോ ആരോചേസും “ദേവ, നിദ്ധമനമുഖേന സുനഖാ പവിസിത്വാ രഥസ്സ ചമ്മഞ്ച നദ്ധിഞ്ച ഖാദിംസൂ”തി. രാജാ സുനഖാനം കുജ്ഝിത്വാ “ദിട്ഠദിട്ഠട്ഠാനേ സുനഖേ ഘാതേഥാ”തി ആഹ. തതോ പട്ഠായ സുനഖാനം മഹാബ്യസനം ഉദപാദി. തേ ദിട്ഠദിട്ഠട്ഠാനേ ഘാതിയമാനാ പലായിത്വാ സുസാനം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം അഗമംസു.

ബോധിസത്തോ ‘തുമ്ഹേ ബഹൂ സന്നിപതിതാ, കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി പുച്ഛി. തേ “അന്തേപുരേ കിര രഥസ്സ ചമ്മഞ്ച നദ്ധി ച സുനഖേഹി ഖാദിതാ’തി കുദ്ധോ രാജാ സുനഖവധം ആണാപേസി, ബഹൂ സുനഖാ വിനസ്സന്തി, മഹാഭയം ഉപ്പന്ന”ന്തി ആഹംസു. ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി “ആരക്ഖട്ഠാനേ ബഹി സുനഖാനം ഓകാസോ നത്ഥി, അന്തോരാജനിവേസനേ കോലേയ്യകസുനഖാനമേവ തം കമ്മം ഭവിസ്സതി. ഇദാനി പന ചോരാനം കിഞ്ചി ഭയം നത്ഥി, അചോരാ മരണം ലഭന്തി, യംനൂനാഹം ചോരേ രഞ്ഞോ ദസ്സേത്വാ ഞാതിസങ്ഘസ്സ ജീവിതദാനം ദദേയ്യ”ന്തി. സോ ഞാതകേ സമസ്സാസേത്വാ “തുമ്ഹേ മാ ഭായിത്ഥ, അഹം വോ അഭയം ആഹരിസ്സാമി, യാവ രാജാനം പസ്സാമി, താവ ഇധേവ ഹോഥാ”തി പാരമിയോ ആവജ്ജേത്വാ മേത്താഭാവനം പുരേചാരികം കത്വാ “മയ്ഹം ഉപരി ലേഡ്ഡും വാ മുഗ്ഗരം വാ മാ കോചി ഖിപിതും ഉസ്സഹീ”തി അധിട്ഠായ ഏകകോവ അന്തോനഗരം പാവിസി. അഥ നം ദിസ്വാ ഏകസത്തോപി കുജ്ഝിത്വാ ഓലോകേന്തോ നാമ നാഹോസി. രാജാപി സുനഖവധം ആണാപേത്വാ സയം വിനിച്ഛയേ നിസിന്നോ ഹോതി. ബോധിസത്തോ തത്ഥേവ ഗന്ത്വാ പക്ഖന്ദിത്വാ രഞ്ഞോ ആസനസ്സ ഹേട്ഠാ പാവിസി. അഥ നം രാജപുരിസാ നീഹരിതും ആരദ്ധാ, രാജാ പന വാരേസി.

സോ ഥോകം വിസ്സമിത്വാ ഹേട്ഠാസനാ നിക്ഖമിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ “ദേവ, തുമ്ഹേ കുക്കുരേ മാരാപേഥാ”തി പുച്ഛി. “ആമ, മാരാപേമഹ”ന്തി .

“കോ നേസം അപരാധോ നരിന്ദാ”തി? “രഥസ്സ മേ പരിവാരചമ്മഞ്ച നദ്ധിഞ്ച ഖാദിംസൂ”തി. “യേ ഖാദിംസു, തേ ജാനാഥാ”തി? “ന ജാനാമാ”തി. “‘ഇമേ നാമ ചമ്മഖാദകചോരാ’തി തഥതോ അജാനിത്വാ ദിട്ഠദിട്ഠട്ഠാനേയേവ മാരാപനം ന യുത്തം, ദേവാ”തി. “രഥചമ്മസ്സ കുക്കുരേഹി ഖാദിതത്താ ‘ദിട്ഠദിട്ഠേ സബ്ബേവ മാരേഥാ’തി സുനഖവധം ആണാപേസി”ന്തി. “കിം പന വോ മനുസ്സാ സബ്ബേവ കുക്കുരേ മാരേന്തി, ഉദാഹു മരണം അലഭന്താപി അത്ഥീ”തി? “അത്ഥി, അമ്ഹാകം ഘരേ കോലേയ്യകാ മരണം ന ലഭന്തീ”തി. മഹാരാജ ഇദാനേവ തുമ്ഹേ “രഥചമ്മസ്സ കുക്കുരേഹി ഖാദിതത്താ ‘ദിട്ഠദിട്ഠേ സബ്ബേവ മാരേഥാ’തി സുനഖവധം ആണാപേസി”ന്തി അവോചുത്ഥ, ഇദാനി പന “അമ്ഹാകം ഘരേ കോലേയ്യകാ മരണം ന ലഭന്തീ”തി വദേഥ. “നനു ഏവം സന്തേ തുമ്ഹേ ഛന്ദാദിവസേന അഗതിഗമനം ഗച്ഛഥ, അഗതിഗമനഞ്ച നാമ ന യുത്തം, ന ച രാജധമ്മോ, രഞ്ഞാ നാമ കാരണഗവേസകേന തുലാസദിസേന ഭവിതും വട്ടതി, ഇദാനി ച കോലേയ്യകാ മരണം ന ലഭന്തി, ദുബ്ബലസുനഖാവ ലഭന്തി, ഏവം സന്തേ നായം സബ്ബസുനഖഘച്ചാ, ദുബ്ബലഘാതികാ നാമേസാ”തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ മഹാസത്തോ മധുരസ്സരം നിച്ഛാരേത്വാ “മഹാരാജ, യം തുമ്ഹേ കരോഥ, നായം ധമ്മോ”തി രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ൨൨. “യേ കുക്കുരാ രാജകുലമ്ഹി വദ്ധാ, കോലേയ്യകാ വണ്ണബലൂപപന്നാ;
> തേമേ ന വജ്ഝാ മയമസ്മ വജ്ഝാ, നായം സഘച്ചാ
> ദുബ്ബലഘാതികായ”ന്തി.

തത്ഥ **യേ കുക്കുരാ**തി യേ സുനഖാ. യഥാ ഹി ധാരുണ്ഹോപി പസ്സാവോ “പൂതിമുത്ത”ന്തി, തദഹുജാതോപി സിങ്ഗാലോ “ജരസിങ്ഗാലോ”തി, കോമലാപി ഗലോചിലതാ “പൂതിലതാ”തി, സുവണ്ണവണ്ണോപി കായോ “പൂതികായോ”തി വുച്ചതി, ഏവമേവം വസ്സസതികോപി സുനഖോ “കുക്കുരോ”തി വുച്ചതി. തസ്മാ മഹല്ലകാ കായബലൂപപന്നാപി തേ “കുക്കുരാ”ത്വേവ വുത്താ. **വദ്ധാ**തി വഡ്ഢിതാ. **കോലേയ്യകാ**തി രാജകുലേ ജാതാ സമ്ഭൂതാ സംവഡ്ഢാ. **വണ്ണബലൂപപന്നാ**തി സരീരവണ്ണേന ചേവ കായബലേന ച സമ്പന്നാ. **തേമേ ന വജ്ഝാ**തി തേ ഇമേ സസ്സാമികാ സാരക്ഖാ ന വജ്ഝാ. **മയമസ്മ വജ്ഝാ**തി അസ്സാമികാ അനാരക്ഖാ മയം വജ്ഝാ നാമ ജാതാ. **നായം സഘച്ചാ**തി ഏവം സന്തേ അയം അവിസേസേന സഘച്ചാ നാമ ന ഹോതി. **ദുബ്ബലഘാതികായ**ന്തി അയം പന ദുബ്ബലാനംയേവ ഘാതനതോ ദുബ്ബലഘാതികാ നാമ ഹോതി. രാജൂഹി നാമ ചോരാ നിഗ്ഗണ്ഹിതബ്ബാ, നോ അചോരാ. ഇധ പന ചോരാനം കിഞ്ചി ഭയം നത്ഥി, അചോരാ മരണം ലഭന്തി. അഹോ ഇമസ്മിം ലോകേ അയുത്തം വത്തതി, അഹോ അധമ്മോ വത്തതീതി.

രാജാ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ ആഹ - “ജാനാസി ത്വം, പണ്ഡിത, അസുകേഹി നാമ രഥചമ്മം ഖാദിത”ന്തി? “ആമ, ജാനാമീ”തി. “കേഹി ഖാദിത”ന്തി? “തുമ്ഹാകം ഗേഹേ വസനകേഹി കോലേയ്യകസുനഖേഹീ”തി. “കഥം തേഹി ഖാദിതഭാവോ ജാനിതബ്ബോ”തി? “അഹം തേഹി ഖാദിതഭാവം ദസ്സേസാമീ”തി. “ദസ്സേഹി പണ്ഡിതാ”തി. “തുമ്ഹാകം ഘരേ കോലേയ്യകസുനഖേ ആഹരാപേത്വാ ഥോകം തക്കഞ്ച ദബ്ബതിണാനി ച ആഹരാപേഥാ”തി. രാജാ തഥാ അകാസി. അഥ നം മഹാസത്തോ “ഇമാനി തിണാനി തക്കേന മദ്ദാപേത്വാ ഏതേ സുനഖേ പായേഥാ”തി ആഹ. രാജാ തഥാ കത്വാ പായാപേസി, പീതാ പീതാ സുനഖാ സദ്ധിം ചമ്മേഹി വമിംസു. രാജാ “സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധസ്സ

ബ്യാകരണം വിയാ’’തി തുട്ഠോ ബോധിസത്തസ്സ സേതച്ഛത്തേന പൂജം അകാസി. ബോധിസത്തോ ‘‘ധമ്മം ചര, മഹാരാജ, മാതാപിതൂസു ഖത്തിയാ’’തിആദീഹി (ജാ॰ ൨.൧൭.൩൯) തേസകുണജാതകേ ആഗതാഹി ദസഹി ധമ്മചരിയഗാഥാഹി രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ ‘‘മഹാരാജ, ഇതോ പട്ഠായ അപ്പമത്തോ ഹോഹീ’’തി രാജാനം പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ സേതച്ഛത്തം രഞ്ഞോവ പടിഅദാസി.

രാജാ മഹാസത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ സബ്ബസത്താനം അഭയം ദത്വാ ബോധിസത്തം ആദിം കത്വാ സബ്ബസുനഖാനം അത്തനോ ഭോജനസദിസമേവ നിച്ചഭത്തം പട്ഠപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠിതോ യാവതായുകം ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ കാലം കത്വാ ദേവലോകേ ഉപ്പജ്ജി. കുക്കുരോവാദോ ദസ വസ്സസഹസ്സാനി പവത്തി. ബോധിസത്തോപി യാവതായുകം ഠത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ ഞാതകാനം അത്ഥം ചരതി, പുബ്ബേപി ചരിയേവാ’’തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, അവസേസാ പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, കുക്കുരപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കുക്കുരജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൨൩] ൩. ഭോജാജാനീയജാതകവണ്ണനാ

അപി പസ്സേന സേമാനോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഓസ്സട്ഠവീരിയം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി സമയേ സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും ആമന്തേത്വാ ‘‘ഭിക്ഖു, പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ അനായതനേപി വീരിയം അകംസു, പഹാരം ലദ്ധാപി നേവ ഓസ്സജിംസൂ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഭോജാജാനീയസിന്ധവകുലേ നിബ്ബത്തോ സബ്ബാലങ്കാരസമ്പന്നോ ബാരാണസിരഞ്ഞോ മങ്ഗലസ്സോ അഹോസി. സോ സതസഹസ്സഗ്ഘനികായ സുവണ്ണപാതിയംയേവ നാനഗ്ഗരസസമ്പന്നം തിവസ്സികഗന്ധസാലിഭോജനം ഭുഞ്ജതി, ചാതുജ്ജാതികഗന്ധൂപലിത്തായമേവ ഭൂമിയം തിട്ഠതി, തം ഠാനം രത്തകമ്ബലസാണിപരിക്ഖിത്തം ഉപരി സുവണ്ണതാരകഖചിതചേലവിതാനം സമോസരിതഗന്ധദാമമാലാദാമം അവിജഹിതഗന്ധതേലപദീപം ഹോതി. ബാരാണസിരജ്ജം പന അപത്ഥേന്താ രാജാനോ നാമ നത്ഥി. ഏകം സമയം സത്ത രാജാനോ ബാരാണസിം പരിക്ഖിപിത്വാ ‘‘അമ്ഹാകം രജ്ജം വാ ദേതു, യുദ്ധം വാ’’തി ബാരാണസിരഞ്ഞോ പണ്ണം പേസേസും. രാജാ അമച്ചേ സന്നിപാതേത്വാ തം പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ ‘‘ഇദാനി കിം കരോമ, താതാ’’തി പുച്ഛി. ‘‘ദേവ, തുമ്ഹേഹി താവ ആദിതോവ യുദ്ധായ ന ഗന്തബ്ബം, അസുകം നാമ അസ്സാരോഹം പേസേത്വാ യുദ്ധം കാരേഥ, തസ്മിം അസക്കോന്തേ പച്ഛാ ജാനിസ്സാമാ’’തി. രാജാ തം പക്കോസാപേത്വാ ‘‘സക്ഖിസ്സസി, താത, സത്തഹി രാജൂഹി സദ്ധിം യുദ്ധം കാതു’’ന്തി ആഹ. ‘‘ദേവ, സചേ ഭോജാജാനീയസിന്ധവം ലഭാമി, തിട്ഠന്തു സത്ത രാജാനോ, സകലജമ്ബുദീപേ രാജൂഹിപി സദ്ധിം യുജ്ഝിതും സക്ഖിസ്സാമീ’’തി. ‘‘താത, ഭോജാജാനീയസിന്ധവോ വാ ഹോതു അഞ്ഞോ വാ, യം ഇച്ഛസി, തം ഗഹേത്വാ യുദ്ധം കരോഹീ’’തി.

സോ "സാധു, ദേവാ"തി രാജാനം വന്ദിത്വാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ ഭോജാജാനീയസിന്ധവം ആഹരാപേത്വാ സുവമ്മിതം കത്വാ അത്തനാപി സബ്ബസന്നാഹസന്നദ്ധോ ഖഗ്ഗം ബന്ധിത്വാ സിന്ധവപിട്ഠിവരഗതോ നഗരാ നിക്ഖമ്മ വിജ്ജുലതാ വിയ ചരമാനോ പഠമം ബലകോട്ഠകം ഭിന്ദിത്വാ ഏകം രാജാനം ജീവഗ്ഗാഹമേവ ഗഹേത്വാ ആഗന്ത്വാ നഗരേ ബലസ്സ നിയ്യാദേത്വാ പുന ഗന്ത്വാ ദുതിയം ബലകോട്ഠകം ഭിന്ദിത്വാ തഥാ തതിയന്തി ഏവം പഞ്ച രാജാനോ ജീവഗ്ഗാഹം ഗഹേത്വാ ഛട്ഠം ബലകോട്ഠകം ഭിന്ദിത്വാ ഛട്ഠസ്സ രഞ്ഞോ ഗഹിതകാലേ ഭോജാജാനീയോ പഹാരം ലഭതി, ലോഹിതം പഗ്ഘരതി, വേദനാ ബലവതിയോ വത്തന്തി. അസ്സാരോഹോ തസ്സ പഹടഭാവം ഞത്വാ ഭോജാജാനീയസിന്ധവം രാജദ്വാരേ നിപജ്ജാപേത്വാ സന്നാഹം സിഥിലം കത്വാ അഞ്ഞം അസ്സം സന്നയ്ഹിതും ആരദ്ധോ. ബോധിസത്തോ മഹാഫാസുകപസ്സേന നിപന്നോവ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ അസ്സാരോഹം ദിസ്വാ "അയം അഞ്ഞം അസ്സം സന്നയ്ഹതി, അയഞ്ച അസ്സോ സത്തമം ബലകോട്ഠകം ഭിന്ദിത്വാ സത്തമം രാജാനം ഗണ്ഹിതും ന സക്ഖിസ്സതി, മയാ കതകമ്മഞ്ച നസ്സിസ്സതി, അപ്പടിസമോ അസ്സാരോഹോപി നസ്സിസ്സതി, രാജാപി പരഹത്ഥം ഗമിസ്സതി, ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ അസ്സോ സത്തമം ബലകോട്ഠകം ഭിന്ദിത്വാ സത്തമം രാജാനം ഗഹേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥീ"തി നിപന്നകോവ അസ്സാരോഹം പക്കോസാപേത്വാ "സമ്മ അസ്സാരോഹ, സത്തമം ബലകോട്ഠകം ഭിന്ദിത്വാ സത്തമം രാജാനം ഗഹേതും സമത്ഥോ ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ അസ്സോ നാമ നത്ഥി, നാഹം മയാ കതകമ്മം നാസേസ്സാമി, മമഞ്ഞേവ ഉട്ഠാപേത്വാ സന്നയ്ഹാഹീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൩. "അപി പസ്സേന സേമാനോ, സല്ലേഭി സല്ലലീകതോ;
സേയ്യോവ വളവാ ഭോജ്ഝോ, യുഞ്ജ മഞ്ഞേവ സാരഥീ"തി.

തത്ഥ **അപി പസ്സേന സേമാനോ**തി ഏകേന പസ്സേന സയമാനകോപി. **സല്ലേഭി സല്ലലീകതോ**തി സല്ലേഹി വിദ്ധോപി സമാനോ. **സേയ്യോവ വളവാ ഭോജ്ഝോ**തി **വളവാ**തി സിന്ധവകുലേസു അജാതോ ഖലുങ്കസ്സോ. **ഭോജ്ഝോ**തി ഭോജാജാനീയസിന്ധവോ. ഇതി ഏതസ്മാ വളവാ സല്ലേഹി വിദ്ധോപി ഭോജാജാനീയസിന്ധവോവ സേയ്യോ വരോ ഉത്തമോ. **യുഞ്ജ മഞ്ഞേവ സാരഥീ**തി യസ്മാ ഏവ ഗതോപി അഹമേവ സേയ്യോ, തസ്മാ മമഞ്ഞേവ യോജേഹി, മം വമ്മേഹീതി വദതി.

അസ്സാരോഹോ ബോധിസത്തം ഉട്ഠാപേത്വാ വണം ബന്ധിത്വാ സുസന്നദ്ധം സന്നയ്ഹിത്വാ തസ്സ പിട്ഠിയം നിസീദിത്വാ സത്തമം ബലകോട്ഠകം ഭിന്ദിത്വാ സത്തമം രാജാനം ജീവഗ്ഗാഹം ഗഹേത്വാ രാജബലസ്സ നിയ്യാദേസി, ബോധിസത്തമ്പി രാജദ്വാരം ആനയിംസു. രാജാ തസ്സ ദസ്സനത്ഥായ നിക്ഖമി. മഹാസത്തോ രാജാനം ആഹ - "മഹാരാജ, സത്ത രാജാനോ മാ ഘാതയിത്ഥ, സപഥം കാരേത്വാ വിസ്സജ്ജേഥ, മയ്ഹഞ്ച അസ്സാരോഹസ്സ ച ദാതബ്ബം യസം അസ്സാരോഹസ്സേവ ദേഥ , സത്ത രാജാനോ ഗഹേത്വാ ദിന്നയോധം നാമ നാസേതും ന വട്ടതി. തുമ്ഹേപി ദാനം ദേഥ, സീലം രക്ഖഥ, ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേഥാ"തി. ഏവം ബോധിസത്തേന രഞ്ഞോ ഓവാദേ ദിന്നേ ബോധിസത്തസ്സ സന്നാഹം മോചയിംസു, സോ സന്നാഹേ മുത്തമത്തേയേവ നിരുജ്ഝി. രാജാ തസ്സ സരീരകിച്ചം കാരേത്വാ അസ്സാരോഹസ്സ മഹന്തം യസം ദത്വാ സത്ത രാജാനോ പുന അത്തനോ അദുബ്ഭായ സപഥം കാരേത്വാ

സകസകട്ഠാനാനി പേസേത്വാ ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ "ഏവം ഭിക്ഖു പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ അനായതനേപി വീരിയം അകംസു, ഏവരൂപം പഹാരം ലദ്ധാപി ന ഓസ്സജിംസു, ത്വം പന ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ കസ്മാ വീരിയം ഓസ്സജസീ"തി വത്വാ ചത്താരി സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖു അരഹത്തഫലേ പതിട്ഠാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, അസ്സാരോഹോ സാരിപുത്തോ, ഭോജാജാനീയസിന്ധവോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഭോജാജാനീയജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൨൪] ൪. ആജഞ്ഞജാതകവണ്ണനാ

യദാ യദാതി ഇദമ്പി സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഓസ്സട്ഠവീരിയമേവ ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തം പന ഭിക്ഖും സത്ഥാ ആമന്തേത്വാ "ഭിക്ഖു പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ അനായതനേപി ലദ്ധപ്പഹാരാപി ഹുത്വാ വീരിയം അകംസൂ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ പുരിമനയേനേവ സത്ത രാജാനോ നഗരം പരിവാരയിംസു. അഥേകോ രഥികയോധോ ദ്വേ ഭാതികസിന്ധവേ രഥേ യോജേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമ്മ ഛ ബലകോട്ഠകേ ഭിന്ദിത്വാ ഛ രാജാനോ അഗ്ഗഹേസി. തസ്മിം ഖണേ ജേട്ഠകഅസ്സോ പഹാരം ലഭി. രഥികോ രഥം പേസേന്തോ രാജദ്വാരം ആഗന്ത്വാ ജേട്ഠഭാതികം രഥാ മോചേത്വാ സന്നാഹം സിഥിലം കത്വാ ഏകേനേവ പസ്സേന നിപജ്ജാപേത്വാ അഞ്ഞം അസ്സം സന്നയ്ഹിതും ആരദ്ധോ. ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാ പുരിമനയേനേവ ചിന്തേത്വാ രഥികം പക്കോസാപേത്വാ നിപന്നകോവ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൪. "യദാ യദാ യത്ഥ യദാ, യത്ഥ യത്ഥ യദാ യദാ;
ആജഞ്ഞോ കുരുതേ വേഗം, ഹായന്തി തത്ഥ വാളവാ"തി.

തത്ഥ **യദാ യദാ**തി പുബ്ബണ്ഹാദീസു യസ്മിം യസ്മിം കാലേ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ മഗ്ഗേ വാ സങ്ഗാമസീസേ വാ. **യദാ**തി യസ്മിം ഖണേ. **യത്ഥ യത്ഥാ**തി സത്തന്നം ബലകോട്ഠകാനം വസേന ബഹൂസു യുദ്ധമണ്ഡലേസു. **യദാ യദാ**തി യസ്മിം യസ്മിം കാലേ പഹാരം ലദ്ധകാലേ വാ അലദ്ധകാലേ വാ. **ആജഞ്ഞോ കുരുതേ വേഗ**ന്തി സാരഥിസ്സ ചിത്തരുചിതം കാരണം ആജാനനസഭാവോ ആജഞ്ഞോ വരസിന്ധവോ വേഗം കരോതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി. **ഹായന്തി തത്ഥ വാളവാ**തി തസ്മിം വേഗേ കരിയമാനേ ഇതരേ വളവസങ്ഖാതാ ഖളുങ്കസ്സാ ഹായന്തി പരിഹായന്തി, തസ്മാ ഇമസ്മിം രഥേ മംയേവ യോജേഹീതി ആഹ.

സാരഥി ബോധിസത്തം ഉട്ഠാപേത്വാ രഥേ യോജേത്വാ സത്തമം ബലകോട്ഠകം ഭിന്ദിത്വാ സത്തമം രാജാനം ആദായ രഥം പേസേന്തോ രാജദ്വാരം ആഗന്ത്വാ സിന്ധവം മോചേസി. ബോധിസത്തോ ഏകേന പസ്സേന

നിപന്നോ പുരിമനയേനേവ രഞ്ഞോ ഓവാദം ദത്വാ നിരുജ്ഝി. രാജാ തസ്സ സരീരകിച്ചം കാരേത്വാ സാരഥിസ്സ സമ്മാനം കത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു അരഹത്തേ പതിട്ഠാസി. സത്ഥാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ രാജാ ആനന്ദത്ഥേരോ അഹോസി, അസ്സോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ''തി.

ആജഞ്ഞജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൨൫] ൫. തിത്ഥജാതകവണ്ണനാ

അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി തിത്ഥേഹീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ധമ്മസേനാപതിസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം ഏകം സുവണ്ണകാരപുബ്ബകം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. ആസയാനുസയഞാണഞ്ഹി ബുദ്ധാനംയേവ ഹോതി, ന അഞ്ഞേസം. തസ്മാ ധമ്മസേനാപതി അത്തനോ ആസയാനുസയഞാണസ്സ നത്ഥിതായ സദ്ധിവിഹാരികസ്സ ആസയാനുസയം അജാനന്തോ അസുഭകമ്മട്ഠാനമേവ കഥേസി, തസ്സ തം ന സപ്പായമഹോസി. കസ്മാ? സോ കിര പടിപാടിയാ പഞ്ച ജാതിസതാനി സുവണ്ണകാരഗേഹേയേവ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, അഥസ്സ ദീഘരത്തം പരിസുദ്ധസുവണ്ണദസ്സനവസേന പരിചിതത്താ അസുഭം ന സപ്പായമഹോസി. സോ തത്ഥ നിമിത്തമത്തമ്പി ഉപ്പാദേതും അസക്കോന്തോ ചത്താരോ മാസേ ഖേപേസി.

ധമ്മസേനാപതി അത്തനോ സദ്ധിവിഹാരികസ്സ അരഹത്തം ദാതും അസക്കോന്തോ ''അദ്ധാ അയം ബുദ്ധവേനേയ്യോ ഭവിസ്സതി, തഥാഗതസ്സ സന്തികം നേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ പാതോവ തം ആദായ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി. സത്ഥാ ''കിം നു ഖോ, സാരിപുത്ത, ഏകം ഭിക്ഖും ആദായ ആഗതോസീ''തി പുച്ഛി. ''അഹം, ഭന്തേ, ഇമസ്സ കമ്മട്ഠാനം അദാസിം, അയം പന ചതൂഹി മാസേഹി നിമിത്തമത്തമ്പി ന ഉപ്പാദേസി, സ്വാഹം 'ബുദ്ധവേനേയ്യോ ഏസോ ഭവിസ്സതീ'തി ചിന്തേത്വാ തുമ്ഹാകം സന്തികം ആദായ ആഗതോ''തി. ''സാരിപുത്ത, കതരം പന തേ കമ്മട്ഠാനം സദ്ധിവിഹാരികസ്സ ദിന്ന''ന്തി? ''അസുഭകമ്മട്ഠാനം ഭഗവാ''തി. ''സാരിപുത്ത, നത്ഥി തവ സന്താനേ ആസയാനുസയഞാണം, ഗച്ഛ, ത്വം സായന്ഹസമയേ ആഗന്ത്വാ തവ സദ്ധിവിഹാരികം ആദായ ഗച്ഛേയ്യാസീ''തി. ഏവം സത്ഥാ ഥേരം ഉയ്യോജേത്വാ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ മനാപം ചീവരഞ്ച നിവാസനഞ്ച ദാപേത്വാ തം ആദായ ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസിത്വാ പണീതം ഖാദനീയഭോജനീയം ദാപേത്വാ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ പുന വിഹാരം ആഗന്ത്വാ ഗന്ധകുടിയം ദിവസഭാഗം ഖേപേത്വാ സായന്ഹസമയേ തം ഭിക്ഖും ഗഹേത്വാ വിഹാരചാരികം ചരമാനോ അമ്ബവനേ ഏകം പോക്ഖരണിം മാപേത്വാ തത്ഥ മഹന്തം പദുമിനിഗച്ഛം, തത്രാപി ച മഹന്തം ഏകം പദുമപുപ്ഫം മാപേത്വാ ''ഭിക്ഖു ഇമം പുപ്ഫം ഓലോകേന്തോ നിസീദാ''തി നിസീദാപേത്വാ ഗന്ധകുടിം പാവിസി.

സോ ഭിക്ഖു തം പുപ്ഫം പുനപ്പുനം ഓലോകേതി. ഭഗവാ തം പുപ്ഫം ജരം പാപേസി, തം തസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ ജരം പത്വാ വിവണ്ണം അഹോസി. അഥസ്സ പരിയന്തതോ പട്ഠായ പത്താനി പതന്താനി മുഹുത്തേന സബ്ബാനി

പതിംസു. തതോ കിഞ്ജക്ഖം പതി, കണ്ണികാവ അവസിസ്സി. സോ ഭിക്ഖു തം പസ്സന്തോ ചിന്തേസി "ഇദം പദുമപുപ്ഫം ഇദാനേവ അഭിരൂപം അഹോസി ദസ്സനീയം, അഥസ്സ വണ്ണോ പരിണതോ, പത്താനി ച കിഞ്ചക്ഖഞ്ച പതിതം, കണ്ണികാമത്തമേവ അവസിട്ഠം, ഏവരൂപസ്സ നാമ പദുമസ്സ ജരാ പത്താ, മയ്ഹം സരീരസ്സ കിം ന പാപുണിസ്സതി, സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ"തി വിപസ്സനം പട്ഠപേസി. സത്ഥാ "തസ്സ ചിത്തം വിപസ്സനം ആരുള്ഹ"ന്തി ഞത്വാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ഓഭാസം ഫരിത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "ഉച്ഛിന്ദ സിനേഹമത്തനോ, കുമുദം സാരദികംവ പാണിനാ;
> സന്തിമഗ്ഗമേവ ബ്രൂഹയ, നിബ്ബാനം സുഗതേന ദേസിത"ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൨൮൫);

സോ ഭിക്ഖു ഗാഥാപരിയോസാനേ അരഹത്തം പത്വാ "മുത്തോ വതമ്ഹി സബ്ബഭവേഹീ"തി ചിന്തേത്വാ -

> "സോ വുത്ഥവാസോ പരിപുണ്ണമാനസോ, ഖീണാസവോ അന്തിമദേഹധാരീ;
> വിസുദ്ധസീലോ സുസമാഹിതിന്ദ്രിയോ, ചന്ദോ യഥാ രാഹുമുഖാ പമുത്തോ.
>
> "സമോതതം മോഹമഹന്ധകാരം, വിനോദയിം സബ്ബമലം അസേസം;
> ആലോകപജ്ജോതകരോ പഭങ്കരോ, സഹസ്സരംസീ വിയ ഭാണുമാ നഭേ"തി. -

ആദീഹി ഗാഥാഹി ഉദാനം ഉദാനേസി. ഉദാനേത്വാ ച പന ഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദി. ഥേരോപി ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ അത്തനോ സദ്ധിവിഹാരികം ഗഹേത്വാ അഗമാസി. അയം പവത്തി ഭിക്ഖൂനം അന്തരേ പാകടാ ജാതാ. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം ദസബലസ്സ ഗുണേ വണ്ണയമാനാ നിസീദിംസു - "ആവുസോ, സാരിപുത്തത്ഥേരോ ആസയാനുസയഞാണസ്സ അഭാവേന അത്തനോ സദ്ധിവിഹാരികസ്സ ആസയം ന ജാനാതി, സത്ഥാ പന ഞത്വാ ഏകദിവസേനേവ തസ്സ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം അദാസി, അഹോ ബുദ്ധാ നാമ മഹാനുഭാവാ"തി.

സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛി. "ന ഭഗവാ അഞ്ഞായ കഥായ, തുമ്ഹാകഞ്ഞേവ പന ധമ്മസേനാപതിനോ സദ്ധിവിഹാരികസ്സ ആസയാനുസയഞാണകഥായാ"തി. സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഏതം അച്ഛരിയം, സ്വാഹം ഏതരഹി ബുദ്ധോ ഹുത്വാ തസ്സ ആസയം ജാനാമി, പുബ്ബേപാഹം തസ്സ ആസയം ജാനാമിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ തം രാജാനം അത്ഥേ ച ധമ്മേ ച അനുസാസതി. തദാ രഞ്ഞോ മങ്ഗലഅസ്സന്ഹാനതിത്ഥേ അഞ്ഞതരം വളവം ഖളുങ്കസ്സം ന്ഹാപേസും. മങ്ഗലസ്സോ വളവേന ന്ഹാനതിത്ഥം ഓതാരിയമാനോ ജിഗുച്ഛിത്വാ ഓതരിതും ന ഇച്ഛി. അസ്സഗോപകോ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി "ദേവ, മങ്ഗലസ്സോ തിത്ഥം ഓതരിതും ന ഇച്ഛതീ"തി. രാജാ ബോധിസത്തം പേസേസി - "ഗച്ഛ,

പണ്ഡിത, ജാനാഹി കേന കാരണേന അസ്സോ തിത്ഥം ഓതാരിയമാനോ ന ഓതരതീ''തി. ബോധിസത്തോ ''സാധു, ദേവാ''തി നദീതീരം ഗന്ത്വാ അസ്സം ഓലോകേത്വാ നിരോഗഭാവമസ്സ ഞത്വാ ''കേന നു ഖോ കാരണേന അയം ഇമം തിത്ഥം ന ഓതരതീ''തി ഉപധാരേന്തോ ''പഠമതരം ഏത്ഥ അഞ്ഞോ ന്ഹാപിതോ ഭവിസ്സതി, തേനേസ ജിഗുച്ഛമാനോ തിത്ഥം ന ഓതരതി മഞ്ഞേ''തി ചിന്തേത്വാ അസ്സഗോപകേ പുച്ഛി ''അമ്ഭോ, ഇമസ്മിം തിത്ഥേ കം പഠമം ന്ഹാപയിത്ഥാ''തി? ''അഞ്ഞതരം വളവസ്സം, സാമീ''തി.

ബോധിസത്തോ ''ഏസ അത്തനോ സിന്ധവതായ ജിഗുച്ഛന്തോ ഏത്ഥ ന്ഹായിതും ന ഇച്ഛതി, ഇമം അഞ്ഞതിത്ഥേ ന്ഹാപേതും വട്ടതീ''തി തസ്സ ആസയം ഞത്വാ ''ഭോ അസ്സഗോപക, സപ്പിമധുഫാണിതാദിഭിസങ്ഖതപായാസമ്പി താവ പുനപ്പുനം ഭുഞ്ജന്തസ്സ തിത്തി ഹോതി. അയം അസ്സോ ബഹൂ വാരേ ഇധ തിത്ഥേ ന്ഹാതോ, അഞ്ഞമ്പി താവ നം തിത്ഥം ഓതാരേത്വാ ന്ഹാപേഥ ച പായേഥ ചാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൫.''അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി തിത്ഥേഹി, അസ്സം പായേഹി സാരഥി;
അച്ചാസനസ്സ പുരിസോ, പായാസസ്സപി തപ്പതീ''തി.

തത്ഥ **അഞ്ഞമഞ്ഞേഹീ**തി അഞ്ഞേഹി അഞ്ഞേഹി. **പായേഹീ**തി ദേസനാസീസമേതം, ന്ഹാപേഹി ച പായേഹി ചാതി അത്ഥോ. **അച്ചാസനസ്സാ**തി കരണത്ഥേ സാമിവചനം , അതിഅസനേന അതിഭുത്തേനാതി അത്ഥോ. **പായാസസ്സപി തപ്പതീ**തി സപ്പിആദീഹി അഭിസങ്ഖതേന മധുരപായാസേന തപ്പതി തിത്തോ ഹോതി, ധാതോ സുഹിതോ ന പുന ഭുഞ്ജിതുകാമതം ആപജ്ജതി. തസ്മാ അയമ്പി അസ്സോ ഇമസ്മിം തിത്ഥേ നിബദ്ധം ന്ഹാനേന പരിയത്തിം ആപന്നോ ഭവിസ്സതി, അഞ്ഞത്ഥ നം ന്ഹാപേഥാതി.

തേ തസ്സ വചനം സുത്വാ അസ്സം അഞ്ഞതിത്ഥം ഓതാരേത്വാ പായിംസു ചേവ ന്ഹാപയിംസു ച. ബോധിസത്തോ അസ്സസ്സ പാനീയം പിവിത്വാ ന്ഹാനകാലേ രഞ്ഞോ സന്തികം അഗമാസി. രാജാ ''കിം, താത, അസ്സോ ന്ഹാതോ ച പീതോ ചാ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, ദേവാ''തി. ''പഠമം കിം കാരണാ ന ഇച്ഛതീ''തി? ''ഇമിനാ നാമ കാരണേനാ''തി സബ്ബം ആചിക്ഖി. രാജാ ''ഏവരൂപസ്സ തിരച്ഛാനസ്സാപി നാമ ആസയം ജാനാതി, അഹോ പണ്ഡിതോ''തി ബോധിസത്തസ്സ മഹന്തം യസം ദത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ യഥാകമ്മം ഗതോ. ബോധിസത്തോപി യഥാകമ്മമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, അഹം ഏതസ്സ ഇദാനേവ ആസയം ജാനാമി, പുബ്ബേപി ജാനാമിയേവാ''തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മങ്ഗലഅസ്സോ അയം ഭിക്ഖു അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

തിത്ഥജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൨൬] ൬. മഹിളാമുഖജാതകവണ്ണനാ

പുരാണചോരാന വചോ നിസമ്മാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേവദത്തോ അജാതസത്തുകുമാരം പസാദേത്വാ

ലാഭസക്കാരം നിപ്ഫാദേസി. അജാതസത്തുകുമാരോ ദേവദത്തസ്സ ഗയാസീസേ വിഹാരം കാരേത്വാ നാനഗ്ഗരസേഹി തിവസ്സികഗന്ധസാലിഭോജനസ്സ ദിവസേ ദിവസേ പഞ്ച ഥാലിപാകസതാനി അഭിഹരി. ലാഭസക്കാരം നിസ്സായ ദേവദത്തസ്സ പരിവാരോ മഹന്തോ ജാതോ, ദേവദത്തോ പരിവാരേന സദ്ധിം വിഹാരേയേവ ഹോതി. തേന സമയേന രാജഗഹവാസികാ ദ്വേ സഹായാ. തേസു ഏകോ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിതോ, ഏകോ ദേവദത്തസ്സ. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേപി പസ്സന്തി, വിഹാരം ഗന്ത്വാപി പസ്സന്തിയേവ.

അഥേകദിവസം ദേവദത്തസ്സ നിസ്സിതകോ ഇതരം ആഹ - "ആവുസോ, കിം ത്വം ദേവസികം സേദേഹി മുച്ചമാനേഹി പിണ്ഡായ ചരസി, ദേവദത്തോ ഗയാസീസവിഹാരേ നിസീദിത്വാവ നാനഗ്ഗരസേഹി സുഭോജനം ഭുഞ്ജതി, ഏവരൂപോ ഉപായോ നത്ഥി, കിം ത്വം ദുക്ഖം അനുഭോസി, കിം തേ പാതോവ ഗയാസീസം ആഗന്ത്വാ സഉത്തരിഭങ്ഗം യാഗും പിവിത്വാ അട്ഠാരസവിധം ഖജ്ജകം ഖാദിത്വാ നാനഗ്ഗരസേഹി സുഭോജനം ഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീ"തി? സോ പുനപ്പുനം വുച്ചമാനോ ഗന്തുകാമോ ഹുത്വാ തതോ പട്ഠായ ഗയാസീസം ഗന്ത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ കാലസ്സേവ വേളുവനം ആഗച്ഛതി. സോ സബ്ബകാലം പടിച്ഛാദേതും നാസക്ഖി, "ഗയാസീസം ഗന്ത്വാ ദേവദത്തസ്സ പട്ഠപിതം ഭത്തം ഭുഞ്ജതീ"തി ന ചിരസ്സേവ പാകടോ ജാതോ . അഥ നം സഹായാ പുച്ഛിംസു "സച്ചം കിര, ത്വം ആവുസോ, ദേവദത്തസ്സ പട്ഠപിതം ഭത്തം ഭുഞ്ജസീ"തി. "കോ ഏവമാഹാ"തി? "അസുകോ ച അസുകോ ചാ"തി. "സച്ചം അഹം ആവുസോ ഗയാസീസം ഗന്ത്വാ ഭുഞ്ജാമി, ന പന മേ ദേവദത്തോ ഭത്തം ദേതി, അഞ്ഞേ മനുസ്സാ ദേന്തീ"തി. "ആവുസോ, ദേവദത്തോ ബുദ്ധാനം പടികണ്ടകോ ദുസ്സീലോ അജാതസത്തും പസാദേത്വാ അധമ്മേന അത്തനോ ലാഭസക്കാരം ഉപ്പാദേസി, ത്വം ഏവരൂപേ നിയ്യാനികേ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ദേവദത്തസ്സ അധമ്മേന ഉപ്പന്നം ഭോജനം ഭുഞ്ജസി, ഏഹി തം സത്ഥു സന്തികം നേസ്സാമാ"തി തം ഭിക്ഖും ആദായ ധമ്മസഭം ആഗമിംസു.

സത്ഥാ ദിസ്വാവ "കിം, ഭിക്ഖവേ, ഏതം ഭിക്ഖും അനിച്ഛന്തഞ്ഞേവ ആദായ ആഗതത്ഥാ"തി? "ആമ ഭന്തേ, അയം ഭിക്ഖു തുമ്ഹാകം സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ ദേവദത്തസ്സ അധമ്മേന ഉപ്പന്നം ഭോജനം ഭുഞ്ജതീ"തി. "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ദേവദത്തസ്സ അധമ്മേന ഉപ്പന്നം ഭോജനം ഭുഞ്ജസീ"തി? "ന ഭന്തേ, ദേവദത്തോ മയ്ഹം ദേതി, അഞ്ഞേ മനുസ്സാ ദേന്തി, തമഹം ഭുഞ്ജാമീ"തി. സത്ഥാ "മാ ഭിക്ഖു ഏത്ഥ പരിഹാരം കരി, ദേവദത്തോ അനാചാരോ ദുസ്സീലോ, കഥഞ്ഹി നാമ ത്വം ഇധ പബ്ബജിത്വാ മമ സാസനം ഭജന്തോയേവ ദേവദത്തസ്സ ഭത്തം ഭുഞ്ജസി, നിച്ചകാലമ്പി ഭജനസീലകോവ ത്വം ദിട്ഠദിട്ഠേയേവ ഭജസീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അമച്ചോ അഹോസി. തദാ രഞ്ഞോ മഹിളാമുഖോ നാമ മങ്ഗലഹത്ഥീ അഹോസി സീലവാ ആചാരസമ്പന്നോ, ന കഞ്ചി വിഹേഠേതി. അഥേകദിവസം തസ്സ സാലായ സമീപേ രത്തിഭാഗസമനന്തരേ ചോരാ ആഗന്ത്വാ തസ്സ അവിദൂരേ നിസിന്നാ ചോരമന്തം മന്തയിംസു "ഏവം ഉമ്മങ്ഗോ ഭിന്ദിതബ്ബോ, ഏവം സന്ധിച്ഛേദകമ്മം കത്തബ്ബം, ഉമ്മങ്ഗഞ്ച സന്ധിച്ഛേദഞ്ച മഗ്ഗസദിസം തിത്ഥസദിസം നിജ്ജടം നിഗ്ഗുമ്ബം കത്വാ ഭണ്ഡം ഹരിതും വട്ടതി, ഹരന്തേന മാരേത്വാവ

ഹരിതബ്ബം, ഏവം ഉട്ഠാതും സമത്ഥോ നാമ ന ഭവിസ്സതി, ചോരേന ച നാമ സീലാചാരയുത്തേന ന ഭവിതബ്ബം, കക്ഖളേന ഫരുസേന സാഹസികേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി. ഏവം മന്തേത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ അഗമംസു. ഏതേനേവ ഉപായേന പുനദിവസേപി പുനദിവസേപീതി ബഹൂ ദിവസേ തത്ഥ ആഗന്ത്വാ മന്തയിംസു. സോ തേസം വചനം സുത്വാ "തേ മം സിക്ഖാപേന്തീ"തി സഞ്ഞായ "ഇദാനി മയാ കക്ഖളേന ഫരുസേന സാഹസികേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി തഥാരൂപോവ അഹോസി. പാതോവ ആഗതം ഹത്ഥിഗോപകം സോണ്ഡായ ഗഹേത്വാ ഭൂമിയം പോഥേത്വാ മാരേസി. അപരമ്പി തഥാ അപരമ്പി തഥാതി ആഗതാഗതം മാരേതിയേവ.

"മഹിളാമുഖോ ഉമ്മത്തകോ ജാതോ ദിട്ഠദിട്ഠേ മാരേതീ"തി രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു. രാജാ ബോധിസത്തം പഹിണി "ഗച്ഛ പണ്ഡിത, ജാനാഹി കേന കാരണേന സോ ദുട്ഠോ ജാതോ"തി. ബോധിസത്തോ ഗന്ത്വാ തസ്സ സരീരേ അരോഗഭാവം ഞത്വാ "കേന നു ഖോ കാരണേന ഏസ ദുട്ഠോ ജാതോ"തി ഉപധാരേന്തോ "അദ്ധാ അവിദൂരേ കേസഞ്ചി വചനം സുത്വാ 'മം ഏതേ സിക്ഖാപേന്തീ'തി സഞ്ഞായ ദുട്ഠോ ജാതോ"തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ ഹത്ഥിഗോപകേ പുച്ഛി "അത്ഥി നു ഖോ ഹത്ഥിസാലായ സമീപേ രത്തിഭാഗേ കേഹിചി കിഞ്ചി കഥിതപുബ്ബ"ന്തി? "ആമ, സാമി, ചോരാ ആഗന്ത്വാ കഥയിംസൂ"തി. ബോധിസത്തോ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി "ദേവ, അഞ്ഞോ ഹത്ഥിസ്സ സരീരേ വികാരോ നത്ഥി, ചോരാനം കഥം സുത്വാ ദുട്ഠോ ജാതോ"തി. "ഇദാനി കിം കാതും വട്ടതീ"തി? "സീലവന്തേ സമണബ്രാഹ്മണേ ഹത്ഥിസാലായം നിസീദാപേത്വാ സീലാചാരകഥം കഥാപേതും വട്ടതീ"തി. "ഏവം കാരേഹി, താതാ"തി.

ബോധിസത്തോ ഗന്ത്വാ സീലവന്തേ സമണബ്രാഹ്മണേ ഹത്ഥിസാലായം നിസീദാപേത്വാ "സീലകഥം കഥേഥ, ഭന്തേ"തി ആഹ. തേ ഹത്ഥിസ്സ അവിദൂരേ നിസിന്നാ "ന കോചി പരാമസിതബ്ബോ ന മാരേതബ്ബോ, സീലാചാരസമ്പന്നേന ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയയുത്തേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി സീലകഥം കഥയിംസു. സോ തം സുത്വാ "മം ഇമേ സിക്ഖാപേന്തി, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ സീലവന്തേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി സീലവാ അഹോസി. രാജാ ബോധിസത്തം പുച്ഛി "കിം, താത, സീലവാ ജാതോ"തി ? ബോധിസത്തോ "ആമ, ദേവാ"തി. "ഏവരൂപോ ദുട്ഠഹത്ഥീ പണ്ഡിതേ നിസ്സായ പോരാണകധമ്മേയേവ പതിട്ഠിതോ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

വന്ന്. "പുരാണചോരാന വചോ നിസമ്മ, മഹിളാമുഖോ പോഥയമന്വചാരീ;
സുസഞ്ഞതാനഞ്ഹി വചോ നിസമ്മ, ഗജുത്തമോ സബ്ബഗുണേസു അട്ഠാ"തി.

തത്ഥ **പുരാണചോരാന**ന്തി പോരാണചോരാനം. **നിസമ്മാ**തി സുത്വാ, പഠമം ചോരാനം വചനം സുത്വാതി അത്ഥോ. **മഹിളാമുഖോ**തി ഹത്ഥിനിമുഖേന സദിസമുഖോ. യഥാ മഹിളാ പുരതോ ഓലോകിയമാനാ സോഭതി, ന പച്ഛതോ, തഥാ സോപി പുരതോ ഓലോകിയമാനോ സോഭതി. തസ്മാ "മഹിളാമുഖോ"തിസ്സ നാമം അകംസു. **പോഥയമന്വചാരീ**തി പോഥയന്തോ മാരേന്തോ അനുചാരീ. അയമേവ വാ പാഠോ. **സുസഞ്ഞതാന**ന്തി സുട്ഠു സഞ്ഞതാനം സീലവന്താനം. **ഗജുത്തമോ**തി ഉത്തമഗജോ മങ്ഗലഹത്ഥീ. **സബ്ബഗുണേസു അട്ഠാ**തി സബ്ബേസു പോരാണഗുണേസു പതിട്ഠിതോ. രാജാ

“തിരച്ഛാനഗതസ്സാപി ആസയം ജാനാതീ”തി ബോധിസത്തസ്സ മഹന്തം യസം അദാസി. സോ യാവതായുകം ഠത്വാ സദ്ധിം ബോധിസത്തേന യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ “പുബ്ബേപി ത്വം ഭിക്ഖു ദിട്ഠദിട്ഠേയേവ ഭജി, ചോരാനം വചനം സുത്വാ ചോരേ ഭജി, ധമ്മികാനം വചനം സുത്വാ ധമ്മികേ ഭജീ”തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ മഹിളാമുഖോ വിപക്ഖസേവകഭിക്ഖു അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, അമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

മഹിളാമുഖജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൨൭] ൭. അഭിണ്ഹജാതകവണ്ണനാ

നാലം കബളം പദാതവേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉപാസകഞ്ച മഹല്ലകത്ഥേരഞ്ച ആരബ്ഭ കഥേസി . സാവത്ഥിയം കിര ദ്വേ സഹായകാ. തേസു ഏകോ പബ്ബജിത്വാ ദേവസികം ഇതരസ്സ ഘരം ഗച്ഛതി. സോ തസ്സ ഭിക്ഖം ദത്വാ സയമ്പി ഭുഞ്ജിത്വാ തേനേവ സദ്ധിം വിഹാരം ഗന്ത്വാ യാവ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനാ ആലാപസല്ലാപേന നിസീദിത്വാ നഗരം പവിസതി, ഇതരോപി നം യാവ നഗരദ്വാരാ അനുഗന്ത്വാ നിവത്തതി. സോ തേസം വിസ്സാസോ ഭിക്ഖൂനം അന്തരേ പാകടോ ജാതോ. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ തേസം വിസ്സാസകഥം കഥേന്താ ധമ്മസഭായം നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛി, തേ “ഇമായ നാമ, ഭന്തേ”തി കഥയിംസു. സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ഇമേ വിസ്സാസികാ, പുബ്ബേപി വിസ്സാസികായേവ അഹേസു”ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അമച്ചോ അഹോസി. തദാ ഏകോ കുക്കുരോ മങ്ഗലഹത്ഥിസാലം ഗന്ത്വാ മങ്ഗലഹത്ഥിസ്സ ഭുഞ്ജനട്ഠാനേ പതിതാനി ഭത്തസിത്ഥാനി ഖാദതി. സോ തേനേവ ഭോജനേന സംവദ്ധമാനോ മങ്ഗലഹത്ഥിസ്സ വിസ്സാസികോ ജാതോ ഹത്ഥിസ്സേവ സന്തികേ ഭുഞ്ജതി, ഉഭോപി വിനാ വത്തിതും ന സക്കോന്തി. സോ ഹത്ഥീ നം സോണ്ഡായ ഗഹേത്വാ അപരാപരം കരോന്തോ കീളതി, ഉക്ഖിപിത്വാ കുമ്ഭേ പതിട്ഠാപേതി. അഥേകദിവസം ഏകോ ഗാമികമനുസ്സോ ഹത്ഥിഗോപകസ്സ മൂലം ദത്വാ തം കുക്കുരം ആദായ അത്തനോ ഗാമം അഗമാസി. തതോ പട്ഠായ സോ ഹത്ഥീ കുക്കുരം അപസ്സന്തോ നേവ ഖാദതി ന പിവതി ന ന്ഹായതി. തമത്ഥം രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ ബോധിസത്തം പഹിണി “ഗച്ഛ പണ്ഡിത, ജാനാഹി കിംകാരണാ ഹത്ഥീ ഏവം കരോതീ”തി.

ബോധിസത്തോ ഹത്ഥിസാലം ഗന്ത്വാ ഹത്ഥിസ്സ ദുമ്മനഭാവം ഞത്വാ “ഇമസ്സ സരീരേ രോഗോ ന പഞ്ഞായതി, കേനചി പനസ്സ സദ്ധിം മിത്തസന്ഥവേന ഭവിതബ്ബം, തം അപസ്സന്തോ ഏസ മഞ്ഞേ സോകാഭിഭൂതോ”തി ഹത്ഥിഗോപകേ പുച്ഛി “അത്ഥി നു ഖോ ഇമസ്സ കേനചി സദ്ധിം വിസ്സാസോ”തി? “ആമ, അത്ഥി സാമി ഏകേന സുനഖേന സദ്ധിം ബലവാ മേത്തീ”തി. “കഹം സോ ഏതരഹീ”തി? “ഏകേന മനുസ്സേന നീതോ”തി. “ജാനാഥ പനസ്സ നിവാസനട്ഠാന”ന്തി? “ന ജാനാമ, സാമീ”തി. ബോധിസത്തോ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ “നത്ഥി, ദേവ, ഹത്ഥിസ്സ കോചി ആബാധോ , ഏകേന പനസ്സ സുനഖേന

സദ്ധിം ബലവവിസ്സാസോ , തം അപസ്സന്തോ ന ഭുഞ്ജതി മഞ്ഞേ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൭.''നാലം കബളം പദാതവേ, ന ച പിണ്ഡം ന കുസേ ന ഘംസിതും;
മഞ്ഞാമി അഭിണ്ഹദസ്സനാ, നാഗോ സ്നേഹമകാസി കുക്കുരേ''തി.

തത്ഥ **നാല**ന്തി ന സമത്ഥോ. **കബള**ന്തി ഭോജനകാലേ പഠമമേവ ദിന്നം കടുകകബളം. **പദാതവേ**തി പആദാതവേ, സന്ധിവസേന ആകാരലോപോ വേദിതബ്ബോ, ഗഹേതുന്തി അത്ഥോ. **ന ച പിണ്ഡ**ന്തി വഡ്ഢേത്വാ ദീയമാനം ഭത്തപിണ്ഡമ്പി നാലം ഗഹേതും. **ന കുസേ**തി ഖാദനത്ഥായ ദിന്നാനി തിണാനിപി നാലം ഗഹേതും. **ന ഘംസിതു**ന്തി ന്ഹാപിയമാനോ സരീരമ്പി ഘംസിതും നാലം. ഏവം യം യം സോ ഹത്ഥീ കാതും ന സമത്ഥോ, തം തം സബ്ബം രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ തസ്സ അസമത്ഥഭാവേ അത്തനാ സല്ലക്ഖിതകാരണം ആരോചേന്തോ **''മഞ്ഞാമീ''**തിആദിമാഹ.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ''ഇദാനി കിം കാതബ്ബം പണ്ഡിതാ''തി പുച്ഛി. '''അമ്ഹാകം കിര മങ്ഗലഹത്ഥിസ്സ സഹായം സുനഖം ഏകോ മനുസ്സോ ഗഹേത്വാ ഗതോ, യസ്സ ഘരേ തം സുനഖം പസ്സന്തി, തസ്സ അയം നാമ ദണ്ഡോ'തി ഭേരിം ചരാപേഥ ദേവാ''തി. രാജാ തഥാ കാരേസി. തം പവത്തിം സുത്വാ സോ പുരിസോ സുനഖം വിസ്സജ്ജേസി, സുനഖോ വേഗേനാഗന്ത്വാ ഹത്ഥിസ്സ സന്തികമേവ അഗമാസി. ഹത്ഥീ തം സോണ്ഡായ ഗഹേത്വാ കുമ്ഭേ ഠപേത്വാ രോദിത്വാ പരിദേവിത്വാ കുമ്ഭാ ഓതാരേത്വാ തേന ഭുത്തേ പച്ഛാ അത്തനാപി ഭുഞ്ജി. ''തിരച്ഛാനഗതസ്സ ആസയം ജാനാതീ''തി രാജാ ബോധിസത്തസ്സ മഹന്തം യസം അദാസി.

സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ ഇദാനേവ വിസ്സാസികാ, പുബ്ബേപി വിസ്സാസികായേവാ''തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ചതുസച്ചകഥായ വിനിവട്ടേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി. ഇദം ചതുസച്ചകഥായ വിനിവട്ടനം നാമ സബ്ബജാതകേസുപി അത്ഥിയേവ. മയം പന യത്ഥസ്സ ആനിസംസോ പഞ്ഞായതി , തത്ഥേവ ദസ്സയിസ്സാമ.

തദാ സുനഖോ ഉപാസകോ അഹോസി, ഹത്ഥീ മഹല്ലകത്ഥേരോ, രാജാ ആനന്ദോ, അമച്ചപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

അഭിണ്ഹജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൨൮] ൮. നന്ദിവിസാലജാതകവണ്ണനാ

മനുഞ്ഞമേവ ഭാസേയ്യാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം ഭിക്ഖൂനം ഓമസവാദം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി സമയേ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ കലഹം കരോന്താ പേസലേ ഭിക്ഖൂ ഖുംസേന്തി വമ്ഭേന്തി ഓവിജ്ഝന്തി, ദസഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി അക്കോസന്തി. ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ ഛബ്ബഗ്ഗിയേ പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ഭിക്ഖവോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ച''ന്തി വുത്തേ വിഗരഹിത്വാ ''ഭിക്ഖവേ, ഫരുസവാചാ നാമ തിരച്ഛാനഗതാനമ്പി അമനാപാ, പുബ്ബേപി ഏകോ തിരച്ഛാനഗതോ അത്താനം ഫരുസേന സമുദാചരന്തം സഹസ്സം പരാജേസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഗന്ധാരരട്ഠേ തക്കസിലായം ഗന്ധാരരാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ ഗോയോനിയം നിബ്ബത്തി. അഥ നം തരുണവച്ഛകകാലേയേവ ഏകോ ബ്രാഹ്മണോ ഗോദക്ഖിണാദായകാനം സന്തികാ ലഭിത്വാ "നന്ദിവിസാലോ"തി നാമം കത്വാ പുത്തട്ഠാനേ ഠപേത്വാ സമ്പിയായമാനോ യാഗുഭത്താദീനി ദത്വാ പോസേസി. ബോധിസത്തോ വയപ്പത്തോ ചിന്തേസി "അഹം ഇമിനാ ബ്രാഹ്മണേന കിച്ഛേന പടിജഗ്ഗിതോ, മയാ ച സദ്ധിം സകലജമ്ബുദീപേ അഞ്ഞോ സമധുരോ ഗോണോ നാമ നത്ഥി, യംനൂനാഹം അത്തനോ ബലം ദസ്സേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ പോസാവനിയം ദദേയ്യ"ന്തി സോ ഏകദിവസം ബ്രാഹ്മണം ആഹ "ഗച്ഛ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകം ഗോവിത്തകസേട്ഠിം ഉപസങ്കമിത്വാ 'മയ്ഹം ബലിബദ്ദോ അതിബദ്ധം സകടസതം പവട്ടേതീ'തി വത്വാ സഹസ്സേന അബ്ഭുതം കരോഹീ"തി. സോ ബ്രാഹ്മണോ സേട്ഠിസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ കഥം സമുട്ഠാപേസി "ഇമസ്മിം നഗരേ കസ്സ ഗോണോ ഥാമസമ്പന്നോ"തി. അഥ നം സേട്ഠി "അസുകസ്സ ച അസുകസ്സ ചാ"തി വത്വാ "സകലനഗരേ പന അമ്ഹാകം ഗോണേഹി സദിസോ നാമ നത്ഥീ"തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണോ "മയ്ഹം ഏകോ ഗോണോ അതിബദ്ധം സകടസതം പവട്ടേതും സമത്ഥോ അത്ഥീ"തി ആഹ. സേട്ഠി ഗഹപതി "കുതോ ഏവരൂപോ ഗോണോ"തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണോ "മയ്ഹം ഗേഹേ അത്ഥീ"തി. "തേന ഹി അബ്ഭുതം കരോഹീ"തി. "സാധു കരോമീ"തി സഹസ്സേന അബ്ഭുതം അകാസി.

സോ സകടസതം വാലുകാസക്ഖരപാസാണാനംയേവ പൂരേത്വാ പടിപാടിയാ ഠപേത്വാ സബ്ബാനി അക്ഖബന്ധനയോത്തേന ഏകതോ ബന്ധിത്വാ നന്ദിവിസാലം ന്ഹാപേത്വാ ഗന്ധപഞ്ചങ്ഗുലികം കത്വാ കണ്ഠേ മാലം പിളന്ധിത്വാ പുരിമസകടധുരേ ഏകകമേവ യോജേത്വാ സയം ധുരേ നിസീദിത്വാ പതോദം ഉക്ഖിപിത്വാ "ഗച്ഛ കൂട, വഹസ്സു കൂടാ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ "അയം മം അകൂടം കൂടവാദേന സമുദാചരതീ"തി ചത്താരോ പാദേ ഥമ്ഭേ വിയ നിച്ചലേ കത്വാ അട്ഠാസി. സേട്ഠി തങ്ഖണഞ്ഞേവ ബ്രാഹ്മണം സഹസ്സം ആഹരാപേസി. ബ്രാഹ്മണോ സഹസ്സപരാജിതോ ഗോണം മുഞ്ചിത്വാ ഘരം ഗന്ത്വാ സോകാഭിഭൂതോ നിപജ്ജി. നന്ദിവിസാലോ ചരിത്വാ ആഗതോ ബ്രാഹ്മണം സോകാഭിഭൂതം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ "കിം, ബ്രാഹ്മണ, നിദ്ദായസീ"തി ആഹ. "കുതോ മേ, നിദ്ദാ, സഹസ്സപരാജിതസ്സാതി, ബ്രാഹ്മണ, മയാ ഏത്തകം കാലം തവ ഗേഹേ വസന്തേന അത്ഥി കിഞ്ചി ഭാജനം വാ ഭിന്ദിതപുബ്ബം, കോചി വാ മദ്ദിതപുബ്ബോ, അട്ഠാനേ വാ പന ഉച്ചാരപസ്സാവോ കതപുബ്ബോ"തി? "നത്ഥി താതാ"തി. അഥ ത്വം മം കസ്മാ കൂടവാദേന സമുദാചരസി, തവേവേസോ ദോസോ, മയ്ഹം ദോസോ നത്ഥി, ഗച്ഛ, തേന സദ്ധിം ദ്വീഹി സഹസ്സേഹി അബ്ഭുതം കരോഹി, കേവലം മം അകൂടം കൂടവാദേന മാ സമുദാചരസീതി.

ബ്രാഹ്മണോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഗന്ത്വാ ദ്വീഹി സഹസ്സേഹി അബ്ഭുതം കത്വാ പുരിമനയേനേവ സകടസതം അതിബന്ധിത്വാ നന്ദിവിസാലം മണ്ഡേത്വാ പുരിമസകടധുരേ യോജേസി. കഥം യോജേസീതി? യുഗം ധുരേ നിച്ചലം ബന്ധിത്വാ ഏകായ കോടിയാ നന്ദിവിസാലം യോജേത്വാ ഏകം കോടിം ധുരയോത്തേന പലിവേഠേത്വാ യുഗകോടിഞ്ച അക്ഖപാദഞ്ച നിസ്സായ മുണ്ഡരുക്ഖദണ്ഡകം ദത്വാ തേന യോത്തേന നിച്ചലം ബന്ധിത്വാ ഠപേസി. ഏവഞ്ഹി കതേ യുഗം ഏത്തോ വാ ഇതോ വാ ന ഗച്ഛതി, സക്കാ ഹോതി ഏകേനേവ ഗോണേന ആകഡ്ഢിതും. അഥസ്സ ബ്രാഹ്മണോ ധുരേ നിസീദിത്വാ

നന്ദിവിസാലസ്സ പിട്ഠിം പരിമജ്ജിത്വാ ‘‘ഗച്ഛ ഭദ്ര, വഹസ്സു, ഭദ്രാ’’തി ആഹ. ബോധിസത്തോ അതിബദ്ധം സകടസതം ഏകവേഗേനേവ ആകഡ്ഢിത്വാ പച്ഛാഠിതം സകടം പുരതോ ഠിതസ്സ സകടസ്സ ഠാനേ ഠപേസി . ഗോവിത്തകസേട്ഠി പരാജിതോ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദ്വേ സഹസ്സാനി അദാസി. അഞ്ഞേപി മനുസ്സാ ബോധിസത്തസ്സ ബഹും ധനം അദംസു, സബ്ബം ബ്രാഹ്മണസ്സേവ അഹോസി. ഏവം സോ ബോധിസത്തം നിസ്സായ ബഹും ധനം ലഭി.

സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഫരുസവചനം നാമ കസ്സചി മനാപ’’ന്തി ഛബ്ബഗ്ഗിയേ ഭിക്ഖൂ ഗരഹിത്വാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൮. ‘‘മനുഞ്ഞമേവ ഭാസേയ്യ, നാമനുഞ്ഞം കുദാചനം;
മനുഞ്ഞം ഭാസമാനസ്സ, ഗരും ഭാരം ഉദദ്ധരി;
ധനഞ്ച നം അലാഭേസി, തേന ചത്തമനോ അഹൂ’’തി.

തത്ഥ **മനുഞ്ഞമേവ ഭാസേയ്യാ**തി പരേന സദ്ധിം ഭാസമാനോ ചതുദോസവിരഹിതം മധുരം മനാപം സണ്ഹം മുദുകം പിയവചനമേവ ഭാസേയ്യ. **ഗരും ഭാരം ഉദദ്ധരീ**തി നന്ദിവിസാലോ ബലിബദ്ദോ അമനാപം ഭാസമാനസ്സ ഭാരം അനുദ്ധരിത്വാ പച്ഛാ മനാപം പിയവചനം ഭാസമാനസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗരും ഭാരം ഉദ്ധരി, ഉദ്ധരിത്വാ കഡ്ഢിത്വാ പവട്ടേസീതി അത്ഥോ, ദ-കാരോ പനേത്ഥ ബ്യഞ്ജനസന്ധിവസേന പദസന്ധികരോ.

ഇതി സത്ഥാ ‘‘മനുഞ്ഞമേവ ഭാസേയ്യാ’’തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ബ്രാഹ്മണോ ആനന്ദോ അഹോസി, നന്ദിവിസാലോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

നന്ദിവിസാലജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൨൯] ൯. കണ്ഹജാതകവണ്ണനാ

യതോ യതോ ഗരു ധുരന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ യമകപാടിഹാരിയം ആരബ്ഭ കഥേസി. തം സദ്ധിം ദേവോരോഹണേന തേരസകനിപാതേ **സരഭമിഗജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൩൪ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ പന യമകപാടിഹാരിയം കത്വാ ദേവലോകേ തേമാസം വസിത്വാ മഹാപവാരണായ സങ്കസ്സനഗരദ്വാരേ ഓരുയ്ഹ മഹന്തേന പരിവാരേന ജേതവനം പവിട്ഠേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിത്വാ ‘‘ആവുസോ, തഥാഗതോ നാമ അസമധുരോ, തഥാഗതേന വുള്ഹധുരം അഞ്ഞോ വഹിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, ഛ സത്ഥാരോ ‘മയമേവ പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമ, മയമേവ പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമാ’തി വത്വാ ഏകമ്പി പാടിഹാരിയം ന അകംസു, അഹോ സത്ഥാ അസമധുരോ’’തി സത്ഥു ഗുണകഥം കഥേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛി. ‘‘മയം, ഭന്തേ, ന അഞ്ഞായ കഥായ, ഏവരൂപായ നാമ തുമ്ഹാകമേവ ഗുണകഥായാ’’തി. സത്ഥാ ‘‘ഭിക്ഖവേ, ഇദാനി മയാ വുള്ഹധുരം കോ വഹിസ്സതി, പുബ്ബേ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തോപി അഹം അത്തനാ സമധുരം കഞ്ചി നാലത്ഥ’’ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഗോയോനിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. അഥ നം സാമികാ തരുണവച്ഛകകാലേയേവ ഏകിസ്സാ മഹല്ലികായ ഘരേ വസിത്വാ തസ്സാ നിവാസവേതനതോ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ അദംസു. സാ തം യാഗുഭത്താദീഹി പടിജഗ്ഗമാനാ പുത്തട്ഠാനേ ഠപേത്വാ വഡ്ഢേസി. സോ "അയ്യികാകാളകോ" ത്വേവ നാമം പഞ്ഞായിത്ഥ. വയപ്പത്തോ ച അഞ്ജനവണ്ണോ ഹുത്വാ ഗാമഗോണേഹി സദ്ധിം ചരതി, സീലാചാരസമ്പന്നോ അഹോസി. ഗാമദാരകാ സിങ്ഗേസുപി കണ്ണേസുപി ഗലേപി ഗഹേത്വാ ഓലമ്ബന്തി, നങ്ഗുട്ഠേപി ഗഹേത്വാ കീളന്തി, പിട്ഠിയമ്പി നിസീദന്തി. സോ ഏകദിവസം ചിന്തേസി "മയ്ഹം മാതാ ദുഗ്ഗതാ, മം പുത്തട്ഠാനേ ഠപേത്വാ ദുക്ഖേന പോസേസി, യംനൂനാഹം ഭതിം കത്വാ ഇമം ദുഗ്ഗതഭാവതോ മോചേയ്യ"ന്തി. സോ തതോ പട്ഠായ ഭതിം ഉപധാരേന്തോ ചരതി.

അഥേകദിവസം ഏകോ സത്ഥവാഹപുത്തോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി വിസമതിത്ഥം സമ്പത്തോ, തസ്സ ഗോണാ സകടാനി ഉത്താരേതും ന സക്കോന്തി, പഞ്ചസു സകടസതേസു ഗോണാ യുഗപരമ്പരായ യോജിതാ ഏകമ്പി സകടം ഉത്താരേതും നാസക്ഖിംസു. ബോധിസത്തോപി ഗാമഗോണേഹി സദ്ധിം തത്ഥ സമീപേ ചരതി. സത്ഥവാഹപുത്തോപി ഗോസുത്തവിത്തകോ, സോ "അത്ഥി നു ഖോ ഏതേസം ഗുന്നം അന്തരേ ഇമാനി സകടാനി ഉത്താരേതും സമത്ഥോ ഉസഭാജാനീയോ"തി ഉപധാരയമാനോ ബോധിസത്തം ദിസ്വാ "അയം ആജാനീയോ സക്ഖിസ്സതി മയ്ഹം സകടാനി ഉത്താരേതും, കോ നു ഖോ അസ്സ സാമികോ"തി ഗോപാലകേ പുച്ഛി "കോ നു ഖോ ഭോ ഇമസ്സ സാമികോ, അഹം ഇമം സകടേ യോജേത്വാ സകടേസു ഉത്താരിതേസു വേതനം ദസ്സാമീ"തി. തേ ആഹംസു "ഗഹേത്വാ നം യോജേഥ, നത്ഥി ഇമസ്സ ഇമസ്മിം ഠാനേ സാമികോ"തി. സോ നം നാസായ രജ്ജുകേന ബന്ധിത്വാ ആകഡ്ഢേന്തോ ചാലേതുമ്പി നാസക്ഖി. ബോധിസത്തോ കിര "ഭതിയാ കഥിതായ ഗമിസ്സാമീ"തി ന അഗമാസി. സത്ഥവാഹപുത്തോ തസ്സാധിപ്പായം ഞത്വാ "സാമി, തയാ പഞ്ചസു സകടസതേസു ഉത്താരിതേസു ഏകേകസ്സ സകടസ്സ ദ്വേ ദ്വേ കഹാപണേ ഭതിം കത്വാ സഹസ്സം ദസ്സാമീ"തി ആഹ. തദാ ബോധിസത്തോ സയമേവ അഗമാസി. അഥ നം പുരിസാ പുരിമസകടേസു യോജേസും. അഥ നം ഏകവേഗേനേവ ഉക്ഖിപിത്വാ ഥലേ പതിട്ഠാപേസി. ഏതേനുപായേന സബ്ബസകടാനി ഉത്താരേസി.

സത്ഥവാഹപുത്തോ ഏകേകസ്സ സകടസ്സ ഏകേകം കത്വാ പഞ്ചസതാനി ഭണ്ഡികം കത്വാ തസ്സ ഗലേ ബന്ധി. സോ "അയം മയ്ഹം യഥാപരിച്ഛിന്നം ഭതിം ന ദേതി, ന ദാനിസ്സ ഗന്തും ദസ്സാമീ"തി ഗന്ത്വാ സബ്ബപുരിമസകടസ്സ പുരതോ മഗ്ഗം നിവാരേത്വാ അട്ഠാസി. അപനേതും വായമന്താപി നം അപനേതും നാസക്ഖിംസു. സത്ഥവാഹപുത്തോ "ജാനാതി മഞ്ഞേ ഏസ അത്തനോ ഭതിയാ ഊനഭാവ"ന്തി ഏകേകസ്മിം സകടേ ദ്വേ ദ്വേ കത്വാ സഹസ്സഭണ്ഡികം ബന്ധിത്വാ "അയം തേ സകടുത്തരണഭതീ"തി ഗീവായം ലഗ്ഗേസി. സോ സഹസ്സഭണ്ഡികം ആദായ മാതു സന്തികം അഗമാസി. ഗാമദാരകാ "കിം നാമേതം അയ്യികാകാളകസ്സ ഗലേ"തി ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ആഗച്ഛന്തി. സോ തേ അനുബന്ധിത്വാ ദൂരതോവ പലാപേന്തോ മാതു സന്തികം ഗതോ. പഞ്ചന്നം പന സകടസതാനം ഉത്താരിതത്താ രത്തേഹി അക്ഖീഹി കിലന്തരൂപോ പഞ്ഞായിത്ഥ. അയ്യികാ തസ്സ ഗീവായ

സഹസ്സത്ഥവികം ദിസ്വാ "താത, അയം തേ കഹം ലദ്ധാ"തി ഗോപാലകദാരകേ പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ "താത, കിം അഹം തയാ ലദ്ധഭതിയാ ജീവിതുകാമാ, കിംകാരണാ ഏവരൂപം ദുക്ഖം അനുഭോസീ"തി വത്വാ ബോധിസത്തം ഉണ്ഹോദകേന ന്ഹാപേത്വാ സകലസരീരം തേലേന മക്ഖേത്വാ പാനീയം പായേത്വാ സപ്പായം ഭോജനം ഭോജേത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ സദ്ധിം ബോധിസത്തേന യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ അസമധുരോ, പുബ്ബേപി അസമധുരോയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൯. "യതോ യതോ ഗരു ധുരം, യതോ ഗമ്ഭീരവത്തനീ;
തദാസ്സു കണ്ഹം യുഞ്ജന്തി, സ്വാസ്സു തം വഹതേ ധുര"ന്തി.

തത്ഥ **യതോ യതോ ഗരു ധുര**ന്തി യസ്മിം യസ്മിം ഠാനേ ധുരം ഗരു ഭാരിയം ഹോതി, അഞ്ഞേ ബലിബദ്ദാ ഉക്ഖിപിതും ന സക്കോന്തി. **യതോ ഗമ്ഭീരവത്തനീ**തി വത്തന്തി ഏത്ഥാതി വത്തനീ, മഗ്ഗസ്സേതം നാമം, യസ്മിം ഠാനേ ഉദകചിക്ഖല്ലമഹന്തതായ വാ വിസമച്ഛിന്നതടഭാവേന വാ മഗ്ഗോ ഗമ്ഭീരോ ഹോതീതി അത്ഥോ. **തദാസ്സു കണ്ഹം യുഞ്ജന്തീ**തി ഏത്ഥ **അസ്സൂ**തി നിപാതമത്തം, തദാ കണ്ഹം യുഞ്ജന്തീതി അത്ഥോ. യദാ ധുരഞ്ച ഗരു ഹോതി മഗ്ഗോ ച ഗമ്ഭീരോ, തദാ അഞ്ഞേ ബലിബദ്ദേ അപനേത്വാ കണ്ഹമേവ യോജേന്തീതി വുത്തം ഹോതി. **സ്വാസ്സു തം വഹതേ ധുര**ന്തി ഏത്ഥാപി **അസ്സൂ**തി നിപാതമത്തമേവ, സോ തം ധുരം വഹതീതി അത്ഥോ.

ഏവം ഭഗവാ "തദാ, ഭിക്ഖവേ, കണ്ഹോവ തം ധുരം വഹതീ"തി ദസ്സേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ മഹല്ലികാ ഉപ്പലവണ്ണാ അഹോസി, അയ്യികാകാളകോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

കണ്ഹജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൩൦] ൧൦. മുനികജാതകവണ്ണനാ

മാ മുനികസ്സ പിഹയീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഥുല്ലകുമാരികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തം തേരസകനിപാതേ **ചൂളനാരദകസ്സപജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൩.൪൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന തം ഭിക്ഖും "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുച്ഛി. "ആമ, ഭന്തേ"തി. "കിം നിസ്സായാ"തി? "ഥുല്ലകുമാരികാപലോഭനം ഭന്തേ"തി. സത്ഥാ "ഭിക്ഖു ഏസാ തവ അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി ത്വം ഇമിസ്സാ വിവാഹദിവസേ ജീവിതക്ഖയം പത്വാ മഹാജനസ്സ ഉത്തരിഭങ്ഗഭാവം പത്തോ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ഗാമകേ ഏകസ്സ കുടുമ്ബികസ്സ ഗേഹേ ഗോയോനിയം നിബ്ബത്തി "മഹാലോഹിതോ"തി നാമേന, കനിട്ഠഭാതാപിസ്സ ചൂളലോഹിതോ നാമ അഹോസി. തേയേവ ദ്വേ ഭാതികേ നിസ്സായ തസ്മിം കുലേ കമ്മധുരം വത്തതി. തസ്മിം പന കുലേ ഏകാ കുമാരികാ അത്ഥി, തം ഏകോ നഗരവാസീ കുലപുത്തോ അത്തനോ പുത്തസ്സ വാരേസി. തസ്സാ മാതാപിതരോ "കുമാരികായ വിവാഹകാലേ ആഗതാനം പാഹുനകാനം ഉത്തരിഭങ്ഗോ

ഭവിസ്സതീ''തി യാഗുഭത്തം ദത്വാ മുനികം നാമ സൂകരം പോസേസും. തം ദിസ്വാ ചൂളലോഹിതോ ഭാതരം പുച്ഛി ''ഇമസ്മിം കുലേ കമ്മധുരം വത്തമാനം അമ്ഹേ ദ്വേ ഭാതികേ നിസ്സായ വത്തതി, ഇമേ പന അമ്ഹാകം തിണപലാലാദീനേവ ദേന്തി, സൂകരം യാഗുഭത്തേന പോസേന്തി, കേന നു ഖോ കാരണേന ഏസ ഏതം ലഭതീ''തി. അഥസ്സ ഭാതാ ''താത ചൂളലോഹിത, മാ ത്വം ഏതസ്സ ഭോജനം പിഹയി, അയം സൂകരോ മരണഭത്തം ഭുഞ്ജതി. ഏതിസ്സാ ഹി കുമാരികായ വിവാഹകാലേ ആഗതാനം പാഹുനകാനം ഉത്തരിഭങ്ഗോ ഭവിസ്സതീതി ഇമേ ഏതം സൂകരം പോസേന്തി, ഇതോ കതിപാഹച്ചയേന തേ മനുസ്സാ ആഗമിസ്സന്തി, അഥ നം സൂകരം പാദേസു ഗഹേത്വാ കഡ്ഢേന്താ ഹേട്ഠാമഞ്ചതോ നീഹരിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ പാഹുനകാനം സൂപബ്യഞ്ജനം കരിയമാനം പസ്സിസ്സസീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൦. ''മാ മുനികസ്സ പിഹയി, ആതുരന്നാനി ഭുഞ്ജതി;
അപ്പോസ്സുക്കോ ഭുസം ഖാദ, ഏതം ദീഘായുലക്ഖണ''ന്തി.

തത്ഥ **മാ മുനികസ്സ പിഹയീ**തി മുനികസ്സ ഭോജനേ പിഹം മാ ഉപ്പാദയി, ''ഏസ മുനികോ സുഭോജനം ഭുഞ്ജതീ''തി മാ മുനികസ്സ പിഹയി, ''കദാ നു ഖോ അഹമ്പി ഏവം സുഖിതോ ഭവേയ്യ''ന്തി മാ മുനികഭാവം പത്ഥയി. അയഞ്ഹി ആതുരന്നാനി ഭുഞ്ജതി. **ആതുരന്നാനീ**തി മരണഭോജനാനി. **അപ്പോസ്സുക്കോ ഭുസം ഖാദാ**തി തസ്സ ഭോജനേ നിരുസ്സുക്കോ ഹുത്വാ അത്തനാ ലദ്ധം ഭുസം ഖാദ. **ഏതം ദീഘായുലക്ഖണ**ന്തി ഏതം ദീഘായുഭാവസ്സ കാരണം. തതോ ന ചിരസ്സേവ തേ മനുസ്സാ ആഗമിംസു, മുനികം ഘാതേത്വാ നാനപ്പകാരേഹി പചിംസു. ബോധിസത്തോ ചൂളലോഹിതം ആഹ ''ദിട്ഠോ തേ, താത, മുനികോ''തി. ദിട്ഠം മേ, ഭാതിക, മുനികസ്സ ഭോജനഫലം, ഏതസ്സ ഭോജനതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന അമ്ഹാകം തിണപലാലഭുസമത്തമേവ ഉത്തമഞ്ച അനവജ്ജഞ്ച ദീഘായുലക്ഖണഞ്ചാതി.

സത്ഥാ ''ഏവം ഖോ ത്വം ഭിക്ഖു പുബ്ബേപി ഇമം കുമാരികം നിസ്സായ ജീവിതക്ഖയം പത്വാ മഹാജനസ്സ ഉത്തരിഭങ്ഗഭാവം ഗതോ''തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. സത്ഥാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മുനികസൂകരോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അഹോസി, ഥുല്ലകുമാരികാ ഏസാ ഏവ, ചൂളലോഹിതോ ആനന്ദോ, മഹാലോഹിതോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

മുനികജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

കുരുങ്ഗവഗ്ഗോ തതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

കുരുങ്ഗം കുക്കുരഞ്ചേവ, ഭോജാജാനീയഞ്ച ആജഞ്ഞം;
തിത്ഥം മഹിളാമുഖാഭിണ്ഹം, നന്ദികണ്ഹഞ്ച മുനികന്തി.

൪. കുലാവകവഗ്ഗോ

[൩൧] ൧. കുലാവകജാതകവണ്ണനാ

കുലാവകാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അപരിസ്സാവേത്വാ പാനീയം പീതം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിതോ കിര ദ്വേ സഹായകാ ദഹരഭിക്ഖൂ ജനപദം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഫാസുകട്ഠാനേ യഥാജ്ഝാസയം വസിത്വാ "സമ്മാസമ്ബുദ്ധം പസ്സിസ്സാമാ"തി പുന തതോ നിക്ഖമിത്വാ ജേതവനാഭിമുഖാ പായിംസു. ഏകസ്സ ഹത്ഥേ പരിസ്സാവനം അത്ഥി, ഏകസ്സ നത്ഥി. ദ്വേപി ഏകതോ പാനീയം പരിസ്സാവേത്വാ പിവന്തി. തേ ഏകദിവസം വിവാദം അകംസു. പരിസ്സാവനസാമികോ ഇതരസ്സ പരിസ്സാവനം അദത്വാ സയമേവ പാനീയം പരിസ്സാവേത്വാ പിവി, ഇതരോ പന പരിസ്സാവനം അലഭിത്വാ പിപാസം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ അപരിസ്സാവേത്വാ പാനീയം പിവി. തേ ഉഭോപി അനുപുബ്ബേന ജേതവനം പത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ സമ്മോദനീയം കഥം കഥേത്വാ "കുതോ ആഗതത്ഥാ"തി പുച്ഛി. "ഭന്തേ, മയം കോസലജനപദേ ഏകസ്മിം ഗാമകേ വസിത്വാ തതോ നിക്ഖമിത്വാ തുമ്ഹാകം ദസ്സനത്ഥായ ആഗതാ"തി. "കച്ചി പന വോ സമഗ്ഗാ ആഗതത്ഥാ"തി? അപരിസ്സാവനകോ ആഹ "അയം, ഭന്തേ, അന്തരാമഗ്ഗേ മയാ സദ്ധിം വിവാദം കത്വാ പരിസ്സാവനം നാദാസീ"തി. ഇതരോപി ആഹ "അയം, ഭന്തേ, അപരിസ്സാവേത്വാവ ജാനം സപാണകം ഉദകം പിവീ"തി. "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ജാനം സപാണകം ഉദകം പിവീ"തി? "ആമ, ഭന്തേ, അപരിസ്സാവിതം ഉദകം പിവിന്തി . സത്ഥാ "ഭിക്ഖു പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ ദേവനഗരേ രജ്ജം കാരേന്തോ യുദ്ധപരാജിതാ സമുദ്ദപിട്ഠേന പലായന്താ 'ഇസ്സരിയം നിസ്സായ പാണവധം ന കരിസ്സാമാ'തി താവ മഹന്തം യസം പരിച്ചജിത്വാ സുപണ്ണപോതകാനം ജീവിതം ദത്വാ രഥം നിവത്തയിംസൂ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ മഗധരട്ഠേ രാജഗഹേ ഏകോ മാഗധരാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ യഥാ ഏതരഹി സക്കോ പുരിമത്തഭാവേ മഗധരട്ഠേ മചലഗാമകേ നിബ്ബത്തി, ഏവം തസ്മിംയേവ മചലഗാമകേ മഹാകുലസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ചസ്സ "മഘകുമാരോ"ത്വേവ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ "മഘമാണവോ"തി പഞ്ഞായിത്ഥ. അഥസ്സ മാതാപിതരോ സമാനജാതികകുലതോ ദാരികം ആനയിംസു. സോ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢമാനോ ദാനപതി അഹോസി, പഞ്ച സീലാനി രക്ഖതി. തസ്മിഞ്ച ഗാമേ തേത്തിംസേവ കുലാനി ഹോന്തി, തേപി തേത്തിംസ കുലാ മനുസ്സാ ഏകദിവസം ഗാമമജ്ഝേ ഠത്വാ ഗാമകമ്മം കരോന്തി. ബോധിസത്തോ ഠിതട്ഠാനേ പാദേഹി പംസും വിയൂഹിത്വാ തം പദേസം രമണീയം കത്വാ അട്ഠാസി, അഥഞ്ഞോ ഏകോ ആഗന്ത്വാ തസ്മിം ഠാനേ ഠിതോ. ബോധിസത്തോ അപരം ഠാനം രമണീയം കത്വാ അട്ഠാസി, തത്രാപി അഞ്ഞോ ഠിതോ. ബോധിസത്തോ അപരമ്പി അപരമ്പീതി സബ്ബേസമ്പി ഠിതട്ഠാനം രമണീയം കത്വാ അപരേന സമയേന തസ്മിം ഠാനേ മണ്ഡപം കാരേസി, മണ്ഡപമ്പി അപനേത്വാ സാലം കാരേസി, തത്ഥ ഫലകാസനാനി സന്ഥരിത്വാ പാനീയചാടിം ഠപേസി.

അപരേന സമയേന തേപി തേത്തിംസജനാ ബോധിസത്തേന സമാനച്ഛന്ദാ അഹേസും. തേ ബോധിസത്തോ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ തതോ പട്ഠായ തേഹി സദ്ധിം പുഞ്ഞാനി കരോന്തോ വിചരതി. തേപി തേനേവ സദ്ധിം പുഞ്ഞാനി കരോന്താ കാലസ്സേവ വുട്ഠായ വാസിഫരസുമുസലഹത്ഥാ ചതുമഹാപഥാദീസു മുസലേന പാസാണേ ഉബ്ബത്തേത്വാ പവട്ടേന്തി, യാനാനം

അക്ഖപടിഘാതരുക്ഖേ ഹരന്തി, വിസമം സമം കരോന്തി, സേതും അത്ഥരന്തി, പോക്ഖരണിയോ ഖണന്തി, സാലം കരോന്തി, ദാനാനി ദേന്തി, സീലാനി രക്ഖന്തി. ഏവം യേഭുയ്യേന സകലഗാമവാസിനോ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ സീലാനി രക്ഖിംസു.

അഥ നേസം ഗാമഭോജകോ ചിന്തേസി "അഹം പുബ്ബേ ഏതേസു സുരം പിവന്തേസു പാണാതിപാതാദീനി കരോന്തേസു ചാടികഹാപണാദിവസേന ചേവ ദണ്ഡബലിവസേന ച ധനം ലഭാമി, ഇദാനി പന മഘോ മാണവോ സീലം രക്ഖാപേതി, തേസം പാണാതിപാതാദീനി കാതും ന ദേതി, ഇദാനി പന തേ പഞ്ച സീലാനി ന രക്ഖാപേസ്സാമീ"തി കുദ്ധോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ "ദേവ, ബഹൂ ചോരാ ഗാമഘാതാദീനി കരോന്താ വിചരന്തീ"തി ആഹ. രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ "ഗച്ഛ, തേ ആനേഹീ"തി ആഹ. സോ ഗന്ത്വാ സബ്ബേപി തേ ബന്ധിത്വാ ആനേത്വാ "ആനീതാ, ദേവ, ചോരാ"തി രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ തേസം കമ്മം അസോധേത്വാവ "ഹത്ഥിനാ നേ മദ്ദാപേഥാ"തി ആഹ. തതോ സബ്ബേപി തേ രാജങ്ഗണേ നിപജ്ജാപേത്വാ ഹത്ഥിം ആനയിംസു. ബോധിസത്തോ തേസം ഓവാദം അദാസി "തുമ്ഹേ സീലാനി ആവജ്ജേഥ, പേസുഞ്ഞകാരകേ ച രഞ്ഞേ ച ഹത്ഥിമ്ഹി ച അത്തനോ സരീരേ ച ഏകസദിസമേവ മേത്തം ഭാവേഥാ"തി. തേ തഥാ അകംസു. അഥ നേസം മദ്ദനത്ഥായ ഹത്ഥിം ഉപനേസും. സോ ഉപനീയമാനോപി ന ഉപഗച്ഛതി, മഹാവിരവം വിരവിത്വാ പലായതി. അഞ്ഞം അഞ്ഞം ഹത്ഥിം ആനയിംസു, തേപി തഥേവ പലായിംസു.

രാജാ "ഏതേസം ഹത്ഥേ കിഞ്ചി ഓസധം ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ "വിചിനഥാ"തി ആഹ. വിചിനന്താ അദിസ്വാ "നത്ഥി, ദേവാ"തി ആഹംസു. തേന ഹി കിഞ്ചി മന്തം പരിവത്തേസ്സന്തി, പുച്ഛഥ നേ "അത്ഥി വോ പരിവത്തനമന്തോ"തി? രാജപുരിസാ പുച്ഛിംസു, ബോധിസത്തോ "അത്ഥീ"തി ആഹ. രാജപുരിസാ "അത്ഥി കിര, ദേവാ"തി ആരോചയിംസു, രാജാ സബ്ബേപി തേ പക്കോസാപേത്വാ "തുമ്ഹാകം ജാനനമന്തം കഥേഥാ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ അവോച "ദേവ, അഞ്ഞോ അമ്ഹാകം മന്തോ നാമ നത്ഥി, അമ്ഹേ പന തേത്തിംസമത്താ ജനാ പാണം ന ഹനാമ, അദിന്നം നാദിയാമ, മിച്ഛാചാരം ന ചരാമ, മുസാവാദം ന ഭണാമ, മജ്ജം ന പിവാമ, മേത്തം ഭാവേമ, ദാനം ദേമ, മഗ്ഗം സമം കരോമ, പോക്ഖരണിയോ ഖണാമ, സാലം കരോമ, അയം അമ്ഹാകം മന്തോ ച പരിത്തഞ്ച വുഡ്ഢി ചാ"തി. രാജാ തേസം പസന്നോ പേസുഞ്ഞകാരകസ്സ സബ്ബം ഗേഹവിഭവം തഞ്ച തേസംയേവ ദാസം കത്വാ അദാസി, തം ഹത്ഥിഞ്ച ഗാമഞ്ച തേസംയേവ അദാസി.

തേ തതോ പട്ഠായ യഥാരുചിയാ പുഞ്ഞാനി കരോന്താ "ചതുമഹാപഥേ മഹന്തം സാലം കാരേസ്സാമാ"തി വഡ്ഢകിം പക്കോസാപേത്വാ സാലം പട്ഠപേസും. മാതുഗാമേസു പന വിഗതച്ഛന്ദതായ തസ്സാ സാലായ മാതുഗാമാനം പത്തിം നാദംസു. തേന ച സമയേന ബോധിസത്തസ്സ ഗേഹേ സുധമ്മാ, ചിത്താ, നന്ദാ, സുജാതി ചതസ്സോ ഇത്ഥിയോ ഹോന്തി. താസു സുധമ്മാ വഡ്ഢകിനാ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ "ഭാതിക, ഇമിസ്സാ സാലായ മം ജേട്ഠികം കരോഹീ"തി വത്വാ ലഞ്ജം അദാസി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പഠമമേവ കണ്ണികാരുക്ഖം സുക്ഖാപേത്വാ തച്ഛേത്വാ വിജ്ഝിത്വാ കണ്ണികം നിട്ഠാപേത്വാ വത്ഥേന പലിവേഠേത്വാ ഠപേസി. അഥ സാലം നിട്ഠാപേത്വാ കണ്ണികാരോപനകാലേ "അഹോ, അയ്യാ, ഏകം ന സരിമ്ഹാ"തി ആഹ. "കിം

നാമ, ഭോ''തി. ''കണ്ണികാ ലദ്ധും വട്ടതീ''തി. ''ഹോതു ആഹരിസ്സാമാ''തി? ''ഇദാനി ഛിന്നരുക്ഖേന കാതും ന സക്കാ, പുബ്ബേയേവ ഛിന്ദിത്വാ തച്ഛേത്വാ വിജ്ഝിത്വാ ഠപിതകണ്ണികാ ലദ്ധും വട്ടതീ''തി. ''ഇദാനി കിം കാതബ്ബ''ന്തി? ''സചേ കസ്സചി ഗേഹേ നിട്ഠാപേത്വാ ഠപിതാ വിക്കായികകണ്ണികാ അത്ഥി, സാ പരിയേസിതബ്ബാ''തി. തേ പരിയേസന്താ സുധമ്മായ ഗേഹേ ദിസ്വാ മൂലേന ന ലഭിംസു. ''സചേ മം സാലായ പത്തികം കരോഥ, ദസ്സാമീ''തി വുത്തേ ''ന മയം മാതുഗാമാനം പത്തിം ദമ്ഹാ''തി ആഹംസു.

അഥ നേ വഡ്ഢകീ ആഹ ''അയ്യാ, തുമ്ഹേ കിം കഥേഥ, ഠപേത്വാ ബ്രഹ്മലോകം അഞ്ഞം മാതുഗാമരഹിതട്ഠാനം നാമ നത്ഥി, ഗണ്ഹഥ കണ്ണികം, ഏവം സന്തേ അമ്ഹാകം കമ്മം നിട്ഠം ഗമിസ്സതീ''തി. തേ ''സാധൂ''തി കണ്ണികം ഗഹേത്വാ സാലം നിട്ഠാപേത്വാ ആസനഫലകാനി സന്ഥരിത്വാ പാനീയചാടിയോ ഠപേത്വാ യാഗുഭത്തം നിബന്ധിംസു. സാലം പാകാരേന പരിക്ഖിപിത്വാ ദ്വാരം യോജേത്വാ അന്തോപാകാരേ വാലുകം ആകിരിത്വാ ബഹിപാകാരേ താലപന്തിയോ രോപേസും. ചിത്താപി തസ്മിം ഠാനേ ഉയ്യാനം കാരേസി, ''പുപ്ഫൂപഗഫലൂപഗരുക്ഖോ അസുകോ നാമ തസ്മിം നത്ഥീ''തി നാഹോസി. നന്ദാപി തസ്മിംയേവ ഠാനേ പോക്ഖരണിം കാരേസി പഞ്ചവണ്ണേഹി പദുമേഹി സഞ്ഛന്നം രമണീയം. സുജാ ന കിഞ്ചി അകാസി.

ബോധിസത്തോ മാതു ഉപട്ഠാനം പിതു ഉപട്ഠാനം കുലേ ജേട്ഠാപചായികകമ്മം സച്ചവാചം അഫരുസവാചം അപിസുണവാചം മച്ഛേരവിനയന്തി ഇമാനി സത്ത വതപദാനി പൂരേത്വാ -

> ''മാതാപേത്തിഭരം ജന്തും, കുലേ ജേട്ഠാപചായിനം;
> സണ്ഹം സഖിലസമ്ഭാസം, പേസുണേയ്യപ്പഹായിനം.
>
> ''മച്ഛേരവിനയേ യുത്തം, സച്ചം കോധാഭിഭും നരം;
> തം വേ ദേവാ താവതിംസാ, ആഹു സപ്പുരിസോ ഇതീ''തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൫൭) -

ഏവം പസംസിയഭാവം ആപജ്ജിത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ താവതിംസഭവനേ സക്കോ ദേവരാജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തേപിസ്സ സഹായാ തത്ഥേവ നിബ്ബത്തിംസു. തസ്മിം കാലേ താവതിംസഭവനേ അസുരാ പടിവസന്തി. സക്കോ ദേവരാജാ ''കിം നോ സാധാരണേന രജ്ജേനാ''തി അസുരേ ദിബ്ബപാനം പായേത്വാ മത്തേ സമാനേ പാദേസു ഗാഹാപേത്വാ സിനേരുപബ്ബതപാദേ ഖിപാപേസി. തേ അസുരഭവനമേവ സമ്പാപുണിംസു.

അസുരഭവനം നാമ സിനേരുസ്സ ഹേട്ഠിമതലേ താവതിംസദേവലോകപ്പമാണമേവ, തത്ഥ ദേവാനം പാരിച്ഛത്തകോ വിയ ചിത്തപാടലി നാമ കപ്പട്ഠിയരുക്ഖോ ഹോതി. തേ ചിത്തപാടലിയാ പുപ്ഫിതായ ജാനന്തി ''നായം അമ്ഹാകം ദേവലോകോ, ദേവലോകസ്മിഞ്ഹി പാരിച്ഛത്തകോ പുപ്ഫതീ''തി. അഥ തേ ''ജരസക്കോ അമ്ഹേ മത്തേ കത്വാ മഹാസമുദ്ദപിട്ഠേ ഖിപിത്വാ അമ്ഹാകം ദേവനഗരം ഗണ്ഹി, തേ മയം തേന സദ്ധിം യുജ്ഝിത്വാ അമ്ഹാകം ദേവനഗരമേവ ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി കിപില്ലികാ വിയ ഥമ്ഭം സിനേരും അനുസഞ്ചരമാനാ ഉട്ഠഹിംസു. സക്കോ ''അസുരാ കിര ഉട്ഠിതാ''തി സുത്വാ സമുദ്ദപിട്ഠേയേവ അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ യുജ്ഝമാനോ തേഹി

പരാജിതോ ദിയഡ്ഢയോജനസതികേന വേജയന്തരഥേന ദക്ഖിണസമുദ്ദസ്സ മത്ഥകേന പലായിതും ആരദ്ധോ. അഥസ്സ രഥോ സമുദ്ദപിട്ഠേന വേഗേന ഗച്ഛന്തോ സിമ്ബലിവനം പക്ഖന്തോ, തസ്സ ഗമനമഗ്ഗേ സിമ്ബലിവനം നളവനം വിയ ഛിജ്ജിത്വാ ഛിജ്ജിത്വാ സമുദ്ദപിട്ഠേ പതതി. സുപണ്ണപോതകാ സമുദ്ദപിട്ഠേ പരിപതന്താ മഹാവിരവം രവിംസു. സക്കോ മാതലിം പുച്ഛി "സമ്മ മാതലി, കിം സദ്ദോ നാമേസ, അതികാരുഞ്ഞരവോ വത്തതീ"തി? "ദേവ, തുമ്ഹാകം രഥവേഗേന വിചുണ്ണിതേ സിമ്ബലിവനേ പതന്തേ സുപണ്ണപോതകാ മരണഭയതജ്ജിതാ ഏകവിരവം വിരവന്തീ"തി.

മഹാസത്തോ "സമ്മ മാതലി, മാ അമ്ഹേ നിസ്സായ ഏതേ കിലമന്തു, ന മയം ഇസ്സരിയം നിസ്സായ പാണവധകമ്മം കരോമ, ഏതേസം പന അത്ഥായ മയം ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ അസുരാനം ദസ്സാമ, നിവത്തയേതം രഥ"ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭. "കുലാവകാ മാതലി സിമ്ബലിസ്മിം, ഈസാമുഖേന പരിവജ്ജയസ്സു;
കാമം ചജാമ അസുരേസു പാണം, മാമേ ദിജാ വികുലാവാ
അഹേസു"ന്തി.

തത്ഥ **കുലാവകാ**തി സുപണ്ണപോതകാ. **മാതലീ**തി സാരഥിം ആമന്തേസി. **സിമ്ബലിസ്മി**ന്തി പസ്സ ഏതേ സിമ്ബലിരുക്ഖേ ഓലമ്ബന്താ ഠിതാതി ദസ്സേതി. **ഈസാമുഖേന പരിവജ്ജയസ്സൂ**തി ഏതേ ഏതസ്സ രഥസ്സ ഈസാമുഖേന യഥാ ന ഹഞ്ഞന്തി, ഏവം തേ പരിവജ്ജയസ്സു. **കാമം ചജാമ അസുരേസു പാണ**ന്തി യദി അമ്ഹേസു അസുരാനം പാണം ചജന്തേസു ഏതേസം സോത്ഥി ഹോതി, കാമം ചജാമ ഏകംസേനേവ മയം അസുരേസു അമ്ഹാകം പാണം ചജാമ. **മാമേ ദിജാ വികുലാവാ അഹേസു**ന്തി ഇമേ പന ദിജാ ഇമേ ഗരുളപോതകാ വിദ്ധസ്തവിചുണ്ണിതകുലാവകതായ വികുലാവാ മാ അഹേസും, മാ അമ്ഹാകം ദുക്ഖം ഏതേസം ഉപരി ഖിപ, നിവത്തയ നിവത്തയ രഥന്തി. മാതലിസങ്ഗാഹകോ തസ്സ വചനം സുത്വാ രഥം നിവത്തേത്വാ അഞ്ഞേന മഗ്ഗേന ദേവലോകാഭിമുഖം അകാസി. അസുരാ പന തം നിവത്തയമാനമേവ ദിസ്വാ "അദ്ധാ അഞ്ഞേഹിപി ചക്കവാളേഹി സക്കാ ആഗച്ഛന്തി, ബലം ലഭിത്വാ രഥോ നിവത്തോ ഭവിസ്സതീ"തി മരണഭയഭീതാ പലായിത്വാ അസുരഭവനമേവ പവിസിംസു.

സക്കോപി ദേവനഗരം പവിസിത്വാ ദ്വീസു ദേവലോകേസു ദേവഗണേന പരിവുതോ നഗരമജ്ഝേ അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ പഥവിം ഭിന്ദിത്വാ യോജനസഹസ്സുബ്ബേധോ വേജയന്തപാസാദോ ഉട്ഠഹി. വിജയന്തേ ഉട്ഠിതത്താ "വേജയന്തോ" ത്വേവ നാമം അകംസു. അഥ സക്കോ പുന അസുരാനം അനാഗമനത്ഥായ പഞ്ചസു ഠാനേസു ആരക്ഖം ഠപേസി. യം സന്ധായ വുത്തം -

"അന്തരാ ദ്വിന്നം അയുജ്ഝപുരാനം, പഞ്ചവിധാ ഠപിതാ അഭിരക്ഖാ;
ഉരഗകരോടിപയസ്സ ച ഹാരീ, മദനയുതാ ചതുരോ ച മഹന്താ"തി.
(സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൨൪൭);

ദ്വേ നഗരാനിപി യുദ്ധേന ഗഹേതും അസക്കുണേയ്യതായ അയുജ്ഝപുരാനി നാമ ജാതാനി ദേവനഗരഞ്ച അസുരനഗരഞ്ച. യദാ ഹി അസുരാ ബലവന്താ

ഹോന്തി, അഥ ദേവേഹി പലായിത്വാ ദേവനഗരം പവിസിത്വാ ദ്വാരേ പിഹിതേ അസുരാനം സതസഹസ്സമ്പി കിഞ്ചി കാതും ന സക്കോതി. യദാ ദേവാ ബലവന്താ ഹോന്തി, അഥ അസുരേഹി പലായിത്വാ അസുരനഗരം പവിസിത്വാ ദ്വാരേ പിഹിതേ സക്കാനം സതസഹസ്സമ്പി കിഞ്ചി കാതും ന സക്കോതി. ഇതി ഇമാനി ദ്വേ നഗരാനി അയുജ്ഝപുരാനി നാമ. തേസം അന്തരാ ഏതേസു ഉരഗാദീസു പഞ്ചസു ഠാനേസു സക്കേന ആരക്ഖാ ഠപിതാ. തത്ഥ **ഉരഗ**-സദ്ദേന നാഗാ ഗഹിതാ. തേ ഉദകേ ബലവന്താ ഹോന്തി, തസ്മാ സിനേരുസ്സ പഠമാലിന്ദേ തേസം ആരക്ഖാ. **കരോടി**-സദ്ദേന സുപണ്ണാ ഗഹിതാ. തേസം കിര കരോടി നാമ പാനഭോജനം, തേന തം നാമം ലഭിംസു, ദുതിയാലിന്ദേ തേസം ആരക്ഖാ. **പയസ്സഹാരീ**-സദ്ദേന കുമ്ഭണ്ഡാ ഗഹിതാ. ദാനവരക്ഖസാ കിരേതേ, തതിയാലിന്ദേ തേസം ആരക്ഖാ. **മദനയുത**-സദ്ദേന യക്ഖാ ഗഹിതാ. വിസമചാരിനോ കിര തേ യുദ്ധസോണ്ഡാ, ചതുത്ഥാലിന്ദേ തേസം ആരക്ഖാ. **ചതുരോ ച മഹന്താ**തി ചത്താരോ മഹാരാജാനോ വുത്താ, പഞ്ചമാലിന്ദേ തേസം ആരക്ഖാ. തസ്മാ യദി അസുരാ കുപിതാ ആവിലചിത്താ ദേവപുരം ഉപയന്തി, പഞ്ചവിധേസു യം ഗിരിനോ പഠമം പരിഭണ്ഡം, തം ഉരഗാ പരിബാഹിയ തിട്ഠന്തി. ഏവം സേസേസു സേസാ.

ഇമേസു പന പഞ്ചസു ഠാനേസു ആരക്ഖം ഠപേത്വാ സക്കേ ദേവാനമിന്ദേ ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവമാനേ സുധമ്മാ ചവിത്വാ തസ്സേവ പാദപരിചാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, കണ്ണികായ ദിന്നനിസ്സന്ദേന ചസ്സാ പഞ്ചയോജനസതികാ സുധമ്മാ നാമ ദേവസഭാ ഉദപാദി, യത്ഥ ദിബ്ബസേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ യോജനപ്പമാണേ കഞ്ചനപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ദേവമനുസ്സാനം കത്തബ്ബകിച്ചാനി കരോതി. ചിത്താപി ചവിത്വാ തസ്സേവ പാദപരിചാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ഉയ്യാനസ്സ കരണനിസ്സന്ദേന ചസ്സാ ചിത്തലതാവനം നാമ ഉയ്യാനം ഉദപാദി. നന്ദാപി ചവിത്വാ തസ്സേവ പാദപരിചാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, പോക്ഖരണിയാ നിസ്സന്ദേന ചസ്സാ നന്ദാ നാമ പോക്ഖരണീ ഉദപാദി.

സുജാ പന കുസലകമ്മസ്സ അകതത്താ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞേ കന്ദരായ ബകസകുണികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്താ. സക്കോ "സുജാ ന പഞ്ഞായതി, കത്ഥ നു ഖോ നിബ്ബത്താ"തി ആവജ്ജേന്തോ തം ദിസ്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം ആദായ ദേവലോകം ആഗന്ത്വാ തസ്സാ രമണീയം ദേവനഗരം സുധമ്മം ദേവസഭം ചിത്തലതാവനം നന്ദാപോക്ഖരണിഞ്ച ദസ്സേത്വാ "ഏതാ കുസലം കത്വാ മയ്ഹം പാദപരിചാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്താ, ത്വം പന കുസലം അകത്വാ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്താ , ഇതോ പട്ഠായ സീലം രക്ഖാഹീ"തി തം ഓവദിത്വാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ തത്ഥേവ നേത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. സാപി തതോ പട്ഠായ സീലം രക്ഖതി. സക്കോ കതിപാഹച്ചയേന "സക്കാ നു ഖോ സീലം രക്ഖിതു"ന്തി ഗന്ത്വാ മച്ഛരൂപേന ഉത്താനോ ഹുത്വാ പുരതോ നിപജ്ജി, സാ "മതമച്ഛകോ"തി സഞ്ഞായ സീസേ അഗ്ഗഹേസി, മച്ഛോ നങ്ഗുട്ഠം ചാലേസി, അഥ നം "ജീവതി മഞ്ഞേ"തി വിസ്സജ്ജേസി. സക്കോ "സാധു സാധു, സക്ഖിസ്സസി സീലം രക്ഖിതു"ന്തി അഗമാസി. സാ തതോ ചുതാ ബാരാണസിയം കുമ്ഭകാരഗേഹേ നിബ്ബത്തി.

സക്കോ "കഹം നു ഖോ നിബ്ബത്താ"തി തത്ഥ നിബ്ബത്തഭാവം ഞത്വാ സുവണ്ണഏളാലുകാനം യാനകം പൂരേത്വാ മജ്ഝേ ഗാമസ്സ മഹല്ലകവേസേന നിസീദിത്വാ "ഏളാലുകാനി ഗണ്ഹഥ, ഏളാലുകാനി ഗണ്ഹഥാ"തി

ഉഗ്ഘോസേസി. മനുസ്സാ ആഗന്ത്വാ ‘‘ദേഹി, താതാ’’തി ആഹംസു. ‘‘അഹം സീലരക്ഖകാനം ദമ്മി, തുമ്ഹേ സീലം രക്ഖഥാ’’തി? ‘‘മയം സീലം നാമ ന ജാനാമ, മൂലേന ദേഹീ’’തി. ‘‘ന മയ്ഹം മൂലേന അത്ഥോ, സീലരക്ഖകാനഞ്ഞേവാഹം ദമ്മീ’’തി. മനുസ്സാ ‘‘കോ ചായം ഏളാലുകോ’’തി പക്കമിംസു. സുജാ തം പവത്തിം സുത്വാ ‘‘മയ്ഹം ആനീതം ഭവിസ്സതീ’’തി ചിന്തേത്വാ ഗന്ത്വാ തം ‘‘ദേഹി, താതാ’’തി ആഹ. ‘‘സീലം രക്ഖസി, അമ്മാ’’തി? ‘‘ആമ, രക്ഖാമീ’’തി. ‘‘ഇദം മയാ തുയ്ഹമേവ അത്ഥായ ആഭത’’ന്തി സദ്ധിം യാനകേന ഗേഹദ്വാരേ ഠപേത്വാ പക്കാമി.

സാപി യാവജീവം സീലം രക്ഖിത്വാ തതോ ചുതാ വേപചിത്തിസ്സ അസുരിന്ദസ്സ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, സീലാനിസംസേന അഭിരൂപാ അഹോസി. സോ തസ്സാ വയപ്പത്തകാലേ ‘‘മയ്ഹം ധീതാ അത്തനോ ചിത്തരുചിതം സാമികം ഗണ്ഹതൂ’’തി അസുരേ സന്നിപാതേസി . സക്കോ ‘‘കഹം നു ഖോ സാ നിബ്ബത്താ’’തി ഓലോകേന്തോ തത്ഥ നിബ്ബത്തഭാവം ഞത്വാ ‘‘സുജാ ചിത്തരുചിതം സാമികം ഗണ്ഹന്തീ മം ഗണ്ഹിസ്സതീ’’തി അസുരവണ്ണം മാപേത്വാ തത്ഥ അഗമാസി. സുജം അലങ്കരിത്വാ സന്നിപാതട്ഠാനം ആനേത്വാ ‘‘ചിത്തരുചിതം സാമികം ഗണ്ഹാ’’തി ആഹംസു. സാ ഓലോകേന്തീ സക്കം ദിസ്വാ പുബ്ബേപി സിനേഹവസേന ഉപ്പന്നപേമേന മഹോഘേന വിയ അജ്ഝോത്ഥടഹദയാ ഹുത്വാ ‘‘അയം മേ സാമികോ’’തി വത്വാ തസ്സ ഉപരി പുപ്ഫദാമം ഖിപിത്വാ അഗ്ഗഹേസി. അസുരാ ‘‘അമ്ഹാകം രാജാ ഏത്തകം കാലം ധീതു അനുച്ഛവികം അലഭിത്വാ ഇദാനി ലഭതി , അയമേവസ്സാ ധീതു പിതാമഹതോ മഹല്ലകോ അനുച്ഛവികോ’’തി ലജ്ജമാനാ പക്കമിംസു. സോ തം ദേവനഗരം ആനേത്വാ അഡ്ഢതേയ്യാനം നാടികാകോടീനം ജേട്ഠികം കത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ഏവം ഭിക്ഖു പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ ദേവനഗരേ രജ്ജം കാരയമാനാ അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജന്താപി പാണാതിപാതം ന കരിംസു, ത്വം നാമ ഏവരൂപേ നിയ്യാനികേ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ അപരിസ്സാവിതം സപാണകം ഉദകം പിവിസ്സസീ’’തി തം ഭിക്ഖും ഗരഹിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ മാതലിസങ്ഗാഹകോ ആനന്ദോ അഹോസി, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കുലാവകജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൩൨] ൨. നച്ചജാതകവണ്ണനാ

രുദം മനുഞ്ഞന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ബഹുഭണ്ഡികം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ **ദേവധമ്മജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൮) വുത്തസദിസമേവ. സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും ‘‘സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ബഹുഭണ്ഡോ’’തി പുച്ഛി. ‘‘ആമ, ഭന്തേ’’തി. ‘‘കിംകാരണാ ത്വം ഭിക്ഖു ബഹുഭണ്ഡോ ജാതോസീ’’തി? സോ ഏത്തകം സുത്വാവ കുദ്ധോ നിവാസനപാരുപനം ഛഡ്ഡേത്വാ ‘‘ഇമിനാ ദാനി നീഹാരേന വിചരാമീ’’തി സത്ഥു പുരതോ നഗ്ഗോ അട്ഠാസി. മനുസ്സാ ‘‘ധീ ധീ’’തി ആഹംസു. സോ തതോ പലായിത്വാ ഹീനായാവത്തോ. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ ‘‘സത്ഥു നാമ പുരതോ ഏവരൂപം കരിസ്സതീ’’തി തസ്സ അഗുണകഥം കഥേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി ഭിക്ഖൂ

പുച്ഛി. ഭന്തേ, ‘‘സോ ഹി നാമ ഭിക്ഖു തുമ്ഹാകം പുരതോ ചതുപരിസമജ്ഝേ ഹിരോത്തപ്പം പഹായ ഗാമദാരകോ വിയ നഗ്ഗോ ഠത്വാ മനുസ്സേഹി ജിഗുച്ഛിയമാനോ ഹീനായാവത്തിത്വാ സാസനാ പരിഹീനോ’’തി തസ്സ അഗുണകഥായ നിസിന്നാമ്ഹാതി. സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ സോ ഭിക്ഖു ഹിരോത്തപ്പാഭാവേന രതനസാസനാ പരിഹീനോ, പുബ്ബേ ഇത്ഥിരതനപടിലാഭതോപി പരിഹീനോയേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ പഠമകപ്പേ ചതുപ്പദാ സീഹം രാജാനം അകംസു, മച്ഛാ ആനന്ദമച്ഛം, സകുണാ സുവണ്ണഹംസം. തസ്സ പന സുവണ്ണഹംസരാജസ്സ ധീതാ ഹംസപോതികാ അഭിരൂപാ അഹോസി. സോ തസ്സാ വരം അദാസി, സാ അത്തനോ ചിത്തരുചിതം സാമികം വാരേസി. ഹംസരാജാ തസ്സാ വരം ദത്വാ ഹിമവന്തേ സബ്ബേ സകുണേ സന്നിപാതാപേസി, നാനപ്പകാരാ ഹംസമോരാദയോ സകുണഗണാ സമാഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം മഹന്തേ പാസാണതലേ സന്നിപതിംസു. ഹംസരാജാ ‘‘അത്തനോ ചിത്തരുചിതം സാമികം ആഗന്ത്വാ ഗണ്ഹാതൂ’’തി ധീതരം പക്കോസാപേസി. സാ സകുണസങ്ഘം ഓലോകേന്തീ മണിവണ്ണഗീവം ചിത്രപേഖുണം മോരം ദിസ്വാ ‘‘അയം മേ സാമികോ ഹോതൂ’’തി ആരോചേസി. സകുണസങ്ഘാ മോരം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹംസു ‘‘സമ്മ മോര, അയം രാജധീതാ ഏത്തകാനം സകുണാനം മജ്ഝേ സാമികം രോചേന്തീ തയി രുചിം ഉപ്പാദേസീ’’തി. മോരോ ‘‘അജ്ജാപി താവ മേ ബലം ന പസ്സതീ’’തി അതിതുട്ഠിയാ ഹിരോത്തപ്പം ഭിന്ദിത്വാ താവ മഹതോ സകുണസങ്ഘസ്സ മജ്ഝേ പക്ഖേ പസാരേത്വാ നച്ചിതും ആരഭി, നച്ചന്തോ അപ്പടിച്ഛന്നോ അഹോസി.

സുവണ്ണഹംസരാജാ ലജ്ജിതോ ‘‘ഇമസ്സ നേവ അജ്ഝത്തസമുട്ഠാനാ ഹിരീ അത്ഥി, ന ബഹിദ്ധാസമുട്ഠാനം ഓത്തപ്പം, നാസ്സ ഭിന്നഹിരോത്തപ്പസ്സ മമ ധീതരം ദസ്സാമീ’’തി സകുണസങ്ഘമജ്ഝേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൨. ‘‘രുദം മനുഞ്ഞം രുചിരാ ച പിട്ഠി, വേളുരിയവണ്ണൂപനിഭാ ച ഗീവാ;
ബ്യാമമത്താനി ച പേഖുണാനി, നച്ചേന തേ ധീതരം നോ ദദാമീ’’തി.

തത്ഥ **രുദം മനുഞ്ഞ**ന്തി ത-കാരസ്സ ദ-കാരോ കതോ, രുതം മനാപം, വസ്സിതസദ്ദോ മധുരോതി അത്ഥോ. **രുചിരാ ച പിട്ഠീ**തി പിട്ഠിപി തേ ചിത്രാ ചേവ സോഭനാ ച. **വേളുരിയവണ്ണൂപനിഭാ**തി വേളുരിയമണിവണ്ണസദിസാ. **ബ്യാമമത്താനീ**തി ഏകബ്യാമപ്പമാണാനി. **പേഖുണാനീ**തി പിഞ്ഛാനി. **നച്ചേന തേ ധീതരം നോ ദദാമീ**തി ഹിരോത്തപ്പം ഭിന്ദിത്വാ നച്ചിതഭാവേനേവ തേ ഏവരൂപസ്സ നില്ലജ്ജസ്സ ധീതരം നോ ദദാമീതി വത്വാ ഹംസരാജാ തസ്മിംയേവ പരിസമജ്ഝേ അത്തനോ ഭാഗിനേയ്യസ്സ ഹംസപോതകസ്സ ധീതരം അദാസി. മോരോ ഹംസപോതികം അലഭിത്വാ ലജ്ജിത്വാ തതോവ ഉപ്പതിത്വാ പലായി. ഹംസരാജാപി അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ഏസ ഹിരോത്തപ്പം ഭിന്ദിത്വാ രതനസാസനാ പരിഹീനോ, പുബ്ബേപി ഇത്ഥിരതനപടിലാഭതോ പരിഹീനോയേവാ’’തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ മോരോ ബഹുഭണ്ഡികോ അഹോസി, ഹംസരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

നച്ചജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൩൩] ൩. സമ്മോദമാനജാതകവണ്ണനാ

സമ്മോദമാനാതി ഇദം സത്ഥാ കപിലവത്ഥും ഉപനിസ്സായ നിഗ്രോധാരാമേ വിഹരന്തോ ചുമ്ബടകകലഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ **കുണാലജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൧.കുണാലജാതക) ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന സത്ഥാ ഞാതകേ ആമന്തേത്വാ ''മഹാരാജാ ഞാതകാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം വിഗ്ഗഹോ നാമ ന യുത്തോ, തിരച്ഛാനഗതാപി ഹി പുബ്ബേ സമഗ്ഗകാലേ പച്ചാമിത്തേ അഭിഭവിത്വാ സോത്ഥിം പത്താ യദാ വിവാദമാപന്നാ, തദാ മഹാവിനാസം പത്താ''തി വത്വാ ഞാതിരാജകുലേഹി ആയാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ വട്ടകയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അനേകവട്ടകസഹസ്സപരിവാരോ അരഞ്ഞേ പടിവസതി. തദാ ഏകോ വട്ടകലുദ്ദകോ തേസം വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ വട്ടകവസ്സിതം കത്വാ തേസം സന്നിപതിതഭാവം ഞത്വാ തേസം ഉപരി ജാലം ഖിപിത്വാ പരിയന്തേസു മദ്ദന്തോ സബ്ബേ ഏകതോ കത്വാ പച്ഛിം പൂരേത്വാ ഘരം ഗന്ത്വാ തേ വിക്കിണിത്വാ തേന മൂലേന ജീവികം കപ്പേതി. അഥേകദിവസം ബോധിസത്തോ തേ വട്ടകേ ആഹ - ''അയം സാകുണികോ അമ്ഹാകം ഞാതകേ വിനാസം പാപേതി, അഹം ഏകം ഉപായം ജാനാമി, ഏനേസ അമ്ഹേ ഗണ്ഹിതും ന സക്ഖിസ്സതി, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ ഏതേന തുമ്ഹാകം ഉപരി ജാലേ ഖിത്തമത്തേ ഏകേകോ ഏകേകസ്മിം ജാലക്ഖികേ സീസം ഠപേത്വാ ജാലം ഉക്ഖിപിത്വാ ഇച്ഛിതട്ഠാനം ഹരിത്വാ ഏകസ്മിം കണ്ടകഗുമ്ബേ പക്ഖിപഥ, ഏവം സന്തേ ഹേട്ഠാ തേന തേന ഠാനേന പലായിസ്സാമാ''തി. തേ സബ്ബേ ''സാധൂ''തി പടിസ്സുണിംസു. ദുതിയദിവസേ ഉപരി ജാലേ ഖിത്തേ തേ ബോധിസത്തേന വുത്തനയേനേവ ജാലം ഉക്ഖിപിത്വാ ഏകസ്മിം കണ്ടകഗുമ്ബേ ഖിപിത്വാ സയം ഹേട്ഠാഭാഗേന തതോ തതോ പലായിംസു. സാകുണികസ്സ ഗുമ്ബതോ ജാലം മോചേന്തസ്സേവ വികാലോ ജാതോ, സോ തുച്ഛഹത്ഥോവ അഗമാസി.

പുനദിവസതോ പട്ഠായപി വട്ടകാ തഥേവ കരോന്തി. സോപി യാവ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനാ ജാലമേവ മോചേന്തോ കിഞ്ചി അലഭിത്വാ തുച്ഛഹത്ഥോവ ഗേഹം ഗച്ഛതി. അഥസ്സ ഭരിയാ കുജ്ഝിത്വാ ''ത്വം ദിവസേ ദിവസേ തുച്ഛഹത്ഥോ ആഗച്ഛസി, അഞ്ഞമ്പി തേ ബഹി പോസിതബ്ബട്ഠാനം അത്ഥി മഞ്ഞേ''തി ആഹ. സാകുണികോ ''ഭദ്ദേ, മമ അഞ്ഞം പോസിതബ്ബട്ഠാനം നത്ഥി, അപിച ഖോ പന തേ വട്ടകാ സമഗ്ഗാ ഹുത്വാ ചരന്തി, മയാ ഖിത്തമത്തേ ജാലം ആദായ കണ്ടകഗുമ്ബേ ഖിപിത്വാ ഗച്ഛന്തി, ന ഖോ പനേതേ സബ്ബകാലമേവ സമ്മോദമാനാ വിഹരിസ്സന്തി, ത്വം മാ ചിന്തയി, യദാ തേ വിവാദമാപജ്ജിസ്സന്തി, തദാ തേ സബ്ബേവ ആദായ തവ മുഖം ഹാസയമാനോ ആഗച്ഛിസ്സാമീ''തി വത്വാ ഭരിയായ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൩.''സമ്മോദമാനാ ഗച്ഛന്തി, ജാലമാദായ പക്ഖിനോ;
യദാ തേ വിവദിസ്സന്തി, തദാ ഏഹിന്തി മേ വസ''ന്തി.

തത്ഥ **യദാ തേ വിവദിസ്സന്തീ**തി യസ്മിം കാലേ തേ വട്ടകാ നാനാലദ്ധികാ നാനാഗാഹാ ഹുത്വാ വിവദിസ്സന്തി, കലഹം കരിസ്സന്തീതി അത്ഥോ. **തദാ ഏഹിന്തി മേ വസ**ന്തി തസ്മിം കാലേ സബ്ബേപി തേ മമ വസം ആഗച്ഛിസ്സന്തി.

അഥാഹം തേ ഗഹേത്വാ തവ മുഖം ഹാസേന്തോ ആഗച്ഛിസ്സാമീതി ഭരിയം സമസ്സാസേസി.

കതിപാഹസ്സേവ പന അച്ചയേന ഏകോ വട്ടകോ ഗോചരഭൂമിം ഓതരന്തോ അസല്ലക്ഖേത്വാ അഞ്ഞസ്സ സീസം അക്കമി, ഇതരോ "കോ മം സീസേ അക്കമീ"തി കുജ്ഝി. "അഹം അസല്ലക്ഖേത്വാ അക്കമിം, മാ കുജ്ഝീ"തി വുത്തേപി കുജ്ഝിയേവ. തേ പുനപ്പുനം കഥേന്താ "ത്വമേവ മഞ്ഞേ ജാലം ഉക്ഖിപസീ"തി അഞ്ഞമഞ്ഞം വിവാദം കരിംസു. തേസു വിവദന്തേസു ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി "വിവാദകേ സോത്ഥിഭാവോ നാമ നത്ഥി, ഇദാനേവ തേ ജാലം ന ഉക്ഖിപിസ്സന്തി, തതോ മഹന്തം വിനാസം പാപുണിസ്സന്തി, സാകുണികോ ഓകാസം ലഭിസ്സതി, മയാ ഇമസ്മിം ഠാനേ ന സക്കാ വസിതു"ന്തി. സോ അത്തനോ പരിസം ആദായ അഞ്ഞത്ഥ ഗതോ. സാകുണികോപി ഖോ കതിപാഹച്ചയേന ആഗന്ത്വാ വട്ടകവസ്സിതം വസ്സിത്വാ തേസം സന്നിപതിതാനം ഉപരി ജാലം ഖിപി. അഥേകോ വട്ടകോ "തുയ്ഹം കിര ജാലം ഉക്ഖിപന്തസ്സേവ മത്ഥകേ ലോമാനി പതിതാനി, ഇദാനി ഉക്ഖിപാ"തി ആഹ. അപരോ "തുയ്ഹം കിര ജാലം ഉക്ഖിപന്തസ്സേവ ദ്വീസു പക്ഖേസു പത്താനി പതിതാനി, ഇദാനി ഉക്ഖിപാ"തി ആഹ. ഇതി തേസം "ത്വം ഉക്ഖിപ, ത്വം ഉക്ഖിപാ"തി വദന്താനഞ്ഞേവ സാകുണികോ ജാലം ഉക്ഖിപിത്വാ സബ്ബേവ തേ ഏകതോ കത്വാ പച്ഛിം പൂരേത്വാ ഭരിയം ഹാസയമാനോ ഗേഹം അഗമാസി.

സത്ഥാ "ഏവം മഹാരാജാ ഞാതകാനം കലഹോ നാമ ന യുത്തോ, കലഹോ വിനാസമൂലമേവ ഹോതീ"തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ അപണ്ഡിതവട്ടകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, പണ്ഡിതവട്ടകോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സമ്മോദമാനജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൩൪] ൪. മച്ഛജാതകവണ്ണനാ

ന മം സീതം ന മം ഉണ്ഹന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുച്ഛി. "സച്ചം, ഭഗവാ"തി. "കേനാസി ഉക്കണ്ഠാപിതോ"തി? "പുരാണദുതിയികാ മേ, ഭന്തേ മധുരഹത്ഥരസാ, തം ജഹിതും ന സക്കോമീ"തി. അഥ നം സത്ഥാ "ഭിക്ഖു ഏസാ ഇത്ഥീ തവ അനത്ഥകാരികാ , പുബ്ബേപി ത്വം ഏതം നിസ്സായ മരണം പാപുണന്തോ മം ആഗമ്മ മരണാ മുത്തോ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ പുരോഹിതോ അഹോസി. തദാ കേവട്ടാ നദിയം ജാലം ഖിപിംസു. അഥേകോ മഹാമച്ഛോ രതിവസേന അത്തനോ മച്ഛിയാ സദ്ധിം കീളമാനോ ആഗച്ഛതി. തസ്സ സാ മച്ഛീ പുരതോ ഗച്ഛമാനാ ജാലഗന്ധം ഘായിത്വാ ജാലം പരിഹരമാനാ ഗതാ. സോ പന കാമഗിദ്ധോ ലോലമച്ഛോ ജാലകുച്ഛിമേവ പവിട്ഠോ. കേവട്ടാ തസ്സ ജാലം പവിട്ഠഭാവം ഞത്വാ ജാലം ഉക്ഖിപിത്വാ മച്ഛം ഗഹേത്വാ അമാരേത്വാവ വാലികാപിട്ഠേ ഖിപിത്വാ "ഇമം അങ്ഗാരേസു പചിത്വാ ഖാദിസ്സാമാ"തി അങ്ഗാരേ കരോന്തി, സൂലം തച്ഛേന്തി. മച്ഛോ "ഏതം അങ്ഗാരതാപനം വാ സൂലവിജ്ഝനം വാ അഞ്ഞം വാ പന ദുക്ഖം ന മം

കിലമേതി, യം പനേസാ മച്ഛീ ‘അഞ്ഞം സോ നൂന രതിയാ ഗതോ’തി മയി ദോമനസ്സം ആപജ്ജതി, തമേവ മം ബാധതീ”തി പരിദേവമാനോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൪.“ന മം സീതം ന മം ഉണ്ഹം, ന മം ജാലസ്മി ബാധനം;
യഞ്ച മം മഞ്ഞതേ മച്ഛീ, അഞ്ഞം സോ രതിയാ ഗതോ”തി.

തത്ഥ **ന മം സീതം ന മം ഉണ്ഹ**ന്തി മച്ഛാനം ഉദകാ നീഹടകാലേ സീതം ഹോതി, തസ്മിം വിഗതേ ഉണ്ഹം ഹോതി, തദുഭയമ്പി സന്ധായ “ന മം സീതം ന മം ഉണ്ഹം ബാധതീ”തി പരിദേവതി. യമ്പി അങ്ഗാരേസു പച്ചനമൂലകം ദുക്ഖം ഭവിസ്സതി, തമ്പി സന്ധായ “ന മം ഉണ്ഹ”ന്തി പരിദേവതേവ. **ന മം ജാലസ്മി ബാധന**ന്തി യമ്പി മേ ജാലസ്മിം ബാധനം അഹോസി, തമ്പി മം ന ബാധേതീതി പരിദേവതി. **“യഞ്ച മ”**ന്തിആദീസു അയം പിണ്ഡത്ഥോ - സാ മച്ഛീ മമ ജാലേ പതിതസ്സ ഇമേഹി കേവട്ടേഹി ഗഹിതഭാവം അജാനന്തീ മം അപസ്സമാനാ “സോ മച്ഛോ ഇദാനി അഞ്ഞം മച്ഛിം കാമരതിയാ ഗതോ ഭവിസ്സതീ”തി ചിന്തേതി, തം തസ്സാ ദോമനസ്സപ്പത്തായ ചിന്തനം മം ബാധതീതി വാലികാപിട്ഠേ നിപന്നോ പരിദേവതി.

തസ്മിം സമയേ പുരോഹിതോ ദാസപരിവുതോ ന്ഹാനത്ഥായ നദീതീരം ആഗതോ. സോ പന സബ്ബരുതഞ്ഞൂ ഹോതി. തേനസ്സ മച്ഛപരിദേവനം സുത്വാ ഏതദഹോസി “അയം മച്ഛോ കിലേസവസേന പരിദേവതി, ഏവം ആതുരചിത്തോ ഖോ പനേസ മീയമാനോ നിരയേയേവ നിബ്ബത്തിസ്സതി, അഹമസ്സ അവസ്സയോ ഭവിസ്സാമീ”തി കേവട്ടാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ “അമ്ഭോ തുമ്ഹേ അമ്ഹാകം ഏകദിവസമ്പി ബ്യഞ്ജനത്ഥായ മച്ഛം ന ദേഥാ”തി ആഹ. കേവട്ടാ “കിം വദേഥ, സാമി, തുമ്ഹാകം രുച്ചനകമച്ഛം ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛഥാ”തി ആഹംസു. “അമ്ഹാകം അഞ്ഞേന കമ്മം നത്ഥി, ഇമഞ്ഞേവ ദേഥാ”തി. “ഗണ്ഹഥ സാമീ”തി. ബോധിസത്തോ തം ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഗഹേത്വാ നദീതീരേ നിസീദിത്വാ “അമ്ഭോ മച്ഛ, സചേ താഹം അജ്ജ ന പസ്സേയ്യം, ജീവിതക്ഖയം പാപുണേയ്യാസി, ഇദാനി ഇതോ പട്ഠായ മാ കിലേസവസികോ അഹോസീ”തി ഓവദിത്വാ ഉദകേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ന്ഹത്വാ നഗരം പാവിസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. സത്ഥാപി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ മച്ഛീ പുരാണദുതിയികാ അഹോസി, മച്ഛോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു പുരോഹിതോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

മച്ഛജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൩൫] ൫. വട്ടകജാതകവണ്ണനാ

സന്തി പക്ഖാ അപതനാതി ഇദം സത്ഥാ മഗധേസു ചാരികം ചരമാനോ ദാവഗ്ഗിനിബ്ബാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സത്ഥാ മഗധേസു ചാരികം ചരമാനോ അഞ്ഞതരസ്മിം മഗധഗാമകേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ഭിക്ഖുഗണപരിവുതോ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. തസ്മിം സമയേ മഹാഡാഹോ ഉട്ഠഹി, പുരതോ ച പച്ഛതോ ച ബഹൂ ഭിക്ഖൂ ദിസ്സന്തി, സോപി ഖോ അഗ്ഗി ഏകധൂമോ ഏകജാലോ ഹുത്വാ അവത്ഥരമാനോ ആഗച്ഛതേവ. തത്ഥേകേ പുഥുജ്ജനഭിക്ഖൂ മരണഭയഭീതാ

‘‘പടഗ്ഗിം ദസ്സാമ, തേന ദഡ്ഢട്ഠാനം ഇതരോ അഗ്ഗി ന ഓത്ഥരിസ്സതീ’’തി അരണിസഹിതം നീഹരിത്വാ അഗ്ഗിം കരോന്തി. അപരേ ആഹംസു ‘‘ആവുസോ, തുമ്ഹേ കിം നാമ കരോഥ, ഗഗനമജ്ഝേ ഠിതം ചന്ദമണ്ഡലം, പാചീനലോകധാതുതോ ഉഗ്ഗച്ഛന്തം സഹസ്സരംസിപടിമണ്ഡിതം സൂരിയമണ്ഡലം, വേലായ തീരേ ഠിതാ സമുദ്ദം, സിനേരും നിസ്സായ ഠിതാ സിനേരും അപസ്സന്താ വിയ സദേവകേ ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലം അത്തനാ സദ്ധിം ഗച്ഛന്തമേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അനോലോകേത്വാ ‘പടഗ്ഗിം ദേമാ’തി വദഥ, ബുദ്ധബലം നാമ ന ജാനാഥ, ഏഥ സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സാമാ’’തി. തേ പുരതോ ച പച്ഛതോ ച ഗച്ഛന്താ സബ്ബേപി ഏകതോ ഹുത്വാ ദസബലസ്സ സന്തികം അഗമംസു. സത്ഥാ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ അഞ്ഞതരസ്മിം പദേസേ അട്ഠാസി. ദാവഗ്ഗി അഭിഭവന്തോ വിയ വിരവന്തോ ആഗച്ഛതി. ആഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ ഠിതട്ഠാനം പത്വാ തസ്സ പദേസസ്സ സമന്താ സോളസകരീസമത്തട്ഠാനം പത്തോ ഉദകേ ഓപിലാപിതതിണുക്കാ വിയ നിബ്ബായി, വിനിബ്ബേധതോ ദ്വത്തിംസകരീസമത്തട്ഠാനം അവത്ഥരിതും നാസക്ഖി.

ഭിക്ഖൂ സത്ഥു ഗുണകഥം ആരഭിംസു - ‘‘അഹോ ബുദ്ധാനം ഗുണാ നാമ, അയഞ്ഹി നാമ അചേതനോ അഗ്ഗി ബുദ്ധാനം ഠിതട്ഠാനം അവത്ഥരിതും ന സക്കോതി, ഉദകേ തിണുക്കാ വിയ നിബ്ബായതി, അഹോ ബുദ്ധാനം ആനുഭാവോ നാമാ’’തി. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഏതം ഏതരഹി മയ്ഹം ബലം, യം ഇമം ഭൂമിപ്പദേസം പത്വാ ഏസ അഗ്ഗി നിബ്ബായതി. ഇദം പന മയ്ഹം പോരാണകസച്ചബലം. ഇമസ്മിഞ്ഹി പദേസേ സകലമ്പി ഇമം കപ്പം അഗ്ഗി ന ജലിസ്സതി, കപ്പട്ഠിയപാടിഹാരിയം നാമേത’’ന്തി ആഹ. അഥായസ്മാ ആനന്ദോ സത്ഥു നിസീദനത്ഥായ ചതുഗ്ഗുണം സങ്ഘാടിം പഞ്ഞപേസി, നിസീദി സത്ഥാ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ. ഭിക്ഖുസങ്ഘോപി തഥാഗതം വന്ദിത്വാ പരിവാരേത്വാ നിസീദി. അഥ സത്ഥാ ‘‘ഇദം താവ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം പാകടം, അതീതം പടിച്ഛന്നം, തം നോ പാകടം കരോഥാ’’തി ഭിക്ഖൂഹി ആയാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ മഗധരട്ഠേ തസ്മിംയേവ പദേസേ ബോധിസത്തോ വട്ടകയോനിയം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ മാതുകുച്ഛിതോ ജാതോ അണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ നിക്ഖന്തകാലേ മഹാഗേണ്ഡുകപ്പമാണോ വട്ടകപോതകോ അഹോസി. അഥ നം മാതാപിതരോ കുലാവകേ നിപജ്ജാപേത്വാ മുഖതുണ്ഡകേന ഗോചരം ആഹരിത്വാ പോസേന്തി. തസ്സ പക്ഖേ പസാരേത്വാ ആകാസേ ഗമനബലം വാ പാദേ ഉക്ഖിപിത്വാ ഥലേ ഗമനബലം വാ നത്ഥി. തഞ്ച പദേസം സംവച്ഛരേ സംവച്ഛരേ ദാവഗ്ഗി ഗണ്ഹാതി, സോ തസ്മിമ്പി സമയേ മഹാരവം രവന്തോ തം പദേസം ഗണ്ഹി, സകുണസങ്ഘാ അത്തനോ അത്തനോ കുലാവകേഹി നിക്ഖമിത്വാ മരണഭയഭീതാ വിരവന്താ പലായന്തി, ബോധിസത്തസ്സപി മാതാപിതരോ മരണഭയഭീതാ ബോധിസത്തം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിംസു. ബോധിസത്തോ കുലാവകേ നിപന്നകോവ ഗീവം ഉക്ഖിപിത്വാ അവത്ഥരിത്വാ ആഗച്ഛന്തം അഗ്ഗിം ദിസ്വാ ചിന്തേസി ‘‘സചേ മയ്ഹം പക്ഖേ പസാരേത്വാ ആകാസേന ഗമനബലം ഭവേയ്യ, ഉപ്പതിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛേയ്യം. സചേ പാദേ ഉക്ഖിപിത്വാ ഗമനബലം ഭവേയ്യ, പദവാരേന അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛേയ്യം. മാതാപിതരോപി ഖോ മേ മരണഭയഭീതാ മം ഏകകം പഹായ അത്താനം പരിത്തായന്താ പലാതാ. ഇദാനി മേ അഞ്ഞം പടിസരണം നത്ഥി, അതാണോമ്ഹി അസരണോ, കിം നു ഖോ അജ്ജ മയാ കാതും വട്ടതീ’’തി.

അഥസ്സ ഏതദഹോസി “ഇമസ്മിം ലോകേ സീലഗുണോ നാമ അത്ഥി, സച്ചഗുണോ നാമ അത്ഥി, അതീതേ പാരമിയോ പൂരേത്വാ ബോധിമൂലേ നിസീദിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധാ സീലസമാധിപഞ്ഞാവിമുത്തിവിമുത്തിഞാണദസ്സനസമ്പന്നാ സച്ചാനുദ്ദയകാരുഞ്ഞഖന്തിസമന്നാഗതാ സബ്ബസത്തേസു സമപ്പവത്തമേത്താഭാവനാ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധാ നാമ അത്ഥി, തേഹി ച പടിവിദ്ധാ ധമ്മഗുണാ നാമ അത്ഥി, മയി ചാപി ഏകം സച്ചം അത്ഥി, സംവിജ്ജമാനോ ഏകോ സഭാവധമ്മോ പഞ്ഞായതി, തസ്മാ അതീതേ ബുദ്ധേ ചേവ തേഹി പടിവിദ്ധഗുണേ ച ആവജ്ജേത്വാ മയി വിജ്ജമാനം സച്ചസഭാവധമ്മം ഗഹേത്വാ സച്ചകിരിയം കത്വാ അഗ്ഗിം പടിക്കമാപേത്വാ അജ്ജ മയാ അത്തനോ ചേവ സേസസകുണാനഞ്ച സോത്ഥിഭാവം കാതും വട്ടതീ”തി. തേന വുത്തം -

“അത്ഥി ലോകേ സീലഗുണോ, സച്ചം സോചേയ്യനുദ്ദയാ;
തേന സച്ചേന കാഹാമി, സച്ചകിരിയമനുത്തരം.

“ആവജ്ജേത്വാ ധമ്മബലം, സരിത്വാ പുബ്ബകേ ജിനേ;
സച്ചബലമവസ്സായ, സച്ചകിരിയമകാസഹ”ന്തി. (ചരിയാ॰ ൩.൭൯-൮൦);

അഥ ബോധിസത്തോ അതീതേ പരിനിബ്ബുതാനം ബുദ്ധാനം ഗുണേ ആവജ്ജേത്വാ അത്തനി വിജ്ജമാനം സച്ചസഭാവം ആരബ്ഭ സച്ചകിരിയം കരോന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൭. “സന്തി പക്ഖാ അപതനാ, സന്തി പാദാ അവഞ്ചനാ;
മാതാപിതാ ച നിക്ഖന്താ, ജാതവേദ പടിക്കമാ”തി.

തത്ഥ **സന്തി പക്ഖാ അപതനാ**തി മയ്ഹം പക്ഖാ നാമ അത്ഥി ഉപലബ്ഭന്തി, നോ ച ഖോ സക്കാ ഏതേഹി ഉപ്പതിതും ആകാസേന ഗന്തുന്തി അപതനാ. **സന്തി പാദാ അവഞ്ചനാ**തി പാദാപി മേ അത്ഥി, തേഹി പന വഞ്ചിതും പദവാരഗമനേന ഗന്തും ന സക്കാതി അവഞ്ചനാ. **മാതാപിതാ ച നിക്ഖന്താ**തി യേ ച മം അഞ്ഞത്ഥ നേയ്യും, തേപി മരണഭയേന മാതാപിതരോ നിക്ഖന്താ. **ജാതവേദാ**തി അഗ്ഗിം ആലപതി. സോ ഹി ജാതോവ വേദയതി പഞ്ഞായതി, തസ്മാ “ജാതവേദോ”തി വുച്ചതി. **പടിക്കമാ**തി പടിഗച്ഛ നിവത്താതി ജാതവേദം ആണാപേതി.

ഇതി മഹാസത്തോ “സചേ മയ്ഹം പക്ഖാനം അത്ഥിഭാവോ, തേ ച പസാരേത്വാ ആകാസേ അപതനഭാവോ, പാദാനം അത്ഥിഭാവോ, തേ ച ഉക്ഖിപിത്വാ അവഞ്ചനഭാവോ, മാതാപിതൂനം മം കുലാവകേയേവ ഛഡ്ഡേത്വാ പലാതഭാവോ ച സച്ചോ സഭാവഭൂതോയേവ, ജാതവേദ, ഏതേന സച്ചേന ത്വം ഇതോ പടിക്കമാ”തി കുലാവകേ നിപന്നകോവ സച്ചകിരിയം അകാസി. തസ്സ സഹ സച്ചകിരിയായ സോളസകരീസമത്തേ ഠാനേ ജാതവേദോ പടിക്കമി. പടിക്കമന്തോ ച ന ഝായമാനോവ അഞ്ഞം ഗതോ, ഉദകേ പന ഓപിലാപിതാ ഉക്കാ വിയ തത്ഥേവ നിബ്ബായി. തേന വുത്തം -

“സഹ സച്ചേ കതേ മയ്ഹം, മഹാപജ്ജലിതോ സിഖീ;
വജ്ജേസി സോളസ കരീസാനി, ഉദകം പത്വാ യഥാ സിഖീ”തി. (ചരിയാ॰ ൩.൮൨);

തം പന ഠാനം സകലേപി ഇമസ്മിം കപ്പേ അഗ്ഗിനാ അനഭിഭവനീയത്താ കപ്പട്ഠിയപാടിഹാരിയം നാമ ജാതം. ഏവം ബോധിസത്തോ സച്ചകിരിയം കത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്സ വനസ്സ അഗ്ഗിനാ അനജ്ഝോത്ഥരണം ഏതരഹി മയ്ഹം ബലം, പോരാണം പനേതം വട്ടപോതകകാലേ മയ്ഹമേവ സച്ചബല''ന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി. സച്ചപരിയോസാനേ കേചി സോതാപന്നാ അഹേസും, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ, കേചി അരഹത്തം പത്താതി. സത്ഥാപി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മാതാപിതരോ ഏതരഹി മാതാപിതരോവ അഹേസും, വട്ടകരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

വട്ടകജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൩൬] ൬. സകുണജാതകവണ്ണനാ

യം നിസ്സിതാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദഡ്ഢപണ്ണസാലം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകോ കിര ഭിക്ഖു സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ജേതവനതോ നിക്ഖമ്മ കോസലേസു ഏകം പച്ചന്തഗാമം നിസ്സായ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞസേനാസനേ വസതി. അഥസ്സ പഠമമാസേയേവ പണ്ണസാലാ ഝയ്ഹിത്ഥ. സോ ''പണ്ണസാലാ മേ ദഡ്ഢാ, ദുക്ഖം വസാമീ''തി മനുസ്സാനം ആചിക്ഖി. മനുസ്സാ ''ഇദാനി നോ ഖേത്തം പരിസുക്ഖം, കേദാരേ പായേത്വാ കരിസ്സാമ'', തസ്മിം പായിതേ ''ബീജം വപിത്വാ'', ബീജേ വുത്തേ ''വതിം കത്വാ'', വതിയാ കതായ ''നിദ്ദായിത്വാ, ലായിത്വാ, മദ്ദിത്വാ''തി ഏവം തം തം കമ്മം അപദിസന്തായേവ തേമാസം വീതിനാമേസും. സോ ഭിക്ഖു തേമാസം അജ്ഝോകാസേ ദുക്ഖം വസന്തോ കമ്മട്ഠാനം വഡ്ഢേത്വാ വിസേസം നിബ്ബത്തേതും നാസക്ഖി. പവാരേത്വാ പന സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ''കിം ഭിക്ഖു സുഖേന വസ്സംവുത്ഥോസി, കമ്മട്ഠാനം തേ മത്ഥകം പത്ത''ന്തി പുച്ഛി. സോ തം പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ ''സേനാസനസപ്പായസ്സ മേ അഭാവേന കമ്മട്ഠാനം മത്ഥകം ന പത്ത''ന്തി ആഹ. സത്ഥാ ''പുബ്ബേ ഭിക്ഖു തിരച്ഛാനഗതാപി അത്തനോ സപ്പായാസപ്പായം ജാനിംസു, ത്വം കസ്മാ ന അഞ്ഞാസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സകുണയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ സകുണസങ്ഘപരിവുതോ അരഞ്ഞായതനേ സാഖാവിടപസമ്പന്നം മഹാരുക്ഖം നിസ്സായ വസതി. അഥേകദിവസം തസ്സ രുക്ഖസ്സ സാഖാസു അഞ്ഞമഞ്ഞം ഘംസന്തീസു ചുണ്ണം പതതി, ധൂമോ ഉട്ഠാതി. തം ദിസ്വാ ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി ''ഇമാ ദ്വേ സാഖാ ഏവം ഘംസമാനാ അഗ്ഗിം വിസ്സജ്ജേസ്സന്തി, സോ പതിത്വാ പുരാണപണ്ണാനി ഗണ്ഹിസ്സതി, തതോ പട്ഠായ ഇമമ്പി രുക്ഖം ഝാപേസ്സതി, ന സക്കാ ഇധ അമ്ഹേഹി വസിതും, ഇതോ പലായിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും വട്ടതീ''തി. സോ സകുണസങ്ഘസ്സ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൬. ''യം നിസ്സിതാ ജഗതിരുഹം വിഹങ്ഗമാ, സ്വായം അഗ്ഗിം പമുഞ്ചതി;
ദിസാ ഭജഥ വക്കങ്ഗാ, ജാതം സരണതോ ഭയ''ന്തി.

തത്ഥ **ജഗതിരുഹ**ന്തി ജഗതി വുച്ചതി പഥവീ, തത്ഥ ജാതത്താ രുക്ഖോ “ജഗതിരുഹോ”തി വുച്ചതി. **വിഹങ്ഗമാ**തി വിഹം വുച്ചതി ആകാസം, തത്ഥ ഗമനതോ പക്ഖീ “വിഹങ്ഗമാ”തി വുച്ചന്തി. **ദിസാ ഭജഥാ**തി ഇമം രുക്ഖം മുഞ്ചിത്വാ ഇതോ പലായന്താ ചതസ്സോ ദിസാ ഭജഥ. **വക്കങ്ഗാ**തി സകുണേ ആലപതി. തേ ഹി ഉത്തമങ്ഗം ഗലം കദാചി കദാചി വങ്കം കരോന്തി, തസ്മാ “വക്കങ്ഗാ”തി വുച്ചന്തി. വങ്കാ വാ തേസം ഉഭോസു പസ്സേസു പക്ഖാ ജാതാതി വക്കങ്ഗാ. **ജാതം സരണതോ ഭയ**ന്തി അമ്ഹാകം അവസ്സയരുക്ഖതോയേവ ഭയം നിബ്ബത്തം, ഏഥ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛാമാതി.

ബോധിസത്തസ്സ വചനകരാ പണ്ഡിതസകുണാ തേന സദ്ധിം ഏകപ്പഹാരേനേവ ഉപ്പതിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗതാ. യേ പന അപണ്ഡിതാ, തേ “ഏവമേവ ഏസ ബിന്ദുമത്തേ ഉദകേ കുമ്ഭീലേ പസ്സതീ”തി തസ്സ വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ തത്ഥേവ വസിംസു. തതോ ന ചിരസ്സേവ ബോധിസത്തേന ചിന്തിതാകാരേനേവ അഗ്ഗി നിബ്ബത്തിത്വാ തം രുക്ഖം അഗ്ഗഹേസി. ധൂമേസു ച ജാലാസു ച ഉട്ഠിതാസു ധൂമന്ധാ സകുണാ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും നാസക്ഖിംസു, അഗ്ഗിമ്ഹി പതിത്വാ പതിത്വാ വിനാസം പാപുണിംസു.

സത്ഥാ “ഏവം ഭിക്ഖു പുബ്ബേ തിരച്ഛാനഗതാപി രുക്ഖഗ്ഗേ വസന്താ അത്തനോ സപ്പായാസപ്പായം ജാനന്തി, ത്വം കസ്മാ ന അഞ്ഞാസീ”തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി. സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതോ. സത്ഥാപി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ബോധിസത്തസ്സ വചനകരാ സകുണാ ബുദ്ധപരിസാ അഹേസും, പണ്ഡിതസകുണോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സകുണജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൩൭] ൭. തിത്തിരജാതകവണ്ണനാ

യേ വുഡ്ഢമപചായന്തീതി ഇദം സത്ഥാ സാവത്ഥിം ഗച്ഛന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സേനാസനപടിബാഹനം ആരബ്ഭ കഥേസി. അനാഥപിണ്ഡികേന ഹി വിഹാരം കാരേത്വാ ദൂതേ പേസിതേ സത്ഥാ രാജഗഹാ നിക്ഖമ്മ വേസാലിം പത്വാ തത്ഥ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ “സാവത്ഥിം ഗമിസ്സാമീ”തി മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. തേന ച സമയേന ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം അന്തേവാസികാ പുരതോ പുരതോ ഗന്ത്വാ ഥേരാനം സേനാസനേസു അഗ്ഗഹിതേസ്വേവ “ഇദം സേനാസനം അമ്ഹാകം ഉപജ്ഝായസ്സ, ഇദം ആചരിയസ്സ, ഇദം അമ്ഹാകമേവ ഭവിസ്സതീ”തി സേനാസനാനി പലിബുന്ധേന്തി. പച്ഛാ ആഗതാ ഥേരാ സേനാസനാനി ന ലഭന്തി. സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സാപി അന്തേവാസികാ ഥേരസ്സ സേനാസനം പരിയേസന്താ ന ലഭിംസു. ഥേരോ സേനാസനം അലഭന്തോ സത്ഥു സേനാസനസ്സ അവിദൂരേ ഏകസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസജ്ജായ ച ചങ്കമേന ച രത്തിം വീതിനാമേസി. സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ നിക്ഖമിത്വാ ഉക്കാസി, ഥേരോപി ഉക്കാസി. “കോ ഏസോ”തി? “അഹം, ഭന്തേ, സാരിപുത്തോ”തി. “സാരിപുത്ത, ഇമായ വേലായ ഇധ കിം കരോസീ”തി? “സോ തം പവത്തിം ആരോചേസി”. സത്ഥാ ഥേരസ്സ വചനം സുത്വാ “ഇദാനി താവ മയി ജീവന്തേയേവ ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞമഞ്ഞം അഗാരവാ അപതിസ്സാ വിഹരന്തി, പരിനിബ്ബുതേ കിം നു ഖോ കരിസ്സന്തീ”തി ആവജ്ജേന്തസ്സ ധമ്മസംവേഗോ ഉദപാദി.

സോ പഭാതായ രത്തിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതാപേത്വാ ഭിക്ഖൂ പുച്ഛി "സച്ചം കിര, ഭിക്ഖവേ, ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ പുരതോ പുരതോ ഗന്ത്വാ ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം സേനാസനം പടിബാഹന്തീ"തി. "സച്ചം, ഭഗവാ"തി? തതോ ഛബ്ബഗ്ഗിയേ ഗരഹിത്വാ ധമ്മിം കഥം കത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി "കോ നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഗ്ഗാസനം അഗ്ഗോദകം അഗ്ഗപിണ്ഡം അരഹതീ"തി? ഏകച്ചേ "ഖത്തിയകുലാ പബ്ബജിതോ"തി ആഹംസു, ഏകച്ചേ "ബ്രാഹ്മണകുലാ, ഗഹപതികുലാ പബ്ബജിതോ"തി, അപരേ "വിനയധരോ, ധമ്മകഥികോ, പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീ, ദുതിയസ്സ, തതിയസ്സ, ചതുത്ഥസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീ"തി. അപരേ "സോതാപന്നോ, സകദാഗാമീ, അനാഗാമീ, അരഹാ, തേവിജ്ജോ, ഛളഭിഞ്ഞോ"തി ആഹംസു. ഏവം തേഹി ഭിക്ഖൂഹി അത്തനോ അത്തനോ രുചിവസേന അഗ്ഗാസനാദിരഹാനം കഥിതകാലേ സത്ഥാ ആഹ - "ന, ഭിക്ഖവേ, മയ്ഹം സാസനേ അഗ്ഗാസനാദീനി പത്വാ ഖത്തിയകുലാ പബ്ബജിതോ പമാണം, ന ബ്രാഹ്മണകുലാ പബ്ബജിതോ, ന ഗഹപതികുലാ പബ്ബജിതോ, ന വിനയധരോ, ന സുത്തന്തികോ, ന ആഭിധമ്മികോ, ന പഠമജ്ഝാനാദിലാഭിനോ, ന സോതാപന്നാദയോ പമാണം, അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്മിം സാസനേ യഥാവുഡ്ഢം അഭിവാദനം പച്ചുട്ഠാനം അഞ്ജലികമ്മം സാമീചികമ്മം കാതബ്ബം, അഗ്ഗാസനം അഗ്ഗോദകം അഗ്ഗപിണ്ഡോ ലദ്ധബ്ബോ. ഇദമേത്ഥ പമാണം. തസ്മാ വുഡ്ഢതരോ ഭിക്ഖു ഏതേസം അനുച്ഛവികോ. ഇദാനി ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ മയ്ഹം അഗ്ഗസാവകോ അനുധമ്മചക്കപ്പവത്തകോ മമാനന്തരം സേനാസനം ലദ്ധും അരഹതി, സോ ഇമം രത്തിം സേനാസനം അലഭന്തോ രുക്ഖമൂലേ വീതിനാമേസി, തുമ്ഹേ ഇദാനേവ ഏവം അഗാരവാ അപതിസ്സാ, ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ കിന്തി കത്വാ വിഹരിസ്സഥാ"തി. അഥ നേസം ഓവാദദാനത്ഥായ "പുബ്ബേ, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാപി 'ന ഖോ പനേതം അമ്ഹാകം പതിരൂപം, യം മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം അഗാരവാ അപതിസ്സാ അസഭാഗവുത്തിനോ വിഹരേയ്യാമ, അമ്ഹേസു മഹല്ലകതരം ജാനിത്വാ തസ്സ അഭിവാദനാദീനി കരിസ്സാമാ'തി സാധുകം വീമംസിത്വാ 'അയം നോ മഹല്ലകോ'തി ഞത്വാ തസ്സ അഭിവാദനാദീനി കത്വാ ദേവപഥം പൂരയമാനാ ഗതാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഹിമവന്തപ്പദേസേ ഏകം മഹാനിഗ്രോധം ഉപനിസ്സായ തയോ സഹായാ വിഹരിംസു - തിത്തിരോ, മക്കടോ, ഹത്ഥീതി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം അഗാരവാ അപതിസ്സാ അസഭാഗവുത്തിനോ അഹേസും. അഥ നേസം ഏതദഹോസി "ന യുത്തം അമ്ഹാകം ഏവം വിഹരിതും, യംനൂന മയം യോ നോ മഹല്ലകതരോ, തസ്സ അഭിവാദനാദീനി കരോന്താ വിഹരേയ്യാമാ"തി. "കോ പന നോ മഹല്ലകതരോ"തി ചിന്തേന്താ ഏകദിവസം "അത്ഥേസോ ഉപായോ"തി തയോപി ജനാ നിഗ്രോധമൂലേ നിസീദിത്വാ തിത്തിരോ ച മക്കടോ ച ഹത്ഥിം പുച്ഛിംസു "സമ്മ ഹത്ഥി, ത്വം ഇമം നിഗ്രോധരുക്ഖം കീവപ്പമാണകാലതോ പട്ഠായ ജാനാസീ"തി? സോ ആഹ "സമ്മാ, അഹം തരുണപോതകകാലേ ഇമം നിഗ്രോധഗച്ഛം അന്തരസത്ഥീസു കത്വാ ഗച്ഛാമി, അവത്ഥരിത്വാ ഠിതകാലേ ച പന മേ ഏതസ്സ അഗ്ഗസാഖാ നാഭിം ഘട്ടേതി, ഏവാഹം ഇമം ഗച്ഛകാലതോ പട്ഠായ ജാനാമീ"തി പുന ഉഭോപി ജനാ പുരിമനയേനേവ മക്കടം പുച്ഛിംസു. സോ ആഹ "അഹം സമ്മാ മക്കടച്ഛാപകോ സമാനോ ഭൂമിയം നിസീദിത്വാ ഗീവം അനുക്ഖിപിത്വാവ ഇമസ്സ നിഗ്രോധപോതകസ്സ അഗ്ഗങ്കുരേ ഖാദാമി, ഏവാഹം ഇമം ഖുദ്ദകകാലതോ പട്ഠായ ജാനാമീ"തി. അഥ ഇതരേ ഉഭോപി പുരിമനയേനേവ തിത്തിരം പുച്ഛിംസു. സോ ആഹ "സമ്മാ, പുബ്ബേ

അസുകസ്മിം നാമ ഠാനേ മഹാനിഗ്രോധരുക്ഖോ അഹോസി, അഹം തസ്സ ഫലാനി ഖാദിത്വാ ഇമസ്മിം ഠാനേ വച്ചം പാതേസിം, തതോ എസ രുക്ഖോ ജാതോ, എവാഹം ഇമം അജാതകാലതോ പട്ഠായ ജാനാമി, തസ്മാ അഹം തുമ്ഹേഹി ജാതിയാ മഹല്ലകതരോ''തി.

ഏവം വുത്തേ മക്കടോ ച ഹത്ഥീ ച തിത്തിരപണ്ഡിതം ആഹംസു ''സമ്മ, ത്വം അമ്ഹേഹി മഹല്ലകതരോ, ഇതോ പട്ഠായ മയം തവ സക്കാരഗരുകാരമാനനവന്ദനപൂജനാനി ചേവ അഭിവാദനപച്ചുട്ഠാനഅഞ്ജലികമ്മസാമീചികമ്മാനി ച കരിസ്സാമ, ഓവാദേ ച തേ ഠസ്സാമ, ത്വം പന ഇതോ പട്ഠായ അമ്ഹാകം ഓവാദാനുസാസനിം ദദേയ്യാസീ''തി. തതോ പട്ഠായ തിത്തിരോ തേസം ഓവാദം അദാസി, സീലേസു പതിട്ഠാപേസി, സയമ്പി സീലാനി സമാദിയി. തേ തയോപി ജനാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠായ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഗാരവാ സപ്പതിസ്സാ സഭാഗവുത്തിനോ ഹുത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ ദേവലോകപരായണാ അഹേസും. തേസം തിണ്ണം സമാദാനം തിത്തിരിയം ബ്രഹ്മചരിയം നാമ അഹോസി.

തേ ഹി നാമ, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഗാരവാ സപ്പതിസ്സാ വിഹരിംസു, തുമ്ഹേ ഏവം സ്വാഖാതേ ധമ്മവിനയേ പബ്ബജിത്വാ കസ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം അഗാരവാ അപതിസ്സാ വിഹരഥ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഇതോ പട്ഠായ തുമ്ഹാകം യഥാവുഡ്ഢം അഭിവാദനം പച്ചുട്ഠാനം അഞ്ജലികമ്മം സാമീചികമ്മം, യഥാവുഡ്ഢം അഗ്ഗാസനം അഗ്ഗോദകം അഗ്ഗപിണ്ഡം, ന ഇതോ പട്ഠായ ച നവകതരേന വുഡ്ഢതരോ സേനാസനേന പടിബാഹിതബ്ബോ, യോ പടിബാഹേയ്യ, ആപത്തിദുക്കടസ്സാതി ഏവം സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭.''യേ വുഡ്ഢമപചായന്തി, നരാ ധമ്മസ്സ കോവിദാ;
ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പാസംസാ, സമ്പരായേ ച സുഗ്ഗതീ''തി.

തത്ഥ **യേ വുഡ്ഢമപചായന്തീ**തി ജാതിവുഡ്ഢോ, വയോവുഡ്ഢോ, ഗുണവുഡ്ഢോതി തയോ വുഡ്ഢാ. തേസു ജാതിസമ്പന്നോ ജാതിവുഡ്ഢോ നാമ, വയേ ഠിതോ വയോവുഡ്ഢോ നാമ , ഗുണസമ്പന്നോ ഗുണവുഡ്ഢോ നാമ. തേസു ഗുണസമ്പന്നോ വയോവുഡ്ഢോ ഇമസ്മിം ഠാനേ ''വുഡ്ഢോ''തി അധിപ്പേതോ. **അപചായന്തീ**തി ജേട്ഠാപചായികകമ്മേന പൂജേന്തി. **ധമ്മസ്സ കോവിദാ**തി ജേട്ഠാപചായനധമ്മസ്സ കോവിദാ കുസലാ. **ദിട്ഠേവ ധമ്മേ**തി ഇമസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ. **പാസംസാ**തി പസംസാരഹാ. **സമ്പരായേ ച സുഗ്ഗതീ**തി സമ്പരേതബ്ബേ ഇമം ലോകം ഹിത്വാ ഗന്തബ്ബേ പരലോകേപി തേസം സുഗതിയേവ ഹോതീതി. അയം പനേത്ഥ പിണ്ഡത്ഥോ - ഭിക്ഖവേ, ഖത്തിയാ വാ ഹോന്തു ബ്രാഹ്മണാ വാ വേസ്സാ വാ സുദ്ദാ വാ ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ തിരച്ഛാനഗതാ വാ, യേ കേചി സത്താ ജേട്ഠാപചിതികമ്മേ ഛേകാ കുസലാ ഗുണസമ്പന്നാനം വയോവുഡ്ഢാനം അപചിതിം കരോന്തി, തേ ഇമസ്മിഞ്ച അത്തഭാവേ ജേട്ഠാപചിതികാരകാതി പസംസം വണ്ണനം ഥോമനം ലഭന്തി, കായസ്സ ച ഭേദാ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തന്തീതി.

ഏവം സത്ഥാ ജേട്ഠാപചിതികമ്മസ്സ ഗുണം കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ഹത്ഥിനാഗോ മോഗ്ഗല്ലാനോ അഹോസി,

മക്കടോ സാരിപുത്തോ, തിത്തിരപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

തിത്തിരജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൩൮] ൮. ബകജാതകവണ്ണനാ

നാച്ചന്തം നികതിപ്പഞ്ഞോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചീവരവഡ്ഢകം ഭിക്ഖു ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകോ കിര ജേതവനവാസികോ ഭിക്ഖു യംകിഞ്ചി ചീവരേ കത്തബ്ബം ഛേദനഘട്ടനവിചാരണസിബ്ബനാദികം കമ്മം, തത്ഥ സുകുസലോ. സോ തായ കുസലതായ ചീവരം വഡ്ഢേതി, തസ്മാ ''ചീവരവഡ്ഢകോ'' ത്വേവ പഞ്ഞായിത്ഥ. കിം പനേസ കരോതീതി? ജിണ്ണപിലോതികാസു ഹത്ഥകമ്മം ദസ്സേത്വാ സുഫസ്സികം മനാപം ചീവരം കത്വാ രജനപരിയോസാനേ പിട്ഠോദകേന രജിത്വാ സങ്ഖേന ഘംസിത്വാ ഉജ്ജലം മനുഞ്ഞം കത്വാ നിക്ഖിപതി. ചീവരകമ്മം കാതും അജാനന്താ ഭിക്ഖൂ അഹതേ സാടകേ ഗഹേത്വാ തസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ ''മയം ചീവരം കാതും ന ജാനാമ, ചീവരം നോ കത്വാ ദേഥാ''തി വദന്തി. സോ ''ചീവരം ആവുസോ കരിയമാനം ചിരേന നിട്ഠാതി, മയാ കതചീവരമേവ അത്ഥി, ഇമേ സാടകേ ഠപേത്വാ തം ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി നീഹരിത്വാ ദസ്സേതി. തേ തസ്സ വണ്ണസമ്പത്തിമേവ ദിസ്വാ അന്തരം അജാനന്താ ''ഥിര''ന്തി സഞ്ഞായ അഹതസാടകേ ചീവരവഡ്ഢകസ്സ ദത്വാ തം ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛന്തി. തം തേഹി ഥോകം കിലിട്ഠകാലേ ഉണ്ഹോദകേന ധോവിയമാനം അത്തനോ പകതിം ദസ്സേതി, തത്ഥ തത്ഥ ജിണ്ണട്ഠാനം പഞ്ഞായതി, തേ വിപ്പടിസാരിനോ ഹോന്തി. ഏവം ആഗതാഗതേ പിലോതികാഹി വഞ്ചേന്തോ സോ ഭിക്ഖു സബ്ബത്ഥ പാകടോ ജാതോ.

യഥാ ചേസ ജേതവനേ, തഥാ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമകേപി ഏകോ ചീവരവഡ്ഢകോ ലോകം വഞ്ചേതി. തസ്സ സമ്ഭത്താ ഭിക്ഖൂ ''ഭന്തേ, ജേതവനേ കിര ഏകോ ചീവരവഡ്ഢകോ ഏവം ലോകം വഞ്ചേതീ''തി ആരോചേസും. അഥസ്സ ഏതദഹോസി ''ഹന്ദാഹം, തം നഗരവാസികം വഞ്ചേമീ''തി പിലോതികചീവരം അതിമനാപം കത്വാ സുരത്തം രജിത്വാ തം പാരുപിത്വാ ജേതവനം അഗമാസി. ഇതരോ തം ദിസ്വാവ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ ''ഭന്തേ, ഇമം ചീവരം തുമ്ഹേഹി കത''ന്തി പുച്ഛി. ''ആമാവുസോ''തി. ''ഭന്തേ, ഇമം ചീവരം മയ്ഹം ദേഥ, തുമ്ഹേ അഞ്ഞം ലഭിസ്സഥാ''തി? ''ആവുസോ, മയം ഗാമവാസികാ ദുല്ലഭപച്ചയാ, ഇമാഹം തുയ്ഹം ദത്വാ അത്തനാ കിം പാരുപിസ്സാമീ''തി? ''ഭന്തേ, മമ സന്തികേ അഹതസാടകാ അത്ഥി, തേ ഗഹേത്വാ തുമ്ഹാകം ചീവരം കരോഥാ''തി. ''ആവുസോ, മയാ ഏത്ഥ ഹത്ഥകമ്മം ദസ്സിതം, തയി പന ഏവം വദന്തേ കിം സക്കാ കാതും, ഗണ്ഹാഹി ന''ന്തി തസ്സ പിലോതികചീവരം ദത്വാ അഹതസാടകേ ആദായ തം വഞ്ചേത്വാ പക്കാമി. ജേതവനവാസികോപി തം ചീവരം പാരുപിത്വാ കതിപാഹച്ചയേന ഉണ്ഹോദകേന ധോവന്തോ ജിണ്ണപിലോതികഭാവം ദിസ്വാ ലജ്ജിതോ ''ഗാമവാസിചീവരവഡ്ഢകേന കിര ജേതവനവാസികോ വഞ്ചിതോ''തി തസ്സ വഞ്ചിതഭാവോ സങ്ഘമജ്ഝേ പാകടോ ജാതോ.

അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം തം കഥം കഥേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛി. തേ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ജേതവനവാസീ ചീവരവഡ്ഢകോ ഇദാനേവ അഞ്ഞേ വഞ്ചേതി, പുബ്ബേപി വഞ്ചേസിയേവ. ന

ഗാമവാസികേനാപി ഇദാനേവ ഏസ ജേതവനവാസീ ചീവരവഡ്ഢകോ വഞ്ചിതോ, പുബ്ബേപി വഞ്ചിതോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞായതനേ ബോധിസത്തോ അഞ്ഞതരം പദുമസരം നിസ്സായ ഠിതേ വരണരുക്ഖേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തദാ അഞ്ഞതരസ്മിം നാതിമഹന്തേ സരേ നിദാഘസമയേ ഉദകം മന്ദം അഹോസി, ബഹൂ ചേത്ഥ മച്ഛാ ഹോന്തി. അഥേകോ ബകോ തേ മച്ഛേ ദിസ്വാ ''ഏകേന ഉപായേന ഇമേ മച്ഛേ വഞ്ചേത്വാ ഖാദിസ്സാമീ''തി ഗന്ത്വാ ഉദകപരിയന്തേ ചിന്തേന്തോ നിസീദി. അഥ നം മച്ഛാ ദിസ്വാ ''കിം, അയ്യ, ചിന്തേന്തോ നിസിന്നോസീ''തി പുച്ഛിംസു. ''തുമ്ഹാകം ചിന്തേന്തോ നിസിന്നോമ്ഹീ''തി. ''കിം അമ്ഹാകം ചിന്തേസി, അയ്യാ''തി? '''ഇമസ്മിം സരേ ഉദകം പരിത്തം, ഗോചരോ മന്ദോ, നിദാഘോ ച മഹന്തോ, ഇദാനിമേ മച്ഛാ കിം നാമ കരിസ്സന്തീ'തി തുമ്ഹാകം ചിന്തേന്തോ നിസിന്നോമ്ഹീ''തി. ''അഥ കിം കരോമ, അയ്യാ''തി? ''തുമ്ഹേ സചേ മയ്ഹം വചനം കരേയ്യാഥ , അഹം വോ ഏകേകം മുഖതുണ്ഡകേന ഗഹേത്വാ ഏകം പഞ്ചവണ്ണപദുമസഞ്ഛന്നം മഹാസരം നേത്വാ വിസ്സജ്ജേയ്യ''ന്തി. ''അയ്യ, പഠമകപ്പികതോ പട്ഠായ മച്ഛാനം ചിന്തനകബകോ നാമ നത്ഥി, ത്വം അമ്ഹേസു ഏകേകം ഖാദിതുകാമോസീ''തി. ''നാഹം തുമ്ഹേ മയ്ഹം സദ്ദഹന്തേ ഖാദിസ്സാമി''. ''സചേ പന സരസ്സ അത്ഥിഭാവം മയ്ഹം ന സദ്ദഹഥ, ഏകം മച്ഛം മയാ സദ്ധിം സരം പസ്സിതും പേസേഥാ''തി. മച്ഛാ തസ്സ സദ്ദഹിത്വാ ''അയം ജലേപി ഥലേപി സമത്ഥോ''തി ഏകം കാളമഹാമച്ഛം അദംസു ''ഇമം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി. സോ തം ഗഹേത്വാ നേത്വാ സരേ വിസ്സജ്ജേത്വാ സബ്ബം സരം ദസ്സേത്വാ പുന ആനേത്വാ തേസം മച്ഛാനം സന്തികേ വിസ്സജ്ജേസി. സോ തേസം മച്ഛാനം സരസ്സ സമ്പത്തിം വണ്ണേസി. തേ തസ്സ കഥം സുത്വാ ഗന്തുകാമാ ഹുത്വാ ''സാധു, അയ്യ, അമ്ഹേ ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛാഹീ''തി ആഹംസു.

ബകോ പഠമം തം കാളമഹാമച്ഛമേവ ഗഹേത്വാ സരതീരം നേത്വാ സരം ദസ്സേത്വാ സരതീരേ ജാതേ വരണരുക്ഖേ നിലീയിത്വാ തം വിടപന്തരേ പക്ഖിപിത്വാ തുണ്ഡേന വിജ്ഝന്തോ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ കണ്ടകേ രുക്ഖമൂലേ പാതേത്വാ പുന ഗന്ത്വാ ''വിസ്സട്ഠോ, മേ സോ മച്ഛോ, അഞ്ഞോ ആഗച്ഛതൂ''തി ഏതേനുപായേന ഏകേകം ഗഹേത്വാ സബ്ബേ മച്ഛേ ഖാദിത്വാ പുന ആഗതോ ഏകം മച്ഛമ്പി നാദ്ദസ. ഏകോ പനേത്ഥ കക്കടകോ അവസിട്ഠോ. ബകോ തമ്പി ഖാദിതുകാമോ ഹുത്വാ ''ഭോ, കക്കടക, മയാ സബ്ബേതേ മച്ഛാ നേത്വാ പദുമസഞ്ഛന്നേ മഹാസരേ വിസ്സജ്ജിതാ, ഏഹി തമ്പി നേസ്സാമീ''തി. ''മം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ കഥം ഗണ്ഹിസ്സസീ''തി? ''ഡംസിത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി. ''ത്വം ഏവം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ മം പാതേസ്സസി, നാഹം തയാ സദ്ധിം ഗമിസ്സാമീ''തി. ''മാ ഭായി, അഹം തം സുഗ്ഗഹിതം ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമീ''തി. കക്കടകോ ചിന്തേസി ''ഇമസ്സ മച്ഛേ നേത്വാ സരേ വിസ്സജ്ജനം നാമ നത്ഥി. സചേ പന മം സരേ വിസ്സജ്ജേസ്സതി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ വിസ്സജ്ജേസ്സതി, ഗീവമസ്സ ഛിന്ദിത്വാ ജീവിതം ഹരിസ്സാമീ''തി.

അഥ നം ഏവമാഹ ''സമ്മ ബക, ന ഖോ ത്വം സുഗ്ഗഹിതം ഗഹേതും സക്ഖിസ്സസി, അമ്ഹാകം പന ഗഹണം സുഗ്ഗഹണം , സചാഹം അള്ഹേഹി തവ ഗീവം ഗഹേതും ലഭിസ്സാമി, തവ ഗീവം സുഗ്ഗഹിതം കത്വാ തയാ സദ്ധിം ഗമിസ്സാമീ''തി. സോ തം ''വഞ്ചേതുകാമോ ഏസ മ''ന്തി അജാനന്തോ ''സാധൂ''തി

സമ്പടിച്ഛി. കക്കടകോ അത്തനോ അളേഹി കമ്മാരസണ്ഡാസേന വിയ തസ്സ ഗീവം സുഗ്ഗഹിതം കത്വാ “ഇദാനി ഗച്ഛാ”തി ആഹ. സോ തം നേത്വാ സരം ദസ്സേത്വാ വരണരുക്ഖാഭിമുഖോ പായാസി. കക്കടകോ ആഹ “മാതുല, അയം സരോ ഏത്തോ, ത്വം പന ഇതോ കിം നേസീ”തി? ബകോ “ന തേ മാതുലോ അഹം, ന ഭഗിനിപുത്തോസി വത മേ ത്വ”ന്തി വത്വാ “ത്വം ‘ഏസ മം ഉക്ഖിപിത്വാ വിചരന്തോ മയ്ഹം ദാസോ’തി സഞ്ഞം കരോസി മഞ്ഞേ, പസ്സേതം വരണരുക്ഖസ്സ മൂലേ കണ്ടകരാസിം, യഥാ മേ തേ സബ്ബേ മച്ഛാ ഖാദിതാ, തമ്പി തഥേവ ഖാദിസ്സാമീ”തി ആഹ. കക്കടകോ “ഏതേ മച്ഛാ അത്തനോ ബാലതായ തയാ ഖാദിതാ, അഹം പന തേ മം ഖാദിതും ന ദസ്സാമി, തഞ്ഞേവ പന വിനാസം പാപേസ്സാമി. ത്വഞ്ഹി ബാലതായ മയാ വഞ്ചിതഭാവം ന ജാനാസി, മരന്താ ഉഭോപി മരിസ്സാമ, അഹം തേ സീസം ഛിന്ദിത്വാ ഭൂമിയം ഖിപിസ്സാമീ”തി വത്വാ കമ്മാരസണ്ഡാസേന വിയ അളേഹി തസ്സ ഗീവം നിപ്പീളേസി. സോ വിവടേന മുഖേന അക്ഖീഹി അസ്സുനാ പഗ്ഘരന്തേന മരണഭയതജ്ജിതോ “സാമി, അഹം തം ന ഖാദിസ്സാമി, ജീവിതം മേ ദേഹീ”തി ആഹ. “യദി ഏവം ഓതരിത്വാ മം സരസ്മിം വിസ്സജ്ജേഹീ”തി. സോ നിവത്തിത്വാ സരമേവ ഓതരിത്വാ കക്കടകം സരപരിയന്തേ പങ്കപിട്ഠേ ഠപേസി, കക്കടകോ കത്തരികായ കുമുദനാളം കപ്പേന്തോ വിയ തസ്സ ഗീവം കപ്പേത്വാ ഉദകം പാവിസി.

തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ വരണരുക്ഖേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ സാധുകാരം ദദമാനാ വനം ഉന്നാദയമാനാ മധുരസ്സരേന ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൮. “നാച്ചന്തം നികതിപ്പഞ്ഞോ, നികത്യാ സുഖമേധതി;
ആരാധേതി നികതിപ്പഞ്ഞോ, ബകോ കക്കടകാമിവാ”തി.

തത്ഥ **നാച്ചന്തം നികതിപ്പഞ്ഞോ, നികത്യാ സുഖമേധതീ**തി നികതി വുച്ചതി വഞ്ചനാ, നികതിപ്പഞ്ഞോ വഞ്ചനപഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ തായ നികത്യാ നികതിയാ വഞ്ചനായ ന അച്ചന്തം സുഖമേധതി, നിച്ചകാലേ സുഖസ്മിംയേവ പതിട്ഠാതും ന സക്കോതി, ഏകംസേന പന വിനാസം പാപുണാതിയേവാതി അത്ഥോ. **ആരാധേതീ**തി പടിലഭതി. **നികതിപ്പഞ്ഞോ**തി കേരാടികഭാവം സിക്ഖിതപഞ്ഞോ പാപപുഗ്ഗലോ അത്തനാ കതസ്സ പാപസ്സ ഫലം ആരാധേതി പടിലഭതി വിന്ദതീതി അത്ഥോ. കഥം? **ബകോ കക്കടകാമിവ,** യഥാ ബകോ കക്കടകാ ഗീവച്ഛേദം പാപുണാതി, ഏവം പാപപുഗ്ഗലോ അത്തനാ കതപാപതോ ദിട്ഠധമ്മേ വാ സമ്പരായേ വാ ഭയം ആരാധേതി പടിലഭതീതി ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ മഹാസത്തോ വനം ഉന്നാദേന്തോ ധമ്മം ദേസേസി.

സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ഗാമവാസിചീവരവഡ്ഢകേനേസ വഞ്ചിതോ, അതീതേപി വഞ്ചിതോയേവാ”തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ സോ ബകോ ജേതവനവാസീ ചീവരവഡ്ഢകോ അഹോസി, കക്കടകോ ഗാമവാസീ ചീവരവഡ്ഢകോ, രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ബകജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൩൯] ൯. നന്ദജാതകവണ്ണനാ

മഞ്ഞേ സോവണ്ണയോ രാസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ഭിക്ഖു

സുബ്ബചോ അഹോസി വചനക്ഖമോ, ഥേരസ്സ മഹന്തേനുസ്സാഹേന ഉപകാരം കരോതി. അഥേകം സമയം ഥേരോ സത്ഥാരം ആപുച്ഛിത്വാ ചാരികം ചരന്തോ ദക്ഖിണാഗിരിജനപദം അഗമാസി. സോ ഭിക്ഖു തത്ഥ ഗതകാലേ മാനത്ഥദ്ധോ ഹുത്വാ ഥേരസ്സ വചനം ന കരോതി “ആവുസോ, ഇദം നാമ കരോഹീ”തി വുത്തേ പന ഥേരസ്സ പടിപക്ഖോ ഹോതി. ഥേരോ തസ്സ ആസയം ന ജാനാതി. സോ തത്ഥ ചാരികം ചരിത്വാ പുന ജേതവനം ആഗതോ. സോ ഭിക്ഖു ഥേരസ്സ ജേതവനവിഹാരം ആഗതകാലതോ പട്ഠായ പുന താദിസോവ ജാതോ. ഥേരോ തഥാഗതസ്സ ആരോചേസി “ഭന്തേ, മയ്ഹം ഏകോ സദ്ധിവിഹാരികോ ഏകസ്മിം ഠാനേ സതേന കീതദാസോ വിയ ഹോതി, ഏകസ്മിം ഠാനേ മാനത്ഥദ്ധോ ഹുത്വാ ‘ഇദം നാമ കരോഹീ’തി വുത്തേ പടിപക്ഖോ ഹോതീ”തി. സത്ഥാ “നായം, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു ഇദാനേവ ഏവംസീലോ, പുബ്ബേപേസ ഏകം ഠാനം ഗതോ സതേന കീതദാസോ വിയ ഹോതി. ഏകം ഠാനം ഗതോ പടിപക്ഖോ പടിസത്തു ഹോതീ”തി വത്വാ ഥേരേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം കുടുമ്ബിയകുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്സേകോ സഹായകോ കുടുമ്ബികോ സയം മഹല്ലകോ, ഭരിയാ പനസ്സ തരുണീ. സാ തം നിസ്സായ പുത്തം പടിലഭി. സോ ചിന്തേസി “അയം ഇത്ഥീ തരുണത്താ മമച്ചയേന കഞ്ചിദേവ പുരിസം ഗഹേത്വാ ഇമം ധനം വിനാസേയ്യ, പുത്തസ്സ മേ ന ദദേയ്യ, യംനൂനാഹം ഇമം ധനം പഥവിഗതം കരേയ്യ”ന്തി ഘരേ നന്ദം നാമ ദാസം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ തം ധനം നിദഹിത്വാ തസ്സ ആചിക്ഖിത്വാ “താത, നന്ദ, ഇമം ധനം മമച്ചയേന മയ്ഹം പുത്തസ്സ ആചിക്ഖേയ്യാസി, മാ ച നം പരിച്ചജസീ”തി ഓവദിത്വാ കാലമകാസി.

പുത്തോപിസ്സ അനുക്കമേന വയപ്പത്തോ ജാതോ. അഥ നം മാതാ ആഹ - “താത, തവ പിതാ നന്ദം ദാസം ഗഹേത്വാ ധനം നിധേസി, തം ആഹരാപേത്വാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേഹീ”തി. സോ ഏകദിവസം നന്ദം ആഹ - “മാതുല, അത്ഥി കിഞ്ചി മയ്ഹം പിതരാ ധനം നിദഹിത”ന്തി. “ആമ, സാമീ”തി. “കുഹിം തം നിദഹിത”ന്തി. “അരഞ്ഞേ, സാമീ”തി. “തേന ഹി ഗച്ഛാമാ”തി കുദ്ദാലപിടകം ആദായ നിധിട്ഠാനം ഗന്ത്വാ “കഹം മാതുല, ധന”ന്തി ആഹ. നന്ദോ ആരുയ്ഹ ധനമത്ഥകേ ഠത്വാ ധനം നിസ്സായ മാനം ഉപ്പാദേത്വാ “അരേ ദാസിപുത്ത ചേടക, കുതോ തേ ഇമസ്മിം ഠാനേ ധന”ന്തി കുമാരം അക്കോസതി. കുമാരോ തസ്സ ഫരുസവചനം സുത്വാ അസുണന്തോ വിയ “തേന ഹി ഗച്ഛാമാ”തി തം ഗഹേത്വാ പടിനിവത്തിത്വാ പുന ദ്വേ തയോ ദിവസേ അതിക്കമിത്വാ അഗമാസി, നന്ദോ തഥേവ അക്കോസതി. കുമാരോ തേന സദ്ധിം ഫരുസവചനം അവത്വാവ നിവത്തിത്വാ “അയം ദാസോ ഇതോ പട്ഠായ ‘ധനം ആചിക്ഖിസ്സാമീ’തി ഗച്ഛതി, ഗന്ത്വാ പന മം അക്കോസതി, തത്ഥ കാരണം ന ജാനാമി, അത്ഥി ഖോ പന മേ പിതു സഹായോ കുടുമ്ബികോ, തം പടിപുച്ഛിത്വാ ജാനിസ്സാമീ”തി ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ “കിം നു ഖോ, താത, കാരണ”ന്തി പുച്ഛി.

ബോധിസത്തോ “യസ്മിം തേ, താത, ഠാനേ ഠിതോ നന്ദോ അക്കോസതി, തത്ഥേവ തേ പിതു സന്തകം ധനം, തസ്മാ യദാ തേ നന്ദോ അക്കോസതി, തദാ നം ‘ഏഹി രേ ദാസ, കിം അക്കോസസീ’തി ആകഡ്ഢിത്വാ തം ഠാനം ഭിന്ദിത്വാ

കുലസന്തകം ധനം നീഹരിത്വാ ദാസം ഉക്ഖിപാപേത്വാ ധനം ആഹരാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൯. "മഞ്ഞേ സോവണ്ണയോ രാസി, സോവണ്ണമാലാ ച നന്ദകോ;
യത്ഥ ദാസോ ആമജാതോ, ഠിതോ ഥുല്ലാനി ഗജ്ജതീ"തി.

തത്ഥ **മഞ്ഞേ**തി ഏവം അഹം ജാനാമി. **സോവണ്ണയോ**തി സുന്ദരോ വണ്ണോ ഏതേസന്തി സോവണ്ണാനി. കാനി താനി? രജതമണികഞ്ചനപവാളാദീനി രതനാനി. ഇമസ്മിഞ്ഹി ഠാനേ സബ്ബാനേതാനി "സുവണ്ണാനീ"തി അധിപ്പേതാനി, തേസം രാസി സോവണ്ണയോ രാസി. **സോവണ്ണമാലാ ചാ**തി തുയ്ഹം പിതുസന്തകാ സുവണ്ണമാലാ ച ഏത്ഥേവാതി മഞ്ഞാമി. **നന്ദകോ യത്ഥ ദാസോ**തി യസ്മിം ഠാനേ ഠിതോ നന്ദകോ ദാസോ. **ആമജാതോ**തി "ആമ, അഹം വോ ദാസീ"തി ഏവം ദാസബ്യം ഉപഗതായ ആമദാസിസങ്ഖാതായ ദാസിയാ പുത്തോ. **ഠിതോ ഥുല്ലാനി ഗജ്ജതീ**തി "സോ യസ്മിം ഠാനേ ഠിതോ ഥുല്ലാനി ഫരുസവചനാനി വദതി, തത്ഥേവ തേ കുലസന്തകം ധനം, ഏവം അഹം തം മഞ്ഞാമീ"തി ബോധിസത്തോ കുമാരസ്സ ധനഗ്ഗഹണൂപായം ആചിക്ഖി.

കുമാരോ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ ഘരം ഗന്ത്വാ നന്ദം ആദായ നിധിട്ഠാനം ഗന്ത്വാ യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജിത്വാ തം ധനം ആഹരിത്വാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠിതോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ "പുബ്ബേപേസ ഏവംസീലോയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ നന്ദോ സാരിപുത്തസ്സ സദ്ധിവിഹാരികോ അഹോസി, പണ്ഡിതകുടുമ്ബികോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

നന്ദജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൪൦] ൧൦. ഖദിരങ്ഗാരജാതകവണ്ണനാ

കാമം പതാമി നിരയന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികം ആരബ്ഭ കഥേസി. അനാഥപിണ്ഡികോ ഹി വിഹാരമേവ ആരബ്ഭ ചതുപഞ്ഞാസകോടിധനം ബുദ്ധസാസനേ പരിച്ചജിത്വാ വികിരിത്വാ ഠപേത്വാ തീണി രതനാനി അഞ്ഞത്ഥ രതനസഞ്ഞമേവ അനുപ്പാദേത്വാ സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ ദേവസികം തീണി മഹാഉപട്ഠാനാനി ഗച്ഛതി. പാതോവ ഏകവാരം ഗച്ഛതി, കതപാതരാസോ ഏകവാരം, സായന്ഹേ ഏകവാരം. അഞ്ഞാനിപി അന്തരന്തരുപട്ഠാനാനി ഹോന്തിയേവ. ഗച്ഛന്തോ ച "കിം നു ഖോ ആദായ ആഗതോതി സാമണേരാ വാ ദഹരാ വാ ഹത്ഥമ്പി മേ ഓലോകേയ്യു"ന്തി തുച്ഛഹത്ഥോ നാമ ന ഗതപുബ്ബോ. പാതോവ ഗച്ഛന്തോ യാഗും ഗാഹാപേത്വാ ഗച്ഛതി, കതപാതരാസോ സപ്പിനവനീതമധുഫാണിതാദീനിപി, സായന്ഹസമയേ ഗന്ധമാലാവത്ഥാദിഹത്ഥോതി. ഏവം ദിവസേ ദിവസേ പരിച്ചജന്തസ്സ പനസ്സ പരിച്ചാഗേ പമാണം നത്ഥി.

ബഹൂ വോഹാരൂപജീവിനോപിസ്സ ഹത്ഥതോ പണ്ണേ ആരോപേത്വാ അട്ഠാരസകോടിസങ്ഖ്യം ധനം ഇണം ഗണ്ഹിംസു, തേ മഹാസേട്ഠി ന ആഹരാപേതി. അഞ്ഞാ പനസ്സ കുലസന്തകാ അട്ഠാരസ കോടിയോ നദീതീരേ

നിദഹിത്വാ ഠപിതാ അചിരവതോദകേന നദീകൂലേ ഭിന്നേ മഹാസമുദ്ദം പവിട്ഠാ, താ യഥാപിഹിതലഞ്ഛരി താവ ലോഹചാടിയോ അണ്ഡവകുച്ഛിയം പവട്ടന്താ വിചരന്തി. ഗേഹേ പനസ്സ പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം നിച്ചഭത്തം നിബദ്ധമേവ ഹോതി. സേട്ഠിനോ ഹി ഗേഹം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ചതുമഹാപഥേ ഖതപോക്ഖരണിസദിസം, സബ്ബഭിക്ഖൂനം മാതാപിതുട്ഠാനേ ഠിതം. തേനസ്സ ഘരം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോപി ഗച്ഛതി, അസീതിമഹാഥേരാപി ഗച്ഛന്തിയേവ. സേസഭിക്ഖൂനം പന ഗച്ഛന്താനഞ്ച ആഗച്ഛന്താനഞ്ച പമാണം നത്ഥി. തം പന ഘരം സത്തഭൂമകം സത്തദ്വാരകോട്ഠകപടിമണ്ഡിതം, തസ്സ ചതുത്ഥേ ദ്വാരകോട്ഠകേ ഏകാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ ദേവതാ വസതി, സാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ ഗേഹം പവിസന്തേ അത്തനോ വിമാനേ ഠാതും ന സക്കോതി, ദാരകേ ഗഹേത്വാ ഓതരിത്വാ ഭൂമിയം തിട്ഠതി. അസീതിമഹാഥേരേസുപി അവസേസത്ഥേരേസുപി പവിസന്തേസു ച നിക്ഖമന്തേസു ച തഥേവ കരോതി. സാ ചിന്തേസി "സമണേ ഗോതമേ ച സാവകേസു ചസ്സ ഇമം ഗേഹം പവിസന്തേസു മയ്ഹം സുഖം നാമ നത്ഥി, നിച്ചകാലം ഓതരിത്വാ ഓതരിത്വാ ഭൂമിയം ഠാതും ന സക്ഖിസ്സാമി. യഥാ ഇമേ ഏതം ഘരം ന പവിസന്തി, തഥാ മയാ കാതും വട്ടതീ"തി. അഥേകദിവസം സയനൂപഗതസ്സേവ മഹാകമ്മന്തികസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഓഭാസം ഫരിത്വാ അട്ഠാസി. "കോ ഏത്ഥാ"തി ച വുത്തേ "അഹം ചതുത്ഥദ്വാരകോട്ഠകേ നിബ്ബത്തദേവതാ"തി ആഹ. "കസ്മാ ആഗതാസീ"തി? "കിം തുമ്ഹേ സേട്ഠിസ്സ കിരിയം ന പസ്സഥ, അത്തനോ പച്ഛിമകാലം അനോലോകേത്വാ ധനം നീഹരിത്വാ സമണം ഗോതമംയേവ പൂജേതി, നേവ വണിജ്ജം പയോജേതി, ന കമ്മന്തേ പട്ഠപേതി, തുമ്ഹേ സേട്ഠിം തഥാ ഓവദഥ, യഥാ അത്തനോ കമ്മന്തം കരോതി. യഥാ ച സമണോ ഗോതമോ സസാവകോ ഇമം ഘരം ന പവിസതി, തഥാ കരോഥാ"തി. അഥ നം സോ ആഹ "ബാലദേവതേ, സേട്ഠി ധനം വിസ്സജ്ജേന്തോ നിയ്യാനികേ ബുദ്ധസാസനേ വിസ്സജ്ജേതി, സോ സചേ മം ചൂളായം ഗഹേത്വാ വിക്കിണിസ്സതി, നേവാഹം കിഞ്ചി കഥേസ്സാമി, ഗച്ഛ ത്വം"ന്തി. സാ പുനേകദിവസം സേട്ഠിനോ ജേട്ഠപുത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ തഥേവ ഓവദി, സോപി തം പുരിമനയേനേവ തജ്ജേസി. സേട്ഠിനാ പന സദ്ധിം കഥേതുംയേവ ന സക്കോതി.

സേട്ഠിനോപി നിരന്തരം ദാനം ദേന്തസ്സ വോഹാരേ അകരോന്തസ്സ ആയേ മന്ദീഭൂതേ ധനം പരിക്ഖയം അഗമാസി. അഥസ്സ അനുക്കമേന ദാലിദ്ദിയപ്പത്തസ്സ പരിഭോഗസാടകസയനഭോജനാനിപി പുരാണസദിസാനി ന ഭവിംസു. ഏവംഭൂതോപി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദേതി, പണീതം പന കത്വാ ദാതും ന സക്കോതി . അഥ നം ഏകദിവസം വന്ദിത്വാ നിസിന്നം സത്ഥാ "ദീയതി പന തേ, ഗഹപതി, കുലേ ദാന"ന്തി പുച്ഛി. സോ "ദീയതി, ഭന്തേ, തഞ്ച ഖോ കണാജകം ബിലങ്ഗദുതിയ"ന്തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ "ഗഹപതി, 'ലൂഖം ദാനം ദേമീ'തി മാ ചിത്തം സങ്കോചയിത്ഥ . ചിത്തസ്മിഞ്ഹി പണീതേ ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധബുദ്ധസാവകാനം ദിന്നദാനം ലൂഖം നാമ ന ഹോതി. കസ്മാ? വിപാകമഹന്തത്താ"തി ആഹ. ചിത്തഞ്ഹി പണീതം കാതും സക്കോന്തസ്സ ദാനം ലൂഖം നാമ നത്ഥീതി ചേതം ഏവം വേദിതബ്ബം -

"നത്ഥി ചിത്തേ പസന്നമ്ഹി, അപ്പകാ നാമ ദക്ഖിണാ;
തഥാഗതേ വാ സമ്ബുദ്ധേ, അഥ വാ തസ്സ സാവകേ. (വിം॰ വ॰ വ്വ൪);

“ന കിരത്ഥി അനോമദസ്സിസു, പാരിചരിയാ ബുദ്ധേസു അപ്പകാ;
സുക്ഖായ അലോണികായ ച, പസ്സ ഫലം കുമ്മാസപിണ്ഡിയാ”തി.

അപരമ്പി നം ആഹ “ഗഹപതി, ത്വം താവ ലൂഖം ദാനം ദദമാനോ അട്ഠന്നം അരിയപുഗ്ഗലാനം ദേസി, അഹം വേലാമകാലേ സകലജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കത്വാ സത്ത രതനാനി ദദമാനോ പഞ്ച മഹാനദിയോ ഏകോഘപുണ്ണം കത്വാ വിയ ച മഹാദാനം പവത്തയമാനോ തിസരണഗതം വാ പഞ്ചസീലരക്ഖനകം വാ കഞ്ചി നാലത്ഥം, ദക്ഖിണേയ്യപുഗ്ഗലാ നാമ ഏവം ദുല്ലഭാ. തസ്മാ ‘ലൂഖം മേ ദാന’ന്തി മാ ചിത്തം സങ്കോചയിത്ഥാ”തി ഏവഞ്ച പന വത്വാ **വേലാമസുത്തം** (അം॰ നി॰ ൯.൨൦) കഥേസി.

അഥ ഖോ സാ ദേവതാ ഇസ്സരകാലേ സേട്ഠിനാ സദ്ധിം കഥേതുമ്പി അസക്കോന്തീ “ഇദാനായം ദുഗ്ഗതത്താ മമ വചനം ഗണ്ഹിസ്സതീ”തി മഞ്ഞമാനാ അഡ്ഢരത്തസമയേ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ഓഭാസം ഫരിത്വാ ആകാസേ അട്ഠാസി. സേട്ഠി തം ദിസ്വാ “കോ ഏസോ”തി ആഹ. “അഹം മഹാസേട്ഠി ചതുത്ഥദ്വാരകോട്ഠകേ അധിവത്ഥാ, ദേവതാ”തി. “കിമത്ഥമാഗതാസീ”തി? “തുയ്ഹം ഓവാദം കഥേതുകാമാ ഹുത്വാ ആഗച്ഛാമീ”തി. “തേന ഹി കഥേഹീ”തി. മഹാസേട്ഠി ത്വം പച്ഛിമകാലം ന ചിന്തേസി, പുത്തധീതരോ ന ഓലോകേസി, സമണസ്സ തേ ഗോതമസ്സ സാസനേ ബഹും ധനം വിപ്പകിണ്ണം, സോ ത്വം അതിവേലം ധനവിസ്സജ്ജനേന വാ വണിജ്ജാദികമ്മാനം അകരണേന വാ സമണം ഗോതമം നിസ്സായ ദുഗ്ഗതോ ജാതോ, ഏവംഭൂതോപി സമണം ഗോതമം ന മുഞ്ചസി, അജ്ജപി തേ സമണാ ഘരം പവിസന്തിയേവ. യം താവ തേഹി നീതം, തം ന സക്കാ പച്ചാഹരാപേതും, ഗഹിതം ഗഹിതമേവ ഹോതു, ഇതോ പട്ഠായ പന സയഞ്ച സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സന്തികം മാ ഗമിത്ഥ, സാവകാനഞ്ചസ്സ ഇമം ഘരം പവിസിതും മാ അദാസി, സമണം ഗോതമം നിവത്തിത്വാപി അനോലോകേന്തോ അത്തനോ വോഹാരേ ച വണിജ്ജഞ്ച കത്വാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേഹീ”തി. അഥ നം സോ ഏവമാഹ “അയം തയാ മയ്ഹം ദാതബ്ബഓവാദോ”തി. “ആമ, അയ്യാ”തി. താദിസാനം ദേവതാനം സതേനപി സഹസ്സേനപി സതസഹസ്സേനപി അകമ്പനീയോ അഹം ദസബലേന കതോ. മമ ഹി സദ്ധാ സിനേരു വിയ അചലാ സുപ്പതിട്ഠിതാ, മയാ നിയ്യാനികേ രതനസാസനേ ധനം വിസ്സജ്ജിതം, അയുത്തം തേ കഥിതം, ബുദ്ധസാസനേ പഹാരോ ദിന്നോ, ഏവരൂപായ അനാചാരായ ദുസ്സീലായ കാളകണ്ണിയാ സദ്ധിം തയാ മമ ഏകഗേഹേ വസനകിച്ചം നത്ഥി, സീഘം മമ ഗേഹാ നിക്ഖമിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛാതി.

സാ സോതാപന്നസ്സ അരിയസാവകസ്സ വചനം സുത്വാ ഠാതും അസക്കോന്തീ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ദാരകേ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ നിക്ഖമി. നിക്ഖമിത്വാ ച പന അഞ്ഞത്ഥ വസനട്ഠാനം അലഭമാനാ “സേട്ഠിം ഖമാപേത്വാ തത്ഥേവ വസിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ നഗരപരിഗ്ഗാഹകദേവപുത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. “കേനട്ഠേന ആഗതാസീ”തി ച വുത്തേ “അഹം സാമി, അത്തനോ ബാലതായ അനുപധാരേത്വാ അനാഥപിണ്ഡികേന സേട്ഠിനാ സദ്ധിം കഥേസിം, സോ മം കുജ്ഝിത്വാ വസനട്ഠാനാ നിക്കഡ്ഢി, മം സേട്ഠിസ്സ സന്തികം നേത്വാ ഖമാപേത്വാ വസനട്ഠാനം മേ ദേഥാ”തി. “കിം പന തയാ സേട്ഠി വുത്തോ”തി “ഇതോ പട്ഠായ ബുദ്ധുപട്ഠാനം സങ്ഘുപട്ഠാനം മാ കരി, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ

ഘരപ്പവേസനം മാ അദാസീ''തി ''ഏവം മേ വുത്തോ, സാമീ''തി. അയുത്തം തയാ വുത്തം, സാസനേ പഹാരോ ദിന്നോ, ''അഹം തം ആദായ സേട്ഠിനോ സന്തികം ഗന്തും ന ഉസ്സഹാമീ''തി. സാ തസ്സ സന്തികാ സങ്ഗഹം അലഭിത്വാ ചതുന്നം മഹാരാജാനം സന്തികം അഗമാസി.

തേഹിപി തഥേവ പടിക്ഖിത്താ സക്കം ദേവരാജം ഉപസങ്കമിത്വാ തം പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ ''അഹം, ദേവ, വസനട്ഠാനം അലഭമാനാ ദാരകേ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ അനാഥാ വിചരാമി, തുമ്ഹാകം സിരിയാ മയ്ഹം വസനട്ഠാനം ദാപേഥാ''തി സുട്ഠുതരം യാചി. സോപി നം ആഹ ''തയാ അയുത്തം കതം, ജിനസാസനേ പഹാരോ ദിന്നോ, അഹമ്പി തം നിസ്സായ സേട്ഠിനാ സദ്ധിം കഥേതും ന സക്കോമി, ഏകം പന തേ സേട്ഠിസ്സ ഖമനൂപായം കഥേസ്സാമീ''തി. ''സാധു, ദേവ, കഥേഹീ''തി. മഹാസേട്ഠിസ്സ ഹത്ഥതോ മനുസ്സേഹി പണ്ണേ ആരോപേത്വാ അട്ഠാരസകോടിസങ്ഖ്യം ധനം ഗഹിതം അത്ഥി, ത്വം തസ്സ ആയുത്തകവേസം ഗഹേത്വാ കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ താനി പണ്ണാനി ആദായ കതിപയേഹി യക്ഖതരുണേഹി പരിവാരിതാ ഏകേന ഹത്ഥേന പണ്ണം, ഏകേന ലേഖനിം ഗഹേത്വാ തേസം ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഗേഹമജ്ഝേ ഠിതാ അത്തനോ യക്ഖാനുഭാവേന തേ ഉത്താസേത്വാ ''ഇദം തുമ്ഹാകം ഇണപണ്ണം, അമ്ഹാകം സേട്ഠി അത്തനോ ഇസ്സരകാലേ തുമ്ഹേ ന കിഞ്ചി ആഹ, ഇദാനി ദുഗ്ഗതോ ജാതോ, തുമ്ഹേഹി ഗഹിതകഹാപണാനി ദേഥാ''തി അത്തനോ യക്ഖാനുഭാവം ദസ്സേത്വാ സബ്ബാപി താ അട്ഠാരസ ഹിരഞ്ഞകോടിയോ സാധേത്വാ സേട്ഠിസ്സ തുച്ഛകോട്ഠകേ പൂരേത്വാ അഞ്ഞം അചിരവതിനദീതീരേ നിദഹിതം ധനം നദീകൂലേ ഭിന്നേ സമുദ്ദം പവിട്ഠം അത്ഥി, തമ്പി അത്തനോ ആനുഭാവേന ആഹരിത്വാ തുച്ഛകോട്ഠകേ പൂരേത്വാ, അഞ്ഞമ്പി അസുകട്ഠാനേ നാമ അസ്സാമികം അട്ഠാരസകോടിമത്തമേവ ധനം അത്ഥി, തമ്പി ആഹരിത്വാ തുച്ഛകോട്ഠകേ പൂരേഹി, ഇമാഹി ചതുപഞ്ഞാസകോടീഹി ഇമം തുച്ഛകോട്ഠകപൂരകം ദണ്ഡകമ്മം കത്വാ മഹാസേട്ഠിം ഖമാപേഹീതി.

സാ ''സാധു, ദേവാ''തി തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ വുത്തനയേനേവ സബ്ബം ധനം ആഹരിത്വാ കോട്ഠകേ പൂരേത്വാ അഡ്ഢരത്തസമയേ സേട്ഠിസ്സ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ഓഭാസം ഫരിത്വാ ആകാസേ അട്ഠാസി. ''കോ ഏസോ''തി വുത്തേ ''അഹം തേ മഹാസേട്ഠി ചതുത്ഥദ്വാരകോട്ഠകേ അധിവത്ഥാ അന്ധബാലദേവതാ, മയാ മഹാമോഹമൂള്ഹായ ബുദ്ധഗുണേ അജാനിത്വാ പുരിമേസു ദിവസേസു തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം കിഞ്ചി കഥിതം അത്ഥി, തം മേ ദോസം ഖമഥ. സക്കസ്സ ഹി മേ ദേവരാജസ്സ വചനേന തുമ്ഹാകം ഇണം സോധേത്വാ അട്ഠാരസ കോടിയോ, സമുദ്ദം ഗതാ അട്ഠാരസ കോടിയോ, തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ അസ്സാമികധനസ്സ അട്ഠാരസ കോടിയോതി ചതുപണ്ണാസ കോടിയോ ആഹരിത്വാ തുച്ഛകോട്ഠകപൂരണേന ദണ്ഡകമ്മം കതം, ജേതവനവിഹാരം ആരബ്ഭ പരിക്ഖയം ഗതധനം സബ്ബം സമ്പിണ്ഡിതം, വസനട്ഠാനം അലഭമാനാ കിലമാമി, മയാ അഞ്ഞാണതായ കഥിതം മനസി അകത്വാ ഖമഥ മഹാസേട്ഠീ''തി ആഹ.

അനാഥപിണ്ഡികോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ചിന്തേസി ''അയം ദേവതാ 'ദണ്ഡകമ്മഞ്ച മേ കത'ന്തി വദതി, അത്തനോ ച ദോസം പടിജാനാതി, സത്ഥാ ഇമം വിനേത്വാ അത്തനോ ഗുണേ ജാനാപേസ്സതി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ നം ദസ്സേസ്സാമീ''തി. അഥ നം ആഹ ''അമ്മ, ദേവതേ, സചേസി മം ഖമാപേതുകാമാ,

സത്ഥു സന്തികേ മം ഖമാപേഹീ”തി. സാധു ഏ്വവം കരിസ്സാമി, “സത്ഥു പന മം സന്തികം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാഹീ”തി. സോ “സാധൂ”തി വത്വാ വിഭാതായ രത്തിയാ പാതോവ തം ഗഹേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തായ കതകമ്മം സബ്ബം തഥാഗതസ്സ ആരോചേസി. സത്ഥാ തസ്സ വചനം സുത്വാ “ഇധ, ഗഹപതി, പാപപുഗ്ഗലോപി യാവ പാപം ന പച്ചതി , താവ ഭദ്രാനി പസ്സതി. യദാ പനസ്സ പാപം പച്ചതി, തദാ പാപമേവ പസ്സതി. ഭദ്രപുഗ്ഗലോപി യാവ ഭദ്രം ന പച്ചതി, താവ പാപാനി പസ്സതി. യദാ പനസ്സ ഭദ്രം പച്ചതി, തദാ ഭദ്രമേവ പസ്സതീ”തി വത്വാ ഇമാ ധമ്മപദേ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

“പാപോപി പസ്സതീ ഭദ്രം, യാവ പാപം ന പച്ചതി;
യദാ ച പച്ചതീ പാപം, അഥ പാപോ പാപാനി പസ്സതി.

“ഭദ്രോപി പസ്സതീ പാപം, യാവ ഭദ്രം ന പച്ചതി;
യദാ ച പച്ചതീ ഭദ്രം, അഥ ഭദ്രോ ഭദ്രാനി പസ്സതീ”തി. (ധ॰ പ॰ ൧൧൯-൧൨൦);

ഇമാസഞ്ച പന ഗാഥാനം പരിയോസാനേ സാ ദേവതാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. സാ ചക്കങ്കിതേസു സത്ഥു പാദേസു നിപതിത്വാ “മയാ, ഭന്തേ, രാഗരത്തായ ദോസപദുട്ഠായ മോഹമൂള്ഹായ അവിജ്ജന്ധായ തുമ്ഹാകം ഗുണേ അജാനന്തിയാ പാപകം വചനം വുത്തം, തം മേ ഖമഥാ”തി സത്ഥാരം ഖമാപേത്വാ മഹാസേട്ഠിമ്പി ഖമാപേസി.

തസ്മിം സമയേ അനാഥപിണ്ഡികോ സത്ഥു പുരതോ അത്തനോ ഗുണം കഥേസി “ഭന്തേ, അയം ദേവതാ ‘ബുദ്ധുപട്ഠാനാദീനി മാ കരോഹീ’തി വാരയമാനാപി മം വാരേതും നാസക്ഖി, ‘ദാനം ന ദാതബ്ബ’ന്തി ഇമായ വാരിയമാനോപഹം ദാനം അദാസിമേവ, നനു എസ, ഭന്തേ, മയ്ഹം ഗുണോ”തി. സത്ഥാ “ത്വം ഖോസി ഗഹപതി സോതാപന്നോ അരിയസാവകോ അചലസദ്ധോ വിസുദ്ധദസ്സനോ, തുയ്ഹം ഇമായ അപ്പേസക്ഖദേവതായ വാരേന്തിയാ അവാരിതഭാവോ ന അച്ഛരിയോ . യം പന പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ അപരിപക്കഞാണേ ഠിതാ കാമാവചരിസ്സരേന മാരേന ആകാസേ ഠത്വാ ‘സചേ ദാനം ദസ്സസി, ഇമസ്മിം നിരയേ പച്ചിസ്സസീ’തി അസീതിഹത്ഥഗമ്ഭീരം അങ്ഗാരകാസും ദസ്സേത്വാ ‘മാ ദാനം അദാസീ’തി വാരിതാപി പദുമകണ്ണികാമജ്ഝേ ഠത്വാ ദാനം അദംസു, ഇദം അച്ഛരിയ”ന്തി വത്വാ അനാഥപിണ്ഡികേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിസേട്ഠിസ്സ കുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ നാനപ്പകാരേഹി സുഖൂപകരണേഹി ദേവകുമാരോ വിയ സംവഡ്ഢിയമാനോ അനുക്കമേന വിഞ്ഞുതം പത്വാ സോളസവസ്സകാലേയേവ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പത്തോ. സോ പിതു അച്ചയേന സേട്ഠിട്ഠാനേ ഠത്വാ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു ചതസ്സോ ദാനസാലായോ, മജ്ഝേ നഗരസ്സ ഏ്കം, അത്തനോ നിവേസനദ്വാരേ ഏ്കന്തി ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ മഹാദാനം ദേതി, സീലം രക്ഖതി, ഉപോസഥകമ്മം കരോതി.

അഥേകദിവസം പാതരാസവേലായ ബോധിസത്തസ്സ നാനഗ്ഗരസേ മനുഞ്ഞഭോജനേ ഉപനീയമാനേ ഏ്കോ പച്ചേകബുദ്ധോ സത്താഹച്ചയേന

നിരോധാ വുട്ഠായ ഭിക്ഖാചാരവേലം സല്ലക്ഖേത്വാ "അജ്ജ മയാ ബാരാണസിസേട്ഠിസ്സ ഗേഹദ്വാരം ഗന്തും വട്ടതീ"തി നാഗലതാദന്തകട്ഠം ഖാദിത്വാ അനോതത്തദഹേ മുഖധോവനം കത്വാ മനോസിലാതലേ ഠിതോ നിവാസേത്വാ വിജ്ജുലതാസദിസം കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ചീവരം പാരുപിത്വാ ഇദ്ധിമയമത്തികാപത്തം ആദായ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഭത്തേ ഉപനീതമത്തേ ഗേഹദ്വാരേ അട്ഠാസി. ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാവ ആസനാ വുട്ഠായ നിപച്ചകാരം ദസ്സേത്വാ പരികമ്മകാരകം ഓലോകേസി. "കിം കരോമി, സാമീ"തി ച വുത്തേ "അയ്യസ്സ പത്തം ആഹരഥാ"തി ആഹ. തങ്ഖണഞ്ഞേവ മാരോ പാപിമാ വികമ്പമാനോ ഉട്ഠായ "അയം പച്ചേകബുദ്ധോ ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ ആഹാരം ലഭി, അജ്ജ അലഭമാനോ വിനസ്സിസ്സതി, ഇമഞ്ച വിനാസേസ്സാമി, സേട്ഠിനോ ച ദാനന്തരായം കരിസ്സാമീ"തി തങ്ഖണഞ്ഞേവ ആഗന്ത്വാ അന്തരവത്ഥുമ്ഹി അസീതിഹത്ഥമത്തം അങ്ഗാരകാസും നിമ്മിനി. സാ ഖദിരങ്ഗാരപുണ്ണാ സമ്പജ്ജലിതാ സജോതിഭൂതാ അവീചിമഹാനിരയോ വിയ ഖായിത്ഥ. തം പന മാപേത്വാ സയം ആകാസേ അട്ഠാസി. പത്താഹരണത്ഥായ ഗച്ഛമാനോ പുരിസോ തം ദിസ്വാ മഹാഭയപ്പത്തോ നിവത്തി. ബോധിസത്തോ "കിം, താത, നിവത്തോസീ"തി പുച്ഛി. അയം സാമി അന്തരവത്ഥുമ്ഹി മഹതീ അങ്ഗാരകാസു സമ്പജ്ജലിതാ സജോതിഭൂതാതി . അഥഞ്ഞോ അഥഞ്ഞോതി ഏവം ആഗതാഗതാ സബ്ബേപി ഭയപ്പത്താ വേഗേന പലായിംസു.

ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി "അജ്ജ മയ്ഹം ദാനന്തരായം കാതുകാമോ വസവത്തീ മാരോ ഉയ്യുത്തോ ഭവിസ്സതി, ന ഖോ പന ജാനാതി മാരസതേന മാരസഹസ്സേനപി മയ്ഹം അകമ്പിയഭാവം, അജ്ജ ദാനി മയ്ഹം വാ മാരസ്സ വാ ബലമഹന്തതം, ആനുഭാവമഹന്തതം ജാനിസ്സാമീ"തി തം യഥാസജ്ജിതമേവ ഭത്തപാതിം സയം ആദായ ഗേഹാ നിക്ഖമ്മ അങ്ഗാരകാസുതടേ ഠത്വാ ആകാസം ഉല്ലോകേത്വാ മാരം ദിസ്വാ "കോസി ത്വ"ന്തി ആഹ. "അഹം, മാരോ"തി. "അയം അങ്ഗാരകാസു തയാ നിമ്മിതാ"തി? "ആമ, മയാ"തി . "കിമത്ഥായാ"തി. "തവ ദാനസ്സ അന്തരായകരണത്ഥായ ച പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ച ജീവിതനാസനത്ഥായാ"തി. ബോധിസത്തോ "നേവ തേ അഹം അത്തനോ ദാനസ്സ അന്തരായം, ന പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ജീവിതന്തരായം കാതും ദസ്സാമി, അജ്ജ ദാനി മയ്ഹം വാ തുയ്ഹം വാ ബലമഹന്തതം, ആനുഭാവമഹന്തതം ജാനിസ്സാമീ"തി അങ്ഗാരകാസുതടേ ഠത്വാ "ഭന്തേ, പച്ചേകബുദ്ധ അഹം ഇമിസ്സാ അങ്ഗാരകാസുയാ അധോസീസോ പതമാനോപി ന നിവത്തിസ്സാമി, കേവലം തുമ്ഹേ മയാ ദിന്നം ഭോജനം പടിഗ്ഗണ്ഹഥാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ൾ. "കാമം പതാമി നിരയം, ഉദ്ധംപാദോ അവംസിരോ;
നാനരിയം കരിസ്സാമി, ഹന്ദ പിണ്ഡം പടിഗ്ഗഹാ"തി.

തത്ഥായം പിണ്ഡത്ഥോ - ഭന്തേ, പച്ചേകവരബുദ്ധ സചേപഹം തുമ്ഹാകം പിണ്ഡപാതം ദേന്തോ ഏകംസേനേവ ഇമം നിരയം ഉദ്ധംപാദോ അവംസിരോ ഹുത്വാ പതാമി, തഥാപി യദിദം അദാനഞ്ച അസീലഞ്ച അരിയേഹി അകത്തബ്ബത്താ അനരിയേഹി ച കത്തബ്ബത്താ **"അനരിയ"**ന്തി വുച്ചതി, "ന തം അനരിയം കരിസ്സാമി , ഹന്ദ ഇമം മയാ ദീയമാനം പിണ്ഡം പടിഗ്ഗഹ പടിഗ്ഗണ്ഹാഹീ"തി. ഏത്ഥ ച **ഹന്ദാ**തി വോസ്സഗ്ഗത്ഥേ നിപാതോ.

ഏവം വത്വാ ബോധിസത്തോ ദള്ഹസമാദാനേന ഭത്തപാതിം ഗഹേത്വാ അങ്ഗാരകാസുമത്ഥകേന പക്ഖന്തോ, താവദേവ അസീതിഹത്ഥഗമ്ഭീരായ അങ്ഗാരകാസുയാ തലതോ ഉപരൂപരിജാതം സതപത്തപുപ്ഫിതം ഏകം മഹാപദുമം ഉഗ്ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പാദേ സമ്പടിച്ഛി. തതോ മഹാതുമ്ബമത്താ രേണു ഉഗ്ഗന്ത്വാ മഹാസത്തസ്സ മുദ്ധനി ഠത്വാ സകലസരീരം സുവണ്ണചുണ്ണസമോകിണ്ണമിവ അകാസി. സോ പദുമകണ്ണികായ ഠത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പത്തേ പതിട്ഠാപേസി. സോ തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ അനുമോദനം കത്വാ പത്തം ആകാസേ ഖിപിത്വാ പസ്സന്തസ്സേവ മഹാജനസ്സ സയമ്പി വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ നാനപ്പകാരം വലാഹകപന്തിം മദ്ദമാനോ വിയ ഹിമവന്തമേവ ഗതോ. മാരോപി പരാജിതോ ദോമനസ്സം പത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതോ. ബോധിസത്തോ പന പദുമകണ്ണികായ ഠിതകോവ മഹാജനസ്സ ദാനസീലസംവണ്ണനേന ധമ്മം ദേസേത്വാ മഹാജനേന പരിവുതോ അത്തനോ നിവേസനമേവ പവിസിത്വാ യാവജീവം ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ''നയിദം, ഗഹപതി, അച്ഛരിയം, യം ത്വം ഏവം ദസ്സനസമ്പന്നോ ഏതരഹി ദേവതായ ന കമ്പിതോ, പുബ്ബേ പണ്ഡിതേഹി കതമേവ അച്ഛരിയ''ന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ പച്ചേകബുദ്ധോ തത്ഥേവ പരിനിബ്ബായി, മാരം പരാജേത്വാ പദുമകണ്ണികായ ഠത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പിണ്ഡപാതദായകോ ബാരാണസിസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഖദിരങ്ഗാരജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

കുലാവകവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

കുലാവകഞ്ച നച്ചഞ്ച, സമ്മോദമച്ഛവട്ടകം;
സകുണം തിത്തിരം ബകം, നന്ദഞ്ച ഖദിരങ്ഗാരന്തി.

൫. അത്ഥകാമവഗ്ഗോ

[൪൧] ൧. ലോസകജാതകവണ്ണനാ

യോ അത്ഥകാമസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലോസകതിസ്സത്ഥേരം നാമ ആരബ്ഭ കഥേസി. കോ പനേസ ലോസകതിസ്സത്ഥേരോ നാമാതി? കോസലരട്ഠേ ഏകോ അത്തനോ കുലനാസകോ കേവട്ടപുത്തകോ അലാഭീ ഭിക്ഖു. സോ കിര നിബ്ബത്തട്ഠാനേതോ ചവിത്വാ കോസലരട്ഠേ ഏകസ്മിം കുലസഹസ്സവാസേ കേവട്ടഗാമേ ഏകിസ്സാ കേവട്ടിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്സ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണദിവസേ തം കുലസഹസ്സം ജാലഹത്ഥം നദിയഞ്ച തളാകാദീസു ച മച്ഛേ പരിയേസന്തം ഏകം ഖുദ്ദകമച്ഛമ്പി നാലത്ഥ. തതോ പട്ഠായ ച തേ കേവട്ടാ പരിഹായന്തിയേവ. തസ്മിഞ്ഹി കുച്ഛിഗതേയേവ നേസം ഗാമോ സത്ത വാരേ അഗ്ഗിനാ ദഡ്ഢോ, സത്ത വാരേ രഞ്ഞാ ദണ്ഡിതോ. ഏവം അനുക്കമേന ദുഗ്ഗതാ ജാതാ. തേ ചിന്തയിംസു ''പുബ്ബേ അമ്ഹാകം ഏവരൂപം നത്ഥി, ഇദാനി പന പരിഹായാമ, അമ്ഹാകം അന്തരേ ഏകായ കാളകണ്ണിയാ ഭവിതബ്ബം, ദ്വേ ഭാഗാ ഹോമാ''തി പഞ്ച പഞ്ച കുലസതാനി ഏകതോ അഹേസും. തതോ യത്ഥ

തസ്സ മാതാപിതരോ, സോവ കോട്ഠാസോ പരിഹായതി, ഇതരോ വഡ്ഢതി. തേ തമ്പി കോട്ഠാസം ദ്വിധാ, തമ്പി ദ്വിധാതി ഏവം യാവ തമേവ കുലം ഏകം അഹോസി, താവ വിഭജിത്വാ തേസം കാളകണ്ണിഭാവം ഞത്വാ പോഥേത്വാ നിക്കഡ്ഢിംസു.

അഥസ്സ മാതാ കിച്ഛേന ജീവമാനാ പരിപക്കേ ഗബ്ഭേ ഏകസ്മിം ഠാനേ വിജായി. പച്ഛിമഭവികസത്തം ന സക്കാ നാസേതും, അന്തോഘടേ പദീപോ വിയ തസ്സ ഹദയേ അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സയോ ജലതി. സാ തം ദാരകം പടിജഗ്ഗിത്വാ ആധാവിത്വാ പരിധാവിത്വാ വിചരണകാലേ ഏകമസ്സ കപാലകം ഹത്ഥേ ദത്വാ "പുത്ത, ഏതം ഘരം പവിസാ"തി പേസേത്വാ പലാതാ. സോ തതോ പട്ഠായ ഏകകോവ ഹുത്വാ തത്ഥ തത്ഥ ഭിക്ഖം പരിയേസിത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ സയതി, ന ന്ഹായതി, ന സരീരം പടിജഗ്ഗതി, പംസുപിസാചകോ വിയ കിച്ഛേന ജീവികം കപ്പേതി. സോ അനുക്കമേന സത്തവസ്സികോ ഹുത്വാ ഏകസ്മിം ഗേഹദ്വാരേ ഉക്ഖലിധോവനസ്സ ഛഡ്ഡിതട്ഠാനേ കാകോ വിയ ഏകേകം ഭത്തസിത്ഥം ഉച്ചിനിത്വാ ഖാദതി.

അഥ നം ധമ്മസേനാപതി സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരമാനോ ദിസ്വാ "അയം സത്തോ അതികാരുഞ്ഞപ്പത്തോ , കതരഗാമവാസികോ നു ഖോ"തി തസ്മിം മേത്തചിത്തം വഡ്ഢേത്വാ "ഏഹി, രേ"തി ആഹ. സോ ആഗന്ത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം ഥേരോ "കതരഗാമവാസികോസി, കഹം വാ തേ മാതാപിതരോ"തി പുച്ഛി. "അഹം, ഭന്തേ, നിപ്പച്ചയോ, മയ്ഹം മാതാപിതരോ മം നിസ്സായ 'കിലന്തമ്ഹാ'തി മം ഛഡ്ഡേത്വാ പലാതാ"തി. "അപി പന പബ്ബജിസ്സസീ"തി. "ഭന്തേ, അഹം താവ പബ്ബജേയ്യം, മാദിസം പന കപണം കോ പബ്ബാജേസ്സസീ"തി? "അഹം പബ്ബാജേസ്സാമീ"തി. "സാധു, ഭന്തേ, പബ്ബാജേഥാ"തി. ഥേരോ തസ്സ ഖാദനീയഭോജനീയം ദത്വാ തം വിഹാരം നേത്വാ സഹത്ഥേനേവ ന്ഹാപേത്വാ പബ്ബാജേത്വാ പരിപുണ്ണവസ്സം ഉപസമ്പാദേസി. സോ മഹല്ലകകാലേ "ലോസകതിസ്സത്ഥേരോ"തി പഞ്ഞായിത്ഥ അപ്പപുഞ്ഞോ അപ്പലാഭോ. തേന കിര അസദിസദാനേപി കുച്ഛിപൂരോ ന ലദ്ധപുബ്ബോ, ജീവിതഘടനമത്തമേവ ലഭതി. തസ്സ ഹി പത്തേ ഏകസ്മിംയേവ യാഗുഉള്ളുങ്കേ ദിന്നേ പത്തോ സമതിത്തികോ വിയ ഹുത്വാ പഞ്ഞായതി. അഥ മനുസ്സാ "ഇമസ്സ പത്തോ പൂരോ"തി ഹേട്ഠാ യാഗും ദേന്തി. തസ്സ പത്തേ യാഗും ദാനകാലേ മനുസ്സാനം ഭാജനേ യാഗു അന്തരധായതീതിപി വദന്തി. ഖജ്ജകാദീസുപി ഏസേവ നയോ.

സോ അപരേന സമയേന വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അഗ്ഗഫലേ അരഹത്തേ പതിട്ഠിതോപി അപ്പലാഭോവ അഹോസി. അഥസ്സ അനുപുബ്ബേന ആയുസങ്ഖാരേസു പരിഹീനേസു പരിനിബ്ബാനദിവസോ സമ്പാപുണി. ധമ്മസേനാപതി ആവജ്ജേന്തോ തസ്സ പരിനിബ്ബാനഭാവം ഞത്വാ "അയം ലോസകതിസ്സത്ഥേരോ അജ്ജ പരിനിബ്ബായിസ്സതി, അജ്ജ മയാ ഏതസ്സ യാവദത്ഥം ആഹാരം ദാതും വട്ടതീ"തി തം ആദായ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ പാവിസി. ഥേരോ തം നിസ്സായ താവ ബഹുമനുസ്സായ സാവത്ഥിയാ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ വന്ദനമത്തമ്പി നാലത്ഥ. അഥ നം ഥേരോ "ഗച്ഛാവുസോ, ആസനസാലായ നിസീദാ"തി ഉയ്യോജേത്വാ ഗതോ. തം ആഗതമേവ മനുസ്സാ "അയ്യോ, ആഗതോ"തി ആസനേ നിസീദാപേത്വാ ഭോജേസി. ഥേരോപി "ഇമം ലോസകസ്സ ദേഥാ"തി ലദ്ധാഹാരം പേസേസി. തം ഗഹേത്വാ ഗതാ ലോസകതിസ്സത്ഥേരം അസരിത്വാ സയമേവ ഭുഞ്ജിംസു. അഥ ഥേരസ്സ ഉട്ഠായ

വിഹാരം ഗമനകാലേ ലോസകതിസ്സത്ഥേരോ ആഗന്ത്വാ ഥേരം വന്ദി, ഥേരോ നിവത്തിത്വാ ഠിതകോവ "ലദ്ധം തേ, ആവുസോ, ഭത്ത"ന്തി പുച്ഛി. ലഭിസ്സാമ നോ, ഭന്തേതി. ഥേരോ സംവേഗപത്തോ കാലം ഓലോകേസി, കാലോ അതിക്കന്തോ. ഥേരോ "ഹോതാവുസോ, ഇധേവ നിസീദാ"തി ലോസകത്ഥേരം ആസനസാലായം നിസീദാപേത്വാ കോസലരഞ്ഞോ നിവേസനം അഗമാസി. രാജാ ഥേരസ്സ പത്തം ഗാഹാപേത്വാ "ഭത്തസ്സ അകാലോ"തി പത്തപൂരം ചതുമധുരം ദാപേസി. ഥേരോ തം ആദായ ഗന്ത്വാ "ഏഹാവുസോ, തിസ്സ ഇമം ചതുമധുരം ഭുഞ്ജാ"തി വത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ അട്ഠാസി. സോ ഥേരേ ഗാരവേന ലജ്ജന്തോ ന പരിഭുഞ്ജതി. അഥ നം ഥേരോ "ഏഹാവുസോ തിസ്സ, അഹം ഇമം പത്തം ഗഹേത്വാവ ഠസ്സാമി, ത്വം നിസീദിത്വാ പരിഭുഞ്ജ. സചേ അഹം പത്തം ഹത്ഥതോ മുഞ്ചേയ്യം, കിഞ്ചി ന ഭവേയ്യാ"തി ആഹ. അഥായസ്മാ ലോസകതിസ്സത്ഥേരോ അഗ്ഗസാവകേ ധമ്മസേനാപതിമ്ഹി പത്തം ഗഹേത്വാ ഠിതേ ചതുമധുരം പരിഭുഞ്ജി. തം ഥേരസ്സ അരിയിദ്ധിബലേന പരിക്ഖയം ന അഗമാസി. തദാ ലോസകതിസ്സത്ഥേരോ യാവദത്ഥം ഉദരപൂരം കത്വാ പരിഭുഞ്ജി, തം ദിവസംയേവ ച അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ സന്തികേ ഠത്വാ സരീരനിക്ഖേപം കാരേസി, ധാതുയോ ഗഹേത്വാ ചേതിയം കരിംസു.

തദാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിത്വാ "ആവുസോ, അഹോ ലോസകതിസ്സത്ഥേരോ അപ്പപുഞ്ഞോ അപ്പലാഭീ, ഏവരൂപേന നാമ അപ്പപുഞ്ഞേന അപ്പലാഭിനാ കഥം അരിയധമ്മോ ലദ്ധോ"തി കഥേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛി. തേ "ഇമായ നാമ, ഭന്തേ"തി ആരോചയിംസു. സത്ഥാ "ഭിക്ഖവേ, ഏസോ ഭിക്ഖു അത്തനോ അലാഭിഭാവഞ്ച അരിയധമ്മലാഭിഭാവഞ്ച അത്തനാവ അകാസി. അയഞ്ഹി പുബ്ബേ പരേസം ലാഭന്തരായം കത്വാ അപ്പലാഭീ ജാതോ, "അനിച്ചം, ദുക്ഖം, അനത്താ"തി വിപസ്സനായ യുത്തഭാവസ്സ ബലേന അരിയധമ്മലാഭീ ജാതോ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കിര കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഏകം കുടുമ്ബികം നിസ്സായ ഗാമകാവാസേ വസതി പകതത്തോ സീലവാ വിപസ്സനായ യുത്തപ്പയുത്തോ. അഥേകോ ഖീണാസവത്ഥേരോ സമവത്തവാസം വസമാനോ അനുപുബ്ബേന തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉപട്ഠാകകുടുമ്ബികസ്സ വസനഗാമം സമ്പത്തോ. കുടുമ്ബികോ ഥേരസ്സ ഇരിയാപഥേയേവ പസീദിത്വാ പത്തം ആദായ ഘരം പവേസേത്വാ സക്കച്ചം ഭോജേത്വാ ഥോകം ധമ്മകഥം സുത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ധുരവിഹാരമേവ ഗച്ഛഥ, മയം സായന്ഹസമയേ ആഗന്ത്വാ പസ്സിസ്സാമാ"തി ആഹ. ഥേരോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ നേവാസികത്ഥേരം വന്ദിത്വാ ആപുച്ഛിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സോപി തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ "ലദ്ധോ തേ, ആവുസോ, ഭിക്ഖാഹാരോ"തി പുച്ഛി. "ആമ, ലദ്ധോ"തി. "കഹം ലദ്ധോ"തി? "തുമ്ഹാകം ധുരഗാമേ കുടുമ്ബികഘരേ"തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ അത്തനോ സേനാസനം പുച്ഛിത്വാ പടിജഗ്ഗിത്വാ പത്തചീവരം പടിസാമേത്വാ ഝാനസുഖേന ഫലസുഖേന ച വീതിനാമേന്തോ നിസീദി.

സോപി കുടുമ്ബികോ സായന്ഹേ ഗന്ധമാലഞ്ചേവ പദീപേയ്യഞ്ച ഗാഹാപേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ നേവാസികത്ഥേരം വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, ഏകോ

ആഗന്തുകത്ഥേരോ അത്ഥി, ആഗതോ നു ഖോ"തി പുച്ഛി. "ആമ, ആഗതോ"തി. "ഇദാനി കഹ"ന്തി. "അസുകസേനാസനേ നാമാ"തി. സോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ധമ്മകഥം സുത്വാ സീതലവേലായ ചേതിയഞ്ച ബോധിഞ്ച പൂജേത്വാ ദീപേ ജാലേത്വാ ഉഭോപി ജനേ നിമന്തേത്വാ ഗതോ. നേവാസികത്ഥേരോപി ഖോ "അയം കുടുമ്ബികോ പരിഭിന്നോ, സചായം ഭിക്ഖു ഇമസ്മിം വിഹാരേ വസിസ്സതി, ന മം ഏസ കിസ്മിഞ്ചി ഗണയിസ്സതീ"തി ഥേരേ അനത്തമനതം ആപജ്ജിത്വാ "ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഏതസ്സ അവസനാകാരോ മയാ കാതും വട്ടതീ"തി തേന ഉപട്ഠാനവേലായ ആഗതേന സദ്ധിം കിഞ്ചി ന കഥേസി. ഖീണാസവത്ഥേരോ തസ്സ അജ്ഝാസയം ജാനിത്വാ "അയം ഥേരോ മമ കുലേ വാ ഗണേ വാ അപലിബുദ്ധഭാവം ന ജാനാതീ"തി അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഝാനസുഖേന ഫലസുഖേന വീതിനാമേസി.

നേവാസികോപി പുനദിവസേ നഖപിട്ഠേന ഘണ്ഡിം പഹരിത്വാ നഖേന ദ്വാരം ആകോടേത്വാ കുടുമ്ബികസ്സ ഗേഹം അഗമാസി. സോ തസ്സ പത്തം ഗഹേത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദാപേത്വാ "ആഗന്തുകത്ഥേരോ കഹം, ഭന്തേ"തി പുച്ഛി. "നാഹം തവ കുലൂപകസ്സ പവത്തിം ജാനാമി, ഘണ്ഡിം പഹരന്തോപി ദ്വാരം ആകോടേന്തോപി പബോധേതും നാസക്ഖിം, ഹിയ്യോ തവ ഗേഹേ പണീതഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ ജീരാപേതും അസക്കോന്തോ ഇദാനി നിദ്ദം ഓക്കന്തോയേവ ഭവിസ്സതി, ത്വം പസീദമാനോ ഏവരൂപേസുയേവ ഠാനേസു പസീദസീ"തി ആഹ - "ഖീണാസവത്ഥേരോപി അത്തനോ ഭിക്ഖാചാരവേലം സല്ലക്ഖേത്വാ സരീരം പടിജഗ്ഗിത്വാ പത്തചീവരമാദായ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അഗമാസി. സോ കുടുമ്ബികോ നേവാസികത്ഥേരം സപ്പിമധുസക്ഖരാഭിസങ്ഖതം പായാസം പായേത്വാ പത്തം ഗന്ധചുണ്ണേഹി ഉബ്ബട്ടേത്വാ പുന പൂരേത്വാ "ഭന്തേ, സോ ഥേരോ മഗ്ഗകിലന്തോ ഭവിസ്സതി, ഇദമസ്സ ഹരഥാ"തി അദാസി. ഇതരോ അപടിക്ഖിപിത്വാവ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ "സചേ സോ ഭിക്ഖു ഇമം പായാസം പിവിസ്സതി, ഗീവായം ഗഹേത്വാ നിക്കഡ്ഢിയമാനോപി ന ഗമിസ്സതി. സചേ പനാഹം ഇമം പായാസം മനുസ്സാനം ദസ്സാമി, പാകടം മേ കമ്മം ഭവിസ്സതി. സചേ ഉദകേ ഓപിലാപേസ്സാമി, ഉദകപിട്ഠേ സപ്പി പഞ്ഞായിസ്സതി . സചേ ഭൂമിയം ഛഡ്ഡേസ്സാമി, കാകസന്നിപാതേന പഞ്ഞായിസ്സതി. കത്ഥ നു ഖോ ഇമം ഛഡ്ഡേയ്യ"ന്തി ഉപധാരേന്തോ ഏകം ഝാമക്ഖേത്തം ദിസ്വാ അങ്ഗാരേ വിയൂഹിത്വാ തത്ഥ പക്ഖിപിത്വാ ഉപരി അങ്ഗാരേഹി പടിച്ഛാദേത്വാ വിഹാരം ഗതോ തം ഭിക്ഖും അദിസ്വാ ചിന്തേസി "അദ്ധാ സോ ഭിക്ഖു ഖീണാസവോ മമ അജ്ഝാസയം വിദിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗതോ ഭവിസ്സതി, അഹോ മയാ ഉദരഹേതു അയുത്തം കത"ന്തി താവദേവസ്സ മഹന്തം ദോമനസ്സം ഉദപാദി. തതോ പട്ഠായേവ ച മനുസ്സപേതോ ഹുത്വാ ന ചിരസ്സേവ കാലം കത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തി.

സോ ബഹൂനി വസ്സസതസഹസ്സാനി നിരയേ പച്ചിത്വാ പക്കാവസേസേന പടിപാടിയാ പഞ്ചജാതിസതേസു യക്ഖോ ഹുത്വാ ഏകദിവസമ്പി ഉദരപൂരം ആഹാരം ന ലഭി. ഏകദിവസം പന ഗബ്ഭമലം ഉദരപൂരം ലഭി. പുന പഞ്ചജാതിസതേസു സുനഖോ അഹോസി. തദാപി ഏകദിവസം ഭത്തവമനം ഉദരപൂരം ലഭി, സേസകാലേ പന തേന ഉദരപൂരോ ആഹാരോ നാമ ന ലദ്ധപുബ്ബോ. സുനഖയോനിതോ പന ചവിത്വാ കാസിരട്ഠേ ഏകസ്മിം ഗാമേ

ദുഗ്ഗതകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ നിബ്ബത്തിതോ പട്ഠായ തം കുലം പരമദുഗ്ഗതമേവ ജാതം, ജാതിതോ ഉദ്ധം ഉദകകഞ്ജികാമത്തമ്പി ന ലഭി. തസ്സ പന "മിത്തവിന്ദകോ"തി നാമം അഹോസി. മാതാപിതരോ ഛാതകദുക്ഖം അധിവാസേതും അസക്കോന്താ "ഗച്ഛ കാളകണ്ണീ"തി തം പോഥേത്വാ നീഹരിംസു. സോ അപ്പടിസരണോ വിചരന്തോ ബാരാണസിം അഗമാസി. തദാ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ ഹുത്വാ പഞ്ച മാണവകസതാനി സിപ്പം വാചേതി. തദാ ബാരാണസിവാസിനോ ദുഗ്ഗതാനം പരിബ്ബയം ദത്വാ സിപ്പം സിക്ഖാപേന്തി. അയമ്പി മിത്തവിന്ദകോ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികേ സിപ്പം സിക്ഖതി. സോ ഫരുസോ അനോവാദക്ഖമോ തം തം പഹരന്തോ വിചരതി, ബോധിസത്തേന ഓവദിയമാനോപി ഓവാദം ന ഗണ്ഹാതി. തം നിസ്സായ ആയോപിസ്സ മന്ദോ ജാതോ.

അഥ സോ മാണവകേഹി സദ്ധിം ഭണ്ഡിത്വാ ഓവാദം അഗ്ഗണ്ഹന്തോ തതോ പലായിത്വാ ആഹിണ്ഡന്തോ ഏകം പച്ചന്തഗാമം പത്വാ ഭതിം കത്വാ ജീവതി. സോ തത്ഥ ഏകായ ദുഗ്ഗതിത്ഥിയാ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേസി. സാ തം നിസ്സായ ദ്വേ ദാരകേ വിജായി. ഗാമവാസിനോ "അമ്ഹാകം സുസാസനം ദുസ്സാസനം ആരോചേയ്യാസീ"തി മിത്തവിന്ദകസ്സ ഭതിം ദത്വാ തം ഗാമദ്വാരേ കുടികായ വസാപേസും. തം പന മിത്തവിന്ദകം നിസ്സായ തേ പച്ചന്തഗാമവാസിനോ സത്തക്ഖത്തും രാജദണ്ഡം അഗമംസു, സത്തക്ഖത്തും നേസം ഗേഹാനി ഝായിംസു, സത്തക്ഖത്തും തളാകം ഭിജ്ജി. തേ ചിന്തയിംസു "അമ്ഹാകം പുബ്ബേ ഇമസ്സ മിത്തവിന്ദകസ്സ അനാഗമനകാലേ ഏവരൂപം നത്ഥി, ഇദാനി പനസ്സ ആഗതകാലതോ പട്ഠായ പരിഹായാമാ"തി തം പോഥേത്വാ നീഹരിംസു.

സോ അത്തനോ ദാരകേ ഗഹേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തോ ഏകം അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹം അടവിം പാവിസി. തത്ഥസ്സ അമനുസ്സാ ദാരകേ ച ഭരിയഞ്ച മാരേത്വാ മംസം ഖാദിംസു. സോ തതോ പലായിത്വാ തതോ തതോ ആഹിണ്ഡന്തോ ഏകം ഗമ്ഭീരം നാമ പട്ടനഗാമം നാവാവിസ്സജ്ജനദിവസേയേവ പത്വാ കമ്മകാരകോ ഹുത്വാ നാവം അഭിരുഹി. നാവാ സമുദ്ദപിട്ഠേ സത്താഹം ഗന്ത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സമുദ്ദമജ്ഝേ ആകോടേത്വാ ഠപിതാ വിയ അട്ഠാസി. തേ കാളകണ്ണിസലാകം ചാരേസും, സത്തക്ഖത്തും മിത്തവിന്ദകസ്സേവ പാപുണി. മനുസ്സാ തസ്സേകം വേളുകലാപം ദത്വാ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ സമുദ്ദപിട്ഠേ ഖിപിംസു, തസ്മിം ഖിത്തമത്തേ നാവാ അഗമാസി. മിത്തവിന്ദകോ വേളുകലാപേ നിപജ്ജിത്വാ സമുദ്ദപിട്ഠേ ഗച്ഛന്തോ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ രക്ഖിതസീലസ്സ ഫലേന സമുദ്ദപിട്ഠേ ഏകസ്മിം ഫലികവിമാനേ ചതസ്സോ ദേവധീതരോ പടിലഭിത്വാ താസം സന്തികേ സുഖം അനുഭവമാനോ സത്താഹം വസി. താ പന വിമാനപേതിയോ സത്താഹം സുഖം അനുഭവന്തി, സത്താഹം ദുക്ഖം. സത്താഹം ദുക്ഖം അനുഭവിതും ഗച്ഛമാനാ "യാവ മയം ആഗച്ഛാമ, താവ ഇധേവ ഹോഹീ"തി വത്വാ അഗമംസു.

മിത്തവിന്ദകോ താസം ഗതകാലേ വേളുകലാപേ നിപജ്ജിത്വാ പുരതോ ഗച്ഛന്തോ രജതവിമാനേ അട്ഠ ദേവധീതരോ ലഭി. തതോപി പരം ഗച്ഛന്തോ മണിവിമാനേ സോളസ, കനകവിമാനേ ദ്വത്തിംസ ദേവധീതരോ ലഭി. താസമ്പി വചനം അകത്വാ പരതോ ഗച്ഛന്തോ അന്തരദീപകേ ഏകം യക്ഖനഗരം അദ്ദസ.

തത്ഥേകാ യക്ഖിനീ അജരൂപേന വിചരതി. മിത്തവിന്ദകോ തസ്സാ യക്ഖിനിഭാവം അജാനന്തോ "അജമംസം ഖാദിസ്സാമീ"തി തം പാദേ അഗ്ഗഹേസി, സാ യക്ഖാനുഭാവേന തം ഉക്ഖിപിത്വാ ഖിപി. സോ തായ ഖിത്തോ സമുദ്ദമത്ഥകേന ഗന്ത്വാ ബാരാണസിയം പരിഖാപിട്ഠേ ഏകസ്മിം കണ്ടകഗുമ്ബമത്ഥകേ പതിത്വാ പവട്ടമാനോ ഭൂമിയം പതിട്ഠാസി. തസ്മിഞ്ച സമയേ തസ്മിം പരിഖാപിട്ഠേ രഞ്ഞോ അജികാ ചരമാനാ ചോരാ ഹരന്തി. അജികഗോപകാ "ചോരേ ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി ഏകമന്തം നിലീനാ അട്ഠംസു. മിത്തവിന്ദകോ പവട്ടിത്വാ ഭൂമിയം ഠിതോ താ അജികാ ദിസ്വാ ചിന്തേസി "അഹം സമുദ്ദേ ഏകസ്മിം ദീപകേ അജികം പാദേ ഗഹേത്വാ തായ ഖിത്തോ ഇധ പതിതോ. സചേ ഇദാനി ഏകം അജികം പാദേ ഗഹേസ്സാമി, സാ മം പരതോ സമുദ്ദപിട്ഠേ വിമാനദേവതാനം സന്തികേ ഖിപിസ്സതീ"തി. സോ ഏവം അയോനിസോ മനസികരിത്വാ അജികം പാദേ ഗണ്ഹി, സാ ഗഹിതമത്താ വിരവി. അജികഗോപകാ ഇതോ ചിതോ ച ആഗന്ത്വാ തം ഗഹേത്വാ "ഏത്തകം കാലം രാജകുലേ അജികഖാദകോ ഏസ ചോരോ"തി തം കോട്ടേത്വാ ബന്ധിത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം നേന്തി.

തസ്മിം ഖണേ ബോധിസത്തോ പഞ്ചസതമാണവകപരിവുതോ നഗരാ നിക്ഖമ്മ ന്ഹായിതും ഗച്ഛന്തോ മിത്തവിന്ദകം ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ തേ മനുസ്സേ ആഹ - "താതാ, അയം അമ്ഹാകം അന്തേവാസികോ, കസ്മാ നം ഗണ്ഹഥാ"തി? "അജികചോരകോ, അയ്യ, ഏകം അജികം പാദേ ഗണ്ഹി, തസ്മാ ഗഹിതോ"തി. "തേന ഹേതം അമ്ഹാകം ദാസം കത്വാ ദേഥ, അമ്ഹേ നിസ്സായ ജീവിസ്സതീ"തി. തേ, "സാധു അയ്യാ"തി തം വിസ്സജ്ജേത്വാ അഗമംസു. അഥ നം ബോധിസത്തോ "മിത്തവിന്ദക, ത്വം ഏത്തകം കാലം കഹം വസീ"തി പുച്ഛി. സോ സബ്ബം അത്തനാ കതകമ്മം ആരോചേസി. ബോധിസത്തോ "അത്ഥകാമാനം വചനം അകരോന്തോ ഏവം ദുക്ഖം പാപുണാതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൬. "യോ അത്ഥകാമസ്സ ഹിതാനുകമ്പിനോ, ഓവജ്ജമാനോ ന കരോതി സാസനം;
അജിയാ പാദമോലമ്ബ, മിത്തകോ വിയ സോചതീ"തി.

തത്ഥ **അത്ഥകാമസ്സാ**തി വുഡ്ഢിം ഇച്ഛന്തസ്സ. **ഹിതാനുകമ്പിനോ**തി ഹിതേന അനുകമ്പമാനസ്സ. **ഓവജ്ജമാനോ**തി മുദുകേന ഹിതചിത്തേന ഓവദിയമാനോ. **ന കരോതി സാസന**ന്തി അനുസിട്ഠം ന കരോതി, ദുബ്ബചോ അനോവാദകോ ഹോതി. **മിത്തകോ വിയ സോചതീ**തി യഥായം മിത്തവിന്ദകോ അജികായ പാദം ഗഹേത്വാ സോചതി കിലമതി, ഏവം നിച്ചകാലം സോചതീതി ഇമായ ഗാഥായ ബോധിസത്തോ ധമ്മം ദേസേസി.

ഏവം തേന ഥേരേന ഏത്തകേ അദ്ധാനേ തീസുയേവ അത്തഭാവേസു കുച്ഛിപൂരോ ലദ്ധപുബ്ബോ. യക്ഖേന ഹുത്വാ ഏകദിവസം ഗബ്ഭമലം ലദ്ധം, സുനഖേന ഹുത്വാ ഏകദിവസം ഭത്തവമനം, പരിനിബ്ബാനദിവസേ ധമ്മസേനാപതിസ്സാനുഭാവേന ചതുമധുരം ലദ്ധം. ഏവം പരസ്സ ലാഭന്തരായകരണം നാമ മഹാദോസന്തി വേദിതബ്ബം. തസ്മിം പന കാലേ സോപി ആചരിയോ മിത്തവിന്ദകോപി യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ''ഏവം, ഭിക്ഖവേ, അത്തനോ അപ്പലാഭിഭാവഞ്ച അരിയധമ്മലാഭിഭാവഞ്ച സയമേവ ഏസ അകാസീ''തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മിത്തവിന്ദകോ ലോസകതിസ്സത്ഥേരോ അഹോസി, ദിസാപാമോക്ഖാചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ലോസകജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൪൨] ൨. കപോതജാതകവണ്ണനാ

യോ അത്ഥകാമസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ലോലഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ ലോലഭാവോ നവകനിപാതേ **കാകജാതകേ** ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന തം ഭിക്ഖൂ ''അയം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു ലോലോ''തി സത്ഥു ആരോചേസും. അഥ നം സത്ഥാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ലോലോസീ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, ഭന്തേ''തി. സത്ഥാ ''പുബ്ബേപി ത്വം ഭിക്ഖു ലോലോ ലോലകാരണാ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ, പണ്ഡിതാപി തം നിസ്സായ അത്തനോ വസനട്ഠാനാ പരിഹീനാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ പാരാവതയോനിയം നിബ്ബത്തി. തദാ ബാരാണസിവാസിനോ പുഞ്ഞകാമതായ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ സകുണാനം സുഖവസനത്ഥായ ഥുസപച്ഛിയോ ഓലമ്ബേന്തി. ബാരാണസിസേട്ഠിനോപി ഭത്തകാരകോ അത്തനോ മഹാനസേ ഏകം ഥുസപച്ഛിം ഓലമ്ബേത്വാ ഠപേസി, ബോധിസത്തോ തത്ഥ വാസം കപ്പേസി. സോ പാതോവ നിക്ഖമിത്വാ ഗോചരേ ചരിത്വാ സായം ആഗന്ത്വാ തത്ഥ വസന്തോ കാലം ഖേപേസി. അഥേകദിവസം ഏകോ കാകോ മഹാനസമത്ഥകേന ഗച്ഛന്തോ അമ്ബിലാനമ്ബിലമച്ഛമംസാനം ധൂപനവാസം ഘായിത്വാ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ ''കം നു ഖോ നിസ്സായ ഇമം മച്ഛമംസം ലഭിസ്സാമീ''തി അവിദൂരേ നിസീദിത്വാ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ സായം ബോധിസത്തം ആഗന്ത്വാ മഹാനസം പവിസന്തം ദിസ്വാ ''ഇമം പാരാവതം നിസ്സായ മച്ഛമംസം ലഭിസ്സാമീ''തി പുനദിവസേ പാതോവ ആഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ നിക്ഖമിത്വാ ഗോചരത്ഥായ ഗമനകാലേ പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അഗമാസി. അഥ നം ബോധിസത്തോ ''കസ്മാ ത്വം, സമ്മ, അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ചരസീ''തി ആഹ. ''സാമി, തുമ്ഹാകം കിരിയാ മയ്ഹം രുച്ചതി, ഇതോ പട്ഠായ തുമ്ഹേ ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ''തി. ''സമ്മ, തുമ്ഹേ അഞ്ഞഗോചരാ, മയം അഞ്ഞഗോചരാ, തുമ്ഹേഹി അമ്ഹാകം ഉപട്ഠാനം ദുക്കര''ന്തി. ''സാമി, തുമ്ഹാകം ഗോചരഗ്ഗഹണകാലേ അഹമ്പി ഗോചരം ഗഹേത്വാ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിംയേവ ഗമിസ്സാമീ''തി. ''സാധു, കേവലം തേ അപ്പമത്തേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി ഏവം ബോധിസത്തോ കാകം ഓവദിത്വാ ഗോചരം ചരന്തോ തിണബീജാദീനി ഖാദതി. ബോധിസത്തസ്സ പന ഗോചരഗ്ഗഹണകാലേ കാകോ ഗന്ത്വാ ഗോമയപിണ്ഡം അപനേത്വാ പാണകേ ഖാദിത്വാ ഉദരം പൂരേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ ''സാമി, തുമ്ഹേ അതിവേലം ചരഥ, അതിബഹുഭക്ഖേന നാമ ഭവിതും ന വട്ടതീ''തി വത്വാ ബോധിസത്തേന ഗോചരം ഗഹേത്വാ സായം ആഗച്ഛന്തേന സദ്ധിംയേവ മഹാനസം പാവിസി. ഭത്തകാരകോ ''അമ്ഹാകം കപോതോ അഞ്ഞമ്പി ഗഹേത്വാ ആഗതോ''തി കാകസ്സപി പച്ഛിം ഠപേസി. തതോ പട്ഠായ ദ്വേ ജനാ വസന്തി.

അഥേകദിവസം സേട്ഠിസ്സ ബഹും മച്ഛമംസം ആഹരിംസു. തം ആദായ ഭത്തകാരകോ മഹാനസേ തത്ഥ തത്ഥ ഓലമ്ബേസി. കാകോ തം ദിസ്വാ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ "സ്വേ ഗോചരഭൂമിം അഗന്ത്വാ മയാ ഇദമേവ ഖാദിതബ്ബ"ന്തി രത്തിം നിത്ഥുനന്തോ നിപജ്ജി. പുനദിവസേ ബോധിസത്തോ ഗോചരായ ഗച്ഛന്തോ "ഏഹി, സമ്മ, കാകാ"തി ആഹ. "സാമി, തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ, മയ്ഹം കുച്ഛിരോഗോ അത്ഥീ"തി. "സമ്മ, കാകാനം കുച്ഛിരോഗോ നാമ ന കദാചി ഭൂതപുബ്ബോ, രത്തിം തീസു യാമേസു ഏകേകസ്മിം യാമേ മുച്ഛിതാ ഹോന്തി, ദീപവട്ടിം ഗിലിതകാലേ പന നേസം മുഹുത്തം തിത്തി ഹോതി, ത്വം ഇമം മച്ഛമംസം ഖാദിതുകാമോ ഭവിസ്സസി, ഏഹി മനുസ്സപരിഭോഗോ നാമ തുമ്ഹാകം ദുപ്പരിഭുഞ്ജിയോ, മാ ഏവരൂപം അകാസി, മയാ സദ്ധിംയേവ ഗോചരായ ഗച്ഛാഹീ"തി. "ന സക്കോമി, സാമീ"തി. "തേന ഹി പഞ്ഞായിസ്സസി സകേന കമ്മേന, ലോഭവസം അഗന്ത്വാ അപ്പമത്തോ ഹോഹീ"തി തം ഓവദിത്വാ ബോധിസത്തോ ഗോചരായ ഗതോ.

ഭത്തകാരകോ നാനപ്പകാരം മച്ഛമംസവികതിം സമ്പാദേത്വാ ഉസുമനിക്ഖമനത്ഥം ഭാജനാനി ഥോകം വിവരിത്വാ രസപരിസ്സാവനകരോടിം ഭാജനമത്ഥകേ ഠപേത്വാ ബഹി നിക്ഖമിത്വാ സേദം പുഞ്ഛമാനോ അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ കാകോ പച്ഛിതോ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ ഭത്തഗേഹം ഓലോകേന്തോ തസ്സ നിക്ഖന്തഭാവം ഞത്വാ "അയംദാനി മയ്ഹം മനോരഥം പൂരേത്വാ മംസം ഖാദിതും കാലോ, കിം നു ഖോ മഹാമംസം ഖാദാമി, ഉദാഹു ചുണ്ണികമംസ"ന്തി ചിന്തേത്വാ "ചുണ്ണികമംസേന നാമ ഖിപ്പം കുച്ഛിം പൂരേതും ന സക്കാ, മഹന്തം മംസഖണ്ഡം ആഹരിത്വാ പച്ഛിയം നിക്ഖിപിത്വാ ഖാദമാനോ നിപജ്ജിസ്സാമീ"തി പച്ഛിതോ ഉപ്പതിത്വാ രസകരോടിയം നിലീയി. സാ "കിരീ"തി സദ്ദമകാസി. ഭത്തകാരകോ തം സദ്ദം സുത്വാ "കിം നു ഖോ ഏത"ന്തി പവിട്ഠോ കാകം ദിസ്വാ "അയം ദുട്ഠകാകോ മഹാസേട്ഠിനോ പക്കമംസം ഖാദിതുകാമോ, അഹം ഖോ പന സേട്ഠിം നിസ്സായ ജീവാമി, ന ഇമം ബാലം, കിം മേ ഇമിനാ"തി ദ്വാരം പിധായ കാകം ഗഹേത്വാ സകലസരീരേ പത്താനി ലുഞ്ചിത്വാ അല്ലസിങ്ഗീവേരലോണജീരകാദയോ കോട്ടേത്വാ അമ്ബിലതക്കേന ആലോളേത്വാ തേനസ്സ സകലസരീരം മക്ഖേത്വാ തം കാകം പച്ഛിയം ഖിപി. സോ അധിമത്തവേദനാഭിഭൂതോ നിത്ഥുനന്തോ നിപജ്ജി.

ബോധിസത്തോ സായം ആഗന്ത്വാ തം ബ്യസനപ്പത്തം ദിസ്വാ "ലോലകാക, മമ വചനം അകത്വാ തവ ലോഭം നിസ്സായ മഹാദുക്ഖം പത്തോസീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൨. "യോ അത്ഥകാമസ്സ ഹിതാനുകമ്പിനോ, ഓവജ്ജമാനോ ന കരോതി സാസനം;
കപോതകസ്സ വചനം അകത്വാ, അമിത്തഹത്ഥത്ഥഗതോവ സേതീ"തി.

തത്ഥ **കപോതകസ്സ വചനം അകത്വാ**തി പാരാവതസ്സ ഹിതാനുസാസനവചനം അകത്വാ. **അമിത്തഹത്ഥത്ഥഗതോവ സേതീ**തി അമിത്താനം അനത്ഥകാരകാനം ദുക്ഖുപ്പാദകപുഗ്ഗലാനം ഹത്ഥത്ഥം ഹത്ഥപഥം ഗതോ അയം കാകോ വിയ സോ പുഗ്ഗലോ മഹന്തം ബ്യസനം പത്വാ അനുസോചമാനോ സേതീതി.

ബോധിസത്തോ ഇമം ഗാഥം വത്വാ “ഇദാനി മയാ ച ഇമസ്മിം ഠാനേ ന സക്കാ വസിതു”ന്തി അഞ്ഞത്ഥ ഗതോ. കാകോപി തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ. അഥ നം ഭത്തകാരകോ സദ്ധിം പച്ഛിയാ ഗഹേത്വാ സങ്കാരട്ഠാനേ ഛഡ്ഡേസി.

സത്ഥാപി “ന ത്വം ഭിക്ഖു ഇദാനേവ ലോലോ, പുബ്ബേപി ലോലോയേവ, തഞ്ച പന തേ ലോല്യം നിസ്സായ പണ്ഡിതാപി സകാവാസാ പരിഹീനാ”തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു അനാഗാമിഫലം പത്തോ. സത്ഥാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കാകോ ലോലഭിക്ഖു അഹോസി, പാരാവതോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

കപോതജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൪൩] ൩. വേളുകജാതകവണ്ണനാ

യോ അത്ഥകാമസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ദുബ്ബചഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ഭഗവാ “സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ദുബ്ബചോസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ന ത്വം ഭിക്ഖു ഇദാനേവ ദുബ്ബചോ, പുബ്ബേപി ദുബ്ബചോയേവ, ദുബ്ബചത്തായേവ ച പണ്ഡിതാനം വചനം അകത്വാ സപ്പമുഖേ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തോ വിഞ്ഞുതം പത്വാ കാമേസു ആദീനവം നേക്ഖമ്മേ ചാനിസംസം ദിസ്വാ കാമേ പഹായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ പഞ്ചാഭിഞ്ഞാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ ച ഉപ്പാദേത്വാ ഝാനസുഖേന വീതിനാമേന്തോ അപരഭാഗേ മഹാപരിവാരോ പഞ്ചഹി താപസസതേഹി പരിവുതോ ഗണസ്സ സത്ഥാ ഹുത്വാ വിഹാസി. അഥേകോ ആസിവിസപോതകോ അത്തനോ ധമ്മതായ ചരന്തോ അഞ്ഞതരസ്സ താപസസ്സ അസ്സമപദം പത്തോ. താപസോ തസ്മിം പുത്തസിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ തം ഏകസ്മിം വേളുപബ്ബേ സയാപേത്വാ പടിജഗ്ഗതി. തസ്സ വേളുപബ്ബേ സയനതോ “വേളുകോ”ത്വേവ നാമം അകംസു. തം പുത്തസിനേഹേന പടിജഗ്ഗനതോ താപസസ്സ “വേളുകപിതാ”ത്വേവ നാമം അകംസു.

തദാ ബോധിസത്തോ “ഏകോ കിര താപസോ ആസിവിസം പടിജഗ്ഗതീ”തി സുത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ “സച്ചം കിര ത്വം ആസിവിസം പടിജഗ്ഗസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ച”ന്തി വുത്തേ “ആസിവിസേന സദ്ധിം വിസ്സാസോ നാമ നത്ഥി, മാ ഏവം ജഗ്ഗാഹീ”തി ആഹ. “സോ മേ ആചരിയ പുത്തോ, നാഹം തേന വിനാ വത്തിതും സക്ഖിസ്സാമീ”തി. “തേന ഹി ഏതസ്സേവ സന്തികാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണിസ്സസീ”തി. താപസോ ബോധിസത്തസ്സ വചനം ന ഗണ്ഹി, ആസിവിസമ്പി ജഹിതും നാസക്ഖി. തതോ കതിപാഹച്ചയേനേവ സബ്ബേ താപസാ ഫലാഫലത്ഥായ ഗന്ത്വാ ഗതട്ഠാനേ ഫലാഫലസ്സ സുലഭഭാവം ദിസ്വാ ദ്വേ തയോ ദിവസേ തത്ഥേവ വസിംസു, വേളുകപിതാപി തേഹി സദ്ധിം ഗച്ഛന്തോ ആസിവിസം വേളുപബ്ബേയേവ സയാപേത്വാ പിദഹിത്വാ ഗതോ. സോ പുന താപസേഹി സദ്ധിം ദ്വീഹതീഹച്ചയേന ആഗന്ത്വാ “വേളുകസ്സ

ഗോചരം ദസ്സാമീ"തി വേളുപബ്ബം ഉഗ്ഘാടേത്വാ "ഏഹി, പുത്തക, ഛാതകോസീ"തി ഹത്ഥം പസാരേസി. ആസിവിസോ ദ്വീഹതീഹം നിരാഹാരതായ കുജ്ഝിത്വാ പസാരിതഹത്ഥം ഡംസിത്വാ താപസം തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ അരഞ്ഞം പാവിസി. താപസാ തം ദിസ്വാ ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസും. ബോധിസത്തോ തസ്സ സരീരകിച്ചം കാരേത്വാ ഇസിഗണസ്സ മജ്ഝേ നിസീദിത്വാ ഇസീനം ഓവാദവസേന ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൩."യോ അത്ഥകാമസ്സ ഹിതാനുകമ്പിനോ, ഓവജ്ജമാനോ ന കരോതി സാസനം;
ഏവം സോ നിഹതോ സേതി, വേളുകസ്സ യഥാ പിതാ"തി.

തത്ഥ **ഏവം സോ നിഹതോ സേതീ**തി യോ ഹി ഇസീനം ഓവാദം ന ഗണ്ഹാതി, സോ യഥാ ഏസ താപസോ ആസിവിസമുഖേ പൂതിഭാവം പത്വാ നിഹതോ സേതി, ഏവം മഹാവിനാസം പത്വാ നിഹതോ സേതീതി അത്ഥോ. ഏവം ബോധിസത്തോ ഇസിഗണം ഓവദിത്വാ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകേ ഉപ്പജ്ജി.

സത്ഥാ "ന ത്വം ഭിക്ഖു ഇദാനേവ ദുബ്ബചോ, പുബ്ബേപി ദുബ്ബചോയേവ, ദുബ്ബചഭാവേനേവ ച ആസിവിസമുഖേ പൂതിഭാവം പത്തോ"തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ വേളുകപിതാ ദുബ്ബചഭിക്ഖു അഹോസി, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, ഗണസത്ഥാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

വേളുകജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൪൪] ൪. മകസജാതകവണ്ണനാ

സേയ്യോ അമിത്തോതി ഇദം സത്ഥാ മഗധേസു ചാരികം ചരമാനോ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമകേ ബാലഗാമികമനുസ്സേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തഥാഗതോ കിര ഏകസ്മിം സമയേ സാവത്ഥിതോ മഗധരട്ഠം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ചാരികം ചരമാനോ അഞ്ഞതരം ഗാമകം സമ്പാപുണി. സോ ച ഗാമകോ യേഭുയ്യേന അന്ധബാലമനുസ്സേഹിയേവ ഉസ്സന്നോ. തത്ഥേകദിവസം തേ അന്ധബാലമനുസ്സാ സന്നിപതിത്വാ "ഭോ, അമ്ഹേ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ കമ്മം കരോന്തേ മകസാ ഖാദന്തി, തപ്പച്ചയാ അമ്ഹാകം കമ്മച്ഛേദോ ഹോതി, സബ്ബേവ ധനൂനി ചേവ ആവുധാനി ച ആദായ ഗന്ത്വാ മകസേഹി സദ്ധിം യുജ്ഝിത്വാ സബ്ബമകസേ വിജ്ഝിത്വാ ഛിന്ദിത്വാ ച മാരേസ്സാമാ"തി മന്തയിത്വാ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ "മകസേ വിജ്ഝിസ്സാമാ"തി അഞ്ഞമഞ്ഞം വിജ്ഝിത്വാ ച പഹരിത്വാ ച ദുക്ഖപ്പത്താ ആഗന്ത്വാ അന്തോഗാമേ ച ഗാമമജ്ഝേ ച ഗാമദ്വാരേ ച നിപജ്ജിംസു.

സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ തം ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസി. അവസേസാ പണ്ഡിതമനുസ്സാ ഭഗവന്തം ദിസ്വാ ഗാമദ്വാരേ മണ്ഡപം കാരേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ പതിതമനുസ്സേ ദിസ്വാ തേ ഉപാസകേ പുച്ഛി "ബഹൂ ഇമേ ഗിലാനാ മനുസ്സാ, കിം ഏതേഹി കത"ന്തി? "ഭന്തേ, ഏതേ മനുസ്സാ 'മകസയുദ്ധം കരിസ്സാമാ'തി ഗന്ത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം വിജ്ഝിത്വാ സയം ഗിലാനാ ജാതാ"തി. സത്ഥാ "ന ഇദാനേവ അന്ധബാലമനുസ്സാ 'മകസേ പഹരിസ്സാമാ'തി അത്താനം പഹരന്തി, പുബ്ബേപി

‘മകസം പഹരിസ്സാമാ’തി പരം പഹരണകമനുസ്സാ അഹേസുംയേവാ’’തി വത്വാ തേഹി മനുസ്സേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ വണിജ്ജായ ജീവികം കപ്പേതി. തദാ കാസിരട്ഠേ ഏകസ്മിം പച്ചന്തഗാമേ ബഹൂ വഡ്ഢകീ വസന്തി. തത്ഥേകോ ഖലിതവഡ്ഢകീ രുക്ഖം തച്ഛതി, അഥസ്സ ഏകോ മകസോ തമ്ബലോഹഥാലകപിട്ഠിസദിസേ സീസേ നിസീദിത്വാ സത്തിയാ പഹരന്തോ വിയ സീസം മുഖതുണ്ഡകേന വിജ്ഝി. സോ അത്തനോ സന്തികേ നിസിന്നം പുത്തം ആഹ - ‘‘താത, മയ്ഹം സീസം മകസോ സത്തിയാ പഹരന്തോ വിയ വിജ്ഝതി, വാരേഹി ന’’ന്തി. ‘‘താത, അധിവാസേഹി, ഏകപ്പഹാരേനേവ തം മാരേസ്സാമീ’’തി. തസ്മിം സമയേ ബോധിസത്തോപി അത്തനോ ഭണ്ഡം പരിയേസമാനോ തം ഗാമം പത്വാ തസ്സാ വഡ്ഢകിസാലായ നിസിന്നോ ഹോതി. അഥ സോ വഡ്ഢകീ പുത്തം ആഹ - ‘‘താത, ഇമം മകസം വാരേഹീ’’തി. സോ ‘‘വാരേസ്സാമി, താതാ’’തി തിഖിണം മഹാഫരസും ഉക്ഖിപിത്വാ പിതു പിട്ഠിപസ്സേ ഠത്വാ ‘‘മകസം പഹരിസ്സാമീ’’തി പിതു മത്ഥകം ദ്വിധാ ഭിന്ദി, വഡ്ഢകീ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ.

ബോധിസത്തോ തസ്സ തം കമ്മം ദിസ്വാ ‘‘പച്ചാമിത്തോപി പണ്ഡിതോവ സേയ്യോ. സോ ഹി ദണ്ഡഭയേനപി മനുസ്സേ ന മാരേസ്സതീ’’തി ചിന്തേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൪. ‘‘സേയ്യോ അമിത്തോ മതിയാ ഉപേതോ, ന ത്വേവ മിത്തോ മതിവിപ്പഹീനോ;
‘മകസം വധിസ്സ’ന്തി ഹി ഏളമൂഗോ, പുത്തോ പിതു അബ്ഭിദാ ഉത്തമങ്ഗ’’ന്തി.

തത്ഥ **സേയ്യോതി** പവരോ ഉത്തമോ. **മതിയാ ഉപേതോതി** പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ. **ഏളമൂഗോതി** ലാലാമുഖോ ബാലോ. **പുത്തോ പിതു അബ്ഭിദാ ഉത്തമങ്ഗന്തി** അത്തനോ ബാലതായ പുത്തോപി ഹുത്വാ പിതു ഉത്തമങ്ഗം മത്ഥകം ‘‘മകസം പഹരിസ്സാമീ’’തി ദ്വിധാ ഭിന്ദി. തസ്മാ ബാലമിത്തതോ പണ്ഡിതഅമിത്തോവ സേയ്യോതി ഇമം ഗാഥം വത്വാ ബോധിസത്തോ ഉട്ഠായ യഥാകമ്മം ഗതോ. വഡ്ഢകിസ്സപി ഞാതകാ സരീരകിച്ചം അകംസു.

സത്ഥാ ‘‘ഏവം ഉപാസകാ പുബ്ബേപി ‘മകസം പഹരിസ്സാമാ’തി പരം പഹരണകമനുസ്സാ അഹേസുംയേവാ’’തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ‘‘തദാ ഗാഥം വത്വാ പക്കന്തോ പണ്ഡിതവാണിജോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

മകസജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൪൫] ൫. രോഹിണിജാതകവണ്ണനാ

സേയ്യോ അമിത്തോതിഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അനാഥപിണ്ഡികസേട്ഠിനോ ദാസിം ആരബ്ഭ കഥേസി. അനാഥപിണ്ഡികസ്സ കിര ഏകാ രോഹിണീ നാമ ദാസീ അഹോസി. തസ്സാ വീഹിപഹരണട്ഠാനേ ആഗന്ത്വാ മഹല്ലികാ മാതാ നിപജ്ജി, തം മക്ഖികാ പരിവാരേത്വാ സൂചിയാവിജ്ഝമാനാ വിയ ഖാദന്തി. സാ ധീതരം ആഹ - ‘‘അമ്മ, മക്ഖികാ മം ഖാദന്തി, ഏതാ വാരേഹീ’’തി. സാ ‘‘വാരേസ്സാമി, അമ്മാ’’തി മുസലം

ഉക്ഖിപിത്വാ ''മാതു സരീരേ മക്ഖികാ മാരേത്വാ വിനാസം പാപേസ്സാമീ''തി മാതരം മുസലേന പഹരിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി. തം ദിസ്വാ ''മാതാ മേ മതാ''തി രോദിതും ആരഭി. തം പവത്തിം സേട്ഠിസ്സ ആരോചേസും. സേട്ഠി തസ്സാ സരീരകിച്ചം കാരേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സബ്ബം തം പവത്തിം സത്ഥു ആരോചേസി. സത്ഥാ ''ന ഖോ, ഗഹപതി, ഏസാ 'മാതു സരീരേ മക്ഖികാ മാരേസ്സാമീ'തി ഇദാനേവ മുസലേന പഹരിത്വാ മാതരം മാരേസി, പുബ്ബേപി മാരേസിയേവാ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ പിതുഅച്ചയേന സേട്ഠിട്ഠാനം പാപുണി. തസ്സാപി രോഹിണീയേവ നാമ ദാസീ അഹോസി. സാപി അത്തനോ വീഹിപഹരണട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ നിപന്നം മാതരം ''മക്ഖികാ മേ, അമ്മ, വാരേഹീ''തി വുത്താ ഏവമേവ മുസലേന പഹരിത്വാ മാതരം ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ രോദിതും ആരഭി. ബോധിസത്തോ തം പവത്തിം സുത്വാ ''അമിത്തോപി ഹി ഇമസ്മിം ലോകേ പണ്ഡിതോവ സേയ്യോ''തി ചിന്തേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൫. ''സേയ്യോ അമിത്തോ മേധാവീ, യഞ്ചേ ബാലാനുകമ്പകോ;
പസ്സ രോഹിണികം ജമ്മിം, മാതരം ഹന്ത്വാന സോചതീ''തി.

തത്ഥ **മേധാവീ**തി പണ്ഡിതോ ഞാണീ വിഭാവീ. **യഞ്ചേ ബാലാനുകമ്പകോ**തി ഏത്ഥ **യന്തി** ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ കതോ, **ചേ**തി നാമത്ഥേ നിപാതോ. യോ നാമ ബാലോ അനുകമ്പകോ, തതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന പണ്ഡിതോ അമിത്തോ ഹോന്തോപി സേയ്യോയേവാതി അത്ഥോ. അഥ വാ **യന്തി** പടിസേധനത്ഥേ നിപാതോ, നോ ചേ ബാലാനുകമ്പകോതി അത്ഥോ. **ജമ്മി**ന്തി ലാമികം ദന്ധം. **മാതരം ഹന്ത്വാന സോചതീ**തി ''മക്ഖികാ മാരേസ്സാമീ''തി മാതരം ഹന്ത്വാ ഇദാനി അയം ബാലാ സയമേവ രോദതി പരിദേവതി. ഇമിനാ കാരണേന ഇമസ്മിം ലോകേ അമിത്തോപി പണ്ഡിതോ സേയ്യോതി ബോധിസത്തോ പണ്ഡിതം പസംസന്തോ ഇമായ ഗാഥായ ധമ്മം ദേസേസി.

സത്ഥാ ''ന ഖോ, ഗഹപതി, ഏസാ ഇദാനേവ 'മക്ഖികാ മാരേസ്സാമീ'തി മാതരം ഘാതേസി, പുബ്ബേപി ഘാതേസിയേവാ''തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മാതായേവ മാതാ അഹോസി, ധീതായേവ ധീതാ, മഹാസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

രോഹിണിജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൪൬] ൬. ആരാമദൂസകജാതകവണ്ണനാ

ന വേ അനത്ഥകുസലേനാതി ഇദം സത്ഥാ അഞ്ഞതരസ്മിം കോസലഗാമകേ വിഹരന്തോ ഉയ്യാനദൂസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സത്ഥാ കിര കോസലേസു ചാരികം ചരമാനോ അഞ്ഞതരം ഗാമകം സമ്പാപുണി. തത്ഥേകോ കുടുമ്ബികോ തഥാഗതം നിമന്തേത്വാ അത്തനോ ഉയ്യാനേ നിസീദാപേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ സങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ ''ഭന്തേ, യഥാരുചിയാ ഇമസ്മിം ഉയ്യാനേ വിചരഥാ''തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ ഉട്ഠായ ഉയ്യാനപാലം ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനേ വിചരന്താ ഏകം അങ്ഗണട്ഠാനം ദിസ്വാ ഉയ്യാനപാലം പുച്ഛിംസു ''ഉപാസക, ഇമം ഉയ്യാനം അഞ്ഞത്ഥ സന്ദച്ഛായം, ഇമസ്മിം പന ഠാനേ ന കോചി

രുക്ഖോ വാ ഗച്ഛോ വാ അത്ഥി, കിം നു ഖോ കാരണ''ന്തി? ''ഭന്തേ, ഇമസ്സ ഉയ്യാനസ്സ രോപനകാലേ ഏകോ ഗാമദാരകോ ഉദകം സിഞ്ചന്തോ ഇമസ്മിം ഠാനേ രുക്ഖപോതകേ ഉമ്മൂലം കത്വാ മൂലപ്പമാണേന ഉദകം സിഞ്ചി . തേ രുക്ഖപോതകാ മിലായിത്വാ മതാ. ഇമിനാ കാരണേന ഇദം ഠാനം അങ്ഗണം ജാത''ന്തി. ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, സോ ഗാമദാരകോ ഇദാനേവ ആരാമദൂസകോ, പുബ്ബേപി ആരാമദൂസകോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബാരാണസിയം നക്ഖത്തം ഘോസയിംസു. നക്ഖത്തഭേരിസദ്ദസവനകാലതോ പട്ഠായ സകലനഗരവാസിനോ നക്ഖത്തനിസ്സിതകാ ഹുത്വാ വിചരന്തി. തദാ രഞ്ഞോ ഉയ്യാനേ ബഹൂ മക്കടാ വസന്തി. ഉയ്യാനപാലോ ചിന്തേസി ''നഗരേ നക്ഖത്തം ഘുട്ഠം, ഇമേ വാനരേ 'ഉദകം സിഞ്ചഥാ'തി വത്വാ അഹം നക്ഖത്തം കീളിസ്സാമീ''തി ജേട്ഠകവാനരം ഉപസങ്കമിത്വാ ''സമ്മ വാനരജേട്ഠക, ഇമം ഉയ്യാനം തുമ്ഹാകമ്പി ബഹൂപകാരം, തുമ്ഹേ എത്ഥ പുപ്ഫഫലപല്ലവാനി ഖാദഥ, നഗരേ നക്ഖത്തം ഘുട്ഠം, അഹം നക്ഖത്തം കീളിസ്സാമി. യാവാഹം ആഗച്ഛാമി, താവ ഇമസ്മിം ഉയ്യാനേ രുക്ഖപോതകേസു ഉദകം സിഞ്ചിതും സക്ഖിസ്സഥാ''തി പുച്ഛി. ''സാധു, സിഞ്ചിസ്സാമീ''തി. ''തേന ഹി അപ്പമത്താ ഹോഥാ''തി ഉദകസിഞ്ചനത്ഥായ തേസം ചമ്മകുടേ ച ദാരുകുടേ ച ദത്വാ ഗതോ. വാനരാ ചമ്മകുടേ ചേവ ദാരുകുടേ ച ഗഹേത്വാ രുക്ഖപോതകേസു ഉദകം സിഞ്ചന്തി. അഥ നേ വാനരജേട്ഠകോ ഏവമാഹ ''ഭോന്തോ വാനരാ, ഉദകം നാമ രക്ഖിതബ്ബം, തുമ്ഹേ രുക്ഖപോതകേസു ഉദകം സിഞ്ചന്താ ഉപ്പാടേത്വാ ഉപ്പാടേത്വാ മൂലം ഓലോകേത്വാ ഗമ്ഭീരഗതേസു മൂലേസു ബഹും ഉദകം സിഞ്ചഥ, അഗമ്ഭീരഗതേസു അപ്പം, പച്ഛാ അമ്ഹാകം ഉദകം ദുല്ലഭം ഭവിസ്സതീ''തി. തേ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാ അകംസു.

തസ്മിം സമയേ ഏകോ പണ്ഡിതപുരിസോ രാജുയ്യാനേ തേ വാനരേ തഥാ കരോന്തേ ദിസ്വാ ഏവമാഹ ''ഭോന്തോ വാനരാ, കസ്മാ തുമ്ഹേ രുക്ഖപോതകേ ഉപ്പാടേത്വാ ഉപ്പാടേത്വാ മൂലപ്പമാണേന ഉദകം സിഞ്ചഥാ''തി? തേ ''ഏവം നോ വാനരജേട്ഠകോ ഓവദതീ''തി ആഹംസു. സോ തം വചനം സുത്വാ ''അഹോ വത ഭോ ബാലാ അപണ്ഡിതാ, 'അത്ഥം കരിസ്സാമാ'തി അനത്ഥമേവ കരോന്തീ''തി ചിന്തേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ൻ്റ.''ന വേ അനത്ഥകുസലേന, അത്ഥചരിയാ സുഖാവഹാ;
ഹാപേതി അത്ഥം ദുമ്മേധോ, കപി ആരാമികോ യഥാ''തി.

തത്ഥ **വേ**തി നിപാതമത്തം. **അനത്ഥകുസലേനാ**തി അനത്ഥേ അനായതനേ കുസലേന, അത്ഥേ ആയതനേ കാരണേ അകുസലേന വാതി അത്ഥോ. **അത്ഥചരിയാ**തി വുഡ്ഢികിരിയാ. **സുഖാവഹാ**തി ഏവരൂപേന അനത്ഥകുസലേന കായികചേതസികസുഖസങ്ഖാതസ്സ അത്ഥസ്സ ചരിയാ ന സുഖാവഹാ, ന സക്കാ ആവഹിതുന്തി അത്ഥോ. കിംകാരണാ? ഏകന്തേനേവ ഹി **ഹാപേതി അത്ഥം ദുമ്മേധോ**തി, ബാലപുഗ്ഗലോ ''അത്ഥം കരിസ്സാമീ''തി അത്ഥം ഹാപേത്വാ അനത്ഥമേവ കരോതി. **കപി ആരാമികോ യഥാ**തി യഥാ ആരാമേ നിയുത്തോ ആരാമരക്ഖനകോ മക്കടോ ''അത്ഥം കരിസ്സാമീ''തി അനത്ഥമേവ കരോതി, ഏവം യോ കോചി അനത്ഥകുസലോ, തേന ന സക്കാ അത്ഥചരിയം ആവഹിതും, സോ ഏകംസേന അത്ഥം ഹാപേതിയേവാതി.

ഏവം സോ പണ്ഡിതോ പുരിസോ ഇമായ ഗാഥായ വാനരജേട്ഠകം ഗരഹിത്വാ അത്തനോ പരിസം ആദായ ഉയ്യാനാ നിക്ഖമി.

സത്ഥാപി “ന, ഭിക്ഖവേ, ഏസ ഗാമദാരകോ ഇദാനേവ ആരാമദൂസകോ, പുബ്ബേപി ആരാമദൂസകോയേവാ”തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ വാനരജേട്ഠകോ ആരാമദൂസകഗാമദാരകോ അഹോസി, പണ്ഡിതപുരിസോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ആരാമദൂസകജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൪൭] ൭. വാരുണിദൂസകജാതകവണ്ണനാ

ന വേ അനത്ഥകുസലേനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വാരുണിദൂസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. അനാഥപിണ്ഡികസ്സ കിര സഹായോ ഏകോ വാരുണിവാണിജോ തിഖിണം വാരുണിം യോജേത്വാ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദീനി ഗഹേത്വാ വിക്കിണന്തോ മഹാജനേ സന്നിപതിതേ “താത, ത്വം മൂലം ഗഹേത്വാ വാരുണിം ദേഹീ”തി അന്തേവാസികം ആണാപേത്വാ സയം ന്ഹായിതും അഗമാസി. അന്തേവാസികോ മഹാജനസ്സ വാരുണിം ദേന്തോ മനുസ്സേ അന്തരന്തരാ ലോണസക്ഖരാ ആഹരാപേത്വാ ഖാദന്തേ ദിസ്വാ “അയം സുരാ അലോണികാ ഭവിസ്സതി, ലോണമേത്ഥ പക്ഖിപിസ്സാമീ”തി സുരാചാടിയം നാളിമത്തം ലോണം പക്ഖിപിത്വാ തേസം സുരം അദാസി. തേ മുഖം പൂരേത്വാ പൂരേത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ “കിം തേ കത”ന്തി പുച്ഛിംസു. “തുമ്ഹേ സുരം പിവിത്വാ ലോണം ആഹരാപേന്തേ ദിസ്വാ ലോണേന യോജേസി”ന്തി. “ഏവരൂപം നാമ മനാപം വാരുണിം നാസേസി ബാലാ”തി തം ഗരഹിത്വാ ഉട്ഠായുട്ഠായ പക്കന്താ. വാരുണിവാണിജോ ആഗന്ത്വാ ഏകമ്പി അദിസ്വാ “വാരുണിപായകാ കഹം ഗതാ”തി പുച്ഛി, സോ തമത്ഥം ആരോചേസി. അഥ നം ആചരിയോ “ബാല, ഏവരൂപാ നാമ തേ സുരാ നാസിതാ”തി ഗരഹിത്വാ ഇമം കാരണം അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരോചേസി. അനാഥപിണ്ഡികോ “അത്ഥിദാനി മേ ഇദം കഥാപാഭത”ന്തി ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏതമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ “ന ഏസ, ഗഹപതി, ഇദാനേവ വാരുണിദൂസകോ, പുബ്ബേപി വാരുണിദൂസകോയേവാ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം സേട്ഠി അഹോസി. തം ഉപനിസ്സായ ഏകോ വാരുണിവാണിജോ ജീവതി. സോ തിഖിണം സുരം യോജേത്വാ “ഇമം വിക്കിണാഹീ”തി അന്തേവാസികം വത്വാ ന്ഹായിതും ഗതോ. അന്തേവാസികോ തസ്മിം ഗതമത്തേയേവ സുരായ ലോണം പക്ഖിപിത്വാ ഇമിനാവ നയേന സുരം വിനാസേസി. അഥസ്സ ആചരിയോ ആഗന്ത്വാ തം കാരണം ഞത്വാ സേട്ഠിസ്സ ആരോചേസി. സേട്ഠി “അനത്ഥകുസലാ നാമ ബാലാ ‘അത്ഥം കരിസ്സാമാ’തി അനത്ഥമേവ കരോന്തീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൭.“ന വേ അനത്ഥകുസലേന, അത്ഥചരിയാ സുഖാവഹാ;
ഹാപേതി അത്ഥം ദുമ്മേധോ, കോണ്ഡഞ്ഞോ വാരുണിം യഥാ”തി.

തത്ഥ **കോണ്ഡഞ്ഞോ വാരുണിം യഥാ**തി യഥാ അയം കോണ്ഡഞ്ഞനാമകോ അന്തേവാസികോ “അത്ഥം കരിസ്സാമീ”തി ലോണം പക്ഖിപിത്വാ വാരുണിം

ഹാപേസി പരിഹാപേസി വിനാസേസി, ഏവം സബ്ബോപി അനത്ഥകുസലോ അത്ഥം ഹാപേതീതി ബോധിസത്തോ ഇമായ ഗാഥായ ധമ്മം ദേസേസി.

സത്ഥാപി "ന ഏസ ഗഹപതി ഇദാനേവ വാരുണിദൂസകോ, പുബ്ബേപി വാരുണിദൂസകോയേവാ"തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ വാരുണിദൂസകോ ഇദാനിപി വാരുണിദൂസകോവ അഹോസി, ബാരാണസിസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

വാരുണിദൂസകജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൪൮] ൮. വേദബ്ബജാതകവണ്ണനാ

അനുപായേന യോ അത്ഥന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദുബ്ബചഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ഭിക്ഖും സത്ഥാ "ന ത്വം ഭിക്ഖു ഇദാനേവ ദുബ്ബചോ, പുബ്ബേപി ദുബ്ബചോയേവ, തേനേവ ച കാരണേന പണ്ഡിതാനം വചനം അകത്വാ തിണ്ഹേന അസിനാ ദ്വിധാ കത്വാ ഛിന്നോ ഹുത്വാ മഗ്ഗേ നിപതിത്ഥ, തഞ്ച ഏകകം നിസ്സായ പുരിസസഹസ്സം ജീവിതക്ഖയം പത്ത"ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകസ്മിം ഗാമകേ അഞ്ഞതരോ ബ്രാഹ്മണോ വേദബ്ബം നാമ മന്തം ജാനാതി. സോ കിര മന്തോ അനഗ്ഘോ മഹാരഹോ, നക്ഖത്തയോഗേ ലദ്ധേ തം മന്തം പരിവത്തേത്വാ ആകാസേ ഉല്ലോകിതേ ആകാസതോ സത്തരതനവസ്സം വസ്സതി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹാതി. അഥേകദിവസം ബ്രാഹ്മണോ ബോധിസത്തം ആദായ കേനചിദേവ കരണീയേന അത്തനോ ഗാമാ നിക്ഖമിത്വാ ചേതരട്ഠം അഗമാസി, അന്തരാമഗ്ഗേ ച ഏകസ്മിം അരഞ്ഞട്ഠാനേ പഞ്ചസതാ പേസനകചോരാ നാമ പന്ഥഘാതം കരോന്തി. തേ ബോധിസത്തഞ്ച വേദബ്ബബ്രാഹ്മണഞ്ച ഗണ്ഹിംസു. കസ്മാ പനേതേ "പേസനകചോരാ"തി വുച്ചന്തി? തേ കിര ദ്വേ ജനേ ഗഹേത്വാ ഏകം ധനാഹരണത്ഥായ പേസേന്തി, തസ്മാ "പേസനകചോരാ"ത്വേവ വുച്ചന്തി. തേപി ച പിതാപുത്തേ ഗഹേത്വാ പിതരം "ത്വം അമ്ഹാകം ധനം ആഹരിത്വാ പുത്തം ഗഹേത്വാ യാഹീ"തി വദന്തി. ഏതേനുപായേന മാതുധീതരോ ഗഹേത്വാ മാതരം വിസ്സജ്ജേന്തി, ജേട്ഠകനിട്ഠേ ഗഹേത്വാ ജേട്ഠഭാതികം വിസ്സജ്ജേന്തി, ആചരിയന്തേവാസികേ ഗഹേത്വാ അന്തേവാസികം വിസ്സജ്ജേന്തി. തേ തസ്മിം കാലേ വേദബ്ബബ്രാഹ്മണം ഗഹേത്വാ ബോധിസത്തം വിസ്സജ്ജേസും.

ബോധിസത്തോ ആചരിയം വന്ദിത്വാ "അഹം ഏകാഹദ്വീഹച്ചയേന ആഗമിസ്സാമി, തുമ്ഹേ മാ ഭായിത്ഥ, അപിച ഖോ പന മമ വചനം കരോഥ, അജ്ജ ധനവസ്സാപനകനക്ഖത്തയോഗോ ഭവിസ്സതി, മാ ഖോ തുമ്ഹേ ദുക്ഖം അസഹന്താ മന്തം പരിവത്തേത്വാ ധനം വസ്സാപയിത്ഥ. സചേ വസ്സാപേസ്സഥ, തുമ്ഹേ ച വിനാസം പാപുണിസ്സഥ, ഇമേ ച പഞ്ചസതാ ചോരാ"തി ഏവം ആചരിയം ഓവദിത്വാ ധനത്ഥായ അഗമാസി. ചോരാപി സൂരിയേ അത്ഥങ്ഗതേ ബ്രാഹ്മണം ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപേസും. തങ്ഖണഞ്ഞേവ പാചീനലോകധാതുതോ പരിപുണ്ണചന്ദമണ്ഡലം ഉട്ഠഹി. ബ്രാഹ്മണോ നക്ഖത്തം ഓലോകേന്തോ "ധനവസ്സാപനകനക്ഖത്തയോഗോ ലദ്ധോ, കിം മേ ദുക്ഖേന അനുഭൂതേന, മന്തം പരിവത്തേത്വാ രതനവസ്സം വസ്സാപേത്വാ ചോരാനം ധനം ദത്വാ യഥാസുഖം ഗമിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ചോരേ ആമന്തേസി "ഭോന്തോ ചോരാ,

തുമ്ഹേ മം കിമത്ഥായ ഗണ്ഹഥാ''തി? ''ധനത്ഥായ, അയ്യാ''തി. ''സചേ വോ, ധനേന അത്ഥോ, ഖിപ്പം മം ബന്ധനാ മോചേത്വാ സീസം ന്ഹാപേത്വാ അഹതവത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ ഗന്ധേഹി വിലിമ്പാപേത്വാ പുപ്ഫാനി പിലന്ധാപേത്വാ ഠപേഥാ''തി. ''ചോരാ തസ്സ കഥം സുത്വാ തഥാ അകംസു''.

ബ്രാഹ്മണോ നക്ഖത്തയോഗം ഞത്വാ മന്തം പരിവത്തേത്വാ ആകാസം ഉല്ലോകേസി, താവദേവ ആകാസതോ രതനാനി പതിംസു. ചോരാ തം ധനം സങ്കഡ്ഢിത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗേസു ഭണ്ഡികം കത്വാ പായിംസു. ബ്രാഹ്മണോപി തേസം പച്ഛതോവ അഗമാസി. അഥ തേ ചോരേ അഞ്ഞേ പഞ്ചസതാ ചോരാ ഗണ്ഹിംസു. ''കിമത്ഥം അമ്ഹേ ഗണ്ഹഥാ''തി ച വുത്താ ''ധനത്ഥായാ''തി ആഹംസു. ''യദി വോ ധനേന അത്ഥോ, ഏതം ബ്രാഹ്മണം ഗണ്ഹഥ, ഏസോ ആകാസം ഉല്ലോകേത്വാ ധനം വസ്സാപേസി, അമ്ഹാകമ്പേതം ഏതേനേവ ദിന്ന''ന്തി. ചോരാ ചോരേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ''അമ്ഹാകമ്പി ധനം ദേഹീ''തി ബ്രാഹ്മണം ഗണ്ഹിംസു. ബ്രാഹ്മണോ ''അഹം തുമ്ഹാകം ധനം ദദേയ്യം, ധനവസ്സാപനകനക്ഖത്തയോഗോ പന ഇതോ സംവച്ഛരമത്ഥകേ ഭവിസ്സതി. യദി വോ ധനേനത്ഥോ, അധിവാസേഥ, തദാ ധനവസ്സം വസ്സാപേസ്സാമീ''തി ആഹ. ചോരാ കുജ്ഝിത്വാ ''അമ്ഭോ, ദുട്ഠബ്രാഹ്മണ, അഞ്ഞേസം ഇദാനേവ ധനം വസ്സാപേത്വാ അമ്ഹേ അഞ്ഞം സംവച്ഛരം അധിവാസാപേസീ''തി തിണ്ഹേന അസിനാ ബ്രാഹ്മണം ദ്വിധാ ഛിന്ദിത്വാ മഗ്ഗേ ഛഡ്ഡേത്വാ വേഗേന അനുബന്ധിത്വാ തേഹി ചോരേഹി സദ്ധിം യുജ്ഝിത്വാ തേ സബ്ബേപി മാരേത്വാ ധനം ആദായ പുന ദ്വേ കോട്ഠാസാ ഹുത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം യുജ്ഝിത്വാ അഡ്ഢതേയ്യാനി പുരിസസതാനി ഘാതേത്വാ ഏതേന ഉപായേന യാവ ദ്വേ ജനാ അവസിട്ഠാ അഹേസും, താവ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഘാതയിംസു. ഏവം തം പുരിസസഹസ്സം വിനാസം പത്തം.

തേ പന ദ്വേ ജനാ ഉപായേന തം ധനം ആഹരിത്വാ ഏകസ്മിം ഗാമസമീപേ ഗഹനട്ഠാനേ ധനം പടിച്ഛാദേത്വാ ഏകോ ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ രക്ഖന്തോ നിസീദി, ഏകോ തണ്ഡുലേ ഗഹേത്വാ ഭത്തം പചാപേതും ഗാമം പാവിസി. ലോഭോ ച നാമേസ വിനാസമൂലമേവാതി ധനസന്തികേ നിസിന്നോ ചിന്തേസി ''തസ്മിം ആഗതേ ഇദം ധനം ദ്വേ കോട്ഠാസാ ഭവിസ്സന്തി, യംനൂനാഹം തം ആഗതമത്തമേവ ഖഗ്ഗേന പഹരിത്വാ ഘാതേയ്യ''ന്തി. സോ ഖഗ്ഗം സന്നയ്ഹിത്വാ തസ്സ ആഗമനം ഓലോകേന്തോ നിസീദി. ഇതരോപി ചിന്തേസി ''തം ധനം ദ്വേ കോട്ഠാസാ ഭവിസ്സന്തി, യംനൂനാഹം ഭത്തേ വിസം പക്ഖിപിത്വാ തം പുരിസം ഭോജേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ഏകകോവ ധനം ഗണ്ഹേയ്യ''ന്തി. സോ നിട്ഠിതേ ഭത്തേ സയം ഭുഞ്ജിത്വാ സേസകേ വിസം പക്ഖിപിത്വാ തം ആദായ തത്ഥ അഗമാസി. തം ഭത്തം ഓതാരേത്വാ ഠിതമത്തമേവ ഇതരോ ഖഗ്ഗേന ദ്വിധാ ഛിന്ദിത്വാ തം പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ ഛഡ്ഡേത്വാ തഞ്ച ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ സയമ്പി തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. ഏവഞ്ച തം ധനം നിസ്സായ സബ്ബേവ വിനാസം പാപുണിംസു.

ബോധിസത്തോപി ഖോ ഏകാഹദ്വീഹച്ചയേന ധനം ആദായ ആഗതോ തസ്മിം ഠാനേ ആചരിയം അദിസ്വാ വിപ്പകിണ്ണം പന ധനം ദിസ്വാ ''ആചരിയേന മമ വചനം അകത്വാ ധനം വസ്സാപിതം ഭവിസ്സതി, സബ്ബേഹി വിനാസം പത്തേഹി ഭവിതബ്ബ''ന്തി മഹാമഗ്ഗേന പായാസി. ഗച്ഛന്തോ ആചരിയം മഹാമഗ്ഗേ ദ്വിധാ ഛിന്നം ദിസ്വാ ''മമ വചനം അകത്വാ മതോ''തി ദാരൂനി ഉദ്ധരിത്വാ ചിതകം കത്വാ ആചരിയം ഝാപേത്വാ വനപുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ

പുരതോ ഗച്ഛന്തോ ജീവിതക്ഖയം പത്തേ പഞ്ചസതേ, പുരതോ അഡ്ഢതേയ്യസതേതി അനുക്കമേന അവസാനേ ദ്വേ ജനേ ജീവിതക്ഖയം പത്തേ ദിസ്വാ ചിന്തേസി "ഇമം ദ്വീഹി ഊനം പുരിസസഹസ്സം വിനാസം പത്തം, അഞ്ഞേഹി ദ്വീഹി ചോരേഹി ഭവിതബ്ബം, തേപി സന്ഥമ്ഭിതും ന സക്ഖിസ്സന്തി, കഹം നു ഖോ തേ ഗതാ"തി ഗച്ഛന്തോ തേസം ധനം ആദായ ഗഹനട്ഠാനം പവിട്ഠമഗ്ഗം ദിസ്വാ ഗച്ഛന്തോ ഭണ്ഡികബദ്ധസ്സ ധനസ്സ രാസിം ദിസ്വാ ഏകം ഭത്തപാതിം അവത്ഥരിത്വാ മതം അദ്ദസ. തതോ "ഇദം നാമ തേഹി കതം ഭവിസ്സതീ"തി സബ്ബം ഞത്വാ "കഹം നു ഖോ സോ പുരിസോ"തി വിചിനന്തോ തമ്പി പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ അപവിദ്ധം ദിസ്വാ "അമ്ഹാകം ആചരിയോ മമ വചനം അകത്വാ അത്തനോ ദുബ്ബചഭാവേന അത്തനാപി വിനാസം പത്തോ, അപരമ്പി തേന പുരിസസഹസ്സം വിനാസിതം, അനുപായേന വത അകാരണേന അത്തനോ വുഡ്ഢിം പത്ഥയമാനാ അമ്ഹാകം ആചരിയോ വിയ മഹാവിനാസമേവ പാപുണിസ്സന്തീ"തി ചിന്തേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൮."അനുപായേന യോ അത്ഥം, ഇച്ഛതി സോ വിഹഞ്ഞതി;
ചേതാ ഹനിംസു വേദബ്ബം, സബ്ബേ തേ ബ്യസനമജ്ഝഗൂ"തി.

തത്ഥ **സോ വിഹഞ്ഞതീ**തി സോ അനുപായേന "അത്തനോ അത്ഥം വുഡ്ഢിം സുഖം ഇച്ഛാമീ"തി അകാലേ വായാമം കരോന്തോ പുഗ്ഗലോ വിഹഞ്ഞതി കിലമതി മഹാവിനാസം പാപുണാതി. **ചേതാ**തി ചേതരട്ഠവാസിനോ ചോരാ. **ഹനിംസു വേദബ്ബ**ന്തി വേദബ്ബമന്തവസേന "വേദബ്ബോ"തി ലദ്ധനാമം ബ്രാഹ്മണം ഹനിംസു. **സബ്ബേ തേ ബ്യസനമജ്ഝഗൂ**തി തേപി ച അനവസേസാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഘാതയമാനാ ബ്യസനം അധിഗച്ഛിംസു പടിലഭിംസൂതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ "യഥാ അമ്ഹാകം ആചരിയോ അനുപായേന അട്ഠാനേ പരക്കമം കരോന്തോ ധനം വസ്സാപേത്വാ അത്തനാപി ജീവിതക്ഖയം പത്തോ, അഞ്ഞേസഞ്ച വിനാസപച്ചയോ ജാതോ, ഏവമേവ യോ അഞ്ഞോപി അനുപായേന അത്തനോ അത്ഥം ഇച്ഛന്തോ വായാമം കരിസ്സതി, സബ്ബോ സോ അത്തനാ ച വിനസ്സിസ്സതി, പരേസഞ്ച വിനാസപച്ചയോ ഭവിസ്സതീ"തി വനം ഉന്നാദേന്തോ ദേവതാസു സാധുകാരം ദദമാനാസു ഇമായ ഗാഥായ ധമ്മം ദേസേത്വാ തം ധനം ഉപായേന അത്തനോ ഗേഹം ആഹരിത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്തോ യാവതായുകം ഠത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ സഗ്ഗപഥം പൂരയമാനോ അഗമാസി.

സത്ഥാപി "ന ത്വം ഭിക്ഖു ഇദാനേവ ദുബ്ബചോ, പുബ്ബേപി ദുബ്ബചോവ, ദുബ്ബചത്താ പന മഹാവിനാസം പത്തോ"തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ വേദബ്ബബ്രാഹ്മണോ ദുബ്ബചഭിക്ഖു അഹോസി, അന്തേവാസികോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

വേദബ്ബജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൪൯] ൯. നക്ഖത്തജാതകവണ്ണനാ

നക്ഖത്തം പതിമാനേന്തന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ആജീവകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിരേകം കുലധീതരം ജനപദേ ഏകോ കുലപുത്തോ അത്തനോ പുത്തസ്സ വാരേത്വാ "അസുകദിവസേ

നാമ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ദിവസം ഠപേത്വാ തസ്മിം ദിവസേ സമ്പത്തേ അത്തനോ കുലൂപകം ആജീവകം പുച്ഛി ''ഭന്തേ, അജ്ജ മയം ഏകം മങ്ഗലം കരിസ്സാമ, സോഭനം നു ഖോ നക്ഖത്ത''ന്തി. സോ ''അയം മം പഠമം അപുച്ഛിത്വാവ ദിവസം ഠപേത്വാ ഇദാനി പടിപുച്ഛതി, ഹോതു, സിക്ഖാപേസ്സാമി ന''ന്തി കുജ്ഝിത്വാ ''അജ്ജ അസോഭനം നക്ഖത്തം, മാ അജ്ജ മങ്ഗലം കരിത്ഥ, സചേ കരിസ്സഥ, മഹാവിനാസോ ഭവിസ്സതീ''തി ആഹ. തസ്മിം കുലേ മനുസ്സാ തസ്സ സദ്ദഹിത്വാ തം ദിവസം ന ഗച്ഛിംസു. നഗരവാസിനോ സബ്ബം മങ്ഗലകിരിയം കത്വാ തേസം അനാഗമനം ദിസ്വാ ''തേഹി അജ്ജ ദിവസോ ഠപിതോ, നോ ച ഖോ ആഗതാ, അമ്ഹാകമ്പി ബഹു വയകമ്മം കതം, കിം നോ തേഹി, അമ്ഹാകം ധീതരം അഞ്ഞേസ്സ ദസ്സാമാ''തി യഥാകതേനേവ മങ്ഗലേന ധീതരം അഞ്ഞസ്സ കുലസ്സ അദംസു.

ഇതരേ പുനദിവസേ ആഗന്ത്വാ ''ദേഥ നോ ദാരിക''ന്തി ആഹംസു. അഥ നേ സാവത്ഥിവാസിനോ ''ജനപദവാസിനോ നാമ തുമ്ഹേ ഗഹപതികാ പാപമനുസ്സാ ദിവസം ഠപേത്വാ അവഞ്ഞായ ന ആഗതാ, ആഗതമഗ്ഗേനേവ പടിഗച്ഛഥ , അമ്ഹേഹി അഞ്ഞേസം ദാരികാ ദിന്നാ''തി പരിഭാസിംസു. തേ തേഹി സദ്ധിം കലഹം കത്വാ ദാരികം അലഭിത്വാ യഥാഗതമഗ്ഗേനേവ ഗതാ. തേനപി ആജീവകേന തേസം മനുസ്സാനം മങ്ഗലന്തരായസ്സ കതഭാവോ ഭിക്ഖൂനം അന്തരേ പാകടോ ജാതോ. തേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിത്വാ ''ആവുസോ, ആജീവകേന കുലസ്സ മങ്ഗലന്തരായോ കതോ''തി കഥയമാനാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛി. തേ ''ഇമായ നാമാ''തി കഥയിംസു. ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ആജീവകോ തസ്സ കുലസ്സ മങ്ഗലന്തരായം കരോതി, പുബ്ബേപി ഏസ തേസം കുജ്ഝിത്വാ മങ്ഗലന്തരായം അകാസിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ നഗരവാസിനോ ജനപദവാസീനം ധീതരം വാരേത്വാ ദിവസം ഠപേത്വാ അത്തനോ കുലൂപകം ആജീവകം പുച്ഛിംസു ''ഭന്തേ, അജ്ജ അമ്ഹാകം ഏകാ മങ്ഗലകിരിയാ, സോഭനം നു ഖോ നക്ഖത്ത''ന്തി. സോ ''ഇമേ അത്തനോ രുചിയാ ദിവസം ഠപേത്വാ ഇദാനി മം പുച്ഛന്തീ''തി കുജ്ഝിത്വാ ''അജ്ജ നേസം മങ്ഗലന്തരായം കരിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ''അജ്ജ അസോഭനം നക്ഖത്തം, സചേ കരോഥ, മഹാവിനാസം പാപുണിസ്സഥാ''തി ആഹ. തേ തസ്സ സദ്ദഹിത്വാ ന ഗമിംസു. ജനപദവാസിനോ തേസം അനാഗമനം ഞത്വാ ''തേ അജ്ജ ദിവസം ഠപേത്വാപി ന ആഗതാ, കിം നോ തേഹി, അഞ്ഞേസം ധീതരം ദസ്സാമാ''തി അഞ്ഞേസം ധീതരം അദംസു. നഗരവാസിനോ പുനദിവസേ ആഗന്ത്വാ ദാരികം യാചിംസു. ജനപദവാസിനോ ''തുമ്ഹേ നഗരവാസിനോ നാമ ഛിന്നഹിരികാ ഗഹപതികാ, ദിവസം ഠപേത്വാ ദാരികം ന ഗണ്ഹിത്ഥ, മയം തുമ്ഹാകം അനാഗമനഭാവേന അഞ്ഞേസം അദമ്ഹാ''തി. മയം ആജീവകം പടിപുച്ഛിത്വാ '''നക്ഖത്തം ന സോഭന'ന്തി നാഗതാ, ദേഥ നോ ദാരിക''ന്തി. ''അമ്ഹേഹി തുമ്ഹാകം അനാഗമനഭാവേന അഞ്ഞേസം ദിന്നാ, ഇദാനി ദിന്നദാരികം കഥം പുന ആനേസ്സാമാ''തി.

ഏവം തേസു അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹം കരോന്തേസു ഏകോ നഗരവാസീ പണ്ഡിതപുരിസോ ഏകേന കമ്മേന ജനപദം ഗതോ തേസം നഗരവാസീനം ''മയം ആജീവകം പുച്ഛിത്വാ നക്ഖത്തസ്സ അസോഭനഭാവേന നാഗതാ''തി

കഥേന്താനം സുത്വാ "നക്ഖത്തേന കോ അത്ഥോ, നനു ദാരികായ ലദ്ധഭാവോവ നക്ഖത്ത"ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൯."നക്ഖത്തം പതിമാനേന്തം, അത്ഥോ ബാലം ഉപച്ചഗാ;
അത്ഥോ അത്ഥസ്സ നക്ഖത്തം, കിം കരിസ്സന്തി താരകാ"തി.

തത്ഥ **പതിമാനേന്ത**ന്തി ഓലോകേന്തം, "ഇദാനി നക്ഖത്തം ഭവിസ്സതി, ഇദാനി നക്ഖത്തം ഭവിസ്സതീ"തി ആഗമയമാനം. **അത്ഥോ ബാലം ഉപച്ചഗാ**തി ഏതം നഗരവാസികം ബാലം ദാരികാപടിലാഭസങ്ഖാതോ അത്ഥോ അതിക്കന്തോ. **അത്ഥോ അത്ഥസ്സ നക്ഖത്ത**ന്തി യം അത്ഥം പരിയേസന്തോ ചരതി, സോ പടിലദ്ധോ അത്ഥോവ അത്ഥസ്സ നക്ഖത്തം നാമ. **കിം കരിസ്സന്തി താരകാ**തി ഇതരേ പന ആകാസേ താരകാ കിം കരിസ്സന്തി, കതരം അത്ഥം സാധേസ്സന്തീതി അത്ഥോ. നഗരവാസിനോ കലഹം കത്വാ ദാരികം അലഭിത്വാവ അഗമംസു.

സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഏസ ആജീവകോ ഇദാനേവ കുലസ്സ മങ്ഗലന്തരായം കരോതി, പുബ്ബേപി അകാസിയേവാ"തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ആജീവകോ ഏതരഹി ആജീവകോവ അഹോസി, താനിപി കുലാനി ഏതരഹി കുലാനിയേവ, ഗാഥം വത്വാ ഠിതോ പണ്ഡിതപുരിസോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

നക്ഖത്തജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൫൦] ൧൦. ദുമ്മേധജാതകവണ്ണനാ

ദുമ്മേധാനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലോകത്ഥചരിയം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ ദ്വാദസകനിപാതേ **മഹാകണ്ഹജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൨.൬൧ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്സ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ "ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോ"തി നാമം അകംസു. സോ സോളസവസ്സുദ്ദേസികോ ഹുത്വാ തക്കസിലായം സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തിണ്ണം വേദാനം പാരം ഗന്ത്വാ അട്ഠാരസന്നം വിജ്ജട്ഠാനാനം നിപ്ഫത്തിം പാപുണി, അഥസ്സ പിതാ ഓപരജ്ജം അദാസി. തസ്മിം സമയേ ബാരാണസിവാസിനോ ദേവതാമങ്ഗലികാ ഹോന്തി, ദേവതാ നമസ്സന്തി, ബഹൂ അജേളകകുക്കുടസൂകരാദയോ വധിത്വാ നാനപ്പകാരേഹി പുപ്ഫഗന്ധേഹി ചേവ മംസലോഹിതേഹി ച ബലികമ്മം കരോന്തി. ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി "ഇദാനി സത്താ ദേവതാമങ്ഗലികാ, ബഹും പാണവധം കരോന്തി, മഹാജനോ യേഭുയ്യേന അധമ്മസ്മിംയേവ നിവിട്ഠോ, അഹം പിതു അച്ചയേന രജ്ജം ലഭിത്വാ ഏകമ്പി അകിലമേത്വാ ഉപായേനേവ പാണവധം കാതും ന ദസ്സാമീ"തി. സോ ഏകദിവസം രഥം അഭിരുയ്ഹ നഗരാ നിക്ഖന്തോ അദ്ദസ ഏകസ്മിം മഹന്തേ വടരുക്ഖേ മഹാജനം സന്നിപതിതം, തസ്മിം രുക്ഖേ നിബ്ബത്തദേവതായ സന്തികേ പുത്തധീതുയസധനാദീസു യം യം ഇച്ഛതി, തം തം പത്ഥേന്തം. സോ തം ദിസ്വാ രഥാ ഓരുയ്ഹ തം രുക്ഖം ഉപസങ്കമിത്വാ ഗന്ധപുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ ഉദകേന അഭിസേകം കത്വാ രുക്ഖം പദക്ഖിണം കത്വാ ദേവതാമങ്ഗലികോ വിയ ഹുത്വാ ദേവതം നമസ്സിത്വാ രഥം

അഭിരുയ്ഹ നഗരം പാവിസി. തതോ പട്ഠായ ഇമിനാവ നിയാമേന അന്തരന്തരേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ദേവതാമങ്ഗലികോ വിയ പൂജം കരോതി.

സോ അപരേന സമയേന പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ ചതസ്സോ അഗതിയോ വജ്ജേത്വാ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേന്തോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ ചിന്തേസി "മയ്ഹം മനോരഥോ മത്ഥകം പത്തോ, രജ്ജേ പതിട്ഠിതോമ്ഹി. യം പനാഹം പുബ്ബേ ഏകം അത്ഥം ചിന്തയിം, ഇദാനി തം മത്ഥകം പാപേസ്സാമീ"തി അമച്ചേ ച ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാദയോ ച സന്നിപാതാപേത്വാ ആമന്തേസി "ജാനാഥ ഭോ മയാ കേന കാരണേന രജ്ജം പത്ത"ന്തി? "ന ജാനാമ, ദേവാ"തി. "അപി വോഹം അസുകം നാമ വടരുക്ഖം ഗന്ധാദീഹി പൂജേത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ നമസ്സമാനോ ദിട്ഠപുബ്ബോ"തി. "ആമ, ദേവാ"തി. തദാഹം പത്ഥനം അകാസിം "സചേ രജ്ജം പാപുണിസ്സാമി, ബലികമ്മം തേ കരിസ്സാമീ"തി. "തസ്സാ മേ ദേവതായ ആനുഭാവേന ഇദം രജ്ജം ലദ്ധം, ഇദാനിസ്സാ ബലികമ്മം കരിസ്സാമി, തുമ്ഹേ പപഞ്ചം അകത്വാ ഖിപ്പം ദേവതായ ബലികമ്മം സജ്ജേഥാ"തി. "കിം കിം ഗണ്ഹാമ, ദേവാ"തി? ഭോ അഹം ദേവതായ ആയാചമാനോ "യേ മയ്ഹം രജ്ജേ പാണാതിപാതാദീനി പഞ്ച ദുസ്സീലകമ്മാനി ദസ അകുസലകമ്മപഥേ സമാദായ വത്തിസ്സന്തി, തേ ഘാതേത്വാ അന്തവട്ടിമംസലോഹിതാദീഹി ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ"തി ആയാചിം. തസ്മാ തുമ്ഹേ ഏവം ഭേരിം ചരാപേഥ "അമ്ഹാകം രാജാ ഉപരാജകാലേയേവ ഏവം ആയാചി 'സചാഹം രജ്ജം പാപുണിസ്സാമി, യേ മേ രജ്ജേ ദുസ്സീലാ ഭവിസ്സന്തി, തേ സബ്ബേ ഘാതേത്വാ ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ'തി, സോ ഇദാനി പഞ്ചവിധം ദുസ്സീലകമ്മം ദസവിധം അകുസലകമ്മപഥം സമാദായ വത്തമാനാനം ദുസ്സീലാനം സഹസ്സം ഘാതേത്വാ തേസം ഹദയമംസാദീനി ഗാഹാപേത്വാ ദേവതായ ബലികമ്മം കാതുകാമോ, ഏവം നഗരവാസിനോ ജാനന്തൂ"തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ "യേദാനി ഇതോ പട്ഠായ ദുസ്സീലകമ്മേ വത്തിസ്സന്തി, തേസം സഹസ്സം ഘാതേത്വാ യഞ്ഞം യജിത്വാ ആയാചനതോ മുച്ചിസ്സാമീ"തി ഏതമത്ഥം പകാസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൦. "ദുമ്മേധാനം സഹസ്സേന, യഞ്ഞോ മേ ഉപയാചിതോ;
ഇദാനി ഖോഹം യജിസ്സാമി, ബഹു അധമ്മികോ ജനോ"തി.

തത്ഥ **ദുമ്മേധാനം സഹസ്സേനാ**തി "ഇദം കമ്മം കാതും വട്ടതി, ഇദം ന വട്ടതീ"തി അജാനനഭാവേന, ദസസു വാ പന അകുസലകമ്മപഥേസു സമാദായ വത്തനഭാവേന ദുട്ഠാ മേധാ ഏതേസന്തി ദുമ്മേധാ, തേസം ദുമ്മേധാനം നിപ്പഞ്ഞാനം ബാലപുഗ്ഗലാനം ഗണിത്വാ ഗഹിതേന സഹസ്സേന. **യഞ്ഞോ മേ ഉപയാചിതോ**തി മയാ ദേവതം ഉപസങ്കമിത്വാ "ഏവം യജിസ്സാമീ"തി യഞ്ഞോ യാചിതോ. **ഇദാനി ഖോഹം യജിസ്സാമീ**തി സോ അഹം ഇമിനാ ആയാചനേന രജ്ജസ്സ പടിലദ്ധത്താ ഇദാനി യജിസ്സാമി. കിംകാരണാ? ഇദാനി ഹി **ബഹു അധമ്മികോ ജനോ,** തസ്മാ ഇദാനേവ നം ഗഹേത്വാ ബലികമ്മം കരിസ്സാമീതി.

അമച്ചാ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ "സാധു, ദേവാ"തി ദ്വാദസയോജനികേ ബാരാണസിനഗരേ ഭേരിം ചരാപേസും. ഭേരിയാ ആണം സുത്വാ ഏകമ്പി ദുസ്സീലകമ്മം സമാദായ ഠിതോ ഏകപുരിസോപി നാഹോസി. ഇതി യാവ ബോധിസത്തോ രജ്ജം കാരേസി, താവ ഏകപുഗ്ഗലോപി പഞ്ചസു ദസസു വാ ദുസ്സീലകമ്മേസു ഏകമ്പി കമ്മം കരോന്തോ ന പഞ്ഞായിത്ഥ. ഏവം ബോധിസത്തോ ഏകപുഗ്ഗലമ്പി അകിലമേന്തോ സകലരട്ഠവാസിനോ

സീലം രക്ഖാപേത്വാ സയമ്പി ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ അത്തനോ പരിസം ആദായ ദേവനഗരം പൂരേന്തോ അഗമാസി.

സത്ഥാപി ''ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ ലോകസ്സ അത്ഥം ചരതി, പുബ്ബേപി ചരിയേവാ''തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ അഹേസും, ബാരാണസിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ദുമ്മേധജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

അത്ഥകാമവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ലോസകതിസ്സകപോത, വേളുകം മകസമ്പി ച;
രോഹിണീ ആരാമദൂസം, വാരുണിദൂസവേദബ്ബം;
നക്ഖത്തം ദുമ്മേധം ദസാതി.

പഠമോ പണ്ണാസകോ.

൬. ആസീസവഗ്ഗോ

[൫൧] ൧. മഹാസീലവജാതകവണ്ണനാ

ആസീസേഥേവ പുരിസോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഓസ്സട്ഠവീരിയം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി സത്ഥാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഓസ്സട്ഠവീരിയോസീ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, ഭന്തേ''തി ച വുത്തേ ''കസ്മാ ത്വം ഭിക്ഖു ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ വീരിയം ഓസ്സജി, പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ രജ്ജാ പരിഹായിത്വാപി അത്തനോ വീരിയേ ഠത്വാവ നട്ഠമ്പി യസം പുന ഉപ്പാദയിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തോ. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ''സീലവകുമാരോ''തി നാമം അകംസു. സോ സോളസവസ്സുദ്ദേസികോവ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പത്വാ അപരഭാഗേ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠിതോ മഹാസീലവരാജാ നാമ അഹോസി ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ. സോ നഗരസ്സ ചതൂസു ദ്വാരേസു ചതസ്സോ, മജ്ഝേ ഏകം, നിവേസനദ്വാരേ ഏകന്തി നിച്ചം ഛ ദാനസാലായോ കാരാപേത്വാ കപണദ്ധികാനം ദാനം ദേതി, സീലം രക്ഖതി, ഉപോസഥകമ്മം കരോതി, ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയസമ്പന്നോ അങ്കേ നിസിന്നം പുത്തം പരിതോസയമാനോ വിയ സബ്ബസത്തേ പരിതോസയമാനോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതി. തസ്സേകോ അമച്ചോ അന്തേപുരേ പദുബ്ഭിത്വാ അപരഭാഗേ പാകടോ ജാതോ. അമച്ചാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ അത്തനാ പച്ചക്ഖതോ ഞത്വാ തം അമച്ചം പക്കോസാപേത്വാ ''അന്ധബാല അയുത്തം തേ കതം, ന ത്വം മമ വിജിതേ വസിതും അരഹസി, അത്തനോ ധനഞ്ച പുത്തദാരേ ച ഗഹേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ യാഹീ''തി രട്ഠാ പബ്ബാജേസി. സോ നിക്ഖമിത്വാ കാസിരട്ഠം അതിക്കമ്മ കോസലജനപദം

ഗന്ത്വാ കോസലരാജാനം ഉപട്ഠഹന്തോ അനുക്കമേന രഞ്ഞോ അബ്ഭന്തരികോ വിസ്സാസികോ ജാതോ.

സോ ഏകദിവസം കോസലരാജാനം ആഹ - ''ദേവ ബാരാണസിരജ്ജം നാമ നിമ്മക്ഖികമധുപടലസദിസം, രാജാ അതിമുദുകോ, അപ്പേനേവ ബലവാഹനേന സക്കാ ബാരാണസിരജ്ജം ഗണ്ഹിതു''ന്തി. രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ''ബാരാണസിരജ്ജം നാമ മഹാ, അയഞ്ച 'അപ്പേനേവ ബലവാഹനേന സക്കാ ബാരാണസിരജ്ജം ഗണ്ഹിതു'ന്തി ആഹ, കിം നു ഖോ പന പയുത്തകചോരോ സിയാ''തി ചിന്തേത്വാ ''പയുത്തകോസി മഞ്ഞേ''തി ആഹ. ''നാഹം, ദേവ, പയുത്തകോ, സച്ചമേവ വദാമി. സചേ മേ ന സദ്ദഹഥ, മനുസ്സേ പേസേത്വാ പച്ചന്തഗാമം ഹനാപേഥ, തേ മനുസ്സേ ഗഹേത്വാ അത്തനോ സന്തികം നീതേ ധനം ദത്വാ വിസ്സജ്ജേസ്സതീ''തി. രാജാ ''അയം അതിവിയ സൂരോ ഹുത്വാ വദതി, വീമംസിസ്സാമി താവാ''തി അത്തനോ പുരിസേ പേസേത്വാ പച്ചന്തഗാമം ഹനാപേസി. മനുസ്സാ തേ ചോരേ ഗഹേത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ദസ്സേസും. രാജാ തേ ദിസ്വാ ''താതാ, കസ്മാ ഗാമം ഹനഥാ''തി പുച്ഛി. ''ജീവിതും അസക്കോന്താ, ദേവാ''തി വുത്തേ രാജാ ''അഥ കസ്മാ മമ സന്തികം നാഗമിത്ഥ, ഇതോദാനി പട്ഠായ ഏവരൂപം കമ്മം മാ കരിത്ഥാ''തി തേസം ധനം ദത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. തേ ഗന്ത്വാ കോസലരഞ്ഞോ തം പവത്തിം ആരോചേസും. സോ ഏത്തകേനാപി ഗന്തും അവിസഹന്തോ പുന മജ്ഝേജനപദം ഹനാപേസി. തേപി ചോരേ രാജാ തഥേവ ധനം ദത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. സോ ഏത്തകേനാപി അഗന്ത്വാ പുന പേസേത്വാ അന്തരവീഥിയം വിലുമ്പാപേസി, രാജാ തേസമ്പി ചോരാനം ധനം ദത്വാ വിസ്സജ്ജേസിയേവ. തദാ കോസലരാജാ ''അതിവിയ ധമ്മികോ രാജാ''തി ഞത്വാ ''ബാരാണസിരജ്ജം ഗഹേസ്സാമീ''തി ബലവാഹനം ആദായ നിയ്യാസി.

തദാ പന ബാരാണസിരഞ്ഞോ മത്തവാരണേപി അഭിമുഖം ആഗച്ഛന്തേ അനിവത്തനധമ്മാ അസനിയാപി സീസേ പതന്തിയാ അസന്തസനസഭാവാ സീലവമഹാരാജസ്സ രുചിയാ സതി സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ഗഹേതും സമത്ഥാ സഹസ്സമത്താ അഭേജ്ജവരസൂരാ മഹായോധാ ഹോന്തി. തേ ''കോസലരാജാ ആഗച്ഛതീ''തി സുത്വാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ''ദേവ, കോസലരാജാ കിര 'ബാരാണസിരജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ'തി ആഗച്ഛതി, ഗച്ഛാമ, നം അമ്ഹാകം രജ്ജസീമം അനോക്കന്തമേവ പോഥേത്വാ ഗണ്ഹാമാ''തി വദിംസു. രാജാ ''താതാ, മം നിസ്സായ അഞ്ഞേസം കിലമനകിച്ചം നത്ഥി, രജ്ജത്ഥികോ രജ്ജം ഗണ്ഹാതു, മാഗമിത്ഥാ''തി നിവാരേസി. കോസലരാജാ രജ്ജസീമം അതിക്കമിത്വാ ജനപദമജ്ഝം പാവിസി. അമച്ചാ പുനപി രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ തഥേവ വദിംസു, രാജാ പുരിമനയേനേവ നിവാരേസി. കോസലരാജാ ബഹിനഗരേ ഠത്വാ ''രജ്ജം വാ ദേതു യുദ്ധം വാ''തി സീലവമഹാരാജസ്സ സാസനം പേസേസി. രാജാ തം സുത്വാ ''നത്ഥി മയാ സദ്ധിം യുദ്ധം, രജ്ജം ഗണ്ഹാതൂ''തി പടിസാസനം പേസേസി. പുനപി അമച്ചാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ''ദേവ, ന മയം കോസലരഞ്ഞോ നഗരം പവിസിതും ദേമ, ബഹിനഗരേയേവ നം പോഥേത്വാ ഗണ്ഹാമാ''തി ആഹംസു, രാജാ പുരിമനയേനേവ നിവാരേത്വാ നഗരദ്വാരാനി വിവരാപേത്വാ സദ്ധിം അമച്ചസഹസ്സേന മഹാതലേ പല്ലങ്കമജ്ഝേ നിസീദി.

കോസലരാജാ മഹന്തേന ബലവാഹനേന ബാരാണസിം പാവിസി. സോ ഏകമ്പി പടിസത്തും അപസ്സന്തോ രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരം ഗന്ത്വാ

അമച്ചഗണപരിവുതോ അപാരുതദ്വാരേ നിവേസനേ അലങ്കതപടിയത്തം മഹാതലം ആരുയ്ഹ നിസിന്നം നിരാപരാധം സീലവമഹാരാജാനം സദ്ധിം അമച്ചസഹസ്സേന ഗണ്ഹാപേത്വാ "ഗച്ഛഥ, ഇമം രാജാനം സദ്ധിം അമച്ചേഹി പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ആമകസുസാനം നേത്വാ ഗലപ്പമാണേ ആവാടേ ഖനിത്വാ യഥാ ഏകോപി ഹത്ഥം ഉക്ഖിപിതും ന സക്കോതി, ഏവം പംസും പക്ഖിപിത്വാ നിഖനഥ, രത്തിം സിങ്ഗാലാ ആഗന്ത്വാ ഏതേസം കാതബ്ബയുത്തകം കരിസ്സന്തീ"തി ആഹ. മനുസ്സാ ചോരരഞ്ഞോ ആണം സുത്വാ രാജാനം സദ്ധിം അമച്ചേഹി പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ നിക്ഖമിംസു. തസ്മിമ്പി കാലേ സീലവമഹാരാജാ ചോരരഞ്ഞോ ആഘാതമത്തമ്പി നാകാസി. തേസുപി അമച്ചേസു ഏവം ബന്ധിത്വാ നീയമാനേസു ഏകോപി രഞ്ഞോ വചനം ഭിന്ദിതും സമത്ഥോ നാമ നാഹോസി. ഏവം സുവിനീതാ കിരസ്സ പരിസാ. അഥ തേ രാജപുരിസാ സാമച്ചം സീലവമഹാരാജാനം ആമകസുസാനം നേത്വാ ഗലപ്പമാണേ ആവാടേ ഖനിത്വാ സീലവമഹാരാജാനം മജ്ഝേ , ഉഭോസു പസ്സേസു സേസഅമച്ചേതി ഏവം സബ്ബേപി ആവാടേസു ഓതാരേത്വാ പംസും ആകിരിത്വാ ഘനം ആകോടേത്വാ അഗമംസു. തദാ സീലവമഹാരാജാ അമച്ചേ ആമന്തേത്വാ "ചോരരഞ്ഞോ ഉപരി കോപം അകത്വാ മേത്തം ഏവ ഭാവേഥ, താതാ"തി ഓവദി.

അഥ അഡ്ഢരത്തസമയേ "മനുസ്സമംസം ഖാദിസ്സാമാ"തി സിങ്ഗാലാ ആഗമിംസു. തേ ദിസ്വാ രാജാ ച അമച്ചാ ച ഏകപ്പഹാരേനേവ സദ്ദമകംസു, സിങ്ഗാലാ ഭീതാ പലായിംസു. തേ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്താ പച്ഛതോ കസ്സചി അനാഗമനഭാവം ഞത്വാ പുന പച്ചാഗമിംസു. ഇതരേപി തഥേവ സദ്ദമകംസു. ഏവം യാവതതിയം പലായിത്വാ പുന ഓലോകേന്താ തേസു ഏകസ്സപി അനാഗമനഭാവം ഞത്വാ "വജ്ഝപ്പത്താ ഏതേ ഭവിസ്സന്തീ"തി സൂരാ ഹുത്വാ നിവത്തിത്വാ പുന തേസു സദ്ദം കരോന്തേസുപി ന പലായിംസു. ജേട്ഠകസിങ്ഗാലോ രാജാനം ഉപഗഞ്ഛി, സേസാ സിങ്ഗാലാ സേസാനം അമച്ചാനം സന്തികം അഗമംസു. ഉപായകുസലോ രാജാ തസ്സ അത്തനോ സന്തികം ആഗതഭാവം ഞത്വാ ഡംസിതും ഓകാസം ദേന്തോ വിയ ഗീവം ഉക്ഖിപിത്വാ തം ഗീവായ ഡംസമാനം ഹനുകട്ഠികേന ആകഡ്ഢിത്വാ യന്തേ പക്ഖിപിത്വാ വിയ ഗാള്ഹം ഗണ്ഹി, നാഗബലേന രഞ്ഞാ ഹനുകട്ഠികേന ആകഡ്ഢിത്വാ ഗീവായ ഗാള്ഹം ഗഹിതസിങ്ഗാലോ അത്താനം മോചേതും അസക്കോന്തോ മരണഭയതജ്ജിതോ മഹാവിരവം വിരവി. അവസേസാ സിങ്ഗാലാ തസ്സ തം അട്ടസ്സരം സുത്വാ "ഏകേന പുരിസേന സുഗ്ഗഹിതോ ഭവിസ്സതീ"തി അമച്ചേ ഉപസങ്കമിതും അസക്കോന്താ മരണഭയതജ്ജിതാ സബ്ബേ പലായിംസു. രഞ്ഞോ ഹനുകട്ഠികേന ദള്ഹം കത്വാ ഗഹിതസിങ്ഗാലേ അപരാപരം സഞ്ചരന്തേ പംസു സിഥിലാ അഹോസി. സോപി സിങ്ഗാലോ മരണഭയഭീതോ ചതൂഹി പാദേഹി രഞ്ഞോ ഉപരിഭാഗേ പംസും അപബ്യൂഹി, രാജാ പംസുനോ സിഥിലഭാവം ഞത്വാ സിങ്ഗാലം വിസ്സജ്ജേത്വാ നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ അപരാപരം സഞ്ചരന്തോ ഉഭോ ഹത്ഥേ ഉക്ഖിപിത്വാ ആവാടമുഖവട്ടിയം ഓലുബ്ഭ വാതച്ഛിന്നവലാഹകോ വിയ നിക്ഖമിത്വാ ഠിതോ അമച്ചേ അസ്സാസേത്വാ പംസും വിയൂഹിത്വാ സബ്ബേ ഉദ്ധരിത്വാ അമച്ചപരിവുതോ ആമകസുസാനേ അട്ഠാസി.

തസ്മിം സമയേ മനുസ്സാ ഏകം മതമനുസ്സം ആമകസുസാനേ ഛഡ്ഡേന്താ ദ്വിന്നം യക്ഖാനം സീമന്തരികായ ഛഡ്ഡേസും. തേ യക്ഖാ തം മതമനുസ്സം

ഭാജേതും അസക്കോന്താ "ന മയം ഇമം ഭാജേതും സക്കോമ, അയം സീലവരാജാ ധമ്മികോ, ഏസ നോ ഭാജേത്വാ ദസ്സതി, ഏതസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാമാ"തി തം മതമനുസ്സം പാദേ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢന്താ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ദേവ, അമ്ഹാകം ഇമം മതകം ഭാജേത്വാ ദേഹീ"തി ആഹംസു. "ഭോ യക്ഖാ, അഹം ഇമം തുമ്ഹാകം ഭാജേത്വാ ദദേയ്യം, അപരിസുദ്ധോ പനമ്ഹി, ന്ഹായിസ്സാമി താവാ"തി. യക്ഖാ ചോരരഞ്ഞോ ഠപിതം വാസിതഉദകം അത്തനോ ആനുഭാവേന ആഹരിത്വാ രഞ്ഞോ ന്ഹാനത്ഥായ അദംസു. ന്ഹത്വാ ഠിതസ്സ സംഹരിത്വാ ഠപിതേ ചോരരഞ്ഞോ സാടകേ ആഹരിത്വാ അദംസു, തേ നിവാസേത്വാ ഠിതസ്സ ചതുജ്ജാതിയഗന്ധസമുഗ്ഗം ആഹരിത്വാ അദംസു, ഗന്ധേ വിലിമ്പിത്വാ ഠിതസ്സ സുവണ്ണസമുഗ്ഗേ മണിതാലവണ്ടേസു ഠപിതാനി നാനാപുപ്ഫാനി ആഹരിത്വാ അദംസു. പുപ്ഫാനി പിളന്ധിത്വാ ഠിതകാലേ "അഞ്ഞം കിം കരോമാ"തി പുച്ഛിംസു. രാജാ അത്തനോ ഛാതകാകാരം ദസ്സേസി, തേ ഗന്ത്വാ ചോരരഞ്ഞോ സമ്പാദിതം നാനഗ്ഗരസഭോജനം ആഹരിത്വാ അദംസു, രാജാ ന്ഹാതാനുലിത്തോ സുമണ്ഡിതപ്പസാധിതോ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജി. യക്ഖാ ചോരരഞ്ഞോ ഠപിതം വാസിതപാനീയം സുവണ്ണഭിങ്കാരേനേവ സുവണ്ണസരകേനപി സദ്ധിം ആഹരിംസു. അഥസ്സ പാനീയം പിവിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഹത്ഥേ ധോവിത്വാ ഠിതകാലേ ചോരരഞ്ഞോ സമ്പാദിതം പഞ്ചസുഗന്ധികസുപരിഭാവിതം തമ്ബൂലം ആഹരിത്വാ അദംസു. തം ഖാദിത്വാ ഠിതകാലേ "അഞ്ഞം കിം കരോമാ"തി പുച്ഛിംസു. ഗന്ത്വാ ചോരരഞ്ഞോ ഉസ്സീസകേ നിക്ഖിത്തം മങ്ഗലഖഗ്ഗം ആഹരഥാതി. തമ്പി ഗന്ത്വാ ആഹരിംസു. രാജാ തം ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ തം മതമനുസ്സം ഉജുകം ഠപാപേത്വാ മത്ഥകമജ്ഝേ അസിനാ പഹരിത്വാ ദ്വേ കോട്ഠാസേ കത്വാ ദ്വിന്നം യക്ഖാനം സമവിഭത്തമേവ വിഭജിത്വാ അദാസി, ദത്വാ ച പന ഖഗ്ഗം ധോവിത്വാ സന്നയ്ഹിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ തേ യക്ഖാ മനുസ്സമംസം ഖാദിത്വാ സുഹിതാ ഹുത്വാ തുട്ഠചിത്താ "അഞ്ഞം തേ, മഹാരാജ, കിം കരോമാ"തി പുച്ഛിംസു. തേന ഹി തുമ്ഹേ അത്തനോ ആനുഭാവേന മം ചോരരഞ്ഞോ സിരിഗബ്ഭേ ഓതാരേഥ, ഇമേ ച അമച്ചേ അത്തനോ അത്തനോ ഗേഹേസു പതിട്ഠാപേഥാതി. തേ "സാധു ദേവാ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാ അകംസു.

തസ്മിം സമയേ ചോരരാജാ അലങ്കതസിരിഗബ്ഭേ സിരിസയനപിട്ഠേ നിപന്നോ നിദ്ദായതി. രാജാ തസ്സ പമത്തസ്സ നിദ്ദായന്തസ്സ ഖഗ്ഗതലേന ഉദരം പഹരി. സോ ഭീതോ പബുജ്ഝിത്വാ ദീപാലോകേന സീലവമഹാരാജാനം സഞ്ജാനിത്വാ സയനാ ഉട്ഠായ സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ ഠിതോ രാജാനം ആഹ "മഹാരാജ, ഏവരൂപായ രത്തിയാ ഗഹിതാരക്ഖേ പിഹിതദ്വാരേ ഭവനേ ആരക്ഖമനുസ്സേഹി നിരോകാസേ ഠാനേ ഖഗ്ഗം സന്നയ്ഹിത്വാ അലങ്കതപടിയത്തോ കഥം നാമ ത്വം ഇമം സയനപിട്ഠം ആഗതോസീ"തി. രാജാ അത്തനോ ആഗമനാകാരം സബ്ബം വിത്ഥാരതോ കഥേസി. തം സുത്വാ ചോരരാജാ സംവിഗ്ഗമാനസോ "മഹാരാജ, അഹം മനുസ്സഭൂതോപി സമാനോ തുമ്ഹാകം ഗുണേ ന ജാനാമി, പരേസം ലോഹിതമംസഖാദകേഹി പന കക്ഖളേഹി ഫരുസേഹി യക്ഖേഹി തവ ഗുണാ ഞാതാ, ന ദാനാഹം, നരിന്ദ , ഏവരൂപേ സീലസമ്പന്നേ തയി ദുബ്ഭിസ്സാമീ"തി ഖഗ്ഗം ആദായ സപഥം കത്വാ രാജാനം ഖമാപേത്വാ മഹാസയനേ നിപജ്ജാപേത്വാ അത്തനാ ഖുദ്ദകമഞ്ചകേ നിപജ്ജിത്വാ പഭാതായ രത്തിയാ ഉട്ഠിതേ സൂരിയേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ സബ്ബസേനിയോ ച അമച്ചബ്രാഹ്മണഗഹപതികേ ച സന്നിപാതാപേത്വാ തേസം

പുരതോ ആകാസേ പുണ്ണചന്ദം ഉക്ഖിപന്തോ വിയ സീലവരഞ്ഞോ ഗുണേ കഥേത്വാ പരിസമജ്ഝേയേവ പുന രാജാനം ഖമാപേത്വാ രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ "മഹാരാജ, ഇതോ പട്ഠായ തുമ്ഹാകം ഉപ്പന്നോ ചോരൂപദ്ദവോ മയ്ഹം ഭാരോ, മയാ ഗഹിതാരക്ഖാ തുമ്ഹേ രജ്ജം കരോഥാ"തി വത്വാ പേസുഞ്ഞകാരകസ്സ ആണം കാരേത്വാ അത്തനോ ബലവാഹനം ആദായ സകരട്ഠമേവ ഗതോ.

സീലവരാജാപി ഖോ അലങ്കതപടിയത്തോ സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ സരഭപാദകേ കഞ്ചനപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ അത്തനോ സമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ "അയഞ്ച ഏവരൂപാ സമ്പത്തി അമച്ചസഹസ്സസ്സ ച ജീവിതപടിലാഭോ മയി വീരിയം അകരോന്തേ ന കിഞ്ചി അഭവിസ്സ, വീരിയബലേന പനാഹം നട്ഠഞ്ച ഇമം യസം പടിലഭിം, അമച്ചസഹസ്സസ്സ ച ജീവിതദാനം അദാസിം, ആസച്ഛേദം വത അകത്വാ വീരിയമേവ കത്തബ്ബം. കതവീരിയസ്സ ഹി ഫലം നാമ ഏവം സമിജ്ഝതീ"തി ചിന്തേത്വാ ഉദാനവസേന ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧. "ആസീസേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, യഥാ ഇച്ഛിം തഥാ അഹൂ"തി.

തത്ഥ **ആസീസേഥേവാ**തി "ഏവാഹം വീരിയം ആരഭന്തോ ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ മുച്ചിസ്സാമീ"തി അത്തനോ വീരിയബലേന ആസം കരോഥേവ. **ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ**തി പണ്ഡിതോ ഉപായകുസലോ യുത്തട്ഠാനേ വീരിയം കരോന്തോ "അഹം ഇമസ്സ വീരിയസ്സ ഫലം ന ലഭിസ്സാമീ"തി ന ഉക്കണ്ഠേയ്യ, ആസച്ഛേദം കരേയ്യാതി അത്ഥോ. **പസ്സാമി വോഹം അത്താന**ന്തി ഏത്ഥ **വോ**തി നിപാതമത്തം , അഹം അജ്ജ അത്താനം പസ്സാമി. **യഥാ ഇച്ഛിം തഥാ അഹൂ**തി അഹഞ്ഹി ആവാടേ നിഖാതോ തമ്ഹാ ദുക്ഖാ മുച്ചിത്വാ പുന അത്തനോ രജ്ജസമ്പത്തിം ഇച്ഛിം, സോ അഹം ഇമം സമ്പത്തിം പത്തം അത്താനം പസ്സാമി. യഥേവാഹം പുബ്ബേ ഇച്ഛിം, തഥേവ മേ അത്താ ജാതോതി. ഏവം ബോധിസത്തോ "അഹോ വത ഭോ സീലസമ്പന്നാനം വീരിയഫലം നാമ സമിജ്ഝതീ"തി ഇമായ ഗാഥായ ഉദാനം ഉദാനേത്വാ യാവജീവം പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാപി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖു അരഹത്തേ പതിട്ഠാസി. സത്ഥാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ പദുട്ഠാമച്ചോ ദേവദത്തോ അഹോസി, അമച്ചസഹസ്സം ബുദ്ധപരിസാ, സീലവമഹാരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

മഹാസീലവജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൫൨] ൨. ചൂളജനകജാതകവണ്ണനാ

വായമേഥേവ പുരിസോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഓസ്സട്ഠവീരിയമേവാരബ്ഭ കഥേസി. തത്ഥ യം വത്തബ്ബം, തം സബ്ബം **മഹാജനകജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൨൩ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. ജനകരാജാ പന സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ നിസിന്നോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൨. "വായമേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, ഉദകാ ഥലമുബ്ഭത"ന്തി.

തത്ഥ **വായമേഥേവാ**തി വായാമം കരോഥേവ. **ഉദകാ ഥലമുബ്ഭത**ന്തി ഉദകതോ ഥലമുത്തിണ്ണം ഥലേ പതിട്ഠിതം അത്താനം പസ്സാമീതി. ഇധാപി ഓസ്സട്ഠവീരിയോ ഭിക്ഖു അരഹത്തം പത്തോ, ജനകരാജാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോവ അഹോസീതി.

ചൂളജനകജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൫൩] ൩. പുണ്ണപാതിജാതകവണ്ണനാ

തഥേവ പുണ്ണാ പാതിയോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വിസവാരുണിം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകം സമയം സാവത്ഥിയം സുരാധുത്താ സന്നിപതിത്വാ മന്തയിംസു - ''സുരാമൂലം നോ ഖീണം, കഹം നു ഖോ ലഭിസ്സാമാ''തി. അഥേകോ കക്ഖളധുത്തോ ആഹ ''മാ ചിന്തയിത്ഥ, അത്ഥേകോ ഉപായോ''തി. ''കതരോ ഉപായോ നാമാ''തി? ''അനാഥപിണ്ഡികോ അങ്ഗുലിമുദ്ദികാ പിളന്ധിത്വാ മട്ഠസാടകനിവത്ഥോ രാജുപട്ഠാനം ഗച്ഛതി, മയം സുരാപാതിയം വിസഞ്ഞീകരണം ഭേസജ്ജം പക്ഖിപിത്വാ ആപാനം സജ്ജേത്വാ നിസീദിത്വാ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആഗമനകാലേ 'ഇതോ ഏഹി മഹാസേട്ഠീ'തി പക്കോസിത്വാ തം സുരം പായേത്വാ വിസഞ്ഞീഭൂതസ്സ അങ്ഗുലിമുദ്ദികാ ച സാടകേ ച ഗഹേത്വാ സുരാമൂലം കരിസ്സാമാ''തി. തേ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാ കത്വാ സേട്ഠിസ്സ ആഗമനകാലേ പടിമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ''സാമി, ഇതോ താവ ആഗച്ഛഥ , അയം അമ്ഹാകം സന്തികേ അതിമനാപാ സുരാ, ഥോകം പിവിത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി വദിംസു. സോതാപന്നോ അരിയസാവകോ കിം സുരം പിവിസ്സതി, അനത്ഥികോ സമാനോപി പന ''ഇമേ ധുത്തേ പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി തേസം ആപാനഭൂമിം ഗന്ത്വാ തേസം കിരിയം ഓലോകേത്വാ ''അയം സുരാ ഇമേഹി ഇമിനാ നാമ കാരണേന യോജിതാ''തി ഞത്വാ ''ഇതോ ദാനി പട്ഠായ ഇമേ ഇതോ പലാപേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ആഹ - ''ഹരേ ദുട്ഠധുത്താ, തുമ്ഹേ 'സുരാപാതിയം ഭേസജ്ജം പക്ഖിപിത്വാ ആഗതാഗതേ പായേത്വാ വിസഞ്ഞീ കത്വാ വിലുമ്പിസ്സാമാ'തി ആപാനമണ്ഡലം സജ്ജേത്വാ നിസിന്നാ കേവലം ഇമം സുരം വണ്ണേഥ, ഏകോപി തം ഉക്ഖിപിത്വാ പിവിതും ന ഉസ്സഹതി. സചേ അയം അയോജിതാ അസ്സ, ഇമം തുമ്ഹേവ പിവേയ്യാഥാ''തി തേ ധുത്തേ തജ്ജേത്വാ തതോ പലാപേത്വാ അത്തനോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ''ധുത്തേഹി കതകാരണം തഥാഗതസ്സ ആരോചേസ്സാമീ''തി ചിന്തേന്തോ ജേതവനം ഗന്ത്വാ ആരോചേസി. സത്ഥാ ''ഇദാനി താവ ഗഹപതി തേ ധുത്താ തം വഞ്ചേതുകാമാ ജാതാ, പുബ്ബേ പന പണ്ഡിതേപി വഞ്ചേതുകാമാ അഹേസു''ന്തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിസേട്ഠി അഹോസി. തദാപേതേ ധുത്താ ഏവമേവ സമ്മന്തേത്വാ സുരം യോജേത്വാ ബാരാണസിസേട്ഠിസ്സ ആഗമനകാലേ പടിമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ഏവമേവ കഥയിംസു. സേട്ഠി അനത്ഥികോപി ഹുത്വാ തേ പരിഗ്ഗണ്ഹിതുകാമോ ഗന്ത്വാ തേസം കിരിയം ഓലോകേത്വാ ''ഇദം നാമേതേ കാതുകാമാ, പലാപേസ്സാമി നേ ഇതോ''തി ചിന്തേത്വാ ഏവമാഹ ''ഭോന്തോ, ധുത്താ സുരം പിവിത്വാ രാജകുലം ഗന്തും നാമ അയുത്തം, രാജാനം ദിസ്വാ പുന ആഗച്ഛന്തോ ജാനിസ്സാമി, തുമ്ഹേ ഇധേവ നിസീദഥാ''തി രാജുപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പച്ചാഗഞ്ഛി. ധുത്താ ''ഇതോ ഏഥ, സാമീ''തി. സോപി തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഭേസജ്ജേന സംയോജിതാ സുരാപാതിയോ ഓലോകേത്വാ ഏവമാഹ ''ഭോന്തോ

ധുത്താ തുമ്ഹാകം കിരിയാ മയ്ഹം ന രുച്ചതി, തുമ്ഹാകം സുരാപാതിയോ യഥാപൂരിതാവ ഠിതാ, തുമ്ഹേ കേവലം സുരം വണ്ണേഥ, ന പന പിവഥ. സചായം മനാപാ അസ്സ, തുമ്ഹേപി പിവേയ്യാഥ, ഇമായ പന വിസസംയുത്തായ ഭവിതബ്ബ''ന്തി തേസം മനോരഥം ഭിന്ദന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൩. ''തഥേവ പുണ്ണാ പാതിയോ, അഞ്ഞായം വത്തതേ കഥാ;
ആകാരണേന ജാനാമി, ന ചായം ഭദ്ദികാ സുരാ''തി.

തത്ഥ **തഥേവാ**തി യഥാ മയാ ഗമനകാലേ ദിട്ഠാ, ഇദാനിപി ഇമാ സുരാപാതിയോ തഥേവ പുണ്ണാ. **അഞ്ഞായം വത്തതേ കഥാ**തി യാ അയം തുമ്ഹാകം സുരാവണ്ണനകഥാ വത്തതി, സാ അഞ്ഞാവ അഭൂതാ അതച്ഛാ. യദി ഹി ഏസാ സുരാ മനാപാ അസ്സ, തുമ്ഹേപി പിവേയ്യാഥ, ഉപഡ്ഢപാതിയോ അവസിസ്സേയ്യും. തുമ്ഹാകം പന ഏകേനാപി സുരാ ന പീതാ. **ആകാരണേന ജാനാമീ**തി തസ്മാ ഇമിനാ കാരണേന ജാനാമി. **ന ചായം ഭദ്ദികാ സുരാ**തി ''നേവായം ഭദ്ദികാ സുരാ, വിസസംയോജിതായ ഏതായ ഭവിതബ്ബ''ന്തി ധുത്തേ നിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ യഥാ ന പുന ഏവരൂപം കരോന്തി, തഥാ തേ തജ്ജേത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. സോ യാവജീവം ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ധുത്താ ഏതരഹി ധുത്താ, ബാരാണസിസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

പുണ്ണപാതിജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൫൪] ൪. കിംഫലജാതകവണ്ണനാ

നായം രുക്ഖോ ദുരാരുഹാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഫലകുസലം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകോ കിര സാവത്ഥിവാസീ കുടുമ്ബികോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ അത്തനോ ആരാമേ നിസീദാപേത്വാ യാഗുഖജ്ജകം ദത്വാ ഉയ്യാനപാലം ആണാപേസി ''ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഉയ്യാനേ വിചരിത്വാ അയ്യാനം അമ്ബാദീനി നാനാഫലാനി ദേഹീ''തി. സോ ''സാധൂ''തി പടിസ്സുണിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘമാദായ ഉയ്യാനേ വിചരന്തോ രുക്ഖം ഉല്ലോകേത്വാവ ''ഏതം ഫലം ആമം, ഏതം ന സുപക്കം, ഏതം സുപക്ക''ന്തി ജാനാതി. യം സോ വദതി, തം തഥേവ ഹോതി. ഭിക്ഖൂ ഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും ''ഭന്തേ, അയം ഉയ്യാനപാലോ ഫലകുസലോ ഭൂമിയം ഠിതോവ രുക്ഖം ഉല്ലോകേത്വാ 'ഏതം ഫലം ആമം, ഏതം ന സുപക്കം, ഏതം സുപക്ക'ന്തി ജാനാതി. യം സോ വദതി, തം തഥേവ ഹോതീ''തി. സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, അയമേവ ഉയ്യാനപാലോ ഫലകുസലോ, പുബ്ബേ പണ്ഡിതാപി ഫലകുസലായേവ അഹേസു''ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സത്ഥവാഹകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി വണിജ്ജം കരോന്തോ ഏകസ്മിം കാലേ മഹാവത്തനിഅടവിം പത്വാ അടവിമുഖേ ഠത്വാ സബ്ബേ മനുസ്സേ സന്നിപാതാപേത്വാ ''ഇമിസ്സാ അടവിയാ വിസരുക്ഖാ നാമ ഹോന്തി, വിസപത്താനി, വിസപുപ്ഫാനി, വിസഫലാനി, വിസമധൂനി ഹോന്തിയേവ, പുബ്ബേ തുമ്ഹേഹി അപരിഭുത്തം, യം കിഞ്ചി പത്തം വാ പുപ്ഫം വാ ഫലം വാ പല്ലവം വാ മം അപരിപുച്ഛിത്വാ മാ ഖാദഥാ''തി ആഹ. തേ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അടവിം ഓതരിംസു. അടവിമുഖേ ച ഏകസ്മിം ഗാമദ്വാരേ കിംഫലരുക്ഖോ നാമ അത്ഥി, തസ്സ

ഖന്ധസാഖാപലാസപുപ്ഫഫലാനി സബ്ബാനി അമ്ബസദിസാനേവ ഹോന്തി. ന കേവലം വണ്ണസണ്ഠാനതോവ, ഗന്ധരസേഹിപിസ്സ ആമപക്കാനി ഫലാനി അമ്ബഫലസദിസാനേവ, ഖാദിതാനി പന ഹലാഹലവിസം വിയ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ജീവിതക്ഖയം പാപേന്തി. പുരതോ ഗച്ഛന്താ ഏകച്ചേ ലോലപുരിസാ ''അമ്ബുരുക്ഖോ അയ''ന്തി സഞ്ഞായ ഫലാനി ഖാദിംസു, ഏകച്ചേ ''സത്ഥവാഹം പുച്ഛിത്വാവ ഖാദിസ്സാമാ''തി ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ അട്ഠംസു. തേ സത്ഥവാഹേ ആഗതേ ''അയ്യ, ഇമാനി അമ്ബഫലാനി ഖാദാമാ''തി പുച്ഛിംസു. ബോധിസത്തോ ''നായം അമ്ബരുക്ഖോ''തി ഞത്വാ ''കിം ഫലരുക്ഖോ നാമേസ, നായം അമ്ബരുക്ഖോ, മാ ഖാദിത്ഥാ''തി വാരേത്വാ യേ ഖാദിംസു. തേപി വമാപേത്വാ ചതുമധുരം പായേത്വാ നിരോഗേ അകാസി.

പുബ്ബേ പന ഇമസ്മിം രുക്ഖമൂലേ മനുസ്സാ നിവാസം കപ്പേത്വാ ''അമ്ബഫലാനീ''തി സഞ്ഞായ ഇമാനി വിസഫലാനി ഖാദിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണന്തി. പുനദിവസേ ഗാമവാസിനോ നിക്ഖമിത്വാ മതമനുസ്സേ ദിസ്വാ പാദേ ഗണ്ഹിത്വാ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ ഛഡ്ഡേത്വാ സകടേഹി സദ്ധിംയേവ സബ്ബം തേസം സന്തകം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തി. തേ തം ദിവസമ്പി അരുണുഗ്ഗമനകാലേയേവ ''മയ്ഹം ബലിബദ്ദോ ഭവിസ്സതി, മയ്ഹം സകടം, മയ്ഹം ഭണ്ഡ''ന്തി വേഗേന തം രുക്ഖമൂലം ഗന്ത്വാ മനുസ്സേ നിരോഗേ ദിസ്വാ ''കഥം തുമ്ഹേ ഇമം രുക്ഖം 'നായം അമ്ബരുക്ഖോ'തി ജാനിത്ഥാ''തി പുച്ഛിംസു. തേ ''മയം ന ജാനാമ, സത്ഥവാഹജേട്ഠകോ നോ ജാനാതീ''തി ആഹംസു. മനുസ്സാ ബോധിസത്തം പുച്ഛിംസു ''പണ്ഡിത, കിന്തി കത്വാ ത്വം ഇമസ്സ രുക്ഖസ്സ അനമ്ബരുക്ഖഭാവം അഞ്ഞാസീ''തി? സോ ''ദ്വീഹി കാരണേഹി അഞ്ഞാസി''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൪. ''നായം രുക്ഖോ ദുരാരുഹോ, നപി ഗാമതോ ആരകാ;
ആകാരണേന ജാനാമി, നായം സാദുഫലോ ദുമോ''തി.

തത്ഥ **നായം രുക്ഖോ ദുരാരുഹോ**തി അയം വിസരുക്ഖോ ന ദുക്ഖാരുഹോ, ഉക്ഖിപിത്വാ ഠപിതനിസ്സേണീ വിയ സുഖേനാരോഹിതും സക്കാതി വദതി. **നപി ഗാമതോ ആരകാ**തി ഗാമതോ ദൂരേ ഠിതോപി ന ഹോതി, ഗാമദ്വാരേ ഠിതോയേവാതി ദീപേതി. **ആകാരണേന ജാനാമീ**തി ഇമിനാ ദുവിധേന കാരണേനാഹം ഇമം രുക്ഖം ജാനാമി. കിന്തി? **നായം സാദുഫലോ ദുമോ**തി. സചേ ഹി അയം മധുരഫലോ അമ്ബരുക്ഖോ അഭവിസ്സ, ഏവം സുഖാരുള്ഹേ അവിദൂരേ ഠിതേ ഏതസ്മിം ഏകമ്പി ഫലം ന തിട്ഠേയ്യ, ഫലഖാദകമനുസ്സേഹി നിച്ചം പരിവുതോവ അസ്സ. ഏവം അഹം അത്തനോ ഞാണേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഇമസ്സ വിസരുക്ഖഭാവം അഞ്ഞാസിന്തി മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ സോത്ഥിഗമനം ഗതോ.

സത്ഥാപി ''ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ പണ്ഡിതാപി ഫലകുസലാ അഹേസു''ന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ അഹേസും, സത്ഥവാഹോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കിംഫലജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൫൫] ൫. പഞ്ചാവുധജാതകവണ്ണനാ

യോ അലീനേന ചിത്തേനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഓസ്സട്ഠവീരിയം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ഭിക്ഖും സത്ഥാ ആമന്തേത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഓസ്സട്ഠവീരിയോസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭഗവാ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖു പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ വീരിയം കാതും യുത്തട്ഠാനേ വീരിയം കത്വാ രജ്ജസമ്പത്തിം പാപുണിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ അട്ഠസതേ ബ്രാഹ്മണേ സബ്ബകാമേഹി സന്തപ്പേത്വാ ലക്ഖണാനി പുച്ഛിംസു. ലക്ഖണകുസലാ ബ്രാഹ്മണാ ലക്ഖണസമ്പത്തിം ദിസ്വാ ''പുഞ്ഞസമ്പന്നോ, മഹാരാജ, കുമാരോ തുമ്ഹാകം അച്ചയേന രജ്ജം പാപുണിസ്സതി, പഞ്ചാവുധകമ്മേ പഞ്ഞാതോ പാകടോ ജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗപുരിസോ ഭവിസ്സതീ''തി ബ്യാകരിംസു. രാജാ ബ്രാഹ്മണാനം വചനം സുത്വാ കുമാരസ്സ നാമം ഗണ്ഹന്തോ ''പഞ്ചാവുധകുമാരോ''തി നാമം അകാസി. അഥ നം വിഞ്ഞുതം പത്വാ സോളസവസ്സുദ്ദേസേ ഠിതം രാജാ ആമന്തേത്വാ ''താത, സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹാഹീ''തി ആഹ. ''കസ്സ സന്തികേ ഉഗ്ഗണ്ഹാമി, ദേവാ''തി? ''ഗച്ഛ, താത, ഗന്ധാരരട്ഠേ തക്കസിലനഗരേ ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ ഉഗ്ഗണ്ഹ, ഇദഞ്ചസ്സ ആചരിയഭാഗം ദജ്ജേയ്യാസീ''തി സഹസ്സം ദത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ സിപ്പം സിക്ഖിത്വാ ആചരിയേന ദിന്നം പഞ്ചാവുധം ഗഹേത്വാ ആചരിയം വന്ദിത്വാ തക്കസിലനഗരതോ നിക്ഖമിത്വാ സന്നദ്ധപഞ്ചാവുധോ ബാരാണസിമഗ്ഗം പടിപജ്ജി.

സോ അന്തരാമഗ്ഗേ സിലേസലോമയക്ഖേന നാമ അധിട്ഠിതം ഏകം അടവിം പാപുണി. അഥ നം അടവിമുഖേ മനുസ്സാ ദിസ്വാ ''ഭോ മാണവ, മാ ഇമം അടവിം പവിസ, സിലേസലോമയക്ഖോ നാമേത്ഥ അത്ഥി, സോ ദിട്ഠദിട്ഠേ മനുസ്സേ ജീവിതക്ഖയം പാപേതീ''തി വാരയിംസു. ബോധിസത്തോ അത്താനം തക്കേന്തോ അസമ്ഭീതകേസരസീഹോ വിയ അടവിം പാവിസിയേവ. തസ്മിം അടവിമജ്ഝം സമ്പത്തേ സോ യക്ഖോ താലമത്തോ ഹുത്വാ കൂടാഗാരമത്തം സീസം പത്തപ്പമാണാനി അക്ഖീനി, ദകലിമകുളമത്താ ദ്വേ ദാഠാ ച മാപേത്വാ സേതമുഖോ കബരകുച്ഛി നീലഹത്ഥപാദോ ഹുത്വാ ബോധിസത്തസ്സ അത്താനം ദസ്സേത്വാ ''കഹം യാസി, തിട്ഠ ഭക്ഖോസി മേ''തി ആഹ. അഥ നം ബോധിസത്തോ ''യക്ഖ, അഹം അത്താനം തക്കേത്വാ ഇധ പവിട്ഠോ, ത്വം അപ്പമത്തോ ഹുത്വാ മം ഉപഗച്ഛേയ്യാസി. വിസപീതേന ഹി സരേന തം വിജ്ഝിത്വാ ഏത്ഥേവ പാതേസ്സാമീ''തി സന്തജ്ജേത്വാ ഹലാഹലവിസപീതം സരം സന്നയ്ഹിത്വാ മുഞ്ചി, സോ യക്ഖസ്സ ലോമേസുയേവ അല്ലീയി. തതോ അഞ്ഞം, തതോ അഞ്ഞന്തി ഏവം പഞ്ഞാസ സരേ മുഞ്ചി, സബ്ബേ തസ്സ ലോമേസുയേവ അല്ലീയിംസു. യക്ഖോ സബ്ബേപി തേ സരേ ഫോടേത്വാ അത്തനോ പാദമൂലേയേവ പാതേത്വാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമി.

ബോധിസത്തോ പുനപി തം തജ്ജേത്വാ ഖഗ്ഗം കഡ്ഢിത്വാ പഹരി, തേത്തിംസങ്ഗുലായതോ ഖഗ്ഗോ ലോമേസുയേവ അല്ലീയി. അഥ നം കണയേന പഹരി, സോപി ലോമേസുയേവ അല്ലീയി. തസ്സ അല്ലീനഭാവം ഞത്വാ മുഗ്ഗരേന പഹരി, സോപി ലോമേസുയേവ അല്ലീയി. തസ്സ അല്ലീനഭാവം ഞത്വാ കുന്തേന പഹരി, സോപി ലോമേസുയേവ അല്ലീയി. തസ്സ അല്ലീനഭാവം ഞത്വാ ''ഭോ

യക്ഖന, തേ അഹം 'പഞ്ചാവുധകുമാരോ നാമാ'തി സുതപുബ്ബോ, അഹം തയാ അധിട്ഠിതം അടവിം പവിസന്തോ ന ധനുആദീനി തക്കേത്വാ പവിട്ഠോ, അത്താനംയേവ പന തക്കേത്വാ പവിട്ഠോ, അജ്ജ തം പോഥേത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണം കരിസ്സാമീ"തി ഉന്നാദേന്തോ അത്താനം തക്കേത്വാ ദക്ഖിണഹത്ഥേന യക്ഖം പഹരി, ഹത്ഥോ ലോമേസുയേവ അല്ലീയി. വാമഹത്ഥേന പഹരി, സോപി അല്ലീയി. ദക്ഖിണപാദേന പഹരി, സോപി അല്ലീയി. വാമപാദേന പഹരി, സോപി അല്ലീയി. "സീസേന തം പോഥേത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണം കരിസ്സാമീ"തി സീസേന പഹരി, തമ്പി ലോമേസുയേവ അല്ലീയി. സോ പഞ്ചോട്ഠിതോ പഞ്ചസു ഠാനേസു ബദ്ധോ ഓലമ്ബന്തോപി നിബ്ഭയോ നിസ്സാരജ്ജോവ അഹോസി.

യക്ഖോ ചിന്തേസി "അയം ഏകോ പുരിസസീഹോ പുരിസാജാനീയോ, ന പുരിസമത്തോവ, മാദിസേന നാമസ്സ യക്ഖേന ഗഹിതസ്സ സന്താസമത്തമ്പി ന ഭവിസ്സതി, മയാ ഇമം മഗ്ഗം ഹനന്തേന ഏകോപി ഏവരൂപോ പുരിസോ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, കസ്മാ നു ഖോ ഏസ ന ഭായതീ"തി. സോ തം ഖാദിതും അവിസഹന്തോ "കസ്മാ നു ഖോ, ത്വം മാണവ, മരണഭയം ന ഭായസീ"തി പുച്ഛി. "കിംകാരണാ, യക്ഖ, ഭായിസ്സാമി. ഏകസ്മിഞ്ഹി അത്തഭാവേ ഏകം മരണം നിയതമേവ, അപിച മയ്ഹം കുച്ഛിമ്ഹി വജിരാവുധം അത്ഥി. സചേ മം ഖാദിസ്സസി, തം ആവുധം ജീരാപേതും ന സക്ഖിസ്സസി, തം തേ അന്താനി ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സതി. ഇതി ഉഭോപി നസ്സിസ്സാമ, ഇമിനാ കാരണേനാഹം ന ഭായാമീ"തി. ഇദം കിര ബോധിസത്തോ അത്തനോ അബ്ഭന്തരേ ഞാണാവുധം സന്ധായ കഥേസി. തം സുത്വാ യക്ഖോ ചിന്തേസി "അയം മാണവോ സച്ചമേവ ഭണതി, ഇമസ്സ പുരിസസീഹസ്സ സരീരതോ മുഗ്ഗബീജമത്തമ്പി മംസഖണ്ഡം മയ്ഹം കുച്ഛി ജീരേതും ന സക്ഖിസ്സതി, വിസ്സജ്ജേസ്സാമി ന"ന്തി മരണഭയതജ്ജിതോ ബോധിസത്തം വിസ്സജ്ജേത്വാ "മാണവ, പുരിസസീഹോ ത്വം, ന തേ അഹം മംസം ഖാദിസ്സാമി, ത്വം അജ്ജ രാഹുമുഖാ മുത്തചന്ദോ വിയ മമ ഹത്ഥതോ മുച്ചിത്വാ ഞാതിസുഹജ്ജമണ്ഡലം തോസേന്തോ യാഹീ"തി ആഹ.

അഥ നം ബോധിസത്തോ ആഹ - "യക്ഖ, അഹം താവ ഗച്ഛിസ്സാമി, ത്വം പന പുബ്ബേപി അകുസലം കത്വാ ലുദ്ദോ ലോഹിതപാണി പരരുഹിരമംസഭക്ഖോ യക്ഖോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ. സചേ ഇധാപി ഠത്വാ അകുസലമേവ കരിസ്സസി, അന്ധകാരാ അന്ധകാരമേവ ഗമിസ്സസി, മം ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ പന ന സക്കാ തയാ അകുസലം കാതും, പാണാതിപാതകമ്മം നാമ നിരയേ തിരച്ഛാനയോനിയം പേത്തിവിസയേ അസുരകായേ ച നിബ്ബത്തേതി, മനുസ്സേസു നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ അപ്പായുകസംവത്തനികം ഹോതീ"തി ഏവമാദിനാ നയേന പഞ്ചന്നം ദുസ്സീല്യകമ്മാനം ആദീനവം, പഞ്ചന്നം സീലാനം ആനിസംസഞ്ച കഥേത്വാ നാനാകാരണേഹി യക്ഖം തജ്ജേത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ തസ്സായേവ നം അടവിയാ ബലിപടിഗ്ഗാഹകം ദേവതം കത്വാ അപ്പമാദേന ഓവദിത്വാ അടവിതോ നിക്ഖമിത്വാ അടവിമുഖേ മനുസ്സാനം ആചിക്ഖിത്വാ സന്നദ്ധപഞ്ചാവുധോ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ മാതാപിതരോ ദിസ്വാ അപരഭാഗേ രജ്ജേ പതിട്ഠായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാപി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൫. ''യോ അലീനേന ചിത്തേന, അലീനമനസോ നരോ;
ഭാവേതി കുസലം ധമ്മം, യോഗക്ഖേമസ്സ പത്തിയാ;
പാപുണേ അനുപുബ്ബേന, സബ്ബസംയോജനക്ഖയ''ന്തി.

തത്രായം പിണ്ഡത്ഥോ - യോ പുരിസോ അലീനേന അസംകുടിതേന ചിത്തേന പകതിയാപി അലീനമനോ അലീനജ്ഝാസയോവ ഹുത്വാ അനവജ്ജട്ഠേന കുസലം സത്തതിം സബോധിപക്ഖിയഭേദം ധമ്മം ഭാവേതി വഡ്ഢേതി, വിസാലേന ചിത്തേന വിപസ്സനം അനുയുഞ്ജതി ചതൂഹി യോഗേഹി ഖേമസ്സ നിബ്ബാനസ്സ പത്തിയാ, സോ ഏവം സബ്ബസങ്ഖാരേസു ''അനിച്ചം ദുക്ഖം അനത്താ''തി തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാ തരുണവിപസ്സനതോ പട്ഠായ ഉപ്പന്നേ ബോധിപക്ഖിയധമ്മേ ഭാവേന്തോ അനുപുബ്ബേന ഏകസംയോജനമ്പി അനവസേസേത്വാ സബ്ബസംയോജനക്ഖയകരസ്സ ചതുത്ഥമഗ്ഗസ്സ പരിയോസാനേ ഉപ്പന്നത്താ ''സബ്ബസംയോജനക്ഖയോ''തി സങ്ഖ്യം ഗതം അരഹത്തം പാപുണേയ്യാതി.

ഏവം സത്ഥാ അരഹത്തേന ധമ്മദേസനായ കൂടം ഗഹേത്വാ മത്ഥകേ ചത്താരി സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു അരഹത്തം പാപുണി. സത്ഥാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ യക്ഖോ അങ്ഗുലിമാലോ അഹോസി, പഞ്ചാവുധകുമാരോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

പഞ്ചാവുധജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൫൬] ൬. കഞ്ചനക്ഖന്ധജാതകവണ്ണനാ

യോ പഹട്ഠേന ചിത്തേനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകോ കിര സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ രതനസാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജി. അഥസ്സ ആചരിയുപജ്ഝായാ ''ആവുസോ, ഏകവിധേന സീലം നാമ, ദുവിധേന, തിവിധേന, ചതുബ്ബിധേന, പഞ്ചവിധേന, ഛബ്ബിധേന, സത്തവിധേന, അട്ഠവിധേന, നവവിധേന, ദസവിധേന, ബഹുവിധേന സീലം നാമ. ഇദം ചൂളസീലം നാമ, ഇദം മജ്ഝിമസീലം നാമ, ഇദം മഹാസീലം നാമ. ഇദം പാതിമോക്ഖസംവരസീലം നാമ, ഇദം ഇന്ദ്രിയസംവരസീലം നാമ, ഇദം ആജീവപാരിസുദ്ധിസീലം നാമ, ഇദം പച്ചയപടിസേവനസീലം നാമാ''തി സീലം ആചിക്ഖന്തി. സോ ചിന്തേസി ''ഇദം സീലം നാമ അതിബഹു, അഹം ഏത്തകം സമാദായ വത്തിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, സീലം പൂരേതും അസക്കോന്തസ്സ ച നാമ പബ്ബജ്ജായ കോ അത്ഥോ, അഹം ഗിഹീ ഹുത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി ച കരിസ്സാമി, പുത്തദാരഞ്ച പോസേസ്സാമീ''തി. ഏവഞ്ച പന ചിന്തേത്വാ ''ഭന്തേ, അഹം സീലം രക്ഖിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, അസക്കോന്തസ്സ ച നാമ പബ്ബജ്ജായ കോ അത്ഥോ, അഹം ഹീനായാവത്തിസ്സാമി, തുമ്ഹാകം പത്തചീവരം ഗണ്ഹഥാ''തി ആഹ.

അഥ നം ആഹംസു ''ആവുസോ ഏവം സന്തേ ദസബലം വന്ദിത്വാവ യാഹീ''തി തേ തം ആദായ സത്ഥു സന്തികം ധമ്മസഭം അഗമംസു. സത്ഥാ ദിസ്വാവ ''കിം, ഭിക്ഖവേ, അനത്ഥികം ഭിക്ഖും ആദായ ആഗതത്ഥാ''തി ആഹ.

ഭന്തേ, അയം ഭിക്ഖു "അഹം സീലം രക്ഖിതും ന സക്ഖിസ്സാമീ"തി പത്തചീവരം നിയ്യാദേതി, അഥ നം മയം ഗഹേത്വാ ആഗതമ്ഹാതി. "കസ്മാ പന തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബഹും സീലം ആചിക്ഖഥ. യത്തകം ഏസ രക്ഖിതും സക്കോതി, തത്തകമേവ രക്ഖിസ്സതി. ഇതോ പട്ഠായ തുമ്ഹേ ഏതം മാ കിഞ്ചി അവചുത്ഥ, അഹമേത്ഥ കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമി, ഏഹി ത്വം ഭിക്ഖു, കിം തേ ബഹുനാ സീലേന, തീണിയേവ സീലാനി രക്ഖിതും സക്ഖിസ്സസീ"തി? "രക്ഖിസ്സാമി, ഭന്തേ"തി. തേന ഹി ത്വം ഇതോ പട്ഠായ കായദ്വാരം വചീദ്വാരം മനോദ്വാരന്തി തീണി ദ്വാരാനി രക്ഖ, മാ കായേന പാപകമ്മം കരി, മാ വാചായ, മാ മനസാ. "ഗച്ഛ മാ ഹീനായാവത്തി, ഇമാനി തീണിയേവ സീലാനി രക്ഖാ"തി. ഏത്താവതാ സോ ഭിക്ഖു തുട്ഠമാനസോ "സാധു, ഭന്തേ, രക്ഖിസ്സാമി ഇമാനി തീണി സീലാനീ"തി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ആചരിയുപജ്ഝായേഹി സദ്ധിംയേവ അഗമാസി. സോ താനി തീണി സീലാനി പൂരേന്തോവ അഞ്ഞാസി "ആചരിയുപജ്ഝായേഹി മയ്ഹം ആചിക്ഖിതം സീലമ്പി ഏത്തകമേവ, തേ പന അത്തനോ അബുദ്ധഭാവേന മം ബുജ്ഝാപേതും നാസക്ഖിംസു, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അത്തനോ ബുദ്ധസുബുദ്ധതായ അനുത്തരധമ്മരാജതായ ഏത്തകം സീലം തീസുയേവ ദ്വാരേസു പക്ഖിപിത്വാ മം ഗണ്ഹാപേസി, അവസ്സയോ വത മേ സത്ഥാ ജാതോ"തി വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ കതിപാഹേനേവ അരഹത്തേ പതിട്ഠാസി.

തം പവത്തിം ഞത്വാ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിതാ ഭിക്ഖൂ "ആവുസോ, തം കിര ഭിക്ഖും 'ബഹുസീലാനി രക്ഖിതും ന സക്കോമീ'തി ഹീനായാവത്തന്തം സബ്ബാനി സീലാനി തീഹി കോട്ഠാസേഹി സങ്ഖിപിത്വാ ഗാഹാപേത്വാ സത്ഥാ അരഹത്തം പാപേസി, അഹോ ബുദ്ധാനം ബലം നാമ അച്ഛരിയ"ന്തി ബുദ്ധഗുണേ കഥേന്താ നിസീദിംസു. അഥ സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ഭിക്ഖവേ, അതിഗരുകോപി ഭാരോ കോട്ഠാസവസേന ഭാജേത്വാ ദിന്നോ ലഹുകോ വിയ ഹോതി, പുബ്ബേപി പണ്ഡിതാ മഹന്തം കഞ്ചനക്ഖന്ധം ലഭിത്വാ ഉക്ഖിപിതും അസക്കോന്താ വിഭാഗം കത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ അഗമംസൂ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ഗാമകേ കസ്സകോ അഹോസി. സോ ഏകദിവസം അഞ്ഞതരസ്മിം ഛഡ്ഡിതഗാമകേ ഖേത്തേ കസിം കസതി. പുബ്ബേ ച തസ്മിം ഗാമേ ഏകോ വിഭവസമ്പന്നോ സേട്ഠി ഊരുമത്തപരിണാഹം ചതുഹത്ഥായാമം കഞ്ചനക്ഖന്ധം നിദഹിത്വാ കാലമകാസി. തസ്മിം ബോധിസത്തസ്സ നങ്ഗലം ലഗിത്വാ അട്ഠാസി. സോ "മൂലസന്താനകം ഭവിസ്സതീ"തി പംസും വിയൂഹന്തോ തം ദിസ്വാ പംസുനാ പടിച്ഛാദേത്വാ ദിവസം കസിത്വാ അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ യുഗനങ്ഗലാദീനി ഏകമന്തേ നിക്ഖിപിത്വാ "കഞ്ചനക്ഖന്ധം ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛിസ്സാമീ"തി തം ഉക്ഖിപിതും നാസക്ഖി. അസക്കോന്തോ നിസീദിത്വാ "ഏത്തകം കുച്ഛിഭരണായ ഭവിസ്സതി, ഏത്തകം നിദഹിത്വാ ഠപേസ്സാമി, ഏത്തകേന കമ്മന്തേ പയോജേസ്സാമി, ഏത്തകം ദാനാദിപുഞ്ഞകിരിയായ ഭവിസ്സതീ"തി ചത്താരോ കോട്ഠാസേ അകാസി. തസ്സേവം വിഭത്തകാലേ സോ കഞ്ചനക്ഖന്ധോ സല്ലഹുകോ വിയ അഹോസി. സോ തം ഉക്ഖിപിത്വാ ഘരം നേത്വാ ചതുധാ വിഭജിത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

ഇതി ഭഗവാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൬.“യോ പഹട്ഠേന ചിത്തേന, പഹട്ഠമനസോ നരോ;
ഭാവേതി കുസലം ധമ്മം, യോഗക്ഖേമസ്സ പത്തിയാ;
പാപുണേ അനുപുബ്ബേന, സബ്ബസംയോജനക്ഖയ”ന്തി.

തത്ഥ **പഹട്ഠേനാ**തി വിനീവരണേന. **പഹട്ഠമനസോ**തി തായ ഏവ വിനീവരണതായ പഹട്ഠമാനസോ, സുവണ്ണം വിയ പഹംസിത്വാ സമുജ്ജോതിതസപ്പഭാസചിത്തോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ.

ഏവം സത്ഥാ അരഹത്തകൂടേന ദേസനം നിട്ഠാപേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കഞ്ചനക്ഖന്ധലദ്ധപുരിസോ അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

കഞ്ചനക്ഖന്ധജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൫൭] ൭. വാനരിന്ദജാതകവണ്ണനാ

യസ്സേതേ ചതുരോ ധമ്മാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ വധായ പരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി സമയേ സത്ഥാ “ദേവദത്തോ വധായ പരിസക്കതീ”തി സുത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദേവദത്തോ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കതി, പുബ്ബേപി പരിസക്കിയേവ, താസമത്തമ്പി പന കാതും നാസക്ഖീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കപിയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വുഡ്ഢിമന്വായ അസ്സപോതകപ്പമാണോ ഥാമസമ്പന്നോ ഏകചരോ ഹുത്വാ നദീതീരേ വിഹരതി. തസ്സാ പന നദിയാ വേമജ്ഝേ ഏകോ ദീപകോ നാനപ്പകാരേഹി അമ്ബപനസാദീഹി ഫലരുക്ഖേഹി സമ്പന്നോ. ബോധിസത്തോ നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ നദിയാ ഓരിമതീരതോ ഉപ്പതിത്വാ ദീപകസ്സ ഓരതോ നദീമജ്ഝേ ഏകോ പിട്ഠിപാസാണോ അത്ഥി, തസ്മിം നിപതതി, തതോ ഉപ്പതിത്വാ തസ്മിം ദീപകേ പതതി. തത്ഥ നാനപ്പകാരാനി ഫലാനി ഖാദിത്വാ സായം തേനേവ ഉപായേന പച്ചാഗന്ത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേപി തഥേവ കരോതി. ഇമിനാ നിയാമേന തത്ഥ വാസം കപ്പേതി.

തസ്മിം പന കാലേ ഏകോ കുമ്ഭീലോ സപജാപതികോ തസ്സാ നദിയാ വസതി. തസ്സ ഭരിയാ ബോധിസത്തം അപരാപരം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഹദയമംസേ ദോഹളം ഉപ്പാദേത്വാ കുമ്ഭീലം ആഹ - “മയ്ഹം ഖോ, അയ്യ, ഇമസ്സ വാനരിന്ദസ്സ ഹദയമംസേ ദോഹളോ ഉപ്പന്നോ”തി. കുമ്ഭീലോ “സാധു, ഭദ്ദേ, ലച്ഛസീ”തി വത്വാ “അജ്ജ തം സായം ദീപകതോ ആഗച്ഛന്തമേവ ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി ഗന്ത്വാ പിട്ഠിപാസാണേ നിപജ്ജി.

ബോധിസത്തോ ദിവസം ചരിത്വാ സായന്ഹസമയേ ദീപകേ ഠിതോവ പാസാണം ഓലോകേത്വാ - “അയം പാസാണോ ഇദാനി ഉച്ചതരോ ഖായതി, കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി ചിന്തേസി. തസ്സ കിര ഉദകപ്പമാണഞ്ച പാസാണപ്പമാണഞ്ച സുവവത്ഥാപിതമേവ ഹോതി. തേനസ്സ ഏതദഹോസി “അജ്ജ ഇമിസ്സാ നദിയാ ഉദകം നേവ ഹായതി, ന ച വഡ്ഢതി, അഥ ച

പനായം പാസാണോ മഹാ ഹുത്വാ പഞ്ഞായതി, കച്ചി നു ഖോ ഏത്ഥ മയ്ഹം ഗഹണത്ഥായ കുമ്ഭീലോ നിപന്നോ"തി. സോ "വീമംസാമി താവ ന"ന്തി തത്ഥേവ ഠത്വാ പാസാണേന സദ്ധിം കഥേന്തോ വിയ "ഭോ പാസാണാ"തി വത്വാ പടിവചനം അലഭന്തോ യാവതതിയം "ഭോ പാസാണാ"തി ആഹ. പാസാണോ കിം പടിവചനം ദസ്സതി. പുനപി വാനരോ "കിം ഭോ പാസാണ, അജ്ജ മയ്ഹം പടിവചനം ന ദേസീ"തി ആഹ. കുമ്ഭീലോ "അദ്ധാ അഞ്ഞേസു ദിവസേസു അയം പാസാണോ വാനരിന്ദസ്സ പടിവചനം അദാസി, ദസ്സാമി ദാനിസ്സ പടിവചന"ന്തി ചിന്തേത്വാ "കിം, ഭോ വാനരിന്ദാ"തി ആഹ. "കോസി ത്വ"ന്തി? "അഹം കുമ്ഭീലോ"തി. "കിമത്ഥം ഏത്ഥ നിപന്നോസീ"തി? "തവ ഹദയമംസം പത്ഥയമാനോ"തി. ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി "അഞ്ഞോ മേ ഗമനമഗ്ഗോ നത്ഥി, അജ്ജ മയാ ഏസ കുമ്ഭീലോ വഞ്ചേതബ്ബോ"തി. അഥ നം ഏവമാഹ "സമ്മ കുമ്ഭീല, അഹം അത്താനം തുയ്ഹം പരിച്ചജിസ്സാമി, ത്വം മുഖം വിവരിത്വാ മം തവ സന്തികം ആഗതകാലേ ഗണ്ഹാഹീ"തി. കുമ്ഭീലാനഞ്ഹി മുഖേ വിവടേ അക്ഖീനി നിമ്മീലന്തി. സോ തം കാരണം അസല്ലക്ഖേത്വാ മുഖം വിവരി, അഥസ്സ അക്ഖീനി പിഥീയിംസു. സോ മുഖം വിവരിത്വാ അക്ഖീനി നിമ്മീലേത്വാ നിപജ്ജി. ബോധിസത്തോ തഥാഭാവം ഞത്വാ ദീപകാ ഉപ്പതിതോ ഗന്ത്വാ കുമ്ഭീലസ്സ മത്ഥകേ അക്കമിത്വാ തതോ ഉപ്പതിതോ വിജ്ജുലതാ വിയ വിജ്ജോതമാനോ പരതീരേ അട്ഠാസി.

കുമ്ഭീലോ തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ "ഇമിനാ വാനരിന്ദേന അതിഅച്ഛേരകം കത"ന്തി ചിന്തേത്വാ "ഭോ വാനരിന്ദ, ഇമസ്മിം ലോകേ ചതൂഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ പച്ചാമിത്തേ അധിഭവതി. തേ സബ്ബേപി തുയ്ഹം അബ്ഭന്തരേ അത്ഥി മഞ്ഞേ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൭. "യസ്സേതേ ചതുരോ ധമ്മാ, വാനരിന്ദ യഥാ തവ;
സച്ചം ധമ്മോ ധിതി ചാഗോ, ദിട്ഠം സോ അതിവത്തതീ"തി.

തത്ഥ **യസ്സാ**തി യസ്സ കസ്സചി പുഗ്ഗലസ്സ. **ഏതേ**തി ഇദാനി വത്തബ്ബേ പച്ചക്ഖതോ നിദ്ദിസതി. **ചതുരോ ധമ്മാ**തി ചത്താരോ ഗുണാ. **സച്ച**ന്തി വചീസച്ചം, "മമ സന്തികം ആഗമിസ്സാമീ"തി വത്വാ മുസാവാദം അകത്വാ ആഗതോയേവാതി ഏതം തേ വചീസച്ചം. **ധമ്മോ**തി വിചാരണപഞ്ഞാ, "ഏവം കതേ ഇദം നാമ ഭവിസ്സതീ"തി ഏസാ തേ വിചാരണപഞ്ഞാ അത്ഥി. **ധിതീ**തി അബ്ബോച്ഛിന്നം വീരിയം വുച്ചതി, ഏതമ്പി തേ അത്ഥി. **ചാഗോ**തി അത്തപരിച്ചാഗോ, ത്വം അത്താനം പരിച്ചജിത്വാ മമ സന്തികം ആഗതോ. യം പനാഹം ഗണ്ഹിതും നാസക്ഖിം, മയ്ഹമേവേസ ദോസോ. **ദിട്ഠ**ന്തി പച്ചാമിത്തം. **സോ അതിവത്തതീ**തി യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ യഥാ തവ, ഏവം ഏതേ ചത്താരോ ധമ്മാ അത്ഥി, സോ യഥാ മം അജ്ജ ത്വം അതിക്കന്തോ, തഥേവ അത്തനോ പച്ചാമിത്തം അതിക്കമതി അഭിഭവതീതി. ഏവം കുമ്ഭീലോ ബോധിസത്തം പസംസിത്വാ അത്തനോ വസട്ഠാനം ഗതോ.

സത്ഥാപി "ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കതി, പുബ്ബേപി പരിസക്കിയേവാ"തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ കുമ്ഭീലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ഭരിയാസ്സ ചിഞ്ചമാണവികാ, വാനരിന്ദോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

വാനരിന്ദജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൭൮] ൮. തയോധമ്മജാതകവണ്ണനാ

യസ്സ ഏതേ തയോ ധമ്മാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ വധായ പരിസക്കനമേവാരബ്ഭ കഥേസി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ദേവദത്തോ വാനരയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ ഹിമവന്തപ്പദേസേ യൂഥം പരിഹരന്തോ അത്താനം പടിച്ച ജാതാനം വാനരപോതകാനം "വുഡ്ഢിപ്പത്താ ഇമേ യൂഥം പരിഹരേയ്യു"ന്തി ഭയേന ദന്തേഹി ഡംസിത്വാ തേസം ബീജാനി ഉപ്പാടേതി. തദാ ബോധിസത്തോപി തഞ്ഞേവ പടിച്ച ഏകിസ്സാ വാനരിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. അഥ സാ വാനരീ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ അത്തനോ ഗബ്ഭം അനുരക്ഖമാനാ അഞ്ഞം പബ്ബതപാദം അഗമാസി. സാ പരിപക്കഗബ്ഭാ ബോധിസത്തം വിജായി. സോ വുഡ്ഢിമന്വായ വിഞ്ഞുതം പത്തോ ഥാമസമ്പന്നോ അഹോസി. സോ ഏകദിവസം മാതരം പുച്ഛി "അമ്മ, മയ്ഹം പിതാ കഹ"ന്തി? "താത, അസുകസ്മിം നാമ പബ്ബതപാദേ യൂഥം പരിഹരന്തോ വസതീ"തി. "അമ്മ, തസ്സ മം സന്തികം നേഹീ"തി. "താത, ന സക്കാ തയാ പിതു സന്തികം ഗന്തും. പിതാ ഹി തേ അത്താനം പടിച്ച ജാതാനം വാനരപോതകാനം യൂഥപരിഹരണഭയേന ദന്തേഹി ഡംസിത്വാ ബീജാനി ഉപ്പാടേതീ"തി. "അമ്മ, നേഹി മം തത്ഥ, അഹം ജാനിസ്സാമീ"തി. സാ പുത്തം ആദായ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി.

സോ വാനരോ അത്തനോ പുത്തം ദിസ്വാവ "അയം വഡ്ഢന്തോ മയ്ഹം യൂഥം പരിഹരിതും ന ദസ്സതി, ഇദാനേവ മാരേതബ്ബോ"തി "ഏതം ആലിങ്ഗന്തോ വിയ ഗാള്ഹം പീളേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "ഏഹി, താത, ഏത്തകം കാലം കഹം ഗതോസീ"തി ബോധിസത്തം ആലിങ്ഗന്തോ വിയ നിപ്പീളേസി. ബോധിസത്തോ പന നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ, സോപി നം നിപ്പീളേസി, അഥസ്സ അട്ഠീനി ഭിജ്ജനാകാരപ്പത്താനി അഹേസും. അഥസ്സ ഏതദഹോസി "അയം വഡ്ഢന്തോ മം മാരേസ്സതി, കേന നു ഖോ ഉപായേന പുരേതരഞ്ഞേവ മാരേയ്യ"ന്തി. തതോ ചിന്തേസി "അയം അവിദൂരേ രക്ഖസപരിഗ്ഗഹിതോ സരോ അത്ഥി, തത്ഥ നം രക്ഖസേന ഖാദാപേസ്സാമീ"തി. അഥ നം ഏവമാഹ "താത, അഹം മഹല്ലകോ, ഇമം യൂഥം തുയ്ഹം നിയ്യാദേമി, അജ്ജേവ തം രാജാനം കരോമി, അസുകസ്മിം നാമ ഠാനേ സരോ അത്ഥി, തത്ഥ ദ്വേ കുമുദിനിയോ, തിസ്സോ ഉപ്പലിനിയോ, പഞ്ച പദുമിനിയോ ച പുപ്ഫന്തി, ഗച്ഛ, തതോ പുപ്ഫാനി ആഹരാ"തി. സോ "സാധു, താത, ആഹരിസ്സാമീ"തി ഗന്ത്വാ സഹസാ അനോതരിത്വാ സമന്താ പദം പരിച്ഛിന്ദന്തോ ഓതിണ്ണപദഞ്ഞേവ അദ്ദസ, ന ഉത്തിണ്ണപദം. സോ "ഇമിനാ സരേന രക്ഖസപരിഗ്ഗഹിതേന ഭവിതബ്ബം, മയ്ഹം പിതാ അത്തനാ മാരേതും അസക്കോന്തോ രക്ഖസേന മം ഖാദാപേതുകാമോ ഭവിസ്സതി , അഹം ഇമഞ്ച സരം ന ഓതരിസ്സാമി, പുപ്ഫാനി ച ഗഹേസ്സാമീ"തി നിരുദകട്ഠാനം ഗന്ത്വാ വേഗം ഗഹേത്വാ ഉപ്പതിത്വാ പരതോ ഗച്ഛന്തോ നിരുദകേ ഓകാസേ ഠിതാനേവ ദ്വേ പുപ്ഫാനി ഗഹേത്വാ പരതീരേ പതി. പരതീരതോപി ഓരിമതീരം ആഗച്ഛന്തോ തേനേവുപായേന ദ്വേ ഗണ്ഹി. ഏവം ഉഭോസു പസ്സേസു രാസിം കരോന്തോ പുപ്ഫാനി ച ഗണ്ഹി, രക്ഖസസ്സ ച ആണട്ഠാനം ന ഓതരി.

അഥസ്സ "ഇതോ ഉത്തരി ഉക്ഖിപിതും ന സക്ഖിസ്സാമീ"തി താനി പുപ്ഫാനി ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ രാസിം കരോന്തസ്സ സോ രക്ഖസോ "മയാ എത്തകം കാലം ഏവരൂപോ പഞ്ഞവാ അച്ഛരിയപുരിസോ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, പുപ്ഫാനി ച നാമ യാവദിച്ഛകം ഗഹിതാനി, മയ്ഹഞ്ച ആണട്ഠാനം ന ഓതരീ"തി ഉദകം ദ്വിധാ ഭിന്ദന്തോ ഉദകതോ ഉട്ഠായ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ "വാനരിന്ദ, ഇമസ്മിം ലോകേ യസ്സ തയോ ധമ്മാ അത്ഥി, സോ പച്ചാമിത്തം അഭിഭവതി, തേ സബ്ബേപി തവ അബ്ഭന്തരേ അത്ഥി മഞ്ഞേ"തി വത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൭."യസ്സ ഏതേ തയോ ധമ്മാ, വാനരിന്ദ യഥാ തവ;
ദക്ഖിയം സൂരിയം പഞ്ഞാ, ദിട്ഠം സോ അതിവത്തതീ"തി.

തത്ഥ **ദക്ഖിയ**ന്തി ദക്ഖഭാവോ, സമ്പത്തഭയം വിധമിതും ജാനനപഞ്ഞായ സമ്പയുത്തഉത്തമവീരിയസ്സേതം നാമം. **സൂരിയ**ന്തി സൂരഭാവോ, നിബ്ഭയഭാവസ്സേതം നാമം. **പഞ്ഞാ**തി പഞ്ഞാപദട്ഠാനായ ഉപായപഞ്ഞായേതം നാമം.

ഏവം സോ ദകരക്ഖസോ ഇമായ ഗാഥായ ബോധിസത്തസ്സ ഥുതിം കത്വാ "ഇമാനി പുപ്ഫാനി കിമത്ഥം ഹരസീ"തി പുച്ഛി. "പിതാ മം രാജാനം കാതുകാമോ, തേന കാരണേന ഹരാമീ"തി. "ന സക്കാ താദിസേന ഉത്തമപുരിസേന പുപ്ഫാനി വഹിതും അഹം വഹിസ്സാമീ"തി ഉക്ഖിപിത്വാ തസ്സ പച്ഛതോ പച്ഛതോ അഗമാസി. അഥസ്സ പിതാ ദൂരതോവ തം ദിസ്വാ "അഹം ഇമം 'രക്ഖസഭത്തം ഭവിസ്സതീ'തി പഹിണിം, സോ ദാനേസ രക്ഖസം പുപ്ഫാനി ഗാഹാപേന്തോ ആഗച്ഛതി, ഇദാനിമ്ഹി നട്ഠോ"തി ചിന്തേന്തോ സത്തധാ ഹദയഫാലനം പത്വാ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ. സേസവാനരാ സന്നിപതിത്വാ ബോധിസത്തം രാജാനം അകംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ യൂഥപതി ദേവദത്തോ അഹോസി, യൂഥപതിപുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

തയോധമ്മജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൫൯] ൯. ഭേരിവാദകജാതകവണ്ണനാ

ധമേ ധമേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ദുബ്ബചഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ഭിക്ഖും സത്ഥാ "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ദുബ്ബചോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം, ഭഗവാ"തി വുത്തേ "ന ത്വം ഭിക്ഖു ഇദാനേവ ദുബ്ബചോ, പുബ്ബേപി ദുബ്ബചോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഭേരിവാദകകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഗാമകേ വസതി. സോ "ബാരാണസിയം നക്ഖത്തം ഘുട്ഠ"ന്തി സുത്വാ "സമജ്ജമണ്ഡലേ ഭേരിം വാദേത്വാ ധനം ആഹരിസ്സാമീ"തി പുത്തം ആദായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഭേരിം വാദേത്വാ ബഹുധനം ലഭി. സോ തം ആദായ അത്തനോ ഗാമം ഗച്ഛന്തോ ചോരാടവിം പത്വാ പുത്തം നിരന്തരം ഭേരിം വാദേന്തം വാരേസി "താത, നിരന്തരം അവാദേത്വാ മഗ്ഗപടിപന്നസ്സ ഇസ്സരസ്സ ഭേരിം വിയ അന്തരന്തരാ വാദേഹീ"തി സോ പിതരാ വാരിയമാനോപി "ഭേരിസദ്ദേനേവ ചോരേ പലാപേസ്സാമീ"തി വത്വാ

നിരന്തരമേവ വാദേസി. ചോരാ പഠമഞ്ഞേവ ഭേരിസദ്ദം സുത്വാ "ഇസ്സരഭേരീ ഭവിസ്സതീ"തി പലായിത്വാ അതി വിയ ഏകാബദ്ധം സദ്ദം സുത്വാ "നായം ഇസ്സരഭേരീ ഭവിസ്സതീ"തി ആഗന്ത്വാ ഉപധാരേന്തോ ദ്വേയേവ ജനേ ദിസ്വാ പോഥേത്വാ വിലുമ്പിംസു. ബോധിസത്തോ "കിച്ഛേന വത നോ ലദ്ധം ധനം ഏകാബദ്ധം കത്വാ വാദേന്തോ നാസേസീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൯."ധമേ ധമേ നാതിധമേ, അതിധന്തഞ്ഹി പാപകം;
ധന്തേന ഹി സതം ലദ്ധം, അതിധന്തേന നാസിത"ന്തി.

തത്ഥ **ധമേ ധമേ**തി ധമേയ്യ നോ ന ധമേയ്യ, ഭേരിം വാദേയ്യ നോ ന വാദേയ്യാതി അത്ഥോ. **നാതിധമേ**തി അതിക്കമിത്വാ പന നിരന്തരമേവ കത്വാ ന വാദേയ്യ. കിംകാരണാ? **അതിധന്തഞ്ഹി പാപകം,** നിരന്തരം ഭേരിവാദനം ഇദാനി അമ്ഹാകം പാപകം ലാമകം ജാതം. **ധന്തേന ഹി സതം ലദ്ധ**ന്തി നഗരേ ധമന്തേന ഭേരിവാദനേന കഹാപണസതം ലദ്ധം. **അതിധന്തേന നാസിത**ന്തി ഇദാനി പന മേ പുത്തേന വചനം അകത്വാ യദിദം അടവിയം അതിധന്തം, തേന അതിധന്തേന സബ്ബം നാസിതന്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ പുത്തോ ദുബ്ബചഭിക്ഖു അഹോസി, പിതാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഭേരിവാദകജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൬൦] ൧൦. സങ്ഖധമജാതകവണ്ണനാ

ധമേ ധമേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദുബ്ബചമേവാരബ്ഭ കഥേസി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സങ്ഖധമകകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ ബാരാണസിയം നക്ഖത്തേ ഘുട്ഠേ പിതരം ആദായ സങ്ഖധമനകമ്മേന ധനം ലഭിത്വാ ആഗമനകാലേ ചോരാടവിയം പിതരം നിരന്തരം സങ്ഖം ധമന്തം വാരേസി. സോ "സങ്ഖസദ്ദേന ചോരേ പലാപേസ്സാമീ"തി നിരന്തരമേവ ധമി, ചോരാ പുരിമനയേനേവ ആഗന്ത്വാ വിലുമ്പിംസു. ബോധിസത്തോ പുരിമനയേനേവ ഗാഥം അഭാസി -

൬൦."ധമേ ധമേ നാതിധമേ, അതിധന്തഞ്ഹി പാപകം;
ധന്തേനാധിഗതാ ഭോഗാ, തേ താതോ വിധമീ ധമ"ന്തി.

തത്ഥ **തേ താതോ വിധമീ ധമ**ന്തി തേ സങ്ഖം ധമിത്വാ ലദ്ധഭോഗേ മമ പിതാ പുനപ്പുനം ധമന്തോ വിധമി വിദ്ധംസേസി വിനാസേസീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ പിതാ ദുബ്ബചഭിക്ഖു അഹോസി, പുത്തോ പനസ്സ അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സങ്ഖധമജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ആസീസവഗ്ഗോ ഛട്ഠോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

> മഹാസീലവജനകം, പുണ്ണപാതി ച കിംഫലം;
> പഞ്ചാവുധകഞ്ചനക്ഖന്ധം, വാനരിന്ദം തയോധമ്മം;
> ഭേരിവാദസങ്ഖധമന്തി.

൭. ഇത്ഥിവഗ്ഗോ

[൬൧] ൧. അസാതമന്തജാതകവണ്ണനാ

അസാ ലോകിത്ഥിയോ നാമാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ വത്ഥു ഉമ്മാദന്തിജാതകേ ആവി ഭവിസ്സതി. തം പന ഭിക്ഖും സത്ഥാ "ഭിക്ഖു ഇത്ഥിയോ നാമ അസാതാ അസതിയോ ലാമികാ പച്ഛിമികാ, ത്വം ഏവരൂപം ലാമികം ഇത്ഥിം നിസ്സായ കസ്മാ ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഗന്ധാരരട്ഠേ തക്കസിലായം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്തോ തീസു വേദേസു സബ്ബസിപ്പേസു ച നിപ്ഫത്തിം പത്തോ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ അഹോസി. തദാ ബാരാണസിയം ഏകസ്മിം ബ്രാഹ്മണകുലേ പുത്തസ്സ ജാതദിവസേ അഗ്ഗിം ഗഹേത്വാ അനിബ്ബായന്തം ഠപയിംസു. അഥ നം ബ്രാഹ്മണകുമാരം സോളസവസ്സകാലേ മാതാപിതരോ ആഹംസു "പുത്ത, മയം തവ ജാതദിവസേ അഗ്ഗിം ഗഹേത്വാ ഠപയിമ്ഹ. സചേ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ ഭവിതുകാമോ, ത്വം അഗ്ഗിം ആദായ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ അഗ്ഗിം ഭഗവന്തം നമസ്സമാനോ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ ഹോഹി. സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസിതുകാമോ, തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേഹീ"തി. മാണവോ "നാഹം സക്ഖിസ്സാമി അരഞ്ഞേ അഗ്ഗിം പരിചരിതും, കുടുമ്ബമേവ സണ്ഠപേസ്സാമീ"തി മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ആചരിയഭാഗം സഹസ്സം ഗഹേത്വാ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പച്ചാഗമാസി.

മാതാപിതരോ പനസ്സ അനത്ഥികാ ഘരാവാസേന, അരഞ്ഞേ അഗ്ഗിം പരിചരാപേതുകാമാ ഹോന്തി. അഥ നം മാതാ ഇത്ഥീനം ദോസം ദസ്സേത്വാ അരഞ്ഞം പേസേതുകാമാ "സോ ആചരിയോ പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ സക്ഖിസ്സതി മേ പുത്തസ്സ ഇത്ഥീനം ദോസം കഥേതു"ന്തി ചിന്തേത്വാ ആഹ - "ഉഗ്ഗഹിതം തേ, താത, സിപ്പ"ന്തി. "ആമ, അമ്മാ"തി. "അസാതമന്തോപി തേ ഉഗ്ഗഹിതോ"തി. "ന ഉഗ്ഗഹിതോ, അമ്മാ"തി. "താത, യദി തേ അസാതമന്തോ ന ഉഗ്ഗഹിതോ, കിം നാമ തേ സിപ്പം ഉഗ്ഗഹിതം, ഗച്ഛ, ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഏഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി പുന തക്കസിലാഭിമുഖോ പായാസി. തസ്സപി ആചരിയസ്സ മാതാ മഹല്ലികാ വീസതിവസ്സസതികാ . സോ തം സഹത്ഥാ ന്ഹാപേന്തോ ഭോജേന്തോ പായേന്തോ പടിജഗ്ഗതി. അഞ്ഞേ മനുസ്സാ നം തഥാ കരോന്തം ജിഗുച്ഛന്തി. സോ ചിന്തേസി "യംനൂനാഹം അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ തത്ഥ മാതരം പടിജഗ്ഗന്തോ വിഹരേയ്യ"ന്തി. അഥേകസ്മിം വിവിത്തേ അരഞ്ഞേ ഉദകഫാസുകട്ഠാനേ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ സപ്പിതണ്ഡുലാദീനി ആഹരാപേത്വാ മാതരം ഉക്ഖിപിത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ മാതരം പടിജഗ്ഗന്തോ വാസം കപ്പേസി.

സോപി ഖോ മാണവോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ആചരിയം അപസ്സന്തോ “കഹം ആചരിയോ”തി പുച്ഛിത്വാ തം പവത്തിം സുത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം ആചരിയോ “കിം നു ഖോ, താത, അതിസീഘം ആഗതോസീ”തി? “നനു അഹം തുമ്ഹേഹി അസാതമന്തോ നാമ ന ഉഗ്ഗണ്ഹാപിതോ”തി? “കോ പന തേ അസാതമന്തേ ഉഗ്ഗണ്ഹിതബ്ബേ കത്വാ കഥേസീ”തി? “മയ്ഹം മാതാ ആചരിയാ”തി. ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി “അസാതമന്തോ നാമ കോചി നത്ഥി, ഇമസ്സ പന മാതാ ഇമം ഇത്ഥിദോസേ ജാനാപേതുകാമാ ഭവിസ്സതീ”തി. അഥ നം “സാധു, താത, ദസ്സാമി തേ അസാതമന്തേ, ത്വം അജ്ജ ആദിം കത്വാ മമ ഠാനേ ഠത്വാ മമ മാതരം സഹത്ഥാ ന്ഹാപേന്തോ ഭോജേന്തോ പായേന്തോ പടിജഗ്ഗാഹി, ഹത്ഥപാദസീസപിട്ഠിസമ്ബാഹനാദീനി ചസ്സാ കരോന്തോ ‘അയ്യേ ജരം പത്തകാലേപി താവ തേ ഏവരൂപം സരീരം, ദഹരകാലേ കീദിസം അഹോസീ’തി ഹത്ഥപാദപരികമ്മാദികരണകാലേ ഹത്ഥപാദാദീനം വണ്ണം കഥേയ്യാസി. യഞ്ച തേ മമ മാതാ കഥേതി, തം അലജ്ജന്തോ അനിഗുഹന്തോ മയ്ഹം ആരോചേയ്യാസി, ഏവം കരോന്തോ അസാതമന്തേ ലച്ഛസി, അകരോന്തോ ന ലച്ഛസീ”തി ആഹ. സോ “സാധു ആചരിയാ”തി തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ തതോ പട്ഠായ സബ്ബം യഥാവുത്തവിധാനം അകാസി.

അഥസ്സാ തസ്മിം മാണവേ പുനപ്പുനം വണ്ണയമാനേ “അയം മയാ സദ്ധിം അഭിരമിതുകാമോ ഭവിസ്സതീ”തി അന്ധായ ജരാജിണ്ണായ അബ്ഭന്തരേ കിലേസോ ഉപ്പജ്ജി . സാ ഏകദിവസം അത്തനോ സരീരവണ്ണം കഥയമാനം മാണവം ആഹ “മയാ സദ്ധിം അഭിരമിതും ഇച്ഛസീ”തി? “അയ്യേ, അഹം താവ ഇച്ഛേയ്യം, ആചരിയോ പന ഗരുകോ”തി. “സചേ മം ഇച്ഛസി, പുത്തം മേ മാരേഹീ”തി. “അഹം ആചരിയസ്സ സന്തികേ ഏത്തകം സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ കിലേസമത്തം നിസ്സായ കിന്തി കത്വാ ആചരിയം മാരേസ്സാമീ”തി. “തേന ഹി സചേ ത്വം മം ന പരിച്ചജസി, അഹമേവ നം മാരേസ്സാമീ”തി. ഏവം ഇത്ഥിയോ നാമ അസാതാ ലാമികാ പച്ഛിമികാ, തഥാരൂപേ നാമ വയേ ഠിതാ രാഗചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ കിലേസം അനുവത്തമാനാ ഏവം ഉപകാരകം പുത്തം മാരേതുകാമാ ജാതാ. മാണവോ സബ്ബം തം കഥം ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസി.

ബോധിസത്തോ “സുട്ഠു തേ, മാണവ, കതം മയ്ഹം ആരോചേന്തേനാ”തി വത്വാ മാതു ആയുസങ്ഖാരം ഓലോകേന്തോ “അജ്ജേവ മരിസ്സതീ”തി ഞത്വാ “ഏഹി, മാണവ, വീമംസിസ്സാമ ന”ന്തി ഏകം ഉദുമ്ബരരുക്ഖം ഛിന്ദിത്വാ അത്തനോ പമാണേന കട്ഠരൂപകം കത്വാ സസീസം പാരുപിത്വാ അത്തനോ സയനട്ഠാനേ ഉത്താനം നിപജ്ജാപേത്വാ രജ്ജുകം ബന്ധിത്വാ അന്തേവാസികം ആഹ - “താത, ഫരസും ആദായ ഗന്ത്വാ മമ മാതു സഞ്ഞം ദേഹീ”തി. മാണവോ ഗന്ത്വാ “അയ്യേ, ആചരിയോ പണ്ണസാലായം അത്തനോ സയനട്ഠാനേ നിപന്നോ, രജ്ജുസഞ്ഞാ മേ ബദ്ധാ, ഇമം ഫരസും ആദായ ഗന്ത്വാ സചേ സക്കോസി, മാരേഹി ന”ന്തി ആഹ. “ത്വം പന മം ന പരിച്ചജിസ്സസീ”തി? “കിംകാരണാ പരിച്ചജിസ്സാമീ”തി? സാ ഫരസും ആദായ പവേധമാനാ ഉട്ഠായ രജ്ജുസഞ്ഞായ ഗന്ത്വാ ഹത്ഥേന പരാമസിത്വാ “അയം മേ പുത്തോ”തി സഞ്ഞായ കട്ഠരൂപകസ്സ മുഖതോ സാടകം അപനേത്വാ ഫരസും ആദായ “ഏകപ്പഹാരേനേവ മാരേസ്സാമീ”തി ഗീവായമേവ പഹരിത്വാ “ധ”ന്തി സദ്ദേ ഉപ്പന്നേ രുക്ഖഭാവം അഞ്ഞാസി. അഥ ബോധിസത്തേന “കിം കരോസി, അമ്മാ”തി വുത്തേ സാ “വഞ്ചിതാമ്ഹീ”തി തത്ഥേവ മരിത്വാ പതിതാ.

അത്തനോ കിര പണ്ണസാലായ നിപന്നായപി തങ്ഖണഞ്ഞേവ തായ മരിതബ്ബമേവ.

സോ തസ്സാ മതഭാവം ഞത്വാ സരീരകിച്ചം കത്വാ ആളാഹനം നിബ്ബാപേത്വാ വനപുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ മാണവം ആദായ പണ്ണസാലദ്വാരേ നിസീദിത്വാ ''താത, പാടിയേക്കോ അസാതമന്തോ നാമ നത്ഥി, ഇത്ഥിയോ അസാതാ നാമ, തവ മാതാ 'അസാതമന്തം ഉഗ്ഗണ്ഹാ'തി മമ സന്തികം പേസയമാനാ ഇത്ഥീനം ദോസം ജാനനത്ഥം പേസേസി. ഇദാനി പന തേ പച്ചക്ഖമേവ മമ മാതു ദോസോ ദിട്ഠോ, ഇമിനാ കാരണേന 'ഇത്ഥിയോ നാമ അസാതാ ലാമികാ പച്ഛിമികാ'തി ജാനേയ്യാസീ''തി തം ഓവദിത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോപി ആചരിയം വന്ദിത്വാ മാതാപിതൂനം സന്തികം അഗമാസി. അഥ നം മാതാ പുച്ഛി ''താത, ഉഗ്ഗഹിതോ തേ അസാതമന്തോ''തി? ''ആമ, അമ്മാ''തി. ''ഇദാനി കിം കരിസ്സസി, പബ്ബജിത്വാ അഗ്ഗിം വാ പരിചരിസ്സസി, അഗാരമജ്ഝേ വാ വസിസ്സസീ''തി? മാണവോ ''മയാ, അമ്മ, പച്ചക്ഖതോ ഇത്ഥീനം ദോസാ ദിട്ഠാ , അഗാരേന മേ കിച്ചം നത്ഥി, പബ്ബജിസ്സാമഹ''ന്തി അത്തനോ അധിപ്പായം പകാസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൧.''അസാ ലോകിത്ഥിയോ നാമ, വേലാ താസം ന വിജ്ജതി;
സാരത്താ ച പഗബ്ഭാ ച, സിഖീ സബ്ബഘസോ യഥാ;
താ ഹിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമി, വിവേകമനുബ്രൂഹയ''ന്തി.

തത്ഥ **അസാ**തി അസതിയോ ലാമികാ. അഥ വാ സാതം വുച്ചതി സുഖം, തം താസു നത്ഥി. അത്തനി പടിബദ്ധചിത്താനം അസാതമേവ ദേന്തീതിപി അസാ, ദുക്ഖാ ദുക്ഖവത്ഥുഭൂതാതി അത്ഥോ. ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സ സാധനത്ഥായ ഇദം സുത്തം ആഹരിതബ്ബം -

''മായാ ചേതാ മരീചീ ച, സോകോ രോഗോ ചുപദ്ദവോ;
ഖരാ ച ബന്ധനാ ചേതാ, മച്ചുപാസാ ഗുഹാസയാ;
താസു യോ വിസ്സസേ പോസോ, സോ നരേസു നരാധമോ''തി. (ജാ° ൨.൨൧.൧൧൨);

ലോകിത്ഥിയോതി ലോകേ ഇത്ഥിയോ. **വേലാ താസം ന വിജ്ജതീ**തി അമ്മ, താസം ഇത്ഥീനം കിലേസുപ്പത്തിം പത്വാ വേലാ സംവരോ മരിയാദാ പമാണം നാമ നത്ഥി. **സാരത്താ ച പഗബ്ഭാ ചാ**തി വേലാ ച ഏതാസം നത്ഥി, പഞ്ചസു കാമഗുണേസു സാരത്താ അല്ലീനാ, തഥാ കായപാഗബ്ഭിയേന, വാചാപാഗബ്ഭിയേന, മനോപാഗബ്ഭിയേനാതി തിവിധേന പാഗബ്ഭിയേന സമന്നാഗതത്താ പഗബ്ഭാ ചേതാ. ഏതാസഞ്ഹി അബ്ഭന്തരേ കായദ്വാരാദീനി പത്വാ സംവരോ നാമ നത്ഥി, ലോലാ കാകപടിഭാഗാതി ദസ്സേതി. **സിഖീ സബ്ബഘസോ യഥാ**തി അമ്മ, യഥാ ജാലസിഖായ ''സിഖീ''തി സങ്ഖം ഗതോ അഗ്ഗി നാമ ഗൂഥഗതാദിഭേദം അസുചിമ്പി, സപ്പിമധുഫാണിതാദിഭേദം സുചിമ്പി, ഇട്ഠമ്പി അനിട്ഠമ്പി യം യദേവ ലഭതി, സബ്ബം ഘസതി ഖാദതി, തസ്മാ ''സബ്ബഘസോ''തി വുച്ചതി. തഥേവ താ ഇത്ഥിയോപി ഹത്ഥിമേണ്ഡഗോമേണ്ഡാദയോ വാ ഹോന്തു ഹീനജച്ചാ ഹീനകമ്മന്താ, ഖത്തിയാദയോ വാ ഹോന്തു ഉത്തമകമ്മന്താ, ഹീനുക്കട്ഠഭാവം അചിന്തേത്വാ ലോകസ്സാദവസേന കിലേസസന്ഥവേ ഉപ്പന്നേ യം യം ലഭന്തി, സബ്ബമേവ

സേവന്തീതി സബ്ബഘസസിഖിസദിസാ ഹോന്തി. തസ്മാ സിഖീ സബ്ബഘസോ യഥാ, തഥേവേതാതി വേദിതബ്ബാ.

താ ഹിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീതി അഹം താ ലാമികാ ദുക്ഖവത്ഥുഭൂതാ ഇത്ഥിയോ ഹിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിസ്സാമി. **വിവേകമനുബ്രൂഹയന്തി** കായവിവേകോ ചിത്തവിവേകോ ഉപധിവിവേകോതി തയോ വിവേകാ, തേസു ഇധ കായവിവേകോപി വട്ടതി ചിത്തവിവേകോപി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അഹം, അമ്മ, പബ്ബജിത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ ച പഞ്ചാഭിഞ്ഞാ ച ഉപ്പാദേത്വാ ഗണതോ കായം, കിലേസേഹി ച ചിത്തം വിവേചേത്വാ ഇമം വിവേകം ബ്രൂഹേന്തോ വഡ്ഢേന്തോ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ ഭവിസ്സാമി, അലം മേ അഗാരേനാതി. ഏവം ഇത്ഥിയോ ഗരഹിത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിത്വാ വുത്തപ്പകാരം വിവേകം ബ്രൂഹേന്തോ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാപി ''ഏവം ഭിക്ഖു ഇത്ഥിയോ നാമ അസാതാ ലാമികാ പച്ഛിമികാ ദുക്ഖദായികാ''തി ഇത്ഥീനം അഗുണം കഥേത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. സത്ഥാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മാതാ ഭദ്ദകാപിലാനീ, പിതാ മഹാകസ്സപോ അഹോസി, അന്തേവാസികോ ആനന്ദോ, ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

അസാതമന്തജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൬൨] ൨. അണ്ഡഭൂതജാതകവണ്ണനാ

യം ബ്രാഹ്മണോ അവാദേസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതമേവാരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി സത്ഥാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ച''ന്തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖു ഇത്ഥിയോ നാമ അരക്ഖിയാ, പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ ഇത്ഥിം ഗബ്ഭതോ പട്ഠായ രക്ഖന്താപി രക്ഖിതും നാസക്ഖിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. സോ പുരോഹിതേന സദ്ധിം ജൂതം കീളതി. കീളന്തോ പന -

> ''സബ്ബാ നദീ വങ്കഗതീ, സബ്ബേ കട്ഠമയാ വനാ;
> സബ്ബിത്ഥിയോ കരേ പാപം, ലഭമാനേ നിവാതകേ''തി. (ജാ॰ ൨.൨൧.൩൦൮) -

ഇമം ജൂതഗീതം ഗായന്തോ രജതഫലകേ സുവണ്ണപാസകേ ഖിപതി. ഏവം കീളന്തോ പന രാജാ നിച്ചം ജിനാതി, പുരോഹിതോ പരാജീയതി.

സോ അനുക്കമേന ഘരേ വിഭവേ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തേ ചിന്തേസി ''ഏവം സന്തേ സബ്ബം ഇമസ്മിം ഘരേ ധനം ഖീയിസ്സതി, പരിയേസിത്വാ പുരിസന്തരം അഗതം ഏകം മാതുഗാമം ഘരേ കരിസ്സാമീ''തി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി ''അഞ്ഞം പുരിസം ദിട്ഠപുബ്ബം ഇത്ഥിം രക്ഖിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ഗബ്ഭതോ

പട്ഠായേകം മാതുഗാമം രക്ഖിത്വാ തം വയപ്പത്തം വസേ ഠപേത്വാ ഏകപുരിസികം കത്വാ ഗാള്ഹം ആരക്ഖം സംവിദഹിത്വാ രാജകുലതോ ധനം ആഹരിസ്സാമീ"തി. സോ ച അങ്ഗവിജ്ജായ ഛേകോ ഹോതി, അഥേകം ദുഗ്ഗതിത്ഥിം ഗബ്ഭിനിം ദിസ്വാ "ധീതരം വിജായിസ്സതീ"തി ഞത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ പരിബ്ബയം ദത്വാ ഘരേയേവ വസാപേത്വാ വിജാതകാലേ ധനം ദത്വാ ഉയ്യോജേത്വാ തം കുമാരികം അഞ്ഞേസം പുരിസാനം ദട്ഠും അദത്വാ ഇത്ഥീനംയേവ ഹത്ഥേ ദത്വാ പോസാപേത്വാ വയപ്പത്തകാലേ തം അത്തനോ വസേ ഠപേസി. യാവ ചേസാ വഡ്ഢതി, താവ രഞ്ഞാ സദ്ധിം ജൂതം ന കീളി. തം പന വസേ ഠപേത്വാ ബ്രാഹ്മണോ "മഹാരാജ, ജൂതം കീളാമാ"തി ആഹ. രാജാ "സാധൂ"തി പുരിമനിയാമേനേവ കീളി. പുരോഹിതോ രഞ്ഞോ ഗായിത്വാ പാസകം ഖിപനകാലേ "ഠപേത്വാ മമ മാണവിക"ന്തി ആഹ. തതോ പട്ഠായ പുരോഹിതോ ജിനാതി, രാജാ പരാജീയതി.

ബോധിസത്തോ "ഇമസ്സ ഘരേ ഏകപുരിസികായ ഏകായ ഇത്ഥിയാ ഭവിതബ്ബ"ന്തി പരിഗ്ഗണ്ഹാപേന്തോ അത്ഥിഭാവം ഞത്വാ "സീലമസ്സാ ഭിന്ദാപേസ്സാമീ"തി ഏകം ധുത്തം പക്കോസാപേത്വാ "സക്ഖിസ്സസി പുരോഹിതസ്സ ഇത്ഥിയാ സീലം ഭിന്ദിതു"ന്തി ആഹ. "സക്കോമി, ദേവാ"തി. അഥസ്സ രാജാ ധനം ദത്വാ "തേന ഹി ഖിപ്പം നിട്ഠാപേഹീ"തി തം പഹിണി. സോ രഞ്ഞോ സന്തികാ ധനം ആദായ ഗന്ധധൂമചുണ്ണകപ്പൂരാദീനി ഗഹേത്വാ തസ്സ ഘരതോ അവിദൂരേ സബ്ബഗന്ധാപണം പസാരേസി. പുരോഹിതസ്സപി ഗേഹം സത്തഭൂമകം സത്തദ്വാരകോട്ഠകം ഹോതി, സബ്ബേസു ദ്വാരകോട്ഠകേസു ഇത്ഥീനംയേവ ആരക്ഖാ. ഠപേത്വാ പന ബ്രാഹ്മണം അഞ്ഞോ പുരിസോ ഗേഹം പവിസിതും ലഭന്തോ നാമ നത്ഥി, കചവരഛഡ്ഡനപച്ഛിമ്പി സോധേത്വായേവ പവേസേന്തി. തം മാണവികം പുരോഹിതോയേവ ദട്ഠും ലഭതി. തസ്സാ ച ഏകാ പരിചാരികാ ഇത്ഥീ അത്ഥി. അഥസ്സാ സാ പരിചാരികാ ഗന്ധപുപ്ഫമൂലം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തീ തസ്സ ധുത്തസ്സ ആപണസമീപേന ഗച്ഛതി. സോ "അയം തസ്സാ പരിചാരികാ"തി സുട്ഠു ഞത്വാ ഏകദിവസം തം ആഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ ആപണാ ഉട്ഠായ ഗന്ത്വാ തസ്സാ പാദമൂലേ പതിത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി പാദേ ഗാള്ഹം ഗഹേത്വാ "അമ്മ, ഏത്തകം കാലം കഹം ഗതാസീ"തി പരിദേവി, അവസേസാപി പയുത്തകധുത്താ ഏകമന്തം ഠത്വാ "ഹത്ഥപാദമുഖസണ്ഠാനേഹി ച ആകപ്പേന ച മാതാപുത്താ ഏകസദിസായേവാ"തി ആഹംസു. സാ ഇത്ഥീ തേസു തേസു കഥേന്തേസു അത്തനോ അസദ്ദഹിത്വാ "അയം മേ പുത്തോ ഭവിസ്സതീ"തി സയമ്പി രോദിതും ആരഭി. തേ ഉഭോപി കന്ദിത്വാ രോദിത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആലിങ്ഗേത്വാ അട്ഠംസു.

അഥ സോ ധുത്തോ ആഹ "അമ്മ, കഹം വസസീ"തി? "കിന്നരിലീലായ വസമാനായ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തായ പുരോഹിതസ്സ ദഹരിത്ഥിയാ ഉപട്ഠാനം കുരുമാനാ വസാമി, താതാ"തി. "ഇദാനി കഹം യാസി, അമ്മാ"തി? "തസ്സാ ഗന്ധമാലാദീനം അത്ഥായാ"തി. "അമ്മ, കിം തേ അഞ്ഞത്ഥ ഗതായ, ഇതോ പട്ഠായ മമേവ സന്തികാ ഹരാ"തി മൂലം അഗ്ഗഹേത്വാവ ബഹൂനി തമ്ബൂലതക്കോലകാദീനി ചേവ നാനാപുപ്ഫാനി ച അദാസി. മാണവികാ ബഹൂനി ഗന്ധപുപ്ഫാദീനി ദിസ്വാ "കിം, അമ്മ, അജ്ജ അമ്ഹാകം ബ്രാഹ്മണോ പസന്നോ"തി ആഹ. "കസ്മാ ഏവം വദസീ"തി? "ഇമേസം ബഹുഭാവം ദിസ്വാ"തി. ന ബ്രാഹ്മണോ ബഹുമൂലം അദാസി, മയാ പനേതം

മയ്ഹം പുത്തസ്സ സന്തികാ ആഭതന്തി. തതോ പട്ഠായ സാ ബ്രാഹ്മണേന ദിന്നമൂലം അത്തനാ ഗഹേത്വാ തസ്സേവ സന്തികാ ഗന്ധപുപ്ഫാദീനി ആഹരതി. ധുത്തോ കതിപാഹച്ചയേന ഗിലാനാലയം കത്വാ നിപജ്ജി. സാ തസ്സ ആപണദ്വാരം ഗന്ത്വാ തം അദിസ്വാ "കഹം മേ പുത്തോ"തി പുച്ഛി. "പുത്തസ്സ തേ അഫാസുകം ജാത"ന്തി? സാ തസ്സ നിപന്നട്ഠാനം ഗന്ത്വാ നിസീദിത്വാ പിട്ഠിം പരിമജ്ജന്തീ "കിം തേ, താത, അഫാസുക"ന്തി പുച്ഛി. സോ തുണ്ഹീ അഹോസി. "കിം ന കഥേസി പുത്താ"തി? "അമ്മ, മരന്തേനാപി തുയ്ഹം കഥേതും ന സക്കാ"തി. "താത, മയ്ഹം അകഥേത്വാ കസ്സ കഥേയ്യാസി, കഥേഹി, താതാ"തി. "അമ്മ, മയ്ഹം അഞ്ഞം അഫാസുകം നത്ഥി, തസ്സാ പന മാണവികായ വണ്ണം സുത്വാ പടിബദ്ധചിത്തോസ്മി , തം ലഭന്തോ ജീവിസ്സാമി, അലഭന്തോ ഇധേവ മരിസ്സാമീ"തി. "താത, മയ്ഹം ഏസ ഭാരോ, മാ ത്വം ഏതം നിസ്സായ ചിന്തയീ"തി തം അസ്സാസേത്വാ ബഹൂനി ഗന്ധപുപ്ഫാദീനി ആദായ മാണവികായ സന്തികം ഗന്ത്വാ "പുത്തോ മേ, അമ്മ, മമ സന്തികാ തവ വണ്ണം സുത്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ ജാതോ, കിം കാതബ്ബ"ന്തി? "സചേ ആനേതും സക്കോഥ, മയാ കതോകാസോയേവാ"തി.

സാ തസ്സാ വചനം സുത്വാ തതോ പട്ഠായ തസ്സ ഗേഹസ്സ കണ്ണകണ്ണേഹി ബഹും കചവരം സങ്കഡ്ഢിത്വാ ആരക്ഖിത്ഥിയാ ഉപരി ഛഡ്ഡേസി. സാ തേന അട്ടീയമാനാ അപേതി. ഇതരാ തേനേവ നിയാമേന യാ യാ കിഞ്ചി കഥേതി, തസ്സാ തസ്സാ ഉപരി കചവരം ഛഡ്ഡേസി. തതോ പട്ഠായ പന സാ യം യം ആഹരതി വാ ഹരതി വാ, തം തം ന കാചി സോധേതും ഉസ്സഹതി. തസ്മിം കാലേ സാ തം ധുത്തം പുപ്ഫപച്ഛിയം നിപജ്ജാപേത്വാ മാണവികായ സന്തികം അഭിഹരി. ധുത്തോ മാണവികായ സീലം ഭിന്ദിത്വാ ഏകാഹദ്വീഹം പാസാദേയേവ അഹോസി. പുരോഹിതേ ബഹി നിക്ഖന്തേ ഉഭോ അഭിരമന്തി. തസ്മിം ആഗതേ ധുത്തോ നിലീയതി.

അഥ നം സാ ഏകാഹദ്വീഹച്ചയേന "സാമി, ഇദാനി തയാ ഗന്തും വട്ടതീ"തി ആഹ. "അഹം ബ്രാഹ്മണം പഹരിത്വാ ഗന്തുകാമോ"തി. സാ "ഏവം ഹോതൂ"തി ധുത്തം നിലീയാപേത്വാ ബ്രാഹ്മണേ ആഗതേ ഏവമാഹ "അഹം, അയ്യ, തുമ്ഹേസു വീണം വാദേന്തേസു നച്ചിതും ഇച്ഛാമീ"തി. "സാധു, ഭദ്ദേ, നച്ചസ്സൂ"തി വീണം വാദേസി. "തുമ്ഹേസു ഓലോകേന്തേസു ലജ്ജാമി, മുഖം പന വോ സാടകേന ബന്ധിത്വാ നച്ചിസ്സാമീ"തി. "സചേ ലജ്ജസി, ഏവം കരോഹീ"തി. മാണവികാ ഘനസാടകം ഗഹേത്വാ തസ്സ അക്ഖീനി പിദഹമാനാ മുഖം ബന്ധി. ബ്രാഹ്മണോ മുഖം ബന്ധാപേത്വാ വീണം വാദേസി. സാ മുഹുത്തം നച്ചിത്വാ "അയ്യ, അഹം തേ ഏകവാരം സീസേ പഹരിതുകാമാ"തി ആഹ. ഇത്ഥിലോലോ ബ്രാഹ്മണോ കിഞ്ചി കാരണം അജാനന്തോ "പഹരാഹീ"തി ആഹ, മാണവികാ ധുത്തസ്സ സഞ്ഞം അദാസി. സോ സണികം ആഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ പിട്ഠിപസ്സേ ഠത്വാ സീസേ കപ്പരേന പഹരി, അക്ഖീനി പതനാകാരപ്പത്താനി അഹേസും, സീസേ ഗണ്ഡോ ഉട്ഠഹി. സോ വേദനാട്ടോ ഹുത്വാ "ആഹര തേ ഹത്ഥ"ന്തി ആഹ. മാണവികാ അത്തനോ ഹത്ഥം ഉക്ഖിപിത്വാ തസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. ബ്രാഹ്മണോ "ഹത്ഥോ മുദുകോ, പഹാരോ പന ഥദ്ധോ"തി ആഹ . ധുത്തോ ബ്രാഹ്മണം പഹരിത്വാ നിലീയി. മാണവികാ തസ്മിം നിലീനേ ബ്രാഹ്മണസ്സ മുഖതോ സാടകം മോചേത്വാ തേലം ആദായ സീസം പരിസമ്ബാഹി. ബ്രാഹ്മണേ ബഹി നിക്ഖന്തേ പുന സാ ഇത്ഥീ ധുത്തം പച്ഛിയം നിപജ്ജാപേത്വാ നീഹരി.

സോ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേസി. രാജാ അത്തനോ ഉപട്ഠാനം ആഗതം ബ്രാഹ്മണം ആഹ "ജൂതം കീളാമ ബ്രാഹ്മണാ"തി? "സാധു, മഹാരാജാ"തി. രാജാ ജൂതമണ്ഡലം സജ്ജാപേത്വാ പുരിമനയേനേവ ജൂതഗീതം ഗായിത്വാ പാസകേ ഖിപതി. ബ്രാഹ്മണോ മാണവികായ തപസ്സ ഭിന്നഭാവം അജാനന്തോ "ഠപേത്വാ മമ മാണവിക"ന്തി ആഹ. ഏവം വദന്തോപി പരാജിതോയേവ. രാജാ ജിനിത്വാ "ബ്രാഹ്മണ, കിം വദേസി, മാണവികായ തേ തപോ ഭിന്നോ, ത്വം 'മാതുഗാമം ഗബ്ഭതോ പട്ഠായ രക്ഖന്തോ സത്തസു ഠാനേസു ആരക്ഖം കരോന്തോ രക്ഖിതും സക്ഖിസ്സാമീ'തി മഞ്ഞസി, മാതുഗാമോ നാമ കുച്ഛിയം പക്ഖിപിത്വാ ചരന്തേനാപി രക്ഖിതും ന സക്കാ, ഏകപുരിസികാ ഇത്ഥീ നാമ നത്ഥി, തവ മാണവികാ 'നച്ചിതുകാമാമ്ഹീ'തി വത്വാ വീണം വാദേന്തസ്സ തവ സാടകേന മുഖം ബന്ധിത്വാ അത്തനോ ജാരം തവ സീസേ കപ്പരേന പഹരാപേത്വാ ഉയ്യോജേസി, ഇദാനി കിം കഥേസീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൹ "യം ബ്രാഹ്മണോ അവാദേസി, വീണം സമുഖവേഠിതോ;
അണ്ഡഭൂതാഭതാ ഭരിയാ, താസു കോ ജാതു വിസ്സസേ"തി.

തത്ഥ **യം ബ്രാഹ്മണോ അവാദേസി, വീണം സമുഖവേഠിതോ**തി യേന കാരണേന ബ്രാഹ്മണോ ഘനസാടകേന സഹ മുഖേന വേഠിതോ ഹുത്വാ വീണം വാദേസി, തം കാരണം ന ജാനാതീതി അത്ഥോ. തഞ്ഹി സാ വഞ്ചേതുകാമാ ഏവമകാസി. ബ്രാഹ്മണോ പന തം ഇത്ഥിം ബഹുമായാഭാവം അജാനന്തോ മാതുഗാമസ്സ സദ്ദഹിത്വാ "മം ഏസാ ലജ്ജതീ"തി ഏവംസഞ്ഞീ അഹോസി, തേനസ്സ അഞ്ഞാണഭാവം പകാസേന്തോ രാജാ ഏവമാഹ, അയമേത്ഥാധിപ്പായോ . **അണ്ഡഭൂതാഭതാ ഭരിയാ**തി അണ്ഡം വുച്ചതി ബീജം, ബീജഭൂതാ മാതുകുച്ഛിതോ അനിക്ഖന്തകാലേയേവ ആഭതാ ആനീതാ, **ഭതാ**തി വാ പുട്ഠാതി അത്ഥോ. കാ സാ? **ഭരിയാ** പജാപതി പാദപരിചാരികാ. സാ ഹി ഭത്തവത്ഥാദീഹി ഭരിതബ്ബതായ, ഭിന്നസംവരതായ, ലോകധമ്മേഹി ഭരിതതായ വാ "ഭരിയാ"തി വുച്ചതി. **താസു കോ ജാതു വിസ്സസേ**തി **ജാതൂ**തി ഏകംസാധിവചനം, താസു മാതുകുച്ഛിതോ പട്ഠായ രക്ഖിയമാനാസുപി ഏവം വിപ്പകാരം ആപജ്ജന്തീസു ഭരിയാസു കോ നാമ പണ്ഡിതോ പുരിസോ ഏകംസേന വിസ്സസേ, "നിബ്ബികാരാ ഏസാ മയീ"തി കോ സദ്ദഹേയ്യാതി അത്ഥോ. അസദ്ധമ്മവസേന ഹി ആമന്തകേസു നിമന്തകേസു വിജ്ജമാനേസു മാതുഗാമോ നാമ ന സക്കാ രക്ഖിതുന്തി.

ഏവം ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. ബ്രാഹ്മണോ ബോധിസത്തസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാ നിവേസനം ഗന്ത്വാ തം മാണവികം ആഹ - "തയാ കിര ഏവരൂപം പാപകമ്മം കത"ന്തി? "അയ്യ, കോ ഏവമാഹ, ന കരോമി, 'അഹമേവ പഹരിം, ന അഞ്ഞോ കോചി'. സചേ ന സദ്ദഹഥ, അഹം 'തുമ്ഹേ ഠപേത്വാ അഞ്ഞസ്സ പുരിസസ്സ ഹത്ഥസമ്ഫസ്സം ന ജാനാമീ'തി സച്ചകിരിയം കത്വാ അഗ്ഗിം പവിസിത്വാ തുമ്ഹേ സദ്ദഹാപേസ്സാമീ"തി. ബ്രാഹ്മണോ "ഏവം ഹോതൂ"തി മഹന്തം ദാരുരാസിം കാരേത്വാ അഗ്ഗിം കത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ "സചേ അത്തനോ സദ്ദഹസി, അഗ്ഗിം പവിസാഹീ"തി ആഹ.

മാണവികാ അത്തനോ പരിചാരികം പഠമമേവ സിക്ഖാപേസി "അമ്മ, തവ പുത്തം തത്ഥ ഗന്ത്വാ മമ അഗ്ഗിം പവിസനകാലേ ഹത്ഥഗ്ഗഹണം കാതും

വദേഹീ’’തി. സാ ഗന്ത്വാ തഥാ അവച. ധുത്തോ ആഗന്ത്വാ പരിസമജ്ഝേ അട്ഠാസി. സാ മാണവികാ ബ്രാഹ്മണം വഞ്ചേതുകാമാ മഹാജനമജ്ഝേ ഠത്വാ ‘‘ബ്രാഹ്മണ, തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞസ്സ പുരിസസ്സ ഹത്ഥസമ്ഫസ്സം നാമ ന ജാനാമി, ഇമിനാ സച്ചേന അയം അഗ്ഗി മാ മം ഝാപേസീ’’തി അഗ്ഗിം പവിസിതും ആരദ്ധാ. തസ്മിം ഖണേ ധുത്തോ ‘‘പസ്സഥ ഭോ പുരോഹിതബ്രാഹ്മണസ്സ കമ്മം, ഏവരൂപം മാതുഗാമം അഗ്ഗിം പവേസാപേതീ’’തി ഗന്ത്വാ തം മാണവികം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹി. സാ ഹത്ഥം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ പുരോഹിതം ആഹ - ‘‘അയ്യ, മമ സച്ചകിരിയാ ഭിന്നാ, ന സക്കാ അഗ്ഗിം പവിസിതു’’ന്തി. ‘‘കിംകാരണാ’’തി? ‘‘അജ്ജ മയാ ഏവരൂപാ സച്ചകിരിയാ കതാ ‘ഠപേത്വാ മമ സാമികം അഞ്ഞസ്സ പുരിസസ്സ ഹത്ഥസമ്ഫസ്സം ന ജാനാമീ’തി , ഇദാനി ചമ്ഹി ഇമിനാ പുരിസേന ഹത്ഥേ ഗഹിതാ’’തി. ബ്രാഹ്മണോ ‘‘വഞ്ചിതോ അഹം ഇമായാ’’തി ഞത്വാ തം പോഥേത്വാ നീഹരാപേസി. ഏവം അസദ്ധമ്മസമന്നാഗതാ കിരേതാ ഇത്ഥിയോ താവ മഹന്തമ്പി പാപകമ്മം കത്വാ അത്തനോ സാമികം വഞ്ചേതും ‘‘നാഹം ഏവരൂപം കമ്മം കരോമീ’’തി ദിവസമ്പി സപഥം കുരുമാനാ നാനാചിത്താവ ഹോന്തി. തേന വുത്തം -

‘‘ചോരീനം ബഹുബുദ്ധീനം, യാസു സച്ചം സുദുല്ലഭം;
ഥീനം ഭാവോ ദുരാജാനോ, മച്ഛസ്സേവോദകേ ഗതം. (ജാ॰ ൧.൧൬.൩൪൭);

‘‘മുസാ താസം യഥാ സച്ചം, സച്ചം താസം യഥാ മുസാ;
ഗാവോ ബഹി തിണസ്സേവ, ഓമസന്തി വരം വരം.

‘‘ചോരിയോ കഥിനാ ഹേതാ, വാളാ ച ലപസക്ഖരാ;
ന താ കിഞ്ചി ന ജാനന്തി, യം മനുസ്സേസു വഞ്ചന’’ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൩൩൧, ൩൩൪);

സത്ഥാ ‘‘ഏവം അരക്ഖിയോ മാതുഗാമോ’’തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സത്ഥാപി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ‘‘തദാ ബാരാണസിരാജാ അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

അണ്ഡഭൂതജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൬൩] ൩. തക്കപണ്ഡിതജാതകവണ്ണനാ

കോധനാ അകതഞ്ഞൂ ചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖുഞ്ഞേവാരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി സത്ഥാ ‘‘സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘സച്ച’’ന്തി വുത്തേ ‘‘ഇത്ഥിയോ നാമ ഭിക്ഖു അകതഞ്ഞൂ മിത്തദുബ്ഭാ, കസ്മാ താ നിസ്സായ ഉക്കണ്ഠിതോസീ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ അസ്സമം മാപേത്വാ സമാപത്തിയോ ചേവ അഭിഞ്ഞായോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഝാനസുഖേന വിഹരതി. തസ്മിം സമയേ ബാരാണസിസേട്ഠിനോ ധീതാ ദുട്ഠകുമാരീ നാമ ചണ്ഡാ അഹോസി ഫരുസാ, ദാസകമ്മകരേ അക്കോസതി പരിഭാസതി പഹരതി. അഥ നം ഏകദിവസം പരിവാരമനുസ്സാ ഗഹേത്വാ ‘‘ഗങ്ഗായ കീളിസ്സാമാ’’തി അഗമംസു. തേസം കീളന്താനഞ്ഞേവ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനവേലാ ജാതാ, മേഘോ ഉട്ഠഹി,

മനുസ്സാ മേഘം ദിസ്വാ ഇതോ ചിതോ ച വേഗേന പലായിംസു. സേട്ഠിധീതായപി ദാസകമ്മകരാ "അജ്ജ അമ്ഹേഹി ഏത്തിസ്സാ പിട്ഠിം പസ്സിതും വട്ടതീ"തി തം അന്തോഉദകസ്മിംയേവ ഛഡ്ഡേത്വാ ഉത്തരിംസു. ദേവോ പാവസ്സി, സൂരിയോപി അത്ഥങ്ഗതോ, അന്ധകാരോ ജാതോ. തേ തായ വിനാവ ഗേഹം ഗന്ത്വാ "കഹം സാ"തി വുത്തേ "ഗങ്ഗാതോ താവ ഉത്തിണ്ണാ, അഥ നം ന ജാനാമ കഹം ഗതാ"തി. ഞാതകാ വിചിനിത്വാപി ന പസ്സിംസു.

സാ മഹാവിരവം വിരവന്തീ ഉദകേന വുയ്ഹമാനാ അഡ്ഢരത്തസമയേ ബോധിസത്തസ്സ പണ്ണസാലാസമീപം പാപുണി. സോ തസ്സാ സദ്ദം സുത്വാ "മാതുഗാമസ്സ സദ്ദോ ഏസോ, പരിത്താണമസ്സാ കരിസ്സാമീ"തി തിണുക്കം ആദായ നദീതീരം ഗന്ത്വാ തം ദിസ്വാ "മാ ഭായി, മാ ഭായീ"തി അസ്സാസേത്വാ നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ ബോധിസത്തോ നദിം തരമാനോ ഗന്ത്വാ തം ഉക്ഖിപിത്വാ അസ്സമപദം ആനേത്വാ അഗ്ഗിം കത്വാ അദാസി. സീതേ വിഗതേ മധുരാനി ഫലാഫലാനി ഉപനാമേസി. താനി ഖാദിത്വാ ഠിതം "കത്ഥ വാസികാസി, കഥഞ്ച ഗങ്ഗായ പതിതാസീ"തി പുച്ഛി. സാ തം പവത്തിം ആരോചേസി. അഥ നം "ത്വം ഇധേവ വസാ"തി പണ്ണസാലായ വസാപേന്തോ ദ്വീഹതീഹം സയം അബ്ഭോകാസേ വസിത്വാ "ഇദാനി ഗച്ഛാ"തി ആഹ. സാ "ഇമം താപസം സീലഭേദം പാപേത്വാ ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമീ"തി ന ഗച്ഛതി. അഥ ഗച്ഛന്തേ കാലേ ഇത്ഥികുത്തം ഇത്ഥിലീലം ദസ്സേത്വാ തസ്സ സീലഭേദം കത്വാ ഝാനം അന്തരധാപേസി. സോ തം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേയേവ വസതി. അഥ നം സാ ആഹ "അയ്യ, കിം നോ അരഞ്ഞവാസേന, മനുസ്സപഥം ഗമിസ്സാമാ"തി? സോ തം ആദായ ഏകം പച്ചന്തഗാമകം ഗന്ത്വാ തക്കഭതിയാ ജീവികം കപ്പേത്വാ തം പോസേതി. തസ്സ തക്കം വിക്കിണിത്വാ ജീവതീതി "തക്കപണ്ഡിതോ"തി നാമം അകംസു. അഥസ്സ ഗാമവാസിനോ പരിബ്ബയം ദത്വാ "അമ്ഹാകം സുയുത്തദുയുത്തകം ആചിക്ഖന്തോ ഏത്ഥ വസാ"തി ഗാമദ്വാരേ കുടിയം വാസേസും.

തേന ച സമയേന ചോരാ പബ്ബതാ ഓരുയ്ഹ പച്ചന്തം പഹരന്തി. തേ ഏകദിവസം തം ഗാമം പഹരിത്വാ ഗാമവാസികേഹിയേവ ഭണ്ഡികാ ഉക്ഖിപാപേത്വാ ഗച്ഛന്താ തമ്പി സേട്ഠിധീതരം ഗഹേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സേസജനേ വിസ്സജ്ജേസും. ചോരജേട്ഠകോ പന തസ്സാ രൂപേ ബജ്ഝിത്വാ തം അത്തനോ ഭരിയം അകാസി. ബോധിസത്തോ "ഇത്ഥന്നാമാ കഹ"ന്തി പുച്ഛി. "ചോരജേട്ഠകേന ഗഹേത്വാ അത്തനോ ഭരിയാ കതാ"തി ച സുത്വാപി "ന സാ തത്ഥ മയാ വിനാ വസിസ്സതി, പലായിത്വാ ആഗച്ഛിസ്സതീ"തി തസ്സാ ആഗമനം ഓലോകേന്തോ തത്ഥേവ വസി.

സേട്ഠിധീതാപി ചിന്തേസി "അഹം ഇധ സുഖം വസാമി, കദാചി മം തക്കപണ്ഡിതോ കിഞ്ചിദേവ നിസ്സായ ആഗന്ത്വാ ഇതോ ആദായ ഗച്ഛേയ്യ, അഥ ഏതസ്മാ സുഖാ പരിഹായിസ്സാമി, യന്നൂനാഹം സമ്പിയായമാനാ വിയ തം പക്കോസാപേത്വാ ഘാതാപേയ്യ"ന്തി. സാ ഏകം മനുസ്സം പക്കോസിത്വാ "അഹം ഇധ ദുക്ഖം ജീവാമി, തക്കപണ്ഡിതോ ആഗന്ത്വാ മം ആദായ ഗച്ഛതൂ"തി സാസനം പേസേസി. സോ തം സാസനം സുത്വാ സദ്ദഹിത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഗാമദ്വാരേ ഠത്വാ സാസനം പേസേസി. സാ നിക്ഖമിത്വാ തം ദിസ്വാ "അയ്യ, സചേ മയം ഇദാനി ഗച്ഛിസ്സാമ, ചോരജേട്ഠകോ അനുബന്ധിത്വാ ഉഭോപി അമ്ഹേ ഘാതേസ്സതി, രത്തിഭാഗേ ഗച്ഛിസ്സാമാ"തി തം ആനേത്വാ ഭോജേത്വാ കോട്ഠകേ നിസീദാപേത്വാ സായം ചോരജേട്ഠകസ്സ ആഗന്ത്വാ സുരം പിവിത്വാ

മത്തകാലേ “സാമി, സചേ ഇമായ വേലായ തവ സത്തും പസ്സേയ്യാസി, കിന്തി നം കരേയ്യാസീ”തി ആഹ. “ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരിസ്സാമീതി”. “കിം പന സോ ദൂരേ, നനു കോട്ഠകേ നിസിന്നോ”തി? ചോരജേട്ഠകോ ഉക്കം ആദായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം ദിസ്വാ ഗഹേത്വാ ഗേഹമജ്ഝേ പാതേത്വാ കപ്പരാദീഹി യഥാരുചിം പോഥേസി. സോ പോഥിയമാനോപി അഞ്ഞം കിഞ്ചി അവത്വാ “കോധനാ അകതഞ്ഞൂ ച, പിസുണാ മിത്തഭേദികാ”തി ഏത്തകമേവ വദതി. ചോരോ തം പോഥേത്വാ ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപേത്വാ സായമാസം ഭുഞ്ജിത്വാ സയി. പബുദ്ധോ ജിണ്ണായ സുരായ പുന തം പോഥേതും ആരഭി, സോപി താനേവ ചത്താരി പദാനി വദതി.

ചോരോ ചിന്തേസി “അയം ഏവം പോഥിയമാനോപി അഞ്ഞം കിഞ്ചി അവത്വാ ഇമാനേവ ചത്താരി പദാനി വദതി, പുച്ഛിസ്സാമി ന”ന്തി തസ്സാ സുത്തഭാവം ഞത്വാ തം പുച്ഛി “അമ്ഭോ ത്വം ഏവം പോഥിയമാനോപി കസ്മാ ഏതാനേവ പദാനി വദസീ”തി? തക്കപണ്ഡിതോ “തേന ഹി സുണാഹീ”തി തം കാരണം ആദിതോ പട്ഠായ കഥേസി. “അഹം പുബ്ബേ അരഞ്ഞവാസികോ ഏകോ താപസോ ഝാനലാഭീ, സ്വാഹം ഏതം ഗങ്ഗായ വുയ്ഹമാനം ഉത്താരേത്വാ പടിജഗ്ഗിം. അഥ മം ഏസാ പലോഭേത്വാ ഝാനാ പരിഹാപേസി, സ്വാഹം അരഞ്ഞം പഹായ ഏതം പോസേന്തോ പച്ചന്തഗാമകേ വസാമി, അഥേസാ ചോരേഹി ഇധാനീതാ ‘അഹം ദുക്ഖം വസാമി, ആഗന്ത്വാ മം നേതൂ’തി മയ്ഹം സാസനം പേസേത്വാ ഇദാനി തവ ഹത്ഥേ പാതേസി, ഇമിനാ കാരണേനാഹം ഏവം കഥേമീ”തി. ചോരോ ചിന്തേസി “യാ ഏസാ ഏവരൂപേ ഗുണസമ്പന്നേ ഉപകാരകേ ഏവം വിപ്പടിപജ്ജി, സാ മയ്ഹം കതരം നാമ ഉപദ്ദവം ന കരേയ്യ, മാരേതബ്ബാ ഏസാ”തി സോ തക്കപണ്ഡിതം അസ്സാസേത്വാ തം പബോധേത്വാ ഖഗ്ഗം ആദായ നിക്ഖമ്മ “ഏതം പുരിസം ഗാമദ്വാരേ ഘാതേസ്സാമീ”തി വത്വാ തായ സദ്ധിം ബഹിഗാമം ഗന്ത്വാ “ഏതം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹാ”തി തം തായ ഹത്ഥേ ഗാഹാപേത്വാ ഖഗ്ഗം ആദായ തക്കപണ്ഡിതം പഹരന്തോ വിയ തം ദ്വിധാ ഛിന്ദിത്വാ സസീസം ന്ഹാപേത്വാ തക്കപണ്ഡിതം കതിപാഹം പണീതേന ഭോജനേന സന്തപ്പേത്വാ ഇദാനി കഹം ഗമിസ്സസീ”തി ആഹ. തക്കപണ്ഡിതോ “ഘരാവാസേന മേ കിച്ചം നത്ഥി, ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ തത്ഥേവ അരഞ്ഞേ വസിസ്സാമീ”തി ആഹ. “തേന ഹി അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമീ”തി ഉഭോപി പബ്ബജിത്വാ തം അരഞ്ഞായതനം ഗന്ത്വാ പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ അട്ഠ ച സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകൂപഗാ അഹേസും.

സത്ഥാ ഇമാനി ദ്വേ വത്ഥൂനി കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ന്ന്ന്. “കോധനാ അകതഞ്ഞൂ ച, പിസുണാ മിത്തഭേദികാ;
ബ്രഹ്മചരിയം ചര ഭിക്ഖു, സോ സുഖം ന വിഹാഹിസീ”തി.

തത്രായം പിണ്ഡത്ഥോ - **ഭിക്ഖു** ഇത്ഥിയോ നാമേതാ **കോധനാ,** ഉപ്പന്നം കോധം നിവാരേതും ന സക്കോന്തി. **അകതഞ്ഞൂ ച,** അതിമഹന്തമ്പി ഉപകാരം ന ജാനന്തി. **പിസുണാ** ച, പിയസുഞ്ഞഭാവകരണമേവ കഥം കഥേന്തി. **മിത്തഭേദികാ,** മിത്തേ ഭിന്ദന്തി, മിത്തഭേദനകഥം കഥനസീലായേവ , ഏവരൂപേഹി പാപധമ്മേഹി സമന്നാഗതാ ഏതാ. കിം തേ ഏതാഹി,

ബ്രഹ്മചരിയം ചര ഭിക്ഖു, അയഞ്ഹി മേഥുനവിരതി പരിസുദ്ധട്ഠേന ബ്രഹ്മചരിയം നാമ, തം ചര. **സോ സുഖം ന വിഹാഹിസീ**തി സോ ത്വം ഏതം ബ്രഹ്മചരിയവാസം വസന്തോ ഝാനസുഖം മഗ്ഗസുഖം ഫലസുഖഞ്ച ന വിഹാഹിസി, ഏതം സുഖം ന വിജഹിസ്സതി, ഏതസ്മാ സുഖാ ന പരിഹായിസ്സസീതി അത്ഥോ. "ന പരിഹാഹിസീ"തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സത്ഥാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ചോരജേട്ഠകോ ആനന്ദോ അഹോസി, തക്കപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

തക്കപണ്ഡിതജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൬൪] ൪. ദുരാജാനജാതകവണ്ണനാ

മാസു നന്ദി ഇച്ഛതി മന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകോ കിര സാവത്ഥിവാസീ ഉപാസകോ തീസു സരണേസു പഞ്ചസു ച സീലേസു പതിട്ഠിതോ ബുദ്ധമാമകോ, ധമ്മമാമകോ, സങ്ഘമാമകോ, ഭരിയാ പനസ്സ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ. യം ദിവസം മിച്ഛാചാരം ചരതി, തം ദിവസം സതകീതദാസീ വിയ ഹോതി, മിച്ഛാചാരസ്സ പന അകതദിവസേ സാമിനീ വിയ ഹോതി ചണ്ഡാ ഫരുസാ. സോ തസ്സാ ഭാവം ജാനിതും ന സക്കോതി, അഥ തായ ഉബ്ബാള്ഹോ ബുദ്ധൂപട്ഠാനം ന ഗച്ഛതി. അഥ നം ഏകദിവസം ഗന്ധപുപ്ഫാദീനി ആദായ ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നം സത്ഥാ ആഹ - "കിം നു ഖോ ത്വം, ഉപാസക, സത്തട്ഠ ദിവസേ ബുദ്ധൂപട്ഠാനം നാഗച്ഛസീ"തി. ഘരണീ മേ, ഭന്തേ, ഏകസ്മിം ദിവസേ സതകീതദാസീ വിയ ഹോതി, ഏകസ്മിം ദിവസേ സാമിനീ വിയ ചണ്ഡാ ഫരുസാ. അഹം തസ്സാ ഭാവം ജാനിതും ന സക്കോമി, സ്വാഹം തായ ഉബ്ബാള്ഹോ ബുദ്ധൂപട്ഠാനം നാഗച്ഛാമീതി. അഥസ്സ വചനം സുത്വാ സത്ഥാ "ഉപാസക, 'മാതുഗാമസ്സ ഭാവോ നാമ ദുജ്ജാനോ'തി പുബ്ബേപി തേ പണ്ഡിതാ കഥയിംസു, ത്വം പന തം ഭവസങ്ഖേപഗതത്താ സല്ലക്ഖേതും ന സക്കോസീ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ ഹുത്വാ പഞ്ച മാണവകസതാനി സിപ്പം സിക്ഖാപേതി. അഥേകോ തിരോരട്ഠവാസികോ ബ്രാഹ്മണമാണവകോ ആഗന്ത്വാ തസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഏകായ ഇത്ഥിയാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ തം ഭരിയം കത്വാ തസ്മിംയേവ ബാരാണസിനഗരേ വസന്തോ ദ്വേ തിസ്സോ വേലായോ ആചരിയസ്സ ഉപട്ഠാനം ന ഗച്ഛതി. സാ പനസ്സ ഭരിയാ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ. മിച്ഛാചാരം ചിണ്ണദിവസേ ദാസീ വിയ ഹോതി, അചിണ്ണദിവസേ സാമിനീ വിയ ഹോതി ചണ്ഡാ ഫരുസാ. സോ തസ്സാ ഭാവം ജാനിതും അസക്കോന്തോ തായ ഉബ്ബാള്ഹോ ആകുലചിത്തോ ആചരിയസ്സ ഉപട്ഠാനം ന ഗച്ഛതി. അഥ നം സത്തട്ഠ ദിവസേ അതിക്കമിത്വാ ആഗതം "കിം, മാണവ , ന പഞ്ഞായസീ"തി ആചരിയോ പുച്ഛി. സോ "ഭരിയാ മം, ആചരിയ, ഏകദിവസം ഇച്ഛതി പത്ഥേതി, ദാസീ വിയ നിഹതമാനാ ഹോതി. ഏകദിവസം സാമിനീ വിയ ഥദ്ധാ ചണ്ഡാ ഫരുസാ, അഹം തസ്സാ ഭാവം ജാനിതും ന സക്കോമി, തായ ഉബ്ബാള്ഹോ ആകുലചിത്തോ തുമ്ഹാകം ഉപട്ഠാനം നാഗതോമ്ഹീ"തി. ആചരിയോ "ഏവമേതം, മാണവ, ഇത്ഥിയോ

നാമ അനാചാരം ചിണ്ണദിവസേ സാമികം അനുവത്തന്തി, ദാസീ വിയ നിഹതമാനാ ഹോന്തി. അനാചിണ്ണദിവസേ പന മാനഥദ്ധാ ഹുത്വാ സാമികം ന ഗണേന്തി. ഏവം ഇത്ഥിയോ നാമേതാ അനാചാരാ ദുസ്സീലാ, താസം ഭാവോ നാമ ദുജ്ജാനോ, താസു ഇച്ഛന്തീസുപി അനിച്ഛന്തീസുപി മജ്ഝത്തേനേവ ഭവിതബ്ബ''ന്തി വത്വാ തസ്സോവാദവസേന ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൫.''മാ സു നന്ദി ഇച്ഛതി മം, മാ സു സോചി ന മിച്ഛതി;
ഥീനം ഭാവോ ദുരാജാനോ, മച്ഛസ്സേവോദകേ ഗത''ന്തി.

തത്ഥ **മാ സു നന്ദി ഇച്ഛതി മ**ന്തി **സു**-കാരോ നിപാതമത്തം, ''അയം ഇത്ഥീ മം ഇച്ഛതി പത്ഥേതി, മയി സിനേഹം കരോതീ''തി മാ തുസ്സി. **മാ സു സോചി ന മിച്ഛതീ**തി ''അയം മം ന ഇച്ഛതീ''തിപി മാ സോചി, തസ്സാ ഇച്ഛമാനായ നന്ദിം, ന ഇച്ഛമാനായ ച സോകം അകത്വാ മജ്ഝത്തോവ ഹോഹീതി ദീപേതി. **ഥീനം ഭാവോ ദുരാജാനോ**തി ഇത്ഥീനം ഭാവോ നാമ ഇത്ഥിമായായ പടിച്ഛന്നത്താ ദുരാജാനോ. യഥാ കിം? **മച്ഛസ്സേവോദകേ ഗത**ന്തി യഥാ മച്ഛസ്സ ഗമനം ഉദകേന പടിച്ഛന്നത്താ ദുജ്ജാനം, തേനേവ സോ കേവട്ടേ ആഗതേ ഉദകേന ഗമനം പടിച്ഛാദേത്വാ പലായതി, അത്താനം ഗണ്ഹിതും ന ദേതി, ഏവമേവ ഇത്ഥിയോ മഹന്തമ്പി ദുസ്സീലകമ്മം കത്വാ ''മയം ഏവരൂപം ന കരോമാ''തി അത്തനാ കതകമ്മം ഇത്ഥിമായായ പടിച്ഛാദേത്വാ സാമികേ വഞ്ചേന്തി . ഏവം ഇത്ഥിയോ നാമേതാ പാപധമ്മാ ദുരാജാനാ, താസു മജ്ഝത്തോയേവ സുഖിതോ ഹോതീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ അന്തേവാസികസ്സ ഓവാദം അദാസി. തതോ പട്ഠായ സോ തസ്സാ ഉപരി മജ്ഝത്തോവ അഹോസി. സാപിസ്സ ഭരിയാ ''ആചരിയേന കിര മേ ദുസ്സീലഭാവോ ഞാതോ''തി തതോ പട്ഠായ ന അനാചാരം ചരി. സാപി തസ്സ ഉപാസകസ്സ ഇത്ഥീ ''സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന കിര മയ്ഹം ദുരാചാരഭാവോ ഞാതോ''തി തതോ പട്ഠായ പാപകമ്മം നാമ ന അകാസി.

സത്ഥാപി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സത്ഥാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ജയമ്പതികായേവ ഇദാനി ജയമ്പതികാ, ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ദുരാജാനജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൬൬] ൫. അനഭിരതിജാതകവണ്ണനാ

യഥാ നദീ ച പന്ഥോ ചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തഥാരൂപംയേവ ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ പന പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തസ്സാ ദുസ്സീലഭാവം ഞത്വാ ഭണ്ഡിതോ ചിത്തബ്യാകുലതായ സത്തട്ഠ ദിവസേ ഉപട്ഠാനം നാഗമാസി. സോ ഏകദിവസം വിഹാരം ഗന്ത്വാ തഥാഗതം വന്ദിത്വാ നിസിന്നോ ''കസ്മാ സത്തട്ഠ ദിവസാനി നാഗതോസീ''തി വുത്തേ ''ഭരിയാ മേ, ഭന്തേ, ദുസ്സീലാ, തസ്സാ ഉപരി ബ്യാകുലചിത്തതായ നാഗതോമ്ഹീ''തി ആഹ. സത്ഥാ ''ഉപാസക, ഇത്ഥീസു 'അനാചാരാ ഏതാ'തി കോപം അകത്വാ മജ്ഝത്തേനേവ ഭവിതും വട്ടതീതി പുബ്ബേപി തേ പണ്ഡിതാ കഥയിംസു, ത്വം പന ഭവന്തരേന പടിച്ഛന്നത്താ തം കാരണം ന സല്ലക്ഖേസീ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ പുരിമനയേനേവ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ അഹോസി. അഥസ്സ അന്തേവാസികോ ഭരിയായ ദോസം ദിസ്വാ ബ്യാകുലചിത്തതായ കതിപാഹം അനാഗന്ത്വാ ഏകദിവസം ആചരിയേന പുച്ഛിതോ തം കാരണം നിവേദേസി. അഥസ്സ ആചരിയോ "താത, ഇത്ഥിയോ നാമ സബ്ബസാധാരണാ , താസു 'ദുസ്സീലാ ഏതാ'തി പണ്ഡിതാ കോപം ന കരോന്തീ"തി വത്വാ ഓവാദവസേന ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൫. "യഥാ നദീ ച പന്ഥോ ച, പാനാഗാരം സഭാ പപാ;
ഏവം ലോകിത്ഥിയോ നാമ, നാസം കുജ്ഝന്തി പണ്ഡിതാ"തി.

തത്ഥ **യഥാ നദീ**തി യഥാ അനേകതിത്ഥാ നദീ ന്ഹാനത്ഥായ സമ്പത്തസമ്പത്താനം ചണ്ഡാലാദീനമ്പി ഖത്തിയാദീനമ്പി സാധാരണാ, ന തത്ഥ കോചി ന്ഹായിതും ന ലഭതി നാമ. **"പന്ഥോ"**തിആദീസുപി യഥാ മഹാമഗ്ഗോപി സബ്ബേസം സാധാരണോ , ന കോചി തേന ഗന്തും ന ലഭതി. **പാനാഗാര**മ്പി സുരാഗേഹം സബ്ബേസം സാധാരണം, യോ യോ പാതുകാമോ, സബ്ബോ തത്ഥ പവിസതേവ. പുഞ്ഞത്ഥികേഹി തത്ഥ തത്ഥ മനുസ്സാനം നിവാസത്ഥായ കതാ **സഭാ**പി സാധാരണാ, ന തത്ഥ കോചി പവിസിതും ന ലഭതി. മഹാമഗ്ഗേ പാനീയചാടിയോ ഠപേത്വാ കതാ **പപാ**പി സബ്ബേസം സാധാരണാ, ന തത്ഥ കോചി പാനീയം പിവിതും ന ലഭതി. **ഏവം ലോകിത്ഥിയോ നാമാ**തി ഏവമേവ താത മാണവ ഇമസ്മിം ലോകേ ഇത്ഥിയോപി സബ്ബസാധാരണാവ, തേനേവ ച സാധാരണട്ഠേന നദീപന്ഥപാനാഗാരസഭാപപാസദിസാ. തസ്മാ **നാസം കുജ്ഝന്തി പണ്ഡിതാ,** ഏതാസം ഇത്ഥീനം "ലാമികാ ഏതാ അനാചാരാ ദുസ്സീലാ സബ്ബസാധാരണാ"തി ചിന്തേത്വാ പണ്ഡിതാ ഛേകാ ബുദ്ധിസമ്പന്നാ ന കുജ്ഝന്തീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ അന്തേവാസികസ്സ ഓവാദം അദാസി, സോ തം ഓവാദം സുത്വാ മജ്ഝത്തോ അഹോസി. ഭരിയാപിസ്സ "ആചരിയേന കിരമ്ഹി ഞാതാ"തി തതോ പട്ഠായ പാപകമ്മം ന അകാസി. തസ്സപി ഉപാസകസ്സ ഭരിയാ "സത്ഥാരാ കിരമ്ഹി ഞാതാ"തി തതോ പട്ഠായ പാപകമ്മം ന അകാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സത്ഥാപി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ജയമ്പതികാവ ഏതരഹി ജയമ്പതികാ, ആചരിയബ്രാഹ്മണോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

അനഭിരതിജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൬൬] ൬. മുദുലക്ഖണജാതകവണ്ണനാ

ഏകാ ഇച്ഛാ പുരേ ആസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സംകിലേസം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകോ കിര സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ രതനസാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിത്വാ പടിപന്നകോ യോഗാവചരോ അവിസ്സട്ഠകമ്മട്ഠാനോ ഹുത്വാ ഏകദിവസം സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരന്തോ ഏകം അലങ്കതപടിയത്തം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ സുഭവസേന ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ ഓലോകേസി. തസ്സ അബ്ഭന്തരേ കിലേസോ ചലി, വാസിയാ ആകോടിതഖീരരുക്ഖോ വിയ അഹോസി. സോ തതോ പട്ഠായ

കിലേസവസികോ ഹുത്വാ നേവ കായസ്സാദം ന ചിത്തസ്സാദം ലഭതി, ഭന്തമിഗസപ്പടിഭാഗോ സാസനേ അനഭിരതോ പരൂള്ഹകേസലോമനഖോ കിലിട്ഠചീവരോ അഹോസി. അഥസ്സ ഇന്ദ്രിയവികാരം ദിസ്വാ സഹായകാ ഭിക്ഖൂ "കിം നു ഖോ തേ, ആവുസോ, ന യഥാ പോരാണാനി ഇന്ദ്രിയാനീ"തി പുച്ഛിംസു. അനഭിരതോസ്മി, ആവുസോതി.

അഥ നം തേ സത്ഥു സന്തികം നയിംസു. സത്ഥാ "കിം, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ഛമാനം ഭിക്ഖും ആദായ ആഗതത്ഥാ"തി പുച്ഛി. "അയം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു അനഭിരതോ"തി? "സച്ചം ഭിക്ഖൂ"തി. "സച്ചം ഭഗവാ"തി. "കോ തം ഉക്കണ്ഠാപേസീ"തി? "അഹം, ഭന്തേ, പിണ്ഡായ ചരന്തോ ഏകം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ ഓലോകേസിം, അഥ മേ കിലേസോ ചലി, തേനമ്ഹി ഉക്കണ്ഠിതോ"തി. അഥ നം സത്ഥാ "അനച്ഛരിയമേതം ഭിക്ഖു, യം ത്വം ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ വിസഭാഗാരമ്മണം സുഭവസേന ഓലോകേന്തോ കിലേസേഹി കമ്പിതോ, പുബ്ബേ പഞ്ചാഭിഞ്ഞാ അട്ഠസമാപത്തിലാഭിനോ ഝാനബലേന കിലേസേ വിക്ഖമ്ഭേത്വാ വിസുദ്ധചിത്താ ഗഗനതലചരാ ബോധിസത്താപി ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ വിസഭാഗാരമ്മണം ഓലോകയമാനാ ഝാനാ പരിഹായിത്വാ കിലേസേഹി കമ്പിതാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവിംസു. ന ഹി സിനേരുഉപ്പാടനകവാതോ ഹത്ഥിമത്തം മുണ്ഡപബ്ബതം, മഹാജമ്ബുഉമ്മൂലകവാതോ ഛിന്നതടേ വിരൂള്ഹഗച്ഛകം, മഹാസമുദ്ദം വാ പന സോസനകവാതോ ഖുദ്ദകതളാകം കിസ്മിഞ്ചിദേവ ഗണേതി, ഏവം ഉത്തമബുദ്ധീനം നാമ വിസുദ്ധചിത്താനം ബോധിസത്താനം അഞ്ഞാണഭാവകരാ കിലേസാ തയി കിം ലജ്ജിസ്സന്തി, വിസുദ്ധാപി സത്താ സംകിലിസ്സന്തി, ഉത്തമയസസമങ്ഗിനോപി ആയസക്യം പാപുണന്തീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ഏകസ്സ മഹാവിഭവസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ കുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്തോ സബ്ബസിപ്പാനം പാരം ഗന്ത്വാ കാമേ പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ ച അട്ഠ സമാപത്തിയോ ച ഉപ്പാദേത്വാ ഝാനസുഖേന വീതിനാമേന്തോ ഹിമവന്തപ്പദേസേ വാസം കപ്പേസി. സോ ഏകസ്മിം കാലേ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ഹിമവന്താ ഓതരിത്വാ ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ കതസരീരപടിജഗ്ഗനോ രത്തവാകമയം നിവാസനപാരുപനം സണ്ഠാപേത്വാ അജിനചമ്മം ഏകസ്മിം അംസേ കത്വാ ജടാമണ്ഡലം ബന്ധിത്വാ ഭിക്ഖാഭാജനമാദായ ബാരാണസിയം ഭിക്ഖായ ചരമാനോ രഞ്ഞോ ഘരദ്വാരം സമ്പാപുണി. രാജാ തസ്സ ഇരിയാപഥേയേവ പസീദിത്വാ പക്കോസാപേത്വാ മഹാരഹേ ആസനേ നിസീദാപേത്വാ പണീതേന ഖാദനീയഭോജനീയേന സന്തപ്പേത്വാ കതാനുമോദനം ഉയ്യാനേ വസനത്ഥായ യാചി. സോ സമ്പടിച്ഛിത്വാ രാജഗേഹേ ഭുഞ്ജിത്വാ രാജകുലം ഓവദമാനോ തസ്മിം ഉയ്യാനേ സോളസ വസ്സാനി വസി.

അഥേകദിവസം രാജാ കുപിതം പച്ചന്തം വൂപസമേതും ഗച്ഛന്തോ മുദുലക്ഖണം നാമ അഗ്ഗമഹേസിം "അപ്പമത്താ അയ്യസ്സ ഉപട്ഠാനം കരോഹീ"തി വത്വാ അഗമാസി. ബോധിസത്തോ രഞ്ഞോ ഗതകാലതോ പട്ഠായ അത്തനോ രുച്ചനവേലായ രാജഗേഹം ഗച്ഛതി. അഥേകദിവസം മുദുലക്ഖണാ ബോധിസത്തസ്സ ആഹാരം സമ്പാദേത്വാ - "അജ്ജ അയ്യോ ചിരായതീ"തി

ഗന്ധോദകേന ന്ഹായിത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ മഹാതലേ ചൂളസയനം പഞ്ഞാപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ആഗമനം ഓലോകയമാനാ നിപജ്ജി. ബോധിസത്തോപി അത്തനോ വേലം സല്ലക്ഖേത്വാ ഝാനാ വുട്ഠായ ആകാസേനേവ രാജനിവേസനം അഗമാസി. മുദുലക്ഖണാ വാകചീരസദ്ദം സുത്വാവ "അയ്യോ, ആഗതോ"തി വേഗേന ഉട്ഠഹി, തസ്സാ വേഗേന ഉട്ഠഹന്തിയാ മട്ഠസാടകോ ഭസ്സി. താപസോപി സീഹപഞ്ജരേന പവിസന്തോ ദേവിയാ വിസഭാഗരൂപാരമ്മണം ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ സുഭവസേന ഓലോകേസി. അഥസ്സ അബ്ഭന്തരേ കിലേസോ ചലി, വാസിയാ പഹടഖീരരുക്ഖോ വിയ അഹോസി. താവദേവസ്സ ഝാനം അന്തരധായി, ഛിന്നപക്ഖോ കാകോ വിയ അഹോസി. സോ ഠിതകോവ ആഹാരം ഗഹേത്വാ അഭുഞ്ജിത്വാവ കിലേസകമ്പിതോ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ ഫലകത്ഥരണസയനസ്സ ഹേട്ഠാ ആഹാരം ഠപേത്വാ വിസഭാഗാരമ്മണേന ബദ്ധോ കിലേസഗ്ഗിനാ ഡയ്ഹമാനോ നിരാഹാരതായ സുസ്സമാനോ സത്ത ദിവസാനി ഫലകത്ഥരണേ നിപജ്ജി.

സത്തമേ ദിവസേ രാജാ പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ ആഗതോ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ നിവേസനം അഗന്ത്വാവ "അയ്യം പസ്സിസ്സാമീ"തി ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ തം നിപന്നകം ദിസ്വാ "ഏകം അഫാസുകം ജാതം മഞ്ഞേ"തി പണ്ണസാലം സോധാപേത്വാ പാദേ പരിമജ്ജന്തോ "കിം, അയ്യ, അഫാസുക"ന്തി പുച്ഛി. "മഹാരാജ അഞ്ഞം മേ അഫാസുകം നത്ഥി, കിലേസവസേന പനമ്ഹി പടിബദ്ധചിത്തോ ജാതോ"തി. "കഹം പടിബദ്ധം തേ, അയ്യ, ചിത്ത"ന്തി? "മുദുലക്ഖണായ, മഹാരാജാ"തി. "സാധു അയ്യ, അഹം മുദുലക്ഖണം തുമ്ഹാകം ദമ്മീ"തി താപസം ആദായ നിവേസനം പവിസിത്വാ ദേവിം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം കത്വാ താപസസ്സ അദാസി. ദദമാനോയേവ ച മുദുലക്ഖണായ സഞ്ഞമദാസി "തയാ അത്തനോ ബലേന അയ്യം രക്ഖിതും വായമിതബ്ബ"ന്തി. "സാധു, ദേവ, രക്ഖിസ്സാമീ"തി. താപസോ ദേവിം ഗഹേത്വാ രാജനിവേസനാ ഓതരി.

അഥ നം മഹാദ്വാരതോ നിക്ഖന്തകാലേ "അയ്യ, അമ്ഹാകം ഏകം ഗേഹം ലദ്ധും വട്ടതി, ഗച്ഛ, രാജാനം ഗേഹം യാചാഹീ"തി ആഹ. താപസോ ഗന്ത്വാ ഗേഹം യാചി. രാജാ മനുസ്സാനം വച്ചകുടികിച്ചം സാധയമാനം ഏകം ഛഡ്ഡിതഗേഹം ദാപേസി. സോ ദേവിം ഗഹേത്വാ തത്ഥ അഗമാസി, സാ പവിസിതും ന ഇച്ഛതി. "കിംകാരണാ ന പവിസസീ"തി? "അസുചിഭാവേനാ"തി. ഇദാനി "കിം കരോമീ"തി. "പടിജഗ്ഗാഹി ന"ന്തി വത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം പേസേത്വാ "ഗച്ഛ, കുദ്ദാലം ആഹര, പച്ഛിം ആഹരാ"തി ആഹരാപേത്വാ അസുചിഞ്ച സങ്കാരഞ്ച ഛഡ്ഡാപേത്വാ ഗോമയം ആഹരാപേത്വാ ലിമ്പാപേത്വാ പുനപി "ഗച്ഛ, മഞ്ചം ആഹര, പീഠം ആഹര, അത്ഥരണം ആഹര, ചാടിം ആഹര, ഘടം ആഹരാ"തി ഏകമേകം ആഹരാപേത്വാ പുന ഉദകാഹരണാദീനം അത്ഥായ ആണാപേസി. സോ ഘടം ആദായ ഉദകം ആഹരിത്വാ ചാടിം പൂരേത്വാ ന്ഹാനോദകം സജ്ജേത്വാ സയനം അത്ഥരി. അഥ നം സയനേ ഏകതോ നിസിന്നം ദാഠികാസു ഗഹേത്വാ "തവ സമണഭാവം വാ ബ്രാഹ്മണഭാവം വാ ന ജാനാസീ"തി ഓണമേത്വാ അത്തനോ അഭിമുഖം ആകഡ്ഢി. സോ തസ്മിം കാലേ സതിം പടിലഭി, എത്തകം പന കാലം അഞ്ഞാണീ അഹോസി. ഏവം അഞ്ഞാണകരണാ കിലേസാ നാമ.

''കാമച്ഛന്ദനീവരണം, ഭിക്ഖവേ, അന്ധകരണം അഞ്ഞാണകരണ''ന്തിആദി (സം॰ നി॰ ൫.൨൨൧) ചേത്ഥ വത്തബ്ബം.

സോ സതിം പടിലഭിത്വാ ചിന്തേസി ''അയം തണ്ഹാ വഡ്ഢമാനാ മമ ചതൂഹി അപായേഹി സീസം ഉക്ഖിപിതും ന ദസ്സതി, അജ്ജേവ മയാ ഇമം രഞ്ഞോ നിയ്യാദേത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിതും വട്ടതീ''തി. സോ തം ആദായ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ''മഹാരാജ, തവ ദേവിയാ മയ്ഹം അത്ഥോ നത്ഥി, കേവലം മേ ഇമം നിസ്സായ തണ്ഹാ വഡ്ഢിതാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൬. ''ഏകാ ഇച്ഛാ പുരേ ആസി, അലദ്ധാ മുദുലക്ഖണം;
യതോ ലദ്ധാ അളാരക്ഖീ, ഇച്ഛാ ഇച്ഛം വിജായഥാ''തി.

തത്രായം പിണ്ഡത്ഥോ - മഹാരാജ, മയ്ഹം ഇമം തവ ദേവിം മുദുലക്ഖണം അലഭിത്വാ പുരേ ''അഹോ വതാഹം ഏതം ലഭേയ്യ''ന്തി **ഏകാ ഇച്ഛാ ആസി,** ഏകാവ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജി. യതോ പന മേ അയം **അളാരക്ഖീ** വിസാലനേത്താ സോഭനലോചനാ ലദ്ധാ, അഥ മേ സാ പുരിമികാ **ഇച്ഛാ** ഗേഹതണ്ഹം ഉപകരണതണ്ഹം ഉപഭോഗതണ്ഹന്തി ഉപരൂപരി അഞ്ഞം നാനപ്പകാരം **ഇച്ഛം വിജായഥ** ജനേസി ഉപ്പാദേസി. സാ ഖോ പന മേ ഏവം വഡ്ഢമാനാ ഇച്ഛാ അപായതോ സീസം ഉക്ഖിപിതും ന ദസ്സതി, അലം മേ ഇമായ, ത്വഞ്ഞേവ തവ ഭരിയം ഗണ്ഹ, അഹം പന ഹിമവന്തം ഗമിസ്സാമീതി താവദേവ നട്ഠം ഝാനം ഉപ്പാദേത്വാ ആകാസേ നിസിന്നോ ധമ്മം ദേസേത്വാ രഞ്ഞോ ഓവാദം ദത്വാ ആകാസേനേവ ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ പുന മനുസ്സപഥം നാമ നാഗമാസി, ബ്രഹ്മവിഹാരേ പന ഭാവേത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു അരഹത്തഫലേ പതിട്ഠഹി. സത്ഥാപി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, മുദുലക്ഖണാ ഉപ്പലവണ്ണാ, ഇസി പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

മുദുലക്ഖണജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൬൭] ൭. ഉച്ഛങ്ഗജാതകവണ്ണനാ

ഉച്ഛങ്ഗേ ദേവ മേ പുത്തോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ജാനപദിത്ഥിം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ കോസലരട്ഠേ തയോ ജനാ അഞ്ഞതരസ്മിം അടവിമുഖേ കസന്തി. തസ്മിം സമയേ അന്തോഅടവിയം ചോരാ മനുസ്സേ വിലുമ്പിത്വാ പലായിംസു. മനുസ്സാ തേ ചോരേ പരിയേസിത്വാ അപസ്സന്താ തം ഠാനം ആഗമ്മ ''തുമ്ഹേ അടവിയം വിലുമ്പിത്വാ ഇദാനി കസ്സകാ വിയ ഹോഥാ''തി ''തേ ചോരാ ഇമേ''തി ബന്ധിത്വാ ആനേത്വാ കോസലരഞ്ഞോ അദംസു. അഥേകാ ഇത്ഥീ ആഗന്ത്വാ ''അച്ഛാദനം മേ ദേഥ, അച്ഛാദനം മേ ദേഥാ''തി പരിദേവന്തീ പുനപ്പുനം രാജനിവേസനം പരിയാതി. രാജാ തസ്സാ സദ്ദം സുത്വാ ''ഗച്ഛഥ, ദേഥ ഇമിസ്സാ അച്ഛാദന''ന്തി ആഹ. മനുസ്സാ സാടകം ഗഹേത്വാ അദംസു. സാ തം ദിസ്വാ ''നാഹം ഏതം അച്ഛാദനം യാചാമി , സാമികച്ഛാദനം യാചാമീ''തി ആഹ. മനുസ്സാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു ''ന കിരേസാ ഇദം അച്ഛാദനം കഥേതി, സാമികച്ഛാദനം കഥേതീ''തി. അഥ നം രാജാ പക്കോസാപേത്വാ ''ത്വം കിര സാമികച്ഛാദനം യാചസീ''തി പുച്ഛി. ആമ, ദേവ, ഇത്ഥിയാ ഹി സാമികോ

അച്ഛാദനം നാമ, സാമികേ ഹി അസതി സഹസ്സമൂലമ്പി സാടകം നിവത്ഥാ ഇത്ഥീ നഗ്ഗായേവ നാമ. ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സ സാധനത്ഥം -

> "നഗ്ഗാ നദീ അനൂദകാ, നഗ്ഗം രട്ഠം അരാജകം;
> ഇത്ഥീപി വിധവാ നഗ്ഗാ, യസ്സാപി ദസ ഭാതരോ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൭൭൭) -

ഇദം സുത്തം ആഹരിതബ്ബം.

രാജാ തസ്സാ പസന്നോ "ഇമേ തേ തയോ ജനാ കേ ഹോന്തീ"തി പുച്ഛി. "ഏകോ മേ, ദേവ, സാമികോ, ഏകോ ഭാതാ, ഏകോ പുത്തോ"തി. രാജാ "അഹം തേ തുട്ഠോ, ഇമേസു തീസു ഏകം ദേമി, കതരം ഇച്ഛസീ"തി പുച്ഛി. സാ ആഹ "അഹം, ദേവ, ജീവമാനാ ഏകം സാമികം ലഭിസ്സാമി, പുത്തമ്പി ലഭിസ്സാമിയേവ, മാതാപിതൂനം പന മേ മതത്താ ഭാതാവ ദുല്ലഭോ, ഭാതരം മേ ദേഹി, ദേവാ"തി. രാജാ തുസ്സിത്വാ തയോപി വിസ്സജ്ജേസി. ഏവം തം ഏകികം നിസ്സായ തേ തയോ ജനാ ദുക്ഖതോ മുത്താ. തം കാരണം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടം ജാതം. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിതാ "ആവുസോ, ഏകം ഇത്ഥിം നിസ്സായ തയോ ജനാ ദുക്ഖതോ മുത്താ"തി തസ്സാ ഗുണകഥായ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഏസാ ഇത്ഥീ ഇദാനേവ തേ തയോ ജനേ ദുക്ഖാ മോചേതി, പുബ്ബേപി മോചേസിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തയോ ജനാ അടവിമുഖേ കസന്തീതി സബ്ബം പുരിമസദിസമേവ. തദാ പന രഞ്ഞാ "തീസു ജനേസു കം ഇച്ഛസീ"തി വുത്തേ സാ ആഹ - "തയോപി ദാതും ന സക്കോഥ, ദേവാ"തി? "ആമ, ന സക്കോമീ"തി. "സചേ തയോ ദാതും ന സക്കോഥ, ഭാതരം മേ ദേഥാ"തി. "പുത്തം വാ സാമികം വാ ഗണ്ഹ, കിം തേ ഭാതരാ"തി ച വുത്താ "ഏതേ നാമ ദേവ സുലഭാ, ഭാതാ പന ദുല്ലഭോ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> **൬൭.**"ഉച്ഛങ്ഗേ ദേവ മേ പുത്തോ, പഥേ ധാവന്തിയാ പതി;
> തഞ്ച ദേസം ന പസ്സാമി, യതോ സോദരിയമാനയേ"തി.

തത്ഥ **ഉച്ഛങ്ഗേ, ദേവ, മേ പുത്തോ**തി ദേവ, മയ്ഹം പുത്തോ ഉച്ഛങ്ഗേയേവ. യഥാ ഹി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഉച്ഛങ്ഗേ കത്വാ ഡാകം ഉച്ചിനിത്വാ തത്ഥ പക്ഖിപന്തിയാ ഉച്ഛങ്ഗേ ഡാകം നാമ സുലഭം ഹോതി, ഏവം ഇത്ഥിയാ പുത്തോപി സുലഭോ ഉച്ഛങ്ഗേ ഡാകസദിസോവ. തേന വുത്തം "ഉച്ഛങ്ഗേ, ദേവ, മേ പുത്തോ"തി. **പഥേ ധാവന്തിയാ പതീ**തി മഗ്ഗം ആരുയ്ഹ ഏകികായ ഗച്ഛമാനായപി ഹി ഇത്ഥിയാ പതി നാമ സുലഭോ, ദിട്ഠദിട്ഠോയേവ ഹോതി. തേന വുത്തം "പഥേ ധാവന്തിയാ പതീ"തി. **തഞ്ച ദേസം ന പസ്സാമി, യതോ സോദരിയമാനയേ**തി യസ്മാ പന മേ മാതാപിതരോ നത്ഥി, തസ്മാ ഇദാനി തം മാതുകുച്ഛിസങ്ഖാതം അഞ്ഞം ദേസം ന പസ്സാമി. യതോ അഹം സമാനേ ഉദരേ ജാതത്താ സഉദരിയസങ്ഖാതം ഭാതരം ആനേയ്യം, തസ്മാ ഭാതരംയേവ മേ ദേഥാതി.

രാജാ “സച്ചം ഏസാ വദതീ”തി തുട്ഠചിത്തോ തയോപി ജനേ ബന്ധനാഗാരതോ ആനേത്വാ അദാസി, സാ തയോപി തേ ഗഹേത്വാ ഗതാ.

സത്ഥാപി “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസാ ഇമേ തയോ ജനേ ദുക്ഖതോ മോചേസിയേവാ”തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “അതീതേ ചത്താരോവ ഏതരഹി ചത്താരോ, രാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ഉച്ചങ്ഗജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൩൭] ൮. സാകേതജാതകവണ്ണനാ

യസ്മിം മനോ നിവിസതീതി ഇദം സത്ഥാ സാകേതം നിസ്സായ അഞ്ജനവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഭഗവതോ കിര ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതസ്സ സാകേതം പിണ്ഡായ പവിസനകാലേ ഏകോ സാകേതനഗരവാസീ മഹല്ലകബ്രാഹ്മണോ നഗരതോ ബഹി ഗച്ഛന്തോ അന്തരദ്വാരേ ദസബലം ദിസ്വാ പാദേസു പതിത്വാ ഗോപ്ഫകേസു ഗാള്ഹം ഗഹേത്വാ “താത, നനു നാമ പുത്തേഹി ജിണ്ണകാലേ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗിതബ്ബാ, കസ്മാ ഏത്തകം കാലം അമ്ഹാകം അത്താനം ന ദസ്സേസി? മയാ താവ ദിട്ഠോസി, മാതരം പന പസ്സിതും ഏഹീ”തി സത്ഥാരം ഗഹേത്വാ അത്തനോ ഗേഹം അഗമാസി. സത്ഥാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ നിസീദി പഞ്ഞത്തേ ആസനേ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന. ബ്രാഹ്മണീപി ആഗന്ത്വാ സത്ഥു പാദേസു പതിത്വാ “താത, ഏത്തകം കാലം കഹം ഗതോസി, നനു നാമ മാതാപിതരോ മഹല്ലകകാലേ ഉപട്ഠാതബ്ബാ”തി പരിദേവി. പുത്തധീതരോപി “ഏഥ, ഭാതരം വന്ദഥാ”തി വന്ദാപേസി. ഉഭോ തുട്ഠമാനസാ മഹാദാനം അദംസു. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ തേസം ദ്വിന്നമ്പി ജനാനം **ജരാസുത്തം** (സു॰ നി॰ ൮൦൬ ആദയോ) കഥേസി. സുത്തപരിയോസാനേ ഉഭോപി അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. സത്ഥാ ഉട്ഠായാസനാ അഞ്ജനവനമേവ അഗമാസി.

ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, ബ്രാഹ്മണോ ‘തഥാഗതസ്സ പിതാ സുദ്ധോദനോ, മാതാ മഹാമായാ’തി ജാനാതി, ജാനന്തോവ സദ്ധിം ബ്രാഹ്മണിയാ തഥാഗതം ‘അമ്ഹാകം പുത്തോ’തി വദതി, സത്ഥാപി അധിവാസേതി. കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി? സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ “ഭിക്ഖവേ, ഉഭോപി തേ അത്തനോ പുത്തമേവ ‘പുത്തോ’തി വദന്തീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

ഭിക്ഖവേ, അയം ബ്രാഹ്മണോ അതീതേ നിരന്തരം പഞ്ച ജാതിസതാനി മയ്ഹം പിതാ അഹോസി, പഞ്ച ജാതിസതാനി ചൂളപിതാ, പഞ്ച ജാതിസതാനി മഹാപിതാ. ഏസാപി ബ്രാഹ്മണീ നിരന്തരമേവ പഞ്ച ജാതിസതാനി മാതാ അഹോസി, പഞ്ച ജാതിസതാനി ചൂളമാതാ, പഞ്ച ജാതിസതാനി മഹാമാതാ. ഏവാഹം ദിയഡ്ഢജാതിസഹസ്സം ബ്രാഹ്മണസ്സ ഹത്ഥേ സംവഡ്ഢോ, ദിയഡ്ഢജാതിസഹസ്സം ബ്രാഹ്മണിയാ ഹത്ഥേ സംവഡ്ഢോതി തീണി ജാതിസഹസ്സാനി കഥേത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൭. “യസ്മിം മനോ നിവിസതി, ചിത്തഞ്ചാപി പസീദതി;
അദിട്ഠപുബ്ബകേ പോസേ, കാമം തസ്മിമ്പി വിസ്സസേ”തി.

തത്ഥ **യസ്മിം മനോ നിവിസതീ**തി യസ്മിം പുഗ്ഗലേ ദിട്ഠമത്തേയേവ ചിത്തം പതിട്ഠാതി. **ചിത്തഞ്ചാപി പസീദതീ**തി യസ്മിം ദിട്ഠമത്തേ ചിത്തം പസീദതി, മുദുകം ഹോതി. **അദിട്ഠപുബ്ബകേ പോസേ**തി പകതിയാ തസ്മിം അത്തഭാവേ അദിട്ഠപുബ്ബേപി പുഗ്ഗലേ. **കാമം തസ്മിമ്പി വിസ്സസേ**തി അനുഭൂതപുബ്ബസിനേഹേനേവ തസ്മിമ്പി പുഗ്ഗലേ ഏകംസേന വിസ്സസേ, വിസ്സാസം ആപജ്ജതിയേവാതി അത്ഥോ.

ഏവം സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ബ്രാഹ്മണോ ച ബ്രാഹ്മണീ ച ഏതേ ഏവ അഹേസും, പുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സാകേതജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൬൯] ൯. വിസവന്തജാതകവണ്ണനാ

ധിരത്ഥു തം വിസം വന്തന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ധമ്മസേനാപതിം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഥേരസ്സ കിര പിട്ഠഖജ്ജകഖാദനകാലേ മനുസ്സാ സങ്ഘസ്സ ബഹും പിട്ഠഖാദനീയം ഗഹേത്വാ വിഹാരം അഗമംസു, ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഗഹിതാവസേസം ബഹു അതിരിത്തം അഹോസി. മനുസ്സാ "ഭന്തേ, അന്തോഗാമഗതാനമ്പി ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹംസു. തസ്മിം ഖണേ ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികോ ദഹരോ അന്തോഗാമേ ഹോതി, തസ്സ കോട്ഠാസം ഗഹേത്വാ തസ്മിം അനാഗച്ഛന്തേ "അതിദിവാ ഹോതീ"തി ഥേരസ്സ അദംസു. ഥേരേന തസ്മിം പരിഭുത്തേ ദഹരോ അഗമാസി. അഥ നം ഥേരോ "മയം, ആവുസോ, തുയ്ഹം ഠപിതഖാദനീയം പരിഭുഞ്ജിമ്ഹാ"തി ആഹ. സോ "മധുരം നാമ, ഭന്തേ, കസ്സ അപ്പിയ"ന്തി ആഹ. മഹാഥേരസ്സ സംവേഗോ ഉപ്പജ്ജി. സോ ഇതോ പട്ഠായ "പിട്ഠഖാദനീയം ന ഖാദിസ്സാമീ"തി അധിട്ഠാസി. തതോ പട്ഠായ കിര സാരിപുത്തത്ഥേരേന പിട്ഠഖാദനീയം നാമ ന ഖാദിതപുബ്ബം. തസ്സ പിട്ഠഖാദനീയം അഖാദനഭാവോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടോ ജാതോ. ഭിക്ഖൂ തം കഥം കഥേന്താ ധമ്മസഭായം നിസീദിംസു. അഥ സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ ഏകവാരം ജഹിതകം ജീവിതം പരിച്ചജന്തോപി പുന ന ഗണ്ഹാതിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ വിസവേജ്ജകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വേജ്ജകമ്മേന ജീവികം കപ്പേസി. അഥേകം ജനപദമനുസ്സം സപ്പോ ഡംസി, തസ്സ ഞാതകാ പമാദം അകത്വാ ഖിപ്പം വേജ്ജം ആനയിംസു . വേജ്ജോ ആഹ "കിം താവ ഓസധേന, പരിഭാവേത്വാ വിസം ഹരാമി, ദട്ഠസപ്പം ആവാഹേത്വാ ദട്ഠട്ഠാനതോ തേനേവ വിസം ആകഡ്ഢാപേമീ"തി. "സപ്പം ആവാഹേത്വാ വിസം ആകഡ്ഢാപേഹീ"തി. സോ സപ്പം ആവാഹേത്വാ "തയാ അയം ദട്ഠോ"തി ആഹ. "ആമ, മയാ"തി . "തയാ ദട്ഠട്ഠാനതോ ത്വഞ്ഞേവ മുഖേന വിസം ആകഡ്ഢാഹീ"തി. "മയാ ഏകവാരം ജഹിതകം പുന ന ഗഹിതപുബ്ബം, നാഹം മയാ ജഹിതവിസം ആകഡ്ഢിസ്സാമീ"തി. സോ ദാരൂനി ആഹരാപേത്വാ അഗ്ഗിം കത്വാ ആഹ "സചേ അത്തനോ വിസം നാകഡ്ഢസി, ഇമം അഗ്ഗിം പവിസാ"തി. സപ്പോ "അപി അഗ്ഗിം പവിസിസ്സാമി, നേവത്തനാ ഏകവാരം ജഹിതവിസം പച്ചാഹരിസ്സാമീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ന്ന്“ധിരത്ഥു തം വിസം വന്തം, യമഹം ജീവിതകാരണാ;
വന്തം പച്ചാഹരിസ്സാമി, മതം മേ ജീവിതാ വര”ന്തി.

തത്ഥ **ധിരത്ഥൂ**തി ഗരഹത്ഥേ നിപാതോ. **തം വിസ**ന്തി യമഹം ജീവിതകാരണാ വന്തം വിസം പച്ചാഹരിസ്സാമി, തം വന്തം വിസം ധിരത്ഥു. **മതം മേ ജീവിതാ വര**ന്തി തസ്സ വിസസ്സ അപച്ചാഹരണകാരണാ യം അഗ്ഗിം പവിസിത്വാ മരണം, തം മമ ജീവിതതോ വരന്തി അത്ഥോ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ അഗ്ഗിം പവിസിതും പായാസി. അഥ നം വേജ്ജോ നിവാരേത്വാ തം പുരിസം ഓസധേഹി ച മന്തേഹി ച നിബ്ബിസം അരോഗം കത്വാ സപ്പസ്സ സീലാനി ദത്വാ “ഇതോ പട്ഠായ മാ കഞ്ചി വിഹേഠേസീ”തി വത്വാ വിസ്സജ്ജേസി.

സത്ഥാപി “ന, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ ഏകവാരം ജഹിതകം ജീവിതമ്പി പരിച്ചജന്തോ പുന ഗണ്ഹാതീ”തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി “തദാ സപ്പോ സാരിപുത്തോ അഹോസി, വേജ്ജോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

വിസവന്തജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൭൦] ൧൦. കുദ്ദാലജാതകവണ്ണനാ

ന തം ജിതം സാധു ജിതന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചിത്തഹത്ഥസാരിപുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിയം ഏകോ കുലദാരകോ. അഥേകദിവസം കസിത്വാ ആഗച്ഛന്തോ വിഹാരം പവിസിത്വാ ഏകസ്സ ഥേരസ്സ പത്തതോ സിനിദ്ധം മധുരം പണീതഭോജനം ലഭിത്വാ ചിന്തേസി “മയം രത്തിന്ദിവം സഹത്ഥേന നാനാകമ്മാനി കുരുമാനാപി ഏവരൂപം മധുരാഹാരം ന ലഭാമ, മയാപി സമണേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി . സോ പബ്ബജിത്വാ മാസഡ്ഢമാസച്ചയേന അയോനിസോ മനസികരോന്തോ കിലേസവസികോ ഹുത്വാ വിബ്ഭമിത്വാ പുന ഭത്തേന കിലമന്തോ ആഗന്ത്വാ പബ്ബജിത്വാ അഭിധമ്മം ഉഗ്ഗണ്ഹി. ഇമിനാവ ഉപായേന ഛ വാരേ വിബ്ഭമിത്വാ പബ്ബജിതോ. തതോ സത്തമേ ഭിക്ഖുഭാവേ സത്തപ്പകരണികോ ഹുത്വാ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ ധമ്മം വാചേന്തോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. അഥസ്സ സഹായകാ ഭിക്ഖൂ “കിം നു ഖോ, ആവുസോ ചിത്തഹത്ഥ, പുബ്ബേ വിയ തേ ഏതരഹി കിലേസാ ന വഡ്ഢന്തീ”തി പരിഹാസം കരിംസു. “ആവുസോ, അഭബ്ബോ ദാനി അഹം ഇതോ പട്ഠായ ഗിഹിഭാവായാ”തി.

ഏവം തസ്മിം അരഹത്തം പത്തേ ധമ്മസഭായം കഥാ ഉദപാദി “ആവുസോ, ഏവരൂപസ്സ നാമ അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സയേ സതി ആയസ്മാ ചിത്തഹത്ഥസാരിപുത്തോ ഛക്ഖത്തും ഉപ്പബ്ബജിതോ, അഹോ മഹാദോസോ പുഥുജ്ജനഭാവോ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ഭിക്ഖവേ, പുഥുജ്ജനചിത്തം നാമ ലഹുകം ദുന്നിഗ്ഗഹം, ആരമ്മണവസേന ഗന്ത്വാ അല്ലീയതി, ഏകവാരം അല്ലീനം ന സക്കാ ഹോതി ഖിപ്പം മോചേതും, ഏവരൂപസ്സ ചിത്തസ്സ ദമഥോ സാധു. ദന്തമേവ ഹി തം സുഖം ആവഹതി.

“ദുന്നിഗ്ഗഹസ്സ ലഹുനോ, യത്ഥകാമനിപാതിനോ;
ചിത്തസ്സ ദമഥോ സാധു, ചിത്തം ദന്തം സുഖാവഹം”. (ധ॰ പ॰ ൩൫);

തസ്സ പന ദുന്നിഗ്ഗഹതായ പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ ഏകം കുദ്ദാലകം നിസ്സായ തം ജഹിതും അസക്കോന്താ ലോഭവസേന ഛക്ഖത്തും ഉപ്പബ്ബജിത്വാ സത്തമേ പബ്ബജിതഭാവേ ഝാനം ഉപ്പാദേത്വാ തം ലോഭം നിഗ്ഗണ്ഹിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ പണ്ണികകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പാപുണി, ''കുദ്ദാലപണ്ഡിതോ''തിസ്സ നാമം അഹോസി. സോ കുദ്ദാലകേന ഭൂമിപരികമ്മം കത്വാ ഡാകഞ്ചേവ അലാബുകുമ്ഭണ്ഡഏളാലുകാദീനി ച വപിത്വാ താനി വിക്കിണന്തോ കപണജീവികം കപ്പേസി. തഞ്ഹിസ്സ ഏകം കുദ്ദാലകം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം ധനം നാമ നത്ഥി. സോ ഏകദിവസം ചിന്തേസി ''കിം മേ ഘരാവാസേന, നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി. അഥേകദിവസം കുദ്ദാലകം പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ ഠപേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ തം കുദ്ദാലകം അനുസ്സരിത്വാ ലോഭം ഛിന്ദിതും അസക്കോന്തോ കുണ്ഠകുദ്ദാലകം നിസ്സായ ഉപ്പബ്ബജി. ഏവം ദുതിയമ്പി, തതിയമ്പീതി ഛ വാരേ തം കുദ്ദാലകം പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ നിക്ഖിപിത്വാ പബ്ബജിതോ ചേവ ഉപ്പബ്ബജിതോ ച.

സത്തമേ പന വാരേ ചിന്തേസി ''അഹം ഇമം കുണ്ഠകുദ്ദാലകം നിസ്സായ പുനപ്പുനം ഉപ്പബ്ബജിതോ, ഇദാനി നം മഹാനദിയം പക്ഖിപിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി നദീതീരം ഗന്ത്വാ ''സചസ്സ പതിതട്ഠാനം പസ്സിസ്സാമി, പുനാഗന്ത്വാ ഉദ്ധരിതുകാമതാ ഭവേയ്യാ''തി തം കുദ്ദാലകം ദണ്ഡേ ഗഹേത്വാ നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ സീസസ്സ ഉപരിഭാഗേ തിക്ഖത്തും ആവിജ്ഝിത്വാ അക്ഖീനി നിമ്മീലേത്വാ നദീമജ്ഝേ ഖിപിത്വാ ''ജിതം മേ ജിതം മേ''തി തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദി. തസ്മിം ഖണേ ബാരാണസിരാജാ പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ ആഗതോ നദിയാ സീസം ന്ഹായിത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധേന ഗച്ഛമാനോ തം ബോധിസത്തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ ''അയം പുരിസോ 'ജിതം മേ ജിതം മേ'തി വദതി, കോ നു ഖോ ഏതേന ജിതോ, പക്കോസഥ ന''ന്തി പക്കോസാപേത്വാ ''ഭോ പുരിസ, അഹം താവ വിജിതസങ്ഗാമോ ഇദാനി ജയം ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛാമി, തയാ പന കോ ജിതോ''തി പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ ''മഹാരാജ, തയാ സങ്ഗാമസതമ്പി സങ്ഗാമസഹസ്സമ്പി സങ്ഗാമസതസഹസ്സമ്പി ജിനന്തേന ദുജ്ജിതമേവ കിലേസാനം അജിതത്താ. അഹം പന മമ അബ്ഭന്തരേ ലോഭം നിഗ്ഗണ്ഹന്തോ കിലേസേ ജിനി''ന്തി കഥേന്തോയേവ മഹാനദിം ഓലോകേത്വാ ആപോകസിണാരമ്മണം ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ സമ്പത്താനുഭാവോ ആകാസേ നിസീദിത്വാ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൦. ''ന തം ജിതം സാധു ജിതം, യം ജിതം അവജീയതി;
തം ഖോ ജിതം സാധു ജിതം, യം ജിതം നാവജീയതീ''തി.

തത്ഥ **ന തം ജിതം സാധു ജിതം, യം ജിതം അവജീയതീ**തി യം പച്ചാമിത്തേ പരാജിനിത്വാ രട്ഠം ജിതം പടിലദ്ധം പുനപി തേഹി പച്ചാമിത്തേഹി അവജീയതി, തം ജിതം സാധുജിതം നാമ ന ഹോതി. കസ്മാ? പുന അവജീയനതോ. അപരോ നയോ - ജിതം വുച്ചതി ജയോ. യോ പച്ചാമിത്തേഹി സദ്ധിം യുജ്ഝിത്വാ അധിഗതോ ജയോ പുന തേസു ജിനന്തേസു , പരാജയോ ഹോതി, സോ ന സാധു ന സോഭനോ. കസ്മാ? യസ്മാ പുന പരാജയോവ ഹോതി. **തം ഖോ ജിതം സാധു ജിതം, യം ജിതം നാവജീയതീ**തി യം ഖോ പന

പച്ഛാമിത്തേ നിമ്മഥേത്വാ ജിതം പുന തേഹി നാവജീയതി, യോ വാ ഏകവാരം ലദ്ധോ ജയോ ന പുന പരാജയോ ഹോതി, തം ജിതം സാധു ജിതം സോഭനം, സോ ജയോ സാധു സോഭനോ നാമ ഹോതി. കസ്മാ? പുന നാവജീയനതോ. തസ്മാ, ത്വം മഹാരാജ, സതക്ഖത്തുമ്പി സഹസ്സക്ഖത്തുമ്പി സതസഹസ്സക്ഖത്തുമ്പി സങ്ഗാമസീസം ജിനിത്വാപി സങ്ഗാമയോധോ നാമ ന ഹോസി. കിംകാരണാ? അത്തനോ കിലേസാനം അജിതത്താ. യോ പന ഏകവാരമ്പി അത്തനോ അബ്ഭന്തരേ കിലേസേ ജിനാതി, അയം ഉത്തമോ സങ്ഗാമസീസയോധോതി ആകാസേ നിസിന്നകോവ ബുദ്ധലീലായ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേസി. ഉത്തമസങ്ഗാമയോധഭാവോ പനേത്ഥ -

> “യോ സഹസ്സം സഹസ്സേന, സങ്ഗാമേ മാനുസേ ജിനേ;
> ഏകഞ്ച ജേയ്യമത്താനം, സ വേ സങ്ഗാമജുത്തമോ”തി. (ധ॰ പ॰ ൧൦൩) -

ഇദം സുത്തം സാധകം.

രഞ്ഞോ പന ധമ്മം സുണന്തസ്സേവ തദങ്ഗപ്പഹാനവസേന കിലേസാ പഹീനാ, പബ്ബജ്ജായ ചിത്തം നമി. രാജബലസ്സപി തഥേവ കിലേസാ പഹീയിംസു. രാജാ “ഇദാനി തുമ്ഹേ കഹം ഗമിസ്സഥാ”തി ബോധിസത്തം പുച്ഛി. “ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിസ്സാമി, മഹാരാജാ”തി. “തേന ഹി അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമീ”തി ബോധിസത്തേനേവ സദ്ധിം നിക്ഖമി, ബലകായോ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ സബ്ബാ സേനിയോതി സബ്ബോപി തസ്മിം ഠാനേ സന്നിപതിതോ മഹാജനകായോ രഞ്ഞാ സദ്ധിംയേവ നിക്ഖമി. ബാരാണസിവാസിനോപി “അമ്ഹാകം കിര രാജാ കുദ്ദാലപണ്ഡിതസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാ പബ്ബജ്ജാഭിമുഖോ ഹുത്വാ സദ്ധിം ബലകായേന നിക്ഖന്തോ, മയം ഇധ കിം കരിസ്സാമാ”തി ദ്വാദസയോജനികായ ബാരാണസിയാ സകലനഗരവാസിനോ നിക്ഖമിംസു. ദ്വാദസയോജനികാ പരിസാ അഹോസി. തം ആദായ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തം പാവിസി.

തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ നിസിന്നാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ ആവജ്ജമാനോ “കുദ്ദാലപണ്ഡിതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോ”തി ദിസ്വാ “മഹാസമാഗമോ ഭവിസ്സതി, വസനട്ഠാനം ലദ്ധും വട്ടതീ”തി വിസ്സകമ്മം ആമന്തേത്വാ “താത, കുദ്ദാലപണ്ഡിതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോ , വസനട്ഠാനം ലദ്ധും വട്ടതി, ത്വം ഹിമവന്തപ്പദേസം ഗന്ത്വാ സമേ ഭൂമിഭാഗേ ദീഘതോ തിംസയോജനം വിത്ഥാരതോ പന്നരസയോജനം അസ്സമപദം മാപേഹീ”തി ആഹ. സോ “സാധു, ദേവാ”തി പടിസ്സുണിത്വാ ഗന്ത്വാ തഥാ അകാസി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന ഹത്ഥിപാലജാതകേ ആവി ഭവിസ്സതി. ഇദഞ്ച ഹി തഞ്ച ഏകപരിച്ഛേദമേവ. വിസ്സകമ്മോപി അസ്സമപദേ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ ദുസ്സദ്ദേ മിഗേ ച സകുണേ ച അമനുസ്സേ ച പടിക്കമാപേത്വാ തേന തേന ദിസാഭാഗേന ഏകപദികമഗ്ഗം മാപേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ അഗമാസി. കുദ്ദാലപണ്ഡിതോപി തം പരിസം ആദായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ സക്കദത്തിയം അസ്സമപദം ഗന്ത്വാ വിസ്സകമ്മേന മാപിതം പബ്ബജിതപരിക്ഖാരം ഗഹേത്വാ പഠമം അത്തനാ പബ്ബജിത്വാ പച്ഛാ പരിസം പബ്ബാജേത്വാ അസ്സമപദം ഭാജേത്വാ അദാസി. സത്ത രാജാനോ സത്ത രജ്ജാനി ഛഡ്ഡയിംസു. തിംസയോജനം അസ്സമപദം പൂരി. കുദ്ദാലപണ്ഡിതോ സേസകസിണേസുപി പരികമ്മം കത്വാ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ പരിസായ കമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖി. സബ്ബേ സമാപത്തിലാഭിനോ ഹുത്വാ ബ്രഹ്മവിഹാരേ

ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണാ അഹേസും. യേ പന തേസം പാരിചരിയം അകംസു, തേ ദേവലോകപരായണാ അഹേസും.

സത്ഥാ ''ഏവം, ഭിക്ഖവേ, ചിത്തം നാമേതം കിലേസവസേന അല്ലീനം ദുമ്മോചയം ഹോതി, ഉപ്പന്നാ ലോഭധമ്മാ ദുപ്പജഹാ, ഏവരൂപേപി പണ്ഡിതേ അഞ്ഞാണേ കരോന്തീ''തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കേചി സോതാപന്നാ അഹേസും, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ, കേചി അരഹത്തം പാപുണിംസു. സത്ഥാപി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, കുദ്ദാലപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കുദ്ദാലജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ഇത്ഥിവഗ്ഗോ സത്തമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

അസാതമന്തണ്ഡഭൂതം , തക്കപണ്ഡി ദുരാജാനം;
അനഭിരതി മുദുലക്ഖണം, ഉച്ഛങ്ഗമ്പി ച സാകേതം;
വിസവന്തം കുദ്ദാലകന്തി.

൮. വരുണവഗ്ഗോ

[൭൧] ൧. വരുണജാതകവണ്ണനാ

യോ പുബ്ബേ കരണീയാനീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കുടുമ്ബികപുത്തതിസ്സത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിം കിര ദിവസേ സാവത്ഥിവാസിനോ അഞ്ഞമഞ്ഞസഹായകാ തിംസമത്താ കുലപുത്താ ഗന്ധപുപ്ഫവത്ഥാദീനി ഗഹേത്വാ ''സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുണിസ്സാമാ''തി മഹാജനപരിവുതാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ നാഗമാളകസാലമാളകാദീസു ഥോകം നിസീദിത്വാ സായന്ഹസമയേ സത്ഥരി സുരഭിഗന്ധവാസിതായ ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ അലങ്കതബുദ്ധാസനേ നിസിന്നേ സപരിവാരാ ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ഗന്ധപുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ ചക്കങ്കിതതലേസു ഫുല്ലപദുമസസ്സിരികേസു പാദേസു വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ ധമ്മം സുണിംസു.

അഥ നേസം ഏതദഹോസി ''യഥാ യഥാ ഖോ മയം ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമ, പബ്ബജേയ്യാമാ''തി. തേ തഥാഗതസ്സ ധമ്മസഭാതോ നിക്ഖന്തകാലേ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചിംസു, സത്ഥാ തേസം പബ്ബജ്ജം അദാസി. തേ ആചരിയുപജ്ഝായേ ആരാധേത്വാ ഉപസമ്പദം ലഭിത്വാ പഞ്ച വസ്സാനി ആചരിയുപജ്ഝായാനം സന്തികേ വസിത്വാ ദ്വേ മാതികാ പഗുണം കത്വാ കപ്പിയാകപ്പിയം ഞത്വാ തിസ്സോ അനുമോദനാ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ചീവരാനി സിബ്ബേത്വാ രജിത്വാ ''സമണധമ്മം കരിസ്സാമാ''തി ആചരിയുപജ്ഝായേ ആപുച്ഛിത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ ''മയം, ഭന്തേ, ഭവേസു ഉക്കണ്ഠിതാ ജാതിജരാബ്യാധിമരണഭയഭീതാ, തേസം നോ സംസാരപരിമോചനത്ഥായ കമ്മട്ഠാനം കഥേഥാ''തി യാചിംസു. സത്ഥാ തേസം അട്ഠതിംസായ

കമ്മട്ഠാനേസു സപ്പായം വിചിനിത്വാ കമ്മട്ഠാനം കഥേസി. തേ സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പരിവേണം ഗന്ത്വാ ആചരിയുപജ്ഝായേ ഓലോകേത്വാ പത്തചീവരമാദായ "സമണധമ്മം കരിസ്സാമാ"തി നിക്ഖമിംസു.

അഥ നേസം അബ്ഭന്തരേ ഏകോ ഭിക്ഖു നാമേന കുടുമ്ബികപുത്തതിസ്സത്ഥേരോ നാമ കുസീതോ ഹീനവീരിയോ രസഗിദ്ധോ. സോ ഏവം ചിന്തേസി "അഹം നേവ അരഞ്ഞേ വസിതും, ന പധാനം പദഹിതും, ന ഭിക്ഖാചരിയായ യാപേതും സക്ഖിസ്സാമി, കോ മേ ഗമനേന അത്ഥോ, നിവത്തിസ്സാമീ"തി സോ വീരിയം ഓസ്സജിത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ അനുഗന്ത്വാ നിവത്തി. തേപി ഖോ ഭിക്ഖൂ കോസലേസു ചാരികം ചരമാനാ അഞ്ഞതരം പച്ചന്തഗാമം ഗന്ത്വാ തം ഉപനിസ്സായ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞായതനേ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ അന്തോതേമാസം അപ്പമത്താ ഘടേന്താ വായമന്താ വിപസ്സനാഗബ്ഭം ഗാഹാപേത്വാ പഥവിം ഉന്നാദയമാനാ അരഹത്തം പത്വാ വുത്ഥവസ്സാ പവാരേത്വാ "പടിലദ്ധഗുണം സത്ഥു ആരോചേസ്സാമാ"തി തതോ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന ജേതവനം പത്വാ പത്തചീവരം പടിസാമേത്വാ ആചരിയുപജ്ഝായേ ദിസ്വാ തഥാഗതം ദട്ഠുകാമാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേഹി സദ്ധിം മധുരപടിസന്ഥാരം അകാസി. തേ കതപടിസന്ഥാരാ അത്തനാ പടിലദ്ധഗുണം തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും, സത്ഥാ തേ ഭിക്ഖൂ പസംസി. കുടുമ്ബികപുത്തതിസ്സത്ഥേരോ സത്ഥാരം തേസം ഗുണകഥം കഥേന്തം ദിസ്വാ സയമ്പി സമണധമ്മം കാതുകാമോ ജാതോ. തേപി ഖോ ഭിക്ഖൂ "മയം, ഭന്തേ, തമേവ അരഞ്ഞവാസം ഗന്ത്വാ വസിസ്സാമാ"തി സത്ഥാരം ആപുച്ഛിംസു. സത്ഥാ "സാധൂ"തി അനുജാനി. തേ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പരിവേണം അഗമംസു.

അഥ സോ കുടുമ്ബികപുത്തതിസ്സത്ഥേരോ രത്തിഭാഗസമനന്തരേ അച്ചാരദ്ധവീരിയോ ഹുത്വാ അതിവേഗേന സമണധമ്മം കരോന്തോ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ ആലമ്ബനഫലകം നിസ്സായ ഠിതകോവ നിദ്ദായന്തോ പരിവത്തിത്വാ പതി, ഊരുട്ഠികം ഭിജ്ജി, വേദനാ മഹന്താ ജാതാ. തേസം ഭിക്ഖൂനം തം പടിജഗ്ഗന്താനം ഗമനം ന സമ്പജ്ജി. അഥ നേ ഉപട്ഠാനവേലായം ആഗതേ സത്ഥാ പുച്ഛി "നനു തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, 'സ്വേ ഗമിസ്സാമാ'തി ഹിയ്യോ ആപുച്ഛിത്ഥാ"തി? "ആമ, ഭന്തേ, അപിച ഖോ പന അമ്ഹാകം സഹായകോ കുടുമ്ബികപുത്തതിസ്സത്ഥേരോ അകാലേ അതിവേഗേന സമണധമ്മം കരോന്തോ നിദ്ദാഭിഭൂതോ പരിവത്തിത്വാ പതിതോ, ഊരുട്ഠിസ്സ ഭിന്നം, തം നിസ്സായ അമ്ഹാകം ഗമനം ന സമ്പജ്ജീ"തി. സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസ അത്തനോ ഹീനവീരിയഭാവേന അകാലേ അതിവേഗേന വീരിയം കരോന്തോ തുമ്ഹാകം ഗമനന്തരായം കരോതി, പുബ്ബേപേസ തുമ്ഹാകം ഗമനന്തരായം അകാസിയേവാ"തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഗന്ധാരരട്ഠേ തക്കസിലായം ബോധിസത്തോ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ ഹുത്വാ പഞ്ച മാണവകസതാനി സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി. അഥസ്സ തേ മാണവാ ഏകദിവസം ദാരും ആഹരണത്ഥായ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ ദാരൂനി ഉദ്ധരിംസു. തേസം അന്തരേ ഏകോ കുസീതമാണവോ മഹന്തം വരുണരുക്ഖം ദിസ്വാ "സുക്ഖരുക്ഖോ ഏസോ"തി സഞ്ഞായ "മുഹുത്തം താവ നിപജ്ജിത്വാ പച്ഛാ രുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ ദാരൂനി പാതേത്വാ ആദായ ഗമിസ്സാമീ"തി ഉത്തരിസാടകം പത്ഥരിത്വാ നിപജ്ജിത്വാ കാകച്ഛമാനോ നിദ്ദം ഓക്കമി. ഇതരേ

മാണവകാ ദാരുകലാപേ ബന്ധിത്വാ ആദായ ഗച്ഛന്താ തം പാദേന പിട്ഠിയം പഹരിത്വാ പബോധേത്വാ അഗമംസു. കുസീതമാണവോ ഉട്ഠായ അക്ഖീനി പുഞ്ഛിത്വാ പുഞ്ഛിത്വാ അവിഗതനിദ്ദോവ വരുണരുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ സാഖം ഗഹേത്വാ അത്തനോ അഭിമുഖം ആകഡ്ഢിത്വാ ഭഞ്ജന്തോ ഭിജ്ജിത്വാ ഉട്ഠിതകോടിയാ അത്തനോ അക്ഖിം ഭിന്ദാപേത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന തം പിധായ ഏകേന ഹത്ഥേന അല്ലദാരൂനി ഭഞ്ജിത്വാ രുക്ഖതോ ഓരുയ്ഹ ദാരുകലാപം ബന്ധിത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ തേഹി പാതിതാനം ദാരൂനം ഉപരി പാതേസി.

തം ദിവസഞ്ച ജനപദഗാമകേ ഏകം കുലം "സ്വേ ബ്രാഹ്മണവാചനകം കരിസ്സാമാ"തി ആചരിയം നിമന്തേസി. ആചരിയോ മാണവകേ ആഹ "താതാ, സ്വേ ഏകം ഗാമകം ഗന്തബ്ബം, തുമ്ഹേ പന നിരാഹാരാ ന സക്ഖിസ്സഥ ഗന്തും, പാതോവ യാഗും പചാപേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ അത്തനാ ലദ്ധകോട്ഠാസഞ്ച അമ്ഹാകം പത്തകോട്ഠാസഞ്ച സബ്ബമാദായ ആഗച്ഛഥാ"തി. തേ പാതോവ യാഗുപചനത്ഥായ ദാസിം ഉട്ഠാപേത്വാ "ഖിപ്പം നോ യാഗും പചാഹീ"തി ആഹംസു. സാ ദാരൂനി ഗണ്ഹന്തീ ഉപരി ഠിതാനി അല്ലവരുണദാരൂനി ഗഹേത്വാ പുനപ്പുനം മുഖവാതം ദദമാനാപി അഗ്ഗിം ഉജ്ജാലേതും അസക്കോന്തീ സൂരിയം ഉട്ഠാപേസി. മാണവകാ "അതിദിവാ ജാതോ, ഇദാനി ന സക്കാ ഗന്തു"ന്തി ആചരിയസ്സ സന്തികം അഗമിംസു. ആചരിയോ "കിം, താതാ, ന ഗതത്ഥാ"തി? "ആമ, ആചരിയ ന ഗതമ്ഹാ"തി. "കിംകാരണാ"തി? "അസുകോ നാമ കുസീതമാണവോ അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ദാരൂനമത്ഥായ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ വരുണരുക്ഖമൂലേ നിദ്ദായിത്വാ പച്ഛാ വേഗേന രുക്ഖം ആരുയ്ഹ അക്ഖിം ഭിന്ദാപേത്വാ അല്ലവരുണദാരൂനി ആഹരിത്വാ അമ്ഹേഹി ആനീതദാരൂനം ഉപരി പക്ഖിപി. യാഗുപാചികാ താനി സുക്ഖദാരുസഞ്ഞായ ഗഹേത്വാ യാവ സൂരിയുഗ്ഗമനാ ഉജ്ജാലേതും നാസക്ഖി. ഇമിനാ നോ കാരണേന ഗമനന്തരായോ ജാതോ"തി. ആചരിയോ മാണവേന കതകമ്മം സുത്വാ "അന്ധബാലാനം കമ്മം നിസ്സായ ഏവരൂപാ പരിഹാനി ഹോതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥം സമുട്ഠാപേസി -

൭൧. "യോ പുബ്ബേ കരണീയാനി, പച്ഛാ സോ കാതുമിച്ഛതി;
വരുണകട്ഠഭഞ്ജോവ, സ പച്ഛാ മനുതപ്പതീ"തി.

തത്ഥ **സ പച്ഛാ മനുതപ്പതീ**തി യോ കോചി പുഗ്ഗലോ "ഇദം പുബ്ബേ കത്തബ്ബം, ഇദം പച്ഛാ"തി അവീമംസിത്വാ പുബ്ബേ കരണീയാനി പഠമമേവ കത്തബ്ബകമ്മാനി പച്ഛാ കരോതി, അയം വരുണകട്ഠഭഞ്ജോ അമ്ഹാകം മാണവകോ വിയ സോ ബാലപുഗ്ഗലോ പച്ഛാ അനുതപ്പതി സോചതി പരിദേവതീതി അത്ഥോ.

ഏവം ബോധിസത്തോ അന്തേവാസികാനം ഇമം കാരണം കഥേത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരിത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസ തുമ്ഹാകം അന്തരായം കരോതി, പുബ്ബേപി അകാസിയേവാ"തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി "തദാ അക്ഖിഭേദം പത്തോ മാണവോ ഊരുഭേദം പത്തഭിക്ഖു അഹോസി, സേസമാണവാ ബുദ്ധപരിസാ, ആചരിയബ്രാഹ്മണോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

വരുണജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൭൨] ൨. സീലവനാഗരാജജാതകവണ്ണനാ

അകതഞ്ഞുസ്സ പോസസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ധമ്മസഭായഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ ‘‘ആവുസോ, ദേവദത്തോ അകതഞ്ഞൂ തഥാഗതസ്സ ഗുണേ ന ജാനാതീ’’തി കഥേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദേവദത്തോ അകതഞ്ഞൂ, പുബ്ബേപി അകതഞ്ഞൂയേവ, ന കദാചി മയ്ഹം ഗുണം ജാനാതീ’’തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപ്പദേസേ ഹത്ഥിയോനിയം നിബ്ബത്തി. സോ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തോ സബ്ബസേതോ അഹോസി രജതപുഞ്ജസന്നിഭോ, അക്ഖീനി പനസ്സ മണിഗുളസദിസാനി, പഞ്ചായമാനാനി പഞ്ച പസാദാനി അഹേസും, മുഖം രത്തകമ്ബലസദിസം, സോണ്ഡാ രത്തസുവണ്ണബിന്ദുപടിമണ്ഡിതം രജതദാമം വിയ, ചത്താരോ പാദാ കതലാഖാരസപരികമ്മാ വിയ. ഏവമസ്സ ദസഹി പാരമീഹി അലങ്കതോ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തോ അത്തഭാവോ അഹോസി. അഥ നം വിഞ്ഞുതം പത്തം സകലഹിമവന്തേ വാരണാ സന്നിപതിത്വാ ഉപട്ഠഹന്താ വിചരിംസു. ഏവം സോ അസീതിസഹസ്സവാരണപരിവാരോ ഹിമവന്തപ്പദേസേ വസമാനോ അപരഭാഗേ ഗണേ ദോസം ദിസ്വാ ഗണമ്ഹാ കായവിവേകായ ഏകകോവ അരഞ്ഞേ വാസം കപ്പേസി. സീലവന്തതായ ച പനസ്സ ‘‘സീലവനാഗരാജാ’’ ത്വേവ നാമം അഹോസി.

അഥേകോ ബാരാണസിവാസികോ വനചരകോ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ അത്തനോ ആജീവഭണ്ഡകം ഗവേസമാനോ ദിസാ വവത്ഥാപേതും അസക്കോന്തോ മഗ്ഗമൂള്ഹോ ഹുത്വാ മരണഭയഭീതോ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പരിദേവമാനോ വിചരതി. ബോധിസത്തോ തസ്സ തം ബലവപരിദേവിതം സുത്വാ ‘‘ഇമം പുരിസം ദുക്ഖാ മോചേസ്സാമീ’’തി കാരുഞ്ഞേന ചോദിതോ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. സോ തം ദിസ്വാവ ഭീതോ പലായി. ബോധിസത്തോ തം പലായന്തം ദിസ്വാ തത്ഥേവ അട്ഠാസി. സോ പുരിസോ ബോധിസത്തം ഠിതം ദിസ്വാ അട്ഠാസി . ബോധിസത്തോ പുന അഗമാസി, സോ പുന പലായിത്വാ തസ്സ ഠിതകാലേ ഠത്വാ ചിന്തേസി ‘‘അയം വാരണോ മമ പലായനകാലേ തിട്ഠതി, ഠിതകാലേ ആഗച്ഛതി, നായം മയ്ഹം അനത്ഥകാമോ, ഇമമ്ഹാ പന മം ദുക്ഖാ മാചേതുകാമോ ഭവിസ്സതീ’’തി സൂരോ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. ബോധിസത്തോ തം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘കസ്മാ ഭോ ത്വം പുരിസ, പരിദേവമാനോ വിചരസീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘സാമി, ദിസാ വവത്ഥാപേതും അസക്കോന്തോ മഗ്ഗമൂള്ഹോ ഹുത്വാ മരണഭയേനാ’’തി. അഥ നം ബോധിസത്തോ അത്തനോ വസനട്ഠാനം നേത്വാ കതിപാഹം ഫലാഫലേഹി സന്തപ്പേത്വാ ‘‘ഭോ, പുരിസ, മാ ഭായി, അഹം തം മനുസ്സപഥം നേസ്സാമീ’’തി അത്തനോ പിട്ഠേ നിസീദാപേത്വാ മനുസ്സപഥം പായാസി.

അഥ ഖോ സോ മിത്തദുബ്ഭീ പുരിസോ ‘‘സചേ കോചി പുച്ഛിസ്സതി, ആചിക്ഖിതബ്ബം ഭവിസ്സതീ’’തി ബോധിസത്തസ്സ പിട്ഠേ നിസിന്നോയേവ രുക്ഖനിമിത്തം പബ്ബതനിമിത്തം ഉപധാരേന്തോവ ഗച്ഛതി. അഥ നം ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞാ നീഹരിത്വാ ബാരാണസിഗാമിമഹാമഗ്ഗേ ഠപേത്വാ

“ഭോ പുരിസ, ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛ, മയ്ഹം പന വസനട്ഠാനം പുച്ഛിതോപി അപുച്ഛിതോപി മാ കസ്സചി ആചിക്ഖീ”തി തം ഉയ്യോജേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനംയേവ അഗമാസി. അഥ സോ പുരിസോ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ അനുവിചരന്തോ ദന്തകാരവീഥിം പത്വാ ദന്തകാരേ ദന്തവികതിയോ കുരുമാനേ ദിസ്വാ “കിം പന ഭോ, ജീവദന്തമ്പി ലഭിത്വാ ഗണ്ഹേയ്യാഥാ”തി? “ഭോ, കിം വദേസി, ജീവദന്തോ നാമ മതഹത്ഥിദന്തതോ മഹഗ്ഘതരോ”തി. “തേന ഹി അഹം വോ ജീവദന്തം ആഹരിസ്സാമീ”തി പാഥേയ്യം ഗഹേത്വാ ഖരകകചം ആദായ ബോധിസത്തസ്സ വസനട്ഠാനം അഗമാസി.

ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാ “കിമത്ഥം ആഗതോസീ”തി പുച്ഛി. “അഹം, സാമി, ദുഗ്ഗതോ കപണോ ജീവിതും അസക്കോന്തോ തുമ്ഹേ ദന്തഖണ്ഡം യാചിത്വാ സചേ ദസ്സഥ, തം ആദായ ഗന്ത്വാ വിക്കിണിത്വാ തേന മൂലേന ജീവിസ്സാമീ”തി ആഗതോതി. “ഹോതു ഭോ, ദന്തം തേ ദസ്സാമി, സചേ ദന്തകപ്പനത്ഥായ കകചം അത്ഥീ”തി. “കകചം ഗഹേത്വാ ആഗതോമ്ഹി സാമീ”തി. “തേന ഹി ദന്തേ കകചേന കന്തിത്വാ ആദായ ഗച്ഛാ”തി ബോധിസത്തോ പാദേ സമിഞ്ജിത്വാ ഗോനിസിന്നകം നിസീദി. സോ ദ്വേപി അഗ്ഗദന്തേ ഛിന്ദി. ബോധിസത്തോ തേ ദന്തേ സോണ്ഡായ ഗഹേത്വാ “ഭോ പുരിസ, നാഹം ‘ഏതേ ദന്താ മയ്ഹം അപ്പിയാ അമനാപാ’തി ദമ്മി, ഇമേഹി പന മേ ദന്തേഹി സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന സബ്ബധമ്മപടിവേധനസമത്ഥാ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണദന്താവ പിയതരാ, തസ്സ മേ ഇദം ദന്തദാനം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപടിവിജ്ഝനത്ഥായ ഹോതൂ”തി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ ആരാധനം കത്വാ ദന്തയുഗലം അദാസി.

സോ തം ആദായ ഗന്ത്വാ വിക്കിണിത്വാ തസ്മിം മൂലേ ഖീണേ പുന ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “സാമി, തുമ്ഹാകം ദന്തേ വിക്കിണിത്വാ ലദ്ധമൂലം മയ്ഹം ഇണസോധനമത്തമേവ ജാതം, അവസേസദന്തേ ദേഥാ”തി ആഹ. ബോധിസത്തോ “സാധൂ”തി പടിസ്സുണിത്വാ പുരിമനയേനേവ കപ്പാപേത്വാ അവസേസദന്തേ അദാസി. സോ തേപി വിക്കിണിത്വാ പുന ആഗന്ത്വാ “സാമി, ജീവിതും ന സക്കോമി, മൂലദാഠാ മേ ദേഥാ”തി ആഹ. ബോധിസത്തോ “സാധൂ”തി പടിസ്സുണിത്വാ പുരിമനയേനേവ നിസീദി. സോ പാപപുരിസോ മഹാസത്തസ്സ രജതദാമസദിസം സോണ്ഡം മദ്ദമാനോ കേലാസകൂടസദിസം കുമ്ഭം അഭിരുഹിത്വാ ഉഭോ ദന്തകോടിയോ പണ്ഹിയാ പഹരന്തോ മംസം വിയൂഹിത്വാ കുമ്ഭം ആരുയ്ഹ ഖരകകചേന മൂലദാഠാ കപ്പേത്വാ പക്കാമി. ബോധിസത്തസ്സ ദസ്സനൂപചാരം വിജഹന്തേയേവ പന തസ്മിം പാപപുരിസേ ചതുനഹുതാധികദ്വിയോജനസതസഹസ്സബഹലാ ഘനപഥവീ സിനേരുയുഗന്ധരാദയോ മഹാഭാരേ ദുഗ്ഗന്ധജേഗുച്ഛാനി ഗൂഥമുത്താദീനി ച ധാരേതും സമത്ഥാപി തസ്സ അഗുണരാസിം ധാരേതും അസക്കോന്തീ വിയ ഭിജ്ജിത്വാ വിവരം അദാസി. താവദേവ അവീചിമഹാനിരയതോ അഗ്ഗിജാലാ നിക്ഖമിത്വാ തം മിത്തദുബ്ഭിപുരിസം കുലസന്തകേന കമ്ബലേന പാരുപന്തീ വിയ പരിക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹി.

ഏവം തസ്സ പാപപുഗ്ഗലസ്സ പഥവിം പവിട്ഠകാലേ തസ്മിം വനസണ്ഡേ അധിവത്ഥാ രുക്ഖദേവതാ “അകതഞ്ഞൂ മിത്തദുബ്ഭീ പുഗ്ഗലോ ചക്കവത്തിരജ്ജം ദത്വാപി തോസേതും ന സക്കാ”തി വനം ഉന്നാദേത്വാ ധമ്മം ദേസയമാനാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൨.“അകതഞ്ഞുസ്സ പോസസ്സ, നിച്ചം വിവരദസ്സിനോ;
സബ്ബം ചേ പഥവിം ദജ്ജാ, നേവ നം അഭിരാധയേ”തി.

തത്ഥ **അകതഞ്ഞുസ്സാ**തി അത്തനോ കതഗുണം അജാനന്തസ്സ. **പോസസ്സാ**തി പുരിസസ്സ. **വിവരദസ്സിനോ**തി ഛിദ്ദമേവ ഓകാസമേവ ഓലോകേന്തസ്സ. **സബ്ബം ചേ പഥവിം ദജ്ജാ**തി സചേപി താദിസസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സകലം ചക്കവത്തിരജ്ജം, ഇമം വാ പന മഹാപഥവിം പരിവത്തേത്വാ പഥവോജം ദദേയ്യ. **നേവ നം അഭിരാധയേ**തി ഏവം കരോന്തോപി ഏവരൂപം കതഗുണവിദ്ധംസകം കോചി പരിതോസേതും വാ പസാദേതും വാ ന സക്കുണേയ്യാതി അത്ഥോ.

ഏവം സാ ദേവതാ വനം ഉന്നാദേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. ബോധിസത്തോ യാവതായുകം ഠത്വാ യഥാകമ്മം അഗമാസി.

സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ അകതഞ്ഞൂ, പുബ്ബേപി അകതഞ്ഞൂയേവാ”തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി “തദാ മിത്തദുബ്ഭീ പുഗ്ഗലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, രുക്ഖദേവതാ സാരിപുത്തോ, സീലവനാഗരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സീലവനാഗരാജജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൭൩] ൩. സച്ചംകിരജാതകവണ്ണനാ

സച്ചം കിരേവമാഹംസൂതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ വധായ പരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്മിഞ്ഹി ധമ്മസഭായം നിസീദിത്വാ “ആവുസോ, ദേവദത്തോ സത്ഥു ഗുണം ന ജാനാതി, വധായയേവ പരിസക്കതീ”തി ദേവദത്തസ്സ അഗുണം കഥേന്തേ സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദേവദത്തോ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കതി, പുബ്ബേപി പരിസക്കിയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തസ്സ ദുട്ഠകുമാരോ നാമ പുത്തോ അഹോസി കക്ഖളോ ഫരുസോ പഹടാസീവിസൂപമോ, അനക്കോസിത്വാ വാ അപഹരിത്വാ വാ കേനചി സദ്ധിം ന കഥേതി. സോ അന്തോജനസ്സ ച ബഹിജനസ്സ ച അക്ഖിമ്ഹി പതിതരജം വിയ, ഖാദിതും ആഗതപിസാചോ വിയ ച അമനാപോ അഹോസി ഉബ്ബേജനീയോ. സോ ഏകദിവസം നദീകീളം കീളിതുകാമോ മഹന്തേന പരിവാരേന നദീതീരം അഗമാസി. തസ്മിം ഖണേ മഹാമേഘോ ഉട്ഠഹി, ദിസാ അന്ധകാരാ ജാതാ. സോ ദാസപേസ്സജനം ആഹ “ഏഥ ഭണേ, മം ഗഹേത്വാ നദീമജ്ഝം നേത്വാ ന്ഹാപേത്വാ ആനേഥാ”തി. തേ തം തത്ഥ നേത്വാ “കിം നോ രാജാ കരിസ്സതി, ഇമം പാപപുരിസം ഏത്ഥേവ മാരേമാ”തി മന്തയിത്വാ “ഏത്ഥ ഗച്ഛ കാളകണ്ണീ”തി ഉദകേ നം ഓപിലാപേത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ തീരേ അട്ഠംസു. “കഹം കുമാരോ”തി ച വുത്തേ “ന മയം കുമാരം പസ്സാമ, മേഘം ഉട്ഠിതം ദിസ്വാ ഉദകേ നിമുജ്ജിത്വാ പുരതോ ആഗതോ ഭവിസ്സതീ”തി. അമച്ചാ രഞ്ഞോ സന്തികം അഗമംസു. രാജാ “കഹം മേ പുത്തോ”തി പുച്ഛി. ന ജാനാമ ദേവ, മേഘേ ഉട്ഠിതേ “പുരതോ ആഗതോ ഭവിസ്സതീ”തി സഞ്ഞായ ആഗതമ്ഹാതി.

രാജാ ദ്വാരം വിവരാപേത്വാ “നദീതീരം ഗന്ത്വാ വിചിനഥാ”തി തത്ഥ തത്ഥ വിചിനാപേസി, കോചി കുമാരം നാദ്ദസ.

സോപി ഖോ മേഘന്ധകാരേ ദേവേ വസ്സന്തേ നദിയാ വുയ്ഹമാനോ ഏകം ദാരുക്ഖന്ധം ദിസ്വാ തത്ഥ നിസീദിത്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ പരിദേവമാനോ ഗച്ഛതി. തസ്മിം പന കാലേ ബാരാണസിവാസീ ഏകോ സേട്ഠി നദീതീരേ ചത്താലീസകോടിധനം നിദഹിത്വാവ മരന്തോ ധനതണ്ഹായ ധനപിട്ഠേ സപ്പോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അപരോ തസ്മിംയേവ പദേസേ തിംസ കോടിയോ നിദഹിത്വാ ധനതണ്ഹായ തത്ഥേവ ഉന്ദൂരോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തേസം വസനട്ഠാനം ഉദകം പാവിസി. തേ ഉദകസ്സ പവിട്ഠമഗ്ഗേനേവ നിക്ഖമിത്വാ സോതം ഛിന്ദന്താ ഗന്ത്വാ തം രാജകുമാരേന അഭിനിസിന്നം ദാരുക്ഖന്ധം പത്വാ ഏകോ ഏകം കോടിം, ഇതരോ ഇതരം ആരുയ്ഹ ഖന്ധപിട്ഠേയേവ നിപജ്ജിംസു. തസ്സായേവ ഖോ പന നദിയാ തീരേ ഏകോ സിമ്ബലിരുക്ഖോ അത്ഥി, തത്ഥേകോ സുവപോതകോ വസതി. സോപി രുക്ഖോ ഉദകേന ധോതമൂലോ നദീപിട്ഠേ പതി, സുവപോതകോ ദേവേ വസ്സന്തേ ഉപ്പതിത്വാ ഗന്തും അസക്കോന്തോ ഗന്ത്വാ തസ്സേവ ഖന്ധസ്സ ഏകപസ്സേ നിലീയി. ഏവം തേ ചത്താരോ ജനാ ഏകതോ വുയ്ഹമാനാ ഗച്ഛന്തി.

ബോധിസത്തോപി ഖോ തസ്മിം കാലേ കാസിരട്ഠേ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വുഡ്ഢിപ്പത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഏകസ്മിം നദീനിവത്തനേ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ വസതി. സോ അഡ്ഢരത്തസമയേ ചങ്കമമാനോ തസ്സ രാജകുമാരസ്സ ബലവപരിദേവനസദ്ദം സുത്വാ ചിന്തേസി “മാദിസേ നാമ മേത്താനുദ്ദയസമ്പന്നേ താപസേ പസ്സന്തേ ഏതസ്സ പുരിസസ്സ മരണം അയുത്തം, ഉദകതോ ഉദ്ധരിത്വാ തസ്സ ജീവിതദാനം ദസ്സാമീ”തി. സോ തം “മാ ഭായി, മാ ഭായീ”തി അസ്സാസേത്വാ ഉദകസോതം ഛിന്ദന്തോ ഗന്ത്വാ തം ദാരുക്ഖന്ധം ഏകായ കോടിയാ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢന്തോ നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ ഏകവേഗേന തീരം പത്വാ കുമാരം ഉക്ഖിപിത്വാ തീരേ പതിട്ഠാപേസി. തേപി സപ്പാദയോ ദിസ്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ അസ്സമപദം നേത്വാ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ “ഇമേ ദുബ്ബലതരാ”തി പഠമം സപ്പാദീനം സരീരം സേദേത്വാ പച്ഛാ രാജകുമാരസ്സ സരീരം സേദേത്വാ തമ്പി അരോഗം കത്വാ ആഹാരം ദേന്തോപി പഠമം സപ്പാദീനംയേവ ദത്വാ പച്ഛാ തസ്സ ഫലാഫലാനി ഉപനാമേസി. രാജകുമാരോ “അയം കൂടതാപസോ മം രാജകുമാരം അഗണേത്വാ തിരച്ഛാനഗതാനം സമ്മാനം കരോതീ”തി ബോധിസത്തേ ആഘാതം ബന്ധി.

തതോ കതിപാഹച്ചയേന സബ്ബേസുപി തേസു ഥാമബലപ്പത്തേസു നദിയാ ഓഘേ പച്ഛിന്നേ സപ്പോ താപസം വന്ദിത്വാ ആഹ “ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം മഹാഉപകാരോ കതോ, ന ഖോ പനാഹം ദലിദ്ദോ, അസുകട്ഠാനേ മേ ചത്താലീസ ഹിരഞ്ഞകോടിയോ നിദഹിത്വാ ഠപിതാ, തുമ്ഹാകം ധനേന കിച്ചേ സതി സബ്ബമ്പേതം ധനം തുമ്ഹാകം ദാതും സക്കോമി, തം ഠാനം ആഗന്ത്വാ ‘ദീഘാ’തി പക്കോസേയ്യാഥാ”തി വത്വാ പക്കാമി. ഉന്ദൂരോപി തഥേവ താപസം നിമന്തേത്വാ “അസുകട്ഠാനേ ഠത്വാ ‘ഉന്ദൂരാ’തി പക്കോസേയ്യാഥാ”തി വത്വാ പക്കാമി. സുവപോതകോ പന താപസം വന്ദിത്വാ “ഭന്തേ, മയ്ഹം ധനം നത്ഥി, രത്തസാലീഹി പന വോ അത്ഥേ സതി അസുകം നാമ മയ്ഹം വസനട്ഠാനം, തത്ഥ ഗന്ത്വാ ‘സുവാ’തി പക്കോസേയ്യാഥ, അഹം ഞാതകാനം ആരോചേത്വാ അനേകസകടപൂരമത്താ രത്തസാലിയോ ആഹരാപേത്വാ ദാതും സക്കോമീ”തി വത്വാ പക്കാമി. ഇതരോ പന മിത്തദുബ്ഭീ “ധമ്മസുധമ്മതായ കിഞ്ചി അവത്വാ

ഗന്തും അയുത്തം, ഏവം തം അത്തനോ സന്തികം ആഗതം മാരേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "ഭന്തേ, മയി രജ്ജേ പതിട്ഠിതേ ആഗച്ഛേയ്യാഥ, അഹം വോ ചതൂഹി പച്ചയേഹി ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ"തി വത്വാ പക്കാമി. സോ ഗന്ത്വാ ന ചിരസ്സേവ രജ്ജേ പതിട്ഠാസി.

ബോധിസത്തോ "വീമംസിസ്സാമി താവ നേ"തി പഠമം സപ്പസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ അവിദൂരേ ഠത്വാ "ദീഘാ"തി പക്കോസി. സോ ഏകവചനേനേവ നിക്ഖമിത്വാ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ഠാനേ ചത്താലീസ ഹിരഞ്ഞകോടിയോ, താ സബ്ബാപി നീഹരിത്വാ ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ "ഏവമത്ഥു, ഉപ്പന്നേ കിച്ചേ ജാനിസ്സാമീ"തി തം നിവത്തേത്വാ ഉന്ദൂരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ സദ്ദമകാസി. സോപി തഥേവ പടിപജ്ജി. ബോധിസത്തോ തമ്പി നിവത്തേത്വാ സുവസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "സുവാ"തി പക്കോസി. സോപി ഏകവചനേനേവ രുക്ഖഗ്ഗതോ ഓതരിത്വാ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ "കിം, ഭന്തേ, മയ്ഹം ഞാതകാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ ഹിമവന്തപ്പദേസതോ തുമ്ഹാകം സയംജാതസാലീ ആഹരാപേമീ"തി പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ "അത്ഥേ സതി ജാനിസ്സാമീ"തി തമ്പി നിവത്തേത്വാ "ഇദാനി രാജാനം പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ഗന്ത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ ആകപ്പസമ്പത്തിം കത്വാ ഭിക്ഖാചാരവത്തേന നഗരം പാവിസി. തസ്മിം ഖണേ സോ മിത്തദുബ്ഭീ രാജാ അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ മഹന്തേന പരിവാരേന നഗരം പദക്ഖിണം കരോതി. സോ ബോധിസത്തം ദൂരതോവ ദിസ്വാ "അയം സോ കൂടതാപസോ മമ സന്തികേ ഭുഞ്ജിത്വാ വസിതുകാമോ ആഗതോ, യാവ പരിസമജ്ഝേ അത്തനോ മയ്ഹം കതഗുണം നപ്പകാസേതി, താവദേവസ്സ സീസം ഛിന്ദാപേസ്സാമീ"തി പുരിസേ ഓലോകേസി. "കിം കരോമ, ദേവാ"തി ച വുത്തേ "ഏസ കൂടതാപസോ മം കിഞ്ചി യാചിതുകാമോ ആഗച്ഛതി മഞ്ഞേ, ഏതസ്സ കാളകണ്ണിതാപസസ്സ മം പസ്സിതും അദത്വാവ ഏതം ഗഹേത്വാ പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ ചതുക്കേ ചതുക്കേ പഹരന്താ നഗരാ നിക്ഖാമേത്വാ ആഘാതനേ സീസമസ്സ ഛിന്ദിത്വാ സരീരം സൂലേ ഉത്താസേഥാ"തി ആഹ. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഗന്ത്വാ നിരപരാധം മഹാസത്തം ബന്ധിത്വാ ചതുക്കേ ചതുക്കേ പഹരന്താ ആഘാതനം നേതും ആരഭിംസു. ബോധിസത്തോ പഹടപഹടട്ഠാനേ "അമ്മ, താതാ"തി അകന്ദിത്വാ നിബ്ബികാരോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൩. "സച്ചം കിരേവമാഹംസു, നരാ ഏകച്ചിയാ ഇധ;
കട്ഠം നിപ്ലവിതം സേയ്യോ, ന ത്വേവേകച്ചിയോ നരോ"തി.

തത്ഥ **സച്ചം കിരേവമാഹംസൂ**തി അവിതഥമേവ കിര ഏവം വദന്തി. **നരാ ഏകച്ചിയാ ഇധാ**തി ഇധേകച്ചേ പണ്ഡിതപുരിസാ. **കട്ഠം നിപ്ലവിതം സേയ്യോ**തി നദിയാ വുയ്ഹമാനം സുക്ഖദാരും നിപ്ലവിതം ഉത്താരേത്വാ ഥലേ ഠപിതം സേയ്യോ സുന്ദരതരോ. ഏവഞ്ഹി വദമാനാ തേ പുരിസാ സച്ചം കിര വദന്തി. കിംകാരണാ? തഞ്ഹി യാഗുഭത്താദീനം പചനത്ഥായ, സീതാതുരാനം വിസിബ്ബനത്ഥായ, അഞ്ഞേസമ്പി ച പരിസ്സയാനം ഹരണത്ഥായ ഉപകാരം ഹോതി. **ന ത്വേവേകച്ചിയോ നരോ**തി ഏകച്ചോ പന മിത്തദുബ്ഭീ അകതഞ്ഞൂ പാപപുരിസോ ഓഘേന വുയ്ഹമാനോ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഉത്താരിതോ ന ത്വേവ സേയ്യോ. തഥാ ഹി അഹം ഇമം പാപപുരിസം ഉത്താരേത്വാ ഇമം അത്തനോ ദുക്ഖം ആഹരിന്തി. ഏവം പഹടപഹടട്ഠാനേ ഇമം ഗാഥമാഹ.

തം സുത്വാ യേ തത്ഥ പണ്ഡിതപുരിസാ, തേ ആഹംസു “കിം പന, ഭോ പബ്ബജിത, തയാ അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ അത്ഥി കോചി ഗുണോ കതോ”തി? ബോധിസത്തോ തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ “ഏവമിമം മഹോഘതോ ഉത്താരേന്തോ അഹമേവ അത്തനോ ദുക്ഖം അകാസിം, ‘ന വത മേ പോരാണകപണ്ഡിതാനം വചനം കത’ന്തി അനുസ്സരിത്വാ ഏവം വദാമീ”തി ആഹ. തം സുത്വാ ഖത്തിയബ്രാഹ്മണാദയോ നഗരവാസിനോ “സ്വായം മിത്തദുബ്ഭീ രാജാ ഏവം ഗുണസമ്പന്നസ്സ അത്തനോ ജീവിതദായകസ്സ ഗുണമത്തമ്പി ന ജാനാതി, തം നിസ്സായ കുതോ അമ്ഹാകം വുഡ്ഢി, ഗണ്ഹഥ ന”ന്തി കുപിതാ സമന്തതോ ഉട്ഠഹിത്വാ ഉസുസത്തിപാസാണമുഗ്ഗരാദിപ്പഹാരേഹി ഹത്ഥിക്ഖന്ധഗതമേവ നം ഘാതേത്വാ പാദേ ഗഹേത്വാ കഡ്ഢിത്വാ പരിഖാപിട്ഠേ ഛഡ്ഡേത്വാ ബോധിസത്തം അഭിസിഞ്ചിത്വാ രജ്ജേ പതിട്ഠാപേസും.

സോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ പുന ഏകദിവസം സപ്പാദയോ പരിഗ്ഗണ്ഹിതുകാമോ മഹന്തേന പരിവാരേന സപ്പസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ “ദീഘാ”തി പക്കോസി. സപ്പോ ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ “ഇദം തേ സാമി ധനം ഗണ്ഹാ”തി ആഹ. രാജാ ചത്താലീസഹിരഞ്ഞകോടിധനം അമച്ചേ പടിച്ഛാപേത്വാ ഉന്ദൂരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ഉന്ദൂരാ”തി പക്കോസി. സോപി ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ തിംസകോടിധനം നിയ്യാദേസി. രാജാ തമ്പി അമച്ചേ പടിച്ഛാപേത്വാ സുവസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ “സുവാ”തി പക്കോസി. സോപി ആഗന്ത്വാ പാദേ വന്ദിത്വാ “കിം, സാമി, സാലിം ആഹരാമീ”തി ആഹ. രാജാ “സാലീഹി അത്ഥേ സതി ആഹരിസ്സസി, ഏഹി ഗച്ഛാമാ”തി സത്തതിയാ ഹിരഞ്ഞകോടീഹി സദ്ധിം തേ തയോപി ജനേ ഗാഹാപേത്വാ നഗരം ഗന്ത്വാ പാസാദവരേ മഹാതലം ആരുയ്ഹ ധനം സങ്ഗോപേത്വാ സപ്പസ്സ വസനത്ഥായ സുവണ്ണനാളിം, ഉന്ദൂരസ്സ ഫലികഗുഹം, സുവസ്സ സുവണ്ണപഞ്ജരം കാരാപേത്വാ സപ്പസ്സ ച സുവസ്സ ച ഭോജനത്ഥായ ദേവസികം കഞ്ചനതട്ടകേ മധുലാജേ, ഉന്ദൂരസ്സ ഗന്ധസാലിതണ്ഡുലേ ദാപേസി, ദാനാദീനി ച പുഞ്ഞാനി കരോതി. ഏവം തേ ചത്താരോപി ജനാ യാവജീവം സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ വിഹരിത്വാ ജീവിതക്ഖയേ യഥാകമ്മം അഗമംസു.

സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കതി, പുബ്ബേപി പരിസക്കിയേവാ”തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ദുട്ഠരാജാ ദേവദത്തോ അഹോസി, സപ്പോ സാരിപുത്തോ, ഉന്ദൂരോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, സുവോ ആനന്ദോ, പച്ഛാ രജ്ജപ്പത്തോ ധമ്മരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സച്ചംകിരജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൭൪] ൪. രുക്ഖധമ്മജാതകവണ്ണനാ

സാധൂ സമ്ബഹുലാ ഞാതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉദകകലഹേ അത്തനോ ഞാതകാനം മഹാവിനാസം പച്ചുപട്ഠിതം ഞത്വാ ആകാസേന ഗന്ത്വാ രോഹിണീനദിയാ ഉപരി പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ നീലരംസിം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഞാതകേ സംവേജേത്വാ ആകാസാ ഓരുയ്ഹ നദീതീരേ നിസിന്നോ തം കലഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന കുണാലജാതകേ (ജാ॰ ൨.൨൧.കുണാലജാതക) ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന സത്ഥാ ഞാതകേ ആമന്തേത്വാ “മഹാരാജാ , തുമ്ഹേ ഞാതകാ, ഞാതകേഹി

നാമ സമഗ്ഗേഹി സമ്മോദമാനേഹി ഭവിതും വട്ടതി. ഞാതകാനഞ്ഹി സാമഗ്ഗിയാ സതി പച്ചാമിത്താ ഓകാസം ന ലഭന്തി, തിട്ഠന്തു താവ മനുസ്സഭൂതാ, അചേതനാനം രുക്ഖാനമ്പി സാമഗ്ഗിം ലദ്ധും വട്ടതി. അതീതസ്മിഞ്ഹി ഹിമവന്തപ്പദേസേ മഹാവാതോ സാലവനം പഹരി, തസ്സ പന സാലവനസ്സ അഞ്ഞമഞ്ഞം രുക്ഖഗച്ഛഗുമ്ബലതാഹി സമ്ബന്ധത്താ ഏകരുക്ഖമ്പി പാതേതും അസക്കോന്തോ മത്ഥകമത്ഥകേനേവ അഗമാസി. ഏകം പന അങ്ഗണേ ഠിതം സാഖാവിടപസമ്പന്നമ്പി മഹാരുക്ഖം അഞ്ഞേഹി രുക്ഖേഹി അസമ്ബന്ധത്താ ഉമ്മൂലേത്വാ ഭൂമിയം പാതേസി, ഇമിനാ കാരണേന തുമ്ഹേഹിപി സമഗ്ഗേഹി സമ്മോദമാനേഹി ഭവിതും വട്ടതീ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ പഠമം ഉപ്പന്നോ വേസ്സവണോ മഹാരാജാ ചവി, സക്കോ അഞ്ഞം വേസ്സവണം ഠപേസി. ഏതസ്മിം വേസ്സവണേ പരിവത്തേ പച്ഛാ നിബ്ബത്തവേസ്സവണോ ''രുക്ഖഗച്ഛഗുമ്ബലതാനം അത്തനോ അത്തനോ രുച്ചനട്ഠാനേ വിമാനം ഗണ്ഹന്തൂ''തി സാസനം പേസേസി. തദാ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപ്പദേസേ ഏകസ്മിം സാലവനേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സോ ഞാതകേ ആഹ ''തുമ്ഹേ വിമാനാനി ഗണ്ഹന്താ അങ്ഗണേ ഠിതരുക്ഖേസു മാ ഗണ്ഹഥ, ഇമസ്മിം പന സാലവനേ മയാ ഗഹിതവിമാനം പരിവാരേത്വാ ഠിതവിമാനാനി ഗണ്ഹഥാ''തി. തത്ഥ ബോധിസത്തസ്സ വചനകരാ പണ്ഡിതദേവതാ ബോധിസത്തസ്സ വിമാനം പരിവാരേത്വാ ഠിതവിമാനാനി ഗണ്ഹിംസു. അപണ്ഡിതാ പന ദേവതാ ''കിം അമ്ഹാകം അരഞ്ഞവിമാനേഹി, മയം മനുസ്സപഥേ ഗാമനിഗമരാജധാനിദ്വാരേസു വിമാനാനി ഗണ്ഹിസ്സാമ. ഗാമാദയോ ഹി ഉപനിസ്സായ വസമാനാ ദേവതാ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്താ ഹോന്തീ''തി മനുസ്സപഥേ അങ്ഗണട്ഠാനേ നിബ്ബത്തമഹാരുക്ഖേസു വിമാനാനി ഗണ്ഹിംസു.

അഥേകസ്മിം ദിവസേ മഹതീ വാതവുട്ഠി ഉപ്പജ്ജി. വാതസ്സ അതിബലവതായ ദള്ഹമൂലാ വനജേട്ഠകരുക്ഖാപി സംഭഗ്ഗസാഖാവിടപാ സമൂലാ നിപതിംസു. തം പന അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്ബന്ധനേന ഠിതം സാലവനം പത്വാ ഇതോ ചിതോ ച പഹരന്തോ ഏകരുക്ഖമ്പി പാതേതും നാസക്ഖി. ഭഗ്ഗവിമാനാ ദേവതാ നിപ്പടിസരണാ ദാരകേ ഹത്ഥേസു ഗഹേത്വാ ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ അത്തനോ പവത്തിം സാലവനദേവതാനം കഥയിംസു. താ താസം ഏവം ആഗതഭാവം ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസും. ബോധിസത്തോ ''പണ്ഡിതാനം വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ നിപ്പച്ചയട്ഠാനം ഗതാ നാമ ഏവരൂപാവ ഹോന്തീ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൪. ''സാധൂ സമ്ബഹുലാ ഞാതീ, അപി രുക്ഖാ അരഞ്ഞജാ;
വാതോ വഹതി ഏകട്ഠം, ബ്രഹന്തമ്പി വനപ്പതി''ന്തി.

തത്ഥ **സമ്ബഹുലാ ഞാതീ**തി ചത്താരോ ഉപാദായ തതുത്തരി സതസഹസ്സമ്പി സമ്ബഹുലാ നാമ, ഏവം സമ്ബഹുലാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നിസ്സായ വസന്താ ഞാതകാ. **സാധൂ**തി സോഭനാ പസത്ഥാ, പരേഹി അപ്പധംസിയാതി അത്ഥോ. **അപി രുക്ഖാ അരഞ്ഞജാ**തി തിട്ഠന്തു മനുസ്സഭൂതാ, അരഞ്ഞേ ജാതരുക്ഖാപി സമ്ബഹുലാ അഞ്ഞമഞ്ഞൂപത്ഥമ്ഭേന ഠിതാ സാധുയേവ. രുക്ഖാനമ്പി ഹി സപച്ചയഭാവോ ലദ്ധും വട്ടതി. **വാതോ വഹതി ഏകട്ഠ**ന്തി

പുരത്ഥിമാദിഭേദോ വാതോ വായന്തോ അങ്ഗണട്ഠാനേ ഠിതം ഏകട്ഠം ഏകകമേവ ഠിതം **ബ്രഹന്തമ്പി വനപ്പതിം** സാഖാവിടപസമ്പന്നം മഹാരുക്ഖമ്പി വഹതി, ഉമ്മൂലേത്വാ പാതേതീതി അത്ഥോ. ബോധിസത്തോ ഇമം കാരണം കഥേത്വാ ആയുക്ഖയേ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാപി "ഏവം, മഹാരാജാ, ഞാതകാനം താവ സാമഗ്ഗിയേവ ലദ്ധും വട്ടതി, സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ പിയസംവാസമേവ വസഥാ"തി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ദേവതാ ബുദ്ധപരിസാ അഹേസും, പണ്ഡിതദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

രുക്ഖധമ്മജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൭൫] ൫. മച്ഛജാതകവണ്ണനാ

അഭിത്ഥനയ പജ്ജുന്നാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അത്തനാ വസ്സാപിതവസ്സം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിം കിര സമയേ കോസലരട്ഠേ ദേവോ ന വസ്സി, സസ്സാനി മിലായന്തി, തേസു തേസു ഠാനേസു തളാകപോക്ഖരണിസരാനി സുസ്സന്തി. ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകസമീപേ ജേതവനപോക്ഖരണിയാപി ഉദകം ഛിജ്ജി. കലലഗഹനം പവിസിത്വാ നിപന്നേ മച്ഛകച്ഛപേ കാകകുലലാദയോ കണയഗ്ഗസദിസേഹി തുണ്ഡേഹി കോട്ടേത്വാ നീഹരിത്വാ നീഹരിത്വാ വിപ്ഫന്ദമാനേ ഖാദന്തി.

സത്ഥാ മച്ഛകച്ഛപാനം തം ബ്യസനം ദിസ്വാ മഹാകരുണായ ഉസ്സാഹിതഹദയോ "അജ്ജ മയാ ദേവം വസ്സാപേതും വട്ടതീ"തി പഭാതായ രത്തിയാ സരീരപടിജഗ്ഗനം കത്വാ ഭിക്ഖാചാരവേലം സല്ലക്ഖേത്വാ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ബുദ്ധലീലായ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ പവിസിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ സാവത്ഥിതോ വിഹാരം ഗച്ഛന്തോ ജേതവനപോക്ഖരണിയാ സോപാനേ ഠത്വാ ആനന്ദത്ഥേരം ആമന്തേസി "ആനന്ദ, ഉദകസാടികം ആഹര, ജേതവനപോക്ഖരണിയം ന്ഹായിസ്സാമീ"തി. "നനു, ഭന്തേ, ജേതവനപോക്ഖരണിയം ഉദകം ഛിന്നം, കലലമത്തമേവ അവസിട്ഠ"ന്തി? "ആനന്ദ, ബുദ്ധബലം നാമ മഹന്തം, ആഹര ത്വം ഉദകസാടിക"ന്തി. ഥേരോ ആഹരിത്വാ അദാസി. സത്ഥാ ഏകേനന്തേന ഉദകസാടികം നിവാസേത്വാ ഏകേനന്തേന സരീരം പാരുപിത്വാ "ജേതവനപോക്ഖരണിയം ന്ഹായിസ്സാമീ"തി സോപാനേ അട്ഠാസി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ സക്കസ്സ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ "കിം നു ഖോ"തി ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ വസ്സവലാഹകദേവരാജാനം പക്കോസാപേത്വാ "താത, സത്ഥാ 'ജേതവനപോക്ഖരണിയം ന്ഹായിസ്സാമീ'തി ധുരസോപാനേ ഠിതോ, ഖിപ്പം സകലകോസലരട്ഠം ഏകമേഘം കത്വാ വസ്സാപേഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഏകം വലാഹകം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ മേഘഗീതം ഗായന്തോ പാചീനലോകധാതുഅഭിമുഖോ പക്ഖന്ദി. പാചീനദിസാഭാഗേ ഖലമണ്ഡലമത്തം ഏകം മേഘപടലം ഉട്ഠായ സതപടലം സഹസ്സപടലം ഹുത്വാ അഭിത്ഥനന്തം വിജ്ജുലതാ നിച്ഛാരേന്തം അധോമുഖം ഠപിതഉദകകുമ്ഭാകാരേന വസ്സമാനം സകലകോസലരട്ഠം മഹോഘേന വിയ അജ്ഝോത്ഥരി. ദേവോ അച്ഛിന്നധാരം വസ്സന്തോ മുഹുത്തേനേവ ജേതവനപോക്ഖരണിം പൂരേസി, ധുരസോപാനം ആഹച്ച ഉദകം അട്ഠാസി.

സത്ഥാ പോക്ഖരണിയം ന്ഹായിത്വാ സുരത്തദുപട്ടം നിവാസേത്വാ കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ സുഗതമഹാചീവരം ഏകംസം കത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ഗന്ത്വാ ഗന്ധകുടിപരിവേണേ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസീദിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന വത്തേ ദസ്സിതേ ഉട്ഠായ മണിസോപാനഫലകേ ഠത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഓവാദം ദത്വാ ഉയ്യോജേത്വാ സുരഭിഗന്ധകുടിം പവിസിത്വാ ദക്ഖിണേന പസ്സേന സീഹസേയ്യം കപ്പേത്വാ സായന്ഹസമയേ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിതാനം ഭിക്ഖൂനം "പസ്സഥാവുസോ, ദസബലസ്സ ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയസമ്പത്തിം, വിവിധസസ്സേസു മിലായന്തേസു നാനാജലാസയേസു സുസ്സന്തേസു മച്ഛകച്ഛപേസു മഹാദുക്ഖം പാപുണന്തേസു കാരുഞ്ഞം പടിച്ച 'മഹാജനം ദുക്ഖാ മോചേസ്സാമീ'തി ഉദകസാടികം നിവാസേത്വാ ജേതവനപോക്ഖരണിയാ ധുരസോപാനേ ഠത്വാ മുഹുത്തേന സകലകോസലരട്ഠം മഹോഘേന ഓപിലാപേന്തോ വിയ ദേവം വസ്സാപേത്വാ മഹാജനം കായികചേതസികദുക്ഖതോ മോചേത്വാ വിഹാരം പവിട്ഠോ"തി കഥായ വത്തമാനായ ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ ധമ്മസഭം ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ മഹാജനേ കിലമന്തേ ദേവം വസ്സാപേതി, പുബ്ബേ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ മച്ഛരാജകാലേപി വസ്സാപേസിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഇമസ്മിംയേവ കോസലരട്ഠേ ഇമിസ്സാ സാവത്ഥിയാ ഇമസ്മിംയേവ ജേതവനപോക്ഖരണിട്ഠാനേ ഏകാ വല്ലിഗഹനപരിക്ഖിത്താ കന്ദരാ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ മച്ഛയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ മച്ഛഗണപരിവുതോ തത്ഥ പടിവസതി. യഥാ പന ഇദാനി, ഏവമേവ തദാപി തസ്മിം രട്ഠേ ദേവോ ന വസ്സി, മനുസ്സാനം സസ്സാനി മിലായിംസു, വാപിതളാകകന്ദരാദീസു ഉദകം ഛിജ്ജി, മച്ഛകച്ഛപാ കലലഗഹനം പവിസിംസു. ഇമിസ്സാപി കന്ദരായ മച്ഛകച്ഛപാ കലലഗഹനം പവിസിത്വാ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ നിലീയിംസു. കാകാദയോ തുണ്ഡേന കോട്ടേത്വാ നീഹരിത്വാ ഖാദിംസു.

ബോധിസത്തോ ഞാതിസങ്ഘസ്സ തം ബ്യസനം ദിസ്വാ "ഇമം തേസം ദുക്ഖം ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ മോചേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, സച്ചകിരിയം കത്വാ ദേവം വസ്സാപേത്വാ ഞാതകേ മരണദുക്ഖാ മോചേസ്സാമീ"തി കാളവണ്ണം കദ്ദമം ദ്വിധാ വിയൂഹിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ അഞ്ജനരുക്ഖസാരഘടികവണ്ണോ മഹാമച്ഛോ സുധോതലോഹിതങ്ഗമണിഗുളസദിസാനി അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ആകാസം ഉല്ലോകേത്വാ പജ്ജുന്നദേവരാജസ്സ സദ്ദം ദത്വാ "ഭോ പജ്ജുന്ന, അഹം ഞാതകേ നിസ്സായ ദുക്ഖിതോ, ത്വം മയി സീലവന്തേ കിലമന്തേ കസ്മാ ദേവം ന വസ്സാപേസി? മയാ സമാനജാതികാനം ഖാദനട്ഠാനേ നിബ്ബത്തിത്വാ തണ്ഡുലപ്പമാണമ്പി മച്ഛം ആദിം കത്വാ ഖാദിതപുബ്ബോ നാമ നത്ഥി, അഞ്ഞോപി മേ പാണോ ജീവിതാ ന വോരോപിതപുബ്ബോ, ഇമിനാ സച്ചേന ദേവം വസ്സാപേത്വാ ഞാതിസങ്ഘം മേ ദുക്ഖാ മോചേഹീ"തി വത്വാ പരിചാരകചേടകം ആണാപേന്തോ വിയ പജ്ജുന്നദേവരാജാനം ആലപന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൫. "അഭിത്ഥനയ പജ്ജുന്ന, നിധിം കാകസ്സ നാസയ;
കാകം സോകായ രന്ധേഹി, മഞ്ച സോകാ പമോചയാ"തി.

തത്ഥ **അഭിത്ഥനയ പജ്ജുന്നാ**തി പജ്ജുന്നോ വുച്ചതി മേഘോ, അയം പന മേഘവസേന ലദ്ധനാമം വസ്സവലാഹകദേവരാജാനം ആലപതി. അയം കിരസ്സ അധിപ്പായോ - ദേവോ നാമ അനഭിത്ഥനന്തോ വിജ്ജുലതാ അനിച്ഛാരേന്തോ വസ്സന്തോപി ന സോഭതി, തസ്മാ ത്വം അഭിത്ഥനന്തോ വിജ്ജുലതാ നിച്ഛാരേന്തോ വസ്സാപേഹീതി. **നിധിം കാകസ്സ നാസയാ**തി കാകാ കലലം പവിസിത്വാ ഠിതേ മച്ഛേ തുണ്ഡേന കോട്ടേത്വാ നീഹരിത്വാ ഖാദന്തി, തസ്മാ തേസം അന്തോകലലേ മച്ഛാ "നിധീ"തി വുച്ചന്തി, തം കാകസങ്ഘസ്സ നിധിം ദേവം വസ്സാപേന്തോ ഉദകേന പടിച്ഛാദേത്വാ നാസേഹീതി. **കാകം സോകായ രന്ധേഹീ**തി കാകസങ്ഘോ ഇമിസ്സാ കന്ദരായ ഉദകേന പുണ്ണായ മച്ഛേ അലഭമാനോ സോചിസ്സതി, തം കാകഗണം ത്വം ഇമം കന്ദരം പൂരേന്തോ സോകായ രന്ധേഹി, സോകസ്സത്ഥായ മച്ഛസ്സ അസ്സാസത്ഥായ ദേവം വസ്സാപേഹി. യഥാ അന്തോനിജ്ഝാനലക്ഖണം സോകം പാപുണാതി, ഏവം കരോഹീതി അത്ഥോ, **മഞ്ച സോകാ പമോചയാ**തി ഏത്ഥ ച-കാരോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, മഞ്ച മമ ഞാതകേ ച സബ്ബേവ ഇമമ്ഹാ മരണസോകാ മോചേഹീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ പരിചാരകചേടകം ആണാപേന്തോ വിയ പജ്ജുന്നം ആലപിത്വാ സകലകോസലരട്ഠേ മഹാവസ്സം വസ്സാപേത്വാ മഹാജനം മരണദുക്ഖാ മോചേത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ ദേവം വസ്സാപേതി, പുബ്ബേ മച്ഛയോനിയം നിബ്ബത്തോപി വസ്സാപേസിയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ മച്ഛഗണാ ബുദ്ധപരിസാ അഹേസും, പജ്ജുന്നദേവരാജാ ആനന്ദോ, മച്ഛരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

മച്ഛജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൭൫] ൬. അസങ്കിയജാതകവണ്ണനാ

അസങ്കിയോമ്ഹി ഗാമമ്ഹീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം സാവത്ഥിവാസിം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സോതാപന്നോ അരിയസാവകോ കേനചിദേവ കരണീയേന ഏകേന സകടസത്ഥവാഹേന സദ്ധിം മഗ്ഗം പടിപജ്ജിത്വാ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞട്ഠാനേ സകടാനി മോചേത്വാ ഖന്ധാവാരബന്ധേ കതേ സത്ഥവാഹസ്സ അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ചങ്കമതി. അഥത്തനോ കാലം സല്ലക്ഖേത്വാ പഞ്ചസതാ ചോരാ "ഖന്ധാവാരം വിലുമ്പിസ്സാമാ"തി ധനുമുഗ്ഗരാദിഹത്ഥാ തം ഠാനം പരിവാരയിംസു. ഉപാസകോപി ചങ്കമതിയേവ. ചോരാ നം ദിസ്വാ "അദ്ധാ ഏസ ഖന്ധാവാരരക്ഖകോ ഭവിസ്സതി, ഇമസ്സ നിദ്ദം ഓക്കന്തകാലേ വിലുമ്പിസ്സാമാ"തി അജ്ഝോത്ഥരിതും അസക്കോന്താ തത്ഥ തത്ഥേവ അട്ഠംസു. സോപി ഉപാസകോ പഠമയാമേപി മജ്ഝിമയാമേപി പച്ഛിമയാമേപി ചങ്കമന്തോയേവ അട്ഠാസി. പച്ചൂസകാലേ ജാതേ ചോരാ ഓകാസം അലഭന്താ ഗഹിതേ പാസാണമുഗ്ഗരാദയോ ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിംസു.

ഉപാസകോപി അത്തനോ കമ്മം നിട്ഠാപേത്വാ പുന സാവത്ഥിം ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ "ഭന്തേ, അത്താനം രക്ഖമാനാ പരരക്ഖകാ ഹോന്തീ"തി പുച്ഛി. "ആമ, ഉപാസക, അത്താനം രക്ഖന്തോ പരമ്പി രക്ഖതി,

പരം രക്ഖന്തോ അത്താനമ്പി രക്ഖതീ”തി. സോ “യാവ സുഭാസിതഞ്ചിദം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ, അഹം ഏകേന സത്ഥവാഹേന സദ്ധിം മഗ്ഗം പടിപന്നോ രുക്ഖമൂലേ ചങ്കമന്തോ ‘മം രക്ഖിസ്സാമീ’തി സകലസത്ഥം രക്ഖി”ന്തി ആഹ. സത്ഥാ “ഉപാസക, പുബ്ബേപി പണ്ഡിതാ അത്താനം രക്ഖന്താ പരം രക്ഖിംസൂ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കാമേസു ആദീനവം ദിസ്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തേ വസന്തോ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ജനപദം ആഗന്ത്വാ ജനപദചാരികം ചരന്തോ ഏകേന സത്ഥവാഹേന സദ്ധിം മഗ്ഗം പടിപജ്ജിത്വാ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞട്ഠാനേ സത്ഥേ നിവിട്ഠേ സത്ഥതോ അവിദൂരേ ഝാനസുഖേന വീതിനാമേന്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ചങ്കമന്തോ അട്ഠാസി. അഥ ഖോ പഞ്ചസതാ ചോരാ “സായമാസഭത്തസ്സ ഭുത്തകാലേ തം സകടസത്ഥം വിലുമ്പിസ്സാമാ”തി ആഗന്ത്വാ പരിവാരയിംസു. തേ തം താപസം ദിസ്വാ “സചേ അയം അമ്ഹേ പസ്സിസ്സതി, സത്ഥവാസികാനം ആരോചേസ്സതി, ഏതസ്സ നിദ്ദൂപഗതവേലായ വിലുമ്പിസ്സാമാ”തി തത്ഥേവ അട്ഠംസു. താപസോ സകലമ്പി രത്തിം ചങ്കമിയേവ. ചോരാ ഓകാസം അലഭിത്വാ ഗഹിതഗഹിതേ മുഗ്ഗരപാസാണേ ഛഡ്ഡേത്വാ സകടസത്ഥവാസീനം സദ്ദം ദത്വാ “ഭോന്തോ, സത്ഥവാസിനോ സചേ ഏസ രുക്ഖമൂലേ ചങ്കമനകതാപസോ അജ്ജ നാഭവിസ്സ, സബ്ബേ മഹാവിലോപം പത്താ അഭവിസ്സഥ, സ്വേ താപസസ്സ മഹാസക്കാരം കരേയ്യാഥാ”തി വത്വാ പക്കമിംസു.

തേ പഭാതായ രത്തിയാ ചോരേഹി ഛഡ്ഡിതേ മുഗ്ഗരപാസാണാദയോ ദിസ്വാ ഭീതാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ “ഭന്തേ, ദിട്ഠാ വോ ചോരാ”തി പുച്ഛിംസു. “ആമാവുസോ, ദിട്ഠാ”തി. “ഭന്തേ, ഏത്തകേവോ ചോരേ ദിസ്വാ ഭയം വാ സാരജ്ജം വാ ന ഉപ്പജ്ജീ”തി? ബോധിസത്തോ “ആവുസോ ചോരേ ദിസ്വാ ഭയം നാമ സധനസ്സ ഹോതി, അഹം പന നിദ്ധനോ, സ്വാഹം കിം ഭായിസ്സാമി. മയ്ഹഞ്ഹി ഗാമേപി അരഞ്ഞേപി വസന്തസ്സ ഭയം വാ സാരജ്ജം വാ നത്ഥീ”തി വത്വാ തേസം ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൩. “അസങ്കിയോമ്ഹി ഗാമമ്ഹി, അരഞ്ഞേ നത്ഥി മേ ഭയം;
ഉജുമഗ്ഗം സമാരുള്ഹോ, മേത്തായ കരുണായ ചാ”തി.

തത്ഥ **അസങ്കിയോമ്ഹി ഗാമമ്ഹീ**തി സങ്കായ നിയുത്തോ പതിട്ഠിതോതി സങ്കിയോ, ന സങ്കിയോ അസങ്കിയോ. അഹം ഗാമേ വസന്തോപി സങ്കായ അപ്പതിട്ഠിതത്താ അസങ്കിയോ നിബ്ഭയോ നിരാസങ്കോതി ദീപേതി. **അരഞ്ഞേ**തി ഗാമഗാമൂപചാരവിനിമുത്തേ ഠാനേ. **ഉജുമഗ്ഗം സമാരുള്ഹോ, മേത്തായ കരുണായ ചാ**തി അഹം തികചതുക്കജ്ഝാനികാഹി മേത്താകരുണാഹി കായവങ്കാദിവിരഹിതം ഉജും ബ്രഹ്മലോകഗാമിമഗ്ഗം ആരുള്ഹോതി വദതി. അഥ വാ പരിസുദ്ധസീലതായ കായവചീമനോവങ്കവിരഹിതം ഉജും ദേവലോകമഗ്ഗം ആരുള്ഹോമ്ഹീതി ദസ്സേത്വാ തതോ ഉത്തരി മേത്തായ കരുണായ ച പതിട്ഠിതത്താ ഉജും ബ്രഹ്മലോകമഗ്ഗമ്പി ആരുള്ഹോമ്ഹീതിപി ദസ്സേതി. അപരിഹീനജ്ഝാനസ്സ ഹി ഏകന്തേന ബ്രഹ്മലോകപരായണത്താ മേത്താകരുണാദയോ ഉജുമഗ്ഗാ നാമ.

ഏവം ബോധിസത്തോ ഇമായ ഗാഥായ ധമ്മം ദേസേത്വാ തുട്ഠചിത്തേഹി തേഹി മനുസ്സേഹി സക്കതോ പൂജിതോ യാവജീവം ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ സത്ഥവാസിനോ ബുദ്ധപരിസാ അഹേസും, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

അസങ്കിയജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൭൭] ൭. മഹാസുപിനജാതകവണ്ണനാ

ലാബൂനി സീദന്തീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സോളസ മഹാസുപിനേ ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസം കിര കോസലമഹാരാജാ രത്തിം നിദ്ദൂപഗതോ പച്ഛിമയാമേ സോളസ മഹാസുപിനേ ദിസ്വാ ഭീതതസിതോ പബുജ്ഝിത്വാ ‘‘ഇമേസം സുപിനാനം ദിട്ഠത്താ കിം നു ഖോ മേ ഭവിസ്സതീ’’തി മരണഭയതജ്ജിതോ സയനപിട്ഠേ നിസിന്നകോവ രത്തിം വീതിനാമേസി.

അഥ നം പഭാതായ രത്തിയാ ബ്രാഹ്മണപുരോഹിതാ ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘സുഖം സയിത്ഥ, മഹാരാജാ’’തി പുച്ഛിംസു. ‘‘കുതോ മേ ആചരിയാ സുഖം, അജ്ജാഹം പച്ചൂസസമയേ സോളസ മഹാസുപിനേ പസ്സിം, സോമ്ഹി തേസം ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ ഭയപ്പത്തോ’’തി. ‘‘വദേഥ, മഹാരാജ, സുത്വാ ജാനിസ്സാമാ’’തി വുത്തം ബ്രാഹ്മണാനം ദിട്ഠസുപിനേ കഥേത്വാ ‘‘കിം നു ഖോ മേ ഇമേസം ദിട്ഠകാരണാ ഭവിസ്സതീ’’തി പുച്ഛി. ബ്രാഹ്മണാ ഹത്ഥേ വിധുനിംസു. ‘‘കസ്മാ ഹത്ഥേ വിധുനഥാ’’തി ച വുത്തേ ‘‘കക്ഖളാ, മഹാരാജ, സുപിനാ’’തി. ‘‘കാ തേസം നിപ്ഫത്തി ഭവിസ്സതീ’’തി? ‘‘രജ്ജന്തരായോ ജീവിതന്തരായോ ഭോഗന്തരായോതി ഇമേസം തിണ്ണം അന്തരായാനം അഞ്ഞതരോ’’തി. ‘‘സപ്പടികമ്മാ, അപ്പടികമ്മാ’’തി? ‘‘കാമം ഏതേ സുപിനാ അതിഫരുസത്താ അപ്പടികമ്മാ, മയം പന തേ സപ്പടികമ്മേ കരിസ്സാമ, ഏതേ പടിക്കമാപേതും അസക്കോന്താനം അമ്ഹാകം സിക്ഖിതഭാവോ നാമ കിം കരിസ്സതീ’’തി. ‘‘കിം പന കത്വാ പടിക്കമാപേസ്സഥാ’’തി? ‘‘സബ്ബചതുക്കേന യഞ്ഞം യജിസ്സാമ, മഹാരാജാ’’തി. രാജാ ഭീതതസിതോ ‘‘തേന ഹി ആചരിയാ മമ ജീവിതം തുമ്ഹാകം ഹത്ഥേ ഹോതു, ഖിപ്പം മേ സോത്ഥിം കരോഥാ’’തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണാ ‘‘ബഹും ധനം ലഭിസ്സാമ, ബഹും ഖജ്ജഭോജ്ജം ആഹരാപേസ്സാമാ’’തി ഹട്ഠതുട്ഠാ ‘‘മാ ചിന്തയിത്ഥ, മഹാരാജാ’’തി രാജാനം സമസ്സാസേത്വാ രാജനിവേസനാ നിക്ഖമിത്വാ ബഹിനഗരേ യഞ്ഞാവാടം കത്വാ ബഹൂ ചതുപ്പദഗണേ ഥൂണൂപനീതേ കത്വാ പക്ഖിഗണേ സമാഹരിത്വാ ‘‘ഇദഞ്ചിദഞ്ച ലദ്ധും വട്ടതീ’’തി പുനപ്പുനം സഞ്ചരന്തി.

അഥ ഖോ മല്ലികാ ദേവീ തം കാരണം ഞത്വാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി ‘‘കിം നു ഖോ, മഹാരാജ, ബ്രാഹ്മണാ പുനപ്പുനം സഞ്ചരന്തീ’’തി? ‘‘സുഖിതാ, ത്വം ഭദ്ദേ, അമ്ഹാകം കണ്ണമൂലേ ആസീവിസം ചരന്തം ന ജാനാസീ’’തി. ‘‘കിം ഏതം, മഹാരാജാ’’തി? മയാ ഏവരൂപാ ദുസ്സുപിനാ ദിട്ഠാ, ബ്രാഹ്മണാ ‘‘തിണ്ണം അന്തരായാനം അഞ്ഞതരോ പഞ്ഞായതീ’’തി വത്വാ ‘‘‘തേസം പടിഘാതായ യഞ്ഞം യജിസ്സാമാ’തി വത്വാ പുനപ്പുനം സഞ്ചരന്തീ’’തി. ‘‘കിം പന തേ, മഹാരാജ, സദേവകേ ലോകേ അഗ്ഗബ്രാഹ്മണോ സുപിനപടികമ്മം

പുച്ഛിതോ”തി? “കതരോ പനേസ, ഭദ്ദേ, സദേവകേ ലോകേ അഗ്ഗബ്രാഹ്മണോ”തി. “സദേവകേ ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലം സബ്ബഞ്ഞും വിസുദ്ധം നിക്കിലേസം മഹാബ്രാഹ്മണം ന ജാനാസി. സോ ഹി ഭഗവാ സുപിനന്തരം ജാനേയ്യ, ഗച്ഛ ത്വം പുച്ഛ തം, മഹാരാജാ”തി. “സാധു, ദേവീ”തി രാജാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദി.

സത്ഥാ മധുരസ്സരം നിച്ഛാരേത്വാ “കിം നു ഖോ, മഹാരാജ, അതിപ്പഗോവ ആഗതോസീ”തി ആഹ. അഹം, ഭന്തേ, പച്ചൂസസമയേ സോളസ മഹാസുപിനേ ദിസ്വാ ഭീതോ ബ്രാഹ്മണാനം ആരോചേസിം. ബ്രാഹ്മണാ “കക്ഖളാ, മഹാരാജ , സുപിനാ, ഏതേസം പടിഘാതത്ഥായ സബ്ബചതുക്കേന യഞ്ഞം യജിസ്സാമാ”തി യഞ്ഞം സജ്ജേന്തി, ബഹൂ പാണാ മരണഭയതജ്ജിതാ, തുമ്ഹേ ച സദേവകേ ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലാ, അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം ഉപാദായ നത്ഥി സോ ഞേയ്യധമ്മോ, യോ വോ ഞാണമുഖേ ആപാഥം നാഗച്ഛതി. “ഏതേസം മേ സുപിനാനം നിപ്ഫത്തിം കഥേഥ ഭഗവാ”തി. “ഏവമേതം, മഹാരാജ, സദേവകേ ലോകേ മം ഠപേത്വാ അഞ്ഞോ ഏതേസം സുപിനാനം അന്തരം വാ നിപ്ഫത്തിം വാ ജാനിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, അഹം തേ കഥേസ്സാമി, അപിച ഖോ ത്വം ദിട്ഠദിട്ഠനിയാമേനേവ സുപിനേ കഥേഹീ”തി. “സാധു, ഭന്തേ”തി രാജാ ദിട്ഠനിയാമേനേവ കഥേന്തോ -

> “ഉസഭാ രുക്ഖാ ഗാവിയോ ഗവാ ച,
> അസ്സോ കംസോ സിങ്ഗാലീ ച കുമ്ഭോ;
> പോക്ഖരണീ ച അപാകചന്ദനം.
>
> “ലാബൂനി സീദന്തി സിലാ പ്ലവന്തി, മണ്ഡൂകിയോ കണ്ഹസപ്പേ ഗിലന്തി;
> കാകം സുവണ്ണാ പരിവാരയന്തി, തസാ വകാ ഏളകാനം ഭയാ ഹീ”തി.
> -

ഇമം മാതികം നിക്ഖിപിത്വാ കഥേസി.

(൧) അഹം, ഭന്തേ, ഏകം താവ സുപിനം ഏവം അദ്ദസം - ചത്താരോ അഞ്ജനവണ്ണാ കാളഉസഭാ “യുജ്ഝിസ്സാമാ”തി ചതൂഹി ദിസാഹി രാജങ്ഗണം ആഗന്ത്വാ “ഉസഭയുദ്ധം പസ്സിസ്സാമാ”തി മഹാജനേ സന്നിപതിതേ യുജ്ഝനാകാരം ദസ്സേത്വാ നദിത്വാ ഗജ്ജിത്വാ അയുജ്ഝിത്വാവ പടിക്കന്താ. ഇമം പഠമം സുപിനം അദ്ദസം, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? “മഹാരാജ, ഇമസ്സ വിപാകോ നേവ തവ, ന മമ കാലേ ഭവിസ്സതി, അനാഗതേ പന അധമ്മികാനം കപണരാജൂനം അധമ്മികാനഞ്ച മനുസ്സാനം കാലേ ലോകേ വിപരിവത്തമാനേ കുസലേ ഓസ്സന്നേ, അകുസലേ ഉസ്സന്നേ, ലോകസ്സ പരിഹായനകാലേ ദേവോ ന സമ്മാ വസ്സിസ്സതി, മേഘപാദാ പച്ഛിജ്ജിസ്സന്തി, സസ്സാനി മിലായിസ്സന്തി, ദുബ്ഭിക്ഖം ഭവിസ്സതി, വസ്സിതുകാമാ വിയ ചതൂഹി ദിസാഹി മേഘാ ഉട്ഠഹിത്വാ ഇത്ഥികാഹി ആതപേ പത്ഥടാനം വീഹിആദീനം തേമനഭയേന അന്തോപവേസിതകാലേ പുരിസേസു കുദ്ദാലപിടകഹത്ഥേസു ആളിബന്ധനത്ഥായ നിക്ഖന്തേസു വസ്സനാകാരം ദസ്സേത്വാ ഗജ്ജിത്വാ വിജ്ജുലതാ നിച്ഛാരേത്വാ തേ ഉസഭാ വിയ അയുജ്ഝിത്വാ അവസ്സിത്വാവ പലായിസ്സന്തി. അയമേതസ്സ വിപാകോ. തുയ്ഹം പന തപ്പച്ചയാ കോചി അന്തരായോ നത്ഥി, അനാഗതം ആരബ്ഭ ദിട്ഠോ സുപിനോ ഏസ, ബ്രാഹ്മണാ പന അത്തനോ ജീവിതവുത്തിം

നിസ്സായ കഥയിംസൂ''തി ഏവം സത്ഥാ സുപിനസ്സ നിപ്ഫത്തിം കഥേത്വാ ആഹ ''ദുതിയം കഥേഹി, മഹാരാജാ''തി.

(൨) ദുതിയാഹം, ഭന്തേ, ഏവം അദ്ദസം - ഖുദ്ദകാ രുക്ഖാ ചേവ ഗച്ഛാ ച പഥവിം ഭിന്ദിത്വാ വിദത്ഥിമത്തമ്പി രതനമത്തമ്പി അനുഗ്ഗന്ത്വാവ പുപ്ഫന്തി ചേവ ഫലന്തി ച. ഇമം ദുതിയം അദ്ദസം, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? മഹാരാജ, ഇമസ്സാപി വിപാകോ ലോകസ്സ പരിഹായനകാലേ മനുസ്സാനം പരിത്തായുകകാലേ ഭവിസ്സതി. അനാഗതസ്മിഞ്ഹി സത്താ തിബ്ബരാഗാ ഭവിസ്സന്തി, അസമ്പത്തവയാവ കുമാരിയോ പുരിസന്തരം ഗന്ത്വാ ഉതുനിയോ ചേവ ഗബ്ഭിനിയോ ച ഹുത്വാ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢിസ്സന്തി. ഖുദ്ദകരുക്ഖാനം പുപ്ഫം വിയ ഹി താസം ഉതുനിഭാവോ, ഫലം വിയ ച പുത്തധീതരോ ഭവിസ്സന്തി. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, തതിയം കഥേഹി, മഹാരാജാതി.

(൩) ഗാവിയോ, ഭന്തേ, തദഹുജാതാനം വച്ഛകാനം ഖീരം പിവന്തിയോ അദ്ദസം. അയം മേ തതിയോ സുപിനോ, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സാപി വിപാകോ അനാഗതേ ഏവ മനുസ്സാനം ജേട്ഠാപചായികകമ്മസ്സ നട്ഠകാലേ ഭവിസ്സതി. അനാഗതസ്മിഞ്ഹി സത്താ മാതാപിതൂസു വാ സസ്സുസസുരേസു വാ ലജ്ജം അനുപട്ഠാപേത്വാ സയമേവ കുടുമ്ബം സംവിദഹന്താവ ഘാസച്ഛാദനമത്തമ്പി മഹല്ലകാനം ദാതുകാമാ ദസ്സന്തി, അദാതുകാമാ ന ദസ്സന്തി. മഹല്ലകാ അനാഥാ അസയംവസീ ദാരകേ ആരാധേത്വാ ജീവിസ്സന്തി തദഹുജാതാനം വച്ഛകാനം ഖീരം പിവന്തിയോ മഹാഗാവിയോ വിയ. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, ചതുത്ഥം കഥേഹി, മഹാരാജാതി.

(൪) ധുരവാഹേ, ഭന്തേ, ആരോഹപരിണാഹസമ്പന്നേ മഹാഗോണേയുഗപരമ്പരായ അയോജേത്വാ തരുണേ ഗോദമ്മേ ധുരേ യോജേന്തേ അദ്ദസം. തേ ധുരം വഹിതും അസക്കോന്താ ഛഡ്ഡേത്വാ അട്ഠംസു, സകടാനി നപ്പവട്ടിംസു. അയം മേ ചതുത്ഥോ സുപിനോ, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സാപി വിപാകോ അനാഗതേ ഏവ അധമ്മികരാജൂനം കാലേ ഭവിസ്സതി. അനാഗതസ്മിഞ്ഹി അധമ്മികകപണരാജാനോ പണ്ഡിതാനം പവേണികുസലാനം കമ്മം നിത്ഥരണസമത്ഥാനം മഹാമത്താനം യസം ന ദസ്സന്തി. ധമ്മസഭായം വിനിച്ഛയട്ഠാനേപി പണ്ഡിതേ വോഹാരകുസലേ മഹല്ലകേ അമച്ചേ ന ഠപേസ്സന്തി, തബ്ബിപരീതാനം പന തരുണതരുണാനം യസം ദസ്സന്തി, തഥാരൂപേ ഏവ വിനിച്ഛയട്ഠാനേ ഠപേസ്സന്തി, തേ രാജകമ്മാനി ചേവ യുത്തായുത്തഞ്ച അജാനന്താ നേവ തം യസം ഉക്ഖിപിതും സക്ഖിസ്സന്തി, ന രാജകമ്മാനി നിത്ഥരിതും. തേ അസക്കോന്താ കമ്മധുരം ഛഡ്ഡേസ്സന്തി, മഹല്ലകാപി പണ്ഡിതാമച്ചാ യസം അലഭന്താ കിച്ചാനി നിത്ഥരിതും സമത്ഥാപി ''കിം അമ്ഹാകം ഏതേഹി, മയം ബാഹിരകാ ജാതാ, അബ്ഭന്തരികാ തരുണദാരകാ ജാനിസ്സന്തീ''തി ഉപ്പന്നാനി കമ്മാനി ന കരിസ്സന്തി, ഏവം സബ്ബഥാപി തേസം രാജൂനം ഹാനിയേവ ഭവിസ്സതി, ധുരം വഹിതും അസമത്ഥാനം വച്ഛദമ്മാനം ധുരേ യോജിതകാലോ വിയ, ധുരവാഹാനഞ്ച മഹാഗോണാനം യുഗപരമ്പരായ അയോജിതകാലോ വിയ ഭവിസ്സതി. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, പഞ്ചമം കഥേഹി, മഹാരാജാതി.

(൫) ഭന്തേ, ഏകം ഉഭതോമുഖം അസ്സം അദ്ദസം, തസ്സ ദ്വീസു പസ്സേസു യവസം ദേന്തി, സോ ദ്വീഹി മുഖേഹി ഖാദതി. അയം മേ പഞ്ചമോ

സുപിനോ, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സാപി അനാഗതേ അധമ്മികരാജകാലേയേവ വിപാകോ ഭവിസ്സതി. അനാഗതസ്മിഞ്ഹി അധമ്മികാ ബാലരാജാനോ അധമ്മികേ ലോലമനുസ്സേ വിനിച്ഛയേ ഠപേസ്സന്തി, തേ പാപപുഞ്ഞേസു അനാദരാ ബാലാ സഭായം നിസീദിത്വാ വിനിച്ഛയം ദേന്താ ഉഭിന്നമ്പി അത്ഥപച്ചത്ഥികാനം ഹത്ഥതോ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ ഖാദിസ്സന്തി അസ്സോ വിയ ദ്വീഹി മുഖേഹി യവസം. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, ഛട്ഠം കഥേഹി, മഹാരാജാതി.

(ന്ത) ഭന്തേ, മഹാജനോ സതസഹസ്സഗ്ഘനികം സുവണ്ണപാതിം സമ്മജ്ജിത്വാ "ഇധ പസ്സാവം കരോഹീ"തി ഏകസ്സ ജരസിങ്ഗാലസ്സ ഉപനാമേസി, തം തത്ഥ പസ്സാവം കരോന്തം അദ്ദസം. അയം മേ ഛട്ഠോ സുപിനോ, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സാപി വിപാകോ അനാഗതേയേവ ഭവിസ്സതി. അനാഗതസ്മിഞ്ഹി അധമ്മികാ വിജാതിരാജാനോ ജാതിസമ്പന്നാനം കുലപുത്താനം ആസങ്കായ യസം ന ദസ്സന്തി, അകുലീനാനംയേവ ദസ്സന്തി. ഏവം മഹാകുലാനി ദുഗ്ഗതാനി ഭവിസ്സന്തി, ലാമകകുലാനി ഇസ്സരാനി. തേ ച കുലീനപുരിസാ ജീവിതും അസക്കോന്താ "ഇമേ നിസ്സായ ജീവിസ്സാമാ"തി അകുലീനാനം ധീതരോ ദസ്സന്തി, ഇതി താസം കുലധീതാനം അകുലീനേഹി സദ്ധിം സംവാസോ ജരസിങ്ഗാലസ്സ സുവണ്ണപാതിയം പസ്സാവകരണസദിസോ ഭവിസ്സതി. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, സത്തമം കഥേഹീതി.

(൭) ഭന്തേ, ഏകോ പുരിസോ രജ്ജും വട്ടേത്വാ വട്ടേത്വാ പാദമൂലേ നിക്ഖിപതി, തേന നിസിന്നപീഠസ്സ ഹേട്ഠാ സയിതാ ഏകാ ഛാതസിങ്ഗാലീ തസ്സ അജാനന്തസ്സേവ തം ഖാദതി, ഏവാഹം അദ്ദസം. അയം മേ സത്തമോ സുപിനോ, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സാപി അനാഗതേയേവ വിപാകോ ഭവിസ്സതി. അനാഗതസ്മിഞ്ഹി ഇത്ഥിയോ പുരിസലോലാ സുരാലോലാ അലങ്കാരലോലാ വിസിഖാലോലാ ആമിസലോലാ ഭവിസ്സന്തി ദുസ്സീലാ ദുരാചാരാ, താ സാമികേഹി കസിഗോരക്ഖാദീനി കമ്മാനി കത്വാ കിച്ഛേന കസിരേന സമ്ഭതം ധനം ജാരേഹി സദ്ധിം സുരം പിവന്തിയോ മാലാഗന്ധവിലേപനം ധാരയമാനാ അന്തോഗേഹേ അച്ചായികമ്പി കിച്ചം അനോലോകേത്വാ ഗേഹേ പരിക്ഖേപസ്സ ഉപരിഭാഗേനപി ഛിദ്ദട്ഠാനേഹിപി ജാരേ ഉപധാരയമാനാ സ്വേ വപിതബ്ബയുത്തകം ബീജമ്പി കോട്ടേത്വാ യാഗുഭത്തഖജ്ജകാദീനി സമ്പാദേത്വാ ഖാദമാനാ വിലുമ്പിസ്സന്തി ഹേട്ഠാപീഠകേ നിപന്നഛാതസിങ്ഗാലീ വിയ വട്ടേത്വാ വട്ടേത്വാ പാദമൂലേ നിക്ഖിത്തരജ്ജും. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, അട്ഠമം കഥേഹീതി.

(വ്വ) ഭന്തേ, രാജദ്വാരേ ബഹൂഹി തുച്ഛകുമ്ഭേഹി പരിവാരേത്വാ ഠപിതം ഏകം മഹന്തം പൂരിതകുമ്ഭം അദ്ദസം. ചത്താരോപി പന വണ്ണാ ചതൂഹി ദിസാഹി ചതൂഹി അനുദിസാഹി ച ഘടേഹി ഉദകം ആഹരിത്വാ ആഹരിത്വാ പൂരിതകുമ്ഭമേവ പൂരേന്തി, പൂരിതപൂരിതം ഉദകം ഉത്തരിത്വാ പലായതി, തേപി പുനപ്പുനം തത്ഥേവ ഉദകം ആസിഞ്ചന്തി, തുച്ഛകുമ്ഭേ പന ഓലോകേന്താപി നത്ഥി. അയം മേ അട്ഠമോ സുപിനോ, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സാപി അനാഗതേയേവ വിപാകോ ഭവിസ്സതി. അനാഗതസ്മിഞ്ഹി ലോകോ പരിഹായിസ്സതി, രട്ഠം നിരോജം ഭവിസ്സതി, രാജാനോ ദുഗ്ഗതാ കപണാ ഭവിസ്സന്തി. യോ ഇസ്സരോ ഭവിസ്സതി, തസ്സ ഭണ്ഡാഗാരേ സതസഹസ്സമത്താ കഹാപണാ ഭവിസ്സന്തി, തേ ഏവം ദുഗ്ഗതാ സബ്ബേ ജാനപദേ അത്തനോവ കമ്മേ കാരേസ്സന്തി, ഉപദ്ദുതാ മനുസ്സാ സകേ

കമ്മന്തേ ഛഡ്ഡേത്വാ രാജൂനഞ്ഞേവ അത്ഥായ പുബ്ബണ്ണാപരണ്ണാനി വപന്താ രക്ഖന്താ ലായന്താ മദ്ദന്താ പവേസേന്താ ഉച്ഛുഖേത്താനി കരോന്താ യന്താനി കരോന്താ യന്താനി വാഹേന്താ ഫാണിതാദീനി പചന്താ പുപ്ഫാരാമേ ച ഫലാരാമേ ച കരോന്താ തത്ഥ തത്ഥ നിപ്ഫന്നാനി പുബ്ബണ്ണാദീനി ആഹരിത്വാ രഞ്ഞോ കോട്ഠാഗാരമേവ പൂരേസ്സന്തി, അത്തനോ ഗേഹേസു തുച്ഛകോട്ഠേ ഓലോകേന്താപി ന ഭവിസ്സന്തി, തുച്ഛകുമ്ഭേ അനോലോകേത്വാ പൂരിതകുമ്ഭേ പൂരണസദിസമേവ ഭവിസ്സതി. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, നവമം കഥേഹീതി.

(൯) ഭന്തേ, ഏകം പഞ്ചവണ്ണപദുമസഞ്ഛന്നം ഗമ്ഭീരം സബ്ബതോ തിത്ഥം പോക്ഖരണിം അദ്ദസം. സമന്തതോ ദ്വിപദചതുപ്പദാ ഓതരിത്വാ തത്ഥ പാനീയം പിവന്തി. തസ്സാ മജ്ഝേ ഗമ്ഭീരട്ഠാനേ ഉദകം ആവിലം, തീരപ്പദേസേസു ദ്വിപദചതുപ്പദാനം അക്കമട്ഠാനേ അച്ഛം വിപ്പസന്നം അനാവിലം. ഏവാഹം അദ്ദസം. അയം മേ നവമോ സുപിനോ, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സാപി അനാഗതേയേവ വിപാകോ ഭവിസ്സതി. അനാഗതസ്മിഞ്ഹി രാജാനോ അധമ്മികാ ഭവിസ്സന്തി, ഛന്ദാദിവസേന അഗതിം ഗച്ഛന്താ രജ്ജം കാരേസ്സന്തി, ധമ്മേന വിനിച്ഛയം നാമ ന ദസ്സന്തി, ലഞ്ജവിത്തകാ ഭവിസ്സന്തി ധനലോലാ, രട്ഠവാസികേസു നേസം ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയാ നാമ ന ഭവിസ്സന്തി, കക്ഖളാ ഫരുസാ ഉച്ഛുയന്തേ ഉച്ഛുഗണ്ഠികാ വിയ മനുസ്സേ പീളേന്താ നാനപ്പകാരേന ബലിം ഉപ്പാദേന്താ ധനം ഗണ്ഹിസ്സന്തി. മനുസ്സാ ബലിപീളിതാ കിഞ്ചി ദാതും അസക്കോന്താ ഗാമനിഗമാദയോ ഛഡ്ഡേത്വാ പച്ചന്തം ഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേസ്സന്തി, മജ്ഝിമജനപദോ സുഞ്ഞോ ഭവിസ്സതി, പച്ചന്തോ ഘനവാസോ സേയ്യഥാപി പോക്ഖരണിയാ മജ്ഝേ ഉദകം ആവിലം പരിയന്തേ വിപ്പസന്നം. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, ദസമം കഥേഹീതി.

(൧൦) ഭന്തേ, ഏകിസ്സായേവ കുമ്ഭിയാ പച്ചമാനം ഓദനം അപാകം അദ്ദസം ''അപാക''ന്തി വിചാരേത്വാ വിഭജിത്വാ ഠപിതം വിയ തീഹാകാരേഹി പച്ചമാനം, ഏകസ്മിം പസ്സേ അതികിലിന്നോ ഹോതി, ഏകസ്മിം ഉത്തണ്ഡുലോ, ഏകസ്മിം സുപക്കോതി. അയം മേ ദസമോ സുപിനോ, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സാപി അനാഗതേയേവ വിപാകോ ഭവിസ്സതി. അനാഗതസ്മിഞ്ഹി രാജാനോ അധമ്മികാ ഭവിസ്സന്തി, തേസു അധമ്മികേസു രാജയുത്താപി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാപി നേഗമജാനപദാപീതി സമണബ്രാഹ്മണേ ഉപാദായ സബ്ബേ മനുസ്സാ അധമ്മികാ ഭവിസ്സന്തി, തതോ തേസം ആരക്ഖദേവതാ, ബലിപടിഗ്ഗാഹികാ ദേവതാ, രുക്ഖദേവതാ, ആകാസട്ഠദേവതാതി ഏവം ദേവതാപി അധമ്മികാ ഭവിസ്സന്തി. അധമ്മികരാജൂനഞ്ച രജ്ജേ വാതാ വിസമാ ഖരാ വായിസ്സന്തി, തേ ആകാസട്ഠവിമാനാനി കമ്പേസ്സന്തി, തേസു കമ്പിതേസു ദേവതാ കുപിതാ ദേവം വസ്സിതും ന ദസ്സന്തി, വസ്സമാനോപി സകലരട്ഠേ ഏകപ്പഹാരേന ന വസ്സിസ്സതി, വസ്സമാനോപി സബ്ബത്ഥ കസികമ്മസ്സ വാ വപ്പകമ്മസ്സ വാ ഉപകാരകോ ഹുത്വാ ന വസ്സിസ്സതി. യഥാ ച രട്ഠേ, ഏവം ജനപദേപി ഗാമേപി ഏകതളാകേപി ഏകസരേപി ഏകപ്പഹാരേനേവ ന വസ്സിസ്സതി, തളാകസ്സ ഉപരിഭാഗേ വസ്സന്തോ ഹേട്ഠാഭാഗേ ന വസ്സിസ്സതി, ഹേട്ഠാ വസ്സന്തോ ഉപരി ന വസ്സിസ്സതി. ഏകസ്മിം ഭാഗേ സസ്സം അതിവസ്സേന നസ്സിസ്സതി, ഏകസ്മിം അവസ്സനേന മിലായിസ്സതി, ഏകസ്മിം സമ്മാ വസ്സമാനോ സമ്പാദേസ്സതി. ഏവം

ഏകസ്സ രഞ്ഞോ രജ്ജേ വുത്തസസ്സാ തിപ്പകാരാ ഭവിസ്സന്തി ഏകകുമ്ഭിയാ ഓദനോ വിയ. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, ഏകാദസമം കഥേഹീതി.

(൧൨) ഭന്തേ, സതസഹസ്സഗ്ഘനികം ചന്ദനസാരം പൂതിതക്കേന വിക്കിണന്തേ അദ്ദസം. അയം മേ ഏകാദസമോ സുപിനോ, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സാപി അനാഗതേയേവ മയ്ഹം സാസനേ പരിഹായന്തേ വിപാകോ ഭവിസ്സതി. അനാഗതസ്മിഞ്ഹി പച്ചയലോലാ അലജ്ജീ ഭിക്ഖൂ ബഹൂ ഭവിസ്സന്തി, തേ മയാ പച്ചയലോലുപ്പം നിമ്മഥേത്വാ കഥിതധമ്മദേസനം ചീവരാദിചതുപച്ചയഹേതു പരേസം ദേസേസ്സന്തി, പച്ചയേഹി മുച്ഛിതാ നിസ്സരണപക്ഖേ ഠിതാ നിബ്ബാനാഭിമുഖം കത്വാ ദേസേതും ന സക്ഖിസ്സന്തി, കേവലം "പദബ്യഞ്ജനസമ്പത്തിഞ്ചേവ മധുരസദ്ദഞ്ച സുത്വാ മഹഗ്ഘാനി ചീവരാദീനി ദസ്സന്തി" ഇച്ചേവം ദേസേസ്സന്തി. അപരേ അന്തരവീഥിചതുക്കരാജദ്വാരാദീസു നിസീദിത്വാ കഹാപണഅഡ്ഢകഹാപണപാദമാസകരൂപാദീനിപി നിസ്സായ ദേസേസ്സന്തി. ഇതി മയാ നിബ്ബാനഗ്ഘനകം കത്വാ ദേസിതം ധമ്മം ചതുപച്ചയത്ഥായ ചേവ കഹാപണഡ്ഢകഹാപണാദീനം അത്ഥായ ച വിക്കിണിത്വാ ദേസേന്താ സതസഹസ്സഗ്ഘനകം ചന്ദനസാരം പൂതിതക്കേന വിക്കിണന്താ വിയ ഭവിസ്സന്തി. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, ദ്വാദസമം കഥേഹീതി.

(൧൩) ഭന്തേ, തുച്ഛലാബൂനി ഉദകേ സീദന്താനി അദ്ദസം, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സപി അനാഗതേ അധമ്മികരാജകാലേ ലോകേ വിപരിവത്തന്തേയേവ വിപാകോ ഭവിസ്സതി. തദാ ഹി രാജാനോ ജാതിസമ്പന്നാനം കുലപുത്താനം യസം ന ദസ്സന്തി, അകുലീനാനംയേവ ദസ്സന്തി, തേ ഇസ്സരാ ഭവിസ്സന്തി, ഇതരേ ദലിദ്ദാ. രാജസമ്മുഖേപി രാജദ്വാരേപി അമച്ചസമ്മുഖേപി വിനിച്ഛയട്ഠാനേപി തുച്ഛലാബുസദിസാനം അകുലീനാനംയേവ കഥാ ഓസീദിത്വാ ഠിതാ വിയ നിച്ചലാ സുപ്പതിട്ഠിതാ ഭവിസ്സതി. സങ്ഘസന്നിപാതേസുപി സങ്ഘകമ്മഗണകമ്മട്ഠാനേസു ചേവ പത്തചീവരപരിവേണാദിവിനിച്ഛയട്ഠാനേസു ച ദുസ്സീലാനം പാപപുഗ്ഗലാനംയേവ കഥാ നിയ്യാനികാ ഭവിസ്സതി, ന ലജ്ജിഭിക്ഖൂനന്തി ഏവം സബ്ബഥാപി തുച്ഛലാബുസീദനകാലോ വിയ ഭവിസ്സതി. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, തേരസമം കഥേഹീതി.

(൧൪) ഭന്തേ, മഹന്തമഹന്താ കൂടാഗാരപ്പമാണാ ഘനസിലാ നാവാ വിയ ഉദകേ പ്ലവമാനാ അദ്ദസം, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സപി താദിസേയേവ കാലേ വിപാകോ ഭവിസ്സതി. തദാ ഹി അധമ്മികരാജാനോ അകുലീനാനം യസം ദസ്സന്തി, തേ ഇസ്സരാ ഭവിസ്സന്തി, കുലീനാ ദുഗ്ഗതാ. തേസു ന കേചി ഗാരവം കരിസ്സന്തി, ഇതരേസുയേവ കരിസ്സന്തി. രാജസമ്മുഖേ വാ അമച്ചസമ്മുഖേ വാ വിനിച്ഛയട്ഠാനേ വാ വിനിച്ഛയകുസലാനം ഘനസിലാസദിസാനം കുലപുത്താനം കഥാ ന ഓഗാഹിത്വാ പതിട്ഠഹിസ്സതി. തേസു കഥേന്തേസു "കിം ഇമേ കഥേന്തീ"തി ഇതരേ പരിഹാസമേവ കരിസ്സന്തി. ഭിക്ഖുസന്നിപാതേസുപി വുത്തപ്പകാരേസു ഠാനേസു നേവ പേസലേ ഭിക്ഖൂ ഗരുകാതബ്ബേ മഞ്ഞിസ്സന്തി, നാപി തേസം കഥാ പരിയോഗാഹിത്വാ പതിട്ഠഹിസ്സതി, സിലാനം പ്ലവനകാലോ വിയ ഭവിസ്സതി. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, ചുദ്ദസമം കഥേഹീതി.

(൧൪) ഭന്തേ , ഖുദ്ദകമധുകപുപ്ഫപ്പമാണാ മണ്ഡൂകിയോ മഹന്തമഹന്തേ കണ്ഹസപ്പേ വേഗേന അനുബന്ധിത്വാ ഉപ്പലനാളേ വിയ ഛിന്ദിത്വാ ഛിന്ദിത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ ഗിലന്തിയോ അദ്ദസം, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സപി ലോകേ പരിഹായന്തേ അനാഗതേ ഏവ വിപാകോ ഭവിസ്സതി. തദാ ഹി മനുസ്സാ തിബ്ബരാഗജാതികാ കിലേസാനുവത്തകാ ഹുത്വാ തരുണതരുണാനം അത്തനോ ഭരിയാനം വസേ വത്തിസ്സന്തി, ഗേഹേ ദാസകമ്മകരാദയോപി ഗോമഹിംസാദയോപി ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണമ്പി സബ്ബം താസഞ്ഞേവ ആയത്തം ഭവിസ്സതി. ''അസുകം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം വാ പരിച്ഛദാദിജാതം വാ കഹ''ന്തി വുത്തേ ''യത്ഥ വാ തത്ഥ വാ ഹോതു, കിം തുയ്ഹിമിനാ ബ്യാപാരേന, ത്വം മയ്ഹം ഘരേ സന്തം വാ അസന്തം വാ ജാനിതുകാമോ ജാതോ''തി വത്വാ നാനപ്പകാരേഹി അക്കോസിത്വാ മുഖസത്തീഹി കോട്ടേത്വാ ദാസചേടകേ വിയ അത്തനോ വസേ കത്വാ അത്തനോ ഇസ്സരിയം പവത്തേസ്സന്തി. ഏവം മധുകപുപ്ഫപ്പമാണാനം മണ്ഡൂകപോതികാനം ആസീവിസേ കണ്ഹസപ്പേ ഗിലനകാലോ വിയ ഭവിസ്സതി. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, പന്നരസമം കഥേഹീതി.

(൧൬) ഭന്തേ, ദസഹി അസദ്ധമ്മേഹി സമന്നാഗതം ഗാമഗോചരം കാകം കഞ്ചനവണ്ണതായ ''സുവണ്ണാ''തി ലദ്ധനാമേ സുവണ്ണരാജഹംസേ പരിവാരേന്തേ അദ്ദസം, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സാപി അനാഗതേ ദുബ്ബലരാജകാലേയേവ വിപാകോ ഭവിസ്സതി. അനാഗതസ്മിഞ്ഹി രാജാനോ ഹത്ഥിസിപ്പാദീസു അകുസലാ യുദ്ധേസു അവിസാരദാ ഭവിസ്സന്തി, തേ അത്തനോ രജ്ജവിപത്തിം ആസങ്കമാനാ സമാനജാതികാനം കുലപുത്താനം ഇസ്സരിയം അദത്വാ അത്തനോ പാദമൂലികന്ഹാപകകപ്പകാദീനം ദസ്സന്തി, ജാതിഗോത്തസമ്പന്നാ കുലപുത്താ രാജകുലേ പതിട്ഠം അലഭമാനാ ജീവികം കപ്പേതും അസമത്ഥാ ഹുത്വാ ഇസ്സരിയേ ഠിതേ ജാതിഗോത്തഹീനേ അകുലീനേ ഉപട്ഠഹന്താ വിചരിസ്സന്തി, സുവണ്ണരാജഹംസേഹി കാകസ്സ പരിവാരിതകാലോ വിയ ഭവിസ്സതി. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി, സോളസമം കഥേഹീതി.

(൧൬) ഭന്തേ, പുബ്ബേ ദീപിനോ ഏളകേ ഖാദന്തി, അഹം പന ഏളകേ ദീപിനോ അനുബന്ധിത്വാ മുരുമുരൂതി ഖാദന്തേ അദ്ദസം. അഥഞ്ഞേ തസാ വകാ ഏളകേ ദൂരതോവ ദിസ്വാ തസിതാ താസപ്പത്താ ഹുത്വാ ഏളകാനം ഭയാപലായിത്വാ ഗുമ്ബഗഹനാദീനി പവിസിത്വാ നിലീയിംസു, ഏവാഹം അദ്ദസം, ഇമസ്സ കോ വിപാകോതി? ഇമസ്സപി അനാഗതേ അധമ്മികരാജകാലേയേവ വിപാകോ ഭവിസ്സതി. തദാ ഹി അകുലീനാ രാജവല്ലഭാ ഇസ്സരാ ഭവിസ്സന്തി, കുലീനാ അപഞ്ഞാതാ ദുഗ്ഗതാ. തേ രാജവല്ലഭാ രാജാനം അത്തനോ കഥം ഗാഹാപേത്വാ വിനിച്ഛയട്ഠാനാദീസു ബലവന്തോ ഹുത്വാ കുലീനാനം പവേണിആഗതാനി ഖേത്തവത്ഥാദീനി ''അമ്ഹാകം സന്തകാനി ഏതാനീ''തി അഭിയുഞ്ജിത്വാ തേസു ''ന തുമ്ഹാകം, അമ്ഹാക''ന്തി ആഗന്ത്വാ വിനിച്ഛയട്ഠാനാദീസു വിവദന്തേസു വേത്തലതാദീഹി പഹരാപേത്വാ ഗീവായം ഗഹേത്വാ അപകഡ്ഢാപേത്വാ ''അത്തനോ പമാണം ന ജാനാഥ, അമ്ഹേഹി സദ്ധിം വിവദഥ, ഇദാനി വോ രഞ്ഞോ കഥേത്വാ ഹത്ഥപാദച്ഛേദനാദീനി കാരേസ്സാമാ''തി സന്തജ്ജേസ്സന്തി. തേ തേസം ഭയേന അത്തനോ സന്തകാനി വത്ഥൂനി ''തുമ്ഹാകംയേവേതാനി ഗണ്ഹഥാ''തി നിയ്യാദേത്വാ അത്തനോ ഗേഹാനി പവിസിത്വാ ഭീതാ നിപജ്ജിസ്സന്തി. പാപഭിക്ഖൂപി പേസലേ ഭിക്ഖൂ യഥാരുചി വിഹേഠേസ്സന്തി, തേ പേസലാ

ഭിക്ഖൂ പടിസരണം അലഭമാനാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഗഹനട്ഠാനേസു നിലീയിസ്സന്തി. ഏവം ഹീനജച്ചേഹി ചേവ പാപഭിക്ഖൂഹി ച ഉപദ്ദുതാനം ജാതിമന്തകുലപുത്താനഞ്ചേവ പേസലഭിക്ഖൂനഞ്ച ഏളകാനം ഭയേന തസവകാനം പലായനകാലോ വിയ ഭവിസ്സതി. ഇതോനിദാനമ്പി തേ ഭയം നത്ഥി. അയമ്പി ഹി സുപിനോ അനാഗതംയേവ ആരബ്ഭ ദിട്ഠോ. ബ്രാഹ്മണാ പന ന ധമ്മസുധമ്മതായ തയി സിനേഹേന കഥയിംസു, "ബഹുധനം ലഭിസ്സാമാ"തി ആമിസാപേക്ഖതായ ജീവിതവുത്തിം നിസ്സായ കഥയിംസൂതി.

ഏവം സത്ഥാ സോളസന്നം മഹാസുപിനാനം നിപ്ഫത്തിം കഥേത്വാ "ന ഖോ, മഹാരാജ, ഏതരഹി ത്വഞ്ഞേവ ഇമേ സുപിനേ അദ്ദസ, പോരാണകരാജാനോപി അദ്ദസംസു. ബ്രാഹ്മണാപി നേസം ഏവമേവ ഇമേ സുപിനേ ഗഹേത്വാ യഞ്ഞമത്ഥകേ ഖിപിംസു, തതോ പണ്ഡിതേഹി ദിന്നനയേന ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം പുച്ഛിംസു. പോരാണകാ പണ്ഡിതാപി നേസം ഇമേ സുപിനേ കഥേന്താ ഇമിനാവ നിയാമേന കഥേസു"ന്തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ചേവ സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഹിമവന്തപ്പദേസേ ഝാനകീളം കീളന്തോ വിഹരതി. തദാ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ ഇമിനാവ നിയാമേന ഇമേ സുപിനേ ദിസ്വാ ബ്രാഹ്മണേ പുച്ഛി. ബ്രാഹ്മണാ ഏവമേവ യഞ്ഞം യജിതും ആരഭിംസു. തേസു പുരോഹിതസ്സ അന്തേവാസികമാണവോ പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ ആചരിയം ആഹ - "ആചരിയ, തുമ്ഹേഹി മയം തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹാപിതാ, നനു തേസു ഏകം മാരേത്വാ ഏകസ്സ സോത്ഥികമ്മസ്സ കാരണം നാമ നത്ഥീ"തി. താത, ഇമിനാ ഉപായേന അമ്ഹാകം ബഹുധനം ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ത്വം പന രഞ്ഞോ ധനം രക്ഖിതുകാമോ മഞ്ഞേതി. മാണവോ "തേന ഹി, ആചരിയ, തുമ്ഹേ തുമ്ഹാകം കമ്മം കരോഥ, അഹം തുമ്ഹാകം സന്തികേ കിം കരിസ്സാമീ"തി വിചരന്തോ രഞ്ഞോ ഉയ്യാനം അഗമാസി.

തം ദിവസമേവ ബോധിസത്തോപി തം കാരണം ഞത്വാ "അജ്ജ മയി മനുസ്സപഥം ഗതേ മഹാജനസ്സ ബന്ധനാ മോക്ഖോ ഭവിസ്സതീ"തി ആകാസേന ഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേ ഓതരിത്വാ സുവണ്ണപടിമാ വിയ മങ്ഗലസിലാതലേ നിസീദി. മാണവോ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ പടിസന്ഥാരമകാസി. ബോധിസത്തോപി തേന സദ്ധിം മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ "കിം നു ഖോ, മാണവ, രാജാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതീ"തി പുച്ഛി. "ഭന്തേ, രാജാ നാമ ധമ്മികോ, അപിച ഖോ തം ബ്രാഹ്മണാ അതിത്ഥേ പക്ഖന്ദാപേ"ന്തി. രാജാ സോളസ സുപിനേ ദിസ്വാ ബ്രാഹ്മണാനം ആരോചേസി. ബ്രാഹ്മണാ "യഞ്ഞം യജിസ്സാമാ"തി ആരദ്ധാ. കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, "അയം നാമ ഇമേസം സുപിനാനം നിപ്ഫത്തീ"തി രാജാനം സഞ്ഞാപേത്വാ തുമ്ഹാകം മഹാജനം ഭയാ മോചേതും ന വട്ടതീതി. മയം ഖോ, മാണവ, രാജാനം ന ജാനാമ, രാജാപി അമ്ഹേ ന ജാനാതി. സചേ പന ഇധാഗന്ത്വാ പുച്ഛേയ്യ, കഥേയ്യാമസ്സ മയന്തി. മാണവോ "അഹം, ഭന്തേ, തം ആനേസ്സാമി, തുമ്ഹേ മമാഗമനം ഉദിക്ഖന്താ മുഹുത്തം നിസീദഥാ"തി ബോധിസത്തം പടിജാനാപേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ "മഹാരാജ, ഏകോ ആകാസചാരികോ താപസോ തുമ്ഹാകം ഉയ്യാനേ ഓതരിത്വാ 'തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠസുപിനാനം നിപ്ഫത്തിം കഥേസ്സാമീ'തി തുമ്ഹേ പക്കോസതീ"തി ആഹ.

രാജാ തസ്സ കഥം സുത്വാ താവദേവ മഹന്തേന പരിവാരേന ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ താപസം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ പുച്ഛി "തുമ്ഹേ കിര, ഭന്തേ, മയാ ദിട്ഠസുപിനാനം നിപ്ഫത്തിം ജാനാഥാ"തി? "ആമ, മഹാരാജാ"തി. "തേന ഹി കഥേഥാ"തി. "കഥേമി, മഹാരാജ, യഥാദിട്ഠേ താവ സുപിനേ മം സാവേഹീ"തി. "സാധു, ഭന്തേ"തി രാജാ -

൭൭."ഉസഭാ രുക്ഖാ ഗാവിയോ ഗവാ ച,
അസ്സോ കംസോ സിങ്ഗാലീ ച കുമ്ഭോ;
പോക്ഖരണീ ച അപാകചന്ദനം.

"ലാബൂനി സീദന്തി സിലാ പ്ലവന്തി, മണ്ഡൂകിയോ കണ്ഹസപ്പേ ഗിലന്തി;
കാകം സുവണ്ണാ പരിവാരയന്തി, തസാ വകാ ഏളകാനം ഭയാ ഹീ"തി.
-

വത്വാ പസേനദിരഞ്ഞാ കഥിതനിയാമേനേവ സുപിനേ കഥേസി.

ബോധിസത്തോപി തേസം ഇദാനി സത്ഥാരാ കഥിതനിയാമേനേവ വിത്ഥാരതോ നിപ്ഫത്തിം കഥേത്വാ പരിയോസാനേ സയം ഇദം കഥേസി -

"വിപരിയാസോ വത്തതി നയിധ മത്ഥീ"തി;

തത്രായമത്ഥോ - അയം, മഹാരാജ, ഇമേസം സുപിനാനം നിപ്ഫത്തി. യം പനേതം തേസം പടിഘാതത്ഥായ യഞ്ഞകമ്മം വത്തതി, തം **വിപരിയാസോ വത്തതി** വിപരീതതോ വത്തതി, വിപല്ലാസേന വത്തതീതി വുത്തം ഹോതി. കിംകാരണാ? ഇമേസഞ്ഹി നിപ്ഫത്തി നാമ ലോകസ്സ വിപരിവത്തനകാലേ, അകാരണസ്സ കാരണന്തി ഗഹണകാലേ, കാരണസ്സ അകാരണന്തി ഛഡ്ഡനകാലേ, അഭൂതസ്സ ഭൂതന്തി ഗഹണകാലേ, ഭൂതസ്സ അഭൂതന്തി ജഹനകാലേ, അലജ്ജീനം ഉസ്സന്നകാലേ, ലജ്ജീനഞ്ച പരിഹീനകാലേ ഭവിസ്സതി. **നയിധ മത്ഥീ**തി ഇദാനി പന തവ വാ മമ വാ കാലേ ഇധ ഇമസ്മിം പുരിസയുഗേ വത്തമാനേ ഏതേസം നിപ്ഫത്തി നത്ഥി. തസ്മാ ഏതേസം പടിഘാതായ വത്തമാനം യഞ്ഞകമ്മം വിപല്ലാസേന വത്തതി, അലം തേന. നത്ഥി തേ ഇതോനിദാനം ഭയം വാ ഛമ്ഭിതത്തം വാതി മഹാപുരിസോ രാജാനം സമസ്സാസേത്വാ മഹാജനം ബന്ധനാ മോചേത്വാ പുന ആകാസേ ഠത്വാ രഞ്ഞോ ഓവാദം ദത്വാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ "ഇതോ പട്ഠായ, മഹാരാജ, ബ്രാഹ്മണേഹി സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ പസുഘാതയഞ്ഞം മാ യജീ"തി ധമ്മം ദേസേത്വാ ആകാസേനേവ അത്തനോ വസനട്ഠാനം അഗമാസി. രാജാപി തസ്സ ഓവാദേ ഠിതോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "സുപിനപച്ചയാ തേ ഭയം നത്ഥി, ഹരേതം യഞ്ഞ"ന്തി യഞ്ഞം ഹാരേത്വാ മഹാജനസ്സ ജീവിതദാനം ദത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, മാണവോ സാരിപുത്തോ, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

പരിനിബ്ബുതേ പന ഭഗവതി സങ്ഗീതികാരകാ "ഉസഭാ"തിആദീനി തീണി പദാനി അട്ഠകഥം ആരോപേത്വാ "ലാബൂനീ"തിആദീനി ചത്താരി പദാനി ഏകം ഗാഥം കത്വാ ഏകകനിപാതപാളിം ആരോപേസുന്തി.

[൭൮] ൮. ഇല്ലിസജാതകവണ്ണനാ

ഉഭോ ഖഞ്ജാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മച്ഛരിയകോസിയസേട്ഠിം ആരബ്ഭ കഥേസി. രാജഗഹനഗരസ്സ കിര അവിദൂരേ സക്കാരം നാമ നിഗമോ അഹോസി, തത്ഥേകോ മച്ഛരിയകോസിയോ നാമ സേട്ഠി അസീതികോടിവിഭവോ പടിവസതി. സോ തിണഗ്ഗേന തേലബിന്ദുമത്തമ്പി നേവ പരേസം ദേതി, ന അത്തനാ പരിഭുഞ്ജതി. ഇതി തസ്സ തം വിഭവജാതം നേവ പുത്തദാരാദീനം, ന സമണബ്രാഹ്മണാനം അത്ഥം അനുഭോതി, രക്ഖസപരിഗ്ഗഹിതപോക്ഖരണീ വിയ അപരിഭോഗം തിട്ഠതി.

സത്ഥാ ഏകദിവസം പച്ചൂസസമയേ മഹാകരുണാസമാപത്തിതോ വുട്ഠായ സകലലോകധാതുയം ബോധനേയ്യബന്ധവേ ഓലോകേന്തോ പഞ്ചചത്താലീസയോജനമത്ഥകേ വസന്തസ്സ തസ്സ സേട്ഠിനോ സപജാപതികസ്സ സോതാപത്തിഫലസ്സ ഉപനിസ്സയം അദ്ദസ. തതോ പുരിമദിവസേ പന രാജാനം ഉപട്ഠാതും രാജഗേഹം ഗന്ത്വാ രാജൂപട്ഠാനം കത്വാ ആഗച്ഛന്തോ ഏകം ഛാതജ്ഝത്തം ജനപദമനുസ്സം കുമ്മാസപൂരം കപല്ലപൂവം ഖാദന്തം ദിസ്വാ തത്ഥ പിപാസം ഉപ്പാദേത്വാ അത്തനോ ഘരം ഗന്ത്വാ ചിന്തേസി "സചാഹം 'കപല്ലപൂവം ഖാദിതുകാമോമ്ഹീ'തി വക്ഖാമി, ബഹൂ മയാ സദ്ധിം ഖാദിതുകാമാ ഭവിസ്സന്തി, ഏവം മേ ബഹൂനി തണ്ഡുലസപ്പിമധുഫാണിതാദീനി പരിക്ഖയം ഗമിസ്സന്തി, ന കസ്സചി കഥേസ്സാമീ"തി തണ്ഹം അധിവാസേന്തോ വിചരതി. സോ ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ ഉപ്പണ്ഡുപണ്ഡുകജാതോ ധമനിസന്ഥതഗത്തോ ജാതോ . തതോ തണ്ഹം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ മഞ്ചകം ഉപഗൂഹിത്വാ നിപജ്ജി. ഏവംഗതോപി ധനഹാനിഭയേന കസ്സചി കിഞ്ചി ന കഥേസി.

അഥ നം ഭരിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ പിട്ഠിം പരിമജ്ജിത്വാ "കിം തേ സാമി, അഫാസുക"ന്തി പുച്ഛി. "ന മേ കിഞ്ചി അഫാസുകം അത്ഥീ"തി. "കിം നു ഖോ തേ രാജാ കുപിതോ"തി? "രാജാപി മേ ന കുപ്പതീ"തി. "അഥ കിം തേ പുത്തധീതാഹി വാ ദാസകമ്മകരാദീഹി വാ കിഞ്ചി അമനാപം കതം അത്ഥീ"തി? "ഏവരൂപമ്പി നത്ഥീ"തി. "കിസ്മിഞ്ചി പന തേ തണ്ഹാ അത്ഥീ"തി? ഏവം വുത്തേപി ധനഹാനിഭയേന കിഞ്ചി അവത്വാ നിസ്സദ്ദോവ നിപജ്ജി. അഥ നം ഭരിയാ "കഥേഹി, സാമി, കിസ്മിം തേ തണ്ഹാ"തി ആഹ. സോ വചനം പരിഗിലന്തോ വിയ "അത്ഥി മേ ഏകാ തണ്ഹാ"തി ആഹ. "കിം തണ്ഹാ, സാമീ"തി? "കപല്ലപൂവം ഖാദിതുകാമോമ്ഹീ"തി. "അഥ കിമത്ഥം ന കഥേസി, കിം ത്വം ദലിദ്ദോ, ഇദാനി സകലസക്കാരനിഗമവാസീനം പഹോനകേ കപല്ലപൂവേ പചിസ്സാമീ"തി? "കിം തേ ഏതേഹി, തേ അത്തനോ കമ്മം കത്വാ ഖാദിസ്സന്തീ"തി? "തേന ഹി ഏകരച്ഛവാസീനം പഹോനകേ പചാമീ"തി. ജാനാമഹം തവ മഹദ്ധനഭാവന്തി. "തേന ഹി ഇമസ്മിം ഗേഹമത്തേ സബ്ബേസം പഹോനകം കത്വാ പചാമീ"തി. "ജാനാമഹം തവ മഹജ്ഝാസയഭാവ"ന്തി. "തേന ഹി തേ പുത്തദാരമത്തസ്സേവ പഹോനകം കത്വാ പചാമീ"തി. "കിം പന തേ ഏതേഹീ"തി? "തേന ഹി തുയ്ഹഞ്ച മയ്ഹഞ്ച പഹോനകം കത്വാ പചാമീ"തി. "ത്വം കിം കരിസ്സസീ"തി? "തേന ഹി ഏകസ്സേവ തേ പഹോനകം കത്വാ പചാമീ"തി. "ഇമസ്മിം ഠാനേ പച്ചമാനം ബഹൂ പച്ചാസീസന്തി, സകലതണ്ഡുലേ ഠപേത്വാ ഭിന്നതണ്ഡുലേ ച ഉദ്ധനകപല്ലാദീനി ച ആദായ ഥോകം ഖീരസപ്പിമധുഫാണിതഞ്ച ഗഹേത്വാ സത്തഭൂമികസ്സ പാസാദസ്സ

ഉപരിമതലം ആരുയ്ഹ പച, തത്ഥാഹം ഏകകോവ നിസീദിത്വാ ഖാദിസ്സാമീ”തി. സാ “സാധൂ”തി പടിസ്സുണിത്വാ ഗഹേതബ്ബം ഗാഹാപേത്വാ പാസാദം ആരുയ്ഹ ദാസിയോ വിസ്സജ്ജേത്വാ സേട്ഠിം പക്കോസാപേസി. സോ ആദിതോ പട്ഠായ ദ്വാരാനി പിദഹന്തോ സബ്ബദ്വാരേസു സൂചിഘടികാനി ദത്വാ സത്തമതലം അഭിരുഹിത്വാ തത്ഥപി ദ്വാരം പിദഹിത്വാ നിസീദി. ഭരിയാപിസ്സ ഉദ്ധനേ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ കപല്ലകം ആരോപേത്വാ പൂവേ പചിതും ആരഭി.

അഥ സത്ഥാ പാതോവ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരം ആമന്തേസി, “ഏസോ, മോഗ്ഗല്ലാന, രാജഗഹനഗരസ്സ അവിദൂരേ സക്കാരനിഗമേ മച്ഛരിയകോസിയസേട്ഠി ‘കപല്ലപൂവേ ഖാദിസ്സാമീ’തി അഞ്ഞേസം ദസ്സനഭയേന സത്തഭൂമികേ പാസാദേ കപല്ലപൂവേ പചാപേതി. ത്വം തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം സേട്ഠിം ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ ഉഭോപി ജയമ്പതികേ പൂവേ ച ഖീരസപ്പിമധുഫാണിതാദീനി ച ഗാഹാപേത്വാ അത്തനോ ബലേന ജേതവനം ആനേഹി. അജ്ജാഹം പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം വിഹാരേയേവ നിസീദിസ്സാമി, പൂവേഹേവ ഭത്തകിച്ചം കരിസ്സാമീ”തി. ഥേരോ “സാധു, ഭന്തേ”തി സത്ഥു വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ താവദേവ ഇദ്ധിബലേന തം നിഗമം ഗന്ത്വാ തസ്സ പാസാദസ്സ സീഹപഞ്ജരദ്വാരേ സുനിവത്ഥോ സുപാരുതോ ആകാസേയേവ മണിരൂപകം വിയ അട്ഠാസി.

മഹാസേട്ഠിനോ ഥേരം ദിസ്വാവ ഹദയമംസം കമ്പി. സോ “അഹം ഏവരൂപാനഞ്ഞേവ ഭയേന ഇമം ഠാനം ആഗതോ, അയഞ്ച ആഗന്ത്വാ വാതപാനദ്വാരേ ഠിതോ”തി ഗഹേതബ്ബഗഹണം അപസ്സന്തോ അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിത്തലോണസക്ഖരാ വിയ ദോസേന തടതടായന്തോ ഏവമാഹ “സമണ, ആകാസേ ഠത്വാ ത്വം കിം ലഭിസ്സസി, ആകാസേ അപദേ പദം ദസ്സേത്വാ ചങ്കമന്തോപി നേവ ലഭിസ്സസീ”തി. ഥേരോ തസ്മിംയേവ ഠാനേ അപരാപരം ചങ്കമി. സേട്ഠി “ചങ്കമന്തോ കിം ലഭിസ്സസി, ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദമാനോപി ന ലഭിസ്സസിയേവാ”തി ആഹ. ഥേരോ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസീദി. അഥ നം “നിസിന്നോ കിം ലഭിസ്സസി, ആഗന്ത്വാ വാതപാനഉമ്മാരേ ഠിതോപി ന ലഭിസ്സസീ”തി ആഹ. അഥ ഥേരോ ഉമ്മാരേ അട്ഠാസി. അഥ നം “ഉമ്മാരേ ഠിതോ കിം ലഭിസ്സസി, ധൂമായന്തോപി ന ലഭിസ്സസിയേവാ”തി ആഹ. ഥേരോ ധൂമായി, സകലപാസാദോ ഏകധൂമോ അഹോസി, സേട്ഠിനോ അക്ഖീനം സൂചിയാ വിജ്ഝനകാലോ വിയ ജാതോ. ഗേഹജ്ഝായനഭയേന പന നം “പജ്ജലന്തോപി ന ലഭിസ്സസീ”തി അവത്വാ ചിന്തേസി “അയം സമണോ സുട്ഠു ലഗ്ഗോ, അലദ്ധാ ന ഗമിസ്സതി, ഏകമസ്സ പൂവം ദാപേസ്സാമീ”തി ഭരിയം ആഹ - “ഭദ്ദേ, ഏകം ഖുദ്ദകപൂവം പചിത്വാ സമണസ്സ ദത്വാ ഉയ്യോജേഹി ന”ന്തി. സാ ഥോകഞ്ഞേവ പിട്ഠം കപല്ലപാതിയം പക്ഖിപി, മഹാപൂവോ ഹുത്വാ സകലപാതിം പൂരേത്വാ ഉദ്ധുമാതോ അട്ഠാസി.

സേട്ഠി തം ദിസ്വാ “ബഹു തയാ പിട്ഠം ഗഹിതം ഭവിസ്സതീ”തി സയമേവ ദബ്ബികണ്ണേന ഥോകതരം പിട്ഠം ഗഹേത്വാ പക്ഖിപി, പൂവോ പുരിമപൂവതോ മഹന്തതരോ ജാതോ. ഏവം യം യം പചതി, സോ സോ മഹന്തമഹന്തോവ ഹോതി. സോ നിബ്ബിന്നോ ഭരിയം ആഹ “ഭദ്ദേ, ഇമസ്സ ഏകം പൂവം ദേഹീ”തി. തസ്സാ പച്ഛിതോ ഏകം പൂവം ഗണ്ഹന്തിയാ സബ്ബേ ഏകാബദ്ധാ അല്ലീയിംസു. സാ സേട്ഠിം ആഹ “സാമി, സബ്ബേ പൂവാ ഏകതോ ലഗ്ഗാ, വിസും കാതും ന സക്കോമീ”തി. “അഹം കരിസ്സാമീ”തി സോപി കാതും നാസക്ഖി. ഉഭോ ജനാ കോടിയം ഗഹേത്വാ കഡ്ഢന്താപി വിയോജേതും

നാസക്ഖിംസുയേവ. അഥസ്സ പൂവേഹി സദ്ധിം വായമന്തസ്സേവ സരീരതോ സേദാ മുച്ചിംസു, പിപാസാ ച പച്ഛിജ്ജി. തതോ ഭരിയം ആഹ "ഭദ്ദേ, ന മേ പൂവേഹി അത്ഥോ , പച്ഛിയാ സദ്ധിംയേവ ഇമസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ദേഹീ"തി. സാ പച്ഛിം ആദായ ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ സബ്ബേ പൂവേ ഥേരസ്സ അദാസി. ഥേരോ ഉഭിന്നമ്പി ധമ്മം ദേസേസി, തിണ്ണം രതനാനം ഗുണേ കഥേസി, "അത്ഥി ദിന്നം, അത്ഥി യിട്ഠ"ന്തി ദാനാദീനം ഫലം ഗഗനതലേ പുണ്ണചന്ദം വിയ ദസ്സേസി.

തം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ സേട്ഠി "ഭന്തേ, ആഗന്ത്വാ ഇമസ്മിം പല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ പൂവേ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി ആഹ. ഥേരോ "മഹാസേട്ഠി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ 'പൂവേ ഖാദിസ്സാമീ'തി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം വിഹാരേ നിസിന്നോ, തുമ്ഹാകം രുചിയാ സതി സേട്ഠിഭരിയം പൂവേ ച ഖീരാദീനി ച ഗണ്ഹാപേഥ, സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സാമാ"തി ആഹ. "കഹം പന, ഭന്തേ, ഏതരഹി സത്ഥാ"തി? "ഇതോ പഞ്ചചത്താലീസയോജനമത്ഥകേ ജേതവനമഹാവിഹാരേ"തി. "ഭന്തേ, കാലം അനതിക്കമിത്വാ ഏത്തകം അദ്ധാനം കഥം ഗമിസ്സാമാ"തി? "മഹാസേട്ഠി തുമ്ഹാകം രുചിയാ സതി അഹം വോ അത്തനോ ഇദ്ധിബലേന നേസ്സാമി, തുമ്ഹാകം പാസാദേ സോപാനസീസം അത്തനോ ഠാനേയേവ ഭവിസ്സതി, സോപാനപരിയോസാനം പന ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകേ ഭവിസ്സതി, ഉപരിപാസാദാ ഹേട്ഠാപാസാദം ഓതരണകാലമത്തേന വോ ജേതവനം നേസ്സാമീ"തി. സോ "സാധു, ഭന്തേ"തി സമ്പടിച്ഛി. ഥേരോ സോപാനസീസം തത്ഥേവ കത്വാ "സോപാനപാദമൂലം ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകേ ഹോതൂ"തി അധിട്ഠാസി, തഥേവാഹോസി.

ഇതി ഥേരോ സേട്ഠിഞ്ച സേട്ഠിഭരിയഞ്ച ഉപരിപാസാദാ ഹേട്ഠാഓതരണകാലതോ ഖിപ്പതരം ജേതവനം സമ്പാപേസി. തേ ഉഭോപി സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ കാലം ആരോചേസും. സത്ഥാ ഭത്തഗ്ഗം പവിസിത്വാ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസീദി സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന. മഹാസേട്ഠി ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദക്ഖിണോദകം അദാസി, സേട്ഠിഭരിയാ തഥാഗതസ്സ പത്തേ പൂവേ പതിട്ഠാപേസി. സത്ഥാ അത്തനോ യാപനമത്തം ഗണ്ഹി, പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂപി തഥേവ ഗണ്ഹിംസു. സേട്ഠി ഖീരസപ്പിമധുഫാണിതസക്ഖരാദീനി ദദമാനോ അഗമാസി. സത്ഥാ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം ഭത്തകിച്ചം നിട്ഠാപേസി. മഹാസേട്ഠിപി സദ്ധിം ഭരിയായ യാവദത്ഥം ഖാദി, പൂവാനം പരിയോസാനമേവ ന പഞ്ഞായതി, സകലവിഹാരേ ഭിക്ഖൂനഞ്ച വിഘാസാദാനഞ്ച ദിന്നേപി ന പരിയന്തോ പഞ്ഞായതി. "ഭന്തേ, പൂവാ പരിക്ഖയം ന ഗച്ഛന്തീ"തി ഭഗവതോ ആരോചേസും. തേന ഹി ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകേ ഛഡ്ഡേഥാതി. അഥ നേ ദ്വാരകോട്ഠകസ്സ അവിദൂരേ പബ്ഭാരട്ഠാനേ ഛഡ്ഡയിംസു. അജ്ജതനാപി തം ഠാനം "കപല്ലപൂവപബ്ഭാരോ"ത്വേവ പഞ്ഞായതി. മഹാസേട്ഠി സദ്ധിം ഭരിയായ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഭഗവാ അനുമോദനം അകാസി. അനുമോദനാപരിയോസാനേ ഉഭോപി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ദ്വാരകോട്ഠകേ സോപാനം ആരുയ്ഹ അത്തനോ പാസാദേയേവ പതിട്ഠഹിംസു . തതോ പട്ഠായ മഹാസേട്ഠി അസീതികോടിധനം ബുദ്ധസാസനേയേവ വികിരി.

പുനദിവസേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ജേതവനം ആഗമ്മ ഭിക്ഖൂനം സുഗതോവാദം ദത്വാ ഗന്ധകുടിം പവിസിത്വാ പടിസല്ലീനേ സായന്ഹസമയേ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിതാ ഭിക്ഖൂ "പസ്സഥാവുസോ,

മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സാനുഭാവം, അനുപഹച്ച സദ്ധം അനുപഹച്ച ഭോഗേ മച്ഛരിയസേട്ഠിം മുഹുത്തേനേവ ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ പൂവേ ഗാഹാപേത്വാ ജേതവനം ആനേത്വാ സത്ഥു സമ്മുഖം കത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേസി, അഹോ മഹാനുഭാവോ ഥേരോ''തി ഥേരസ്സ ഗുണകഥം കഥേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖവേ, കുലദമകേന നാമ ഭിക്ഖുനാ കുലേ അവിഹേഠേത്വാ അകിലമേത്വാ പുപ്ഫതോ രേണും ഗണ്ഹന്തേന ഭമരേന വിയ ഉപസങ്കമിത്വാ ബുദ്ധഗുണേ ജാനാപേതബ്ബ''ന്തി വത്വാ ഥേരം പസംസന്തോ -

> ''യഥാപി ഭമരോ പുപ്ഫം, വണ്ണഗന്ധമഹേഠയം;
> പലേതി രസമാദായ, ഏവം ഗാമേ മുനീ ചരേ''തി. (ധം॰ പ॰ ൪൯) -

ഇമം ധമ്മപദേ ഗാഥം വത്വാ ഉത്തരിപി ഥേരസ്സ ഗുണം പകാസേതും ''ന ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ മോഗ്ഗല്ലാനേന മച്ഛരിയസേട്ഠി ദമിതോ, പുബ്ബേപി തം ദമേത്വാ കമ്മഫലസമ്ബന്ധം ജാനാപേസിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബാരാണസിയം ഇല്ലിസോ നാമ സേട്ഠി അഹോസി അസീതികോടിവിഭവോ പുരിസദോസസമന്നാഗതോ ഖഞ്ജോ കുണീ വിസമക്ഖിമണ്ഡലോ അസ്സദ്ധോ അപ്പസന്നോ മച്ഛരീ, നേവ അഞ്ഞേസം ദേതി, ന സയം പരിഭുഞ്ജതി. രക്ഖസപരിഗ്ഗഹിതപോക്ഖരണീ വിയസ്സ ഗേഹം അഹോസി. മാതാപിതരോ പനസ്സ യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ ദായകാ ദാനപതിനോ. സോ സേട്ഠിട്ഠാനം ലഭിത്വായേവ കുലവംസം നാസേത്വാ ദാനസാലം ഝാപേത്വാ യാചകേ പോഥേത്വാ നിക്കഡ്ഢിത്വാ ധനമേവ സണ്ഠാപേസി.

സോ ഏകദിവസം രാജൂപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ അത്തനോ ഘരം ആഗച്ഛന്തോ ഏകം മഗ്ഗകിലന്തം ജാനപദമനുസ്സം, ഏകം സുരാവാരകം, ആദായ പീഠകേ നിസീദിത്വാ അമ്ബിലസുരായ കോസകം പൂരേത്വാ പൂരേത്വാ പൂതിമച്ഛകേന ഉത്തരിഭങ്ഗേന പിവന്തം ദിസ്വാ സുരം പാതുകാമോ ഹുത്വാ ചിന്തേസി ''സചാഹം സുരം പിവിസ്സാമി, മയി പിവന്തേ ബഹൂ പിവിതുകാമാ ഭവിസ്സന്തി, ഏവം മേ ധനപരിക്ഖയോ ഭവിസ്സതീ''തി. സോ തണ്ഹം അധിവാസേന്തോ വിചരിത്വാ ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ വിഹതകപ്പാസോ വിയ പണ്ഡുസരീരോ അഹോസി ധമ്മനിസന്ഥതഗത്തോ ജാതോ. അഥേകദിവസം ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ മഞ്ചകം ഉപഗൂഹിത്വാ നിപജ്ജി. തമേനം ഭരിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ പിട്ഠിം പരിമജ്ജിത്വാ ''കിം തേ, സാമി, അഫാസുക''ന്തി പുച്ഛി. സബ്ബം ഹേട്ഠാ കഥിതനിയാമേനേവ വേദിതബ്ബം. ''തേന ഹി ഏകസ്സേവ തേ പഹോനകം സുരം കരോമീ''തി പന വുത്തേ ''ഗേഹേ സുരായ കാരിയമാനായ ബഹൂ പച്ചാസീസന്തി, അന്തരാപണതോ ആഹരാപേത്വാപി ന സക്കാ ഇധ നിസിന്നേന പിവിതു''ന്തി മാസകമത്തം ദത്വാ അന്തരാപണതോ സുരാവാരകം ആഹരാപേത്വാ ചേടകേന ഗാഹാപേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമ്മ നദീതീരം ഗന്ത്വാ മഹാമഗ്ഗസമീപേ ഏകം ഗുമ്ബം പവിസിത്വാ സുരാവാരകം ഠപാപേത്വാ ''ഗച്ഛ ത്വ''ന്തി ചേടകം ദൂരേ നിസീദാപേത്വാ കോസകം പൂരേത്വാ സുരം പാതും ആരഭി.

പിതാ പനസ്സ ദാനാദീനം പുഞ്ഞാനം കതത്താ ദേവലോകേ സക്കോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സോ തസ്മിം ഖണേ "പവത്തതി നു ഖോ മേ ദാനഗ്ഗം, ഉദാഹു നോ"തി ആവജ്ജേന്തോ തസ്സ അപ്പവത്തിം ഞത്വാ, പുത്തസ്സ കുലവംസം നാസേത്വാ ദാനസാലം ഝാപേത്വാ യാചകേ നിക്കഡ്ഢിത്വാ മച്ഛരിയഭാവേ പതിട്ഠായ "അഞ്ഞേസം ദാതബ്ബം ഭവിസ്സതീ"തി ഭയേന ഗുമ്ബം പവിസിത്വാ ഏകകസ്സേവ സുരം പിവനഭാവഞ്ച ദിസ്വാ "ഗച്ഛാമി, നം സങ്ഖോഭേത്വാ ദമേത്വാ കമ്മഫലസമ്ബന്ധം ജാനാപേത്വാ ദാനം ദാപേത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തനാരഹം കരോമീ"തി മനുസ്സപഥം ഓതരിത്വാ ഇല്ലിസസേട്ഠിനാ സദിസം ഖഞ്ജം കുണിം വിസമചക്ഖുമണ്ഡലം അത്തഭാവം നിമ്മിനിത്വാ ബാരാണസിനഗരം പവിസിത്വാ രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരേ ഠത്വാ അത്തനോ ആഗതഭാവം ആരോചാപേത്വാ "പവിസതൂ"തി വുത്തേ പവിസിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. രാജാ "കിം, മഹാസേട്ഠി, അവേലായ ആഗതോസീ"തി ആഹ. "ആമ, ആഗതോമ്ഹി, ദേവ ഘരേ മേ അസീതികോടിമത്തം ധനം അത്ഥി, തം ദേവോ ആഹരാപേത്വാ അത്തനോ ഭണ്ഡാഗാരം പൂരാപേതൂ"തി. "അലം മഹാസേട്ഠി, തവ ധനതോ അമ്ഹാകം ഗേഹേ ബഹുതരം ധന"ന്തി. "സചേ, ദേവ, തുമ്ഹാകം കമ്മം നത്ഥി, യഥാരുചിയാ ധനം ഗഹേത്വാ ദാനം ദമ്മീ"തി. "ദേഹി, മഹാസേട്ഠീ"തി. സോ "സാധു, ദേവാ"തി രാജാനം വന്ദിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഇല്ലിസസേട്ഠിനോ ഗേഹം അഗമാസി, സബ്ബേ ഉപട്ഠാകമനുസ്സാ പരിവാരേസും, ഏകോപി "നായം, ഇല്ലിസോ"തി ജാനിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി.

സോ ഗേഹം പവിസിത്വാ അന്തോഉമ്മാരേ ഠത്വാ ദോവാരികം പക്കോസാപേത്വാ "യോ അഞ്ഞോ മയാ സമാനരൂപോ ആഗന്ത്വാ 'മമേതം ഗേഹ'ന്തി പവിസിതും ആഗച്ഛതി, തം പിട്ഠിയം പഹരിത്വാ നീഹരേയ്യാഥാ"തി വത്വാ പാസാദം ആരുയ്ഹ മഹാരഹേ ആസനേ നിസീദിത്വാ സേട്ഠിഭരിയം പക്കോസാപേത്വാ സിതാകാരം ദസ്സേത്വാ "ഭദ്ദേ, ദാനം ദേമാ"തി ആഹ. തസ്സ തം വചനം സുത്വാവ സേട്ഠിഭരിയാ ച പുത്തധീതരോ ച ദാസകമ്മകരാ ച "ഏത്തകം കാലം ദാനം ദാതും ചിത്തമേവ നത്ഥി, അജ്ജ പന സുരം പിവിത്വാ മുദുചിത്തോ ഹുത്വാ ദാതുകാമോ ജാതോ ഭവിസ്സതീ"തി വദിംസു. അഥ നം സേട്ഠിഭരിയാ "യഥാരുചിയാ ദേഥ, സാമീ"തി ആഹ. തേന ഹി ഭേരിവാദകം പക്കോസാപേത്വാ "'സുവണ്ണരജതമണിമുത്താദീഹി അത്ഥികാ ഇല്ലിസസേട്ഠിസ്സ ഘരം ഗച്ഛന്തൂ'ന്തി സകലനഗരേ ഭേരിം ചരാപേഹീ"തി. സാ ച തഥാ കാരേസി. മഹാജനോ പച്ഛിപസിബ്ബകാദീനി ഗഹേത്വാ ഗേഹദ്വാരേ സന്നിപതി. സക്കോ സത്തരതനപൂരേ ഗബ്ഭേ വിവരാപേത്വാ "തുമ്ഹാകം ദമ്മി, യാവദിച്ഛകം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛഥാ"തി ആഹ. മഹാജനോ ധനം നീഹരിത്വാ മഹാതലേ രാസിം കത്വാ ആഭതഭാജനാനി പൂരേത്വാ ഗച്ഛതി.

അഞ്ഞതരോ ജനപദമനുസ്സോ ഇല്ലിസസേട്ഠിനോ ഗോണേ തസ്സേവ രഥേ യോജേത്വാ സത്തഹി രതനേഹി പൂരേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമ്മ മഹാമഗ്ഗം പടിപജ്ജിത്വാ തസ്സ ഗുമ്ബസ്സ അവിദൂരേന രഥം പേസേന്തോ "വസ്സസതം ജീവ, സാമി, ഇല്ലിസസേട്ഠി, തം നിസ്സായ ഇദാനി മേ യാവജീവം കമ്മം അകത്വാ ജീവിതബ്ബം ജാതം, തവേവ രഥോ, തവേവ ഗോണാ, തവേവ ഗേഹേ സത്ത രതനാനി, നേവ മാതരാ ദിന്നാനി, ന പിതരാ, തം നിസ്സായ ലദ്ധാനി, സാമീ"തി സേട്ഠിനോ ഗുണകഥം കഥേന്തോ ഗച്ഛതി. സോ തം സദ്ദം സുത്വാ ഭീതതസിതോ ചിന്തേസി "അയം മമ നാമം ഗഹേത്വാ ഇദഞ്ചിദഞ്ച വദതി, കച്ചി നു ഖോ മമ

ധനം രഞ്ഞാ ലോകസ്സ ദിന്ന''ന്തി ഗുമ്ബാ നിക്ഖമിത്വാ ഗോണേ ച രഥഞ്ച സഞ്ജാനിത്വാ ''അരേ, ചേടക, മയ്ഹം ഗോണാ, മയ്ഹം രഥോ''തി വത്വാ ഗന്ത്വാ ഗോണേ നാസാരജ്ജുയം ഗണ്ഹി, ഗഹപതികോ രഥാ ഓരുയ്ഹ ''അരേ, ദുട്ഠചേടക, ഇല്ലിസമഹാസേട്ഠി സകലനഗരസ്സ ദാനം ദേതി, ത്വം കിം അഹോസീ''തി പക്ഖന്ദിത്വാ അസനിം പാതേന്തോ വിയ ഖന്ധേ പഹരിത്വാ രഥം ആദായ അഗമാസി. സോ പുന കമ്പമാനോ ഉട്ഠായ പംസും പുഞ്ഛിത്വാ പുഞ്ഛിത്വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ രഥം ഗണ്ഹി, ഗഹപതികോ രഥാ ഓതരിത്വാ കേസേസു ഗഹേത്വാ ഓണാമേത്വാ കപ്പരപഹാരേഹി കോട്ടേത്വാ ഗലേ ഗഹേത്വാ ആഗതമഗ്ഗാഭിമുഖം ഖിപിത്വാ പക്കാമി. എത്താവതാസ്സ സുരാമദോ ഛിജ്ജി. സോ കമ്പമാനോ വേഗേന നിവേസനദ്വാരം ഗന്ത്വാ ധനം ആദായ ഗച്ഛന്തേ മഹാജനേ ദിസ്വാ ''അമ്ഭോ കിം നാമേതം, കിം രാജാ മമ ധനം വിലുമ്പാപേതീ''തി തം തം ഗന്ത്വാ ഗണ്ഹാതി, ഗഹിതഗഹിതാ പഹരിത്വാ പാദമൂലേയേവ പാതേന്തി. സോ വേദനാപ്പത്തോ ഗേഹം പവിസിതും ആരഭി. ദ്വാരപാലാ ''അരേ, ദുട്ഠഗഹപതി, കഹം പവിസസീ''തി വംസപേസികാഹി പോഥേത്വാ ഗീവായം ഗഹേത്വാ നീഹരിംസു.

സോ ''ഠപേത്വാ ഇദാനി രാജാനം നത്ഥി മേ അഞ്ഞോ കോചി പടിസരണോ''തി രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ദേവ, മമ ഗേഹം തുമ്ഹേ വിലുമ്പാപേഥാ''തി ആഹ. നാഹം സേട്ഠി വിലുമ്പാപേമി, നനു ത്വമേവ ആഗന്ത്വാ ''സചേ തുമ്ഹേ ന ഗണ്ഹഥ, അഹം മമ ധനം ദാനം ദസ്സാമീ''തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ ദാനം അദാസീതി. നാഹം , ദേവ, തുമ്ഹാകം സന്തികം ആഗച്ഛാമി, കിം തുമ്ഹേ മയ്ഹം മച്ഛരിയഭാവം ന ജാനാഥ, അഹം തിണഗ്ഗേന തേലബിന്ദുമ്പി ന കസ്സചി ദേമി. യോ ദാനം ദേതി, തം പക്കോസാപേത്വാ വീമംസഥ, ദേവാതി. രാജാ സക്കം പക്കോസാപേസി, ദ്വിന്നം ജനാനം വിസേസം നേവ രാജാ ജാനാതി, ന അമച്ചാ. മച്ഛരിയസേട്ഠി ''കിം, ദേവ, അയം സേട്ഠി, അഹം സേട്ഠീ''തി ആഹ. ''മയം ന സഞ്ജാനാമ, അത്ഥി തേ കോചി സഞ്ജാനനകോ''തി? ''ഭരിയാ മേ, ദേവാ''തി. ഭരിയം പക്കോസാപേത്വാ ''കതരോ തേ സാമികോ''തി പുച്ഛിംസു. സാ ''അയ''ന്തി സക്കസ്സേവ സന്തികേ അട്ഠാസി. പുത്തധീതരോ ദാസകമ്മകരേ ച പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛിംസു, സബ്ബേപി സക്കസ്സേവ സന്തികേ തിട്ഠന്തി.

പുന സേട്ഠി ചിന്തേസി ''മയ്ഹം സീസേ പിളകാ അത്ഥി, കേസേഹി പടിച്ഛന്നാ, തം ഖോ പന കപ്പകോ എവ ജാനാതി, തം പക്കോസാപേസ്സാമീ''തി. സോ ''കപ്പകോ മം, ദേവ, സഞ്ജാനാതി, തം പക്കോസാപേഥാ''തി ആഹ. തസ്മിം പന കാലേ ബോധിസത്തോ തസ്സ കപ്പകോ അഹോസി. രാജാ തം പക്കോസാപേത്വാ ''ഇല്ലിസസേട്ഠിം ജാനാസീ''തി പുച്ഛി. ''സീസം ഓലോകേത്വാ ജാനിസ്സാമി, ദേവാ''തി. ''തേന ഹി ദ്വിന്നമ്പി സീസം ഓലോകേഹീ''തി. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ സീസേ പിളകം മാപേസി. ബോധിസത്തോ ദ്വിന്നമ്പി സീസം ഓലോകേന്തോ പിളകാ ദിസ്വാ ''മഹാരാജ, ദ്വിന്നമ്പി സീസേ പിളകാ അത്ഥേവ, നാഹം എതേസു എകസ്സാപി ഇല്ലിസഭാവം സഞ്ജാനിതും സക്കോമീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൮. ''ഉഭോ ഖഞ്ജാ ഉഭോ കുണീ, ഉഭോ വിസമചക്ഖുകാ;
ഉഭിന്നം പിളകാ ജാതാ, നാഹം പസ്സാമി ഇല്ലിസ''ന്തി.

തഥ **ഉഭോതി** ദ്വേപി ജനാ. **ഖഞ്ജാതി** കുണ്ഠപാദാ. **കുണീതി** കുണ്ഠഹത്ഥാ. **വിസമചക്ഖുകാതി** വിസമക്ഖിമണ്ഡലാ കേകരാ. **പിളകാതി** ദ്വിന്നമ്പി ഏകസ്മിംയേവ സീസപദേസേ ഏകസണ്ഠാനാവ പിളകാ ജാതാ. **നാഹം പസ്സാമീതി** അഹം "ഇമേസു അയം നാമ ഇല്ലിസോ"തി ന പസ്സാമി, ഏകസ്സാപി ഇല്ലിസഭാവം ന ജാനാമീതി അവോച.

ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ സേട്ഠി കമ്പമാനോ ധനസോകേന സതിം പച്ചുപട്ഠാപേതും അസക്കോന്തോ തത്ഥേവ പതി. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ "നാഹം, മഹാരാജ , ഇല്ലിസോ, സക്കോഹമസ്മീ"തി മഹതിയാ സക്കലീലായ ആകാസേ അട്ഠാസി. ഇല്ലിസസ്സ മുഖം പുഞ്ഛിത്വാ ഉദകേന സിഞ്ചിംസു, സോ ഉട്ഠായ സക്കം ദേവരാജാനം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം സക്കോ ആഹ "ഇല്ലിസ, ഇദം ധനം മമ സന്തകം, ന തവ. അഹഞ്ഹി തേ പിതാ, ത്വം മമ പുത്തോ. അഹം ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സക്കത്തം പത്തോ, ത്വം പന മേ വംസം ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ അദാനസീലോ ഹുത്വാ മച്ഛരിയേ പതിട്ഠായ ദാനസാലായോ ഝാപേത്വാ യാചകേ നിക്കഡ്ഢിത്വാ ധനമേവ സണ്ഠാപേസി. തം നേവ ത്വം പരിഭുഞ്ജസി, ന അഞ്ഞേസം ദേസി, രക്ഖസപരിഗ്ഗഹിതം വിയ തിട്ഠതി. സചേ മേ ദാനസാലാ പാകതികാ കത്വാ ദാനം ദസ്സസി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ ദസ്സസി, സബ്ബം തേ ധനം അന്തരധാപേത്വാ ഇമിനാ ഇന്ദവജിരേന തേ സീസം ഛിന്ദിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സാമീ"തി. ഇല്ലിസസേട്ഠി മരണഭയേന സന്തജ്ജിതോ "ഇതോ പട്ഠായ ദാനം ദസ്സാമീ"തി പടിഞ്ഞം അദാസി. സക്കോ തസ്സ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ആകാസേ നിസിന്നോവ ധമ്മം ദേസേത്വാ തം സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ സകട്ഠാനമേവ അഗമാസി. ഇല്ലിസോപി ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ മോഗ്ഗല്ലാനോ മച്ഛരിയസേട്ഠിം ദമേതി, പുബ്ബേപേസ ഇമിനാ ദമിതോയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ഇല്ലിസോ മച്ഛരിയസേട്ഠി അഹോസി, സക്കോ ദേവരാജാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ, രാജാ ആനന്ദോ, കപ്പകോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഇല്ലിസജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൭൯] ൯. ഖരസ്സരജാതകവണ്ണനാ

യതോ വിലുത്താ ച ഹതാ ച ഗാവോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം അമച്ചം ആരബ്ഭ കഥേസി. കോസലരഞ്ഞോ കിര ഏകോ അമച്ചോ രാജാനം ആരാധേത്വാ പച്ചന്തഗാമേ രാജബലിം ലഭിത്വാ ചോരേഹി സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ "അഹം മനുസ്സേ ആദായ അരഞ്ഞം പവിസിസ്സാമി, തുമ്ഹേ ഗാമം വിലുമ്പിത്വാ ഉപഡ്ഢം മയ്ഹം ദദേയ്യാഥാ"തി വത്വാ പഗേവ മനുസ്സേ സന്നിപാതേത്വാ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ ചോരേസു ആഗന്ത്വാ ഗാവിയോ ഘാതേത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ ഗാമം വിലുമ്പിത്വാ ഗതേസു സായന്ഹസമയേ മഹാജനപരിവുതോ ആഗച്ഛതി. തസ്സ ന ചിരസ്സേവ തം കമ്മം പാകടം ജാതം. മനുസ്സാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ തം പക്കോസാപേത്വാ ദോസം പതിട്ഠാപേത്വാ സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ അഞ്ഞം ഗാമഭോജകം പേസേത്വാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസി. ഭഗവാ "ന, മഹാരാജ, ഇദാനേവ ഏസ ഏവംസീലോ, പുബ്ബേപി ഏവംസീലോയേവാ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകസ്സ അമച്ചസ്സ പച്ചന്തഗാമം അദാസി. സബ്ബം പുരിമസദിസമേവ. തദാ പന ബോധിസത്തോ വണിജ്ജായ പച്ചന്തേ വിചരന്തോ തസ്മിം ഗാമകേ നിവാസം കപ്പേസി. സോ തസ്മിം ഗാമഭോജകേ സായന്ഹസമയേ മഹാജനപരിവാരേന ഭേരിയാ വജ്ജമാനായ ആഗച്ഛന്തേ ''അയം ദുട്ഠഗാമഭോജകോ ചോരേഹി സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ ഗാമം വിലുമ്പാപേത്വാ ചോരേസു പലായിത്വാ അടവിം പവിട്ഠേസു ഇദാനി ഉപസന്തൂപസന്തോ വിയ ഭേരിയാ വജ്ജമാനായ ആഗച്ഛതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൯. ''യതോ വിലുത്താ ച ഹതാ ച ഗാവോ, ദഡ്ഢാനി ഗേഹാനി ജനോ ച നീതോ;
അഥാഗമാ പുത്തഹതായ പുത്തോ, ഖരസ്സരം ഡിണ്ഡിമം വാദയന്തോ''തി.

തത്ഥ **യതോതി** യദാ. **വിലുത്താ ച ഹതാ ചാതി** വിലുമ്പിത്വാ ബന്ധിത്വാ ച നീതാ, മംസം ഖാദനത്ഥായ ച ഹതാ. **ഗാവോതി** ഗോരൂപാനി. **ദഡ്ഢാനീതി** അഗ്ഗിം ദത്വാ ഝാപിതാനി. **ജനോ ച നീതോതി** കരമരഗ്ഗാഹം ഗഹേത്വാ നീതോ. **പുത്തഹതായ പുത്തോതി** ഹതപുത്തായ പുത്തോ, നില്ലജ്ജോതി അത്ഥോ. ഛിന്നഹിരോത്തപ്പസ്സ ഹി മാതാ നാമ നത്ഥി, ഇതി സോ തസ്സാ ജീവന്തോപി ഹതപുത്തട്ഠാനേ തിട്ഠതീതി ഹതപുത്തായ പുത്തോ നാമ ഹോതി. **ഖരസ്സരന്തി** ഥദ്ധസദ്ദം. **ഡിണ്ഡിമന്തി** പടഹഭേരിം.

ഏവം ബോധിസത്തോ ഇമായ ഗാഥായ തം പരിഭാസി. ന ചിരേനേവ ച തസ്സ തം കമ്മം പാകടം ജാതം, അഥസ്സ രാജാ ദോസാനുരൂപം നിഗ്ഗഹം അകാസി.

സത്ഥാ ''ന, മഹാരാജ, ഇദാനേവേസ ഏവംസീലോ, പുബ്ബേപി ഏവംസീലോയേവാ''തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ അമച്ചോ ഇദാനി അമച്ചോയേവ, ഗാഥായ ഉദാഹാരകപണ്ഡിതമനുസ്സോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഖരസ്സരജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൮൦] ൧൦. ഭീമസേനജാതകവണ്ണനാ

യം തേ പവികത്ഥിതം പുരേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം വികത്ഥിതം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകോ കിര ഭിക്ഖു ''ആവുസോ, അമ്ഹാകം ജാതിസമാ ജാതി, ഗോത്തസമം ഗോത്തം നാമ നത്ഥി, മയം ഏവരൂപേ നാമ മഹാഖത്തിയകുലേ ജാതാ, ഗോത്തേന വാ ധനേന വാ കുലപ്പദേസേന വാ അമ്ഹേഹി സദിസോ നാമ നത്ഥി, അമ്ഹാകം സുവണ്ണരജതാദീനം അന്തോ നത്ഥി, ദാസകമ്മകരാപി നോ സാലിമംസോദനം ഭുഞ്ജന്തി, കാസികവത്ഥം നിവാസേന്തി, കാസികവിലേപനം വിലിമ്പന്തി. മയം പബ്ബജിതഭാവേന ഏതരഹി ഏവരൂപാനി ലൂഖാനി ഭോജനാനി ഭുഞ്ജാമ, ലൂഖാനി ചീവരാനി ധാരേമാ''തി ഥേരനവമജ്ഝിമാനം ഭിക്ഖൂനം അന്തരേ വികത്ഥേന്തോ ജാതിആദിവസേന വമ്ഭേന്തോ ഖുംസേന്തോ വിചരതി. അഥസ്സ ഏകോ ഭിക്ഖു കുലപ്പദേസം പരിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തം വികത്ഥനഭാവം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിതാ ''ആവുസോ, അസുകോ നാമ ഭിക്ഖു ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ വികത്ഥേന്തോ വമ്ഭേന്തോ ഖുംസേന്തോ വിചരതീ''തി ഏതസ്സ അഗുണം കഥയിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ

“കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, സോ ഭിക്ഖു ഇദാനേവ വികത്ഥേന്തോ വമ്ഭേന്തോ ഖുംസേന്തോ വിചരതി, പുബ്ബേപി വികത്ഥേന്തോ വമ്ഭേന്തോ ഖുംസേന്തോ വിചരീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം നിഗമഗാമേ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ തയോ വേദേ അട്ഠാരസ വിജ്ജട്ഠാനാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പത്വാ ചൂളധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതോ നാമ അഹോസി. സോ തക്കസിലാതോ നിക്ഖമിത്വാ സബ്ബസമയസിപ്പാനി പരിയേസമാനോ മഹിംസകരട്ഠം അഗമാസി. ഇമസ്മിം പന ജാതകേ ബോധിസത്തോ ഥോകം രസ്സോ ഓണതാകാരോ അഹോസി. സോ ചിന്തേസി “സചാഹം കഞ്ചി രാജാനം ഉപസങ്കമിസ്സാമി, സോ ‘ഏവം രസ്സസരീരോ ത്വം കിം അമ്ഹാകം കമ്മം കരിസ്സസീ’തി വക്ഖതി, യംനൂനാഹം ആരോഹപരിണാഹസമ്പന്നം അഭിരൂപം ഏകം പുരിസം ഫലകം കത്വാ തസ്സ പിട്ഠിച്ഛായായ ജീവികം കപ്പേയ്യ”ന്തി. സോ തഥാരൂപം പുരിസം പരിയേസമാനോ ഭീമസേനസ്സ നാമേകസ്സ തന്തവായസ്സ തന്തവീതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ “സമ്മ, ത്വം കിന്നാമോസീ”തി പുച്ഛി. “അഹം ഭീമസേനോ നാമാ”തി? “കിം പന ത്വം ഏവം അഭിരൂപോ ഉപധിസമ്പന്നോ ഹുത്വാ ഇമം ലാമകകമ്മം കരോസീ”തി? “ജീവിതും അസക്കോന്തോ”തി. “സമ്മ, മാ ഏതം കമ്മം കരി, സകലജമ്ബുദീപേ മയാ സദിസോ ധനുഗ്ഗഹോ നാമ നത്ഥി. സചേ പനാഹം കഞ്ചി രാജാനം പസ്സേയ്യം, സോ മം ‘ഏവംരസ്സോ അയം കിം അമ്ഹാകം കമ്മം കരിസ്സതീ’തി കോപേയ്യ, ത്വം രാജാനം ദിസ്വാ ‘അഹം ധനുഗ്ഗഹോ’തി വക്ഖസി. രാജാ തേ പരിബ്ബയം ദത്വാ വുത്തിം നിബദ്ധം ദസ്സതി. അഹം തേ ഉപ്പന്നകമ്മം കരോന്തോ തവ പിട്ഠിച്ഛായായ ജീവിസ്സാമി. ഏവം ഉഭോപി സുഖിതാ ഭവിസ്സാമ. കരോഹി മമ വചന”ന്തി ആഹ. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി.

അഥ നം ആദായ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ സയം ചൂളൂപട്ഠാകോ ഹുത്വാ തം പുരതോ കത്വാ രാജദ്വാരേ ഠത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചാപേസി. “ആഗച്ഛന്തൂ”തി വുത്തേ ഉഭോപി പവിസിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ അട്ഠംസു. “കിംകാരണാ ആഗതത്ഥാ”തി ച വുത്തേ ഭീമസേനോ ആഹ - “അഹം ധനുഗ്ഗഹോ, മയാ സദിസോ സകലജമ്ബുദീപേ ധനുഗ്ഗഹോ നത്ഥീ”തി. “കിം പന ലഭന്തോ മം ഉപട്ഠഹിസ്സസീ”തി? “അഡ്ഢമാസേ സഹസ്സം ലഭന്തോ ഉപട്ഠഹിസ്സാമി, ദേവാ”തി. “അയം തേ പുരിസോ കിം ഹോതീ”തി? “ചൂളൂപട്ഠാകോ, ദേവാ”തി. “സാധു ഉപട്ഠഹാ”തി. തതോ പട്ഠായ ഭീമസേനോ രാജാനം ഉപട്ഠഹതി. ഉപ്പന്നകിച്ചം പനസ്സ ബോധിസത്തോവ നിത്ഥരതി.

തേന ഖോ പന സമയേന കാസിരട്ഠേ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞേ ബഹൂനം മനുസ്സാനം സഞ്ചരണമഗ്ഗം ബ്യഗ്ഘോ ഛഡ്ഡാപേതി, ബഹൂ മനുസ്സേ ഗഹേത്വാ ഗഹേത്വാ ഖാദതി. തം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ ഭീമസേനം പക്കോസാപേത്വാ “സക്ഖിസ്സസി, താത, നം ബ്യഗ്ഘം ഗണ്ഹിതു”ന്തി ആഹ. “ദേവ, കിം ധനുഗ്ഗഹോ നാമാഹം , യദി ബ്യഗ്ഘം ഗഹേതും ന സക്കോമീ”തി. രാജാ തസ്സ പരിബ്ബയം ദത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോ ഘരം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ കഥേസി. ബോധിസത്തോ “സാധു, സമ്മ, ഗച്ഛാ”തി ആഹ. “ത്വം പന ന ഗമിസ്സസീ”തി? “ആമ ന ഗമിസ്സാമി, ഉപായം പന തേ ആചിക്ഖിസ്സാമീ”തി.

“ആചിക്ഖ, സമ്മാ”തി. ത്വം ബ്യഗ്ഘസ്സ വസനട്ഠാനം സഹസാ ഏകകോവ മാ അഗമാസി, ജനപദമനുസ്സേ പന സന്നിപാതേത്വാ ഏകം വാ ദ്വേ വാ ധനുസഹസ്സാനി ഗാഹാപേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ബ്യഗ്ഘസ്സ ഉട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ പലായിത്വാ ഏകം ഗുമ്ബം പവിസിത്വാ ഉരേന നിപജ്ജേയ്യാസി, ജാനപദാവ ബ്യഗ്ഘം പോഥേത്വാ ഗണ്ഹിസ്സന്തി, തേഹി ബ്യഗ്ഘേ ഗഹിതേ ത്വം ദന്തേഹി ഏകം വല്ലിം ഛിന്ദിത്വാ കോടിയം ഗഹേത്വാ മതബ്യഗ്ഘസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ഭോ, കേനേസ, ബ്യഗ്ഘോ മാരിതോ, അഹം ഇമം ബ്യഗ്ഘം ഗോണം വിയ വല്ലിയാ ബന്ധിത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം നേസ്സാമീ’തി വല്ലിഅത്ഥായ ഗുമ്ബം പവിട്ഠോ, മയാ വല്ലിയാ അനാഭതായ ഏവ കേനേസ മാരിതോ”തി കഥേയ്യാസി. അഥ തേ ജാനപദാ ഭീതതസിതാ “സാമി, മാ രഞ്ഞോ ആചിക്ഖീ”തി ബഹും ധനം ദസ്സന്തി, ബ്യഗ്ഘോ തയാ ഗഹിതോ ഭവിസ്സതി, രഞ്ഞോപി സന്തികാ ബഹും ധനം ലഭിസ്സസീതി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ബോധിസത്തേന കഥിതനിയാമേനേവ ബ്യഗ്ഘം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം ഖേമം കത്വാ മഹാജനപരിവുതോ ബാരാണസിം ആഗന്ത്വാ രാജാനം ദിസ്വാ “ഗഹിതോ മേ, ദേവ, ബ്യഗ്ഘോ, അരഞ്ഞം ഖേമം കത”ന്തി ആഹ. രാജാ തുട്ഠോ ബഹും ധനം അദാസി. പുനേകദിവസം “ഏകമഗ്ഗം മഹിംസോ ഛഡ്ഡാപേതീ”തി ആരോചേസും, രാജാ തഥേവ ഭീമസേനം പേസേസി. സോപി ബോധിസത്തേന ദിന്നനയേന ബ്യഗ്ഘം വിയ തമ്പി ഗഹേത്വാ ആഗഞ്ഛി, രാജാ പുന ബഹും ധനം അദാസി, മഹന്തം ഇസ്സരിയം ജാതം. സോ ഇസ്സരിയമദമത്തോ ബോധിസത്തം അവമഞ്ഞം കത്വാ തസ്സ വചനം ന ഗണ്ഹാതി, “നാഹം തം നിസ്സായ ജീവാമി, കിം ത്വഞ്ഞേവ പുരിസോ”തിആദീനി ഫരുസവചനാനി വദതി.

അഥ കതിപാഹച്ചയേന ഏകോ സാമന്തരാജാ ആഗന്ത്വാ ബാരാണസിം ഉപരുന്ധിത്വാ “രജ്ജം വാ ദേതു, യുദ്ധം വാ”തി രഞ്ഞോ സാസനം പേസേസി. രാജാ “യുജ്ഝാഹീ”തി ഭീമസേനം പേസേസി. സോ സബ്ബസന്നാഹസന്നദ്ധോ രാജവേസം ഗഹേത്വാ സുസന്നദ്ധസ്സ വാരണസ്സ പിട്ഠേ നിസീദി. ബോധിസത്തോപി തസ്സ മരണഭയേന സബ്ബസന്നാഹസന്നദ്ധോ ഭീമസേനസ്സേവ പച്ഛിമാസനേ നിസീദി. വാരണോ മഹാജനപരിവുതോ നഗരദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ സങ്ഗാമസീസം പാപുണി. ഭീമസേനോ യുദ്ധഭേരിസദ്ദം സുത്വാവ കമ്പിതും ആരദ്ധോ. ബോധിസത്തോ “ഇദാനേസ ഹത്ഥിപിട്ഠിതോ പതിത്വാ മരിസ്സതീ”തി ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ അപതനത്ഥം ഭീമസേനം യോത്തേന പരിക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹി, ഭീമസേനോ സമ്പഹാരട്ഠാനം ദിസ്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ സരീരവളഞ്ജേന ഹത്ഥിപിട്ഠിം ദൂസേസി. ബോധിസത്തോ “ന ഖോ തേ ഭീമസേന പുരിമേന പച്ഛിമം സമേതി, ത്വം പുബ്ബേ സങ്ഗാമയോധോ വിയ അഹോസി, ഇദാനി ഹത്ഥിപിട്ഠിം ദൂസേസീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൮൦. “യം തേ പവികത്ഥിതം പുരേ, അഥ തേ പൂതിസരാ സജന്തി പച്ഛാ;
ഉഭയം ന സമേതി ഭീമസേന, യുദ്ധകഥാ ച ഇദഞ്ച തേ വിഹഞ്ഞ”ന്തി.

തത്ഥ **യം തേ പവികത്ഥിതം പുരേതി** യം തയാ പുബ്ബേ “കിം ത്വംയേവ പുരിസോ, നാഹം പുരിസോ, അഹമ്പി സങ്ഗാമയോധോ”തി വികത്ഥിതം വമ്ഭനവചനം വുത്തം, ഇദം താവ ഏകം. **അഥ തേ പൂതിസരാ സജന്തി പച്ഛാതി** അഥ തേ ഇമേ പൂതിഭാവേന സരണഭാവേന ച “പൂതിസരാ”തി ലദ്ധനാമാ സരീരവളഞ്ജധാരാ സജന്തി വളഞ്ജന്തി പഗ്ഘരന്തി. **പച്ഛാതി** തതോ പുരേ

വികത്ഥിതതോ അപരഭാഗേ, ഇദാനി ഇമസ്മിം സങ്ഗാമസീസേതി അത്ഥോ. **ഉഭയം ന സമേതി ഭീമസേനാ**തി ഇദം ഭീമസേന ഉഭയം ന സമേതി. കതരം? **യുദ്ധകഥാ ച ഇദഞ്ച തേ വിഹഞ്ഞ**ന്തി, യാ ച പുരേ കഥിതാ യുദ്ധകഥാ, യഞ്ച തേ ഇദാനി വിഹഞ്ഞം കിലമഥോ ഹത്ഥിപിട്ഠിദൂസനാകാരപ്പത്തോ വിഘാതോതി അത്ഥോ.

ഏവം ബോധിസത്തോ തം ഗരഹിത്വാ "മാ ഭായി, സമ്മ, കസ്മാ മയി ഠിതേ വിഹഞ്ഞസീ"തി ഭീമസേനം ഹത്ഥിപിട്ഠിതോ ഓതാരേത്വാ "ന്ഹായിത്വാ ഗേഹമേവ ഗച്ഛാ"തി ഉയ്യോജേത്വാ "അജ്ജ മയാ പാകടേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി സങ്ഗാമം പവിസിത്വാ ഉന്നദിത്വാ ബലകോട്ഠകം ഭിന്ദിത്വാ സപത്തരാജാനം ജീവഗ്ഗാഹം ഗാഹാപേത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ സന്തികം അഗമാസി. രാജാ തുട്ഠോ ബോധിസത്തസ്സ മഹന്തം യസം അദാസി. തതോ പട്ഠായ "ചൂളധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതോ"തി സകലജമ്ബുദീപേ പാകടോ അഹോസി. സോ ഭീമസേനസ്സ പരിബ്ബയം ദത്വാ സകട്ഠാനമേവ പേസേത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസ ഭിക്ഖു വികത്ഥേതി, പുബ്ബേപി വികത്ഥിയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ഭീമസേനോ വികത്ഥിതഭിക്ഖു അഹോസി, ചൂളധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഭീമസേനജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

വരുണവഗ്ഗോ അട്ഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

വരുണം സീലവനാഗം, സച്ചംകിര രുക്ഖധമ്മം;
മച്ഛരാജാ അസങ്കിയം, മഹാസുപിനഇല്ലിസം;
ഖരസ്സരം ഭീമസേനന്തി.

൯. അപായിമ്ഹവഗ്ഗോ

[൮൧] ൧. സുരാപാനജാതകവണ്ണനാ

അപായിമ്ഹ അനച്ചിമ്ഹാതി ഇദം സത്ഥാ കോസമ്ബിം ഉപനിസ്സായ ഘോസിതാരാമേ വിഹരന്തോ സാഗതത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഭഗവതി ഹി സാവത്ഥിയം വസ്സം വസിത്വാ ചാരികാഗമനേന ഭദ്ദവതികം നാമ നിഗമം സമ്പത്തേ ഗോപാലകാ പസുപാലകാ കസ്സകാ പഥാവിനോ ച സത്ഥാരം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ "മാ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അമ്ബതിത്ഥം അഗമാസി, അമ്ബതിത്ഥേ ജടിലസ്സ അസ്സമേ അമ്ബതിത്ഥകോ നാമ നാഗോ ആസീവിസോ ഘോരവിസോ, സോ ഭഗവന്തം വിഹേഠേയ്യാ"തി വാരയിംസു. ഭഗവാപി തേസം കഥം അസുണന്തോ വിയ തേസു യാവതതിയം വാരയമാനേസുപി അഗമാസിയേവ.

തത്ര സുദം ഭഗവാ ഭദ്ദവതികായ അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം വനസണ്ഡേ വിഹരതി. തേന ഖോ പന സമയേന ബുദ്ധൂപട്ഠാകോ സാഗതോ നാമ ഥേരോ പോഥുജ്ജനികായ ഇദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ തം അസ്സമം ഉപസങ്കമിത്വാ തസ്സ നാഗരാജസ്സ വസനട്ഠാനേ തിണസന്ഥാരകം പഞ്ഞാപേത്വാ പല്ലങ്കേന നിസീദി.

നാഗോ മക്ഖം അസഹമാനോ ധൂമായി, ഥേരോപി ധൂമായി. നാഗോ പജ്ജലി, ഥേരോപി പജ്ജലി. നാഗസ്സ തേജോ ഥേരം ന ബാധതി, ഥേരസ്സ തേജോ നാഗം ബാധതി. ഏവം സോ ഖണേന തം നാഗരാജാനം ദമേത്വാ സരണേസു ച സീലേസു ച പതിട്ഠാപേത്വാ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി.

സത്ഥാ ഭദ്ദവതികായം യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ കോസമ്ബിം അഗമാസി. സാഗതത്ഥേരേന നാഗസ്സ ദമിതഭാവോ സകലജനപദം പത്ഥരി. കോസമ്ബിനഗരവാസിനോ സത്ഥു പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ സാഗതത്ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ ഏവമാഹംസു “ഭന്തേ, യം തുമ്ഹാകം ദുല്ലഭം, തം വദേയ്യാഥ, തദേവ മയം പടിയാദേസ്സാമാ”തി. ഥേരോ തുണ്ഹീ അഹോസി. ഛബ്ബഗ്ഗിയാ പനാഹംസു “ആവുസോ, പബ്ബജിതാനം നാമ കാപോതികാ സുരാ ദുല്ലഭാ ചേവ മനാപാ ച. സചേ തുമ്ഹേ ഥേരസ്സ പസന്നാ, കാപോതികം സുരം പടിയാദേഥാ”തി. തേ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സത്ഥാരം സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ഗേഹേ “ഥേരസ്സ ദസ്സാമാ”തി കാപോതികം സുരം പസന്നം പടിയാദേത്വാ ഥേരം നിമന്തേത്വാ ഘരേ ഘരേ പസന്നം സുരം അദംസു. ഥേരോ പിവിത്വാ സുരാമദമത്തോ നഗരതോ നിക്ഖമന്തോ ദ്വാരന്തരേ പതിത്വാ വിലപമാനോ നിപജ്ജി.

സത്ഥാ കതഭത്തകിച്ചോ നഗരാ നിക്ഖമന്തോ ഥേരം തേനാകാരേന നിപന്നം ദിസ്വാ “ഗണ്ഹഥ, ഭിക്ഖവേ, സാഗത”ന്തി ഗാഹാപേത്വാ ആരാമം അഗമാസി . ഭിക്ഖൂ ഥേരസ്സ സീസം തഥാഗതസ്സ പാദമൂലേ കത്വാ തം നിപജ്ജാപേസും, സോ പരിവത്തിത്വാ പാദേ തഥാഗതാഭിമുഖേ കത്വാ നിപജ്ജി. സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ പടിപുച്ഛി “കിം നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യം പുബ്ബേ സാഗതസ്സ മയി ഗാരവം, തം ഇദാനി അത്ഥീ”തി? “നത്ഥി, ഭന്തേ”തി. “ഭിക്ഖവേ, അമ്ബതിത്ഥകം നാഗരാജാനം കോ ദമേസീ”തി. “സാഗതോ, ഭന്തേ”തി. “കിം പനേതരഹി, ഭിക്ഖവേ, സാഗതോ ഉദകദേഡ്ഡുഭകമ്പി ദമേതും സക്കുണേയ്യാ”തി. “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “അപി നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഏവരൂപം പാതും യുത്തം, യം പിവിത്വാ ഏവംവിസഞ്ഞീ ഹോതീ”തി. “അയുത്തം, ഭന്തേ”തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഥേരം ഗരഹിത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ “സുരാമേരയപാനേ പാചിത്തിയ”ന്തി (പാചി॰ ൩൨൭) സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഗന്ധകുടിം പാവിസി.

ധമ്മസഭായം സന്നിപതിതാ ഭിക്ഖൂ സുരാപാനസ്സ അവണ്ണം കഥയിംസു “യാവ മഹാദോസഞ്ചേതം, ആവുസോ, സുരാപാനം നാമ, താവ പഞ്ഞാസമ്പന്നം നാമ ഇദ്ധിമന്തം സാഗതം യഥാ സത്ഥു ഗുണമത്തമ്പി ന ജാനാതി, തഥാ അകാസീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ സുരം പിവിത്വാ പബ്ബജിതാ വിസഞ്ഞിനോ ഹോന്തി, പുബ്ബേപി അഹേസുംയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച ഉപ്പാദേത്വാ ഝാനകീളം കീളന്തോ ഹിമവന്തപ്പദേസേ വസതി പഞ്ചഹി അന്തേവാസികസതേഹി പരിവുതോ. അഥ നം വസ്സാനസമയേ സമ്പത്തേ അന്തേവാസികാ ആഹംസു “ആചരിയ, മനുസ്സപഥം ഗന്ത്വാ ലോണമ്ബിലം സേവിത്വാ ആഗച്ഛാമാ”തി. “ആവുസോ,

അഹം ഇധേവ വസിസ്സാമി, തുമ്ഹേ പന ഗന്ത്വാ സരീരം സന്തപ്പേത്വാ വസ്സം വീതിനാമേത്വാ ആഗച്ഛഥാ''തി. തേ ''സാധൂ''തി ആചരിയം വന്ദിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ ബഹിദ്വാരഗാമേയേവ ഭിക്ഖായ ചരിത്വാ സുഹിതാ ഹുത്വാ പുനദിവസേ നഗരം പവിസിംസു. മനുസ്സാ സമ്പിയായമാനാ ഭിക്ഖം അദംസു. കതിപാഹച്ചയേന ച രഞ്ഞോപി ആരോചേസും ''ദേവ, ഹിമവന്തതോ പഞ്ചസതാ ഇസയോ ആഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേ വസന്തി ഘോരതപാ പരമധിതിന്ദ്രിയാ സീലവന്തോ''തി. രാജാ തേസം ഗുണേ സുത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ വസ്സാനം ചതുമാസം തത്ഥേവ വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ നിമന്തേസി, തേ തതോ പട്ഠായ രാജഗേഹേയേവ ഭുഞ്ജിത്വാ ഉയ്യാനേ വസന്തി.

അഥേകദിവസം നഗരേ സുരാനക്ഖത്തം നാമ അഹോസി. രാജാ ''പബ്ബജിതാനം സുരാ ദുല്ലഭാ''തി ബഹും ഉത്തമസുരം ദാപേസി. താപസാ സുരം പിവിത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ സുരാമദമത്താ ഹുത്വാ ഏകച്ചേ ഉട്ഠായ നച്ചിംസു, ഏകച്ചേ ഗായിംസു, നച്ചിത്വാ ഗായിത്വാ ഖാരികാദീനി അവത്ഥരിത്വാ നിദ്ദായിത്വാ സുരാമദേ ഛിന്നേ പബുജ്ഝിത്വാ തം അത്തനോ വിപ്പകാരം ദിസ്വാ ''ന അമ്ഹേഹി പബ്ബജിതസാരുപ്പം കത''ന്തി രോദിത്വാ പരിദേവിത്വാ ''മയം ആചരിയേന വിനാഭൂതത്താ ഏവരൂപം പാപകമ്മം കരിമ്ഹാ''തി തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഉയ്യാനം പഹായ ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ പടിസാമിതപരിക്ഖാരാ ആചരിയം വന്ദിത്വാ നിസീദിത്വാ ''കിം നു ഖോ, താതാ, മനുസ്സപഥേ ഭിക്ഖായ അകിലമമാനാ സുഖം വസിത്ഥ, സമഗ്ഗവാസഞ്ച പന വസിത്ഥാ''തി പുച്ഛിതാ ''ആചരിയ, സുഖം വസിമ്ഹ, അപിച ഖോ പന മയം അപാതബ്ബയുത്തകം പിവിത്വാ വിസഞ്ഞീഭൂതാ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേതും അസക്കോന്താ നച്ചിമ്ഹ ചേവ ഗായിമ്ഹ ചാ''തി ഏതമത്ഥം ആരോചേന്താ ഇമം ഗാഥം സമുട്ഠാപേത്വാ ആഹംസു -

വ്യ്ഥ. ''അപായിമ്ഹ അനച്ചിമ്ഹ, അഗായിമ്ഹ രുദിമ്ഹ ച;
വിസഞ്ഞീകരണിം പിത്വാ, ദിട്ഠാ നാഹുമ്ഹ വാനരാ''തി.

തത്ഥ **അപായിമ്ഹാ**തി സുരം പിവിമ്ഹ. **അനച്ചിമ്ഹാ**തി തം പിവിത്വാ ഹത്ഥപാദേ ലാളേന്താ നച്ചിമ്ഹ. **അഗായിമ്ഹാ**തി മുഖം വിവരിത്വാ ആയതകേന സരേന ഗായിമ്ഹ. **രുദിമ്ഹ ചാ**തി പുന വിപ്പടിസാരിനോ ''ഏവരൂപം നാമ അമ്ഹേഹി കത''ന്തി രോദിമ്ഹ ച. **വിസഞ്ഞീകരണിം പിത്വാ, ദിട്ഠാ നാഹുമ്ഹ വാനരാ**തി ഏവരൂപം സഞ്ഞാവിനാസനതോ വിസഞ്ഞീകരണിം സുരം പിവിത്വാ ''ഏതദേവ സാധു, യം വാനരാ നാഹുമ്ഹാ''തി. ഏവം തേ അത്തനോ അഗുണം കഥേസും.

ബോധിസത്തോ ''ഗരുസംവാസരഹിതാനം നാമ ഏവരൂപം ഹോതിയേവാ''തി തേ താപസേ ഗരഹിത്വാ ''പുന ഏവരൂപം മാകരിത്ഥാ''തി തേസം ഓവാദം ദത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി. ഇതോ പട്ഠായ ഹി ''അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ''തി ഇദമ്പി ന വക്ഖാമ. തദാ ഇസിഗണോ ബുദ്ധപരിസാ അഹോസി, ഗണസത്ഥാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സുരാപാനജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൮൨] ൨. മിത്തവിന്ദകജാതകവണ്ണനാ

അതിക്കമ്മ രമണകന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ദുബ്ബചഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. ഇമസ്സ പന ജാതകസ്സ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലികം വത്ഥു, തം ദസകനിപാതേ **മഹാമിത്തവിന്ദകജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൮൨; ൧.൯.൧൦൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന ബോധിസത്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൮൨.''അതിക്കമ്മ രമണകം, സദാമത്തഞ്ച ദൂഭകം;
സ്വാസി പാസാണമാസീനോ, യസ്മാ ജീവം ന മോക്ഖസീ''തി.

തത്ഥ **രമണക**ന്തി തസ്മിം കാലേ ഫലികസ്സ നാമം, ഫലികപാസാദഞ്ച അതിക്കന്തോസീതി ദീപേതി. **സദാമത്തഞ്ചാ**തി രജതസ്സ നാമം, രജതപാസാദഞ്ച അതിക്കന്തോസീതി ദീപേതി. **ദൂഭക**ന്തി മണിനോ നാമം, മണിപാസാദഞ്ച അതിക്കന്തോസീതി ദീപേതി. **സ്വാസീ**തി സോ അസി ത്വം. **പാസാണമാസീനോ**തി ഖുരചക്കം നാമ പാസാണമയം വാ ഹോതി രജതമയം വാ മണിമയം വാ, തം പന പാസാണമയമേവ. സോ ച തേന ആസീനോ അതിനിവിട്ഠോ അജ്ഝോത്ഥടോ. തസ്മാ പാസാണേന ആസീനത്താ ''പാസാണാസീനോ''തി വത്തബ്ബേ ബ്യഞ്ജനസന്ധിവസേന മകാരം ആദായ ''പാസാണമാസീനോ''തി വുത്തം. പാസാണം വാ ആസീനോ, തം ഖുരചക്കം ആസജ്ജ പാപുണിത്വാ ഠിതോതി അത്ഥോ. **യസ്മാ ജീവം ന മോക്ഖസീ**തി യസ്മാ ഖുരചക്കാ യാവ തേ പാപം ന ഖീയതി, താവ ജീവന്തോയേവ ന മുച്ചിസ്സസി, തം ആസീനോസീതി.

ഇമം ഗാഥം വത്വാ ബോധിസത്തോ അത്തനോ വസനട്ഠാനംയേവ ഗതോ. മിത്തവിന്ദകോപി ഖുരചക്കം ഉക്ഖിപിത്വാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവമാനോ പാപകമ്മേ പരിക്ഖീണേ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മിത്തവിന്ദകോ ദുബ്ബചഭിക്ഖു അഹോസി, ദേവരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

മിത്തവിന്ദകജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൮൩] ൩. കാളകണ്ണിജാതകവണ്ണനാ

മിത്തോ ഹവേ സത്തപദേന ഹോതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അനാഥപിണ്ഡികസ്സ മിത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര അനാഥപിണ്ഡികേന സദ്ധിം സഹപംസുകീളികോ ഏകാചരിയസ്സേവ സന്തികേ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ നാമേന കാളകണ്ണീ നാമ. സോ ഗച്ഛന്തേ കാലേ ദുഗ്ഗതോ ഹുത്വാ ജീവിതും അസക്കോന്തോ സേട്ഠിസ്സ സന്തികം അഗമാസി. സോ തം സമസ്സാസേത്വാ പരിബ്ബയം ദത്വാ അത്തനോ കുടുമ്ബം പടിച്ഛാപേസി. സോ സേട്ഠിനോ ഉപകാരകോ ഹുത്വാ സബ്ബകിച്ചാനി കരോതി. തം സേട്ഠിസ്സ സന്തികം ആഗതകാലേ ''തിട്ഠ, കാളകണ്ണി, നിസീദ, കാളകണ്ണി, ഭുഞ്ജ കാളകണ്ണീ''തി വദന്തി. അഥേകദിവസം സേട്ഠിനോ മിത്താമച്ചാ സേട്ഠിം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു ''മഹാസേട്ഠി, മാ ഏതം തവ സന്തികേ കരി, 'തിട്ഠ, കാളകണ്ണി, നിസീദ കാളകണ്ണി, ഭുഞ്ജ കാളകണ്ണീ'തി ഹി ഇമിനാ സദ്ദേന യക്ഖോപി പലായേയ്യ, ന ചേസ തയാ സമാനോ, ദുഗ്ഗതോ ദുരൂപേതോ, കിം

തേ ഇമിനാ"തി. അനാഥപിണ്ഡികോ "നാമം നാമ വോഹാരമത്തം, ന തം പണ്ഡിതാ പമാണം കരോന്തി, സുതമങ്ഗലികേന നാമ ഭവിതും ന വട്ടതി, ന സക്കാ മയാ നാമമത്തം നിസ്സായ സഹപംസുകീളികം സഹായം പരിച്ചജിതു"ന്തി തേസം വചനം അനാദായ എകദിവസം അത്തനോ ഭോഗഗാമം ഗച്ഛന്തോ തം ഗേഹരക്ഖകം കത്വാ അഗമാസി.

ചോരാ "സേട്ഠി കിര ഭോഗഗാമം ഗതോ, ഗേഹമസ്സ വിലുമ്പിസ്സാമാ"തി നാനാവുധഹത്ഥാ രത്തിഭാഗേ ആഗന്ത്വാ ഗേഹം പരിവാരേസും. ഇതരോപി ചോരാനഞ്ഞേവ ആഗമനം ആസങ്കമാനോ അനിദ്ദായന്തോവ നിസീദി. സോ ചോരാനം ആഗതഭാവം ഞത്വാ മനുസ്സേ പബോധേതും "ത്വം സങ്ഖം ധമ, ത്വം മുദിങ്ഗം വാദേഹീ"തി മഹാസമജ്ജം കരോന്തോ വിയ സകലനിവേസനം എകസദ്ദം കാരേസി. ചോരാ "സുഞ്ഞം ഗേഹന്തി ദുസ്സുതം അമ്ഹേഹി, അത്ഥേവ ഇധ മഹാസേട്ഠീ"തി പാസാണമുഗ്ഗരാദീനി തത്ഥേവ ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിംസു.

പുനദിവസേ മനുസ്സാ തത്ഥ തത്ഥ ഛഡ്ഡിതേ പാസാണമുഗ്ഗരാദയോ ദിസ്വാ സംവേഗപ്പത്താ ഹുത്വാ "സചേ അജ്ജ എവരൂപോ ബുദ്ധിസമ്പന്നോ ഘരവിചാരകോ നാഭവിസ്സ, ചോരേഹി യഥാരുചിയാ പവിസിത്വാ സബ്ബം ഗേഹം വിലുത്തം അസ്സ, ഇമം ദള്ഹമിത്തം നിസ്സായ സേട്ഠിനോ വുഡ്ഢി ജാതാ"തി തം പസംസിത്വാ സേട്ഠിസ്സ ഭോഗഗാമതോ ആഗതകാലേ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചയിംസു. അഥ നേ സേട്ഠി അവോച "തുമ്ഹേ എവരൂപം മമ ഗേഹരക്ഖകം മിത്തം നിക്കഡ്ഢാപേഥ, സചായം തുമ്ഹാകം വചനേന മയാ നിക്കഡ്ഢിതോ അസ്സ, അജ്ജ മേ കുടുമ്ബം കിഞ്ചി നാഭവിസ്സ, നാമം നാമ അപ്പമാണം, ഹിതചിത്തമേവ പമാണ"ന്തി തസ്സ ഉത്തരിതരം പരിബ്ബയം ദത്വാ "അത്ഥി ദാനി മേ ഇദം കഥാപാഭത"ന്തി സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേസി. സത്ഥാ "ന ഖോ, ഗഹപതി, ഇദാനേവ കാളകണ്ണിമിത്തോ അത്തനോ മിത്തസ്സ ഘരേ കുടുമ്ബം രക്ഖതി, പുബ്ബേപി രക്ഖിയേവാ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മഹായസോ സേട്ഠി അഹോസി. തസ്സ കാളകണ്ണീ നാമ മിത്തോതി സബ്ബം പച്ചുപ്പന്നവത്ഥുസദിസമേവ. ബോധിസത്തോ ഭോഗഗാമതോ ആഗതോ തം പവത്തിം സുത്വാ "സചേ മയാ തുമ്ഹാകം വചനേന എവരൂപോ മിത്തോ നിക്കഡ്ഢിതോ അസ്സ, അജ്ജ മേ കുടുമ്ബം കിഞ്ചി നാഭവിസ്സാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

വ്യ്സ്."മിത്തോ ഹവേ സത്തപദേന ഹോതി, സഹായോ പന ദ്വാദസകേന ഹോതി;
മാസഡ്ഢമാസേന ച ഞാതി ഹോതി, തതുത്തരിം അത്തസമോപി ഹോതി;
സോഹം കഥം അത്തസുഖസ്സ ഹേതു, ചിരസന്ഥുതം കാളകണ്ണിം ജഹേയ്യ"ന്തി.

തത്ഥ **ഹവേ**തി നിപാതമത്തം. മേത്തായതീതി **മിത്തോ,** മേത്തം പച്ചുപട്ഠാപേതി, സിനേഹം കരോതീതി അത്ഥോ. സോ പനേസ **സത്തപദേന**

ഹോതി, ഏകതോ സത്തപദവീതിഹാരഗമനമത്തേന ഹോതീതി അത്ഥോ. **സഹായോ പന ദ്വാദസകേന ഹോതീ**തി സബ്ബകിച്ചാനി ഏകതോ കരണവസേന സബ്ബിരിയാപഥേസു സഹ ഗച്ഛതീതി സഹായോ. സോ പനേസ ദ്വാദസകേന ഹോതി, ദ്വാദസാഹം ഏകതോ നിവാസേന ഹോതീതി അത്ഥോ. **മാസഡ്ഢമാസേന ചാ**തി മാസേന വാ അഡ്ഢമാസേന വാ. **ഞാതി ഹോതീ**തി ഞാതിസമോ ഹോതി. **തതുത്തരി**ന്തി തതോ ഉത്തരിം ഏകതോ വാസേന **അത്തസമോപി ഹോതി**യേവ. **ജഹേയ്യ**ന്തി "ഏവരൂപം സഹായം കഥം ജഹേയ്യ"ന്തി മിത്തസ്സ ഗുണം കഥേസി. തതോ പട്ഠായ പുന കോചി തസ്സ അന്തരേ വത്താ നാമ നാഹോസീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ കാളകണ്ണീ ആനന്ദോ അഹോസി, ബാരാണസിസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

കാളകണ്ണിജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൮൪] ൪. അത്ഥസ്സദ്വാരജാതകവണ്ണനാ

ആരോഗ്യമിച്ഛേ പരമഞ്ച ലാഭന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അത്ഥകുസലം കുലപുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയഞ്ഹി ഏകസ്സ മഹാവിഭവസ്സ സേട്ഠിനോ പുത്തോ ജാതിയാ സത്തവസ്സോ പഞ്ഞവാ അത്ഥകുസലോ. സോ ഏകദിവസം പിതരം ഉപസങ്കമിത്വാ അത്ഥസ്സ ദ്വാരപഞ്ഹം നാമ പുച്ഛി, സോ തം ന ജാനാതി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി "അയം പഞ്ഹോ അതിസുഖുമോ, ഠപേത്വാ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധം അഞ്ഞോ ഉപരി ഭവഗ്ഗേന, ഹേട്ഠാ ച അവീചിനാ പരിച്ഛിന്നേ ലോകസന്നിവാസേ ഏതം പഞ്ഹം കഥേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥീ"തി. സോ പുത്തമാദായ ബഹും മാലാഗന്ധവിലേപനം ഗാഹാപേത്വാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച "അയം, ഭന്തേ, ദാരകോ പഞ്ഞവാ അത്ഥകുസലോ മം അത്ഥസ്സ ദ്വാരപഞ്ഹം നാമ പുച്ഛി, അഹം തം പഞ്ഹം അജാനന്തോ തുമ്ഹാകം സന്തികം ആഗതോ, സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ തം പഞ്ഹം കഥേതൂ"തി. സത്ഥാ "പുബ്ബേപാഹം, ഉപാസക, ഇമിനാ കുമാരകേനേതം പഞ്ഹം പുട്ഠോ, മയാ ചസ്സ കഥിതോ, തദാ നം ഏസ ജാനാതി, ഇദാനി പന ഭവസങ്ഖേപഗതത്താ ന സല്ലക്ഖേതീ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മഹാവിഭവോ സേട്ഠി അഹോസി. അഥസ്സ പുത്തോ സത്തവസ്സികോ ജാതിയാ പഞ്ഞവാ അത്ഥകുസലോ. സോ ഏകദിവസം പിതരം ഉപസങ്കമിത്വാ "താത, അത്ഥസ്സ ദ്വാരം നാമ കി"ന്തി അത്ഥസ്സ ദ്വാരപഞ്ഹം പുച്ഛി. അഥസ്സ പിതാ തം പഞ്ഹം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൮൪. "ആരോഗ്യമിച്ഛേ പരമഞ്ച ലാഭം, സീലഞ്ച വുദ്ധാനുമതം സുതഞ്ച;
ധമ്മാനുവത്തീ ച അലീനതാ ച, അത്ഥസ്സ ദ്വാരാ പമുഖാ ഛളേതേ"തി.

തത്ഥ **ആരോഗ്യമിച്ഛേ പരമഞ്ച ലാഭ**ന്തി ച-കാരോ നിപാതമത്തം. താത, പഠമമേവ ആരോഗ്യസങ്ഖാതം പരമം ലാഭം ഇച്ഛേയ്യാതി ഇമമത്ഥം ദീപേന്തോ ഏവമാഹ. തത്ഥ ആരോഗ്യം നാമ സരീരസ്സ ചേവ ചിത്തസ്സ ച അരോഗഭാവോ അനാതുരതാ. സരീരേ ഹി രോഗാതുരേ നേവ അലദ്ധം

ഭോഗലാഭം ഉപ്പാദേതും സക്കോതി, ന ലദ്ധം പരിഭുഞ്ജിതും, അനാതുരേ പന ഉഭയമ്പേതം സക്കോതി. ചിത്തേ ച കിലേസാതുരേ നേവ അലദ്ധം ഝാനാദിഭേദം ലാഭം ഉപ്പാദേതും സക്കോതി, ന ലദ്ധം പുന സമാപത്തിവസേന പരിഭുഞ്ജിതും. ഏതസ്മിം അനാരോഗ്യേ സതി അലദ്ധോപി ലാഭോ ന ലബ്ഭതി, ലദ്ധോപി നിരത്ഥകോ ഹോതി, അസതി പനേതസ്മിം അലദ്ധോപി ലാഭോ ലബ്ഭതി, ലദ്ധോപി സാത്ഥകോ ഹോതീതി ആരോഗ്യം പരമോ ലാഭോ നാമ. തം സബ്ബപഠമം ഇച്ഛിതബ്ബം. ഇദമേകം അത്ഥസ്സ ദ്വാരന്തി അയമേത്ഥ അത്ഥോ. **സീലഞ്ചാ**തി ആചാരസീലം. ഇമിനാ ലോകചാരിത്തം ദസ്സേതി. **വുദ്ധാനുമത**ന്തി ഗുണവുദ്ധാനം പണ്ഡിതാനം അനുമതം. ഇമിനാ ഞാണസമ്പന്നാനം ഗരൂനം ഓവാദം ദസ്സേതി. **സുതഞ്ചാ**തി കാരണനിസ്സിതം സുതം. ഇമിനാ ഇമസ്മിം ലോകേ അത്ഥനിസ്സിതം ബാഹുസച്ചം ദസ്സേതി. **ധമ്മാനുവത്തീ ചാ**തി തിവിധസ്സ സുചരിതധമ്മസ്സ അനുവത്തനം. ഇമിനാ ദുച്ചരിതധമ്മം വജ്ജേത്വാ സുചരിതധമ്മസ്സ അനുവത്തനഭാവം ദസ്സേതി. **അലീനതാ ചാ**തി ചിത്തസ്സ അലീനതാ അനീചതാ. ഇമിനാ ചിത്തസ്സ അസങ്കോചതം പണീതഭാവം ഉത്തമഭാവം ദസ്സേതി. **അത്ഥസ്സ ദ്വാരാ പമുഖാ ഛളേതേ**തി അത്ഥോ നാമ വുഡ്ഢി, തസ്സ വുഡ്ഢിസങ്ഖാതസ്സ ലോകിയലോകുത്തരസ്സ അത്ഥസ്സ ഏതേ പമുഖാ ഉത്തമാ ഛ ദ്വാരാ ഉപായാ അധിഗമമുഖാനീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ പുത്തസ്സ അത്ഥസ്സ ദ്വാരപഞ്ഹം കഥേസി. സോ തതോ പട്ഠായ തേസു ഛസു ധമ്മേസു വത്തി. ബോധിസത്തോപി ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ പുത്തോവ പച്ചുപ്പന്നപുത്തോ, മഹാസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

അത്ഥസ്സദ്വാരജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൮൫] ൫. കിംപക്കജാതകവണ്ണനാ

ആയതിം ദോസം നാഞ്ഞായാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. അഞ്ഞതരോ കിര കുലപുത്തോ ബുദ്ധസാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിതോ ഏകദിവസം സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരന്തോ ഏകം അലങ്കതഇത്ഥിം ദിസ്വാ ഉക്കണ്ഠി. അഥ നം ആചരിയുപജ്ഝായാ സത്ഥു സന്തികം ആനയിംസു. സത്ഥാ ‘‘സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘സച്ച’’ന്തി വുത്തേ ‘‘പഞ്ച കാമഗുണാ നാമേതേ ഭിക്ഖു പരിഭോഗകാലേ രമണീയാ. സോ പന തേസം പരിഭോഗോ നിരയാദീസു പടിസന്ധിദായകത്താ കിംപക്കഫലപരിഭോഗസദിസോ ഹോതി. കിംപക്കഫലം നാമ വണ്ണഗന്ധരസസമ്പന്നം, ഖാദിതം പന അന്താനി ഖണ്ഡിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേതി. പുബ്ബേ ബഹൂ ബാലജനാ തസ്സ ദോസം അദിസ്വാ വണ്ണഗന്ധരസേസു ബജ്ഝിത്വാ തം ഫലം പരിഭുഞ്ജിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണിംസൂ’’തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സത്ഥവാഹോ ഹുത്വാ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി പുബ്ബന്താപരന്തം ഗച്ഛന്തോ അടവിമുഖം പത്വാ മനുസ്സേ സന്നിപാതേത്വാ ‘‘ഇമിസ്സാ അടവിയാ വിസരുക്ഖാ നാമ അത്ഥി, മാ ഖോ മം അനാപുച്ഛാ പുബ്ബേ അഖാദിതപുബ്ബാനി

ഫലാഫലാനി ഖാദിത്ഥാ''തി ഓവദി. മനുസ്സാ അടവിം അതിക്കമിത്വാ അടവിമുഖേ ഏകം കിംപക്കരുക്ഖം ഫലഭാരഓണമിതസാഖം അദ്ദസംസു. തസ്സ ഖന്ധസാഖാപത്തഫലാനി സണ്ഠാനവണ്ണരസഗന്ധേഹി അമ്ബസദിസാനേവ. തേസു ഏകച്ചേ വണ്ണഗന്ധരസേസു ബജ്ഝിത്വാ അമ്ബഫലസഞ്ഞായ ഫലാനി ഖാദിംസു, ഏകച്ചേ ''സത്ഥവാഹം പുച്ഛിത്വാ ഖാദിസ്സാമാ''തി ഗഹേത്വാ അട്ഠംസു. ബോധിസത്തോ തം ഠാനം പത്വാ യേ ഗഹേത്വാ ഠിതാ, തേ ഫലാനി ഛഡ്ഡാപേത്വാ, യേ ഖാദമാനാ അട്ഠംസു, തേ വമനം കാരേത്വാ തേസം ഭേസജ്ജം അദാസി. തേസു ഏകച്ചേ അരോഗാ ജാതാ, പഠമമേവ ഖാദിത്വാ ഠിതാ പന ജീവിതക്ഖയം പത്താ. ബോധിസത്തോപി ഇച്ഛിതട്ഠാനം സോത്ഥിനാ ഗന്ത്വാ ലാഭം ലഭിത്വാ പുന സകട്ഠാനമേവ ആഗന്ത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ തം വത്ഥും കഥേത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൮൫. ''ആയതിം ദോസം നാഞ്ഞായ, യോ കാമേ പടിസേവതി;
വിപാകന്തേ ഹനന്തി നം, കിംപക്കമിവ ഭക്ഖിത''ന്തി.

തത്ഥ **ആയതിം ദോസം നാഞ്ഞായാ**തി അനാഗതേ ദോസം ന അഞ്ഞായ, അജാനിത്വാതി അത്ഥോ. **യോ കാമേ പടിസേവതീ**തി യോ വത്ഥുകാമേ ച കിലേസകാമേ ച പടിസേവതി. **വിപാകന്തേ ഹനന്തി ന**ന്തി തേ കാമാ തം പുരിസം അത്തനോ വിപാകസങ്ഖാതേ അന്തേ നിരയാദീസു ഉപ്പന്നം നാനപ്പകാരേന ദുക്ഖേന സംയോജയമാനാ ഹനന്തി. കഥം? **കിംപക്കമിവ ഭക്ഖിത**ന്തി, യഥാ പരിഭോഗകാലേ വണ്ണഗന്ധരസസമ്പത്തിയാ മനാപം കിംപക്കഫലം അനാഗതദോസം അദിസ്വാ ഭക്ഖിതം അന്തേ ഹനതി, ജീവിതക്ഖയം പാപേതി, ഏവം പരിഭോഗകാലേ മനാപാപി കാമാ വിപാകകാലേ ഹനന്തീതി ദേസനം യഥാനുസന്ധിം പാപേത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലം പാപുണി. സേസപരിസായപി കേചി സോതാപന്നാ, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ, കേചി അരഹന്തോ അഹേസും.

സത്ഥാപി ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ അഹോസി, സത്ഥവാഹോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കിംപക്കജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൮൬] ൬. സീലവീമംസകജാതകവണ്ണനാ

സീലം കിരേവ കല്യാണന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം സീലവീമംസകം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര കോസലരാജാനം നിസ്സായ ജീവതി തിസരണം ഗതോ അഖണ്ഡപഞ്ചസീലോ തിണ്ണം വേദാനം പാരഗൂ. രാജാ ''അയം സീലവാ''തി തസ്സ അതിരേകസമ്മാനം കരോതി. സോ ചിന്തേസി ''അയം രാജാ മയ്ഹം അഞ്ഞേഹി ബ്രാഹ്മണേഹി അതിരേകസമ്മാനം കരോതി, അതിവിയ മം ഗരും കത്വാ പസ്സതി, കിം നു ഖോ ഏസ മമ ജാതിഗോത്തകുലപ്പദേസസിപ്പസമ്പത്തിം നിസ്സായ ഇമം സമ്മാനം കരോതി, ഉദാഹു സീലസമ്പത്തിം, വീമംസിസ്സാമി താവാ''തി. സോ ഏകദിവസം രാജുപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഘരം ആഗച്ഛന്തോ ഏകസ്സ ഹേരഞ്ഞികസ്സ ഫലകതോ അനാപുച്ഛിത്വാ ഏകം കഹാപണം ഗഹേത്വാ അഗമാസി, ഹേരഞ്ഞികോ

ബ്രാഹ്മണേ ഗരുഭാവേന കിഞ്ചി അവത്വാ നിസീദി. പുനദിവസേ ദ്വേ കഹാപണേ ഗണ്ഹി, ഹേരഞ്ഞികോ തഥേവ അധിവാസേസി. തതിയദിവസേ കഹാപണമുട്ഠിം അഗ്ഗഹേസി, അഥ നം ഹേരഞ്ഞികോ "അജ്ജ തേ തതിയോ ദിവസോ രാജകുടുമ്ബം വിലുമ്പന്തസ്സാ"തി "രാജകുടുമ്ബവിലുമ്പകചോരോ മേ ഗഹിതോ"തി തിക്ഖത്തും വിരവി. അഥ നം മനുസ്സാ ഇതോ ചിതോ ച ആഗന്ത്വാ "ചിരംദാനി ത്വം സീലവാ വിയ വിചരീ"തി ദ്വേ തയോ പഹാരേ ദത്വാ ബന്ധിത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും.

രാജാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ "കസ്മാ, ബ്രാഹ്മണ, ഏവരൂപം ദുസ്സീലകമ്മം കരോസീ"തി വത്വാ "ഗച്ഛഥ, തസ്സ രാജാണം കരോഥാ"തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണോ "നാഹം, മഹാരാജ, ചോരോ"തി ആഹ. അഥ "കസ്മാ രാജകുടുമ്ബികസ്സ ഫലകതോ കഹാപണേ ഗണ്ഹീ"തി? "ഏതം മയാ തയി മമ അതിസമ്മാനം കരോന്തേ 'കിം നു ഖോ രാജാ മമ ജാതിആദീനി നിസ്സായ അതിസമ്മാനം കരോതി, ഉദാഹു സീലം നിസ്സായാ'തി വീമംസനത്ഥായ കതം, ഇദാനി പന മയാ ഏകംസേന ഞാതം. യഥാ സീലമേവ നിസ്സായ തയാ മമ സമ്മാനോ കതോ, ന ജാതിആദീനി. തഥാ ഹി മേ ഇദാനി രാജാണം കാരേസി, സ്വാഹം ഇമിനാ കാരണേന 'ഇമസ്മിം ലോകേ സീലമേവ ഉത്തമം സീലം പമുഖ'ന്തി സന്നിട്ഠാനം ഗതോ. ഇമസ്സ പനാഹം സീലസ്സ അനുച്ഛവികം കരോന്തോ ഗേഹേ ഠിതോ കിലേസേ പരിഭുഞ്ജന്തോ ന സക്ഖിസ്സാമി കാതും, അജ്ജേവ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമി, പബ്ബജ്ജം മേ ദേഥ, ദേവാ"തി വത്വാ രാജാനം അനുജാനാപേത്വാ ജേതവനാഭിമുഖോ പായാസി.

അഥ നം ഞാതിസുഹജ്ജബന്ധവാ സന്നിപതിത്വാ നിവാരേതും അസക്കോന്താ നിവത്തിംസു. സോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭിത്വാ അവിസ്സട്ഠകമ്മട്ഠാനോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ "ഭന്തേ, മയ്ഹം പബ്ബജ്ജാ മത്ഥകം പത്താ"തി അഞ്ഞം ബ്യാകാസി. തസ്സ തം അഞ്ഞബ്യാകരണം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടം ജാതം. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം സന്നിപതിതാ ഭിക്ഖൂ "ആവുസോ, അസുകോ നാമ രഞ്ഞോ ഉപട്ഠാകബ്രാഹ്മണോ അത്തനോ സീലം വീമംസിത്വാ രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തേ പതിട്ഠിതോ"തി തസ്സ ഗുണം കഥയമാനാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനി അയമേവ ബ്രാഹ്മണോ അത്തനോ സീലം വീമംസിത്വാ പബ്ബജിത്വാ അത്തനോ പതിട്ഠം അകാസി, പുബ്ബേപി പണ്ഡിതാ അത്തനോ സീലം വീമംസിത്വാ പബ്ബജിത്വാ അത്തനോ പതിട്ഠം കരിംസൂ"തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ പുരോഹിതോ അഹോസി ദാനാധിമുത്തോ സീലജ്ഝാസയോ അഖണ്ഡപഞ്ചസീലോ. രാജാ സേസബ്രാഹ്മണേഹി അതിരേകം തസ്സ സമ്മാനം കരോതീതി സബ്ബം പുരിമസദിസമേവ. ബോധിസത്തേ പന ബന്ധിത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം നീയമാനേ അഹിതുണ്ഡികാ അന്തരവീഥിയം സപ്പം കീളാപേന്താ നങ്ഗുട്ഠേ ഗണ്ഹന്തി, ഗീവായ ഗണ്ഹന്തി, ഗലേ വേഠേന്തി. ബോധിസത്തോ തേ ദിസ്വാ "മാ, താതാ, ഏവം സപ്പം നങ്ഗുട്ഠേ ഗണ്ഹഥ, മാ ഗീവായ ഗണ്ഹഥ, മാ ഗലേ വേഠേഥ. അയഞ്ഹി വോ ഡംസിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേയ്യാ"തി ആഹ. അഹിതുണ്ഡികാ "അയം, ബ്രാഹ്മണ, സപ്പോ സീലവാ

ആചാരസമ്പന്നോ താദിസോ ദുസ്സീലോ ന ഹോതി, ത്വം പന അത്തനോ ദുസ്സീലതായ അനാചാരേന രാജകുടുമ്ബവിലുമ്പകചോരോതി ബന്ധിത്വാ നീയസീ''തി ആഹംസു.

സോ ചിന്തേസി ''സപ്പാപി താവ അഡംസന്താ അവിഹേഠേന്താ 'സീലവന്തോ'തി നാമം ലഭന്തി, കിമങ്ഗം പന മനുസ്സഭൂതാ. സീലമേവ ഇമസ്മിം ലോകേ ഉത്തമം, നത്ഥി തതോ ഉത്തരിതര''ന്തി. അഥ നം നേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. രാജാ ''കിം ഇദം, താതാ''തി പുച്ഛി. ''രാജകുടുമ്ബവിലുമ്പകോ ചോരോ, ദേവാ''തി. ''തേന ഹിസ്സ രാജാണം കരോഥാ''തി. ബ്രാഹ്മണോ ''നാഹം, മഹാരാജ, ചോരോ''തി ആഹ. ''അഥ കസ്മാ കഹാപണേ അഗ്ഗഹേസീ''തി ച വുത്തേ പുരിമനയേനേവ സബ്ബം ആരോചേന്തോ ''സ്വാഹം ഇമിനാ കാരണേന 'ഇമസ്മിം ലോകേ സീലമേവ ഉത്തമം, സീലം പാമോക്ഖ'ന്തി സന്നിട്ഠാനം ഗതോ''തി വത്വാ ''തിട്ഠതു താവ ഇദം, ആസീവിസോപി താവ അഡംസന്തോ അവിഹേഠേന്തോ 'സീലവാ'തി വത്തബ്ബതം ലഭതി. ഇമിനാപി കാരണേന സീലമേവ ഉത്തമം, സീലം പവര''ന്തി സീലം വണ്ണേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

[വ്യന്ന്] ''സീലം കിരേവ കല്യാണം, സീലം ലോകേ അനുത്തരം;
പസ്സ ഘോരവിസോ നാഗോ, സീലവാതി ന ഹഞ്ഞതീ''തി.

തത്ഥ **സീലം കിരേവാ**തി കായവാചാചിത്തേഹി അവീതിക്കമസങ്ഖാതം ആചാരസീലമേവ. **കിരാ**തി അനുസ്സവവസേന വദതി. **കല്യാണ**ന്തി സുന്ദരതരം. **അനുത്തര**ന്തി ജേട്ഠകം സബ്ബഗുണദായകം. **പസ്സാ**തി അത്തനാ ദിട്ഠകാരണം അഭിമുഖം കരോന്തോ കഥേതി. **സീലവാതി ന ഹഞ്ഞതീ**തി ഘോരവിസോപി സമാനോ അഡംസനഅവിഹേഠനമത്തകേന സീലവാതി പസംസം ലഭതി, ന ഹഞ്ഞതി ന വിഹഞ്ഞതീതി. ഇമിനാപി കാരണേന സീലമേവ ഉത്തമന്തി.

ഏവം ബോധിസത്തോ ഇമായ ഗാഥായ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ കാമേ പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പഞ്ചാഭിഞ്ഞാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, രാജപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, പുരോഹിതോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സീലവീമംസകജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[വ്യ൭] ൭. മങ്ഗലജാതകവണ്ണനാ

യസ്സ മങ്ഗലാ സമൂഹതാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഏകം സാടകലക്ഖണബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി. രാജഗഹവാസികോ കിരേകോ ബ്രാഹ്മണോ കോതുഹലമങ്ഗലികോ തീസു രതനേസു അപ്പസന്നോ മിച്ഛാദിട്ഠികോ അഡ്ഢോ മഹദ്ധനോ മഹാഭോഗോ, തസ്സ സമുഗ്ഗേ ഠപിതം സാടകയുഗം മൂസികാ ഖാദിംസു. അഥസ്സ സീസം ന്ഹായിത്വാ ''സാടകേ ആഹരഥാ''തി വുത്തകാലേ മൂസികായ ഖാദിതഭാവം ആരോചയിംസു. സോ ചിന്തേസി ''സചേ ഇദം മൂസികാദട്ഠം സാടകയുഗം ഇമസ്മിം ഗേഹേ ഭവിസ്സതി, മഹാവിനാസോ ഭവിസ്സതി. ഇദഞ്ഹി അവമങ്ഗലം കാളകണ്ണിസദിസം പുത്തധീതാദീനം വാ ദാസകമ്മകരാദീനം വാ ന സക്കാ ദാതും. യോ ഹി ഇദം ഗണ്ഹിസ്സതി, സബ്ബസ്സ മഹാവിനാസോ ഭവിസ്സതി,

ആമകസുസാനേ തം ഛഡ്ഡാപേസ്സാമി, ന ഖോ പന സക്കാ ദാസകമ്മകരാദീനം ഹത്ഥേ ദാതും. തേ ഹി എത്ഥ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ ഇമം ഗഹേത്വാ വിനാസം പാപുണേയ്യും, പുത്തസ്സ തം ഹത്ഥേ ദസ്സാമീ"തി. സോ പുത്തം പക്കോസാപേത്വാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ "ത്വമ്പി നം, താത, ഹത്ഥേന അഫുസിത്വാ ദണ്ഡകേന ഗഹേത്വാ ആമകസുസാനേ ഛഡ്ഡേത്വാ സീസം ന്ഹായിത്വാ ഏഹീ"തി പേസേസി.

സത്ഥാപി ഖോ തം ദിവസം പച്ചൂസസമയേ ബോധനേയ്യബന്ധവേ ഓലോകേന്തോ ഇമേസം പിതാപുത്താനം സോതാപത്തിഫലസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ മിഗവീഥിം ഗഹേത്വാ മിഗലുദ്ദകോ വിയ ഗന്ത്വാ ആമകസുസാനദ്വാരേ നിസീദി ഛബ്ബണ്ണബുദ്ധരസ്മിയോ വിസ്സജ്ജേന്തോ. മാണവോപി പിതു വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അജഗരസപ്പം വിയ തം യുഗസാടകം യട്ഠികോടിയാ ഗഹേത്വാ ആമകസുസാനദ്വാരം പാപുണി. അഥ നം സത്ഥാ "കിം കരോസി മാണവാ"തി ആഹ. "ഭോ ഗോതമ, ഇദം സാടകയുഗം മൂസികാദട്ഠം കാളകണ്ണിസദിസം ഹലാഹലവിസൂപമം, മമ പിതാ 'അഞ്ഞോ ഏതം ഛഡ്ഡേന്തോ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ ഗണ്ഹേയ്യാ'തി ഭയേന മം പഹിണി, അഹമേതം ഛഡ്ഡേത്വാ സീസം ന്ഹായിസ്സാമീതി ആഗതോമ്ഹി, ഭോ ഗോതമാ"തി. "തേന ഹി ഛഡ്ഡേഹീ"തി. മാണവോ ഛഡ്ഡേസി, സത്ഥാ "അമ്ഹാകം ദാനി വട്ടതീ"തി തസ്സ സമ്മുഖാവ ഗണ്ഹി. "അവമങ്ഗലം, ഭോ ഗോതമ, ഏതം കാളകണ്ണിസദിസം, മാ ഗണ്ഹി മാ ഗണ്ഹീ"തി തസ്മിം വാരയമാനേയേവ തം ഗഹേത്വാ വേളുവനാഭിമുഖോ പായാസി.

മാണവോ വേഗേന ഗന്ത്വാ പിതു ആരോചേസി "താത, മയാ ആമകസുസാനേ ഛഡ്ഡിതം സാടകയുഗം സമണോ ഗോതമോ 'അമ്ഹാകം വട്ടതീ'തി മയാ വാരിയമാനോപി ഗഹേത്വാ വേളുവനം ഗതോ"തി. ബ്രാഹ്മണോ ചിന്തേസി "തം സാടകയുഗം അവമങ്ഗലം കാളകണ്ണിസദിസം, തം വളഞ്ജേന്തോ സമണോപി ഗോതമോ നസ്സിസ്സതി, വിഹാരോപി നസ്സിസ്സതി, തതോ അമ്ഹാകം ഗരഹാ ഭവിസ്സതി, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ അഞ്ഞേ ബഹൂ സാടകേ ദത്വാ തം ഛഡ്ഡാപേസ്സാമീ"തി. സോ ബഹൂ സാടകേ ഗാഹാപേത്വാ പുത്തേന സദ്ധിം വേളുവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ ഏവമാഹ "സച്ചം കിര വോ, ഭോ ഗോതമ, ആമകസുസാനേ സാടകയുഗം ഗഹിത"ന്തി? "സച്ചം, ബ്രാഹ്മണാ"തി. "ഭോ ഗോതമ, തം സാടകയുഗം അവമങ്ഗലം, തുമ്ഹേ തം പരിഭുഞ്ജമാനാ നസ്സിസ്സഥ, സകലവിഹാരോപി നസ്സിസ്സതി. സചേ വോ നിവാസനം വാ പാരുപനം വാ നപ്പഹോതി, ഇമേ സാടകേ ഗഹേത്വാ തം ഛഡ്ഡാപേഥാ"തി. അഥ നം സത്ഥാ "മയം ബ്രാഹ്മണ പബ്ബജിതാ നാമ, അമ്ഹാകം ആമകസുസാനേ അന്തരവീഥിയം സങ്കാരട്ഠാനേ ന്ഹാനതിത്ഥേ മഹാമഗ്ഗേതി ഏവരൂപേസു ഠാനേസു ഛഡ്ഡിതാ വാ പതിതാ വാ പിലോതികാ വട്ടതി, ത്വം പന ന ഇദാനേവ ഏവംലദ്ധികോ, പുബ്ബേപി ഏവംലദ്ധികോയേവാ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ മഗധരട്ഠേ രാജഗഹനഗരേ ധമ്മികോ മഗധരാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഹിമവന്തേ വസമാനോ ഏകസ്മിം കാലേ ഹിമവന്തതോ നിക്ഖമിത്വാ രാജഗഹനഗരേ രാജുയ്യാനം പത്വാ തത്ഥ വസിത്വാ ദുതിയദിവസേ ഭിക്ഖാചാരത്ഥായ നഗരം പാവിസി. രാജാ തം ദിസ്വാ പക്കോസാപേത്വാ

പാസാദേ നിസീദാപേത്വാ ഭോജേത്വാ ഉയ്യാനേയേവ വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹി. ബോധിസത്തോ രഞ്ഞോ നിവേസനേ ഭുഞ്ജിത്വാ ഉയ്യാനേ വസതി. തസ്മിം കാലേ രാജഗഹനഗരേ ദുസ്സലക്ഖണബ്രാഹ്മണോ നാമ അഹോസി. തസ്സ സമുഗ്ഗേ ഠപിതം സാടകയുഗന്തി സബ്ബം പുരിമസദിസമേവ.

മാണവേ പന സുസാനം ഗച്ഛന്തേ ബോധിസത്തോ പഠമതരം ഗന്ത്വാ സുസാനദ്വാരേ നിസീദിത്വാ തേന ഛഡ്ഡിതം സാടകയുഗം ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനം അഗമാസി. മാണവോ ഗന്ത്വാ പിതു ആരോചേസി. പിതാ "രാജകുലൂപകോ താപസോ നസ്സേയ്യാ"തി ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "താപസ, തയാ ഗഹിതസാടകേ ഛഡ്ഡേഹി, മാ നസ്സീ"തി ആഹ. താപസോ "അമ്ഹാകം സുസാനേ ഛഡ്ഡിതപിലോതികാ വട്ടതി, ന മയം കോതുഹലമങ്ഗലികാ, കോതുഹലമങ്ഗലം നാമേതം ന ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധബോധിസത്തേഹി വണ്ണിതം, തസ്മാ പണ്ഡിതേന നാമ കോതുഹലമങ്ഗലികേന ന ഭവിതബ്ബ"ന്തി ബ്രാഹ്മണസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. ബ്രാഹ്മണോ ധമ്മം സുത്വാ ദിട്ഠിം ഭിന്ദിത്വാ ബോധിസത്തം സരണം ഗതോ. ബോധിസത്തോപി അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാപി ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൮൭. "യസ്സ മങ്ഗലാ സമൂഹതാ, ഉപ്പാതാ സുപിനാ ച ലക്ഖണാ ച;
സോ മങ്ഗലദോസവീതിവത്തോ, യുഗയോഗാധിഗതോ ന ജാതുമേതീ"തി.

തത്ഥ **യസ്സ മങ്ഗലാ സമൂഹതാ**തി യസ്സ അരഹതോ ഖീണാസവസ്സ ദിട്ഠമങ്ഗലം, സുതമങ്ഗലം, മുതമങ്ഗലന്തി ഏതേ മങ്ഗലാ സമുച്ഛിന്നാ. **ഉപ്പാതാ സുപിനാ ച ലക്ഖണാ ചാ**തി "ഏവരൂപോ ചന്ദഗ്ഗാഹോ ഭവിസ്സതി, ഏവരൂപോ സൂരിയഗ്ഗാഹോ ഭവിസ്സതി, ഏവരൂപോ നക്ഖത്തഗ്ഗാഹോ ഭവിസ്സതി, ഏവരൂപോ ഉക്കാപാതോ ഭവിസ്സതി, ഏവരൂപോ ദിസാഡാഹോ ഭവിസ്സതീ"തി ഇമേ പഞ്ച മഹാഉപ്പാതാ, നാനപ്പകാരാ സുപിനാ, സുഭഗലക്ഖണം, ദുബ്ഭഗലക്ഖണം, ഇത്ഥിലക്ഖണം, പുരിസലക്ഖണം, ദാസിലക്ഖണം, ദാസലക്ഖണം, അസിലക്ഖണം, ഹത്ഥിലക്ഖണം, അസ്സലക്ഖണം, ഉസഭലക്ഖണം, ആവുധലക്ഖണം, വത്ഥലക്ഖണന്തി ഏവമാദികാനി ലക്ഖണാനി ഇമേ ച ദിട്ഠിട്ഠാനാ യസ്സ സമൂഹതാ, ന ഏതേഹി ഉപ്പാതാദീഹി അത്തനോ മങ്ഗലം വാ അവമങ്ഗലം വാ പച്ചേതി. **സോ മങ്ഗലദോസവീതിവത്തോ**തി സോ ഖീണാസവോ സബ്ബമങ്ഗലദോസേ വീതിവത്തോ അതിക്കന്തോ പജഹിത്വാ ഠിതോ. **യുഗയോഗാധിഗതോ**തി "കോധോ ച ഉപനാഹോ ച, മക്ഖോ ച പളാസോ ചാ"തിആദിനാ (വിഭം॰ ൯൩൯) നയേന ദ്വേ ദ്വേ ഏകതോ ആഗതകിലേസാ യുഗാ നാമ. കാമയോഗോ, ഭവയോഗോ, ദിട്ഠിയോഗോ, അവിജ്ജായോഗോതി ഇമേ സംസാരേ യോജനഭാവതോ ചത്താരോ യോഗാ നാമ. തേ യുഗേ ച യോഗേ ചാതി യുഗയോഗേ അധിഗതോ അഭിഭവിത്വാ ഗതോ വീതിവത്തോ സമതിക്കന്തോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു. **ന ജാതുമേതീ**തി പുന പടിസന്ധിവസേന ഏകംസേനേവ ഇമം ലോകം ന ഏതി നാഗച്ഛതീതി.

ഏവം സത്ഥാ ഇമായ ഗാഥായ ബ്രാഹ്മണസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബ്രാഹ്മണോ സദ്ധിം പുത്തേന

സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സത്ഥാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ഏതേവ പിതാപുത്താ ഇദാനി പിതാപുത്താ അഹേസും, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

മങ്ഗലജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൮൮] ൮. സാരമ്ഭജാതകവണ്ണനാ

കല്യാണിമേവ മുഞ്ചേയ്യാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഓമസവാദസിക്ഖാപദം (പാചി॰ ൧൧) ആരബ്ഭ കഥേസി. ദ്വേപി വത്ഥൂനി ഹേട്ഠാ നന്ദിവിസാലജാതകേ വുത്തസദിസാനേവ. ഇമസ്മിം പന ജാതകേ ബോധിസത്തോ ഗന്ധാരരട്ഠേ തക്കസിലായം അഞ്ഞതരസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ സാരമ്ഭോ നാമ ബലിബദ്ദോ അഹോസി. സത്ഥാ ഇദം അതീതവത്ഥും കഥേത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൮൮.

"കല്യാണിമേവ മുഞ്ചേയ്യ, ന ഹി മുഞ്ചേയ്യ പാപികം;
മോക്ഖോ കല്യാണിയാ സാധു, മുത്വാ തപ്പതി പാപിക"ന്തി.

തത്ഥ **കല്യാണിമേവ മുഞ്ചേയ്യാ**തി ചതുദോസവിനിമുത്തം കല്യാണിം സുന്ദരം അനവജ്ജം വാചമേവ മുഞ്ചേയ്യ വിസ്സജ്ജേയ്യ കഥേയ്യ. **ന ഹി മുഞ്ചേയ്യ പാപികന്തി** പാപികം ലാമികം പരേസം അപ്പിയം അമനാപം ന മുഞ്ചേയ്യ ന കഥേയ്യ. **മോക്ഖോ കല്യാണിയാ സാധൂ**തി കല്യാണവാചായ വിസ്സജ്ജനമേവ ഇമസ്മിം ലോകേ സാധു സുന്ദരം ഭദ്ദകം. **മുത്വാ തപ്പതി പാപികന്തി** പാപികം ഫരുസവാചം മുഞ്ചിത്വാ വിസ്സജ്ജേത്വാ കഥേത്വാ സോ പുഗ്ഗലോ തപ്പതി സോചതി കിലമതീതി.

ഏവം സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ബ്രാഹ്മണോ ആനന്ദോ അഹോസി, ബ്രാഹ്മണീ ഉപ്പലവണ്ണാ, സാരമ്ഭോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സാരമ്ഭജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൮൯] ൯. കുഹകജാതകവണ്ണനാ

വാചാവ കിര തേ ആസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുഹകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. കുഹകവത്ഥു ഉദ്ദാലകജാതകേ ആവി ഭവിസ്സതി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകം ഗാമകം ഉപനിസ്സായ ഏകോ കൂടജടിലോ കുഹകതാപസോ വസതി. ഏകോ കുടുമ്ബികോ തസ്സ അരഞ്ഞേ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ തത്ഥ നം വാസേന്തോ അത്തനോ ഗേഹേ പണീതാഹാരേന പടിജഗ്ഗതി. സോ തം കൂടജടിലം "സീലവാ ഏസോ"തി സദ്ദഹിത്വാ ചോരഭയേന സുവണ്ണനിക്ഖസതം തസ്സ പണ്ണസാലം നേത്വാ ഭൂമിഗതം കത്വാ "ഇദം ഓലോകേയ്യാസി, ഭന്തേ"തി ആഹ. അഥ നം താപസോ "പബ്ബജിതാനം നാമ, ആവുസോ, ഏവരൂപം കഥേതും, ന വട്ടതി, അമ്ഹാകം പന പരസന്തകേ ലോഭോ നാമ നത്ഥീ"തി ആഹ. സോ "സാധു, ഭന്തേ"തി തസ്സ വചനം സദ്ദഹിത്വാ പക്കാമി. ദുട്ഠതാപസോ "സക്കാ ഏത്തകേന ജീവിതു"ന്തി കതിപാഹം അതിക്കമിത്വാ തം സുവണ്ണം ഗഹേത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകസ്മിം ഠാനേ ഠപേത്വാ ആഗന്ത്വാ പണ്ണസാലായമേവ വസിത്വാ പുനദിവസേ

തസ്സ ഗേഹേ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ ഏവമാഹ "ആവുസോ, മയം തുമ്ഹേ നിസ്സായ ചിരം വസിമ്ഹ, അതിചിരം ഏകസ്മിം ഠാനേ വസന്താനം മനുസ്സേഹി സദ്ധിം സംസഗ്ഗോ ഹോതി, സംസഗ്ഗോ ച നാമ പബ്ബജിതാനം മലം, തസ്മാ ഗച്ഛാമഹ"ന്തി വത്വാ തേന പുനപ്പുനം യാചിയമാനോപി നിവത്തിതും ന ഇച്ഛി. അഥ നം സോ "ഏവം സന്തേ ഗച്ഛഥ, ഭന്തേ"തി യാവ ഗാമദ്വാരം അനുഗന്ത്വാ നിവത്തി. താപസോപി ഥോകം ഗന്ത്വാവ "ഇമം കുടുമ്ബികം മയാ വഞ്ചേതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ ജടാനം അന്തരേ തിണം ഠപേത്വാ പടിനിവത്തി. കുടുമ്ബികോ "കിം, ഭന്തേ, നിവത്തിത്ഥാ"തി പുച്ഛി. ആവുസോ തുമ്ഹാകം ഗേഹച്ഛദനതോ മേ ജടാസു ഏകതിണം ലഗ്ഗം, അദിന്നാദാനഞ്ച നാമ പബ്ബജിതാനം ന വട്ടതി, തം ആദായ ആഗതോമ്ഹീതി. കുടുമ്ബികോ "ഛഡ്ഡേത്വാ ഗച്ഛഥ, ഭന്തേ"തി വത്വാ "തിണസലാകമ്പി നാമ പരസന്തകം ന ഗണ്ഹാതി, അഹോ കുക്കുച്ചകോ മേ അയ്യോ"തി പസീദിത്വാ വന്ദിത്വാ ഉയ്യോജേസി.

തദാ പന ബോധിസത്തേന ഭണ്ഡത്ഥായ പച്ചന്തം ഗച്ഛന്തേന തസ്മിം നിവേസനേ നിവാസോ ഗഹിതോ ഹോതി. സോ താപസസ്സ വചനം സുത്വാവ "അദ്ധാ ഇമിനാ ദുട്ഠതാപസേന ഇമസ്സ കിഞ്ചി ഗഹിതം ഭവിസ്സതീ"തി കുടുമ്ബികം പുച്ഛി "അത്ഥി പന തേ, സമ്മ, കിഞ്ചി ഏതസ്സ താപസസ്സ സന്തികേ നിക്ഖിത്ത"ന്തി? "അത്ഥി, സമ്മ, സുവണ്ണനിക്ഖസത"ന്തി. "തേന ഹി ഗച്ഛ, തം ഉപധാരേഹീ"തി . സോ പണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ തം അദിസ്വാ വേഗേനാഗന്ത്വാ "നത്ഥി, സമ്മാ"തി ആഹ. "ന തേ സുവണ്ണം അഞ്ഞേന ഗഹിതം, തേനേവ കുഹകതാപസേന ഗഹിതം, ഏഹി, തം അനുബന്ധിത്വാ ഗണ്ഹാമാ"തി വേഗേന ഗന്ത്വാ കൂടതാപസം ഗണ്ഹിത്വാ ഹത്ഥേഹി ച പാദേഹി ച പോഥേത്വാ സുവണ്ണം ആഹരാപേത്വാ ഗണ്ഹിംസു. ബോധിസത്തോ സുവണ്ണം ദിസ്വാ "നിക്ഖസതം ഹരമാനോ അസജ്ജിത്വാ തിണമത്തേ സത്തോസീ"തി വത്വാ തം ഗരഹന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

വ്വൻ. "വാചാവ കിര തേ ആസി, സണ്ഹാ സഖിലഭാണിനോ;
തിണമത്തേ അസജ്ജിത്ഥോ, നോ ച നിക്ഖസതം ഹര"ന്തി.

തത്ഥ **വാചാവ കിര തേ ആസി, സണ്ഹാ സഖിലഭാണിനോതി** "പബ്ബജിതാനം തിണമത്തമ്പി അദിന്നം ആദാതും ന വട്ടതീ"തി ഏവം സഖിലം മുദുവചനം വദന്തസ്സ വാചാ ഏവ കിര തേ സണ്ഹാ ആസി, വചനമത്തമേവ മട്ഠം അഹോസീതി അത്ഥോ. **തിണമത്തേ അസജ്ജിത്ഥോതി** കൂടജടില ഏകിസ്സാ തിണസലാകായ കുക്കുച്ചം കുരുമാനോ ത്വം സത്തോ ആസത്തോ ലഗ്ഗോ അഹോസി. **നോ ച നിക്ഖസതം ഹരന്തി** ഇമം പന നിക്ഖസതം ഹരന്തോ അസത്തോ നില്ലഗ്ഗോവ ജാതോസീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ തം ഗരഹിത്വാ "മാ പുന, കൂടജടില, ഏവരൂപമകാസീ"തി ഓവാദം ദത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസ ഭിക്ഖു കുഹകോ, പുബ്ബേപി കുഹകോയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ കൂടതാപസോ കുഹകഭിക്ഖു അഹോസി, പണ്ഡിതപുരിസോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

കുഹകജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൯൦] ൧൦. അകതഞ്ഞുജാതകവണ്ണനാ

യോ പുബ്ബേ കതകല്യാണോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ കിരേകോ പച്ചന്തവാസികോ സേട്ഠി അദിട്ഠസഹായോ അഹോസി. സോ ഏകദാ പച്ചന്തേ ഉട്ഠാനകഭണ്ഡസ്സ പഞ്ച സകടസതാനി പൂരേത്വാ കമ്മന്തികമനുസ്സേ ആഹ - ''ഗച്ഛഥ, ഭോ, ഇമം ഭണ്ഡം സാവത്ഥിം നേത്വാ അമ്ഹാകം സഹായകസ്സ അനാഥപിണ്ഡികമഹാസേട്ഠിസ്സ പച്ചഗ്ഘേന വിക്കിണിത്വാ പടിഭണ്ഡം ആഹരഥാ''തി. തേ ''സാധൂ''തി തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ മഹാസേട്ഠിം ദിസ്വാ പണ്ണാകാരം ദത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസും. മഹാസേട്ഠി ''സ്വാഗതം വോ''തി തേസം ആവാസഞ്ച പരിബ്ബയഞ്ച ദാപേത്വാ സഹായകസ്സ സുഖം പുച്ഛിത്വാ ഭണ്ഡം വിക്കിണിത്വാ പടിഭണ്ഡം ദാപേസി. തേ പച്ചന്തം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം അത്തനോ സേട്ഠിസ്സ ആരോചേസും.

അപരഭാഗേ അനാഥപിണ്ഡികോപി തഥേവ പഞ്ച സകടസതാനി തത്ഥ പേസേസി. മനുസ്സാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പണ്ണാകാരം ആദായ പച്ചന്തവാസികസേട്ഠിം പസ്സിംസു. സോ ''കുതോ ആഗച്ഛഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സാവത്ഥിതോ തുമ്ഹാകം സഹായകസ്സ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ സന്തികാ''തി വുത്തേ ''അനാഥപിണ്ഡികോതി കസ്സചി പുരിസസ്സ നാമം ഭവിസ്സതീ''തി പരിഹാസം കത്വാ പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ ''ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ''തി ഉയ്യോജേസി, നേവ നിവാസം, ന പരിബ്ബയം ദാപേസി. തേ സയമേവ ഭണ്ഡം വിക്കിണിത്വാ പടിഭണ്ഡം ആദായ സാവത്ഥിം ആഗന്ത്വാ സേട്ഠിസ്സ തം പവത്തിം ആരോചേസും.

അഥ സോ പച്ചന്തവാസീ പുനപി ഏകവാരം തഥേവ പഞ്ച സകടസതാനി സാവത്ഥിം പേസേസി, മനുസ്സാ പണ്ണാകാരം ആദായ മഹാസേട്ഠിം പസ്സിംസു. തേ പന ദിസ്വാ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ മനുസ്സാ ''മയം, സാമി, ഏതേസം നിവാസഞ്ച ഭത്തഞ്ച പരിബ്ബയഞ്ച ജാനിസ്സാമാ''തി വത്വാ തേസം സകടാനി ബഹിനഗരേ തഥാരൂപേ ഠാനേ മോചാപേത്വാ ''തുമ്ഹേ ഇധേവ വസഥ, അമ്ഹാകം വോ ഘരേ യാഗുഭത്തഞ്ച പരിബ്ബയോ ച ഭവിസ്സതീ''തി ഗന്ത്വാ ദാസകമ്മകരേ സന്നിപാതേത്വാ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ പഞ്ച സകടസതാനി വിലുമ്പിത്വാ നിവാസനപാരുപനാനിപി നേസം അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗോണേ പലാപേത്വാ സകടാനി വിചക്കാനി കത്വാ ഭൂമിയം ഠപേത്വാ ചക്കാനിപി ഗണ്ഹിത്വാവ അഗമംസു. പച്ചന്തവാസിനോ നിവാസനമത്തസ്സപി സാമികാ അഹുത്വാ ഭീതാ വേഗേന പലായിത്വാ പച്ചന്തമേവ ഗതാ. സേട്ഠിമനുസ്സാപി തമത്ഥം മഹാസേട്ഠിനോ ആരോചേസും. സോ ''അത്ഥി ദാനിദം കഥാപാഭത''ന്തി സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേസി. സത്ഥാ ''ന ഖോ, ഗഹപതി, സോ പച്ചന്തവാസീ ഇദാനേവ ഏവംസീലോ, പുബ്ബേപി ഏവംസീലോയേവ അഹോസീ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം മഹാവിഭവോ സേട്ഠി അഹോസി. തസ്സേകോ പച്ചന്തവാസികോ സേട്ഠി അദിട്ഠസഹായോ അഹോസി. സബ്ബം അതീതവത്ഥു പച്ചുപ്പന്നവത്ഥുസദിസമേവ ബോധിസത്തോ പന അത്തനോ മനുസ്സേഹി ''അജ്ജ അമ്ഹേഹി ഇദം നാമ കത''ന്തി ആരോചിതേ ''പഠമം അത്തനോ കതം

ഉപകാരം അജാനന്താ പച്ഛാ ഏവരൂപം ലഭന്തിയേവാ”തി വത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൦.“യോ പുബ്ബേ കതകല്യാണോ, കതത്ഥോ നാവബുജ്ഝതി;
പച്ഛാ കിച്ചേ സമുപ്പന്നേ, കത്താരം നാധിഗച്ഛതീ”തി.

തത്രായം പിണ്ഡത്ഥോ - ഖത്തിയാദീസു **യോ** കോചി പുരിസോ **പുബ്ബേ** പഠമതരം അഞ്ഞേന **കതകല്യാണോ** കതൂപകാരോ **കതത്ഥോ** നിപ്ഫാദിതകിച്ചോ ഹുത്വാ തം പരേന അത്തനി കതം കല്യാണഞ്ചേവ അത്ഥഞ്ച ന ജാനാതി, സോ **പച്ഛാ** അത്തനോ **കിച്ചേ സമുപ്പന്നേ** തസ്സ കിച്ചസ്സ **കത്താരം നാധിഗച്ഛതി** ന ലഭതീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ ഇമായ ഗാഥായ ധമ്മം ദേസേത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ പച്ചന്തവാസീ ഇദാനിപി പച്ചന്തവാസീയേവ, ബാരാണസിസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

അകതഞ്ഞുജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

അപായിമ്ഹവഗ്ഗോ നവമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

സുരാപാനം മിത്തവിന്ദം, കാളകണ്ണീ അത്ഥദ്വാരം;
കിംപക്കസീലവീമംസം, മങ്ഗലഞ്ചാപി സാരമ്ഭം;
കുഹകം അകതഞ്ഞൂ ചാതി.

൧൦. ലിത്തവഗ്ഗോ

[൯൧] ൧. ലിത്തജാതകവണ്ണനാ

ലിത്തം പരമേന തേജസാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അപച്ചവേക്ഖിതപരിഭോഗം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിം കിര കാലേ ഭിക്ഖൂ ചീവരാദീനി ലഭിത്വാ യേഭുയ്യേന അപച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തി. തേ ചത്താരോ പച്ചയേ അപച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുഞ്ജമാനാ യേഭുയ്യേന നിരയതിരച്ഛാനയോനിതോ ന മുച്ചന്തി. സത്ഥാ തം കാരണം ഞത്വാ ഭിക്ഖൂനം അനേകപരിയായേന ധമ്മിം കഥം കഥേത്വാ അപച്ചവേക്ഖിതപരിഭോഗേ ആദീനവം ദസ്സേത്വാ “ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ ചത്താരോ പച്ചയേ ലഭിത്വാ അപച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി, തസ്മാ ഇതോ പട്ഠായ ചത്താരോ പച്ചയേ പച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുഞ്ജേയ്യാഥാ”തി പച്ചവേക്ഖനവിധിം ദസ്സേന്തോ “ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ചീവരം പടിസേവതി സീതസ്സ പടിഘാതായാ”തിആദിനാ (മ॰ നി॰ ൧.൨൩; അ॰ നി॰ ൬.൫൮) നയേന തന്തിം ഠപേത്വാ “ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ പച്ചയേ ഏവം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, അപച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭോഗോ നാമ ഹലാഹലവിസപരിഭോഗസദിസോ. പോരാണകാ ഹി അപച്ചവേക്ഖിത്വാ ദോസം അജാനിത്വാ വിസം പരിഭുഞ്ജിത്വാ വിപാകന്തേ മഹാദുക്ഖം അനുഭവിംസൂ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ അക്ഖധുത്തോ അഹോസി. അഥാപരോ കൂടക്ഖധുത്തോ ബോധിസത്തേന സദ്ധിം കീളന്തോ അത്തനോ ജയേ വത്തമാനേ കേളിമണ്ഡലം ന ഭിന്ദതി, പരാജയകാലേ പന അക്ഖം മുഖേ പക്ഖിപിത്വാ "അക്ഖോ നട്ഠോ"തി കേളിമണ്ഡലം ഭിന്ദിത്വാ പക്കമതി. ബോധിസത്തോ തസ്സ തം കാരണം ഞത്വാ "ഹോതു, ജാനിസ്സാമേത്ഥ പതിരൂപകാരണ"ന്തി അക്ഖേ ആദായ അത്തനോ ഘരേ ഹലാഹലവിസേന രഞ്ജിത്വാ പുനപ്പുനം സുക്ഖാപേത്വാ തേ ആദായ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ഏഹി, സമ്മ, അക്ഖേഹി കീളാമാ"തി ആഹ. സോ "സാധു, സമ്മാ"തി കേളിമണ്ഡലം സജ്ജേത്വാ തേന സദ്ധിം കീളന്തോ അത്തനോ പരാജയകാലേ ഏകം അക്ഖം മുഖേ പക്ഖിപി. അഥ നം ബോധിസത്തോ തഥാ കരോന്തം ദിസ്വാ "ഗിലാഹി താവ, പച്ഛാ ഇദം നാമേതന്തി ജാനിസ്സസീ"തി ചോദേതും ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൧. "ലിത്തം പരമേന തേജസാ, ഗിലമക്ഖം പുരിസോ ന ബുജ്ഝതി;
ഗില രേ ഗില പാപധുത്തക, പച്ഛാ തേ കടുകം ഭവിസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **ലിത്ത**ന്തി മക്ഖിതം രഞ്ജിതം. **പരമേന തേജസാ**തി ഉത്തമതേജസമ്പന്നേന ഹലാഹലവിസേന. **ഗില**ന്തി ഗിലന്തോ. **അക്ഖ**ന്തി ഗുളകം. **ന ബുജ്ഝതീ**തി "അയം മേ ഗിലതോ ഇദം നാമ കരിസ്സതീ"തി ന ജാനാതി. **ഗില രേ**തി ഗിലാഹി അരേ. **ഗില**ാതി പുനപി ചോദേന്തോ വദതി. **പച്ഛാ തേ കടുകം ഭവിസ്സതീ**തി ഇമസ്മിം തേ അക്ഖേ ഗിലിതേ പച്ഛാ ഏതം വിസം തിഖിണം ഭവിസ്സതീതി അത്ഥോ.

സോ ബോധിസത്തസ്സ കഥേന്തസ്സേവ വിസവേഗേന മുച്ഛിതോ അക്ഖീനി പരിവത്തേത്വാ ഖന്ധം നാമേത്വാ പതി. ബോധിസത്തോ "ഇദാനിസ്സ ജീവിതദാനം ദാതും വട്ടതീ"തി ഓസധപരിഭാവിതം വമനയോഗം ദത്വാ വമേത്വാ സപ്പിഫാണിതമധുസക്കരാദയോ ഖാദാപേത്വാ അരോഗം കത്വാ "പുന ഏവരൂപം മാ അകാസീ"തി ഓവദിത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ഭിക്ഖവേ, അപച്ചവേക്ഖിതപരിഭോഗോ നാമ അപച്ചവേക്ഖിത്വാ കതവിസപരിഭോഗസദിസോ ഹോതീ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ പണ്ഡിതധുത്തോ അഹമേവ അഹോസിം, കൂടധുത്തോ പനേത്ഥ ന കഥീയതി, യഥാ ച ഏത്ഥ, ഏവം സബ്ബത്ഥ. യോ പന ഇമസ്മിം കാലേ ന പഞ്ഞായതി, സോ ന കഥീയതേവാ"തി.

ലിത്തജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൯൨] ൨. മഹാസാരജാതകവണ്ണനാ

ഉക്കട്ഠേ സൂരമിച്ഛന്തീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ കോസലരഞ്ഞോ ഇത്ഥിയോ ചിന്തയിംസു "ബുദ്ധുപ്പാദോ നാമ ദുല്ലഭോ, തഥാ മനുസ്സപടിലാഭോ, പരിപുണ്ണായതനതാ ച. മയഞ്ച ഇമം ദുല്ലഭം ഖണസമവായം ലഭിത്വാപി അത്തനോ രുചിയാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം വാ സോതും ബുദ്ധപൂജം വാ കാതും ദാനം വാ ദാതും ന ലഭാമ, മഞ്ജൂസായ പക്ഖിത്താ വിയ വസാമ,

രഞ്ഞോ കഥേത്വാ അമ്ഹാകം ധമ്മം ദേസേതും അനുച്ഛവികം ഏകം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ തസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സോസ്സാമ, തതോ യം സക്ഖിസ്സാമ, തം ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമ, ദാനാദീനി ച പുഞ്ഞാനി കരിസ്സാമ. ഏവം നോ അയം ഖണപടിലാഭോ സഫലോ ഭവിസ്സതീ''തി. താ സബ്ബാപി രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ അത്തനാ ചിന്തിതകാരണം കഥയിംസു. രാജാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛി.

അഥേകദിവസം രാജാ ഉയ്യാനകീളം കീളിതുകാമോ ഉയ്യാനപാലം പക്കോസാപേത്വാ ''ഉയ്യാനം സോധേഹീ''തി ആഹ. ഉയ്യാനപാലോ ഉയ്യാനം സോധേന്തോ സത്ഥാരം അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസിന്നം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''സുദ്ധം, ദേവ, ഉയ്യാനം, അപിചേത്ഥ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ഭഗവാ നിസിന്നോ''തി ആഹ. രാജാ ''സാധു, സമ്മ, സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മമ്പി സോസ്സാമാ''തി അലങ്കതരഥം അഭിരുഹിത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി.

തസ്മിഞ്ച സമയേ ഛത്തപാണി നാമേകോ അനാഗാമീ ഉപാസകോ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണമാനോ നിസിന്നോ ഹോതി. രാജാ തം ദിസ്വാ ആസങ്കമാനോ മുഹുത്തം ഠത്വാ പുന ''സചായം പാപകോ ഭവേയ്യ, ന സത്ഥു സന്തികേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം സുണേയ്യ, അപാപകേന ഇമിനാ ഭവിതബ്ബ''ന്തി ചിന്തേത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഉപാസകോ ബുദ്ധഗാരവേന രഞ്ഞോ പച്ചുട്ഠാനം വാ വന്ദനം വാ ന അകാസി, തേനസ്സ രാജാ അനത്തമനോ അഹോസി. സത്ഥാ തസ്സ അനത്തമനഭാവം ഞത്വാ ഉപാസകസ്സ ഗുണം കഥേസി ''അയം, മഹാരാജ, ഉപാസകോ ബഹുസ്സുതോ ആഗതാഗമോ കാമേസു വീതരാഗോ''തി രാജാ ''ന ഇമിനാ ഓരകേന ഭവിതബ്ബം, യസ്സ സത്ഥാ ഗുണം വണ്ണേതീ''തി ചിന്തേത്വാ ''ഉപാസക, വദേയ്യാസി യേന തേ അത്ഥോ''തി ആഹ. ഉപാസകോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛി. രാജാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ സത്ഥാരം പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി.

സോ ഏകദിവസം ഉപരിപാസാദേ മഹാവാതപാനം വിവരിത്വാ ഠിതോ തം ഉപാസകം ഭുത്തപാതരാസം ഛത്തമാദായ ജേതവനം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ പക്കോസാപേത്വാ ഏവമാഹ ''ത്വം കിര, ഉപാസക, ബഹുസ്സുതോ, അമ്ഹാകഞ്ച ഇത്ഥിയോ ധമ്മം സോതുകാമാ ചേവ ഉഗ്ഗഹേതുകാമാ ച, സാധു വതസ്സ സചേ താസം ധമ്മം വാചേയ്യാസീ''തി. ''ദേവ, ഗിഹീനം നാമ രാജന്തേപുരേ ധമ്മം ദേസേതും വാ വാചേതും വാ നപ്പതിരൂപം, അയ്യാനം ഏവ പതിരൂപ''ന്തി. രാജാ ''സച്ചം ഏസ വദതീ''തി ഉയ്യോജേത്വാ ഇത്ഥിയോ പക്കോസാപേത്വാ ''ഭദ്ദേ, അഹം തുമ്ഹാകം ധമ്മദേസനത്ഥായ ച ധമ്മവാചനത്ഥായ ച സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏകം ഭിക്ഖും യാചാമി, അസീതിയാ മഹാസാവകേസു കതരം യാചാമീ''തി ആഹ. താ സബ്ബാപി മന്തേത്വാ ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികം ആനന്ദത്ഥേരമേവ ആരോചേസും. രാജാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഏവമാഹ ''ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഗേഹേ ഇത്ഥിയോ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സോതുഞ്ച ഉഗ്ഗണ്ഹിതുഞ്ച ഇച്ഛന്തി, സാധു വത സചേ ഥേരോ അമ്ഹാകം ഗേഹേ ധമ്മം ദേസേയ്യ ചേവ വാചേയ്യ ചാ''തി. സത്ഥാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഥേരം ആണാപേസി. തതോ പട്ഠായ രഞ്ഞോ ഇത്ഥിയോ ഥേരസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തി ചേവ ഉഗ്ഗണ്ഹന്തി ച.

അഥേകദിവസം രഞ്ഞോ ചൂളാമണി നട്ഠോ. രാജാ തസ്സ നട്ഠഭാവം സുത്വാ അമച്ചേ ആണാപേസി "സബ്ബേ അന്തോവളഞ്ജനകേ മനുസ്സേ ഗഹേത്വാ ചൂളാമണിം ആഹരാപേഥാ"തി. അമച്ചാ മാതുഗാമേ ആദിം കത്വാ ചൂളാമണിം പരിപുച്ഛന്താ അദിസ്വാ മഹാജനം കിലമേന്തി. തം ദിവസം ആനന്ദത്ഥേരോ രാജനിവേസനം പവിട്ഠോ. യഥാ താ ഇത്ഥിയോ പുബ്ബേ ഥേരം ദിസ്വാവ ഹട്ഠതുട്ഠാ ധമ്മം സുണന്തി ചേവ ഉഗ്ഗണ്ഹന്തി ച, തഥാ അകത്വാ സബ്ബാ ദോമനസ്സപ്പത്താവ അഹേസും. തതോ ഥേരേന "കസ്മാ തുമ്ഹേ അജ്ജ ഏവരൂപാ ജാതാ"തി പുച്ഛിതാ ഏവമാഹംസു "ഭന്തേ, രഞ്ഞോ ചൂളാമണിം പരിയേസാമാതി അമച്ചാ മാതുഗാമേ ഉപാദായ അന്തോവളഞ്ജനകേ കിലമേന്തി, ന ജാനാമ കസ്സ 'കിം ഭവിസ്സതീ'തി, തേനമ്ഹ ദോമനസ്സപ്പത്താ"തി. ഥേരോ "മാ ചിന്തയിത്ഥാ"തി താ സമസ്സാസേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ "മണി കിര തേ, മഹാരാജ, നട്ഠോ"തി പുച്ഛി. "ആമ, ഭന്തേ"തി. "അസക്ഖി പന തം ആഹരാപേതു"ന്തി. "ഭന്തേ, സബ്ബം അന്തോജനം ഗഹേത്വാ കിലമേന്തോപി ന സക്കോമി ആഹരാപേതു"ന്തി. "മഹാരാജ, മഹാജനം അകിലമേത്വാവ ആഹരണൂപായോ അത്ഥീ"തി. "കതരോ, ഭന്തേ"തി? "പിണ്ഡദാനം, മഹാരാജാ"തി. "കതരം പിണ്ഡദാനം, ഭന്തേ"തി? "മഹാരാജ, യത്തകേസു ആസങ്കാ അത്ഥി, തേ ഗഹേത്വാ ഏകേകസ്സ ഏകേകം പലാലപിണ്ഡം വാ മത്തികാപിണ്ഡം വാ ദത്വാ 'ഇമം പച്ചൂസകാലേ ആഹരിത്വാ അസുകട്ഠാനേ നാമ പാതേഥാ'തി വത്തബ്ബം. യേന ഗഹിതോ ഭവിസ്സതി, സോ തസ്മിം പക്ഖിപിത്വാ ആഹരിസ്സതി. സചേ പഠമദിവസേയേവ പാതേന്തി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ പാതേന്തി, ദുതിയദിവസേപി തതിയദിവസേപി തഥേവ കാതബ്ബം. ഏവം മഹാജനോ ച ന കിലമിസ്സതി, മണിഞ്ച ലഭിസ്സസീ"തി ഏവം വത്വാ ഥേരോ അഗമാസി.

രാജാ വുത്തനയേനേവ തയോ ദിവസേ ദാപേസി, നേവ മണിം ആഹരിംസു. ഥേരോ തതിയദിവസേ ആഗന്ത്വാ "കിം, മഹാരാജ, പാതിതോ മണീ"തി പുച്ഛി. "ന പാതേന്തി, ഭന്തേ"തി. "തേന ഹി, മഹാരാജ, മഹാതലസ്മിംയേവ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ മഹാചാടിം ഠപാപേത്വാ ഉദകസ്സ പൂരാപേത്വാ സാണിം പരിക്ഖിപാപേത്വാ 'സബ്ബേ അന്തോവളഞ്ജനകമനുസ്സാ ച ഇത്ഥിയോ ച ഉത്തരാസങ്ഗം കത്വാ ഏകേകോവ അന്തോസാണിം പവിസിത്വാ ഹത്ഥം ധോവിത്വാ ആഗച്ഛന്തൂ'തി വദേഹീ"തി ഥേരോ ഇമം ഉപായം ആചിക്ഖിത്വാ പക്കാമി. രാജാ തഥാ കാരേസി. മണിചോരോ ചിന്തേസി "ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികോ ഇമം അധികരണം ആദായ മണിം അദസ്സേത്വാ ഓസക്കിസ്സതീതി അട്ഠാനമേതം, പാതേതും ദാനി വട്ടതീ"തി മണിം പടിച്ഛന്നം കത്വാ ആദായ അന്തോസാണിം പവിസിത്വാ ചാടിയം പാതേത്വാ നിക്ഖമി. സബ്ബേസം നിക്ഖന്തകാലേ ഉദകം ഛഡ്ഡേത്വാ മണിം അദ്ദസംസു. രാജാ "ഥേരം നിസ്സായ മഹാജനം അകിലമേത്വാവ മേ മണി ലദ്ധോ"തി തുസ്സി, അന്തോവളഞ്ജനകമനുസ്സാപി "ഥേരം നിസ്സായ മഹാദുക്ഖതോ മുത്തമ്ഹാ"തി തുസ്സിംസു. "ഥേരസ്സാനുഭാവേന രഞ്ഞോ ചൂളാമണി ലദ്ധോ"തി ഥേരസ്സാനുഭാവോ സകലനഗരേ ചേവ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ച പാകടോ ജാതോ.

ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ ഭിക്ഖൂ ഥേരസ്സ ഗുണം വണ്ണയിംസു "ആവുസോ, ആനന്ദത്ഥേരോ അത്തനോ ബഹുസ്സുതതായ പണ്ഡിച്ചേന ഉപായകുസലതായ മഹാജനം അകിലമേത്വാ ഉപായേനേവ രഞ്ഞോ മണിം ദസ്സേസീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി

പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനി ആനന്ദേനേവ പരഹത്ഥഗതം ഭണ്ഡം ദസ്സിതം, പുബ്ബേപി പണ്ഡിതാ മഹാജനം അകിലമേത്വാ ഉപായേനേവ തിരച്ഛാനഹത്ഥഗതം ഭണ്ഡം ദസ്സയിംസൂ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പത്തോ തസ്സേവ അമച്ചോ അഹോസി. അഥേകദിവസം രാജാ മഹന്തേന പരിവാരേന ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ വനന്തരാനി വിചരിത്വാ ഉദകകീളം കീളിതുകാമോ മങ്ഗലപോക്ഖരണിം ഓതരിത്വാ ഇത്ഥാഗാരമ്പി പക്കോസി. ഇത്ഥിയോ അത്തനോ അത്തനോ സീസൂപഗഗീവൂപഗാദീനി ആഭരണാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗേസു പക്ഖിപിത്വാ സമുഗ്ഗപിട്ഠേസു ഠപേത്വാ ദാസിയോ പടിച്ഛാപേത്വാ പോക്ഖരണിം ഓതരിംസു. അഥേകാ ഉയ്യാനമക്കടീ സാഖന്തരേ നിസിന്നാ ദേവിം പിളന്ധനാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗേ പക്ഖിപിത്വാ സമുഗ്ഗപിട്ഠേ ഠപയമാനം ദിസ്വാ തസ്സാ മുത്താഹാരം പിളന്ധിതുകാമാ ഹുത്വാ ദാസിയാ പമാദം ഓലോകയമാനാ നിസീദി, ദാസീപി തം രക്ഖമാനാ തഹം തഹം ഓലോകേത്വാ നിസിന്നായേവ നിദ്ദായിതും ആരഭി. മക്കടീ തസ്സാ പമാദഭാവം ഞത്വാ വാതവേഗേന ഓതരിത്വാ മഹാമുത്താഹാരം ഗീവായ പടിമുഞ്ചിത്വാ വാതവേഗേന ഉപ്പതിത്വാ സാഖന്തരേ നിസീദിത്വാ അഞ്ഞാസം മക്കടീനം ദസ്സനഭയേന ഏകസ്മിം രുക്ഖസുസിരട്ഠാനേ ഠപേത്വാ ഉപസന്തൂപസന്താ വിയ തം രക്ഖമാനാ നിസീദി.

സാപി ഖോ ദാസീ പടിബുജ്ഝിത്വാ മുത്താഹാരം അപസ്സന്തീ കമ്പമാനാ അഞ്ഞം ഉപായം അദിസ്വാ "പുരിസോ ദേവിയാ മുത്താഹാരം ഗഹേത്വാ പലാതോ"തി മഹാവിരവം വിരവി. ആരക്ഖമനുസ്സാ തതോ തതോ സന്നിപതിത്വാ തസ്സാ വചനം സുത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു. രാജാ "ചോരം ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹ. പുരിസാ ഉയ്യാനാ നിക്ഖമിത്വാ "ചോരം ഗണ്ഹഥ, ചോരം ഗണ്ഹഥാ"തി ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തി. അഥേകോ ജാനപദോ ബലികാരകപുരിസോ തം സദ്ദം സുത്വാ കമ്പമാനോ പലായി. തം ദിസ്വാ രാജപുരിസാ "അയം ചോരോ ഭവിസ്സതീ"തി അനുബന്ധിത്വാ തം ഗഹേത്വാ പോഥേത്വാ "അരേ, ദുട്ഠചോര, ഏവം മഹാസാരം നാമ പിളന്ധനം അവഹരിസ്സസീ"തി പരിഭാസിംസു. സോ ചിന്തേസി "സചാഹം 'ന ഗണ്ഹാമീ'തി വക്ഖാമി, അജ്ജ മേ ജീവിതം നത്ഥി, പോഥേന്തായേവ മം മാരേസ്സന്തി, സമ്പടിച്ഛാമി ന"ന്തി. സോ "ആമ, സാമി, ഗഹിതം മേ"തി ആഹ. അഥ നം ബന്ധിത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ആനയിംസു. രാജാപി നം പുച്ഛി "ഗഹിതം തേ മഹാസാരപിളന്ധന"ന്തി? "ആമ, ദേവാ"തി . "ഇദാനി തം കഹ"ന്തി. "ദേവ, മയാ മഹാസാരം നാമ മഞ്ചപീഠമ്പി ന ദിട്ഠപുബ്ബം, സേട്ഠി പന മം മഹാസാരപിളന്ധനം ഗണ്ഹാപേസി, സോഹം തം ഗഹേത്വാവ തസ്സ അദാസിം, സോ നം ജാനാതീ"തി.

രാജാ സേട്ഠിം പക്കോസാപേത്വാ "ഗഹിതം തേ ഇമസ്സ ഹത്ഥതോ മഹാസാരപിളന്ധന"ന്തി പുച്ഛി. "ആമ, ദേവാ"തി. "കഹം ത"ന്തി. "പുരോഹിതസ്സ മേ ദിന്ന"ന്തി. പുരോഹിതമ്പി പക്കോസാപേത്വാ തഥേവ പുച്ഛി, സോപി സമ്പടിച്ഛിത്വാ "ഗന്ധബ്ബസ്സ മേ ദിന്ന"ന്തി ആഹ. തമ്പി പക്കോസാപേത്വാ "പുരോഹിതസ്സ ഹത്ഥതോ തേ മഹാസാരപിളന്ധനം ഗഹിത"ന്തി പുച്ഛി. "ആമ, ദേവാ"തി. "കഹം ത"ന്തി. "കിലേസവസേന മേ വണ്ണദാസിയാ ദിന്ന"ന്തി. തമ്പി

പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി, സാ ''ന ഗണ്ഹാമീ''തി ആഹ. തേ പഞ്ച ജനേ പുച്ഛന്താനഞ്ഞേവ സൂരിയോ അത്ഥം ഗതോ. രാജാ ''ഇദാനി വികാലോ ജാതോ, സ്വേ ജാനിസ്സാമാ''തി തേ പഞ്ച ജനേ അമച്ചാനം ദത്വാ നഗരം പാവിസി.

ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി - ''ഇദം പിളന്ധനം അന്തോവളഞ്ജേ നട്ഠം, അയഞ്ച ഗഹപതികോ ബഹിവളഞ്ജോ, ദ്വാരേപി ബലവാരക്ഖോ, തസ്മാ അന്തോവളഞ്ജനകാനമ്പി തം ഗഹേത്വാ പലായിതും ന സക്കാ. ഏവം നേവ ബഹിവളഞ്ജനകാനം, ന അന്തോ, ഉയ്യാനേ വളഞ്ജനകാനം ഗഹണൂപായോ ദിസ്സതി. ഇമിനാ ദുഗ്ഗതമനുസ്സേന 'സേട്ഠിസ്സ മേ ദിന്ന'ന്തി കഥേന്തേന അത്തനോ മോക്ഖത്ഥായ കഥിതം ഭവിസ്സതി, സേട്ഠിനാപി 'പുരോഹിതസ്സ മേ ദിന്ന'ന്തി കഥേന്തേന 'ഏകതോ ഹുത്വാ നിത്ഥരിസ്സാമീ'തി ചിന്തേത്വാ കഥിതം ഭവിസ്സതി, പുരോഹിതേനാപി 'ഗന്ധബ്ബസ്സ മേ ദിന്ന'ന്തി കഥേന്തേന 'ബന്ധനാഗാരേ ഗന്ധബ്ബം നിസ്സായ സുഖേന വസിസ്സാമാ'തി ചിന്തേത്വാ കഥിതം ഭവിസ്സതി, ഗന്ധബ്ബേനാപി 'വണ്ണദാസിയാ മേ ദിന്ന'ന്തി കഥേന്തേന 'ഏകന്തേന അനുക്കണ്ഠിതാ ഭവിസ്സാമാ'തി ചിന്തേത്വാ കഥിതം ഭവിസ്സതി, ഇമേഹി പഞ്ചഹിപി ചോരേഹി ന ഭവിതബ്ബം, ഉയ്യാനേ മക്കടാ ബഹൂ, പിളന്ധനേന ഏകിസ്സാ മക്കടിയാ ഹത്ഥേ ആരുള്ഹേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി. സോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ''മഹാരാജ, ചോരേ അമ്ഹാകം നിയ്യാദേഥ, മയം തം കിച്ചം സോധേസ്സാമാ''തി ആഹ. രാജാ ''സാധു, പണ്ഡിത, സോധേഹീ''തി തസ്സ നിയ്യാദേസി.

ബോധിസത്തോ അത്തനോ ദാസപുരിസേ പക്കോസാപേത്വാ തേ പഞ്ച ജനേ ഏകസ്മിംയേവ ഠാനേ വസാപേത്വാ സമന്താ ആരക്ഖം കത്വാ കണ്ണം ദത്വാ ''യം തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം കഥേന്തി, തം മയ്ഹം ആരോചേഥാ''തി വത്വാ പക്കാമി. തേ തഥാ അകംസു. തതോ മനുസ്സാനം സന്നിസിന്നവേലായ സേട്ഠി തം ഗഹപതികം ആഹ - ''അരേ, ദുട്ഠഗഹപതി, തയാ അഹം, മയാ വാ ത്വം കഹം ദിട്ഠപുബ്ബോ, കദാ തേ മയ്ഹം പിളന്ധനം ദിന്ന''ന്തി ആഹ. സോ ''സാമി മഹാസേട്ഠി, അഹം മഹാസാരം നാമ രുക്ഖസാരപാദകം മഞ്ചപീഠമ്പി ന ജാനാമി, 'തം നിസ്സായ പന മോക്ഖം ലഭിസ്സാമീ'തി ഏവം അവചം, മാ മേ കുജ്ഝ, സാമീ''തി ആഹ. പുരോഹിതോപി സേട്ഠിം ആഹ ''മഹാസേട്ഠി, ത്വം ഇമിനാ അത്തനോ അദിന്നകമേവ മയ്ഹം കഥം അദാസീ''തി? ''മയമ്പി ദ്വേ ഇസ്സരാ, അമ്ഹാകം ഏകതോ ഹുത്വാ ഠിതകാലേ കമ്മം ഖിപ്പം നിപ്ഫജ്ജിസ്സതീ''തി കഥേസിന്തി. ഗന്ധബ്ബോപി പുരോഹിതം ആഹ ''ബ്രാഹ്മണ, കദാ തയാ മയ്ഹം പിളന്ധനം ദിന്ന''ന്തി? ''അഹം തം നിസ്സായ വസനട്ഠാനേ സുഖം വസിസ്സാമീ''തി കഥേസിന്തി. വണ്ണദാസീപി ഗന്ധബ്ബം ആഹ ''അരേ ദുട്ഠഗന്ധബ്ബ, അഹം കദാ തവ സന്തികം ഗതപുബ്ബാ, ത്വം വാ മമ സന്തികം ആഗതപുബ്ബോ, കദാ തേ മയ്ഹം പിളന്ധനം ദിന്ന''ന്തി? ഭഗിനി കിംകാരണാ കുജ്ഝസി, ''അമ്ഹേസു പഞ്ചസു ഏകതോ വസന്തേസു ഘരാവാസോ ഭവിസ്സതി, അനുക്കണ്ഠമാനാ സുഖം വസിസ്സാമാ''തി കഥേസിന്തി. ബോധിസത്തോ പയോജിതമനുസ്സാനം സന്തികാ തം കഥം സുത്വാ തേസം തഥതോ അചോരഭാവം ഞത്വാ ''മക്കടിയാ ഗഹിതപിളന്ധനം ഉപായേനേവ പാതേസ്സാമീ''തി ഗേണ്ഡുമയാനി ബഹൂനി പിളന്ധനാനി കാരേത്വാ ഉയ്യാനേ മക്കടിയോ ഗാഹാപേത്വാ ഹത്ഥപാദഗീവാസു ഗേണ്ഡുപിളന്ധനാനി പിളന്ധാപേത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. ഇതരാ മക്കടീ പിളന്ധനം രക്ഖമാനാ ഉയ്യാനേ ഏവ നിസീദി.

ബോധിസത്തോ മനുസ്സേ ആണാപേസി ''ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, ഉയ്യാനേ സബ്ബാ മക്കടിയോ ഉപധാരേഥ, യസ്സാ തം പിളന്ധനം പസ്സഥ, തം ഉത്താസേത്വാ പിളന്ധനം ഗണ്ഹഥാ''തി. താപി ഖോ മക്കടിയോ ''പിളന്ധനം നോ ലദ്ധ''ന്തി തുട്ഠപഹട്ഠാ ഉയ്യാനേ വിചരന്തിയോ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''പസ്സ അമ്ഹാകം പിളന്ധന''ന്തി ആഹംസു. സാ മക്കടീ അസഹമാനാ ''കിം ഇമിനാ ഗേണ്ഡുപിളന്ധനേനാ''തി മുത്താഹാരം പിളന്ധിത്വാ നിക്ഖമി. അഥ നം തേ പുരിസാ ദിസ്വാ പിളന്ധനം ഛഡ്ഡാപേത്വാ ആഹരിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ അദംസു. സോ തം ആദായ രഞ്ഞോ ദസ്സേത്വാ ''ഇദം തേ ദേവ പിളന്ധനം, തേ പഞ്ചപി അചോരാ, ഇദം പന ഉയ്യാനേ മക്കടിയാ ആഭത''ന്തി ആഹ. ''കഥം പന തേ, പണ്ഡിത, മക്കടിയാ ഹത്ഥം ആരുള്ഹഭാവോ ഞാതോ, കഥം തേ ഗഹിത''ന്തി? സോ സബ്ബം ആചിക്ഖി. രാജാ തുട്ഠമാനസോ ''സങ്ഗാമസീസാദീസു നാമ സൂരാദയോ ഇച്ഛിതബ്ബാ ഹോന്തീ''തി ബോധിസത്തസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൨''ഉക്കട്ഠേ സൂരമിച്ഛന്തി, മന്തീസു അകുതൂഹലം;
പിയഞ്ച അന്നപാനമ്ഹി, അത്ഥേ ജാതേ ച പണ്ഡിത''ന്തി.

തത്ഥ **ഉക്കട്ഠേ**തി ഉപകട്ഠേ, ഉഭതോബ്യൂള്ഹേ സങ്ഗാമേ സമ്പഹാരേ വത്തമാനേതി അത്ഥോ. **സൂരമിച്ഛന്തീ**തി അസനിയാപി മത്ഥകേ പതമാനായ അപലായിനം സൂരം ഇച്ഛന്തി, തസ്മിം ഖണേ ഏവരൂപോ സങ്ഗാമയോധോ പത്ഥേതബ്ബോ ഹോതി. **മന്തീസു അകുതൂഹല**ന്തി കത്തബ്ബാകത്തബ്ബകിച്ചം സമ്മന്തനകാലേ ഉപ്പന്നേ മന്തീസു യോ അകുതൂഹലോ അവികിണ്ണവാചോ മന്തം ന ഭിന്ദതി, തം ഇച്ഛന്തി, താദിസോ തേസു ഠാനേസു പത്ഥേതബ്ബോ ഹോതി. **പിയഞ്ച അന്നപാനമ്ഹീ**തി മധുരേ അന്നപാനേ പച്ചുപട്ഠിതേ സഹപരിഭുഞ്ജനത്ഥായ പിയപുഗ്ഗലം പത്ഥേന്തി, താദിസോ തസ്മിം കാലേ പത്ഥേതബ്ബോ ഹോതി. **അത്ഥേ ജാതേ ച പണ്ഡിത**ന്തി അത്ഥഗമ്ഭീരേ ധമ്മഗമ്ഭീരേ കിസ്മിഞ്ചിദേവ കാരണേ വാ പഞ്ഹേ വാ ഉപ്പന്നേ പണ്ഡിതം വിചക്ഖണം ഇച്ഛന്തി. തഥാരൂപോ ഹി തസ്മിം സമയേ പത്ഥേതബ്ബോ ഹോതീതി.

ഏവം രാജാ ബോധിസത്തം വണ്ണേത്വാ ഥോമേത്വാ ഘനവസ്സം വസ്സേന്തോ മഹാമേഘോ വിയ സത്താഹി രതനേഹി പൂജേത്വാ തസ്സോവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ, ബോധിസത്തോപി യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ഥേരസ്സ ഗുണം കഥേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

മഹാസാരജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൯൩] ൩. വിസ്സാസഭോജനജാതകവണ്ണനാ

ന വിസ്സസേ അവിസ്സത്ഥേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വിസ്സാസഭോജനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിം കിര സമയേ യേഭുയ്യേന ഭിക്ഖൂ ''മാതരാ നോ ദിന്നം, പിതരാ നോ ദിന്നം, ഭാതരാ, ഭഗിനിയാ, ചൂളമാതരാ, ചൂളപിതരാ, മാതുലേന, മാതുലാനിയാ ദിന്നം. അമ്ഹാകം ഗിഹികാലേപി ഭിക്ഖുകാലേപി ഏതേ ദാതും യുത്തരൂപാവാ''തി ഞാതീഹി ദിന്നേ ചത്താരോ പച്ചയേ വിസ്സത്ഥാ ഹുത്വാ അപച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തി. സത്ഥാ തം

കാരണം ഞത്വാ "ഭിക്ഖൂനം മയാ ധമ്മദേസനം കാതും വട്ടതീ"തി ഭിക്ഖൂ സന്നിപാതാപേത്വാ "ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ ഞാതീഹിപി അഞ്ഞാതീഹിപി ദിന്നകേ ചത്താരോ പച്ചയേ പച്ചവേക്ഖിത്വാവ പരിഭോഗോ കാതബ്ബോ. അപച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭോഗം കത്വാ ഹി കാലം കുരുമാനോ ഭിക്ഖു യക്ഖപേതഅത്തഭാവതോ ന മുച്ചതി, അപച്ചവേക്ഖിതപരിഭോഗോ നാമേസ വിസപരിഭോഗസദിസോ. വിസഞ്ഹി വിസ്സാസികേന ദിന്നകമ്പി അവിസ്സാസികേന ദിന്നകമ്പി മാരേതിയേവ. പുബ്ബേപി വിസ്സാസേന ദിന്നം വിസം പരിഭുഞ്ജിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പത്താ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മഹാവിഭവോ സേട്ഠി അഹോസി. തസ്സേകോ ഗോപാലകോ കിട്ഠസമ്ബാധസമയേ ഗാവോ ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ തത്ഥ ഗോസാലം കത്വാ രക്ഖന്തോ വസതി. സേട്ഠിനോ ച കാലേന കാലം ഗോരസം ആഹരതി. അഥസ്സ ഗോസാലായ അവിദൂരേ സീഹോ നിവാസം ഗണ്ഹി. ഗാവീനം സീഹസന്താസേന മിലാതാനം ഖീരം മന്ദം അഹോസി. അഥ നം ഏകദിവസം സപ്പിം ആദായ ആഗതം സേട്ഠി പുച്ഛി "കിം നു ഖോ, സമ്മ ഗോപാലക, മന്ദം സപ്പീ"തി? സോ തം കാരണം ആചിക്ഖി. "അത്ഥി പന, സമ്മ, തസ്സ സീഹസ്സ കത്ഥചി പടിബദ്ധോ"തി? "അത്ഥിസ്സ സാമി, ഏകായ മിഗമാതുകായ സദ്ധിം സംസഗ്ഗോ"തി. "സക്കാ പന തം ഗാഹാപേതു"ന്തി? "സക്കാ, സാമീ"തി. "തേന ഹി തം ഗഹേത്വാ തസ്സാ നലാടതോ പട്ഠായ സരീരേ ലോമാനി വിസേന പുനപ്പുനം രജിത്വാ സുക്ഖാപേത്വാ ദ്വേ തയോ ദിവസേ അതിക്കാമേത്വാ തം മിഗമാതുകം വിസ്സജ്ജേഹി, സോ തസ്സാ സിനേഹേന സരീരം ലേഹിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണിസ്സതി. അഥസ്സ ചമ്മനഖദാഠാ ചേവ വസഞ്ച മംസഞ്ച ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി ഹലാഹലവിസം ദത്വാ ഉയ്യോജേസി.

സോ ഗോപാലകോ ജാലം ഖിപിത്വാ ഉപായേന തം മിഗമാതുകം ഗണ്ഹിത്വാ തഥാ അകാസി. സീഹോ തം ദിസ്വാവ ബലവസിനേഹേന തസ്സാ സരീരം ലേഹിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. ഗോപാലകോപി ചമ്മാദീനി ഗഹേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. ബോധിസത്തോ തം കാരണം ഞത്വാ "പരേസു സിനേഹോ നാമ ന കാതബ്ബോ, ഏവം ബലസമ്പന്നോപി സീഹോ മിഗരാജാ കിലേസവസേന സംസഗ്ഗം നിസ്സായ മിഗമാതുകായ സരീരം ലേഹന്തോ വിസപരിഭോഗം കത്വാ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ"തി വത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൩. "ന വിസ്സസേ അവിസ്സത്ഥേ, വിസ്സത്ഥേപി ന വിസ്സസേ;
വിസ്സാസാ ഭയമന്വേതി, സീഹംവ മിഗമാതുകാ"തി.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - യോ പുബ്ബേ സഭയോ അത്തനി അവിസ്സത്ഥോ അഹോസി, തസ്മിം **അവിസ്സത്ഥേ,** യോ പുബ്ബേപി നിബ്ഭയോ അത്തനി വിസ്സാസികോയേവ, തസ്മിം **വിസ്സത്ഥേപി ന വിസ്സസേ,** നേവ വിസ്സാസം കരേയ്യ. കിംകാരണാ? **വിസ്സാസാ ഭയമന്വേതി,** യോ ഹി മിത്തേപി അമിത്തേപി വിസ്സാസോ, തതോ ഭയമേവ ആഗച്ഛതി. കഥം? **സീഹംവ മിഗമാതുകാ,** യഥാ മിത്തസന്ഥവവസേന കതവിസ്സാസായ മിഗമാതുകായ സന്തികാ സീഹസ്സ ഭയം അന്വേതി, ഉപഗതം സമ്പത്തന്തി അത്ഥോ. യഥാ വാ വിസ്സാസവസേന സീഹം മിഗമാതുകാ അന്വേതാ ഉപഗതാതിപി അത്ഥോ.

ഏവം ബോധിസത്തോ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ മഹാസേട്ഠി അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

വിസ്സാസഭോജനജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൯൪] ൪. ലോമഹംസജാതകവണ്ണനാ

സോതത്തോ സോസിന്നോ ചേവാതി ഇദം സത്ഥാ വേസാലിം ഉപനിസ്സായ പാടികാരാമേ വിഹരന്തോ സുനക്ഖത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സുനക്ഖത്തോ സത്ഥു ഉപട്ഠാകോ ഹുത്വാ പത്തചീവരമാദായ വിചരമാനോ കോരക്ഖത്തിയസ്സ ധമ്മം രോചേന്തോ ദസബലസ്സ പത്തചീവരം നിയ്യാദേത്വാ കോരക്ഖത്തിയം നിസ്സായ വസതി. തസ്സ കാലകഞ്ജികഅസുരയോനിയം നിബ്ബത്തകാലേ ഗിഹീ ഹുത്വാ ‘‘നത്ഥി സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ഉത്തരി മനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസോ, തക്കപരിയാഹതം സമണോ ഗോതമോ ധമ്മം ദേസേതി വീമംസാനുചരിതം സയംപടിഭാനം. യസ്സ ച ഖ്വാസ്സ അത്ഥായ ധമ്മോ ദേസിതോ, ന സോ നിയ്യാതി തക്കരസ്സ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായാ’’തി (മ॰ നി॰ ൧.൧൪൬) വേസാലിയം തിണ്ണം പാകാരാനം അന്തരേ വിചരന്തോ സത്ഥു അവണ്ണം ഭാസതി.

അഥായസ്മാ സാരിപുത്തോ പിണ്ഡായ ചരന്തോ തസ്സേവം അവണ്ണം ഭാസന്തസ്സ സുത്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ തമത്ഥം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഭഗവാ ‘‘കോധനോ, സാരിപുത്ത, സുനക്ഖത്തോ മോഘപുരിസോ, കോധവസേനേവമാഹ, കോധവസേനാപി പന ‘ന സോ നിയ്യാതി തക്കരസ്സ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായാ’തി വദന്തോ അജാനിത്വാപി മയ്ഹം ഗുണമേവ ഭാസതി. ന ഖോ പന സോ മോഘപുരിസോ മയ്ഹം ഗുണം ജാനാതി. മയ്ഹഞ്ഹി, സാരിപുത്ത, ഛ അഭിഞ്ഞാ നാമ അത്ഥി, അയമ്പി മേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോവ. ദസബലഞാണാനി അത്ഥി, ചതുവേസാരജ്ജഞാണം അത്ഥി, ചതുയോനിപരിച്ഛേദകഞാണം അത്ഥി, പഞ്ചഗതിപരിച്ഛേദകഞാണം അത്ഥി, അയമ്പി മേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോവ. ഏവം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസമന്നാഗതം പന മം യോ ഏവം വദേയ്യ ‘നത്ഥി സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ’തി, സോ തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ യഥാഭതം നിക്ഖിത്തോ ഏവം നിരയേ’’തി ഏവം അത്തനോ വിജ്ജമാനം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ ഗുണം കഥേത്വാ ‘‘സുനക്ഖത്തോ കിര, സാരിപുത്ത, കോരക്ഖത്തിയസ്സ ദുക്കരകാരികായ മിച്ഛാതപേ പസന്നോ, മിച്ഛാതപേ പസീദന്തേന പന മയി ഏവ പസീദിതും വട്ടതി. അഹഞ്ഹി ഇതോ ഏകനവുതികപ്പമത്ഥകേ ‘അത്ഥി നു ഖോ ഏത്ഥ സാരോ’തി ബാഹിരകം മിച്ഛാതപം വീമംസന്തോ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം ബ്രഹ്മചരിയവാസം വസിം, തപസ്സീ സുദം ഹോമി പരമതപസ്സീ, ലൂഖോ സുദം ഹോമി പരമലൂഖോ, ജേഗുച്ഛീ സുദം ഹോമി പരമജേഗുച്ഛീ, പവിവിത്തോ സുദം ഹോമി പരമപവിവിത്തോ’’തി വത്വാ ഥേരേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഏകനവുതികപ്പമത്ഥകേ ബോധിസത്തോ ‘‘ബാഹിരകതപം വീമംസിസ്സാമീ’’തി ആജീവകപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അചേലകോ അഹോസി

രജോജല്ലികോ, പവിവിത്തോ അഹോസി ഏകവിഹാരീ. മനുസ്സേ ദിസ്വാ മിഗോ വിയ പലായി, മഹാവികതിഭോജനോ അഹോസി, വച്ഛകഗോമയാദീനി പരിഭുഞ്ജി, അപ്പമാദവിഹാരത്ഥായ അരഞ്ഞേ ഏകസ്മിം ഭിംസനകേ വനസണ്ഡേ വിഹാസി. തസ്മിമ്പി വിഹരന്തോ ഹിമപാതസമയേ അന്തരട്ഠകേ രത്തിം വനസണ്ഡാ നിക്ഖമിത്വാ അബ്ഭോകാസേ വിഹരിത്വാ സൂരിയേ ഉഗ്ഗതേ വനസണ്ഡം പവിസതി. സോ യഥാ രത്തിം അബ്ഭോകാസേ ഹിമോദകേന തിന്തോ, തഥേവ ദിവാ വനസണ്ഡതോ പഗ്ഘരന്തേഹി ഉദകബിന്ദൂഹി തേമയി. ഏവം അഹോരത്തം സീതദുക്ഖം അനുഭോതി. ഗിമ്ഹാനം പന പച്ഛിമേ മാസേ ദിവാ അബ്ഭോകാസേ വിഹരിത്വാ രത്തിം വനസണ്ഡം പവിസതി. സോ യഥാ ദിവാ അബ്ഭോകാസേ ആതപേന പരിളാഹപ്പത്തോ, തഥേവ രത്തിം നിവാതേ വനസണ്ഡേ പരിളാഹം പാപുണാതി, സരീരാ സേദധാരാ മുച്ചന്തി. അഥസ്സ പുബ്ബേ അസ്സുതപുബ്ബാ അയം ഗാഥാ പടിഭാസി -

൯൪. "സോതത്തോ സോസിന്നോ ചേവ, ഏകോ ഭിംസനകേ വനേ;
നഗ്ഗോ ന ചഗ്ഗിമാസീനോ, ഏസനാപസുതോ മുനീ"തി.

തത്ഥ **സോതത്തോ**തി സൂരിയസന്താപേന സുട്ഠു തത്തോ. **സോസിന്നോ**തി ഹിമോദകേന സുസിന്നോ സുട്ഠു തിന്തോ. **ഏകോ ഭിംസനകേ വനേ**തി യത്ഥ പവിട്ഠാനം യേഭുയ്യേന ലോമാനി ഹംസന്തി, തഥാരൂപേ ഭിംസനകേവനസണ്ഡേ ഏകോ അദുതിയോവ അഹോസിന്തി ദീപേതി. **നഗ്ഗോ ന ചഗ്ഗിമാസീനോ**തി നഗ്ഗോ ച ന ച അഗ്ഗിമാസീനോ. തഥാ സീതേന പീളിയമാനോപി നേവ നിവാസനപാരുപനം വാ ആദിയിം, ന ച അഗ്ഗിം ആഗമ്മ നിസീദിന്തി ദീപേതി. **ഏസനാപസുതോ**തി അബ്രഹ്മചരിയേപി തസ്മിം ബ്രഹ്മചരിയസഞ്ഞീ ഹുത്വാ "ബ്രഹ്മചരിയമേവേതം ഏസനാ ഗവേസനാ ഉപായോ ബ്രഹ്മലോകസ്സാ"തി ഏവം തായ ബ്രഹ്മചരിയേസനായ പസുതോ അനുയുത്തോ ഉസ്സുക്കം ആപന്നോ അഹോസിന്തി ദസ്സേതി. **മുനീ**തി "മുനി ഖോ ഏസ മോനത്ഥായ പടിപന്നോ"തി ഏവം ലോകേന സമ്ഭാവിതോ അഹോസിന്തി ദീപേതി.

ഏവം ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ ബോധിസത്തോ മരണകാലേ ഉപട്ഠിതം നിരയനിമിത്തം ദിസ്വാ "ഇദം വതസമാദാനം നിരത്ഥക"ന്തി ഞത്വാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ തം ലദ്ധിം ഭിന്ദിത്വാ സമ്മാദിട്ഠിം ഗഹേത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "അഹം തേന സമയേന സോ ആജീവകോ അഹോസി"ന്തി.

ലോമഹംസജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൯൫] ൫. മഹാസുദസ്സനജാതകവണ്ണനാ

അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാതി ഇദം സത്ഥാ പരിനിബ്ബാനമഞ്ചേ നിപന്നോ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ "മാ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഇമസ്മിം ഖുദ്ദകനഗരകേ"ത്യാദിവചനം (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൦൨) ആരബ്ഭ കഥേസി. തഥാഗതേ ഹി ജേതവനേ വിഹരന്തേ സാരിപുത്തത്ഥേരോ കത്തികപുണ്ണമായം നാളകഗാമകേ ജാതോവരകേ പരിനിബ്ബായി, മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ കത്തികമാസസ്സേവ കാളപക്ഖഅമാവസിയം. ഏവം പരിനിബ്ബുതേ അഗ്ഗസാവകയുഗേ "അഹമ്പി കുസിനാരായം പരിനിബ്ബായിസ്സാമീ"തി അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരമാനോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ

യമകസാലാനമന്തരേ ഉത്തരസീസകേ മഞ്ചകേ അനുട്ഠാനസേയ്യായ നിപജ്ജി. അഥ നം ആയസ്മാ ആനന്ദത്ഥേരോ "മാ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഇമസ്മിം ഖുദ്ദകനഗരകേ വിസമേ ഉജ്ജങ്ഗലനഗരകേ, സാഖാനഗരകേ പരിനിബ്ബായി, അഞ്ഞേസം ചമ്പാരാജഗഹാദീനം മഹാനഗരാനം അഞ്ഞതരസ്മിം ഭഗവാ പരിനിബ്ബായതൂ"തി യാചി. സത്ഥാ "മാ, ആനന്ദ, ഇമം 'ഖുദ്ദകനഗരകം, ഉജ്ജങ്ഗലനഗരകം സാഖാനഗരക'ന്തി വദേഹി, അഹഞ്ഹി പുബ്ബേ സുദസ്സനചക്കവത്തിരാജകാലേ ഇമസ്മിം നഗരേ വസിം, തദാ ഇദം ദ്വാദസയോജനികേന രതനപാകാരേന പരിക്ഖിത്തം മഹാനഗരം അഹോസീ"തി വത്വാ ഥേരേന യാചിതോ അതീതം ആഹരന്തോ **മഹാസുദസ്സനസുത്തം** (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൪൧ ആദയോ) കഥേസി.

തദാ പന മഹാസുദസ്സനം സുധമ്മപാസാദാ ഓതരിത്വാ അവിദൂരേ സത്തരതനമയേ താലവനേ പഞ്ഞത്തസ്മിം കപ്പിയമഞ്ചകേ ദക്ഖിണേന പസ്സേന അനുട്ഠാനസേയ്യായ നിപന്നം ദിസ്വാ "ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി നഗരസഹസ്സാനി കുസാവതിരാജധാനിപ്പമുഖാനി, ഏത്ഥ ഛന്ദം കരോഹീ"തി സുഭദ്ദായ ദേവിയാ വുത്തേ മഹാസുദസ്സനോ "മാ ദേവി ഏവം അവച, അഥ ഖോ 'ഏത്ഥ ഛന്ദം വിനേഹി, മാ അപേക്ഖം അകാസീ'തി ഏവം മം ഓവദാ"തി വത്വാ "കിംകാരണാ, ദേവാ"തി പുച്ഛിതോ "അജ്ജാഹം കാലകിരിയം കരിസ്സാമീ"തി. അഥ നം ദേവീ രോദമാനാ അക്ഖീനി പുഞ്ഛിത്വാ കിച്ഛേന കസിരേന തഥാ വത്വാ രോദി പരിദേവി. സേസാപി ചതുരാസീതിസഹസ്സഇത്ഥിയോ രോദിംസു പരിദേവിംസു. അമച്ചാദീസുപി ഏകോപി അധിവാസേതും നാസക്ഖി, സബ്ബേപി രോദിംസു. ബോധിസത്തോ "അലം, ഭണേ, മാ സദ്ദമകത്ഥാ"തി സബ്ബേ നിവാരേത്വാ ദേവിം ആമന്തേത്വാ "മാ ത്വം ദേവി രോദി, മാ പരിദേവി. തിലഫലമത്തോപി ഹി സങ്ഖാരോ നിച്ചോ നാമ നത്ഥി, സബ്ബേപി അനിച്ചാ ഭേദനധമ്മാ ഏവാ"തി വത്വാ ദേവിം ഓവദന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൫. "അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ, ഉപ്പാദവയധമ്മിനോ;
ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുജ്ഝന്തി, തേസം വൂപസമോ സുഖോ"തി.

തത്ഥ **അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ**തി ഭദ്ദേ സുഭദ്ദാദേവി, യത്തകാ കേഹിചി പച്ചയേഹി സമാഗന്ത്വാ കതാ ഖന്ധായതനാദയോ സങ്ഖാരാ, സബ്ബേ തേ അനിച്ചായേവ നാമ. ഏതേസു ഹി രൂപം അനിച്ചം...പേ॰... വിഞ്ഞാണം അനിച്ചം. ചക്ഖു അനിച്ചം...പേ॰... ധമ്മാ അനിച്ചാ. യംകിഞ്ചി സവിഞ്ഞാണകം അവിഞ്ഞാണകം രതനം, സബ്ബം തം അനിച്ചമേവ. ഇതി "അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ"തി ഗണ്ഹ. കസ്മാ? **ഉപ്പാദവയധമ്മിനോ**തി, സബ്ബേ ഹേതേ ഉപ്പാദധമ്മിനോ ചേവ വയധമ്മിനോ ച ഉപ്പജ്ജനഭിജ്ജനസഭാവായേവ, തസ്മാ "അനിച്ചാ"തി വേദിതബ്ബാ. യസ്മാ ച അനിച്ചാ, തസ്മാ **ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുജ്ഝന്തി,** ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഠിതിം പത്വാപി നിരുജ്ഝന്തിയേവ. സബ്ബേവ ഹേതേ നിബ്ബത്തമാനാ ഉപ്പജ്ജന്തി നാമ, ഭിജ്ജമാനാ നിരുജ്ഝന്തി നാമ. തേസം ഉപ്പാദേ സതിയേവ ച ഠിതി നാമ ഹോതി, ഠിതിയാ സതിയേവ ഭങ്ഗോ നാമ ഹോതി, ന ഹി അനുപ്പന്നസ്സ ഠിതി നാമ , നാപി ഠിതം അഭിജ്ജനകം നാമ അത്ഥി. ഇതി സബ്ബേപി സങ്ഖാരാ തീണി ലക്ഖണാനി പത്വാ തത്ഥേ തത്ഥേവ നിരുജ്ഝന്തി, തസ്മാ സബ്ബേപിമേ അനിച്ചാ ഖണികാ ഇത്തരാ അധുവാ പഭങ്ഗുനോ ചലിതാ സമീരിതാ അനദ്ധനിയാ പയാതാ താവകാലികാ നിസ്സാരാ, താവകാലികട്ഠേന മായാമരീചിഫേണസദിസാ. തേസു ഭദ്ദേ സുഭദ്ദാദേവി, കസ്മാ സുഖസഞ്ഞം

ഉപ്പാദേസി, ഏവം പന ഗണ്ഹ **തേസം വൂപസമോ സുഖോ**തി, സബ്ബവട്ടവൂപസമനതോ തേസം വൂപസമോ നാമ നിബ്ബാനം, തദേവേകം ഏകന്തതോ സുഖം, തതോ അഞ്ഞം സുഖം നാമ നത്ഥീതി.

ഏവം മഹാസുദസ്സനോ അമതമഹാനിബ്ബാനേന ദേസനായ കൂടം ഗഹേത്വാ അവസേസസ്സപി മഹാജനസ്സ ''ദാനം ദേഥ, സീലം രക്ഖഥ, ഉപോസഥകമ്മം കരോഥാ''തി ഓവാദം ദത്വാ ദേവലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ സുഭദ്ദാ ദേവീ രാഹുലമാതാ അഹോസി, പരിണായകരതനം രാഹുലോ, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, മഹാസുദസ്സനോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

മഹാസുദസ്സനജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൯൬] ൬. തേലപത്തജാതകവണ്ണനാ

സമതിത്തികം അനവസേസകന്തി ഇദം സത്ഥാ സുമ്ഭരട്ഠേ സേദകം നാമ നിഗമം ഉപനിസ്സായ അഞ്ഞതരസ്മിം വനസണ്ഡേ വിഹരന്തോ ജനപദകല്യാണിസുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തത്ര ഹി ഭഗവാ -

> ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, 'ജനപദകല്യാണീ ജനപദകല്യാണീ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാജനകായോ സന്നിപതേയ്യ, സാ ഖോ പനസ്സ ജനപദകല്യാണീ പരമപാസാവിനീ നച്ചേ, പരമപാസാവിനീ ഗീതേ. 'ജനപദകല്യാണീ നച്ചതി ഗായതീ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിയ്യോസോമത്തായ മഹാജനകായോ സന്നിപതേയ്യ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ജീവിതുകാമോ അമരിതുകാമോ സുഖകാമോ ദുക്ഖപടികൂലോ. തമേനം ഏവം വദേയ്യ ''അയം തേ, അമ്ഭോ പുരിസ, സമതിത്തികോ തേലപത്തോ അന്തരേന ച മഹാജനകായസ്സ അന്തരേന ച ജനപദകല്യാണിയാ പരിഹരിതബ്ബോ, പുരിസോ ച തം ഉക്ഖിത്താസികോ പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധിസ്സതി 'യത്ഥേവ നം ഥോകമ്പി ഛഡ്ഡേസ്സസി, തത്ഥേവ തേ സീസം പാതേസ്സാമീ'''തി. ''തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു സോ പുരിസോ അമും തേലപത്തം അമനസികരിത്വാ ബഹിദ്ധാ പമാദം ആഹരേയ്യാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ഉപമാ ഖോ മ്യായം, ഭിക്ഖവേ, കതാ അത്ഥസ്സ വിഞ്ഞാപനായ. അയമേവേത്ഥ അത്ഥോ - 'സമതിത്തികോ തേലപത്തോ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കായഗതായേതം സതിയാ അധിവചനം. തസ്മാതിഹ , ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം 'കായഗതാ നോ സതി ഭാവിതാ ഭവിസ്സതി സുസമാരദ്ധാ'തി ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി (സം॰ നി॰ ൫.൩൮൬) -

ഇദം ജനപദകല്യാണിസുത്തം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കഥേസി.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - **ജനപദകല്യാണീ**തി ജനപദമ്ഹി കല്യാണീ ഉത്തമാ ഛസരീരദോസരഹിതാ പഞ്ചകല്യാണസമന്നാഗതാ. സാ ഹി യസ്മാ നാതിദീഘാ, നാതിരസ്സാ, നാതികിസാ, നാതിഥൂലാ, നാതികാളാ, നാച്ചോദാതാ, അതിക്കന്താ മാനുസകവണ്ണം, അപത്താ ദിബ്ബവണ്ണം, തസ്മാ ഛസരീരദോസരഹിതാ. ഛവികല്യാണം, മംസകല്യാണം, ന്ഹാരുകല്യാണം, അട്ഠികല്യാണം, വയോകല്യാണന്തി ഇമേഹി പന പഞ്ചഹി കല്യാണേഹി സമന്നാഗതത്താ പഞ്ചകല്യാണസമന്നാഗതാ നാമ. തസ്സാ ഹി

ആഗന്തുകോഭാസകിച്ചം നാമ നത്ഥി, അത്തനോ സരീരോഭാസേനേവ ദ്വാദസഹത്ഥേ ഠാനേ ആലോകം കരോതി, പിയങ്ഗുസാമാ വാ ഹോതി സുവണ്ണസാമാ വാ. അയമസ്സാ **ഛവികല്യാണതാ**. ചത്താരോ പനസ്സാ ഹത്ഥപാദാ മുഖപരിയോസാനഞ്ച ലാഖാരസപരികമ്മകതം വിയ രത്തപവാളരത്തകമ്ബലസദിസം ഹോതി. അയമസ്സാ **മംസകല്യാണതാ**. വീസതി നഖപത്താനി മംസതോ അമുത്തട്ഠാനേ ലാഖാരസപൂരിതാനി വിയ, മുത്തട്ഠാനേ ഖീരധാരാസദിസാനി. അയമസ്സാ **ന്ഹാരുകല്യാണതാ**. ദ്വത്തിംസ ദന്താ സുഫുസിതാ സുധോതവജിരപന്തി വിയ ഖായന്തി. അയമസ്സാ **അട്ഠികല്യാണതാ**. വീസതിവസ്സസതികാപി പന സമാനാ സോളസവസ്സുദ്ദേസികാ വിയ ഹോതി നിബ്ബലിപലിതാ. അയമസ്സാ **വയോകല്യാണതാ**.

പരമപാസാവിനീതി എത്ഥ പന പസവനം പസവോ, പവത്തീതി അത്ഥോ. പസവോ എവ പാസാവോ, പരമോ പാസാവോ പരമപാസാവോ, സോ അസ്സാ അത്ഥീതി പരമപാസാവിനീ. നച്ചേ ച ഗീതേ ച ഉത്തമപ്പവത്തി സേട്ഠകിരിയാ. ഉത്തമമേവ നച്ചം നച്ചതി, ഗീതഞ്ച ഗായതീതി വുത്തം ഹോതി.

അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യാതി ന അത്തനോ രുചിയാ ആഗച്ഛേയ്യ, അയം പനേത്ഥ അധിപ്പായോ - അഥേവം മഹാജനമജ്ഝേ ജനപദകല്യാണിയാ നച്ചമാനായ "സാധു സാധൂ"തി സാധുകാരേസു അങ്ഗുലിഫോടനേസു ചേലുക്ഖേപേസു ച പവത്തമാനേസു തം പവത്തിം സുത്വാ രാജാ ബന്ധനാഗാരതോ എകം ചോരപുരിസം പക്കോസാപേത്വാ നിഗളാനി ഛിന്ദിത്വാ സമതിത്തികം സുപരിപുണ്ണം തേലപത്തം തസ്സ ഹത്ഥേ ദത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ദള്ഹം ഗാഹാപേത്വാ എകം അസിഹത്ഥം പുരിസം ആണാപേസി "എതം ഗഹേത്വാ ജനപദകല്യാണിയാ സമജ്ജട്ഠാനം ഗച്ഛ. യത്ഥേവ ചേസ പമാദം ആഗമ്മ എകമ്പി തേലബിന്ദും ഛഡ്ഡേതി, തത്ഥേവസ്സ സീസം ഛിന്ദാ"തി. സോ പുരിസോ അസിം ഉക്ഖിപിത്വാ തം തജ്ജേന്തോ തത്ഥ നേസി. സോ മരണഭയതജ്ജിതോ ജീവിതുകാമതായ പമാദവസേന തം അമനസികരിത്വാ സകിമ്പി അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ തം ജനപദകല്യാണിം ന ഓലോകേസി. എവം ഭൂതപുബ്ബമേവേതം വത്ഥു, സുത്തേ പന പരികപ്പവസേനേതം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

ഉപമാ ഖോ മ്യായന്തി എത്ഥ പന തേലപത്തസ്സ താവ കായഗതാസതിയാ ഓപമ്മസംസന്ദനം കതമേവ. എത്ഥ പന രാജാ വിയ കമ്മം ദട്ഠബ്ബം, അസി വിയ കിലേസാ, ഉക്ഖിത്താസികപുരിസോ വിയ മാരോ, തേലപത്തഹത്ഥോ പുരിസോ വിയ കായഗതാസതിഭാവകോ വിപസ്സകയോഗാവചരോ. ഇതി ഭഗവാ "കായഗതാസതിം ഭാവേതുകാമേന ഭിക്ഖുനാ തേലപത്തഹത്ഥേന തേന പുരിസേന വിയ സതിം അവിസ്സജ്ജേത്വാ അപ്പമത്തേന കായഗതാസതി ഭാവേതബ്ബാ"തി ഇമം സുത്തം ആഹരിത്വാ ദസ്സേസി.

ഭിക്ഖൂ ഇമം സുത്തഞ്ച അത്ഥഞ്ച സുത്വാ എവമാഹംസു - "ദുക്കരം, ഭന്തേ, തേന പുരിസേന കതം തഥാരൂപിം ജനപദകല്യാണിം അനോലോകേത്വാ തേലപത്തം ആദായ ഗച്ഛന്തേനാ"തി. സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, തേന ദുക്കരം കതം, സുകരമേവേതം. കസ്മാ? ഉക്ഖിത്താസികേന പുരിസേന സന്തജ്ജേത്വാ നീയമാനതായ. യം പന പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ അപ്പമാദേന സതിം അവിസ്സജ്ജേത്വാ അഭിസങ്ഖതം ദിബ്ബരൂപമ്പി ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ അനോലോകേത്വാവ ഗന്ത്വാ രജ്ജം പാപുണിംസു, എതം ദുക്കര"ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ രഞ്ഞോ പുത്തസതസ്സ സബ്ബകനിട്ഠോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, സോ അനുപുബ്ബേന വിഞ്ഞുതം പാപുണി. തദാ ച രഞ്ഞോ ഗേഹേ പച്ചേകബുദ്ധാ ഭുഞ്ജന്തി, ബോധിസത്തോ തേസം വേയ്യാവച്ചം കരോതി. സോ ഏകദിവസം ചിന്തേസി "മമ ബഹൂ ഭാതരോ, ലച്ഛാമി നു ഖോ അഹം ഇമസ്മിം നഗരേ കുലസന്തകം രജ്ജം, ഉദാഹു നോ"തി? അഥസ്സ ഏതദഹോസി "പച്ചേകബുദ്ധേ പുച്ഛിത്വാ ജാനിസ്സാമീ"തി. സോ ദുതിയദിവസേ പച്ചേകബുദ്ധേസു ആഗതേസു ധമകരണം ആദായ പാനീയം പരിസ്സാവേത്വാ പാദേ ധോവിത്വാ തേലേന മക്ഖേത്വാ തേസം അന്തരഖജ്ജകം ഖാദിത്വാ നിസിന്നകാലേ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ തമത്ഥം പുച്ഛി. അഥ നം തേ അവോചും - കുമാര, ന ത്വം ഇമസ്മിം നഗരേ രജ്ജം ലഭിസ്സസി, ഇതോ പന വീസയോജനസതമത്ഥകേ ഗന്ധാരരട്ഠേ തക്കസിലാനഗരം നാമ അത്ഥി, തത്ഥ ഗന്തും സക്കോന്തോ ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ രജ്ജം ലച്ഛസി. അന്തരാമഗ്ഗേ പന മഹാവത്തനിഅടവിയം പരിപന്ഥോ അത്ഥി, തം അടവിം പരിഹരിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ യോജനസതികോ മഗ്ഗോ ഹോതി, ഉജുകം ഗച്ഛന്തസ്സ പഞ്ഞാസ യോജനാനി ഹോന്തി. സോ ഹി അമനുസ്സകന്താരോ നാമ. തത്ഥ യക്ഖിനിയോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഗാമേ ച സാലായോ ച മാപേത്വാ ഉപരി സുവണ്ണതാരകവിചിത്തവിതാനം മഹാരഹസേയ്യം പഞ്ഞാപേത്വാ നാനാവിരാഗപടസാണിയോ പരിക്ഖിപിത്വാ ദിബ്ബാലങ്കാരേഹി അത്തഭാവം മണ്ഡേത്വാ സാലാസു നിസീദിത്വാ ആഗച്ഛന്തേ പുരിസേ മധുരാഹി വാചാഹി സങ്ഗണ്ഹിത്വാ "കിലന്തരൂപാ വിയ പഞ്ഞായഥ, ഇധാഗന്ത്വാ നിസീദിത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ ഗച്ഛഥാ"തി പക്കോസിത്വാ ആഗതാഗതാനം ആസനാനി ദത്വാ അത്തനോ രൂപലീലാവിലാസേഹി പലോഭേത്വാ കിലേസവസികേ കത്വാ അത്തനാ സദ്ധിം അജ്ഝാചാരേ കതേ തത്ഥേവ നേ ലോഹിതേന പഗ്ഘരന്തേന ഖാദിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേന്തി. രൂപഗോചരം സത്തം രൂപേനേവ ഗണ്ഹന്തി, സദ്ദഗോചരം മധുരേന ഗീതവാദിതസദ്ദേന, ഗന്ധഗോചരം ദിബ്ബഗന്ധേഹി, രസഗോചരം ദിബ്ബേന നാനഗ്ഗരസഭോജനേന, ഫോട്ഠബ്ബഗോചരം ഉഭതോലോഹിതകൂപധാനേഹി ദിബ്ബസയനേഹി ഗണ്ഹന്തി. സചേ ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ താ അനോലോകേത്വാ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ ഗമിസ്സസി, സത്തമേ ദിവസേ തത്ഥ രജ്ജം ലച്ഛസീതി.

ബോധിസത്തോ "ഹോതു, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ഓവാദം ഗഹേത്വാ കിം താ ഓലോകേസ്സാമീ"തി പച്ചേകബുദ്ധേഹി പരിത്തം കാരാപേത്വാ പരിത്തവാലുകഞ്ചേവ പരിത്തസുത്തഞ്ച ആദായ പച്ചേകബുദ്ധേ ച മാതാപിതരോ ച വന്ദിത്വാ നിവേസനം ഗന്ത്വാ അത്തനോ പുരിസേ ആഹ - "അഹം തക്കസിലായം രജ്ജം ഗഹേതും ഗച്ഛാമി, തുമ്ഹേ ഇധേവ തിട്ഠഥാ"തി. അഥ നം പഞ്ച ജനാ ആഹംസു "മയമ്പി അനുഗച്ഛാമാ"തി. "ന സക്കാ തുമ്ഹേഹി അനുഗന്തും, അന്തരാമഗ്ഗേ കിര യക്ഖിനിയോ രൂപാദിഗോചരേ മനുസ്സേ ഏവഞ്ചേവഞ്ച രൂപാദീഹി പലോഭേത്വാ ഗണ്ഹന്തി, മഹാ പരിപന്ഥോ, അഹം പന അത്താനം തക്കേത്വാ ഗച്ഛാമീ"തി. "കിം പന, ദേവ, മയം തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഗച്ഛന്താ അത്തനോ പിയാനി രൂപാദീനി ഓലോകേസ്സാമ, മയമ്പി തത്ഥേവ ഗമിസ്സാമാ"തി. ബോധിസത്തോ "തേന ഹി അപ്പമത്താ ഹോഥാ"തി തേ പഞ്ച ജനേ ആദായ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി.

യക്ഖിനിയോ ഗാമാദീനി മാപേത്വാ നിസീദിംസു. തേസു രൂപഗോചരോ പുരിസോ താ യക്ഖിനിയോ ഓലോകേത്വാ രൂപാരമ്മണേ പടിബദ്ധചിത്തോ

ഥോകം ഓഹീയി. ബോധിസത്തോ “കിം ഭോ, ഥോകം ഓഹീയസീ”തി ആഹ. “ദേവ, പാദാ മേ രുജ്ജന്തി, ഥോകം സാലായം നിസീദിത്വാ ആഗച്ഛാമീ”തി. “അമ്ഭോ, ഏതാ യക്ഖിനിയോ, മാ ഖോ പത്ഥേസീ”തി. “യം ഹോതി, തം ഹോതു, ന സക്കോമി, ദേവാ”തി. “തേന ഹി പഞ്ഞായിസ്സസീ”തി ഇതരേ ചത്താരോ ആദായ അഗമാസി. സോപി രൂപഗോചരകോ താസം സന്തികം അഗമാസി. താ അത്തനാ സദ്ധിം അജ്ഝാചാരേ കതേ തം തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ പുരതോ ഗന്ത്വാ അഞ്ഞം സാലം മാപേത്വാ നാനാതൂരിയാനി ഗഹേത്വാ ഗായമാനാ നിസീദിംസു, തത്ഥ സദ്ദഗോചരകോ ഓഹീയി. പുരിമനയേനേവ തമ്പി ഖാദിത്വാ പുരതോ ഗന്ത്വാ നാനപ്പകാരേ ഗന്ധകരണ്ഡകേ പൂരേത്വാ ആപണം പസാരേത്വാ നിസീദിംസു, തത്ഥ ഗന്ധഗോചരകോ ഓഹീയി. തമ്പി ഖാദിത്വാ പുരതോ ഗന്ത്വാ നാനഗ്ഗരസാനം ദിബ്ബഭോജനാനം ഭാജനാനി പൂരേത്വാ ഓദനികാപണം പസാരേത്വാ നിസീദിംസു, തത്ഥ രസഗോചരകോ ഓഹീയി. തമ്പി ഖാദിത്വാ പുരതോ ഗന്ത്വാ ദിബ്ബസയനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ നിസീദിംസു, തത്ഥ ഫോട്ഠബ്ബഗോചരകോ ഓഹീയി. തമ്പി ഖാദിംസു, ബോധിസത്തോ ഏകകോവ അഹോസി.

അഥേകാ യക്ഖിനീ “അതിഖരമന്തോ വതായം, അഹം തം ഖാദിത്വാവ നിവത്തിസ്സാമീ”തി ബോധിസത്തസ്സ പച്ഛതോ പച്ഛതോ അഗമാസി. അടവിയാ പരഭാഗേ വനകമ്മികാദയോ യക്ഖിനിം ദിസ്വാ “അയം തേ പുരതോ ഗച്ഛന്തോ പുരിസോ കിം ഹോതീ”തി പുച്ഛിംസു. “കോമാരസാമികോ മേ, അയ്യാ”തി. “അമ്ഭോ, അയം ഏവം സുകുമാലാ പുപ്ഫദാമസദിസാ സുവണ്ണവണ്ണാ കുമാരികാ അത്തനോ കുലം ഛഡ്ഡേത്വാ ഭവന്തം തക്കേത്വാ നിക്ഖന്താ, കസ്മാ ഏതം അകിലമേത്വാ ആദായ ന ഗച്ഛസീ”തി? “നേസാ, അയ്യാ, മയ്ഹം പജാപതി, യക്ഖിനീ ഏസാ, ഏതായ മേ പഞ്ച മനുസ്സാ ഖാദിതാ”തി. “അയ്യാ, പുരിസാ നാമ കുദ്ധകാലേ അത്തനോ പജാപതിയോ യക്ഖിനിയോപി കരോന്തി പേതിനിയോപീ”തി. സാ ഗച്ഛമാനാ ഗബ്ഭിനിവണ്ണം ദസ്സേത്വാ പുന സകിം വിജാതവണ്ണം കത്വാ പുത്തം അങ്കേന ആദായ ബോധിസത്തം അനുബന്ധി, ദിട്ഠദിട്ഠാ പുരിമനയേനേവ പുച്ഛന്തി. ബോധിസത്തോപി തഥേവ വത്വാ ഗച്ഛന്തോ തക്കസിലം പാപുണി. സാ പുത്തം അന്തരധാപേത്വാ ഏകികാവ അനുബന്ധി. ബോധിസത്തോ നഗരദ്വാരം ഗന്ത്വാ ഏകിസ്സാ സാലായ നിസീദി. സാ ബോധിസത്തസ്സ തേജേന പവിസിതും അസക്കോന്തീ ദിബ്ബരൂപം മാപേത്വാ സാലാദ്വാരേ അട്ഠാസി.

തസ്മിം സമയേ തക്കസിലരാജാ ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തോ തം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ “ഗച്ഛ, ഇമിസ്സാ സസ്സാമികഅസ്സാമികഭാവം ജാനാഹീ”തി മനുസ്സം പേസേസി. സോ തം ഉപസങ്കമിത്വാ “സസ്സാമികാസീ”തി പുച്ഛി. “ആമ, അയ്യ, അയം മേ സാലായ നിസിന്നോ സാമികോ”തി. ബോധിസത്തോ “നേസാ മയ്ഹം പജാപതി, യക്ഖിനീ ഏസാ, ഏതായ മേ പഞ്ച മനുസ്സാ ഖാദിതാ”തി ആഹ. സാപി “പുരിസാ നാമ അയ്യാ കുദ്ധകാലേ യം ഇച്ഛന്തി, തം വദന്തീ”തി ആഹ. സോ ഉഭിന്നമ്പി വചനം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ “അസ്സാമികഭണ്ഡം നാമ രാജസന്തകം ഹോതീ”തി യക്ഖിനിം പക്കോസാപേത്വാ ഏകഹത്ഥിപിട്ഠേ നിസീദാപേത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ പാസാദം അഭിരുയ്ഹ തം അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി.

സോ ന്ഹാതവിലിത്തോ സായമാസം ഭുഞ്ജിത്വാ സിരീസയനം അഭിരുഹി. സാപി യക്ഖിനീ അത്തനോ ഉപകപ്പനകം ആഹാരം ആഹരിത്വാ

അലങ്കതപടിയത്താ സിരിസയനേ രഞ്ഞോ സദ്ധിം നിപജ്ജിത്വാ രഞ്ഞോ രതിവസേന സുഖം സമപ്പിതസ്സ നിപന്നകാലേ ഏകേന പസ്സേന പരിവത്തിത്വാ പരോദി. അഥ നം രാജാ "കിം, ഭദ്ദേ, രോദസീ"തി പുച്ഛി. "ദേവ, അഹം തുമ്ഹേഹി മഗ്ഗേ ദിസ്വാ ആനീതാ, തുമ്ഹാകഞ്ച ഗേഹേ ബഹൂ ഇത്ഥിയോ, അഹം സപത്തീനം അന്തരേ വസമാനാ കഥായ ഉപ്പന്നായ 'കോ തുയ്ഹം മാതരം വാ പിതരം വാ ഗോത്തം വാ ജാതിം വാ ജാനാതി, ത്വം അന്തരാമഗ്ഗേ ദിസ്വാ ആനീതാ നാമാ'തി സീസേ ഗഹേത്വാ നിപ്പീളിയമാനാ വിയ മങ്കു ഭവിസ്സാമി. സചേ തുമ്ഹേ സകലരജ്ജേ ഇസ്സരിയഞ്ച ആണഞ്ച മയ്ഹം ദദേയ്യാഥ, കോചി മയ്ഹം ചിത്തം കോപേത്വാ കഥേതും ന സക്ഖിസ്സതീ"തി . "ഭദ്ദേ, മയ്ഹം സകലരട്ഠവാസിനോ ന കിഞ്ചി ഹോന്തി, നാഹം ഏതേസം സാമികോ. യേ പന രാജാണം കോപേത്വാ അകത്തബ്ബം കരോന്തി, തേസഞ്ഞേവാഹം സാമികോ. ഇമിനാ കാരണേന ന സക്കാ തുയ്ഹം സകലരട്ഠേ വാ നഗരേ വാ ഇസ്സരിയഞ്ച ആണഞ്ച ദാതു"ന്തി. "തേന ഹി, ദേവ, സചേ രട്ഠേ വാ നഗരേ വാ ആണം ദാതും ന സക്കോഥ, അന്തോനിവേസനേ അന്തോവളഞ്ജനകാനം ഉപരി മമ വസം വത്തനത്ഥായ ആണം ദേഥാ"തി. രാജാ ദിബ്ബഫോട്ഠബ്ബേന ബദ്ധോ തസ്സാ വചനം അതിക്കമിതും അസക്കോന്തോ "സാധു, ഭദ്ദേ, അന്തോവളഞ്ജനകേസു തുയ്ഹം ആണം ദമ്മി, ത്വം ഏതേ അത്തനോ വസേ വത്താപേഹീ"തി ആഹ. സാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ രഞ്ഞോ നിദ്ദം ഓക്കന്തകാലേ യക്ഖനഗരം ഗന്ത്വാ യക്ഖേ പക്കോസിത്വാ അത്തനാ രാജാനം ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ അട്ഠിമത്തം സേസേത്വാ സബ്ബം ന്ഹാരുചമ്മമംസലോഹിതം ഖാദി, അവസേസാ യക്ഖാ മഹാദ്വാരതോ പട്ഠായ അന്തോനിവേസനേ കുക്കുടകുക്കുരേ ആദിം കത്വാ സബ്ബേ ഖാദിത്വാ അട്ഠിമത്തസേസേ അകംസു.

പുനദിവസേ ദ്വാരം യഥാപിഹിതമേവ ദിസ്വാ മനുസ്സാ ഫരസൂഹി കവാടാനി കോട്ടേത്വാ അന്തോ പവിസിത്വാ സബ്ബം നിവേസനം അട്ഠികപരികിണ്ണം ദിസ്വാ "സച്ചം വത സോ പുരിസോ ആഹ 'നായം മയ്ഹം പജാപതി, യക്ഖിനീ ഏസാ'തി. രാജാ പന കിഞ്ചി അജാനിത്വാ തം ഗഹേത്വാ അത്തനോ ഭരിയം അകാസി, സാ യക്ഖേ പക്കോസിത്വാ സബ്ബം ജനം ഖാദിത്വാ ഗതാ ഭവിസ്സതീ"തി ആഹംസു. ബോധിസത്തോപി തം ദിവസം തസ്സായേവ സാലായം പരിത്തവാലുകം സീസേ കത്വാ പരിത്തസുത്തഞ്ച പരിക്ഖിപിത്വാ ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ ഠിതകോവ അരുണം ഉട്ഠാപേസി. മനുസ്സാ സകലരാജനിവേസനം സോധേത്വാ ഹരിതൂപലിത്തം കത്വാ ഉപരി ഗന്ധേഹി വിലിമ്പിത്വാ പുപ്ഫാനി വികിരിത്വാ പുപ്ഫദാമാനി ഓസാരേത്വാ ധൂമം ദത്വാ നവമാലാ ബന്ധിത്വാ സമ്മന്തയിംസു "അമ്ഭോ, യോ പുരിസോ ദിബ്ബരൂപം മാപേത്വാ പച്ഛതോ ആഗച്ഛന്തിം യക്ഖിനിം ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ ഓലോകനമത്തമ്പി ന അകാസി, സോ അതിവിയ ഉളാരസത്തോ ധിതിമാ ഞാണസമ്പന്നോ, താദിസേ പുരിസേ രജ്ജം അനുസാസന്തേ സബ്ബരട്ഠം സുഖിതം ഭവിസ്സതി, തം രാജാനം കരോമാ"തി. അഥ സബ്ബേ അമച്ചാ ച നാഗരാ ച ഏകച്ഛന്ദാ ഹുത്വാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ "ദേവ, തുമ്ഹേ ഇമം രജ്ജം കാരേഥാ"തി നഗരം പവേസേത്വാ രതനരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ അഭിസിഞ്ചിത്വാ തക്കസിലരാജാനം അകംസു. സോ ചത്താരി അഗതിഗമനാനി വജ്ജേത്വാ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൬."സമതിത്തികം അനവസേസകം, തേലപത്തം യഥാ പരിഹരേയ്യ;
ഏവം സചിത്തമനുരക്ഖേ, പത്ഥയാനോ ദിസം അഗതപുബ്ബ"ന്തി.

തത്ഥ **സമതിത്തിക**ന്തി അന്തോമുഖവട്ടിലേഖം പാപേത്വാ സമഭരിതം. **അനവസേസക**ന്തി അനവസിഞ്ചനകം അപരിസ്സാവനകം കത്വാ. **തേലപത്ത**ന്തി പക്ഖിത്തതിലതേലപത്തം. **പരിഹരേയ്യാ**തി ഹരേയ്യ, ആദായ ഗച്ഛേയ്യ. **ഏവം സചിത്തമനുരക്ഖേ**തി തം തേലഭരിതം പത്തം വിയ അത്തനോ ചിത്തം കായഗതാസതിയാ ഗോചരേ ചേവ സമ്പയുത്തസതിയാ ചാതി ഉഭിന്നം അന്തരേ പക്ഖിപിത്വാ യഥാ മുഹുത്തമ്പി ബഹിദ്ധാ ഗോചരേ ന വിക്ഖിപതി, തഥാ പണ്ഡിതോ യോഗാവചരോ രക്ഖേയ്യ ഗോപേയ്യ. കിംകാരണാ? ഏതസ്സ ഹി -

"ദുന്നിഗ്ഗഹസ്സ ലഹുനോ, യത്ഥകാമനിപാതിനോ;
ചിത്തസ്സ ദമഥോ സാധു, ചിത്തം ദന്തം സുഖാവഹ"ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൩൫);

തസ്മാ -

"സുദുദ്ദസം സുനിപുണം, യത്ഥകാമനിപാതിനം;
ചിത്തം രക്ഖേഥ മേധാവീ, ചിത്തം ഗുത്തം സുഖാവഹം". (ധ॰ പ॰ ൩൬);

ഇദഞ്ഹി -

"ദൂരങ്ഗമം ഏകചരം, അസരീരം ഗുഹാസയം;
യേ ചിത്തം സംയമേസ്സന്തി, മോക്ഖന്തി മാരബന്ധനാ". (ധ॰ പ॰ ൩൭);

ഇതരസ്സ പന -

"അനവട്ഠിതചിത്തസ്സ, സദ്ധമ്മം അവിജാനതോ;
പരിപ്ലവപസാദസ്സ, പഞ്ഞാ ന പരിപൂരതി". (ധ॰ പ॰ ൩൮);

ഥിരകമ്മട്ഠാനസഹായസ്സ പന -

"അനവസ്സുതചിത്തസ്സ , അനന്വാഹതചേതസോ;
പുഞ്ഞപാപപഹീനസ്സ, നത്ഥി ജാഗരതോ ഭയം". (ധ॰ പ॰ ൩൯);

തസ്മാ ഏതം -

"ഫന്ദനം ചപലം ചിത്തം, ദൂരക്ഖം ദുന്നിവാരയം;
ഉജും കരോതി മേധാവീ, ഉസുകാരോവ തേജനം". (ധ॰ പ॰ ൩൩);

ഏവം ഉജും കരോന്തോ സചിത്തമനുരക്ഖേ.

പത്ഥയാനോ ദിസം അഗതപുബ്ബന്തി ഇമസ്മിം കായഗതാസതികമ്മട്ഠാനേ കമ്മം ആരഭിത്വാ അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ അഗതപുബ്ബം ദിസം പത്ഥേന്തോ

പിഹേന്തോ വുത്തനയേന സകം ചിത്തം രക്ഖേയ്യാതി അത്ഥോ. കാ പനേസാ ദിസാ നാമ? -

> “മാതാപിതാ ദിസാ പുബ്ബാ, ആചരിയാ ദക്ഖിണാ ദിസാ;
> പുത്തദാരാ ദിസാ പച്ഛാ, മിത്താമച്ചാ ച ഉത്തരാ.
>
> “ദാസകമ്മകരാ ഹേട്ഠാ, ഉദ്ധം സമണബ്രാഹ്മണാ;
> ഏതാ ദിസാ നമസ്സേയ്യ, അലമത്തോ കുലേ ഗിഹീ”തി. (ദീ॰ നി॰ ൩.൨൭൩) -

ഏത്ഥ താവ പുത്തദാരാദയോ “ദിസാ”തി വുത്താ.

> “ദിസാ ചതസ്സോ വിദിസാ ചതസ്സോ, ഉദ്ധം അധോ ദസ ദിസാ ഇമായോ;
> കതമം ദിസം തിട്ഠതി നാഗരാജാ, യമദ്ദസാ സുപിനേ ഛബ്ബിസാണ”ന്തി.
> (ജാ॰ ൧.൧൬.൧൦൪) -

ഏത്ഥ പുരത്ഥിമാദിഭേദാ ദിസാവ “ദിസാ”തി വുത്താ.

> “അഗാരിനോ അന്നദപാനവത്ഥദാ, അവ്ഹായികാ തമ്പി ദിസം വദന്തി;
> ഏസാ ദിസാ പരമാ സേതകേതു, യം പത്വാ ദുക്ഖീ സുഖിനോ ഭവന്തീ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൯) -

ഏത്ഥ പന നിബ്ബാനം “ദിസാ”തി വുത്തം. ഇധാപി തദേവ അധിപ്പേതം. തഞ്ഹി “ഖയം വിരാഗ”ന്തിആദീഹി ദിസ്സതി അപദിസ്സതി, തസ്മാ “ദിസാ”തി വുച്ചതി. അനമതഗ്ഗേ പന സംസാരേ കേനചി ബാലപുഥുജ്ജനേന സുപിനേനപി അഗതപുബ്ബതായ അഗതപുബ്ബാ ദിസാ നാമാതി വുത്തം. തം പത്ഥയന്തേന കായഗതാസതിയാ യോഗോ കരണീയോതി.

ഏവം സത്ഥാ നിബ്ബാനേന ദേസനായ കൂടം ഗഹേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ രാജപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ അഹോസി, രജ്ജപ്പത്തകുമാരോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

തേലപത്തജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൯൭] ൭. നാമസിദ്ധിജാതകവണ്ണനാ

ജീവകഞ്ച മതം ദിസ്വാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം നാമസിദ്ധികം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകോ കിര കുലപുത്തോ നാമേന പാപകോ നാമ. സോ സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിതോ ഭിക്ഖൂഹി “ഏഹാവുസോ, പാപക, തിട്ഠാവുസോ, പാപകാ”തി വുച്ചമാനോ ചിന്തേസി “ലോകേ പാപകം നാമ ലാമകം കാളകണ്ണിഭൂതം വുച്ചതി, അഞ്ഞം മങ്ഗലപടിസംയുത്തം നാമം ആഹരാപേസ്സാമീ”തി. സോ ആചരിയുപജ്ഝായേ ഉപസങ്കമിത്വാ “ഭന്തേ, മയ്ഹം നാമം അവമങ്ഗലം, അഞ്ഞം മേ നാമം കരോഥാ”തി ആഹ. അഥ നം തേ ഏവമാഹംസു - “ആവുസോ, നാമം നാമ പണ്ണത്തിമത്തം, നാമേന കാചി അത്ഥസിദ്ധി നാമ നത്ഥി, അത്തനോ നാമേനേവ സന്തുട്ഠോ ഹോഹീ”തി. സോ പുനപ്പുനം യാചിയേവ. തസ്സായം നാമസിദ്ധികഭാവോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടോ ജാതോ. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ,

അസുകോ കിര ഭിക്ഖു നാമസിദ്ധികോ മങ്ഗലം നാമം ആഹരാപേതീ"തി. അഥ സത്ഥാ ധമ്മസഭം ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, സോ ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി നാമസിദ്ധികോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ തക്കസിലായം ബോധിസത്തോ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ ഹുത്വാ പഞ്ച മാണവകസതാനി മന്തേ വാചേസി. തസ്സേകോ മാണവോ പാപകോ നാമ നാമേന. സോ "ഏഹി, പാപക, യാഹി, പാപകാ"തി വുച്ചമാനോ ചിന്തേസി "മയ്ഹം നാമം അവമങ്ഗലം, അഞ്ഞം നാമം ആഹരാപേസ്സാമീ"തി. സോ ആചരിയം ഉപസങ്കമിത്വാ "ആചരിയ, മയ്ഹം നാമം അവമങ്ഗലം, അഞ്ഞം മേ നാമം കരോഥാ"തി ആഹ. അഥ നം ആചരിയോ അവോച "ഗച്ഛ, താത, ജനപദചാരികം ചരിത്വാ അത്തനോ അഭിരുചിതം ഏകം മങ്ഗലനാമം ഗഹേത്വാ ഏഹി, ആഗതസ്സ തേ നാമം പരിവത്തേത്വാ അഞ്ഞം നാമം കരിസ്സാമീ"തി. സോ "സാധൂ"തി പാഥേയ്യം ഗഹേത്വാ നിക്ഖന്തോ ഗാമേന ഗാമം ചരന്തോ ഏകം നഗരം പാപുണി. തത്ഥ ചേകോ പുരിസോ കാലകതോ ജീവകോ നാമ നാമേന. സോ തം ഞാതിജനേന ആളാഹനം നീയമാനം ദിസ്വാ "കിം നാമകോ ഏസ പുരിസോ"തി പുച്ഛി. "ജീവകോ നാമേസോ"തി. "ജീവകോപി മരതീ"തി? "ജീവകോപി മരതി, അജീവകോപി മരതി, നാമം നാമ പണ്ണത്തിമത്തം, ത്വം ബാലോ മഞ്ഞേ"തി. സോ തം കഥം സുത്വാ നാമേ മജ്ഝത്തോ ഹുത്വാ അന്തോനഗരം പാവിസി.

അഥേകം ദാസിം ഭതിം അദദമാനം സാമികാ ദ്വാരേ നിസീദാപേത്വാ രജ്ജുയാ പഹരന്തി, തസ്സാ ച "ധനപാലീ"തി നാമം ഹോതി. സോ അന്തരവീഥിയാ ഗച്ഛന്തോ തം പോഥിയമാനം ദിസ്വാ "കസ്മാ ഇമം പോഥേഥാ"തി പുച്ഛി. "ഭതിം ദാതും ന സക്കോതീ"തി. "കിം പനസ്സാ നാമ"ന്തി? "ധനപാലീ നാമാ"തി. നാമേന ധനപാലീ സമാനാപി ഭതിമത്തം ദാതും ന സക്കോതീതി ധനപാലിയോപി അധനപാലിയോപി ദുഗ്ഗതാ ഹോന്തി, നാമം നാമ പണ്ണത്തിമത്തം, ത്വം ബാലോ മഞ്ഞേതി. സോ നാമേ മജ്ഝത്തതരോ ഹുത്വാ നഗരാ നിക്ഖമ്മ മഗ്ഗം പടിപന്നോ അന്തരാമഗ്ഗേ മഗ്ഗമൂള്ഹപുരിസം ദിസ്വാ "അമ്ഭോ കിം കരോന്തോ വിചരസീ"തി പുച്ഛി. "മഗ്ഗമൂള്ഹോമ്ഹി, സാമീ"തി. "കിം പന തേ നാമ"ന്തി? "പന്ഥകോ നാമാ"തി. "പന്ഥകോപി മഗ്ഗമൂള്ഹോ ഹോതീ"തി? "പന്ഥകോപി അപന്ഥകോപി മഗ്ഗമൂള്ഹോ ഹോതി, നാമം നാമ പണ്ണത്തിമത്തം ത്വം പന ബാലോ മഞ്ഞേതി". സോ നാമേ അതിമജ്ഝത്തോ ഹുത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "കിം, താത, നാമം രോചേത്വാ ആഗതോസീ"തി വുത്തേ "ആചരിയ, ജീവകാപി നാമ മരന്തി അജീവകാപി, ധനപാലിയോപി ദുഗ്ഗതാ ഹോന്തി അധനപാലിയോപി, പന്ഥകാപി മഗ്ഗമൂള്ഹാ ഹോന്തി അപന്ഥകാപി, നാമം നാമ പണ്ണത്തിമത്തം, നാമേന സിദ്ധി നത്ഥി, കമ്മേനേവ സിദ്ധി. അലം മയ്ഹം അഞ്ഞേന നാമേന, തദേവ മേ നാമം ഹോതൂ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ തേന ദിട്ഠഞ്ച കതഞ്ച സംസന്ദേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൭. "ജീവകഞ്ച മതം ദിസ്വാ, ധനപാലിഞ്ച ദുഗ്ഗതം;
പന്ഥകഞ്ച വനേ മൂള്ഹം, പാപകോ പുനരാഗതോ"തി.

തത്ഥ **പുനരാഗതോ**തി ഇമാനി തീണി കാരണാനി ദിസ്വാ പുന ആഗതോ, ര-കാരോ സന്ധിവസേന വുത്തോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ നാമസിദ്ധികോയേവാ’’തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ നാമസിദ്ധികോ ഇദാനിപി നാമസിദ്ധികോയേവ, ആചരിയപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

നാമസിദ്ധിജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൯൮] ൮. കൂടവാണിജജാതകവണ്ണനാ

സാധു ഖോ പണ്ഡിതോ നാമാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കൂടവാണിജം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയഞ്ഹി ദ്വേ ജനാ ഏകതോ വണിജ്ജം കരോന്താ ഭണ്ഡം സകടേനാദായ ജനപദം ഗന്ത്വാ ലദ്ധലാഭാ പച്ചാഗമിംസു. തേസു കൂടവാണിജോ ചിന്തേസി ‘‘അയം ബഹൂ ദിവസേ ദുബ്ഭോജനേന ദുക്ഖസേയ്യായ കിലന്തോ, ഇദാനി അത്തനോ ഘരേ നാനഗ്ഗരസേഹി യാവദത്ഥം സുഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ അജീരകേന മരിസ്സതി. അഥാഹം ഇമം ഭണ്ഡം തയോ കോട്ഠാസേ കത്വാ ഏകം തസ്സ ദാരകാനം ദസ്സാമി, ദ്വേ കോട്ഠാസേ അത്തനാ ഗഹേസ്സാമീ’’തി. സോ ‘‘അജ്ജ ഭാജേസ്സാമ, സ്വേ ഭാജേസ്സാമാ’’തി ഭണ്ഡം ഭാജേതും ന ഇച്ഛി. അഥ നം പണ്ഡിതവാണിജോ അകാമകം നിപ്പീളേത്വാ ഭാജാപേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ ‘‘അതിപപഞ്ചോ തേ കതോ, ഇധാഗന്ത്വാപി ചിരേന ബുദ്ധുപട്ഠാനം ആഗതോസീ’’തി വുത്തേ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസി. സത്ഥാ ‘‘ന ഖോ സോ, ഉപാസക, ഇദാനേവ കൂടവാണിജോ, പുബ്ബേപി കൂടവാണിജോയേവ. ഇദാനി പന തം വഞ്ചേതുകാമോ ജാതോ, പുബ്ബേ പണ്ഡിതേപി വഞ്ചേതും ഉസ്സഹീ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം വാണിജകുലേ നിബ്ബത്തി, നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ചസ്സ ‘‘പണ്ഡിതോ’’തി നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ അഞ്ഞേന വാണിജേന സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ വണിജ്ജം കരോതി, തസ്സ ‘‘അതിപണ്ഡിതോ’’തി നാമം അഹോസി. തേ ബാരാണസിതോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി ഭണ്ഡം ആദായ ജനപദം ഗന്ത്വാ വണിജ്ജം കത്വാ ലദ്ധലാഭാ പുന ബാരാണസിം ആഗമിംസു. അഥ നേസം ഭണ്ഡഭാജനകാലേ അതിപണ്ഡിതോ ആഹ ‘‘മയാ ദ്വേ കോട്ഠാസാ ലദ്ധബ്ബാ’’തി. ‘‘കിംകാരണാ’’തി? ‘‘ത്വം പണ്ഡിതോ, അഹം അതിപണ്ഡിതോ. പണ്ഡിതോ ഏകം ലദ്ധും അരഹതി, അതിപണ്ഡിതോ ദ്വേ’’തി. ‘‘നനു അമ്ഹാകം ദ്വിന്നം ഭണ്ഡമൂലകമ്പി ഗോണാദയോപി സമസമായേവ, ത്വം കസ്മാ ദ്വേ കോട്ഠാസേ ലദ്ധും അരഹസീ’’തി. ‘‘അതിപണ്ഡിതഭാവേനാ’’തി. ഏവം തേ കഥം വഡ്ഢേത്വാ കലഹം അകംസു.

തതോ അതിപണ്ഡിതോ ‘‘അത്ഥേകോ ഉപായോ’’തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ പിതരം ഏകസ്മിം സുസിരരുക്ഖേ പവേസേത്വാ ‘‘ത്വം അമ്ഹേസു ആഗതേസു ‘അതിപണ്ഡിതോ ദ്വേ കോട്ഠാസേ ലദ്ധും അരഹതീ’തി വദേയ്യാസീ’’തി വത്വാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘സമ്മ, മയ്ഹം ദ്വിന്നം കോട്ഠാസാനം യുത്തഭാവം വാ അയുത്തഭാവം വാ ഏസാ രുക്ഖദേവതാ ജാനാതി, ഏഹി, തം പുച്ഛിസ്സാമാ’’തി തം തത്ഥ നേത്വാ ‘‘അയ്യേ രുക്ഖദേവതേ, അമ്ഹാകം അട്ടം പച്ഛിന്ദാ’’തി ആഹ. അഥസ്സ പിതാ സരം പരിവത്തേത്വാ ‘‘തേന ഹി കഥേഥാ’’തി ആഹ. ‘‘അയ്യേ, അയം പണ്ഡിതോ, അഹം അതിപണ്ഡിതോ. അമ്ഹേഹി ഏകതോ വോഹാരോ കതോ, തത്ഥ കേന കിം ലദ്ധബ്ബന്തി. പണ്ഡിതേന ഏകോ

കോട്ഠാസോ, അതിപണ്ഡിതേന പന ദ്വേ കോട്ഠാസാ ലദ്ധബ്ബാ''തി. ബോധിസത്തോ ഏവം വിനിച്ഛിതം അട്ടം സുത്വാ ''ഇദാനി ദേവതാഭാവം വാ അദേവതാഭാവം വാ ജാനിസ്സാമീ''തി പലാലം ആഹരിത്വാ സുസിരം പൂരേത്വാ അഗ്ഗിം അദാസി, അതിപണ്ഡിതസ്സ പിതാ ജാലായ ഫുട്ഠകാലേ അഡ്ഢജ്ഝാമേന സരീരേന ഉപരി ആരുയ്ഹ സാഖം ഗഹേത്വാ ഓലമ്ബന്തോ ഭൂമിയം പതിത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൮. ''സാധു ഖോ പണ്ഡിതോ നാമ, ന ത്വേവ അതിപണ്ഡിതോ;
അതിപണ്ഡിതേന പുത്തേന, മനമ്ഹി ഉപകൂളിതോ''തി.

തത്ഥ **സാധു ഖോ പണ്ഡിതോ നാമാ**തി ഇമസ്മിം ലോകേ പണ്ഡിച്ചേന സമന്നാഗതോ കാരണാകാരണഞ്ഞൂ പുഗ്ഗലോ സാധു സോഭനോ. **അതിപണ്ഡിതോ**തി നാമമത്തേന അതിപണ്ഡിതോ കൂടപുരിസോ ന ത്വേവ വരം. **മനമ്ഹി ഉപകൂളിതോ**തി ഥോകേനമ്ഹി ഝാമോ, അഡ്ഢജ്ഝാമകോവ മുത്തോതി അത്ഥോ. തേ ഉഭോപി മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ സമമേവ കോട്ഠാസം ഗണ്ഹിത്വാ യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ ''പുബ്ബേപി ഏസ കൂടവാണിജോയേവാ''തി ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ കൂടവാണിജോ പച്ചുപ്പന്നേപി കൂടവാണിജോയേവ, പണ്ഡിതവാണിജോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കൂടവാണിജജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൯൯] ൯. പരോസഹസ്സജാതകവണ്ണനാ

പരോസഹസ്സമ്പി സമാഗതാനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുഥുജ്ജനപുച്ഛാപഞ്ചകം ആരബ്ഭ കഥേസി . വത്ഥു **സരഭജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൩൪ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. ഏകസ്മിം പന സമയേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിത്വാ ''ആവുസോ, ദസബലേന സംഖിത്തേന കഥിതം ധമ്മസേനാപതി സാരിപുത്തോ വിത്ഥാരേന ബ്യാകാസീ''തി ഥേരസ്സ ഗുണം കഥയമാനാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ ഇദാനേവ മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതം വിത്ഥാരേന ബ്യാകരോതി, പുബ്ബേപി ബ്യാകാസിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ കാമേ പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ പഞ്ചാഭിഞ്ഞാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ ഹിമവന്തേ വിഹാസി. പരിവാരോപിസ്സ പഞ്ച താപസസതാനി അഹേസും. അഥസ്സ ജേട്ഠന്തേവാസികോ വസ്സാരത്തസമയേ ഉപഡ്ഢം ഇസിഗണം ആദായ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ മനുസ്സപഥം അഗമാസി. തദാ ബോധിസത്തസ്സ കാലകിരിയാസമയോ ജാതോ. അഥ നം അന്തേവാസികാ ''ആചരിയ, കതരോ വോ ഗുണോ ലദ്ധോ''തി അധിഗമം പുച്ഛിംസു. സോ ''നത്ഥി കിഞ്ചീ''തി വത്വാ ആഭസ്സരബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി. ബോധിസത്താ ഹി അരൂപസമാപത്തിലാഭിനോ ഹുത്വാപി അഭബ്ബട്ഠാനത്താ ആരുപ്പേ ന നിബ്ബത്തന്തി. അന്തേവാസികാ ''ആചരിയസ്സ അധിഗമോ നത്ഥീ''തി ആളാഹനേ സക്കാരം ന കരിംസു.

ജേട്ഠന്തേവാസികോ ആഗന്ത്വാ ‘‘കഹം ആചരിയോ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘കാലകതോ’’തി സുത്വാ ‘‘അപി ആചരിയം അധിഗമം പുച്ഛിത്ഥാ’’തി ആഹ. ‘‘ആമ, പുച്ഛിമ്ഹാ’’തി. ‘‘കിം കഥേസീ’’തി? ‘‘നത്ഥി കിഞ്ചീതി തേന വുത്തം, അഥസ്സ അമ്ഹേഹി സക്കാരോ ന കതോ’’തി ആഹംസു. ജേട്ഠന്തേവാസികോ ‘‘തുമ്ഹേ ആചരിയസ്സ വചനത്ഥം ന ജാനാഥ, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിലാഭീ ആചരിയോ’’തി ആഹ. തേ തസ്മിം പുനപ്പുനം കഥേന്തേപി ന സദ്ദഹിംസു. ബോധിസത്തോ തം കാരണം ഞത്വാ ‘‘അന്ധബാലാ മമ ജേട്ഠന്തേവാസികസ്സ വചനം ന സദ്ദഹന്തി. ഇമം തേസം കാരണം പാകടം കരിസ്സാമീ’’തി ബ്രഹ്മലോകാ ആഗന്ത്വാ അസ്സമപദമത്ഥകേ മഹന്തേനാനുഭാവേന ആകാസേ ഠത്വാ ജേട്ഠന്തേവാസികസ്സ പഞ്ഞാനുഭാവം വണ്ണേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൯. ‘‘പരോസഹസ്സമ്പി സമാഗതാനം, കന്ദേയ്യും തേ വസ്സസതം അപഞ്ഞാ;
ഏകോവ സേയ്യോ പുരിസോ സപഞ്ഞോ, യോ ഭാസിതസ്സ വിജാനാതി അത്ഥ’’ന്തി.

തത്ഥ **പരോസഹസ്സമ്പീ**തി അതിരേകസഹസ്സമ്പി. **സമാഗതാന**ന്തി സന്നിപതിതാനം ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ജാനിതും അസക്കോന്താനം ബാലാനം. **കന്ദേയ്യും തേ വസ്സസതം അപഞ്ഞാ**തി തേ ഏവം സമാഗതാ അപഞ്ഞാ ഇമേ ബാലതാപസാ വിയ വസ്സസതമ്പി വസ്സസഹസ്സമ്പി രോദേയ്യും പരിദേവേയ്യും, രോദമാനാപി പന അത്ഥം വാ കാരണം വാ നേവ ജാനേയ്യുന്തി ദീപേതി. **ഏകോവ സേയ്യോ പുരിസോ സപഞ്ഞോ**തി ഏവരൂപാനം ബാലാനം പരോസഹസ്സതോപി ഏകോ പണ്ഡിതപുരിസോവ സേയ്യോ വരതരോതി അത്ഥോ. കീദിസോ സപഞ്ഞോതി? **യോ ഭാസിതസ്സ വിജാനാതി അത്ഥം** അയം ജേട്ഠന്തേവാസികോ വിയാതി.

ഏവം മഹാസത്തോ ആകാസേ ഠിതോവ ധമ്മം ദേസേത്വാ താപസഗണം ബുജ്ഝാപേത്വാ ബ്രഹ്മലോകമേവ ഗതോ. തേപി താപസാ ജീവിതപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകപരായണാ അഹേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ജേട്ഠന്തേവാസികോ സാരിപുത്തോ അഹോസി, മഹാബ്രഹ്മാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

പരോസഹസ്സജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൧൦൦] ൧൦. അസാതരൂപജാതകവണ്ണനാ

അസാതം സാതരൂപേനാതി ഇദം സത്ഥാ കുണ്ഡിയനഗരം ഉപനിസ്സായ കുണ്ഡധാനവനേ വിഹരന്തോ കോലിയരാജധീതരം സുപ്പവാസം ഉപാസികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ ഹി തസ്മിം സമയേ സത്ത വസ്സാനി കുച്ഛിനാ ഗബ്ഭം പരിഹരിത്വാ സത്താഹം മൂള്ഹഗബ്ഭാ അഹോസി, അധിമത്താ വേദനാ പവത്തിംസു. സാ ഏവം അധിമത്തവേദനാഭിഭൂതാപി ‘‘സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വത സോ ഭഗവാ, യോ ഏവരൂപസ്സ ദുക്ഖസ്സ പഹാനായ ധമ്മം ദേസേതി. സുപ്പടിപന്നോ വത തസ്സ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, യോ ഏവരൂപസ്സ ദുക്ഖസ്സ പഹാനായ പടിപന്നോ. സുസുഖം വത നിബ്ബാനം, യത്ഥേവ രൂപം ദുക്ഖം നത്ഥീ’’തി (ഉദാ॰ ൧൮) ഇമേഹി തീഹി വിതക്കേഹി അധിവാസേസി. സാ സാമികം പക്കോസേത്വാ തഞ്ച അത്തനോ പവത്തിം വന്ദനസാസനഞ്ച

ആരോചേതും സത്ഥു സന്തികം പേസേസി. സത്ഥാ വന്ദനസാസനം സുത്വാവ "സുഖിനീ ഹോതു സുപ്പവാസാ കോലിയധീതാ, സുഖിനീ അരോഗാ അരോഗം പുത്തം വിജായതൂ"തി ആഹ. സഹ വചനേനേവ പന ഭഗവതോ സുപ്പവാസാ കോലിയധീതാ സുഖിനീ അരോഗാ അരോഗം പുത്തം വിജായി. അഥസ്സാ സാമികോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ തം വിജാതം ദിസ്വാ "അച്ഛരിയം വത, ഭോ"തി അതിവിയ തഥാഗതസ്സ ആനുഭാവേന അച്ഛരിയബ്ഭുതചിത്തജാതോ അഹോസി.

സുപ്പവാസാപി പുത്തം വിജായിത്വാ സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ സങ്ഘസ്സ ദാനം ദാതുകാമാ പുന നിമന്തനത്ഥായ തം പേസേസി. തേന ഖോ പന സമയേന മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ ഉപട്ഠാകേന ബുദ്ധപ്പമുഖോ സങ്ഘോ നിമന്തിതോ ഹോതി. സത്ഥാ സുപ്പവാസായ ദാനസ്സ ഓകാസദാനത്ഥായ ഥേരം തസ്സ സന്തികം പേസേത്വാ തം സഞ്ഞാപേത്വാ സത്താഹം തസ്സാ ദാനം പടിഗ്ഗഹേസി സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന. സത്തമേ പന ദിവസേ സുപ്പവാസാ പുത്തം സീവലികുമാരം മണ്ഡേത്വാ സത്ഥാരഞ്ചേവ ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച വന്ദാപേസി. തസ്മിം പടിപാടിയാ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സന്തികം നീതേ ഥേരോ തേന സദ്ധിം "കച്ചി തേ, സീവലി, ഖമനീയ"ന്തി പടിസന്ഥാരമകാസി. സോ "കുതോ മേ, ഭന്തേ, സുഖം, സ്വാഹം സത്ത വസ്സാനി ലോഹിതകുമ്ഭിയം വസി"ന്തി ഥേരേന സദ്ധിം ഏവരൂപം കഥം കഥേസി. സുപ്പാവാസാ തസ്സ വചനം സുത്വാ "സത്താഹജാതോ മേ പുത്തോ അനുബുദ്ധേന ധമ്മസേനാപതിനാ സദ്ധിം മന്തേതീ"തി സോമനസ്സപ്പത്താ അഹോസി. സത്ഥാ "അപി നു സുപ്പവാസേ അഞ്ഞേപി ഏവരൂപേ പുത്തേ ഇച്ഛസീ"തി ആഹ. "സചേ, ഭന്തേ, ഏവരൂപേ അഞ്ഞേ സത്ത പുത്തേ ലഭേയ്യം, ഇച്ഛേയ്യമേവാഹ"ന്തി. സത്ഥാ ഉദാനം ഉദാനേത്വാ അനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി. സീവലികുമാരോപി ഖോ സത്തവസ്സികകാലേയേവ സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിത്വാ പരിപുണ്ണവസ്സോ ഉപസമ്പദം ലഭിത്വാ പുഞ്ഞവാ ലാഭഗ്ഗപ്പത്തോ ഹുത്വാ പഥവിം ഉന്നാദേത്വാ അരഹത്തം പത്വാ പുഞ്ഞവന്താനം അന്തരേ ഏതദഗ്ഗട്ഠാനം പാപുണി.

അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിത്വാ "ആവുസോ, സീവലിത്ഥേരോ നാമ ഏവരൂപോ മഹാപുഞ്ഞോ പത്ഥിതപത്ഥനോ പച്ഛിമഭവികസത്തോ സത്ത വസ്സാനി ലോഹിതകുമ്ഭിയം വസിത്വാ സത്താഹം മൂള്ഹഗബ്ഭഭാവം ആപജ്ജി, അഹോ മാതാപുത്താ മഹന്തം ദുക്ഖം അനുഭവിംസു, കിം നു ഖോ കമ്മം അകംസൂ"തി കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ തത്ഥാഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ഭിക്ഖവേ, സീവലിനോ മഹാപുഞ്ഞതോവ സത്ത വസ്സാനി ലോഹിതകുമ്ഭിയം നിവാസോ ച സത്താഹം മൂള്ഹഗബ്ഭഭാവപ്പത്തി ച അത്തനാ കതകമ്മമൂലകാവ, സുപ്പവാസായപി സത്ത വസ്സാനി കുച്ഛിനാ ഗബ്ഭപരിഹരണദുക്ഖഞ്ച സത്താഹം മൂള്ഹഗബ്ഭദുക്ഖഞ്ച അത്തനാ കതകമ്മമൂലകമേവാ"തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം പത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. തസ്മിം സമയേ കോസലമഹാരാജാ മഹന്തേന ബലേനാഗന്ത്വാ ബാരാണസിം ഗഹേത്വാ രാജാനം മാരേത്വാ തസ്സേവ അഗ്ഗമഹേസിം അത്തനോ അഗ്ഗമഹേസിം അകാസി. ബാരാണസിരഞ്ഞോ പന

പുത്തോ പിതു മരണകാലേ നിദ്ധമനദ്വാരേന പലായിത്വാ ബലം സംഹരിത്വാ ബാരാണസിം ആഗന്ത്വാ അവിദൂരേ നിസീദിത്വാ തസ്സ രഞ്ഞോ പണ്ണം പേസേസി “രജ്ജം വാ ദേതു യുദ്ധം വാ”തി. സോ “യുദ്ധം ദേമീ”തി പടിപണ്ണം പേസേസി. രാജകുമാരസ്സ പന മാതാ തം സാസനം സുത്വാ “യുദ്ധേന കമ്മം നത്ഥി, സബ്ബദിസാസു സഞ്ചാരം പച്ഛിന്ദിത്വാ ബാരാണസിനഗരം പരിവാരേതു, തതോ ദാരൂദകഭത്തപരിക്ഖയേന കിലന്തമനുസ്സം നഗരം വിനാവ യുദ്ധേന ഗണ്ഹിസ്സസീ”തി പണ്ണം പേസേസി. സോ മാതു സാസനം സുത്വാ സത്ത ദിവസാനി സഞ്ചാരം പച്ഛിന്ദിത്വാ നഗരം രുന്ധി, നാഗരാ സഞ്ചാരം അലഭമാനാ സത്തമേ ദിവസേ തസ്സ രഞ്ഞോ സീസം ഗഹേത്വാ കുമാരസ്സ അദംസു. കുമാരോ പന നഗരം പവിസിത്വാ രജ്ജം ഗഹേത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സോ ഏതരഹി സത്ത ദിവസാനി സഞ്ചാരം പച്ഛിന്ദിത്വാ നഗരം രുന്ധിത്വാ ഗഹിതകമ്മനിസ്സന്ദേന സത്ത വസ്സാനി ലോഹിതകുമ്ഭിയം വസിത്വാ സത്താഹം മൂള്ഹഗബ്ഭഭാവം ആപജ്ജി. യം പന സോ പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ പാദമൂലേ “ലാഭീനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ”ന്തി മഹാദാനം ദത്വാ പത്ഥനം അകാസി, യഞ്ച വിപസ്സിബുദ്ധകാലേ നാഗരേഹി സദ്ധിം സഹസ്സഗ്ഘനകം ഗുളദധിം ദത്വാ പത്ഥനമകാസി, തസ്സാനുഭാവേന ലാഭീനം അഗ്ഗോ ജാതോ. സുപ്പവാസാപി “നഗരം രുന്ധിത്വാ ഗണ്ഹ, താതാ”തി പേസിതഭാവേന സത്ത വസ്സാനി കുച്ഛിനാ ഗബ്ഭം പരിഹരിത്വാ സത്താഹം മൂള്ഹഗബ്ഭാ ജാതാ.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൦. “അസാതം സാതരൂപേന, പിയരൂപേന അപ്പിയം;
ദുക്ഖം സുഖസ്സ രൂപേന, പമത്തമതിവത്തതീ”തി.

തത്ഥ **അസാതം സാതരൂപേനാ**തി അമധുരമേവ മധുരപതിരൂപകേന. **പമത്തമതിവത്തതീ**തി അസാതം അപ്പിയം ദുക്ഖന്തി ഏതം തിവിധമ്പി ഏതേന സാതരൂപാദിനാ ആകാരേന സതിവിപ്പവാസവസേന പമത്തം പുഗ്ഗലം അതിവത്തതി അഭിഭവതി അജ്ഝോത്ഥരതീതി അത്ഥോ. ഇദം ഭഗവതാ യഞ്ച തേ മാതാപുത്താ ഇമിനാ ഗബ്ഭപരിഹരണഗബ്ഭവാസസങ്ഖാതേന അസാതാദിനാ പുബ്ബേ നഗരരുന്ധനസാതാദിപതിരൂപകേന അജ്ഝോത്ഥടാ, യഞ്ച ഇദാനി സാ ഉപാസികാ പുനപി സത്തക്ഖത്തും ഏവരൂപം അസാതം അപ്പിയം ദുക്ഖം പേമവത്ഥുഭൂതേന പുത്തസങ്ഖാതേന സാതാദിപതിരൂപകേന അജ്ഝോത്ഥടാ ഹുത്വാ തഥാ അവച, തം സബ്ബമ്പി സന്ധായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ നഗരം രുന്ധിത്വാ രജ്ജപ്പത്തകുമാരോ സീവലി അഹോസി, മാതാ സുപ്പവാസാ, പിതാ പന ബാരാണസിരാജാ അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

അസാതരൂപജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ലിത്തവഗ്ഗോ ദസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ലിത്തതേജം മഹാസാരം, വിസ്സാസ ലോമഹംസനം;
സുദസ്സന തേലപത്തം, നാമസിദ്ധി കൂടവാണിജം;
പരോസഹസ്സ അസാതരൂപന്തി.

മജ്ഝിമപണ്ണാസകോ നിട്ഠിതോ.

൧൧. പരോസതവഗ്ഗോ

[൧൦൧] ൧. പരോസതജാതകവണ്ണനാ

൧൦൧. ‘‘പരോസതഞ്ചേപി സമാഗതാനം, ഝായേയ്യും തേ വസ്സസതം അപഞ്ഞാ;
ഏകോവ സേയ്യോ പുരിസോ സപഞ്ഞോ, യോ ഭാസിതസ്സ വിജാനാതി
അത്ഥ’’ന്തി. -

ഇദം ജാതകം വത്ഥുതോ ച വേയ്യാകരണതോ ച സമോധാനതോ ച പരോസഹസ്സജാതകസദിസമേവ. കേവലഞ്ഹേത്ഥ ‘‘ഝായേയ്യു’’ന്തി പദമത്തമേവ വിസേസോ. തസ്സത്ഥോ - വസ്സസതമ്പി അപഞ്ഞാ ഝായേയ്യും ഓലോകേയ്യും ഉപധാരേയ്യും, ഏവം ഓലോകേന്താപി പന അത്ഥം വാ കാരണം വാ ന പസ്സന്തി, തസ്മാ യോ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ജാനാതി, സോ ഏകോവ സപഞ്ഞോ സേയ്യോതി.

പരോസതജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൧൦൨] ൨. പണ്ണികജാതകവണ്ണനാ

യോ ദുക്ഖഫുട്ഠായ ഭവേയ്യ താണന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം പണ്ണികം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിവാസീ ഉപാസകോ നാനപ്പകാരാനി മൂലപണ്ണാദീനി ചേവ ലാബുകുമ്ഭണ്ഡാദീനി ച വിക്കിണിത്വാ ജീവികം കപ്പേതി. തസ്സേകാ ധീതാ അഭിരൂപാ പാസാദികാ ആചാരസീലസമ്പന്നാ ഹിരോത്തപ്പസമന്നാഗതാ കേവലം നിച്ചപ്പഹസിതമുഖാ. തസ്സാ സമാനകുലേസു വാരേയ്യത്ഥായ ആഗതേസു സോ ചിന്തേസി ‘‘ഇമിസ്സാ വാരേയ്യം വത്തതി, അയഞ്ച നിച്ചപ്പഹസിതമുഖാ. കുമാരികാധമ്മേ പന അസതി കുമാരികായ പരകുലം ഗതായ മാതാപിതൂനം ഗരഹാ ഹോതി, ‘അത്ഥി നു ഖോ ഇമിസ്സാ കുമാരികാധമ്മോ, നത്ഥീ’തി വീമംസിസ്സാമി ന’’ന്തി. സോ ഏകദിവസം ധീതരം പച്ഛിം ഗാഹാപേത്വാ പണ്ണത്ഥായ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ വീമംസനവസേന കിലേസസന്നിസ്സിതോ വിയ ഹുത്വാ രഹസ്സകഥം കഥേത്വാ തം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹി. സാ ഗഹിതമത്താവ രോദന്തീ കന്ദന്തീ ‘‘അയുത്തമേതം, താത, ഉദകതോ അഗ്ഗിപാതുഭാവസദിസം, മാ ഏവരൂപം കരോഥാ’’തി ആഹ. ‘‘അമ്മ, മയാ വീമംസനത്ഥായ ത്വം ഹത്ഥേ ഗഹിതാ, ന ച കിലേസവസേന. വദേഹി, അത്ഥി ദാനി തേ കുമാരികാധമ്മോ’’തി. ‘‘ആമ, താത, അത്ഥി . മയാ ഹി ലോഭവസേന ന കോചി പുരിസോ ഓലോകിതപുബ്ബോ’’തി. സോ ധീതരം അസ്സാസേത്വാ ഘരം നേത്വാ മങ്ഗലം കത്വാ പരകുലം പേസേത്വാ ‘‘സത്ഥാരം വന്ദിസ്സാമീ’’തി ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥോ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പൂജേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി, ‘‘ചിരസ്സമാഗതോസീ’’തി ച വുത്തേ തമത്ഥം ഭഗവതോ ആരോചേസി. സത്ഥാ ‘‘ഉപാസക, കുമാരികാ ചിരം പട്ഠായ ആചാരസീലസമ്പന്നാവ, ത്വം പന ന ഇദാനേവ ഏവം വീമംസസി, പുബ്ബേപി വീമംസിയേവാ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥേകോ ബാരാണസിയം പണ്ണികഉപാസകോതി അതീതവത്ഥു പച്ചുപ്പന്നസദിസമേവ. തേന പന സാ വീമംസനത്ഥായ ഹത്ഥേ ഗഹിതമത്താ പരിദേവമാനാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ഫംറ്“യോ ദുക്ഖഫുട്ഠായ ഭവേയ്യ താണം, സോ മേ പിതാ ദുബ്ഭി വനേ കരോതി;
സാ കസ്സ കന്ദാമി വനസ്സ മജ്ഝേ, യോ തായിതാ സോ സഹസം കരോതീ”തി.

തത്ഥ **യോ ദുക്ഖഫുട്ഠായ ഭവേയ്യ താണ**ന്തി കായികചേതസികേഹി ദുക്ഖേഹി ഫുട്ഠായ തായിതാ പരിതായിതാ പതിട്ഠാ ഭവേയ്യ. **സോ മേ പിതാ ദുബ്ഭി വനേ കരോതീ**തി സോ മയ്ഹം ദുക്ഖപരിതായകോ പിതാവ ഇമസ്മിം വനേ ഏവരൂപം മിത്തദുബ്ഭി കമ്മം കരോതി, അത്തനോ ജാതായ ധീതരി വീതിക്കമം കാതും മഞ്ഞതീതി അത്ഥോ. **സാ കസ്സ കന്ദാമീ**തി കസ്സ രോദാമി, കോ മേ പതിട്ഠാ ഭവിസ്സതീതി ദീപേതി. **യോ തായിതാ സോ സഹസം കരോതീ**തി യോ മയ്ഹം തായിതാ രക്ഖിതാ അവസ്സയോ ഭവിതും അരഹതി, സോ പിതായേവ സാഹസികകമ്മം കരോതീതി അത്ഥോ.

അഥ നം പിതാ അസ്സാസേത്വാ “അമ്മ, രക്ഖിതത്താസീ”തി പുച്ഛി. “ആമ, താത രക്ഖിതോ മേ അത്താ”തി. സോ തം ഘരം നേത്വാ മണ്ഡേത്വാ മങ്ഗലം കത്വാ പരകുലം പേസേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ പിതാ ഏതരഹി പിതാവ, ധീതാ ച ഏതരഹി ധീതാവ, തം കാരണം പച്ചക്ഖതോ ദിട്ഠരുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

പണ്ണികജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[ഫംന്] ന. വേരിജാതകവണ്ണനാ

യത്ഥ വേരീ നിവിസതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികം ആരബ്ഭ കഥേസി. അനാഥപിണ്ഡികോ കിര ഭോഗഗാമം ഗന്ത്വാ ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ചോരേ ദിസ്വാ “അന്തരാമഗ്ഗേ വസിതും ന യുത്തം, സാവത്ഥിമേവ ഗമിസ്സാമീ”തി വേഗേന ഗോണേ പാജേത്വാ സാവത്ഥിമേവ ആഗന്ത്വാ പുനദിവസേ വിഹാരം ഗതോ സത്ഥു ഏതമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ “പുബ്ബേപി ഗഹപതി പണ്ഡിതാ അന്തരാമഗ്ഗേ ചോരേ ദിസ്വാ അന്തരാ അവിലമ്ബമാനാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗമിംസൂ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മഹാവിഭവോ സേട്ഠി ഹുത്വാ ഏകം ഗാമകം നിമന്തനം ഭുഞ്ജനത്ഥായ ഗന്ത്വാ പച്ചാഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ചോരേ ദിസ്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ അവസിത്വാവ വേഗേന ഗോണേ പാജേന്തോ അത്തനോ ഗേഹമേവ ആഗന്ത്വാ നാനഗ്ഗരസേഹി ഭുഞ്ജിത്വാ മഹാസയനേ നിസിന്നോ “ചോരാനം ഹത്ഥതോ മുച്ചിത്വാ

നിബ്ഭയട്ഠാനം അത്തനോ ഗേഹം ആഗതോമ്ഹീ''തി ഉദാനവസേന ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩. ''യത്ഥ വേരീ നിവിസതി, ന വസേ തത്ഥ പണ്ഡിതോ;
ഏകരത്തം ദ്വിരത്തം വാ, ദുക്ഖം വസതി വേരിസൂ''തി.

തത്ഥ **വേരീ**തി വേരചേതനാസമങ്ഗിപുഗ്ഗലോ. **നിവിസതീ**തി പതിട്ഠാതി. **ന വസേ തത്ഥ പണ്ഡിതോ**തി സോ വേരീപുഗ്ഗലോ യസ്മിം ഠാനേ പതിട്ഠിതോ ഹുത്വാ വസതി, തത്ഥ പണ്ഡിതോ പണ്ഡിച്ചേന സമന്നാഗതോ ന വസേയ്യ. കിംകാരണാ? **ഏകരത്തം ദ്വിരത്തം വാ, ദുക്ഖം വസതി വേരിസൂ**തി, വേരീനഞ്ഹി അന്തരേ വസന്തോ ഏകാഹമ്പി ദ്വീഹമ്പി ദുക്ഖമേവ വസതീതി അത്ഥോ.

ഏവം മഹാസത്തോ ഉദാനം ഉദാനേത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ അഹമേവ ബാരാണസിസേട്ഠി അഹോസി''ന്തി.

വേരിജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൧൦൪] ൪. മിത്തവിന്ദകജാതകവണ്ണനാ

ചതുബ്ഭി അട്ഠജ്ഝഗമാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ദുബ്ബചഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ മിത്തവിന്ദകജാതകേ വുത്തനയേന വിത്ഥാരേതബ്ബം. ഇദം പന ജാതകം കസ്സപബുദ്ധകാലികം. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ ഉരചക്കം ഉക്ഖിപിത്വാ നിരയേ പച്ചമാനോ ഏകോ നേരയികസത്തോ ''ഭന്തേ, കിം നു ഖോ പാപകമ്മം അകാസി''ന്തി ബോധിസത്തം പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ ''തയാ ഇദഞ്ചിദഞ്ച പാപകമ്മം കത''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪. ''ചതുബ്ഭി അട്ഠജ്ഝഗമാ, അട്ഠാഹിപി ച സോളസ;
സോളസാഹി ച ബാത്തിംസ, അത്രിച്ഛം ചക്കമാസദോ;
ഇച്ഛാഹതസ്സ പോസസ്സ, ചക്കം ഭമതി മത്ഥകേ''തി.

തത്ഥ **ചതുബ്ഭി അട്ഠജ്ഝഗമാ**തി സമുദ്ദന്തരേ ചതസ്സോ വിമാനപേതിയോ ലഭിത്വാ താഹി അസന്തുട്ഠോ അത്രിച്ഛതായ പരതോ ഗന്ത്വാ അപരാ അട്ഠ അധിഗതോസീതി അത്ഥോ. സേസപദദ്വയേപി ഏസേവ നയോ. **അത്രിച്ഛം ചക്കമാസദോ**തി ഏവം സകലാഭേന അസന്തുട്ഠോ അത്ര അത്ര ഇച്ഛന്തോ പരതോ പരതോ ലാഭം പത്ഥേന്തോ ഇദാനി ചക്കമാസദോ ഇദം ഉരചക്കം പത്തോസി. തസ്സ തേ ഏവം **ഇച്ഛാഹതസ്സ പോസസ്സ** തണ്ഹായ ഹതസ്സ ഉപഹതസ്സ തവ **ചക്കം ഭമതി മത്ഥകേ**. പാസാണചക്കം, അയചക്കന്തി ഇമേസു ദ്വീസു ഖുരധാരം അയചക്കം തസ്സ മത്ഥകേ പുനപ്പുനം പതനവസേന ഭമന്തം ദിസ്വാ ഏവമാഹ. വത്വാ ച പന അത്തനോ ദേവലോകമേവ ഗതോ. സോപി നേരയികസത്തോ അത്തനോ പാപേ ഖീണേ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മിത്തവിന്ദകോ ദുബ്ബചഭിക്ഖു അഹോസി, ദേവപുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

മിത്തവിന്ദകജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൧൦൫] ൫. ദുബ്ബലകട്ഠജാതകവണ്ണനാ

ബഹുമ്പേതം വനേ കട്ഠന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉത്തസിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിവാസീ ഏകോ കുലപുത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പബ്ബജിത്വാ മരണഭീരുകോ അഹോസി, രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനേസു വാതസ്സ വാ വീജന്തസ്സ സുക്ഖദണ്ഡകസ്സ വാ പതന്തസ്സ പക്ഖിചതുപ്പദാനം വാ സദ്ദം സുത്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ മഹാരവം രവന്തോ പലായതി. തസ്സ ഹി ''മരിതബ്ബം മയാ''തി സതിമത്തമ്പി നത്ഥി. സചേ ഹി സോ ''അഹം മരിസ്സാമീ''തി ജാനേയ്യ, ന മരണം ഭായേയ്യ. മരണസ്സതികമ്മട്ഠാനസ്സ പന തസ്സ അഭാവിതത്താവ ഭായതി . തസ്സ സോ മരണഭീരുകഭാവോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടോ ജാതോ.

അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, അസുകോ നാമ ഭിക്ഖു മരണഭീരുകോ മരണം ഭായതി, ഭിക്ഖുനാ നാമ 'അവസ്സം മയാ മരിതബ്ബ'ന്തി മരണസ്സതികമ്മട്ഠാനം ഭാവേതും വട്ടതീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ തം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം മരണഭീരുകോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖവേ, മാ ഏതസ്സ ഭിക്ഖുനോ അനത്തമനാ ഹോഥ, നായം ഇദാനേവ മരണഭീരുകോ, പുബ്ബേപി മരണഭീരുകോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്മിം കാലേ ബാരാണസിരാജാ അത്തനോ മങ്ഗലഹത്ഥിം ആനേഞ്ജകാരണം സിക്ഖാപേതും ഹത്ഥാചരിയാനം അദാസി. തം ആളാനേ നിച്ചലം ബന്ധിത്വാ തോമരഹത്ഥാ മനുസ്സാ പരിവാരേത്വാ ആനേഞ്ജകാരണം കാരേന്തി. സോ തം കാരണം കാരിയമാനോ വേദനം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ ആളാനം ഭിന്ദിത്വാ മനുസ്സേ പലാപേത്വാ ഹിമവന്തം പാവിസി. മനുസ്സാ തം ഗഹേതും അസക്കോന്താ നിവത്തിംസു. സോ തത്ഥ മരണഭീരുകോ അഹോസി, വാതസദ്ദാനി സുത്വാ കമ്പമാനോ മരണഭയതജ്ജിതോ സോണ്ഡം വിധുനിത്വാ വേഗേന പലായതി, ആളാനേ ബന്ധിത്വാ ആനേഞ്ജകാരണം കരണകാലോ വിയസ്സ ഹോതി, കായസ്സാദം വാ ചിത്തസ്സാദം വാ അലഭന്തോ കമ്പമാനോ വിചരതി.

രുക്ഖദേവതാ തം ദിസ്വാ ഖന്ധവിടപേ ഠത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൫.''ബഹുമ്പേതം വനേ കട്ഠം, വാതോ ഭഞ്ജതി ദുബ്ബലം;
തസ്സ ചേ ഭായസി നാഗ, കിസോ നൂന ഭവിസ്സസീ''തി.

തത്ഥായം പിണ്ഡത്ഥോ - യം ഏതം ദുബ്ബലം കട്ഠം പുരത്ഥിമാദിഭേദോ വാതോ ഭഞ്ജതി, തം ഇമസ്മിം വനേ ബഹും സുലഭം, തത്ഥ തത്ഥ സംവിജ്ജതി. സചേ ത്വം തസ്സ ഭായസി, ഏവം സന്തേ നിച്ചം ഭീതോ മംസലോഹിതക്ഖയം പത്വാ കിസോ നൂന ഭവിസ്സസി, ഇമസ്മിം പന വനേ തവ ഭയം നാമ നത്ഥി, തസ്മാ ഇതോ പട്ഠായ മാ ഭായീതി.

ഏവം ദേവതാ തസ്സ ഓവാദം അദാസി, സോപി തതോ പട്ഠായ നിബ്ഭയോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. ‘‘തദാ നാഗോ അയം ഭിക്ഖു അഹോസി, രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ദുബ്ബലകട്ഠജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൧൦൬] ൬. ഉദഞ്ചനീജാതകവണ്ണനാ

സുഖം വത മം ജീവന്തന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഥുല്ലകുമാരികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു തേരസകനിപാതേ **ചൂളനാരദകസ്സപജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൩.൪൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. തം പന ഭിക്ഖും സത്ഥാ ‘‘സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘സച്ചം, ഭഗവാ’’തി വുത്തേ ‘‘കത്ഥ തേ ചിത്തം പടിബദ്ധ’’ന്തി പുച്ഛി. സോ ‘‘ഏകിസ്സാ ഥുല്ലകുമാരികായാ’’തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘അയം തേ ഭിക്ഖു അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി ത്വം ഏതം നിസ്സായ സീലബ്യസനം പത്വാ കമ്പന്തോ വിചരമാനോ പണ്ഡിതേ നിസ്സായ സുഖം ലഭീ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേതി അതീതവത്ഥുപി ചൂളനാരദകസ്സപജാതകേയേവ ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന ബോധിസത്തോ സായം ഫലാഫലേ ആദായ ആഗന്ത്വാ പണ്ണസാലാദ്വാരം വിവരിത്വാ പവിസിത്വാ പുത്തം ചൂളതാപസം ഏതദവോച ‘‘താത, ത്വം അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ദാരൂനി ആഹരസി, പാനീയം പരിഭോജനീയം ആഹരസി, അഗ്ഗിം കരോസി, അജ്ജ പന ഏകമ്പി അകത്വാ കസ്മാ ദുമ്മുഖോ പജ്ഝായന്തോ നിപന്നോസീ’’തി? ‘‘താത, തുമ്ഹേസു ഫലാഫലത്ഥായ ഗതേസു ഏകാ ഇത്ഥീ ആഗന്ത്വാ മം പലോഭേത്വാ ആദായ ഗന്തും ആരഭി, അഹം പന ‘തുമ്ഹേഹി വിസ്സജ്ജിതോ ഗമിസ്സാമീ’തി ന ഗച്ഛിം, അസുകട്ഠാനേ പന നം നിസീദാപേത്വാ ആഗതോമ്ഹി, ഇദാനി ഗച്ഛാമഹം താതാ’’തി. ബോധിസത്തോ ‘‘ന സക്കാ ഏതം നിവത്തേതു’’ന്തി ഞത്വാ ‘‘തേന ഹി, താത, ഗച്ഛ, ഏസാ പന തം നേത്വാ യദാ മച്ഛമംസാദീനി വാ ഖാദിതുകാമാ ഭവിസ്സതി, സപ്പിലോണതണ്ഡുലാദീഹി വാ പനസ്സാ അത്ഥോ ഭവിസ്സതി, തദാ ‘ഇദഞ്ചിദഞ്ചാഹരാ’തി തം കിലമേസ്സതി. തദാ മയ്ഹം ഗുണം സരിത്വാ പലായിത്വാ ഇധേവ ആഗച്ഛേയ്യാസീ’’തി വിസ്സജ്ജേസി. സോ തായ സദ്ധിം മനുസ്സപഥം അഗമാസി. അഥ നം സാ അത്തനോ വസം ഗമേത്വാ ‘‘മംസം ആഹര, മച്ഛം ആഹരാ’’തി യേന യേന അത്ഥികാ ഹോതി, തം തം ആഹരാപേതി. തദാ സോ ‘‘അയം മം അത്തനോ ദാസം വിയ കമ്മകാരം വിയ ച കത്വാ പീളേതീ’’തി പലായിത്വാ പിതു സന്തികം ആഗന്ത്വാ പിതരം വന്ദിത്വാ ഠിതകോവ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൬.

‘‘സുഖം വത മം ജീവന്തം, പചമാനാ ഉദഞ്ചനീ;
ചോരീ ജായപ്പവാദേന, തേലം ലോണഞ്ച യാചതീ’’തി.

തത്ഥ **സുഖം വത മം ജീവന്ത**ന്തി താത, തുമ്ഹാകം സന്തികേ മം സുഖം ജീവന്തം. **പചമാനാ**തി താപയമാനാ പീളയമാനാ, യം യം വാ ഖാദിതുകാമാ ഹോതി, തം തം പചമാനാ. ഉദകം അഞ്ചന്തി ഏതായാതി **ഉദഞ്ചനീ,** ചാടിതോ വാ കൂപതോ വാ ഉദകഉസ്സിഞ്ചനഘടികായേതം നാമം. സാ പന ഉദഞ്ചനീ വിയ, ഉദകം വിയ ഘടികാ, യേന യേനത്ഥികാ ഹോതി, തം തം ആകഡ്ഢതിയേവാതി അത്ഥോ . **ചോരീ ജായപ്പവാദേനാ**തി ‘‘ഭരിയാ’’തി നാമേന

ഏകാ ചോരീ മം മധുരവചനേന ഉപലാപേത്വാ തത്ഥ നേത്വാ **തേലം ലോണഞ്ച** യഞ്ച അഞ്ഞം ഇച്ഛതി, തം സബ്ബം **യാചതി,** ദാസം വിയ കമ്മകാരം വിയ ച കത്വാ ആഹരാപേതീതി തസ്സാ അഗുണം കഥേസി.

അഥ നം ബോധിസത്തോ അസ്സാസേത്വാ ''ഹോതു, താത, ഏഹി ത്വം മേത്തം ഭാവേഹി, കരുണം ഭാവേഹീ''തി ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ആചിക്ഖി, ആചിക്ഖിത്വാ കസിണപരികമ്മം ആചിക്ഖി. സോ ന ചിരസ്സേവ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച ഉപ്പാദേത്വാ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ സദ്ധിം പിതരാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

''തദാ ഥുല്ലകുമാരികാവ ഏതരഹി ഥുല്ലകുമാരികാ. ചൂളതാപസോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അഹോസി, പിതാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഉദഞ്ചനീജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൧൦൭] ൭. സാലിത്തകജാതകവണ്ണനാ

സാധൂ ഖോ സിപ്പകം നാമാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഹംസപഹരനകം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിരേകോ സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ സാലിത്തകസിപ്പേ നിപ്ഫത്തിം പത്തോ. ''സാലിത്തകസിപ്പ''ന്തി സക്ഖരാഖിപനസിപ്പം വുച്ചതി. സോ ഏകദിവസം ധമ്മം സുത്വാ സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പദം ലഭി, ന പന സിക്ഖാകാമോ, ന പടിപത്തിസാധകോ അഹോസി. സോ ഏകദിവസം ഏകം ദഹരഭിക്ഖും ആദായ അചിരവതിം ഗന്ത്വാ ന്ഹായിത്വാ നദീതീരേ അട്ഠാസി. തസ്മിം സമയേ ദ്വേ സേതഹംസാ ആകാസേന ഗച്ഛന്തി. സോ തം ദഹരം ആഹ ''ഇമം പച്ഛിമഹംസം സക്ഖരായ അക്ഖിമ്ഹി പഹരിത്വാ പാദമൂലേ പാതേമീ''തി. ഇതരോ ''കഥം പാതേസ്സസി, ന സക്ഖിസ്സസി പഹരിതു''ന്തി ആഹ. ഇതരോ ''തിട്ഠതു താവസ്സ ഓരതോ അക്ഖി, പരതോ അക്ഖിമ്ഹി തം പഹരാമീ''തി. ഇദാനി പന ത്വം അസന്തം കഥേസീതി. ''തേന ഹി ഉപധാരേഹീ''തി ഏകം തിഖിണസക്ഖരം ഗഹേത്വാ അങ്ഗുലിയാ പരിയന്തേ കത്വാ തസ്സ ഹംസസ്സ പച്ഛതോ ഖിപി. സാ ''രു''ന്തി സദ്ദം അകാസി, ഹംസോ ''പരിസ്സയേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി നിവത്തിത്വാ സദ്ദം സോതും ആരഭി. ഇതരോ തസ്മിം ഖണേ ഏകം വട്ടസക്ഖരം ഗഹേത്വാ തസ്സ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തസ്സ പരഭാഗേ അക്ഖിം പഹരി. സക്ഖരാ ഇതരമ്പി അക്ഖിം വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഗതാ. ഹംസോ മഹാരവം രവന്തോ പാദമൂലേയേവ പതി. തതോ തതോ ഭിക്ഖൂ ആഗന്ത്വാ ഗരഹിത്വാ ''അനനുച്ഛവികം തേ കത''ന്തി സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ ''ഭന്തേ, ഇമിനാ ഇദം നാമ കത''ന്തി തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും ഗരഹിത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസ ഏതസ്മിം സിപ്പേ കുസലോ, പുബ്ബേപി കുസലോയേവ അഹോസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അമച്ചോ അഹോസി. തസ്മിം കാലേ രഞ്ഞോ പുരോഹിതോ അതിമുഖരോ ഹോതി ബഹുഭാണീ, തസ്മിം കഥേതും ആരദ്ധേ അഞ്ഞേ ഓകാസമേവ ന

ലഭന്തി. രാജാ ചിന്തേസി “കദാ നു ഖോ ഏതസ്സ വചനുപച്ഛേദകം കഞ്ചി ലഭിസ്സാമീ”തി. സോ തതോ പട്ഠായ തഥാരൂപം ഏകം ഉപധാരേന്തോ വിചരതി. തസ്മിം കാലേ ബാരാണസിയം ഏകോ പീഠസപ്പീ സക്ഖരാഖിപനസിപ്പേ നിപ്ഫത്തിം പത്തോ ഹോതി. ഗാമദാരകാ തം രഥകം ആരോപേത്വാ ആകഡ്ഢമാനാ ബാരാണസിനഗരദ്വാരമൂലേ ഏകോ വിടപസമ്പന്നോ മഹാനിഗ്രോധോ അത്ഥി, തത്ഥ ആനേത്വാ സമ്പരിവാരേത്വാ കാകണികാദീനി ദത്വാ “ഹത്ഥിരൂപകം കര, അസ്സരൂപകം കരാ”തി വദന്തി. സോ സക്ഖരാ ഖിപിത്വാ ഖിപിത്വാ നിഗ്രോധപണ്ണേസു നാനാരൂപാനി ദസ്സേതി, സബ്ബാനി പണ്ണാനി ഛിദ്ദാവഛിദ്ദാനേവ അഹേസും.

അഥ ബാരാണസിരാജാ ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തോ തം ഠാനം പാപുണി. ഉസ്സാരണാഭയേന സബ്ബേ ദാരകാ പലായിംസു, പീഠസപ്പീ തത്ഥേവ നിപജ്ജി. രാജാ നിഗ്രോധമൂലം പത്വാ രഥേ നിസിന്നോ പത്താനം ഛിദ്ദതായ ഛായം കബരകബരം ദിസ്വാ ഓലോകേന്തോ സബ്ബേസം പത്താനം ഛിദ്ദഭാവം ദിസ്വാ “കേനേതാനി ഏവം കതാനീ”തി പുച്ഛി. “പീഠസപ്പിനാ, ദേവാ”തി. രാജാ “ഇമം നിസ്സായ ബ്രാഹ്മണസ്സ വചനുപച്ഛേദം കാതും സക്കാ ഭവിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ “കഹം, ഭണേ, പീഠസപ്പീ”തി പുച്ഛി. വിചിനന്താ മൂലന്തരേ നിപന്നം ദിസ്വാ “അയം, ദേവാ”തി ആഹംസു. രാജാ നം പക്കോസാപേത്വാ പരിസം ഉസ്സാരേത്വാ പുച്ഛി “അമ്ഹാകം സന്തികേ ഏകോ മുഖരബ്രാഹ്മണോ അത്ഥി, സക്ഖിസ്സസി തം നിസ്സദ്ദം കാതു”ന്തി. നാളിമത്താ അജലണ്ഡികാ ലഭന്തോ സക്ഖിസ്സാമി, ദേവാതി. രാജാ പീഠസപ്പിം ഘരം നേത്വാ അന്തോസാണിയം നിസീദാപേത്വാ സാണിയം ഛിദ്ദം കാരേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഛിദ്ദാഭിമുഖം ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ നാളിമത്താ സുക്ഖാ അജലണ്ഡികാ പീഠസപ്പിസ്സ സന്തികേ ഠപാപേത്വാ ബ്രാഹ്മണം ഉപട്ഠാനകാലേ ആഗതം തസ്മിം ആസനേ നിസീദാപേത്വാ കഥം സമുട്ഠാപേസി. ബ്രാഹ്മണോ അഞ്ഞേസം ഓകാസം അദത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം കഥേതും ആരഭി. അഥസ്സ സോ പീഠസപ്പീ സാണിച്ഛിദ്ദേന ഏകേകം അജലണ്ഡികം പച്ഛിയം പവേസേന്തോ വിയ താലുതലമ്ഹിയേവ പാതേതി, ബ്രാഹ്മണോ ആഗതാഗതം നാളിയം തേലം പവേസേന്തോ വിയ ഗിലതി, സബ്ബാ പരിക്ഖയം ഗമിംസു. തസ്സേതാ നാളിമത്താ അജലണ്ഡികാ കുച്ഛിം പവിട്ഠാ അഡ്ഢാള്ഹകമത്താ അഹേസും.

രാജാ താസം പരിക്ഖീണഭാവം ഞത്വാ ആഹ - “ആചരിയ, തുമ്ഹേ അതിമുഖരതായ നാളിമത്താ അജലണ്ഡികാ ഗിലന്താ കിഞ്ചി ന ജാനിത്ഥ, ഇതോ ദാനി ഉത്തരി ജീരാപേതും ന സക്ഖിസ്സഥ. ഗച്ഛഥ, പിയങ്ഗുദകം പിവിത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ അത്താനം അരോഗം കരോഥാ”തി ബ്രാഹ്മണോ തതോ പട്ഠായ പിഹിതമുഖോ വിയ ഹുത്വാ കഥേന്തേനാപി സദ്ധിം അകഥനസീലോ അഹോസി. രാജാ “ഇമിനാ മേ കണ്ണസുഖം കത”ന്തി പീഠസപ്പിസ്സ സതസഹസ്സുട്ഠാനകേ ചതൂസു ദിസാസു ചത്താരോ ഗാമേ അദാസി. ബോധിസത്തോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ “ദേവ, സിപ്പം നാമ ലോകേ പണ്ഡിതേഹി ഉഗ്ഗഹിതബ്ബം, പീഠസപ്പിനാ സാലിത്തകമത്തേനാപി അയം സമ്പത്തി ലദ്ധാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൭. “സാധും ഖോ സിപ്പകം നാമ, അപി യാദിസ കീദിസം;
പസ്സ ഖഞ്ജപ്പഹാരേന, ലദ്ധാ ഗാമാ ചതുദ്ദിസാ”തി.

തഥ **പസ്സ ഖഞ്ജപ്പഹാരേനാ**തി പസ്സ, മഹാരാജ, ഇമിനാ ഖഞ്ജപീഠസപ്പിനാ അജലണ്ഡികാപഹാരേന ചതുദ്ദിസാ ചത്താരോ ഗാമാ ലദ്ധാ, അഞ്ഞേസം സിപ്പാനം കോ ആനിസംസപരിച്ഛേദോതി സിപ്പഗുണം കഥേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ പീഠസപ്പീ അയം ഭിക്ഖു അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സാലിത്തകജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൧൦൮] ൮. ബാഹിയജാതകവണ്ണനാ

സിക്ഖേയ്യ സിക്ഖിതബ്ബാനീതി ഇദം സത്ഥാ വേസാലിം ഉപനിസ്സായ മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം വിഹരന്തോ ഏകം ലിച്ഛവിം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ലിച്ഛവിരാജാ സദ്ധോ പസന്നോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ അത്തനോ നിവേസനേ മഹാദാനം പവത്തേസി. ഭരിയാ പനസ്സ ഥൂലങ്ഗപച്ചങ്ഗാ ഉദ്ധുമാതകനിമിത്തസദിസാ അനാകപ്പസമ്പന്നാ അഹോസി. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ അനുമോദനം കത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂനം ഓവാദം ദത്വാ ഗന്ധകുടിം പാവിസി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, തസ്സ നാമ ലിച്ഛവിരഞ്ഞോ താവ അഭിരൂപസ്സ താദിസാ ഭരിയാ ഥൂലങ്ഗപച്ചങ്ഗാ അനാകപ്പസമ്പന്നാ, കഥം സോ തായ സദ്ധിം അഭിരമതീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഏസ ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ഥൂലസരീരായ ഏവ ഇത്ഥിയാ സദ്ധിം അഭിരമീ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അമച്ചോ അഹോസി. അഥേകാ ജനപദിത്ഥീ ഥൂലസരീരാ അനാകപ്പസമ്പന്നാ ഭതിം കുരുമാനാ രാജങ്ഗണസ്സ അവിദൂരേന ഗച്ഛമാനാ സരീരവളഞ്ജപീളിതാ ഹുത്വാ നിവത്ഥസാടകേന സരീരം പടിച്ഛാദേത്വാ നിസീദിത്വാ സരീരവളഞ്ജം മുഞ്ചിത്വാ ഖിപ്പമേവ ഉട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ ബാരാണസിരാജാ വാതപാനേന രാജങ്ഗണം ഓലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി ''അയം ഏവരൂപേ അങ്ഗണട്ഠാനേ സരീരവളഞ്ജം മുഞ്ചമാനാ ഹിരോത്തപ്പം അപ്പഹായ നിവാസനേനേവ പടിച്ഛന്നാ ഹുത്വാ സരീരവളഞ്ജം മോചേത്വാ ഖിപ്പം ഉട്ഠിതാ, ഇമായ നിരോഗായ ഭവിതബ്ബം, ഏതിസ്സാ വത്ഥു വിസദം ഭവിസ്സതി, വിസദേ പന വത്ഥുസ്മിം ഏകോ പുത്തോ ലബ്ഭമാനോ വിസദോ പുഞ്ഞവാ ഭവിസ്സതി, ഇമം മയാ അഗ്ഗമഹേസിം കാതും വട്ടതീ''തി. സോ തസ്സാ അപരിഗ്ഗഹിതഭാവം ഞത്വാ ആഹരാപേത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനം അദാസി. സാ തസ്സ പിയാ അഹോസി മനാപാ, ന ചിരസ്സേവ ഏകം പുത്തം വിജായി. സോ പനസ്സാ പുത്തോ ചക്കവത്തീ രാജാ അഹോസി.

ബോധിസത്തോ തസ്സാ സമ്പത്തിം ദിസ്വാ തഥാരൂപം വചനോകാസം ലഭിത്വാ ''ദേവ, സിക്ഖിതബ്ബയുത്തകം നാമ സിപ്പം കസ്മാ ന സിക്ഖിതബ്ബം, യത്ര ഹി നാമായം മഹാപുഞ്ഞാ ഹിരോത്തപ്പം അപ്പഹായ പടിച്ഛന്നാകാരേന സരീരവളഞ്ജം കുരുമാനാ തുമ്ഹേ ആരാധേത്വാ ഏവരൂപം സമ്പത്തിം പത്താ''തി വത്വാ സിക്ഖിതബ്ബയുത്തകാനം സിപ്പാനം വണ്ണം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൮. “സിക്ഖേയ്യ സിക്ഖിതബ്ബാനി, സന്തി സച്ഛന്ദിനോ ജനാ;
ബാഹിയാ ഹി സുഹന്നേന, രാജാനമഭിരാധയീ”തി.

തത്ഥ **സന്തി സച്ഛന്ദിനോ ജനാ**തി തേസു തേസു സിപ്പേസു സച്ഛന്ദാ ജനാ അത്ഥിയേവ. **ബാഹിയാ**തി ബഹിജനപദേ ജാതാ സംവഡ്ഢാ ഇത്ഥീ. **സുഹന്നേനാ**തി ഹിരോത്തപ്പം അപ്പഹായ പടിച്ഛന്നേനാകാരേന ഹന്നം സുഹന്നം നാമ, തേന സുഹന്നേന. **രാജാനമഭിരാധയീ**തി ദേവം അഭിരാധയിത്വാ ഇമം സമ്പത്തിം പത്താതി. ഏവം മഹാസത്തോ സിക്ഖിതബ്ബയുത്തകാനം സിപ്പാനം ഗുണം കഥേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ജയമ്പതികാ ഏതരഹിപി ജയമ്പതികാവ, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ബാഹിയജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൧൦൯] ൯. കുണ്ഡകപൂവജാതകവണ്ണനാ

യഥന്നോ പുരിസോ ഹോതീതി ഇദം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ മഹാദുഗ്ഗതം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയഞ്ഹി കദാചി ഏകമേവ കുലം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദേതി, കദാചി തീണി ചത്താരി ഏകതോ ഹുത്വാ, കദാചി ഗണബന്ധനേന, കദാചി വീഥിസഭാഗേന, കദാചി സകലനഗരം ഛന്ദകം സംഹരിത്വാ. തദാ പന വീഥിഭത്തം നാമ അഹോസി. അഥ മനുസ്സാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ യാഗും ദത്വാ “ഖജ്ജകം ആഹരഥാ”തി ആഹംസു. തദാ പനേകോ പരേസം ഭതികാരകോ ദുഗ്ഗതമനുസ്സോ തസ്സം വീഥിയം വസമാനോ ചിന്തേസി “അഹം യാഗും ദാതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ഖജ്ജകം പന ദസ്സാമീ”തി സണ്ഹസണ്ഹം കുണ്ഡകം വഡ്ഢാപേത്വാ ഉദകേന തേമേത്വാ അക്കപണ്ണേന വേഠേത്വാ കുക്കുളേ പചിത്വാ “ഇദം ബുദ്ധസ്സ ദസ്സാമീ”തി തം ആദായ ഗന്ത്വാ സത്ഥു സന്തികേ ഠിതോ “ഖജ്ജകം ആഹരഥാ”തി ഏകസ്മിം വചനേ വുത്തമത്തേ സബ്ബപഠമം ഗന്ത്വാ തം പൂവം സത്ഥു പത്തേ പതിട്ഠാപേസി, സത്ഥാ അഞ്ഞേഹി ദീയമാനം ഖജ്ജകം അഗ്ഗഹേത്വാ തമേവ പൂവഖജ്ജകം പരിഭുഞ്ജി.

തസ്മിംയേവ പന ഖണേ “സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന കിര മഹാദുഗ്ഗതസ്സ കുണ്ഡകഖജ്ജകം അജിഗുച്ഛിത്വാ അമതം വിയ പരിഭുത്ത”ന്തി സകലനഗരം ഏകകോലാഹലം അഹോസി. രാജരാജമഹാമത്താദയോ അന്തമസോ ദോവാരികേ ഉപാദായ സബ്ബേവ സന്നിപതിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ മഹാദുഗ്ഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ “ഹന്ദ ഭോ, സതം ഗഹേത്വാ, ദ്വേ സതാനി ഗഹേത്വാ, പഞ്ച സതാനി ഗഹേത്വാ അമ്ഹാകം പത്തിം ദേഹീ”തി വദിംസു. സോ “സത്ഥാരം പടിപുച്ഛിത്വാ ജാനിസ്സാമീ”തി സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ “ധനം ഗഹേത്വാ വാ അഗ്ഗഹേത്വാ വാ സബ്ബസത്താനം പത്തിം ദേഹീ”തി ആഹ. സോ ധനം ഗഹേതും ആരഭി. മനുസ്സാ ദിഗുണചതുഗ്ഗുണഅട്ഠഗുണാദിവസേന ദദന്താ നവ ഹിരഞ്ഞകോടിയോ അദംസു. സത്ഥാ അനുമോദനം കത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂഹി വത്തേ ദസ്സിതേ സുഗതോവാദം ദത്വാ ഗന്ധകുടിം പാവിസി. രാജാ സായന്ഹസമയേ മഹാദുഗ്ഗതം പക്കോസാപേത്വാ സേട്ഠിട്ഠാനേന പൂജേസി.

ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ‘‘ആവുസോ, സത്ഥാ മഹാദുഗ്ഗതേന ദിന്നം കുണ്ഡകപൂവം അജിഗുച്ഛന്തോ അമതം വിയ പരിഭുഞ്ജി, മഹാദുഗ്ഗതോപി ബഹുധനഞ്ച സേട്ഠിട്ഠാനഞ്ച ലഭിത്വാ മഹാസമ്പത്തിം പത്തോ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ മയാ അജിഗുച്ഛന്തേന തസ്സ കുണ്ഡകപൂവോ പരിഭുത്തോ, പുബ്ബേപി രുക്ഖദേവതായ ഹുത്വാ പരിഭുത്തോയേവ, തദാപി ചേസ മം നിസ്സായ സേട്ഠിട്ഠാനം അലത്ഥേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ഠാനേ ഏരണ്ഡരുക്ഖേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തദാ തസ്മിം ഗാമകേ മനുസ്സാ ദേവതാമങ്ഗലികാ ഹോന്തി. അഥേകസ്മിം ഛണേ സമ്പത്തേ മനുസ്സാ അത്തനോ അത്തനോ രുക്ഖദേവതാനം ബലികമ്മം അകംസു. അഥേകോ ദുഗ്ഗതമനുസ്സോ തേ മനുസ്സേ രുക്ഖദേവതാ പടിജഗ്ഗന്തേ ദിസ്വാ ഏകം ഏരണ്ഡരുക്ഖം പടിജഗ്ഗി. തേ മനുസ്സാ അത്തനോ അത്തനോ ദേവതാനം നാനപ്പകാരാനി മാലാഗന്ധവിലേപനാദീനി ചേവ ഖജ്ജഭോജ്ജാനി ച ആദായ ഗച്ഛിംസു. സോ പന കുണ്ഡകപൂവഞ്ചേവ ഉളുങ്കേന ച ഉദകം ആദായ ഗന്ത്വാ ഏരണ്ഡരുക്ഖസ്സ അവിദൂരേ ഠത്വാ ചിന്തേസി ‘‘ദേവതാ നാമ ദിബ്ബഖജ്ജകാനി ഖാദന്തി, മയ്ഹം ദേവതാ ഇമം കുണ്ഡകപൂവം ന ഖാദിസ്സതി, കിം ഇമം അകാരണേന നാസേമി, അഹമേവ നം ഖാദിസ്സാമീ’’തി തതോവ നിവത്തി. ബോധിസത്തോ ഖന്ധവിടപേ ഠത്വാ ‘‘ഭോ പുരിസ, സചേ ത്വം ഇസ്സരോ ഭവേയ്യാസി, മയ്ഹം മധുരഖജ്ജകം ദദേയ്യാസി. ത്വം പന ദുഗ്ഗതോ, അഹം തവ പൂവം ന ഖാദിത്വാ അഞ്ഞം കിം ഖാദിസ്സാമി, മാ മേ കോട്ഠാസം നാസേഹീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൯. ‘‘യഥന്നോ പുരിസോ ഹോതി, തഥന്നാ തസ്സ ദേവതാ;
ആഹരേതം കുണ്ഡപൂവം, മാ മേ ഭാഗം വിനാസയാ’’തി.

തത്ഥ **യഥന്നോ**തി യഥാരൂപഭോജനോ ഹോതി. **തഥന്നാ**തി തസ്സ പുരിസസ്സ ദേവതാപി തഥാരൂപഭോജനാവ ഹോതി. **ആഹരേതം കുണ്ഡപൂവ**ന്തി ഏതം കുണ്ഡകേന പക്കപൂവം ആനേഹി, മയ്ഹം ഭാഗം മാ വിനാസേഹീതി.

സോ നിവത്തിത്വാ ബോധിസത്തം ഓലോകേത്വാ ബലികമ്മമകാസി. ബോധിസത്തോ തതോ ഓജം പരിഭുഞ്ജിത്വാ ‘‘പുരിസ, ത്വം കിമത്ഥം മം പടിജഗ്ഗസീ’’തി ആഹ. ‘‘ദുഗ്ഗതോമ്ഹി, സാമി, തം നിസ്സായ ദുഗ്ഗതഭാവതോ മുച്ചിതുകാമതായ പടിജഗ്ഗാമീ’’തി. ‘‘ഭോ പുരിസ, മാ ചിന്തയി, തയാ കതഞ്ഞുസ്സ കതവേദിനോ പൂജാ കതാ, ഇമം ഏരണ്ഡം പരിക്ഖിപിത്വാ നിധികുമ്ഭിയോ ഗീവായ ഗീവം ആഹച്ച ഠിതാ. ത്വം രഞ്ഞോ ആചിക്ഖിത്വാ സകടേഹി ധനം ആഹരാപേത്വാ രാജങ്ഗണേ രാസിം കാരേഹി, രാജാ തേ തുസ്സിത്വാ സേട്ഠിട്ഠാനം ദസ്സതീ’’തി വത്വാ ബോധിസത്തോ അന്തരധായി. സോ തഥാ അകാസി. രാജാപി തസ്സ സേട്ഠിട്ഠാനം അദാസി. ഇതി സോ ബോധിസത്തം നിസ്സായ മഹാസമ്പത്തിം പത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ദുഗ്ഗതോ ഏതരഹി ദുഗ്ഗതോവ, ഏരണ്ഡരുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കുണ്ഡകപൂവജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൧൦] ൧൦. സബ്ബസംഹാരകപഞ്ഹജാതകവണ്ണനാ

സബ്ബസംഹാരകോ നത്ഥീതി അയം സബ്ബസംഹാരകപഞ്ഹോ സബ്ബാകാരേന ഉമങ്ഗജാതകേ ആവി ഭവിസ്സതീതി.

സബ്ബസംഹാരകപഞ്ഹജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

പരോസതവഗ്ഗോ ഏകാദസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

പരോസതമ്പി പണ്ണികം, വേരീ ച മിത്തവിന്ദകം;
ദുബ്ബലഞ്ച ഉദഞ്ചനി, സാലിത്തമ്പി ച ബാഹിയം;
കുണ്ഡകപൂവസബ്ബസംഹാരകന്തി.

൧൨. ഹംചിവഗ്ഗോ

[൧൧൧] ൧. ഗദ്രഭപഞ്ഹജാതകവണ്ണനാ

ഹംചി തുവം ഏവമഞ്ഞസീതി അയമ്പി ഗദ്രഭപഞ്ഹോ **മഹാഉമങ്ഗജാതകേ**യേവ (ജാ॰ ൨.൨൨.൫൯൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

ഗദ്രഭപഞ്ഹജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൧൧൨] ൨. അമരാദേവീപഞ്ഹജാതകവണ്ണനാ

യേന സത്തുബിലങ്ഗാ ചാതി അയമ്പി അമരാദേവിപഞ്ഹോ നാമ തത്ഥേവ ആവി ഭവിസ്സതി.

അമരാദേവീപഞ്ഹജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൧൧൩] ൩. സിങ്ഗാലജാതകവണ്ണനാ

സദ്ദഹാസി സിങ്ഗാലസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി സമയേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിത്വാ ''ആവുസോ, ദേവദത്തേന പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി ആദായ ഗയാസീസം ഗന്ത്വാ 'യം സമണോ ഗോതമോ കരോതി, ന സോ ധമ്മോ. യമഹം കരോമി, അയമേവ ധമ്മോ'തി തേ ഭിക്ഖൂ അത്തനോ ലദ്ധിം ഗാഹാപേത്വാ ഠാനപ്പത്തം മുസാവാദം കത്വാ സങ്ഘം ഭിന്ദിത്വാ ഏകസീമായ ദ്വേ ഉപോസഥാ കതാ''തി ദേവദത്തസ്സ അഗുണകഥം കഥേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ മുസാവാദീ, പുബ്ബേപി മുസാവാദീയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സുസാനവനേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തദാ ബാരാണസിയം നക്ഖത്തം ഘുട്ഠം അഹോസി. മനുസ്സാ ''യക്ഖബലികമ്മം കരോമാ''തി തേസു

തേസു ചച്ചരരച്ഛാദിട്ഠാനേസു മച്ഛമംസാദീനി വിപ്പകിരിത്വാ കപാലകേസു ബഹും സുരം ഠപയിംസു. അഥേകോ സിങ്ഗാലോ അഡ്ഢരത്തസമയേ നിദ്ധമനേന നഗരം പവിസിത്വാ മച്ഛമംസം ഖാദിത്വാ സുരം പിവിത്വാ പുന്നാഗഗച്ഛന്തരം പവിസിത്വാ യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ നിദ്ദം ഓക്കമി. സോ പബുജ്ഝിത്വാ ആലോകം ദിസ്വാ "ഇദാനി നിക്ഖമിതും ന സക്കാ"തി മഗ്ഗസമീപം ഗന്ത്വാ അദിസ്സമാനോ നിപജ്ജിത്വാ അഞ്ഞേ മനുസ്സേ ദിസ്വാപി കിഞ്ചി അവത്വാ ഏകം ബ്രാഹ്മണം മുഖധോവനത്ഥായ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി "ബ്രാഹ്മണാ നാമ ധനലോലാ ഹോന്തി, ഇമം ധനേന പലോഭേത്വാ യഥാ മം ഉപകച്ഛകന്തരേ കത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗേന പടിച്ഛാദേത്വാ നഗരാ നീഹരതി, തഥാ കരിസ്സാമീ"തി. സോ മനുസ്സഭാസായ "ബ്രാഹ്മണാ"തി ആഹ. സോ നിവത്തിത്വാ "കോ മം പക്കോസതീ"തി ആഹ. "അഹം, ബ്രാഹ്മണാ"തി. "കിംകാരണാ"തി. "ബ്രാഹ്മണ, മയ്ഹം ദ്വേ കഹാപണസതാനി അത്ഥി. സചേ മം ഉപകച്ഛകന്തരേ കത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗേന പടിച്ഛാദേത്വാ യഥാ ന കോചി പസ്സതി, തഥാ നഗരാ നിക്ഖാമേതും സക്കോസി, തുയ്ഹം തേ കഹാപണേ ദസ്സാമീ"തി. ബ്രാഹ്മണോ ധനലോഭേന "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തം തഥാ കത്വാ ആദായ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഥോകം അഗമാസി. അഥ നം സിങ്ഗാലോ പുച്ഛി "കതരട്ഠാനം, ബ്രാഹ്മണാ"തി? "അസുകം നാമാ"തി. "അഞ്ഞം ഥോകം ഠാനം ഗച്ഛാ"തി. ഏവം പുനപ്പുനം വദന്തോ മഹാസുസാനം പത്വാ "ഇധ മം ഓതാരേഹീ"തി ആഹ. തത്ഥ നം ഓതാരേസി. അഥ സിങ്ഗാലോ "തേന ഹി, ബ്രാഹ്മണ, ഉത്തരിസാടകം പത്ഥരാ"തി ആഹ. സോ ധനലോഭേന "സാധൂ"തി പത്ഥരി. അഥ നം "ഇമം രുക്ഖമൂലം ഖണാഹീ"തി പഥവിഖണനേ യോജേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഉത്തരിസാടകം അഭിരുയ്ഹ ചതൂസു കണ്ണേസു ച മജ്ഝേ ചാതി പഞ്ചസു ഠാനേസു സരീരനിസ്സന്ദം പാതേത്വാ മക്ഖേത്വാ ചേവ തേമേത്വാ ച സുസാനവനം പാവിസി. ബോധിസത്തോ രുക്ഖവിടപേ ഠത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൩. "സദ്ദഹാസി സിങ്ഗാലസ്സ, സുരാപീതസ്സ ബ്രാഹ്മണ;
സിപ്പികാനം സതം നത്ഥി, കുതോ കംസസതാ ദുവേ"തി.

തത്ഥ **സദ്ദഹാസീ**തി സദ്ദഹസി, അയമേവ വാ പാഠോ, പത്തിയായസീതി അത്ഥോ. **സിപ്പികാനം സതം നത്ഥീ**തി ഏതസ്സ ഹി സിപ്പികാസതമ്പി നത്ഥി. **കുതോ കംസസതാ ദുവേ**തി ദ്വേ കഹാപണസതാനി പനസ്സ കുതോ ഏവാതി.

ബോധിസത്തോ ഇമം ഗാഥം വത്വാ "ഗച്ഛ, ബ്രാഹ്മണ, തവ സാടകം ധോവിത്വാ ന്ഹായിത്വാ അത്തനോ കമ്മം കരോഹീ"തി വത്വാ അന്തരധായി. ബ്രാഹ്മണോ തഥാ കത്വാ "വഞ്ചിതോ വതമ്ഹീ"തി ദോമനസ്സപ്പത്തോ പക്കാമി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ സിങ്ഗാലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സിങ്ഗാലജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൧൧൪] ൪. മിതചിന്തിജാതകവണ്ണനാ

ബഹുചിന്തീ അപ്പചിന്തീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദ്വേ മഹല്ലകത്ഥേരേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തേ കിര ജനപദേ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞാവാസേ വസ്സം വസിത്വാ "സത്ഥു ദസ്സനത്ഥായ ഗച്ഛിസ്സാമാ"തി പാഥേയ്യം

സജ്ജേത്വാ "അജ്ജ ഗച്ഛാമ, സ്വേ ഗച്ഛാമാ"തി മാസം അതിക്കാമേത്വാ പുന പാഥേയ്യം സജ്ജേത്വാ തഥേവ മാസം, പുന മാസന്തി ഏവം അത്തനോ കുസീതഭാവേന ചേവ നിവാസട്ഠാനേ ച അപേക്ഖായ തയോ മാസേ അതിക്കാമേത്വാ തതോ നിക്ഖമ്മ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സഭാഗട്ഠാനേ പത്തചീവരം പടിസാമേത്വാ സത്ഥാരം പസ്സിംസു. അഥ നേ ഭിക്ഖൂ പുച്ഛിംസു "ചിരം വോ, ആവുസോ, ബുദ്ധുപട്ഠാനം അകരോന്താനം, കസ്മാ ഏവം ചിരായിത്ഥാ"തി? തേ തമത്ഥം ആരോചേസും. അഥ നേസം സോ ആലസിയകുസീതഭാവോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടോ ജാതോ. ധമ്മസഭായമ്പി തേസം ഭിക്ഖൂനമേവ ആലസിയഭാവം നിസ്സായ കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ തേ പക്കോസാപേത്വാ "സച്ചം കിര തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, അലസാ കുസീതാ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേതേ അലസാ, പുബ്ബേപി അലസാ ചേവ നിവാസട്ഠാനേ ച സാലയാ സാപേക്ഖാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബാരാണസിനദിയം തയോ മച്ഛാ അഹേസും, ബഹുചിന്തീ, അപ്പചിന്തീ, മിതചിന്തീതി തേസം നാമാനി. തേ അരഞ്ഞതോ മനുസ്സപഥം ആഗമിംസു. തത്ഥ മിതചിന്തീ ഇതരേ ദ്വേ ഏവമാഹ "അയം മനുസ്സപഥോ നാമ സാസങ്കോ സപ്പടിഭയോ, കേവട്ടാ നാനപ്പകാരാനി ജാലകുമിനാദീനി ഖിപിത്വാ മച്ഛേ ഗണ്ഹന്തി, മയം അരഞ്ഞമേവ ഗച്ഛാമാ"തി. ഇതരേ ദ്വേ ജനാ അലസതായ ചേവ ആമിസഗിദ്ധതായ ച "അജ്ജ ഗച്ഛാമ, സ്വേ ഗച്ഛാമാ"തി തയോ മാസേ അതിക്കാമേസും. അഥ കേവട്ടാ നദിയം ജാലം ഖിപിംസു. ബഹുചിന്തീ ച അപ്പചിന്തീ ച ഗോചരം ഗണ്ഹന്താ പുരതോ ഗച്ഛന്തി. തേ അത്തനോ അന്ധബാലതായ ജാലഗന്ധം അസല്ലക്ഖേത്വാ ജാലകുച്ഛിമേവ പവിസിംസു. മിതചിന്തീ പച്ഛതോ ആഗച്ഛന്തോ ജാലഗന്ധം സല്ലക്ഖേത്വാ തേസഞ്ച ജാലകുച്ഛിം പവിട്ഠഭാവം ഞത്വാ "ഇമേസം കുസീതാനം അന്ധബാലാനം ജീവിതദാനം ദസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ബഹിപസ്സേന ജാലകുച്ഛിട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ജാലകുച്ഛിം ഫാലേത്വാ നിക്ഖന്തസദിസോ ഹുത്വാ ഉദകം ആലുളേന്തോ ജാലസ്സ പുരതോ പതിത്വാ പുന ജാലകുച്ഛിം പവിസിത്വാ പച്ഛിമഭാഗേന ഫാലേത്വാ നിക്ഖന്തസദിസോ ഉദകം ആലുളേന്തോ പച്ഛിമഭാഗേ പതി. കേവട്ടാ "മച്ഛാ ജാലം ഫാലേത്വാ ഗതാ"തി മഞ്ഞമാനാ ജാലകോടിയം ഗഹേത്വാ ഉക്ഖിപിംസു. തേ ദ്വേപി മച്ഛാ ജാലതോ മുച്ചിത്വാ ഉദകേ പതിംസു. ഇതി തേഹി മിതചിന്തിം നിസ്സായ ജീവിതം ലദ്ധം.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൪. "ബഹുചിന്തീ അപ്പചിന്തീ, ഉഭോ ജാലേ അബജ്ഝരേ;
മിതചിന്തീ പമോചേസി, ഉഭോ തത്ഥ സമാഗതാ"തി.

തത്ഥ **ബഹുചിന്തീ**തി ബഹുചിന്തനതായ വിതക്കബഹുലതായ ഏവംലദ്ധനാമോ. ഇതരേസുപി ദ്വീസു അയമേവ നയോ. **ഉഭോ തത്ഥ സമാഗതാ**തി മിതചിന്തിം നിസ്സായ ലദ്ധജീവിതാ തത്ഥ ഉദകേ പുന ഉഭോപി ജനാ മിതചിന്തിനാ സദ്ധിം സമാഗതാതി അത്ഥോ.

ഏവം സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ മഹല്ലകാ ഭിക്ഖൂ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. തദാ ബഹുചിന്തീ ച അപ്പചിന്തീ ച ഇമേ ദ്വേ അഹേസും, മിതചിന്തീ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

മിതചിന്തീജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൧൧൫] ൫. അനുസാസികജാതകവണ്ണനാ

യായഞ്ഞേ മനുസാസതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അനുസാസികം ഭിക്ഖുനിം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ കിര സാവത്ഥിവാസിനീ ഏകാ കുലധീതാ പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പന്നകാലതോ പട്ഠായ സമണധമ്മേ അനനുയുത്താ ആമിസഗിദ്ധാ ഹുത്വാ യത്ഥ അഞ്ഞാ ഭിക്ഖുനിയോ ന ഗച്ഛന്തി, താദിസേ നഗരസ്സ ഏകദേസേ പിണ്ഡായ ചരതി. അഥസ്സാ മനുസ്സാ പണീതപിണ്ഡപാതം ദേന്തി. സാ രസതണ്ഹായ ബജ്ഝിത്വാ ‘‘സചേ ഇമസ്മിം പദേസേ അഞ്ഞാപി ഭിക്ഖുനിയോ പിണ്ഡായ ചരിസ്സന്തി, മയ്ഹം ലാഭോ പരിഹായിസ്സതി. യഥാ ഏതം പദേസം അഞ്ഞാ നാഗച്ഛന്തി, ഏവം മയാ കാതും വട്ടതീ’’തി ചിന്തേത്വാ ഭിക്ഖുനൂപസ്സയം ഗന്ത്വാ ‘‘അയ്യേ, അസുകട്ഠാനേ ചണ്ഡോ ഹത്ഥീ, ചണ്ഡോ അസ്സോ, ചണ്ഡോ മേണ്ഡോ, ചണ്ഡോ കുക്കുരോ ചരതി, സപരിസ്സയട്ഠാനം, മാ തത്ഥ പിണ്ഡായ ചരിത്ഥാ’’തി ഭിക്ഖുനിയോ അനുസാസതി. തസ്സാ വചനം സുത്വാ ഏകാ ഭിക്ഖുനീപി തം പദേസം ഗീവം പരിവത്തേത്വാ ന ഓലോകേസി. തസ്സാ ഏകസ്മിം ദിവസേ തസ്മിം പദേസേ പിണ്ഡായ ചരന്തിയാ വേഗേനേകം ഗേഹം പവിസന്തിയാ ചണ്ഡോ മേണ്ഡകോ പഹരിത്വാ ഊരുട്ഠികം ഭിന്ദി. മനുസ്സാ വേഗേന ഉപധാവിത്വാ ദ്വിധാ ഭിന്നം ഊരുട്ഠികം ഏകതോ ബന്ധിത്വാ തം ഭിക്ഖുനിം മഞ്ചേനാദായ ഭിക്ഖുനൂപസ്സയം നയിംസു. ഭിക്ഖുനിയോ ‘‘അയം അഞ്ഞാ ഭിക്ഖുനിയോ അനുസാസിത്വാ സയം തസ്മിം പദേസേ ചരന്തീ ഊരുട്ഠികം ഭിന്ദാപേത്വാ ആഗതാ’’തി പരിഹാസം അകംസു. തമ്പി തായ കതകാരണം ന ചിരസ്സേവ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടം അഹോസി.

അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ ‘‘ആവുസോ, അസുകാ അനുസാസികാ ഭിക്ഖുനീ അഞ്ഞം അനുസാസിത്വാ സയം തസ്മിം പദേസേ ചരമാനാ ചണ്ഡേന മേണ്ഡകേന ഊരും ഭിന്ദാപേസീ’’തി തസ്സാ അഗുണകഥം കഥേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസാ അഞ്ഞേ അനുസാസതിയേവ, സയം പന ന വത്തതി, നിച്ചകാലം ദുക്ഖമേവ അനുഭോതീ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞേ സകുണയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ സകുണജേട്ഠകോ ഹുത്വാ അനേകസകുണസഹസ്സപരിവാരോ ഹിമവന്തം പാവിസി. തസ്സ തത്ഥ വസനകാലേ ഏകാ ചണ്ഡസകുണികാ മഹാവത്തനിമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ഗോചരം ഗണ്ഹാതി. സാ തത്ഥ സകടേഹി പതിതാനി വീഹിമുഗ്ഗബീജാദീനി ലഭിത്വാ ‘‘യഥാ ഇദാനി ഇമം പദേസം അഞ്ഞേ സകുണാ നാഗച്ഛന്തി, തഥാ കരിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ സകുണസങ്ഘസ്സ ഓവാദം ദേതി ‘‘വത്തനിമഹാമഗ്ഗോ നാമ സപ്പടിഭയോ, ഹത്ഥിഅസ്സാദയോ ചേവ ചണ്ഡഗോണയുത്തയാനാദീനി ച

സഞ്ചരന്തി, സഹസാ ഉപ്പതിതുമ്പി ന സക്കാ ഹോതി, ന തത്ഥ ഗന്തബ്ബ’’ന്തി. സകുണസങ്ഘോ തസ്സാ ‘‘അനുസാസികാ’’തേവ നാമം അകാസി.

സാ ഏകദിവസം വത്തനിമഹാമഗ്ഗേ ചരന്തീ അതിമഹാവേഗേന ആഗച്ഛന്തസ്സ യാനസ്സ സദ്ദം സുത്വാ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേത്വാ ‘‘ദൂരേ താവാ’’തി ചരതിയേവ. അഥ നം യാനം വാതവേഗേന സീഘമേവ സമ്പാപുണി, സാ ഉട്ഠാതും നാസക്ഖി, ചക്കേന ദ്വിധാ ഛിന്ദിത്വാ ഗതാ. സകുണജേട്ഠകോ സകുണേ സമാനേന്തോ തം അദിസ്വാ ‘‘അനുസാസികാ ന ദിസ്സതി, ഉപധാരേഥ ന’’ന്തി ആഹ. സകുണാ ഉപധാരേന്താ തം മഹാമഗ്ഗേ ദ്വിധാ ഛിന്നം ദിസ്വാ സകുണജേട്ഠകസ്സ ആരോചേസും. സകുണജേട്ഠകോ ‘‘സാ അഞ്ഞാ സകുണികാ വാരേത്വാ സയം തത്ഥ ചരമാനാ ദ്വിധാ ഛിന്നാ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൫.
‘‘യായഞ്ഞേ മനുസാസതി, സയം ലോലുപ്പചാരിനീ;
സായം വിപക്ഖികാ സേതി, ഹതാ ചക്കേന സാസികാ’’തി.

തത്ഥ **യായഞ്ഞേ മനുസാസതീ**തി യകാരോ പദസന്ധികരോ, യാ അഞ്ഞേ അനുസാസതീതി അത്ഥോ. **സയം ലോലുപ്പചാരിനീ**തി അത്തനാ ലോലുപ്പചാരിനീ സമാനാ. **സായം വിപക്ഖികാ സേതീ**തി സാ ഏസാ വിഹതപക്ഖാ ഹുത്വാ മഹാമഗ്ഗേ സയതി. **ഹതാ ചക്കേന സാസികാ**തി യാനചക്കേന ഹതാ സാസികാ സകുണികാതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ അനുസാസികാ സകുണികാ അയം അനുസാസികാ ഭിക്ഖുനീ അഹോസി, സകുണജേട്ഠകോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

അനുസാസികജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൧൧൬] ൬. ദുബ്ബചജാതകവണ്ണനാ

അതികരമകരാചരിയാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ദുബ്ബചഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ വത്ഥു നവകനിപാതേ **ഗിജ്ഝജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൯.൧ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന തം ഭിക്ഖും ആമന്തേത്വാ ‘‘ഭിക്ഖു ന ത്വം ഇദാനേവ ദുബ്ബചോ, പുബ്ബേപി ദുബ്ബചോയേവ. ദുബ്ബചഭാവേനേവ പണ്ഡിതാനം ഓവാദം അകരോന്തോ സത്തിപ്പഹാരേന ജീവിതക്ഖയം പത്തോസീ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ലങ്ഘനടകയോനിയം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ വയപ്പത്തോ പഞ്ഞവാ ഉപായകുസലോ അഹോസി. സോ ഏകസ്സ ലങ്ഘനകസ്സ സന്തികേ സത്തിലങ്ഘനസിപ്പം സിക്ഖിത്വാ ആചരിയേന സദ്ധിം സിപ്പം ദസ്സേന്തോ വിചരതി. ആചരിയോ പനസ്സ ചതുന്നംയേവ സത്തീനം ലങ്ഘനസിപ്പം ജാനാതി, ന പഞ്ചന്നം. സോ ഏകദിവസം ഏകസ്മിം ഗാമകേ സിപ്പം ദസ്സേന്തോ സുരാമദമത്തോ ‘‘പഞ്ച സത്തിയോ ലങ്ഘിസ്സാമീ’’തി പടിപാടിയാ ഠപേസി. അഥ നം ബോധിസത്തോ ആഹ ‘‘ആചരിയ, ത്വം പഞ്ചസത്തിലങ്ഘനസിപ്പം ന ജാനാസി, ഏകം സത്തിം ഹര. സചേ ലങ്ഘിസ്സസി, പഞ്ചമായ സത്തിയാ വിദ്ധോ മരിസ്സസീ’’തി. സോ സുട്ഠു മത്തതായ ‘‘ത്വഞ്ഹി മയ്ഹം പമാണം ന ജാനാസീ’’തി തസ്സ വചനം അനാദിയിത്വാ ചതസ്സോ ലങ്ഘിത്വാ പഞ്ചമായ സത്തിയാ ദണ്ഡകേ മധുകപുപ്ഫം വിയ ആവുതോ പരിദേവമാനോ നിപജ്ജി.

അഥ നം ബോധിസത്തോ ''പണ്ഡിതാനം വചനം അകത്വാ ഇമം ബ്യസനം പത്തോസീ''തി ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൬. ''അതികരമകരാചരിയ , മയ്ഹമ്പേതം ന രുച്ചതി;
ചതുത്ഥേ ലങ്ഘയിത്വാന, പഞ്ചമായസി ആവുതോ''തി.

തത്ഥ **അതികരമകരാചരിയാ**തി ആചരിയ അജ്ജ ത്വം അതികരം അകരി, അത്തനോ കരണതോ അതിരേകം കരണം അകരീതി അത്ഥോ. **മയ്ഹമ്പേതം ന രുച്ചതീ**തി മയ്ഹം അന്തേവാസികസ്സപി സമാനസ്സ ഏതം തവ കരണം ന രുച്ചതി, തേന തേ അഹം പഠമമേവ കഥേസിന്തി ദീപേതി. **ചതുത്ഥേ ലങ്ഘയിത്വാനാ**തി ചതുത്ഥേ സത്തിഥലേ അപതിത്വാ അത്താനം ലങ്ഘയിത്വാ. **പഞ്ചമായസി ആവുതോ**തി പണ്ഡിതാനം വചനം അഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഇദാനി പഞ്ചമായ സത്തിയാ ആവുതോസീതി. ഇദം വത്വാ ആചരിയം സത്തിതോ അപനേത്വാ കത്തബ്ബയുത്തകം അകാസി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ആചരിയോ അയം ദുബ്ബചോ അഹോസി, അന്തേവാസികോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ദുബ്ബചജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൧൧൭] ൭. തിത്തിരജാതകവണ്ണനാ

അച്ചുഗ്ഗതാതിബലതാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോകാലികം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ വത്ഥു തേരസകനിപാതേ **തക്കാരിയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൦൪ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന ''ന, ഭിക്ഖവേ, കോകാലികോ ഇദാനേവ അത്തനോ വാചം നിസ്സായ നട്ഠോ, പുബ്ബേപി നട്ഠോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ കാമേ പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ പഞ്ചാഭിഞ്ഞാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേസി. ഹിമവന്തപ്പദേസേ സബ്ബോ ഇസിഗണോ സന്നിപതിത്വാ തം ഓവാദാചരിയം കത്വാ പരിവാരേസി. സോ പഞ്ചന്നം ഇസിസതാനം ഓവാദാചരിയോ ഹുത്വാ ഝാനകീളം കീളന്തോ ഹിമവന്തേ വസതി. തദാ ഏകോ ചേത്ഥ പണ്ഡുരോഗീ താപസോ കുഠാരിം ഗഹേത്വാ കട്ഠം ഫാലേതി. അഥേകോ മുഖരതാപസോ തസ്സ സന്തികേ നിസീദിത്വാ ''ഇധ പഹാരം ദേഹി, ഇധ പഹാരം ദേഹീ''തി തം താപസം രോസേസി. സോ കുജ്ഝിത്വാ ''ന ദാനി മേ ത്വം ദാരുഫാലനസിപ്പം സിക്ഖാപനകാചരിയോ''തി തിണ്ഹം കുഠാരിം ഉക്ഖിപിത്വാ നം ഏകപ്പഹാരേനേവ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി. ബോധിസത്തോ തസ്സ സരീരകിച്ചം കാരേസി. തദാ അസ്സമതോ അവിദൂരേ ഏകസ്മിം വമ്മികപാദേ ഏകോ തിത്തിരോ വസതി. സോ സായം പാതം തസ്മിം വമ്മികമത്ഥകേ ഠത്വാ മഹാവസ്സിതം വസ്സതി. തം സുത്വാ ഏകോ ലുദ്ദകോ ''തിത്തിരേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി ചിന്തേത്വാ സദ്ദസഞ്ഞായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം വധിത്വാ ആദായ ഗതോ.

ബോധിസത്തോ തസ്സ സദ്ദം അസുണന്തോ ''അസുകട്ഠാനേ തിത്തിരോ വസതി, കിം നു ഖോ തസ്സ സദ്ദോ ന സൂയതീ''തി താപസേ പുച്ഛി. തേ തസ്സ

തമത്ഥം ആരോചേസും. സോ ഉഭോപി താനി കാരണാനി സംസന്ദേത്വാ ഇസിഗണമജ്ഝേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൭.“അച്ചുഗ്ഗതാതിബലതാ, അതിവേലം പഭാസിതാ;
വാചാ ഹനതി ദുമ്മേധം, തിത്തിരം വാതിവസ്സിത”ന്തി.

തത്ഥ **അച്ചുഗ്ഗതാ**തി അതിഉഗ്ഗതാ. **അതിബലതാ**തി പുനപ്പുനം ഭാസനേന അതിബലസഭാവാ. **അതിവേലം പഭാസിതാ**തി അതിക്കന്തവേലാ പമാണാതിക്കമേന ഭാസിതാ. **തിത്തിരം വാതിവസ്സിത**ന്തി യഥാ തിത്തിരം അതിവസ്സിതം ഹനതി, തഥാ ഏവരൂപാ വാചാ ദുമ്മേധം ബാലപുഗ്ഗലം ഹനതീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ ഇസിഗണസ്സ ഓവാദം ദത്വാ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, കോകാലികോ ഇദാനേവ അത്തനോ വചനം നിസ്സായ നട്ഠോ, പുബ്ബേപി നട്ഠോയേവാ”തി വത്വാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ മുഖരതാപസോ കോകാലികോ അഹോസി, ഇസിഗണോ ബുദ്ധപരിസാ, ഗണസത്ഥാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

തിത്തിരജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൧൧൮] ൮. വട്ടജാതകവണ്ണനാ

നാചിന്തയന്തോ പുരിസോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉത്തരസേട്ഠിപുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര ഉത്തരസേട്ഠി നാമ അഹോസി മഹാവിഭവോ. തസ്സ ഭരിയായ കുച്ഛിയം ഏകോ പുഞ്ഞവാ സത്തോ ബ്രഹ്മലോകാ ചവിത്വാ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ വയപ്പത്തോ അഭിരൂപോ പാസാദികോ അഹോസി ബ്രഹ്മവണ്ണീ. അഥ ഏകദിവസം സാവത്ഥിയം കത്തികഛണേ നക്ഖത്തേ ഘുട്ഠേ സബ്ബോ ലോകോ നക്ഖത്തനിസ്സിതോ അഹോസി. തസ്സ സഹായകാ അഞ്ഞേ സേട്ഠിപുത്താ സപജാപതികാ അഹേസും. ഉത്തരസേട്ഠിപുത്തസ്സ പന ദീഘരത്തം ബ്രഹ്മലോകേ വസിതത്താ കിലേസേസു ചിത്തം ന അല്ലീയതി. അഥസ്സ സഹായകാ “ഉത്തരസേട്ഠിപുത്തസ്സപി ഏകം ഇത്ഥിം ആനേത്വാ നക്ഖത്തം കീളിസ്സാമാ”തി സമ്മന്തയിത്വാ തം ഉപസങ്കമിത്വാ “സമ്മ, ഇമസ്മിം നഗരേ കത്തികഛണോ ഘുട്ഠോ, തുയ്ഹമ്പി ഏകം ഇത്ഥിം ആനേത്വാ നക്ഖത്തം കീളിസ്സാമാ”തി ആഹംസു. “ന മേ അത്ഥോ ഇത്ഥിയാ”തി ച വുത്തേപി പുനപ്പുനം നിബന്ധിത്വാ സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ ഏകം വണ്ണദാസിം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം കത്വാ തസ്സ ഘരം നേത്വാ “ത്വം സേട്ഠിപുത്തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാ”തി സയനിഘരം പേസേത്വാ നിക്ഖമിംസു. തം സയനിഘരം പവിട്ഠമ്പി സേട്ഠിപുത്തോ നേവ ഓലോകേതി, നാലപതി. സാ ചിന്തേസി “അയം ഏവം രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തം ഉത്തമവിലാസസമ്പന്നം മം നേവ ഓലോകേതി, നാലപതി, ഇദാനി നം അത്തനോ ഇത്ഥികുത്തലീലായ ഓലോകാപേസ്സാമീ”തി ഇത്ഥിലീലം ദസ്സേന്തീ പഹട്ഠാകാരേന അഗ്ഗദന്തേ വിവരിത്വാ ഹസിതം അകാസി. സേട്ഠിപുത്തോ ഓലോകേത്വാ ദന്തട്ഠികേ നിമിത്തം ഗണ്ഹി. അഥസ്സ അട്ഠികസഞ്ഞാ ഉപ്പജ്ജി, സകലമ്പി തം സരീരം

അട്ഠികസങ്ഖലികാ വിയ പഞ്ഞായി. സോ തസ്സാ പരിബ്ബയം ദത്വാ "ഗച്ഛാ"തി ഉയ്യോജേസി.

തം തസ്സ ഘരാ ഓതിണ്ണം ഏകോ ഇസ്സരോ അന്തരവീഥിയം ദിസ്വാ പരിബ്ബയം ദത്വാ അത്തനോ ഘരം നേസി, സത്താഹേ വീതിവത്തേ നക്ഖത്തം ഓസിതം. വണ്ണദാസിയാ മാതാ ധീതു ആഗമനം അദിസ്വാ സേട്ഠിപുത്താനം സന്തികം ഗന്ത്വാ "കഹം സാ"തി പുച്ഛി. തേ ഉത്തരസേട്ഠിപുത്തസ്സ ഘരം ഗന്ത്വാ "കഹം സാ"തി പുച്ഛിംസു. "തങ്ഖണഞ്ഞേവ തസ്സാ പരിബ്ബയം ദത്വാ ഉയ്യോജേസി"ന്തി. അഥസ്സാ മാതാ രോദന്തീ "ധീതരം മേ ന പസ്സാമി, ധീതരം മേ സമാനേഥാ"തി ഉത്തരസേട്ഠിപുത്തം ആദായ രഞ്ഞോ സന്തികം അഗമാസി. രാജാ അട്ടം വിനിച്ഛിനന്തോ "ഇമേ തേ സേട്ഠിപുത്താ വണ്ണദാസിം ആനേത്വാ തുയ്ഹം അദംസൂ"തി പുച്ഛി. "ആമ, ദേവാ"തി. "ഇദാനി സാ കഹ"ന്തി? "ന ജാനാമി, തങ്ഖണഞ്ഞേവ നം ഉയ്യോജേസി"ന്തി. "ഇദാനി തം സമാനേതും സക്കോസീ"തി? "ന സക്കോമി, ദേവാ"തി. രാജാ "സചേ സമാനേതും ന സക്കോതി, രാജാണമസ്സ കരോഥാ"തി ആഹ. അഥ നം പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ "രാജാണം കരിസ്സാമാ"തി ഗഹേത്വാ പക്കമിംസു. "സേട്ഠിപുത്തം കിര വണ്ണദാസിം സമാനേതും അസക്കോന്തം രാജാ രാജാണം കാരേതീ"തി സകലനഗരം ഏകകോലാഹലം അഹോസി. മഹാജനോ ഉരേ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ "കിം നാമേതം, സാമി, അത്തനോ തേ അനനുച്ഛവികം ലദ്ധ"ന്തി പരിദേവതി. സേട്ഠിപി പുത്തസ്സ പച്ഛതോ പച്ഛതോ പരിദേവന്തോ ഗച്ഛതി.

സേട്ഠിപുത്തോ ചിന്തേസി "ഇദം മയ്ഹം ഏവരൂപം ദുക്ഖം അഗാരേ വസനഭാവേന ഉപ്പന്നം. സചേ ഇതോ മുച്ചിസ്സാമി, മഹാഗോതമസമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. സാപി ഖോ വണ്ണദാസീ തം കോലാഹലസദ്ദം സുത്വാ "കിംസദ്ദോ നാമേസോ"തി പുച്ഛിത്വാ തം പവത്തിം സുത്വാ വേഗേന ഓതരിത്വാ "ഉസ്സരഥ, ഉസ്സരഥ, സാമീ, മം രാജപുരിസാനം ദട്ഠും ദേഥാ"തി അത്താനം ദസ്സേസി. രാജപുരിസാ തം ദിസ്വാ മാതരം പടിച്ഛാപേത്വാ സേട്ഠിപുത്തം മുഞ്ചിത്വാ പക്കമിംസു. സോ സഹായകപരിവുതോവ നദിം ഗന്ത്വാ സസീസം ന്ഹായിത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭുത്തപാതരാസോ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ ചീവരസാടകേ ആദായ മഹന്തേന പരിവാരേന സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭിത്വാ അവിസ്സട്ഠകമ്മട്ഠാനോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തേ പതിട്ഠാസി.

അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം സന്നിപതിതാ ഭിക്ഖൂ "ആവുസോ, ഉത്തരസേട്ഠിപുത്തോ അത്തനോ ഭയേ ഉപ്പന്നേ സാസനസ്സ ഗുണം ജാനിത്വാ 'ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ മുച്ചമാനോ പബ്ബജിസ്സാമീ'തി ചിന്തേത്വാ തേന സുചിന്തിതേന മരണമുത്തോ ചേവ, പബ്ബജിതോ ച അഗ്ഗഫലേ പതിട്ഠിതോ"തി തസ്സ ഗുണകഥം കഥേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഉത്തരസേട്ഠിപുത്തോവ അത്തനോ ഭയേ ഉപ്പന്നേ 'ഇമിനാ ഉപായേന ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ മുച്ചിസ്സാമീ'തി ചിന്തേത്വാ മരണഭയാ മുത്തോ, അതീതേ പണ്ഡിതാപി അത്തനോ ഭയേ ഉപ്പന്നേ 'ഇമിനാ ഉപായേന ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ മുച്ചിസ്സാമാ'തി ചിന്തേത്വാ മരണഭയതോ മുച്ചിംസുയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ചുതിപടിസന്ധിവസേന പരിവത്തന്തോ വട്ടകയോനിയം നിബ്ബത്തി. തദാ ഏകോ വട്ടകലുദ്ദകോ അരഞ്ഞാ ബഹൂ വട്ടകേ ആഹരിത്വാ ഗേഹേ ഠപേത്വാ ഗോചരം ദത്വാ മൂലം ഗഹേത്വാ ആഗതാഗതാനം ഹത്ഥേ വട്ടകേ വിക്കിണന്തോ ജീവികം കപ്പേതി. സോ ഏകദിവസം ബഹൂഹി വട്ടകേഹി സദ്ധിം ബോധിസത്തമ്പി ഗഹേത്വാ ആനേസി. ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി “സചാഹം ഇമിനാ ദിന്നം ഗോചരഞ്ച പാനീയഞ്ച പരിഭുഞ്ജിസ്സാമി, അയം മം ഗഹേത്വാ ആഗതാനം മനുസ്സാനം ദസ്സതി. സചേ പന ന പരിഭുഞ്ജിസ്സാമി, അഹം മിലായിസ്സാമി, അഥ മം മിലായന്തം ദിസ്വാ മനുസ്സാ ന ഗണ്ഹിസ്സന്തി. ഏവം മേ സോത്ഥി ഭവിസ്സതി, ഇമം ഉപായം കരിസ്സാമീ”തി. സോ തഥാ കരോന്തോ മിലായിത്വാ അട്ഠിചമ്മമത്തോ അഹോസി. മനുസ്സാ തം ദിസ്വാ ന ഗണ്ഹിംസു. ലുദ്ദകോ ബോധിസത്തം ഠപേത്വാ സേസേസു വട്ടകേസു പരിക്ഖീണേസു പച്ഛിം നീഹരിത്വാ ദ്വാരേ ഠപേത്വാ ബോധിസത്തം ഹത്ഥതലേ കത്വാ “കിം നു ഖോ അയം വട്ടകോ”തി ചിന്തേത്വാ ഓലോകേതും ആരദ്ധോ. അഥസ്സ പമത്തഭാവം ഞത്വാ ബോധിസത്തോ പക്ഖേ പസാരേത്വാ ഉപ്പതിത്വാ അരഞ്ഞമേവ ഗതോ. അഞ്ഞേ വട്ടകാ തം ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ ന പഞ്ഞായസി, കഹം ഗതോസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “ലുദ്ദകേന ഗഹിതോമ്ഹീ”തി വുത്തേ “കിന്തി കത്വാ മുത്തോസീ”തി പുച്ഛിംസു. ബോധിസത്തോ “അഹം തേന ദിന്നം ഗോചരം അഗ്ഗഹേത്വാ പാനീയം അപിവിത്വാ ഉപായചിന്തായ മുത്തോ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൮. “അചിന്തയന്തോ പുരിസോ, വിസേസമധിഗച്ഛതി;
ചിന്തിതസ്സ ഫലം പസ്സ, മുത്തോസ്മി വധബന്ധനാ”തി.

തത്ഥായം പിണ്ഡത്ഥോ - **പുരിസോ** ദുക്ഖം പത്വാ “ഇമിനാ നാമ ഉപായേന ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ മുച്ചിസ്സാമീ”തി **അചിന്തയന്തോ** അത്തനോ ദുക്ഖാ മോക്ഖസങ്ഖാതം വിസേസം **നാധിഗച്ഛതി**. ഇദാനി പന മയാ **ചിന്തിതകമ്മസ്സ ഫലം പസ്സ**. തേനേവ ഉപായേന **മുത്തോസ്മി വധബന്ധനാ,** മരണതോ ച ബന്ധനതോ ച മുത്തോസ്മി അഹന്തി. ഏവം ബോധിസത്തോ അത്തനാ കതകാരണം ആചിക്ഖി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ മരണമുത്തോ വട്ടകോ അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

വട്ടജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൧൧൯] ൯. അകാലരാവിജാതകവണ്ണനാ

അമാതാപിതരസംവദ്ധോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അകാലരാവിം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ വത്തം വാ സിക്ഖം വാ ന ഉഗ്ഗണ്ഹി. സോ “ഇമസ്മിം കാലേ മയാ വത്തം കാതബ്ബം, ഇമസ്മിം കാലേ ഉപട്ഠാതബ്ബം, ഇമസ്മിം കാലേ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം, ഇമസ്മിം കാലേ സജ്ഝായിതബ്ബ”ന്തി ന ജാനാതി, പഠമയാമേപി മജ്ഝിമയാമേപി പച്ഛിമയാമേപി പബുദ്ധപബുദ്ധക്ഖണേയേവ മഹാസദ്ദം കരോതി, ഭിക്ഖൂ നിദ്ദം ന ലഭന്തി. ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ “ആവുസോ, അസുകോ നാമ ഭിക്ഖു ഏവരൂപേ രതനസാസനേ പബ്ബജിത്വാ വത്തം വാ സിക്ഖം വാ കാലം വാ അകാലം വാ ന ജാനാതീ”തി തസ്സ അഗുണകഥം കഥേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ , ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി

വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസ അകാലരാവീ, പുബ്ബേപി അകാലരാവീയേവ, കാലാകാലം അജാനനഭാവേന ച ഗീവായ വട്ടിതായ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ സബ്ബസിപ്പേസു പാരം ഗന്ത്വാ ബാരാണസിയം ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ ഹുത്വാ പഞ്ചസതേ മാണവേ സിപ്പം വാചേതി. തേസം മാണവാനം ഏകോ കാലരാവീ കുക്കുടോ അത്ഥി, തേ തസ്സ വസ്സിതസദ്ദേന ഉട്ഠായ സിപ്പം സിക്ഖന്തി. സോ കാലമകാസി. തേ അഞ്ഞം കുക്കുടം പരിയേസന്താ ചരന്തി. അഥേകോ മാണവകോ സുസാനവനേ ദാരൂനി ഉദ്ധരന്തോ ഏകം കുക്കുടം ദിസ്വാ ആനേത്വാ പഞ്ജരേ ഠപേത്വാ പടിജഗ്ഗതി. സോ സുസാനേ വഡ്ഢിതത്താ “അസുകവേലായ നാമ വസ്സിതബ്ബ”ന്തി അജാനന്തോ കദാചി അതിരത്തിം വസ്സതി, കദാചി അരുണുഗ്ഗമനേ. മാണവാ തസ്സ അതിരത്തിം വസ്സിതകാലേ സിപ്പം സിക്ഖന്താ യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ സിക്ഖിതും ന സക്കോന്തി, നിദ്ദായമാനാ ഗഹിതട്ഠാനമ്പി ന പസ്സന്തി. അതിപഭാതേ വസ്സിതകാലേ സജ്ഝായസ്സ ഓകാസമേവ ന ലഭന്തി. മാണവാ “അയം അതിരത്തിം വാ വസ്സതി അതിപഭാതേ വാ, ഇമം നിസ്സായ അമ്ഹാകം സിപ്പം ന നിട്ഠായിസ്സതീ”തി തം ഗഹേത്വാ ഗീവം വട്ടേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ “അകാലരാവീ കുക്കുടോ അമ്ഹേഹി ഘാതിതോ”തി ആചരിയസ്സ കഥേസും. ആചരിയോ “ഓവാദം അഗ്ഗഹേത്വാ സംവഡ്ഢിതഭാവേന മരണം പത്തോ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൯. “അമാതാപിതര-സംവദ്ധോ, അനാചേരകുലേ വസം;
നായം കാലം അകാലം വാ, അഭിജാനാതി കുക്കുടോ”തി.

തത്ഥ **അമാതാപിതരസംവദ്ധോതി** മാതാപിതരോ നിസ്സായ തേസം ഓവാദം അഗ്ഗഹേത്വാ സംവഡ്ഢോ. **അനാചേരകുലേ വസന്തി** ആചരിയകുലേപി അവസമാനോ, ആചാരസിക്ഖാപകം കഞ്ചി നിസ്സായ അവസിതത്താതി അത്ഥോ. **നായം കാലം അകാലം വാതി** “ഇമസ്മിം കാലേ വസ്സിതബ്ബം, ഇമസ്മിം ന വസ്സിതബ്ബ”ന്തി ഏവം വസ്സിതബ്ബയുത്തകം കാലം വാ അകാലം വാ ഏസ കുക്കുടോ ന ജാനാതി, അജാനനഭാവേനേവ ജീവിതക്ഖയം പത്തോതി. ഇദം കാരണം ദസ്സേത്വാ ബോധിസത്തോ യാവതായുകം ഠത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ അകാലരാവീ കുക്കുടോ അയം ഭിക്ഖു അഹോസി, അന്തേവാസികാ ബുദ്ധപരിസാ, ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

അകാലരാവിജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൧൨൦] ൧൦. ബന്ധനമോക്ഖജാതകവണ്ണനാ

അബദ്ധാ തത്ഥ ബജ്ഝന്തീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചിഞ്ചമാണവികം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സാ വത്ഥു ദ്വാദസകനിപാതേ **മഹാപദുമജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൨.൧൦൬ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ചിഞ്ചമാണവികാ ഇദാനേവ മം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖതി, പുബ്ബേപി അബ്ഭാചിക്ഖിയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ പുരോഹിതസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ പിതു അച്ചയേന തസ്സേവ പുരോഹിതോ അഹോസി. തേന അഗ്ഗമഹേസിയാ വരോ ദിന്നോ ഹോതി "ഭദ്ദേ, യം ഇച്ഛസി, തം വദേയ്യാസീ"തി. സാ ഏവമാഹ "ന മയ്ഹം അഞ്ഞോ വരോ നാമ ദുല്ലഭോ, ഇതോ പന തേ പട്ഠായ അഞ്ഞാ ഇത്ഥീ കിലേസവസേന ന ഓലോകേതബ്ബാ"തി. സോ പടിക്ഖിപിത്വാ പുനപ്പുനം നിപ്പീളിയമാനോ തസ്സാ വചനം അതിക്കമിതും അസക്കോന്തോ സമ്പടിച്ഛിത്വാ തതോ പട്ഠായ സോളസസു നാടകിത്ഥിസഹസ്സേസു കിലേസവസേന ഏകിത്ഥിമ്പി ന ഓലോകേസി.

അഥസ്സ പച്ചന്തോ കുപ്പി, പച്ചന്തേ ഠിതാ യോധാ ചോരേഹി സദ്ധിം ദ്വേ തയോ സങ്ഗാമേ കത്വാ "ഇതോ ഉത്തരി മയം ന സക്കോമാ"തി രഞ്ഞോ പണ്ണം പേസേസും. രാജാ തത്ഥ ഗന്തുകാമോ ബലകായം സംഹരിത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ "ഭദ്ദേ, അഹം പച്ചന്തം ഗച്ഛാമി, തത്ഥ നാനപ്പകാരാനി യുദ്ധാനി ഹോന്തി, ജയപരാജയോപി അനിബദ്ധോ, താദിസേസു ഠാനേസു മാതുഗാമോ ദുപ്പരിഹാരോ, ത്വം ഇധേവ നിവത്താഹീ"തി ആഹ. സാ "ന സക്കാ, ദേവ, മയാ നിവത്തിതു"ന്തി പുനപ്പുനം രഞ്ഞാ പടിക്ഖിത്താ ആഹ "തേന ഹി ഏകേകം യോജനം ഗന്ത്വാ മയ്ഹം സുഖദുക്ഖജാനനത്ഥം ഏകേകം മനുസ്സം പേസേയ്യാഥാ"തി. രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ബോധിസത്തം നഗരേ ഠപേത്വാ മഹന്തേന ബലകായേന നിക്ഖമിത്വാ ഗച്ഛന്തോ യോജനേ യോജനേ ഏകേകം പുരിസം "അമ്ഹാകം ആരോഗ്യം ആരോചേത്വാ ദേവിയാ സുഖദുക്ഖം ജാനിത്വാ ആഗച്ഛാ"തി പേസേസി. സാ ആഗതാഗതം പുരിസം "രാജാ കിമത്ഥം തം പേസേതീ"തി പുച്ഛിത്വാ "തുമ്ഹാകം സുഖദുക്ഖജാനനത്ഥായാ"തി വുത്തേ "തേന ഹി ഏഹീ"തി തേന സദ്ധിം അസദ്ധമ്മം പടിസേവതി. രാജാ ദ്വത്തിംസയോജനമഗ്ഗം ഗച്ഛന്തോ ദ്വത്തിംസ ജനേ പേസേസി, സാ സബ്ബേഹിപി തേഹി സദ്ധിം തഥേവ അകാസി.

രാജാ പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ ജനപദം സമസ്സാസേത്വാ പുന ആഗച്ഛന്തോപി തഥേവ ദ്വത്തിംസ ജനേ പേസേസി, സാ തേഹിപി സദ്ധിം തഥേവ വിപ്പടിപജ്ജിയേവ. രാജാ ആഗന്ത്വാ ജയക്ഖന്ധാവാരട്ഠാനേ ഠത്വാ "നഗരം പടിജഗ്ഗാപേതൂ"തി ബോധിസത്തസ്സ പണ്ണം പേസേസി. ബോധിസത്തോ സകലനഗരം പടിജഗ്ഗാപേത്വാ രാജനിവേസനം പടിജഗ്ഗാപേന്തോ ദേവിയാ വസനട്ഠാനം അഗമാസി. സാ ബോധിസത്തസ്സ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തം കായം ദിസ്വാ സണ്ഠാതും അസക്കോന്തീ "ഏഹി , ബ്രാഹ്മണ, സയനം അഭിരുഹാ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ "മാ ഏവം അവച, രാജാപി ഗരു, അകുസലമ്പി ഭായാമി, ന സക്കാ മയാ ഏവം കാതു"ന്തി ആഹ. "ചതുസട്ഠിയാ പാദമൂലികാനം നേവ രാജാ ഗരു, ന അകുസലം ഭായന്തി. തവേവ രാജാ ഗരു, ത്വംയേവ ച അകുസലം ഭായസീ"തി. "ആമ, ദേവി, സചേ തേസമ്പി ഏവം ഭവേയ്യ, ന ഏവരൂപം കരേയ്യും". "അഹം പന ജാനമാനോ ഏവരൂപം സാഹസിയകമ്മം ന കരിസ്സാമീ"തി. "കിം ബഹും വിപ്പലപസി, സചേ മേ വചനം ന കരോസി, സീസം തേ ഛിന്ദാപേസ്സാമീ"തി. "തിട്ഠതു താവ ഏകസ്മിം അത്തഭാവേ സീസം, അത്തഭാവസഹസ്സേപി സീസേ ഛിജ്ജന്തേ ന സക്കാ മയാ ഏവരൂപം കാതു"ന്തി. സാ "ഹോതു, ജാനിസ്സാമീ"തി ബോധിസത്തം തജ്ജേത്വാ അത്തനോ ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ സരീരേ നഖവലഞ്ജം ദസ്സേത്വാ തേലേന ഗത്താനി അബ്ഭഞ്ജിത്വാ കിലിട്ഠവത്ഥം നിവാസേത്വാ

ഗിലാനാലയം കത്വാ ദാസിയോ ആണാപേസി 'രഞ്ഞോ കഹം ദേവീ'തി വുത്തേ 'ഗിലാനാ'തി കഥേയ്യാഥാ''തി.

ബോധിസത്തോപി രഞ്ഞോ പടിപഥം അഗമാസി. രാജാ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ പാസാദം ആരുയ്ഹ ദേവിം അപസ്സന്തോ ''കഹം, ദേവീ''തി പുച്ഛി. ''ഗിലാനാ, ദേവാ''തി. സോപി സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ തസ്സാ പിട്ഠിം പരിമജ്ജന്തോ ''കിം തേ, ഭദ്ദേ, അഫാസുക''ന്തി പുച്ഛി. സാ തുണ്ഹീ അഹോസി. തതിയവാരേ രാജാനം ഓലോകേത്വാ ''ത്വമ്പി, മഹാരാജ, ജീവസി നാമ, മാദിസാപി ഇത്ഥിയോ സസ്സാമികായേവ നാമാ''തി ആഹ. ''കിം ഏതം, ഭദ്ദേ''തി? തുമ്ഹേഹി നഗരം രക്ഖനത്ഥായ ഠപിതോ പുരോഹിതോ ''തുമ്ഹാകം നിവേസനം പടിജഗ്ഗാമീ''തി ഇധാഗന്ത്വാ അത്തനോ വചനം അകരോന്തിം മം പഹരിത്വാ അത്തനോ മനം പൂരേത്വാ ഗതോതി. രാജാ അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിത്തലോണസക്ഖരാ വിയ കോധേന തടതടായന്തോ സിരിഗബ്ഭാ നിക്ഖമിത്വാ ദോവാരികപാദമൂലികാദയോ പക്കോസാപേത്വാ ''ഗച്ഛഥ, ഭണേ, പുരോഹിതം പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ വജ്ഝഭാവപ്പത്തം കത്വാ നഗരാ നീഹരിത്വാ ആഘാതനം നേത്വാ സീസമസ്സ ഛിന്ദഥാ''തി ആഹ. തേ വേഗേന ഗന്ത്വാ തം പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ വജ്ഝഭേരിം ചരാപേസും.

ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി - ''അദ്ധാ തായ ദുട്ഠദേവിയാ രാജാ പുരേതരമേവ പരിഭിന്നോ, അജ്ജ ദാനാഹം അത്തനോ ബലേനേവ അത്താനം മോചേസ്സാമീ''തി. സോ തേ പുരിസേ ആഹ ''ഭോ, തുമ്ഹേ മം മാരേന്താ രഞ്ഞോ ദസ്സേത്വാവ മാരേഥാ''തി. ''കിംകാരണാ''തി? ''അഹം രാജകമ്മികോ, ബഹു മേ കമ്മം കതം, ബഹൂനി മഹാനിധിട്ഠാനാനി ജാനാമി, രാജകുടുമ്ബം മയാ വിചാരിതം. സചേ മം രഞ്ഞോ ന ദസ്സേസ്സഥ, ബഹുധനം നസ്സിസ്സതി, മയാ രഞ്ഞോ സാപതേയ്യേ ആചിക്ഖിതേ പച്ഛാ കാതബ്ബം കരോഥാ''തി. തേ തം രഞ്ഞോ ദസ്സയിംസു. രാജാ തം ദിസ്വാവ ''കസ്മാ ഭോ, ബ്രാഹ്മണ, മയി ലജ്ജം ന അകാസി, കസ്മാ തേ ഏവരൂപം പാപകമ്മം കത''ന്തി ആഹ. ''മഹാരാജ, അഹം സോത്ഥിയകുലേ ജാതോ, മയാ കുന്ഥകിപില്ലികമത്തോപി പാണാതിപാതോ ന കതപുബ്ബോ, തിണസലാകമത്തമ്പി അദിന്നം നാദിന്നപുബ്ബം, ലോഭവസേന പരേസം ഇത്ഥീ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാപി ന ഓലോകിതപുബ്ബാ, ഹസ്സവസേനാപി മുസാ ന ഭാസിതപുബ്ബാ, കുസഗ്ഗേനാപി മജ്ജം ന പീതപുബ്ബം, അഹം തുമ്ഹേസു നിരപരാധോ. സാ പന ബാലാ ലോഭവസേന മം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ മയാ പടിക്ഖിത്താ മം തജ്ജേത്വാ അത്തനാ കതം പാപം ഉത്താനം കത്വാ മമ ആചിക്ഖിത്വാ അന്തോഗബ്ഭം പവിട്ഠാ. അഹം നിരപരാധോ, പണ്ണം ഗഹേത്വാ പന ആഗതാ ചതുസട്ഠി ജനാ സാപരാധാ, തേ പക്കോസാപേത്വാ ''തായ വോ വചനം കതം, ന കത''ന്തി പുച്ഛ, ദേവാതി. രാജാ തേ ചതുസട്ഠി ജനേ ബന്ധാപേത്വാ ദേവിം പക്കോസാപേത്വാ ''തയാ ഏതേഹി സദ്ധിം പാപം കതം, ന കത''ന്തി പുച്ഛി. ''കതം, ദേവാ''തി വുത്തേ തേ പച്ഛാബാഹം ബന്ധാപേത്വാ ''ഇമേസം ചതുസട്ഠിജനാനം സീസാനി ഛിന്ദഥാ''തി ആണാപേസി.

അഥ നം ബോധിസത്തോ ആഹ - ''നത്ഥി, മഹാരാജ, ഏതേസം ദോസോ, ദേവീ അത്തനോ രുചിം കാരാപേസി. നിരപരാധാ ഏതേ, തസ്മാ നേസം ഖമഥ. തസ്സാപി ദോസോ നത്ഥി, ഇത്ഥിയോ നാമ മേഥുനധമ്മേന അതിത്താ. ജാതിസഭാവോ ഹി ഏസ. ഏതാസം ഖമിതബ്ബയുത്തമേവ ഹോതി. തസ്മാ ഏതിസ്സാപി ഖമഥാ''തി നാനപ്പകാരേന രാജാനം സഞ്ഞാപേത്വാ തേ

ചതുസട്ഠിപി ജനേ തഞ്ച ബാലം മോചാപേത്വാ സബ്ബേസം യഥാസകാനി ഠാനാനി ദാപേസി. ഏവം തേ സബ്ബേ മോചേത്വാ സകട്ഠാനേ പതിട്ഠാപേത്വാ ബോധിസത്തോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ “മഹാരാജ, അന്ധബാലാനം നാമ അവത്ഥുകേന വചനേന അബന്ധിതബ്ബയുത്തകാപി പണ്ഡിതാ പച്ഛാബാഹം ബദ്ധാ, പണ്ഡിതാനം കാരണയുത്തേന വചനേന പച്ഛാബാഹം ബദ്ധാപി മുത്താ. ഏവം ബാലാ നാമ അബന്ധിതബ്ബയുത്തകേപി ബന്ധാപേന്തി, പണ്ഡിതാ ബദ്ധേപി മോചേന്തീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൦. “അബദ്ധാ തത്ഥ ബജ്ഝന്തി, യത്ഥ ബാലാ പഭാസരേ;
ബദ്ധാപി തത്ഥ മുച്ചന്തി, യത്ഥ ധീരാ പഭാസരേ”തി.

തത്ഥ **അബദ്ധാ**തി അബന്ധിതബ്ബയുത്താ. **പഭാസരേ**തി പഭാസന്തി വദന്തി കഥേന്തി.

ഏവം മഹാസത്തോ ഇമായ ഗാഥായ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ “മയാ ഇമം ദുക്ഖം അഗാരേ വസനഭാവേന ലദ്ധം, ഇദാനി മേ അഗാരേന കിച്ചം നത്ഥി, പബ്ബജ്ജം മേ അനുജാന, ദേവാ”തി പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ അസ്സുമുഖം ഞാതിജനം മഹന്തഞ്ച വിഭവം പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തേ വസന്തോ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ദുട്ഠദേവീ ചിഞ്ചമാണവികാ അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, പുരോഹിതോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ബന്ധനമോക്ഖജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ഹംചിവഗ്ഗോ ദ്വാദസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ഗദ്രഭപഞ്ഹാ അമരാ, സിങ്ഗാലം മിതചിന്തി ച;
അനുസാസികദുബ്ബചം, തിത്തിരം വട്ടകം പുന;
അകാലരാവി ബന്ധനന്തി.

൧൩. കുസനാളിവഗ്ഗോ

[൧൨൧] ൧. കുസനാളിജാതകവണ്ണനാ

കരേ സരിക്ഖോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ മിത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഹി മിത്തസുഹജ്ജഞാതിബന്ധവാ ഏകതോ ഹുത്വാ “മഹാസേട്ഠി അയം തയാ ജാതിഗോത്തധനധഞ്ഞാദീഹി നേവ സദിസോ, ന ഉത്തരിതരോ, കസ്മാ ഏതേന സദ്ധിം സന്ഥവം കരോസി, മാ കരോഹീ”തി പുനപ്പുനം നിവാരേസും. അനാഥപിണ്ഡികോ പന “മിത്തസന്ഥവോ നാമ ഹീനേഹിപി സമേഹിപി അതിരേകേഹിപി കത്തബ്ബോയേവാ”തി തേസം വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ ഭോഗഗാമം ഗച്ഛന്തോ തം കുടുമ്ബരക്ഖകം കത്വാ അഗമാസീതി സബ്ബം കാളകണ്ണിവത്ഥുസ്മിം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. ഇധ പന

അനാഥപിണ്ഡികേന അത്തനോ ഘരേ പവത്തിയാ ആരോചിതായ സത്ഥാ "ഗഹപതി, മിത്തോ നാമ ഖുദ്ദകോ നത്ഥി, മിത്തധമ്മം രക്ഖിതും സമത്ഥഭാവോവേത്ഥ പമാണം, മിത്തോ നാമ അത്തനാ സമോപി ഹീനോപി സേട്ഠോപി ഗഹേതബ്ബോ. സബ്ബേപി ഹേതേ അത്തനോ പത്തഭാരം നിത്ഥരന്തിയേവ, ഇദാനി താവ ത്വം അത്തനോ നീചമിത്തം നിസ്സായ കുടുമ്ബസ്സ സാമികോ ജാതോ, പോരാണാ പന നീചമിത്തം നിസ്സായ വിമാനസാമികാ ജാതാ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ രഞ്ഞോ ഉയ്യാനേ കുസനാളിഗച്ഛേ ദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്മിംയേവ ച ഉയ്യാനേ മങ്ഗലസിലം നിസ്സായ ഉജുഗതക്ഖന്ധോ പരിമണ്ഡലസാഖാവിടപസമ്പന്നോ രഞ്ഞോ സന്തികാ ലദ്ധസമ്മാനോ രുചമങ്ഗലരുക്ഖോ അത്ഥി, "മുഖകോ"തിപി വുച്ചതി. തസ്മിം ഏകോ മഹേസക്ഖോ ദേവരാജാ നിബ്ബത്തി. ബോധിസത്തസ്സ തേന സദ്ധിം മിത്തസന്ഥവോ അഹോസി. തദാ രാജാ ഏകസ്മിം ഏകത്ഥമ്ഭകേ പാസാദേ വസതി, തസ്സ സോ ഥമ്ഭോ ചലി. അഥസ്സ ചലിതഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ വഡ്ഢകീ പക്കോസാപേത്വാ "താതാ, മമ ഏകത്ഥമ്ഭകസ്സ മങ്ഗലപാസാദസ്സ ഥമ്ഭോ ചലിതോ, ഏകം സാരത്ഥമ്ഭം ആഹരിത്വാ തം നിച്ചലം കരോഥാ"തി ആഹ. തേ "സാധു, ദേവാ"തി രഞ്ഞോ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ തദനുച്ഛവികം രുക്ഖം പരിയേസമാനാ അഞ്ഞത്ഥ അദിസ്വാ ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ തം മുഖകരുക്ഖം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ "കിം, താതാ, ദിട്ഠോ വോ തദനുച്ഛവികോ രുക്ഖോ"തി വുത്തേ "ദിട്ഠോ, ദേവ, അപിച തം ഛിന്ദിതും ന വിസഹാമാ"തി ആഹംസു. "കിംകാരണാ"തി? മയഞ്ഹി അഞ്ഞത്ഥ രുക്ഖം അപസ്സന്താ ഉയ്യാനം പവിസിമ്ഹ, തത്രപി ഠപേത്വാ മങ്ഗലരുക്ഖം അഞ്ഞം ന പസ്സാമ. ഇതി നം മങ്ഗലരുക്ഖതായ ഛിന്ദിതും ന വിസഹാമാതി. ഗച്ഛഥ, തം ഛിന്ദിത്വാ പാസാദം ഥിരം കരോഥ, മയം അഞ്ഞം മങ്ഗലരുക്ഖം കരിസ്സാമാതി. തേ "സാധൂ"തി ബലികമ്മം ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ "സ്വേ ഛിന്ദിസ്സാമാ"തി രുക്ഖസ്സ ബലികമ്മം കത്വാ നിക്ഖമിംസു.

രുക്ഖദേവതാ തം കാരണം ഞത്വാ "സ്വേ മയ്ഹം വിമാനം നാസേസ്സന്തി, ദാരകേ ഗഹേത്വാ കുഹിം ഗമിസ്സാമീ"തി ഗന്തബ്ബട്ഠാനം അപസ്സന്തീ പുത്തകേ ഗീവായ ഗഹേത്വാ പരോദി. തസ്സാ സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്താ രുക്ഖദേവതാ ആഗന്ത്വാ "കിം ഏത"ന്തി പുച്ഛിത്വാ തം കാരണം സുത്വാ സയമ്പി വഡ്ഢകീനം പടിക്കമനൂപായം അപസ്സന്തിയോ തം പരിസ്സജിത്വാ രോദിതും ആരഭിംസു. തസ്മിം സമയേ ബോധിസത്തോ "രുക്ഖദേവതം പസ്സിസ്സാമീ"തി തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം കാരണം സുത്വാ "ഹോതു, മാ ചിന്തയിത്ഥ, അഹം രുക്ഖം ഛിന്ദിതും ന ദസ്സാമി, സ്വേ വഡ്ഢകീനം ആഗതകാലേ മമ കാരണം പസ്സഥാ"തി താ ദേവതാ സമസ്സാസേത്വാ പുനദിവസേ വഡ്ഢകീനം ആഗതവേലായ കകണ്ടകവേസം ഗഹേത്വാ വഡ്ഢകീനം പുരതോ ഗന്ത്വാ മങ്ഗലരുക്ഖസ്സ മൂലന്തരം പവിസിത്വാ തം രുക്ഖം സുസിരം വിയ കത്വാ രുക്ഖമജ്ഝേന അഭിരുഹിത്വാ ഖന്ധമത്ഥകേന നിക്ഖമിത്വാ സീസം കമ്പയമാനോ നിപജ്ജി. മഹാവഡ്ഢകീ തം കകണ്ടകം ദിസ്വാ രുക്ഖം ഹത്ഥേന പഹരിത്വാ "സുസിരരുക്ഖോ ഏസോ നിസ്സാരോ, ഹിയ്യോ അനുപധാരേത്വാവ ബലികമ്മം

കരിമ്ഹാ’’തി ഏകഘനം മഹാരുക്ഖം ഗരഹിത്വാ പക്കാമി. രുക്ഖദേവതാ ബോധിസത്തം നിസ്സായ വിമാനസ്സ സാമിനീ ജാതാ.

തസ്സാ പടിസന്ഥാരത്ഥായ സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്താ ബഹൂ ദേവതാ സന്നിപതിംസു. രുക്ഖദേവതാ ‘‘വിമാനം മേ ലദ്ധ’’ന്തി തുട്ഠചിത്താ താസം ദേവതാനം മജ്ഝേ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണം കഥയമാനാ ‘‘ഭോ, ദേവതാ, മയം മഹേസക്ഖാ ഹുത്വാപി ദന്ധപഞ്ഞതായ ഇമം ഉപായം ന ജാനിമ്ഹ, കുസനാളിദേവതാ പന അത്തനോ ഞാണസമ്പത്തിയാ അമ്ഹേ വിമാനസാമികേ അകാസി, മിത്തോ നാമ സദിസോപി അധികോപി ഹീനോപി കത്തബ്ബോവ. സബ്ബേപി ഹി അത്തനോ ഥാമേന സഹായകാനം ഉപ്പന്നം ദുക്ഖം നിത്ഥരിത്വാ സുഖേ പതിട്ഠാപേന്തിയേവാ’’തി മിത്തധമ്മം വണ്ണേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൧. ‘‘കരേ സരിക്ഖോ അഥ വാപി സേട്ഠോ, നിഹീനകോ വാപി കരേയ്യ ഏകോ;
കരേയ്യുമേതേ ബ്യസനേ ഉത്തമത്ഥം, യഥാ അഹം കുസനാളി രുചായ’’ന്തി.

തത്ഥ **കരേ സരിക്ഖോ**തി ജാതിആദീഹി സദിസോപി മിത്തധമ്മം കരേയ്യ. **അഥ വാപി സേട്ഠോ**തി ജാതിആദീഹി അധികോപി കരേയ്യ. **നിഹീനകോ വാപി കരേയ്യ ഏകോ**തി ഏകോ ജാതിആദീഹി ഹീനോപി മിത്തധമ്മം കരേയ്യ. തസ്മാ സബ്ബേപി ഏതേ മിത്താ കാതബ്ബായേവാതി ദീപേതി. കിംകാരണാ? **കരേയ്യുമേതേ ബ്യസനേ ഉത്തമത്ഥ**ന്തി സബ്ബേപേതേ സഹായസ്സ ബ്യസനേ ഉപ്പന്നേ അത്തനോ അത്തനോ പത്തഭാരം വഹമാനാ ഉത്തമത്ഥം കരേയ്യും, കായികചേതസികദുക്ഖതോ തം സഹായകം മോചേയ്യുമേവാതി അത്ഥോ. തസ്മാ ഹീനോപി മിത്തോ കാതബ്ബോയേവ, പഗേവ ഇതരേ. തത്രിദം ഓപമ്മം - **യഥാ അഹം കുസനാളി രുചായ**ന്തി, യഥാ അഹം രുചായം നിബ്ബത്തദേവതാ അയഞ്ച കുസനാളിദേവതാ, അപ്പേസക്ഖാപി മിത്തസന്ഥവം കരിമ്ഹ, തത്രപാഹം മഹേസക്ഖാപി സമാനാ അത്തനോ ഉപ്പന്നദുക്ഖം ബാലതായ അനുപായകുസലതായ ഹരിതും നാസക്ഖിം, ഇമം പന അപ്പേസക്ഖമ്പി സമാനം പണ്ഡിതദേവതം നിസ്സായ ദുക്ഖതോ മുത്തോമ്ഹി. തസ്മാ അഞ്ഞേഹിപി ദുക്ഖാ മുച്ചിതുകാമേഹി സമവിസിട്ഠഭാവം അനോലോകേത്വാ ഹീനോപി പണ്ഡിതോ മിത്തോ കാതബ്ബോതി.

രുചാദേവതാ ഇമായ ഗാഥായ ദേവസങ്ഘസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ സദ്ധിം കുസനാളിദേവതായ യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ രുചാദേവതാ ആനന്ദോ അഹോസി, കുസനാളിദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കുസനാളിജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൧൨൨] ൨. ദുമ്മേധജാതകവണ്ണനാ

യസം ലദ്ധാന ദുമ്മേധോതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ധമ്മസഭായഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ ‘‘ആവുസോ ദേവദത്തോ, തഥാഗതസ്സ പുണ്ണചന്ദസസ്സിരികമുഖം അസീതാനുബ്യഞ്ജനദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണപടിമണ്ഡിതം

ബ്യാമപ്പഭാപരിക്ഖിത്തം ആവേളാവേളാഭൂതാ യമകയമകഭൂതാ ഘനബുദ്ധരസ്മിയോ വിസ്സജ്ജേന്തം പരമസോഭഗ്ഗപ്പത്തം അത്തഭാവഞ്ച ഓാലോകേത്വാ ചിത്തം പസാദേതും ന സക്കോതി, ഉസൂയമേവ കരോതി. 'ബുദ്ധാ നാമ ഏവരൂപേന സീലേന സമാധിനാ പഞ്ഞായ വിമുത്തിയാ വിമുത്തിഞാണദസ്സനേന സമന്നാഗതാ'തി വുച്ചമാനേ വണ്ണം സഹിതും ന സക്കോതി, ഉസൂയമേവ കരോതീ''തി ദേവദത്തസ്സ അഗുണകഥം കഥയിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ , ഇദാനേവ ദേവദത്തോ മമ വണ്ണേ ഭഞ്ഞമാനേ ഉസൂയം കരോതി, പുബ്ബേപി അകാസിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ മഗധരട്ഠേ രാജഗഹനഗരേ ഏകസ്മിം മഗധരാജേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹത്ഥിയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ സബ്ബസേതോ അഹോസി ഹേട്ഠാ വണ്ണിതസദിസായ രൂപസമ്പത്തിയാ സമന്നാഗതോ. അഥ നം ''ലക്ഖണസമ്പന്നോ അയ''ന്തി സോ രാജാ മങ്ഗലഹത്ഥിം അകാസി. അഥേകസ്മിം ഛണദിവസേ സകലനഗരം ദേവനഗരം വിയ അലങ്കാരാപേത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം മങ്ഗലഹത്ഥിം അഭിരുഹിത്വാ മഹന്തേന രാജാനുഭാവേന നഗരം പദക്ഖിണം അകാസി. മഹാജനോ തത്ഥ തത്ഥ ഠത്വാ മങ്ഗലഹത്ഥിനോ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തം സരീരം ദിസ്വാ ''അഹോ രൂപം, അഹോ ഗതി, അഹോ ലീളാ, അഹോ ലക്ഖണസമ്പത്തി, ഏവരൂപോ നാമ സബ്ബസേതവരവാരണോ ചക്കവത്തിരഞ്ഞോ അനുച്ഛവികോ''തി മങ്ഗലഹത്ഥിമേവ വണ്ണേസി.

രാജാ മങ്ഗലഹത്ഥിസ്സ വണ്ണം സുത്വാ സഹിതും അസക്കോന്തോ ഉസൂയം ഉപ്പാദേത്വാ ''അജ്ജേവ തം പബ്ബതപാദേ പാതേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സാമീ''തി ഹത്ഥാചരിയം പക്കോസാപേത്വാ ''കിന്തി കത്വാ തയാ അയം നാഗോ സിക്ഖാപിതോ''തി ആഹ. ''സുസിക്ഖാപിതോ, ദേവാ''തി. ''ന സുസിക്ഖിതോ, ദുസിക്ഖിതോ''തി. ''സുസിക്ഖിതോ, ദേവാ''തി. ''യദി സുസിക്ഖിതോ , സക്ഖിസ്സസി നം വേപുല്ലപബ്ബതമത്ഥകം ആരോപേതു''ന്തി. ''ആമ, ദേവാ''തി. ''തേന ഹി ഏഹീ''തി സയം ഓതരിത്വാ ഹത്ഥാചരിയം ആരോപേത്വാ പബ്ബതപാദം ഗന്ത്വാ ഹത്ഥാചരിയേന ഹത്ഥിപിട്ഠിയം നിസീദിത്വാവ ഹത്ഥിമ്ഹി വേപുല്ലപബ്ബതമത്ഥകം ആരോപിതേ സയമ്പി അമച്ചഗണപരിവുതോ പബ്ബതമത്ഥകം അഭിരുഹിത്വാ ഹത്ഥിം പപാതാഭിമുഖം കാരേത്വാ ''ത്വം 'മയാ ഏസ സുസിക്ഖാപിതോ'തി വദേസി, തീഹിയേവ താവ നം പാദേഹി ഠപേഹീ''തി ആഹ. ഹത്ഥാചരിയോ പിട്ഠിയം നിസീദിത്വാവ ''ഭോ തീഹി പാദേഹി തിട്ഠാ''തി ഹത്ഥിസ്സ പണ്ഹികായ സഞ്ഞം അദാസി, മഹാസത്തോ തഥാ അകാസി. പുന രാജാ ''ദ്വീഹി പുരിമപാദേഹിയേവ ഠപേഹീ''തി ആഹ, മഹാസത്തോ ദ്വേ പച്ഛിമപാദേ ഉക്ഖിപിത്വാ പുരിമപാദേഹി അട്ഠാസി. ''പച്ഛിമപാദേഹിയേവാ''തി വുത്തേപി ദ്വേ പുരിമപാദേ ഉക്ഖിപിത്വാ പച്ഛിമപാദേഹി അട്ഠാസി, ''ഏകേനാ''തി വുത്തേപി തയോ പാദേ ഉക്ഖിപിത്വാ ഏകേനേവ അട്ഠാസി. അഥസ്സ അപതനഭാവം ഞത്വാ ''സചേ പഹോസി, ആകാസേ നം ഠപേഹീ''തി ആഹ.

ആചരിയോ ചിന്തേസി - ''സകലജമ്ബുദീപേ ഇമിനാ സദിസോ സുസിക്ഖിതോ ഹത്ഥീ നാമ നത്ഥി, നിസ്സംസയം പനേതം ഏസ പപാതേ പാതേത്വാ മാരേതുകാമോ ഭവിസ്സതീ''തി. സോ തസ്സ കണ്ണമൂലേ മന്തേസി ''താത,

അയം രാജാ തം പപാതേ പാതേത്വാ മാരേതുകാമോ, ന ത്വം ഏതസ്സ അനുച്ഛവികോ. സചേ തേ ആകാസേന ഗന്തും ബലം അത്ഥി, മം യഥാനിസിന്നംയേവ ആദായ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ബാരാണസിം ഗച്ഛാ''തി. പുഞ്ഞിദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ മഹാസത്തോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ആകാസേ അട്ഠാസി. ഹത്ഥാചരിയോ ''മഹാരാജ, അയം ഹത്ഥീ പുഞ്ഞിദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ, ന താദിസസ്സ മന്ദപുഞ്ഞസ്സ ദുബ്ബുദ്ധിനോ അനുച്ഛവികോ, പണ്ഡിതസ്സ പുഞ്ഞസമ്പന്നസ്സ രഞ്ഞോ അനുച്ഛവികോ, താദിസാ നാമ മന്ദപുഞ്ഞാ ഏവരൂപം വാഹനം ലഭിത്വാ തസ്സ ഗുണം അജാനന്താ തഞ്ചേവ വാഹനം അവസേസഞ്ച യസസമ്പത്തിം നാസേന്തിയേവാ''തി വത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ നിസിന്നോവ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''യസം ലദ്ധാന ദുമ്മേധോ, അനത്ഥം ചരതി അത്തനോ;
> അത്തനോ ച പരേസഞ്ച, ഹിംസായ പടിപജ്ജതീ''തി.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - മഹാരാജ, താദിസോ ദുമ്മേധോ നിപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ പരിവാരസമ്പത്തിം ലഭിത്വാ അത്തനോ അനത്ഥം ചരതി. കിംകാരണാ? സോ ഹി യസമദമത്തോ കത്തബ്ബാകത്തബ്ബം അജാനന്തോ അത്തനോ ച പരേസഞ്ച ഹിംസായ പടിപജ്ജതി. ഹിംസാ വുച്ചതി കിലമനം ദുക്ഖുപ്പാദനം, തദത്ഥായ ഏവ പടിപജ്ജതീതി.

ഏവം ഇമായ ഗാഥായ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ ''തിട്ഠ ദാനി ത്വ''ന്തി വത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ബാരാണസിനഗരം ഗന്ത്വാ രാജങ്ഗണേ ആകാസേ അട്ഠാസി. സകലനഗരം സങ്ഖുഭിത്വാ ''അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ആകാസേന സേതവരവാരണോ ആഗന്ത്വാ രാജങ്ഗണേ ഠിതോ''തി ഏകകോലാഹലം അഹോസി. വേഗേന രഞ്ഞോപി ആരോചേസും. രാജാ നിക്ഖമിത്വാ ''സചേ മയ്ഹം ഉപഭോഗത്ഥായ ആഗതോസി, ഭൂമിയം പതിട്ഠാഹീ''തി ആഹ. ബോധിസത്തോ ഭൂമിയം പതിട്ഠാസി, ആചരിയോ ഓതരിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ''കുതോ ആഗതോസി, താതാ''തി വുത്തേ ''രാജഗഹതോ''തി വത്വാ സബ്ബം പവത്തിം ആരോചേസി. രാജാ ''മനാപം തേ, താത, കതം ഇധാഗച്ഛന്തേനാ''തി തുട്ഠഹട്ഠോ നഗരം സജ്ജാപേത്വാ വാരണം മങ്ഗലഹത്ഥിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ സകലരജ്ജം തയോ കോട്ഠാസേ കത്വാ ഏകം ബോധിസത്തസ്സ അദാസി, ഏകം ആചരിയസ്സ, ഏകം അത്തനാ അഗ്ഗഹേസി. ബോധിസത്തസ്സ ആഗതകാലതോ പട്ഠായേവ പന രഞ്ഞോ സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ഹത്ഥഗതമേവ ജാതം. സോ ജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗരാജാ ഹുത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മഗധരാജാ ദേവദത്തോ അഹോസി, ബാരാണസിരാജാ സാരിപുത്തോ, ഹത്ഥാചരിയോ ആനന്ദോ, ഹത്ഥീ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ദുമ്മേധജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൧൨൩] ൩. നങ്ഗലീസജാതകവണ്ണനാ

അസബ്ബത്ഥഗാമിം വാചന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലാളുദായിത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ധമ്മം കഥേന്തോ ''ഇമസ്മിം ഠാനേ ഇദം കഥേതബ്ബം, ഇമസ്മിം ഠാനേ ഇദം ന കഥേതബ്ബ''ന്തി യുത്തായുത്തം ന ജാനാതി, മങ്ഗലേ അവമങ്ഗലം വദന്തോ ''തിരോകുട്ടേസു തിട്ഠന്തി,

സന്ധിസിങ്ഘാടകേസു ചാ''തി ഇദം അവമങ്ഗലം മങ്ഗലം കത്വാ അനുമോദനം കഥേതി. അവമങ്ഗലേസു അനുമോദനം കരോന്തോ ''ബഹൂ ദേവാ മനുസ്സാ ച, മങ്ഗലാനി അചിന്തയു''ന്തി വത്വാ ''ഏവരൂപാനം മങ്ഗലാനം സതമ്പി സഹസ്സമ്പി കാതും സമത്ഥാ ഹോഥാ''തി വദതി. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ ''ആവുസോ, ലാളുദായീ യുത്തായുത്തം ന ജാനാതി, സബ്ബത്ഥ അഭാസിതബ്ബവാചം ഭാസതീ''തി കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ലാളുദായീ ഇദാനേവ ദന്ധപരിസക്കനോ യുത്തായുത്തം ന ജാനാതി, പുബ്ബേപി ഏവരൂപോ അഹോസി, നിച്ചം ലാളകോയേവ ഏസോ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ബാരാണസിയം ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ ഹുത്വാ പഞ്ച മാണവകസതാനി സിപ്പം വാചേസി. തദാ തേസു മാണവേസു ഏകോ ദന്ധപരിസക്കനോ ലാളകോ മാണവോ ധമ്മന്തേവാസികോ ഹുത്വാ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹാതി, ദന്ധഭാവേന പന ഉഗ്ഗണ്ഹിതും ന സക്കോതി. ബോധിസത്തസ്സ പന ഉപകാരോ ഹോതി, ദാസോ വിയ സബ്ബകിച്ചാനി കരോതി. അഥേകദിവസം ബോധിസത്തോ സായമാസം ഭുഞ്ജിത്വാ സയനേ നിപന്നോ തം മാണവം ഹത്ഥപാദപിട്ഠിപരികമ്മാനി കത്വാ ഗച്ഛന്തം ആഹ ''താത, മഞ്ചപാദേ ഉപത്ഥമ്ഭേത്വാ യാഹീ''തി. മാണവോ ഏകം പാദം ഉപത്ഥമ്ഭേത്വാ ഏകസ്സ ഉപത്ഥമ്ഭകം അലഭന്തോ അത്തനോ ഊരുമ്ഹി ഠപേത്വാ രത്തിം വേപേസി.

ബോധിസത്തോ പച്ചൂസസമയേ ഉട്ഠായ തം ദിസ്വാ ''കിം, താത, നിസിന്നോസീ''തി പുച്ഛി. ''ആചരിയ, ഏകസ്സ മഞ്ചപാദസ്സ ഉപത്ഥമ്ഭകം അലഭന്തോ ഊരുമ്ഹി ഠപേത്വാ നിസിന്നോമ്ഹീ''തി. ബോധിസത്തോ സംവിഗ്ഗമാനസോ ഹുത്വാ ''അയം അതി വിയ മയ്ഹം ഉപകാരോ, ഏത്തകാനം പന മാണവകാനം അന്തരേ അയമേവ ദന്ധോ സിപ്പം സിക്ഖിതും ന സക്കോതി, കഥം നു ഖോ അഹം ഇമം പണ്ഡിതം കരേയ്യ''ന്തി ചിന്തേസി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി ''അത്ഥേകോ ഉപായോ, അഹം ഇമം മാണവം ദാരുഅത്ഥായ പണ്ണത്ഥായ ച വനം ഗന്ത്വാ ആഗതം 'അജ്ജ തേ കിം ദിട്ഠം, കിം കത'ന്തി പുച്ഛിസ്സാമി. അഥ മേ 'ഇദം നാമ അജ്ജ മയാ ദിട്ഠം, ഇദം കത'ന്തി ആചിക്ഖിസ്സതി. അഥ നം 'തയാ ദിട്ഠഞ്ച കതഞ്ച കീദിസ'ന്തി പുച്ഛിസ്സാമി, സോ 'ഏവരൂപം നാമാ'തി ഉപമായ ച കാരണേന ച കഥേസ്സതി. ഇതി നം നവം നവം ഉപമഞ്ച കാരണഞ്ച കഥാപേത്വാ ഇമിനാ ഉപായേന പണ്ഡിതം കരിസ്സാമീ''തി. സോ തം പക്കോസാപേത്വാ ''താത മാണവ, ഇതോ പട്ഠായ ദാരുഅത്ഥായ വാ പണ്ണത്ഥായ വാ ഗതട്ഠാനേ യം തേ തത്ഥ ദിട്ഠം വാ സുതം വാ ഭുത്തം വാ പീതം വാ ഖാദിതം വാ ഹോതി, തം ആഗന്ത്വാ മയ്ഹം ആരോചേയ്യാസീ''തി ആഹ.

സോ ''സാധൂ''തി പടിസ്സുണിത്വാ ഏകദിവസം മാണവേഹി സദ്ധിം ദാരുഅത്ഥായ അരഞ്ഞം ഗതോ തത്ഥ സപ്പം ദിസ്വാ ആഗന്ത്വാ ''ആചരിയ, സപ്പോ മേ ദിട്ഠോ''തി ആരോചേസി. ''സപ്പോ നാമ, താത, കീദിസോ ഹോതീ''തി? ''സേയ്യഥാപി നങ്ഗലീസാ''തി. ''സാധു, താത, മനാപാ തേ ഉപമാ ആഹടാ, സപ്പാ നാമ നങ്ഗലീസസദിസാവ ഹോന്തീ''തി. അഥ ബോധിസത്തോ

“മാണവകേന മനാപാ ഉപമാ ആഹടാ, സക്ഖിസ്സാമി നം പണ്ഡിതം കാതു”ന്തി ചിന്തേസി. മാണവോ പുന ഏകദിവസം അരഞ്ഞേ ഹത്ഥിം ദിസ്വാ “ഹത്ഥീ മേ ആചരിയ ദിട്ഠോ”തി ആഹ. “ഹത്ഥീ നാമ, താത, കീദിസോ”തി? “സേയ്യഥാപി, നങ്ഗലീസാ”തി. ബോധിസത്തോ “ഹത്ഥിസ്സ സോണ്ഡാ നങ്ഗലീസസദിസാ ഹോന്തി, ദന്താദയോ ഏവരൂപാ ച ഏവരൂപാ ച. അയം പന ബാലതായ വിഭജിത്വാ കഥേതും അസക്കോന്തോ സോണ്ഡം സന്ധായ കഥേസി മഞ്ഞേ”തി തുണ്ഹീ അഹോസി. അഥേകദിവസം നിമന്തനേ ഉച്ഛും ലഭിത്വാ “ആചരിയ, അജ്ജ മയം ഉച്ഛു ഖാദിമ്ഹാ”തി ആഹ. “ഉച്ഛു നാമ കീദിസോ”തി വുത്തേ “സേയ്യഥാപി നങ്ഗലീസാ”തി ആഹ. ആചരിയോ “ഥോകം പതിരൂപം കാരണം കഥേസീ”തി തുണ്ഹീ ജാതോ.

പുനേകദിവസം നിമന്തനേ ഏകച്ചേ മാണവാ ഗുളം ദധിനാ ഭുഞ്ജിംസു, ഏകച്ചേ ഖീരേന. സോ ആഗന്ത്വാ “ആചരിയ, അജ്ജ മയം ദധിനാ ഖീരേന ച ഭുഞ്ജിമ്ഹാ”തി വത്വാ “ദധിഖീരം നാമ കീദിസം ഹോതീ”തി വുത്തേ “സേയ്യഥാപി നങ്ഗലീസാ”തി ആഹ. ആചരിയോ “അയം മാണവോ ‘സപ്പോ നങ്ഗലീസസദിസോ’തി കഥേന്തോ താവ സുകഥിതം കഥേസി, ‘ഹത്ഥീ നങ്ഗലീസസദിസോ’തി കഥേന്തേനാപി സോണ്ഡം സന്ധായ ലേസേന കഥിതം. ‘ഉച്ഛു നങ്ഗലീസസദിസ’ന്തി കഥനേപി ലേസോ അത്ഥി, ‘ദധിഖീരാനി പന നിച്ചം പണ്ഡരാനി പക്ഖിത്തഭാജനസണ്ഠാനാനീ’തി ഇധ സബ്ബേന സബ്ബം ഉപമം ന കഥേസി, ന സക്കാ ഇമം ലാളകം സിക്ഖാപേതു”ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൩. “അസമ്ബന്ധഗാമിം വാചം, ബാലോ സമ്ബന്ധ ഭാസതി;
നായം ദധിം വേദി ന നങ്ഗലീസം, ദധിപ്പയം മഞ്ഞതി നങ്ഗലീസ”ന്തി.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - യാ വാചാ ഓപമ്മവസേന സമ്ബന്ധ ന ഗച്ഛതി, തം **അസമ്ബന്ധഗാമിം വാചം ബാലോ** ദന്ധപുഗ്ഗലോ **സമ്ബന്ധ ഭാസതി,** “ദധി നാമ കീദിസ”ന്തി പുട്ഠോപി “സേയ്യഥാപി, നങ്ഗലീസാ”തി വദതേവ. ഏവം വദന്തോ **നായം ദധിം വേദി ന നങ്ഗലീസം**. കിംകാരണാ? **ദധിപ്പയം മഞ്ഞതി നങ്ഗലീസം,** യസ്മാ അയം ദധിമ്പി നങ്ഗലീസമേവ മഞ്ഞതി. അഥ വാ **ദധീ**തി ദധിമേവ, **പയ**ന്തി ഖീരം, ദധി ച പയഞ്ച ദധിപ്പയം. യസ്മാ ദധിഖീരാനിപി അയം നങ്ഗലീസമേവ മഞ്ഞതി, ഏദിസോ ചായം ബാലോ, കിം ഇമിനാതി അന്തേവാസികാനം ധമ്മകഥം കഥേത്വാ പരിബ്ബയം ദത്വാ തം ഉയ്യോജേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ലാളകമാണവോ ലാളുദായീ അഹോസി, ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

നങ്ഗലീസജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൧൨൪] ൪. അമ്ബജാതകവണ്ണനാ

വായമേഥേവ പുരിസോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം വത്തസമ്പന്നം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിതോ വത്തസമ്പന്നോ അഹോസി, ആചരിയുപജ്ഝായവത്താനി പാനീയപരിഭോജനീയഉപോസഥാഗാരജന്താഘരാദിവത്താനി ച സാധുകം കരോതി, ചുദ്ദസസു മഹാവത്തേസു അസീതിഖന്ധകവത്തേസു ച പരിപൂരകാരീയേവ ഹോതി, വിഹാരം സമ്മജ്ജതി, പരിവേണം

വിതക്കമാളകം വിഹാരമഗ്ഗം സമ്മജ്ജതി, മനുസ്സാനം പാനീയം ദേതി. മനുസ്സാ തസ്സ വത്തസമ്പത്തിയം പസീദിത്വാ പഞ്ചസതമത്താനി ധുവഭത്താനി അദംസു, മഹാലാഭസക്കാരോ ഉപ്പജ്ജി. തം നിസ്സായ ബഹൂനം ഫാസുവിഹാരോ ജാതോ. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, അസുകോ നാമ ഭിക്ഖു അത്തനോ വത്തസമ്പത്തിയാ മഹന്തം ലാഭസക്കാരം നിബ്ബത്തേസി, ഏതം ഏകം നിസ്സായ ബഹൂനം ഫാസുവിഹാരോ ജാതോ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ , ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപായം ഭിക്ഖു വത്തസമ്പന്നോ, പുബ്ബേപേതം ഏകം നിസ്സായ പഞ്ച ഇസിസതാനി ഫലാഫലത്ഥായ അരഞ്ഞം അഗന്ത്വാ ഏതേനേവ ആനീതഫലാഫലേഹി യാപേസു”ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ പഞ്ചസതഇസിപരിവാരോ പബ്ബതപാദേ വിഹാസി. തദാ ഹിമവന്തേ ചണ്ഡോ നിദാഘോ അഹോസി, തത്ഥ തത്ഥ പാനീയാനി ഛിജ്ജിംസു, തിരച്ഛാനാ പാനീയം അലഭമാനാ കിലമന്തി. അഥ തേസു താപസേസു ഏകോ താപസോ തേസം പിപാസദുക്ഖം ദിസ്വാ ഏകം രുക്ഖം ഛിന്ദിത്വാ ദോണിം കത്വാ പാനീയം ഉസ്സിഞ്ചിത്വാ ദോണിം പൂരേത്വാ തേസം പാനീയം അദാസി. ബഹൂസു സന്നിപതിത്വാ പാനീയം പിവന്തേസു താപസസ്സ ഫലാഫലത്ഥായ ഗമനോകാസോ നാഹോസി. സോ നിരാഹാരോപി പാനീയം ദേതിയേവ. മിഗഗണാ ചിന്തേസും “അയം അമ്ഹാകം പാനീയം ദേന്തോ ഫലാഫലത്ഥായ ഗന്തും ഓകാസം ന ലഭതി, നിരാഹാരതായ അതിവിയ കിലമതി, ഹന്ദമയം കതികം കരോമാ”തി. തേ കതികം അകംസു “ഇതോ പട്ഠായ പാനീയം പിവനത്ഥായ ആഗച്ഛന്തേന അത്തനോ ബലാനുരൂപേന ഫലാഫലം ഗഹേത്വാവ ആഗന്തബ്ബ”ന്തി. തേ തതോ പട്ഠായ ഏകേകോ തിരച്ഛാനോ അത്തനോ അത്തനോ ബലാനുരൂപേന മധുരമധുരാനി അമ്ബജമ്ബുപനസാദീനിഗഹേത്വാവ ആഗച്ഛതി. ഏകസ്സ അത്ഥായ ആഭതം ഫലാഫലം അഡ്ഢതേയ്യസകടഭാരപ്പമാണം അഹോസി. പഞ്ചസതതാപസാ തദേവ പരിഭുഞ്ജന്തി. അതിരേകം ഛഡ്ഡിയിത്ഥ.

ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാ “ഏകം നാമ വത്തസമ്പന്നം നിസ്സായ ഏത്തകാനം താപസാനം ഫലാഫലത്ഥായ അഗന്ത്വാ യാപനം ഉപ്പന്നം, വീരിയം നാമ കാതബ്ബമേവാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൮. “വായമേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
വായാമസ്സ ഫലം പസ്സ, ഭുത്താ അമ്ബാ അനീതിഹ”ന്തി.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - പണ്ഡിതോ അത്തനോ വത്തപൂരണാദികേ കമ്മസ്മിം വായമേഥേവ, ന ഉക്കണ്ഠേയ്യ. കിംകാരണാ? വായാമസ്സ നിപ്ഫലതായ അഭാവതോ. ഇതി മഹാസത്തോ “വായാമോ നാമേസ സഫലോവ ഹോതീ”തി ഇസിഗണം ആലപന്തോ **“വായാമസ്സ ഫലം പസ്സാ”**തി ആഹ. കീദിസം? **ഭുത്താ അമ്ബാ അനീതിഹം**. തത്ഥ **അമ്ബാ**തി ദേസനാമത്തം, തേഹി പന നാനപ്പകാരാനി ഫലാഫലാനി ആഭതാനി. തേസു സമ്പന്നതരാനം ഉസ്സന്നതരാനം വാ വസേന “അമ്ബാ”തി വുത്തം. യേ ഇമേഹി പഞ്ചഹി ഇസിസതേഹി സയം അരഞ്ഞം അഗന്ത്വാ ഏകസ്സ അത്ഥായ ആനീതാ അമ്ബാ ഭുത്താ, ഇദം വായാമസ്സ ഫലം. തഞ്ച ഖോ പന അനീതിഹം, “ഇതി ആഹ

ഇതി ആഹാ''തി ഏവം ഇതിഹീതിഹേന ഗഹേതബ്ബം ന ഹോതി, പച്ചക്ഖമേവ തം ഫലം പസ്സാതി. ഏവം മഹാസത്തോ ഇസിഗണസ്സ ഓവാദം അദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ വത്തസമ്പന്നോ താപസോ അയം ഭിക്ഖു അഹോസി, ഗണസത്ഥാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

അമ്ബജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൧൨൫] ൫. കടാഹകജാതകവണ്ണനാ

ബഹുമ്പി സോ വികത്ഥേയ്യാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം വികത്ഥകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ വത്ഥു ഹേട്ഠാ കഥിതസദിസമേവ.

അതീതേ പന ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മഹാവിഭവോ സേട്ഠി അഹോസി. തസ്സ ഭരിയാ പുത്തം വിജായി, ദാസീപിസ്സ തം ദിവസഞ്ഞേവ പുത്തം വിജായി. തേ ഏകതോവ വഡ്ഢിംസു. സേട്ഠിപുത്തേ ലേഖം സിക്ഖന്തേ ദാസോപിസ്സ ഫലകം വഹമാനോ ഗന്ത്വാ തേനേവ സദ്ധിം ലേഖം സിക്ഖി, ഗണനം സിക്ഖി, ദ്വേ തയോ വോഹാരേ അകാസി. സോ അനുക്കമേന വചനകുസലോ വോഹാരകുസലോ യുവാ അഭിരൂപോ അഹോസി, നാമേന കടാഹകോ നാമ. സോ സേട്ഠിഘരേ ഭണ്ഡാഗാരികകമ്മം കരോന്തോ ചിന്തേസി ''ന മം ഇമേ സബ്ബകാലം ഭണ്ഡാഗാരികകമ്മം കാരേസ്സന്തി, കിഞ്ചിദേവ ദോസം ദിസ്വാ താളേത്വാ ബന്ധിത്വാ ലക്ഖണേന അങ്കേത്വാ ദാസപരിഭോഗേനപി പരിഭുഞ്ജിസ്സന്തി. പച്ചന്തേ ഖോ പന സേട്ഠിസ്സ സഹായകോ സേട്ഠി അത്ഥി, യംനൂനാഹം സേട്ഠിസ്സ വചനേന ലേഖം ആദായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ 'അഹം സേട്ഠിപുത്തോ'തി വത്വാ തം സേട്ഠിം വഞ്ചേത്വാ തസ്സ ധീതരം ഗഹേത്വാ സുഖം വസേയ്യ''ന്തി. സോ സയമേവ പണ്ണം ഗഹേത്വാ ''അഹം അസുകം നാമ മമ പുത്തം തവ സന്തികം പഹിണിം, ആവാഹവിവാഹസമ്ബന്ധോ നാമ മയ്ഹഞ്ച തയാ, തുയ്ഹഞ്ച മയാ സദ്ധിം പതിരൂപോ, തസ്മാ ത്വം ഇമസ്സ ദാരകസ്സ അത്തനോ ധീതരം ദത്വാ ഏതം തത്ഥേവ വസാപേഹി, അഹമ്പി ഓകാസം ലഭിത്വാ ആഗമിസ്സാമീ''തി ലിഖിത്വാ സേട്ഠിസ്സേവ മുദ്ദികായ ലഞ്ജേത്വാ യഥാരുചിതം പരിബ്ബയഞ്ചേവ ഗന്ധവത്ഥാദീനി ച ഗഹേത്വാ പച്ചന്തം ഗന്ത്വാ സേട്ഠിം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി.

അഥ നം സേട്ഠി ''കുതോ ആഗതോസി, താതാ''തി പുച്ഛി. ''ബാരാണസിതോ''തി. ''കസ്സ പുത്തോസീ''തി? ''ബാരാണസിസേട്ഠിസ്സാ''തി. ''കേനത്ഥേനാഗതോസീ''തി? തസ്മിം ഖണേ കടാഹകോ ''ഇദം ദിസ്വാ ജാനിസ്സഥാ''തി പണ്ണം അദാസി. സേട്ഠി പണ്ണം വാചേത്വാ ''ഇദാനാഹം ജീവാമി നാമാ''തി തുട്ഠചിത്തോ ധീതരം ദത്വാ പതിട്ഠാപേസി. തസ്സ പരിവാരോ മഹന്തോ അഹോസി. സോ യാഗുഖജ്ജകാദീസു വാ വത്ഥഗന്ധാദീസു വാ ഉപനീതേസു ''ഏവമ്പി നാമ യാഗും പചന്തി, ഏവം ഖജ്ജകം, ഏവം ഭത്തം, അഹോ പച്ചന്തവാസികാ നാമാ''തി യാഗുആദീനി ഗരഹതി. ''ഇമേ പച്ചന്തവാസിഭാവേനേവ അഹതസാടകേ വളഞ്ജിതും ന ജാനന്തി, ഗന്ധേ പിസിതും, പുപ്ഫാനി ഗന്ഥിതും ന ജാനന്തീ''തി വത്ഥകമ്മന്തികാദയോ ഗരഹതി.

ബോധിസത്തോപി ദാസം അപസ്സന്തോ “കടാഹകോ ന ദിസ്സതി, കഹം ഗതോ, പരിയേസഥ ന”ന്തി സമന്താ മനുസ്സേ പയോജേസി. തേസു ഏകോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ അത്താനം അജാനാപേത്വാ ആഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസി. ബോധിസത്തോ തം പവത്തിം സുത്വാ “അയുത്തം തേന കതം, ഗന്ത്വാ നം ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛിസ്സാമീ”തി രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന നിക്ഖമി. “സേട്ഠി കിര പച്ചന്തം ഗച്ഛതീ”തി സബ്ബത്ഥ പാകടോ ജാതോ. കടാഹകോ “സേട്ഠി കിര ആഗച്ഛതീ”തി സുത്വാ ചിന്തേസി “ന സോ അഞ്ഞേന കാരണേന ആഗച്ഛിസ്സതി, മം നിസ്സായേവസ്സ ആഗമനേന ഭവിതബ്ബം. സചേ പനാഹം പലായിസ്സാമി, പുന ആഗന്തും ന സക്കാ ഭവിസ്സതി. അത്ഥി പനേസ ഉപായോ. മമ സാമികസ്സ പടിപഥം ഗന്ത്വാ ദാസകമ്മം കത്വാ തമേവ ആരാധേസ്സാമീ”തി. സോ തതോ പട്ഠായ പരിസമജ്ഝേ ഏവം ഭാസതി “അഞ്ഞേ ബാലമനുസ്സാ അത്തനോ ബാലഭാവേന മാതാപിതൂനം ഗുണം അജാനന്താ തേസം ഭോജനവേലായ അപചിതികമ്മം അകത്വാ തേഹി സദ്ധിംയേവ ഭുഞ്ജന്തി, മയം പന മാതാപിതൂനം ഭോജനകാലേ പടിഗ്ഗഹം ഉപനേമ, ഖേളമല്ലകം ഉപനേമ, ഭാജനാനി ഉപനേമ, പാനീയമ്പി ബീജനിമ്പി ഗഹേത്വാ ഉപതിട്ഠാമാ”തി യാവ സരീരവളഞ്ജനകാലേ ഉദകകലസം ആദായ പടിച്ഛന്നട്ഠാനഗമനാ സബ്ബം ദാസേഹി സാമികാനം കത്തബ്ബകിച്ചം പകാസേസി.

സോ ഏവം പരിസം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പച്ചന്തസമീപം ആഗതകാലേ സസുരം അവോച “താത, മമ കിര പിതാ തുമ്ഹാകം ദസ്സനത്ഥായ ആഗച്ഛതി, തുമ്ഹേ ഖാദനീയഭോജനീയം പടിയാദാപേഥ, അഹം പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ പടിപഥം ഗമിസ്സാമീ”തി. സോ “സാധു, താതാ”തി സമ്പടിച്ഛി. കടാഹകോ ബഹും പണ്ണാകാരമാദായ മഹന്തേന പരിവാരേന ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ പണ്ണാകാരം അദാസി. ബോധിസത്തോപി പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ പാതരാസകാലേ ഖന്ധാവാരം നിവാസേത്വാ സരീരവളഞ്ജനത്ഥായ പടിച്ഛന്നട്ഠാനം പാവിസി. കടാഹകോ അത്തനോ പരിവാരം നിവത്തേത്വാ കലസം ആദായ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഉദകകിച്ചപരിയോസാനേ പാദേസു പതിത്വാ “സാമി, അഹം തുമ്ഹാകം യത്തകം ഇച്ഛഥ, തത്തകം ധനം ദസ്സാമി, മാ മേ യസം അന്തരധാപയിത്ഥാ”തി ആഹ. ബോധിസത്തോ തസ്സ വത്തസമ്പദായ പസീദിത്വാ “മാ ഭായി, നത്ഥി തേ മമ സന്തികാ അന്തരായോ”തി സമസ്സാസേത്വാ പച്ചന്തനഗരം പാവിസി. മഹന്തോ സക്കാരോ അഹോസി, കടാഹകോപിസ്സ നിരന്തരം ദാസേന കത്തബ്ബകിച്ചം കരോതി. അഥ നം ഏകായ വേലായ സുഖനിസിന്നം പച്ചന്തസേട്ഠി ആഹ “മഹാസേട്ഠി, മയാ തുമ്ഹാകം പണ്ണം ദിസ്വാവ തുമ്ഹാകം പുത്തസ്സ ദാരികാ ദിന്നാ”തി ബോധിസത്തോ കടാഹകം പുത്തമേവ കത്വാ തദനുച്ഛവികം പിയവചനം വത്വാ സേട്ഠിം തോസേസി. തതോ പട്ഠായ കടാഹകസ്സ മുഖം ഉല്ലോകേതും സമത്ഥോ നാമ നാഹോസി.

അഥേകദിവസം മഹാസത്തോ സേട്ഠിധീതരം പക്കോസിത്വാ “ഏഹി, അമ്മ, സീസേ മേ ഊകാ വിചിനാഹീ”തി വത്വാ തം ആഗന്ത്വാ ഊകാ ഗഹേത്വാ ഠിതം പിയവചനം വത്വാ “കഥേഹി, അമ്മ, കച്ചി തേ മമ പുത്തോ സുഖദുക്ഖേസു അപ്പമത്തോ , ഉഭോ ജനാ സമ്മോദമാനാ സമഗ്ഗവാസം വസഥാ”തി പുച്ഛി. “താത, മഹാസേട്ഠി തുമ്ഹാകം പുത്തസ്സ അഞ്ഞോ ദോസോ നത്ഥി, കേവലം ആഹാരം ഗരഹതീ”തി. “അമ്മ, നിച്ചകാലമേസ ദുക്ഖസീലോവ, അപിച തേ

അഹം തസ്സ മുഖബന്ധനമന്തം ദസ്സാമി, തം ത്വം സാധുകം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ മമ പുത്തസ്സ ഭോജനകാലേ ഗരഹന്തസ്സ ഉഗ്ഗഹിതനിയാമേനേവ പുരതോ ഠത്വാ വദേയ്യാസീ''തി ഗാഥം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ കതിപാഹം വസിത്വാ ബാരാണസിമേവ അഗമാസി. കടാഹകോപി ബഹും ഖാദനീയഭോജനീയം ആദായ അനുമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ബഹുധനം ദത്വാ വന്ദിത്വാ നിവത്തി. സോ ബോധിസത്തസ്സ ഗതകാലതോ പട്ഠായ അതിരേകമാനീ അഹോസി. സോ ഏകദിവസം സേട്ഠിധീതായ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഉപനേത്വാ കടച്ഛും ആദായ പരിവിസന്തിയാ ഭത്തം ഗരഹിതും ആരഭി. സേട്ഠിധീതാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികേ ഉഗ്ഗഹിതനിയാമേനേവ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൫. ''ബഹുമ്പി സോ വികത്ഥേയ്യ, അഞ്ഞം ജനപദം ഗതോ;
അന്വാഗന്ത്വാന ദൂസേയ്യ, ഭുഞ്ജ ഭോഗേ കടാഹകാ''തി.

തത്ഥ **ബഹുമ്പി സോ വികത്ഥേയ്യ, അഞ്ഞം ജനപദം ഗതോതി** യോ അത്തനോ ജാതിഭൂമിതോ അഞ്ഞം ജനപദം ഗതോ ഹോതി, യത്ഥസ്സ ജാതിം ന ജാനന്തി, സോ ബഹുമ്പി വികത്ഥേയ്യ, വമ്ഭനവചനം വഞ്ചനവചനം വദേയ്യ. **അന്വാഗന്ത്വാന ദൂസേയ്യാ**തി ഇമം താവ വാരം സാമികസ്സ പടിപഥം ഗന്ത്വാ ദാസകിച്ചസ്സ കതത്താ കസാഹി പഹരിത്വാ പിട്ഠിചമ്മുപ്പാടനതോ ച ലക്ഖണാഹനനതോ ച മുത്തോസി. സചേ അനാചാരം കരോസി, പുന അഞ്ഞസ്മിം ആഗമനവാരേ തവ സാമികോ അന്വാഗന്ത്വാന ദൂസേയ്യ, ഇമം ഗേഹം അനുആഗന്ത്വാ കസാഭിഘാതേഹി ചേവ ലക്ഖണാഹനനേന ച ജാതിപ്പകാസനേന ച തം ദൂസേയ്യ ഉപഹനേയ്യ. തസ്മാ ഇമം അനാചാരം പഹായ **ഭുഞ്ജ ഭോഗേ കടാഹക,** മാ പച്ഛാ അത്തനോ ദാസഭാവം പാകടം കാരേത്വാ വിപ്പടിസാരീ അഹോസീതി അയമേത്ഥ സേട്ഠിനോ അധിപ്പായോ.

സേട്ഠിധീതാ പന ഏതമത്ഥം അജാനന്തീ ഉഗ്ഗഹിതനിയാമേന ബ്യഞ്ജനമേവ പയിരുദാഹാസി. കടാഹകോ ''അദ്ധാ സേട്ഠിനാ മമ കുലം ആചിക്ഖിത്വാ ഏതിസ്സാ സബ്ബം കഥിതം ഭവിസ്സതീ''തി തതോ പട്ഠായ പുന ഭത്തം ഗരഹിതും ന വിസഹി, നിഹതമാനോ യഥാലദ്ധം ഭുഞ്ജിത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ കടാഹകോ വികത്ഥകഭിക്ഖു അഹോസി, ബാരാണസിസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കടാഹകജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൧൨൬] ൬. അസിലക്ഖണജാതകവണ്ണനാ

തഥേവേകസ്സ കല്യാണന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരഞ്ഞോ അസിലക്ഖണപാഠകം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര കമ്മാരേഹി രഞ്ഞോ അസീനം ആഹടകാലേ അസിം ഉപസിങ്ഘിത്വാ അസിലക്ഖണം ഉദാഹരതി. സോ യേസം ഹത്ഥതോ ലാഭം ലഭതി, തേസം അസിം ''ലക്ഖണസമ്പന്നോ മങ്ഗലസംയുത്തോ''തി വദതി. യേസം ഹത്ഥതോ ലാഭം ന ലഭതി, തേസം അസിം ''അവലക്ഖണോ''തി ഗരഹതി. അഥേകോ കമ്മാരോ അസിം കത്വാ കോസിയം സുഖുമം മരിചചുണ്ണം പക്ഖിപിത്വാ രഞ്ഞോ അസിം ആഹരി. രാജാ ബ്രാഹ്മണം പക്കോസാപേത്വാ ''അസിം വീമംസാ''തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണസ്സ അസിം ആകഡ്ഢിത്വാ ഉപസിങ്ഘന്തസ്സ മരിചചുണ്ണാനി നാസം പവിസിത്വാ ഖിപിതുകാമതം ഉപ്പാദേസും. തസ്സ

ഖിപന്തസ്സ നാസികാ അസിധാരായ പടിഹതാ ദ്വിധാ ഛിജ്ജി. തസ്സേവം നാസികായ ഛിന്നഭാവോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടോ ജാതോ. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, രഞ്ഞോ കിര അസിലക്ഖണപാഠകോ അസിം ഉപസിങ്ഘന്തോ നാസികം ഛിന്ദാപേസീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, എതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ സോ ബ്രാഹ്മണോ അസിം ഉപസിങ്ഘന്തോ നാസികാഛേദം പത്തോ, പുബ്ബേപി പത്തോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തസ്സ അസിലക്ഖണപാഠകോ ബ്രാഹ്മണോ അഹോസീതി സബ്ബം പച്ചുപ്പന്നവത്ഥുസദിസമേവ. രാജാ പന തസ്സ വേജ്ജേ ദത്വാ നാസികാകോടിം ഘാസുകം കാരാപേത്വാ ലാഖായ പടിനാസികം കാരേത്വാ പുന തം ഉപട്ഠാകമേവ അകാസി. ബാരാണസിരഞ്ഞോ പന പുത്തോ നത്ഥി, എകാ ധീതാ ചേവ ഭാഗിനേയ്യോ ച അഹേസും. സോ ഉഭോപി തേ അത്തനോ സന്തികേയേവ വഡ്ഢാപേസി. തേ എകതോ വഡ്ഢന്താ അഞ്ഞമഞ്ഞം പടിബദ്ധചിത്താ അഹേസും. രാജാപി അമച്ചേ പക്കോസാപേത്വാ “മയ്ഹം ഭാഗിനേയ്യോപി ഇമസ്സ രജ്ജസ്സ സാമികോവ, ധീതരം എതസ്സേവ ദത്വാ അഭിസേകമസ്സ കരോമീ”തി വത്വാ പുന ചിന്തേസി “മയ്ഹം ഭാഗിനേയ്യോ സബ്ബഥാപി ഞാതകോയേവ, എതസ്സ അഞ്ഞം രാജധീതരം ആനേത്വാ അഭിസേകം കത്വാ ധീതരം അഞ്ഞസ്സ രഞ്ഞോ ദസ്സാമി, എവം നോ ഞാതകാ ബഹൂ ഭവിസ്സന്തി, ദ്വിന്നമ്പി രജ്ജാനം മയമേവ സാമികാ ഭവിസ്സാമാ”തി. സോ അമച്ചേഹി സദ്ധിം സമ്മന്തേത്വാ “ഉഭോപേതേ വിസും കാതും വട്ടതീ”തി ഭാഗിനേയ്യം അഞ്ഞസ്മിം നിവേസനേ, ധീതരം അഞ്ഞസ്മിം വാസേസി.

തേ സോളസവസ്സുദ്ദേസികഭാവം പത്താ അതിവിയ പടിബദ്ധചിത്താ അഹേസും. രാജകുമാരോ “കേന നു ഖോ ഉപായേന മാതുലധീതരം രാജഗേഹാ നീഹരാപേതും സക്കാ ഭവേയ്യാ”തി ചിന്തേന്തോ “അത്ഥേകോ ഉപായോ”തി മഹാഇക്ഖണികം പക്കോസാപേത്വാ തസ്സാ സഹസ്സഭണ്ഡികം ദത്വാ “കിം മയാ കത്തബ്ബ”ന്തി വുത്തേ “അമ്മ, തയി കരോന്തിയാ അനിപ്ഫന്നം നാമ നത്ഥി, കിഞ്ചിദേവ കാരണം വത്വാ യഥാ മമ മാതുലോ രാജാ ധീതരം അന്തോഗേഹാ നീഹരാപേതി, തഥാ കരോഹീ”തി ആഹ. സാധു, സാമി, അഹം രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ എവം വക്ഖാമി “ദേവ, രാജധീതായ ഉപരി കാളകണ്ണീ അത്ഥി, എത്തകം കാലം നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തോപി നത്ഥി, അഹം രാജധീതരം അസുകദിവസേ നാമ രഥം ആരോപേത്വാ ബഹുആവുധഹത്ഥേ പുരിസേ ആദായ മഹന്തേന പരിവാരേന സുസാനം ഗന്ത്വാ മണ്ഡലപീഠികായ ഹേട്ഠാമഞ്ചേ മതമനുസ്സം നിപജ്ജാപേത്വാ ഉപരിമഞ്ചേ രാജധീതരം ഠപേത്വാ ഗന്ധോദകഘടാനം അട്ഠുത്തരസതേന ന്ഹാപേത്വാ കാളകണ്ണിം പവാഹേസ്സാമീ”തി എവം വത്വാ രാജധീതരം സുസാനം നേസ്സാമി, ത്വം അമ്ഹാകം തത്ഥ ഗമനദിവസേ അമ്ഹേഹി പുരേതരമേവ ഥോകം മരിചചുണ്ണം ആദായ ആവുധഹത്ഥേഹി അത്തനോ മനുസ്സേഹി പരിവുതോ രഥം അഭിരുയ്ഹ സുസാനം ഗന്ത്വാ രഥം സുസാനദ്വാരേ എകപദേസേ ഠപേത്വാ ആവുധഹത്ഥേ മനുസ്സേ സുസാനവനം പേസേത്വാ സയം സുസാനേ മണ്ഡലപീഠികം പവിസിത്വാ മതകോ വിയ പടികുജ്ജോ ഹുത്വാ നിപജ്ജ. അഹം തത്ഥ ആഗന്ത്വാ തവ ഉപരി മഞ്ചകം അത്ഥരിത്വാ രാജധീതരം

ഉക്ഖിപിത്വാ മഞ്ചേ സയാപേസ്സാമി, ത്വം തസ്മിം ഖണേ മരിചചുണ്ണം നാസികായ പക്ഖിപിത്വാ ദ്വേ തയോ വാരേ ഖിപേയ്യാസി. തയാ ഖിപിതകാലേ മയം രാജധീതരം പഹായ പലായിസ്സാമ. അഥ ത്വം രാജധീതരം സീസം ന്ഹാപേത്വാ സയമ്പി സീസം ന്ഹായിത്വാ തം ആദായ അത്തനോ നിവേസനം ഗച്ഛേയ്യാസീതി. സോ “സാധു സുന്ദരോ ഉപായോ”തി സമ്പടിച്ഛി.

സാപി ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ തമത്ഥം ആരോചേസി, രാജാപി സമ്പടിച്ഛി. രാജധീതായപി തം അന്തരം ആചിക്ഖി, സാപി സമ്പടിച്ഛി. സാ നിക്ഖമനദിവസേ കുമാരസ്സ സഞ്ഞം ദത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന സുസാനം ഗച്ഛന്തീ ആരക്ഖമനുസ്സാനം ഭയജനനത്ഥം ആഹ - “മയാ രാജധീതായ മഞ്ചേ ഠപിതകാലേ ഹേട്ഠാമഞ്ചേ മതപുരിസോ ഖിപിസ്സതി, ഖിപിത്വാ ച ഹേട്ഠാമഞ്ചാ നിക്ഖമിത്വാ യം പഠമം പസ്സിസ്സതി , തമേവ ഗഹേസ്സതി, അപ്പമത്താ ഭവേയ്യാഥാ”തി. രാജകുമാരോ പുരേതരം ഗന്ത്വാ വുത്തനയേനേവ തത്ഥ നിപജ്ജി. മഹാഇക്ഖണികാ രാജധീതരം ഉക്ഖിപിത്വാ മണ്ഡലപീഠികാഠാനം ഗച്ഛന്തീ “മാ ഭായീ”തി സഞ്ഞാപേത്വാ മഞ്ചേ ഠപേസി. തസ്മിം ഖണേ കുമാരോ മരിചചുണ്ണം നാസായ പക്ഖിപിത്വാ ഖിപി. തേന ഖിപിതമത്തേയേവ മഹാഇക്ഖണികാ രാജധീതരം പഹായ മഹാരവം രവമാനാ സബ്ബപഠമം പലായി, തസ്സാ പലാതകാലതോ പട്ഠായ ഏകോപി ഠാതും സമത്ഥോ നാമ നാഹോസി, ഗഹിതഗഹിതാനി ആവുധാനി ഛഡ്ഡേത്വാ സബ്ബേ പലായിംസു. കുമാരോ യഥാസമ്മന്തിതം സബ്ബം കത്വാ രാജധീതരം ആദായ അത്തനോ നിവേസനം അഗമാസി.

ഇക്ഖണികാ ഗന്ത്വാ തം കാരണം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ “പകതിയാപി സാ മയാ തസ്സേവത്ഥായ പുട്ഠാ, പായാസേ ഛഡ്ഡിതസപ്പി വിയ ജാത”ന്തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അപരഭാഗേ ഭാഗിനേയ്യസ്സ രജ്ജം ദത്വാ ധീതരം മഹാദേവിം കാരേസി. സോ തായ സദ്ധിം സമഗ്ഗവാസം വസമാനോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. സോപി അസിലക്ഖണപാഠകോ തസ്സേവ ഉപട്ഠാകോ അഹോസി. തസ്സേകദിവസം രാജൂപട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ പടിസൂരിയം ഠത്വാ ഉപട്ഠഹന്തസ്സ ലാഖാ വിലീയി, പടിനാസികാ ഭൂമിയം പതി. സോ ലജ്ജായ അധോമുഖോ അട്ഠാസി. അഥ നം രാജാ പരിഹസന്തോ “ആചരിയ, മാ ചിന്തയിത്ഥ, ഖിപിതം നാമ ഏകസ്സ കല്യാണം ഹോതി, ഏകസ്സ പാപകം. തുമ്ഹേഹി ഖിപിതേന നാസികാ ഛിജ്ജീയിത്ഥ, മയം പന ഖിപന്താ മാതുലധീതരം ലഭിത്വാ രജ്ജം പാപുണിമ്ഹാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“യഥേവേകസ്സ കല്യാണം, തഥേവേകസ്സ പാപകം;
തസ്മാ സബ്ബം ന കല്യാണം, സബ്ബം വാപി ന പാപക”ന്തി.

തത്ഥ **തഥേവേകസ്സാ**തി തദേവേകസ്സ. അയമേവ വാ പാഠോ. ദുതിയപദേപി ഏസേവ നയോ.

ഇതി സോ ഇമായ ഗാഥായ തം കാരണം ആഹരിത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമായ ദേസനായ ലോകസമ്മതാനം കല്യാണപാപകാനം അനേകംസികഭാവം പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ

അസിലക്ഖണപാഠകോവ എതരഹി അസിലക്ഖണപാഠകോ, ഭാഗിനേയ്യരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

അസിലക്ഖണജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൧൨൭] ൭. കലണ്ഡുകജാതകവണ്ണനാ

തേ ദേസാ താനി വത്ഥൂനീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ എകം വികത്ഥകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തത്ഥ ദ്വേപി വത്ഥൂനി കടാഹകജാതകസദിസാനേവ.

ഇധ പനേസ ബാരാണസിസേട്ഠിനോ ദാസോ കലണ്ഡുകോ നാമ അഹോസി. തസ്സ പലായിത്വാ പച്ചന്തവാസിസേട്ഠിനോ ധീതരം ഗഹേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന വസനകാലേ ബാരാണസിസേട്ഠി പരിയേസാപേത്വാപി തസ്സ ഗതട്ഠാനം അജാനന്തോ ''ഗച്ഛ, കലണ്ഡുകം പരിയേസാ''തി അത്തനാ പുട്ഠം സുകപോതകം പേസേസി. സുകപോതകോ ഇതോ ചിതോ ച വിചരന്തോ തം നഗരം പാപുണി. തസ്മിഞ്ച കാലേ കലണ്ഡുകോ നദീകീളം കീളിതുകാമോ ബഹും മാലാഗന്ധവിലേപനഞ്ചേവ ഖാദനീയഭോജനീയാനി ച ഗാഹാപേത്വാ നദിം ഗന്ത്വാ സേട്ഠിധീതായ സദ്ധിം നാവം ആരുയ്ഹ ഉദകേ കീളതി. തസ്മിഞ്ച പദേസേ നദീകീളം കീളന്താ ഇസ്സരജാതികാ തിഖിണഭേസജ്ജപരിഭാവിതം ഖീരം പിവന്തി, തേന തേസം ദിവസഭാഗമ്പി ഉദകേ കീളന്താനം സീതം ന ബാധതി. അയം പന കലണ്ഡുകോ ഖീരഗണ്ഡൂസം ഗഹേത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ തം ഖീരം നുട്ഠുഭതി. നുട്ഠുഭന്തോപി ഉദകേ അനുട്ഠുഭിത്വാ സേട്ഠിധീതായ സീസേ നുട്ഠുഭതി. സുകപോതകോപി നദീതീരം ഗന്ത്വാ എകിസ്സാ ഉദുമ്ബരസാഖായ നിസീദിത്വാ ഓലോകേത്വാ കലണ്ഡുകം സഞ്ജാനിത്വാ സേട്ഠിധീതായ സീസേ നുട്ഠുഭന്തം ദിസ്വാ ''അരേ, കലണ്ഡുക ദാസ, അത്തനോ ജാതിഞ്ച വസനട്ഠാനഞ്ച അനുസ്സര, ഖീരഗണ്ഡൂസം ഗഹേത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ജാതിസമ്പന്നായ സുഖസംവഡ്ഢായ സേട്ഠിധീതായ സീസേ മാ നുട്ഠുഭി, അത്തനോ പമാണം ന ജാനാസീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൭. ''തേ ദേസാ താനി വത്ഥൂനി, അഹഞ്ച വനഗോചരോ;
അനുവിച്ച ഖോ തം ഗണ്ഹേയ്യും, പിവ ഖീരം കലണ്ഡുകാ''തി.

തത്ഥ **തേ ദേസാ താനി വത്ഥൂനീ**തി മാതുകുച്ഛിം സന്ധായ വദതി. അയമേത്ഥാധിപ്പായോ - യത്ഥ തേ വസിതം, ന തേ ഖത്തിയധീതാദീനം കുച്ഛിദേസാ. യത്ഥ വാസി പതിട്ഠിതോ, ന താനി ഖത്തിയധീതാദീനം കുച്ഛിവത്ഥൂനി. അഥ ഖോ ദാസികുച്ഛിയം ത്വം വസി ചേവ പതിട്ഠിതോ ചാതി. **അഹഞ്ച വനഗോചരോ**തി തിരച്ഛാനഭൂതോപി എതമത്ഥം ജാനാമീതി ദീപേതി. **അനുവിച്ച ഖോ തം ഗണ്ഹേയ്യു**ന്തി എവം അനാചാരം ചരമാനം മയാ ഗന്ത്വാ ആരോചിതേ അനുവിച്ച ജാനിത്വാ തവ സാമികാ താളേത്വാ ചേവ ലക്ഖണാഹതഞ്ച കത്വാ തം ഗണ്ഹേയ്യും, ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സന്തി, തസ്മാ അത്തനോ പമാണം ഞത്വാ സേട്ഠിധീതായ സീസേ അനുട്ഠുഭിത്വാ പിവ ഖീരം. **കലണ്ഡുകാ**തി തം നാമേനാലപതി.

കലണ്ഡുകോപി സുവപോതകം സഞ്ജാനിത്വാ ''മം പാകടം കരേയ്യാ''തി ഭയേന ''എഹി, സാമി, കദാ ആഗതോസീ''തി ആഹ. സുകോ ''ന എസ മം ഹിതകാമതായ പക്കോസതി, ഗീവം പന മേ വട്ടേത്വാ മാരേതുകാമോ''തി

ഞത്വാവ “ന മേ തയാ അത്ഥോ”തി തതോ ഉപ്പതിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ യഥാദിട്ഠം സേട്ഠിനോ വിത്ഥാരേന കഥേസി. സേട്ഠി “അയുത്തം തേന കത”ന്തി വത്വാ ഗന്ത്വാ തസ്സ ആണം കാരേത്വാ ബാരാണസിമേവ നം ആനേത്വാ ദാസപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കലണ്ഡുകോ അയം ഭിക്ഖു അഹോസി, ബാരാണസിസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

കലണ്ഡുകജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൧൨൮] ൮. ബിളാരവതജാതകവണ്ണനാ

യോ വേ ധമ്മം ധജം കത്വാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുഹകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ തസ്സ കുഹകഭാവേ ആരോചിതേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ കുഹകോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മൂസികയോനിയം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ വുദ്ധിമന്വായ മഹാസരീരോ സൂകരച്ഛാപകസദിസോ ഹുത്വാ അനേകസതമൂസികാഹി പരിവുതോ അരഞ്ഞേ വിഹരതി. അഥേകോ സിങ്ഗാലോ ഇതോ ചിതോ ച വിചരന്തോ തം മൂസികയൂഥം ദിസ്വാ “ഇമാ മൂസികാ വഞ്ചേത്വാ ഖാദിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ മൂസികാനം ആസയസ്സ അവിദൂരേ സൂരിയാഭിമുഖോ വാതം പിവന്തോ ഏകേന പാദേന അട്ഠാസി. ബോധിസത്തോ ഗോചരായ ചരമാനോ തം ദിസ്വാ “സീലവാ ഏസോ ഭവിസ്സതീ”തി തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ഭന്തേ, ത്വം കോ നാമോ”തി പുച്ഛി. “ധമ്മികോ നാമാ”തി. “ചത്താരോ പാദേ ഭൂമിയം അഠപേത്വാ കസ്മാ ഏകേനേവ ഠിതോസീ”തി. “മയി ചത്താരോ പാദേ പഥവിയം ഠപേന്തേ പഥവീ വഹിതും ന സക്കോതി, തസ്മാ ഏകേനേവ തിട്ഠാമീ”തി. “മുഖം വിവരിത്വാ കസ്മാ ഠിതോസീ”തി? “മയം അഞ്ഞം ന ഭക്ഖയാമ, വാതമേവ ഭക്ഖയാമാ”തി. “അഥ കസ്മാ സൂരിയാഭിമുഖോ തിട്ഠസീ”തി? “സൂരിയം നമസ്സാമീ”തി. ബോധിസത്തോ തസ്സ വചനം സുത്വാ “സീലവാ ഏസോ ഭവിസ്സതീ”തി തതോ പട്ഠായ മൂസികഗണേന സദ്ധിം സായം പാതം തസ്സ ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛതി.

അഥസ്സ ഉപട്ഠാനം കത്വാ ഗമനകാലേ സിങ്ഗാലോ സബ്ബപച്ഛിമം മൂസികം ഗഹേത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ അജ്ഝോഹരിത്വാ മുഖം പുഞ്ഛിത്വാ തിട്ഠതി. അനുപുബ്ബേന മൂസികഗണോ തനുകോ ജാതോ. മൂസികാ “പുബ്ബേ അമ്ഹാകം അയം ആസയോ നപ്പഹോതി, നിരന്തരാ തിട്ഠാമ. ഇദാനി സിഥിലാ, ഏവമ്പി ആസയോ ന പൂരതേവ, കിം നു ഖോ ഏത”ന്തി ബോധിസത്തസ്സ തം പവത്തിം ആരോചേസും. ബോധിസത്തോ “കേന നു ഖോ കാരണേന മൂസികാ തനുത്തം ഗതാ”തി ചിന്തേന്തോ സിങ്ഗാലേ ആസങ്കം ഠപേത്വാ “വീമംസിസ്സാമി ന”ന്തി ഉപട്ഠാനകാലേ സേസമൂസികാ പുരതോ കത്വാ സയം പച്ഛതോ അഹോസി. സിങ്ഗാലോ തസ്സ ഉപരി പക്ഖന്ദി, ബോധിസത്തോ അത്തനോ ഗഹണത്ഥായ തം പക്ഖന്ദന്തം ദിസ്വാ നിവത്തിത്വാ “ഭോ സിങ്ഗാല, ഇദം തേ വതസമാദാനം ന ധമ്മസുധമ്മതായ, പരേസം പന വിഹിംസനത്ഥായ ധമ്മം ധജം കത്വാ ചരസീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൮. “യോ വേ ധമ്മം ധജം കത്വാ, നിഗൂള്ഹോ പാപമാചരേ;
വിസ്സാസയിത്വാ ഭൂതാനി, ബിളാരം നാമ തം വത”ന്തി.

തത്ഥ **യോ വേതി** ഖത്തിയാദീസു യോ കോചിദേവ. **ധമ്മം ധജം കത്വാതി** ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മം ധജം കരിത്വാ, കൂടം കരോന്തോ വിയ ഉസ്സാപേത്വാ ദസ്സേന്തോതി അത്ഥോ. **വിസ്സാസയിത്വാതി** “സീലവാ അയ”ന്തി സഞ്ഞായ സഞ്ജാതവിസ്സാസാനി കത്വാ. **ബിളാരം നാമ തം വതന്തി** തം ഏവം ധമ്മം ധജം കത്വാ രഹോ പാപാനി കരോന്തസ്സ വതം കേരാടികവതം നാമ ഹോതീതി അത്ഥോ.

മൂസികരാജാ കഥേന്തോവ ഉപ്പതിത്വാ തസ്സ ഗീവായം പതിത്വാ ഹനുകസ്സ ഹേട്ഠാ അന്തോഗലനാളിയം ഡംസിത്വാ ഗലനാളിം ഫാലേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി. മൂസികഗണോ നിവത്തിത്വാ സിങ്ഗാലം “മുരു മുരൂ”തി ഖാദിത്വാ അഗമാസി. പഠമാഗതാവ കിരസ്സ മംസം ലഭിംസു, പച്ഛാ ആഗതാ ന ലഭിംസു. തതോ പട്ഠായ മൂസികഗണോ നിബ്ഭയോ ജാതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ സിങ്ഗാലോ കുഹകഭിക്ഖു അഹോസി, മൂസികരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ബിളാരവതജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൧൨൯] ൯. അഗ്ഗികഭാരദ്വാജജാതകവണ്ണനാ

നായം സിഖാ പുഞ്ഞഹേതൂതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കുഹകഞ്ഞേവ ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

അതീതസ്മിഞ്ഹി ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മൂസികരാജാ ഹുത്വാ അരഞ്ഞേ വസതി. അഥേകോ സിങ്ഗാലോ ദവഡാഹേ ഉട്ഠിതേ പലായിതും അസക്കോന്തോ ഏകസ്മിം രുക്ഖേ സീസം ആഹച്ച അട്ഠാസി. തസ്സ സകലസരീരേ ലോമാനി ഝായിംസു, രുക്ഖം ആഹച്ച ഠിതട്ഠാനേ പന മത്ഥകേ ചൂളാ വിയ ഥോകാനി ലോമാനി അട്ഠംസു. സോ ഏകദിവസം സോണ്ഡിയം പാനീയം പിവന്തോ ഛായം ഓലോകേന്തോ ചൂളം ദിസ്വാ “ഉപ്പന്നം ദാനി മേ ഭണ്ഡമൂല”ന്തി അരഞ്ഞേ വിചരന്തോ തം മൂസികാദരിം ദിസ്വാ “ഇമാ മൂസികാ വഞ്ചേത്വാ ഖാദിസ്സാമീ”തി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ അവിദൂരേ അട്ഠാസി. അഥ നം ബോധിസത്തോ ഗോചരായ ചരന്തോ ദിസ്വാ “സീലവാ അയ”ന്തി സഞ്ഞായ ഉപസങ്കമിത്വാ “ത്വം കിന്നാമോസീ”തി പുച്ഛി. “അഹം അഗ്ഗികഭാരദ്വാജോ നാമാ”തി. “അഥ കസ്മാ ആഗതോസീ”തി? “തുമ്ഹാകം രക്ഖനത്ഥായാ”തി. “കിന്തി കത്വാ അമ്ഹേ രക്ഖിസ്സസീ”തി? “അഹം അങ്ഗുട്ഠഗണനം നാമ ജാനാമി, തുമ്ഹാകം പാതോവ നിക്ഖമിത്വാ ഗോചരായ ഗമനകാലേ ‘ഏത്തകാ’തി ഗണേത്വാ പച്ചാഗമനകാലേപി ഗണേസ്സാമി, ഏവം സായം പാതം ഗണേന്തോ രക്ഖിസ്സാമീ”തി. “തേന ഹി രക്ഖ മാതുലാ”തി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ നിക്ഖമനകാലേ “ഏകോ ദ്വേ തയോ”തി ഗണേത്വാ പച്ചാഗമനകാലേപി തഥേവ ഗണേത്വാ സബ്ബപച്ഛിമം ഗഹേത്വാ ഖാദതി. സേസം പുരിമസദിസമേവ.

ഇധ പന മൂസികരാജാ നിവത്തിത്വാ ഠിതോ ‘‘ഭോ അഗ്ഗികഭാരദ്വാജ, നായം തവ ധമ്മസുധമ്മതായ മത്ഥകേ ചൂളാ ഠപിതാ, കുച്ഛികാരണാ പന ഠപിതാ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൯. ‘‘നായം സിഖാ പുഞ്ഞഹേതു, ഘാസഹേതു അയം സിഖാ;
നാഗുട്ഠിഗണനം യാതി, അലം തേ ഹോതു അഗ്ഗികാ’’തി.

തത്ഥ **നാഗുട്ഠിഗണനം യാതീ**തി ‘‘അങ്ഗുട്ഠിഗണനാ’’തി അങ്ഗുട്ഠഗണനാ വുച്ചതി, അയം മൂസികഗണോ അങ്ഗുട്ഠഗണനം ന ഗച്ഛതി ന ഉപേതി ന പൂരേതി, പരിക്ഖയം ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ. **അലം തേ ഹോതു അഗ്ഗികാ**തി സിങ്ഗാലം നാമേന ആലപന്തോ ആഹ. ഏത്താവതാ തേ അലം ഹോതു, ന ഇതോ പരം മൂസികേ ഖാദിസ്സസി . അമ്ഹേഹി വാ തയാ സദ്ധിം സംവാസോ അലം ഹോതു, ന മയം ഇദാനി തയാ സദ്ധിം വസിസ്സാമാതിപി അത്ഥോ. സേസം പുരിമസദിസമേവ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ‘‘തദാ സിങ്ഗാലോ അയം ഭിക്ഖു അഹോസി, മൂസികരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

അഗ്ഗികഭാരദ്വാജജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൧൩൦] ൧൦. കോസിയജാതകവണ്ണനാ

യഥാ വാചാ ച ഭുഞ്ജസ്സൂതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം സാവത്ഥിയം മാതുഗാമം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ കിരേകസ്സ സദ്ധാസമ്പന്നസ്സ ഉപാസകബ്രാഹ്മണസ്സ ബ്രാഹ്മണീ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ രത്തിം അതിചരിത്വാ ദിവാ കിഞ്ചി കമ്മം അകത്വാ ഗിലാനാലയം ദസ്സേത്വാ നിത്ഥുനമാനാ നിപജ്ജതി. അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ ‘‘കിം തേ ഭദ്ദേ അഫാസുക’’ന്തി പുച്ഛി. ‘‘വാതാ മേ വിജ്ഝന്തീ’’തി. ‘‘അഥ കിം ലദ്ധും വട്ടതീ’’തി? ‘‘സിനിദ്ധമധുരാനി പണീതപണീതാനി യാഗുഭത്തതേലാദീനീ’’തി. ബ്രാഹ്മണോ യം യം സാ ഇച്ഛതി, തം തം ആഹരിത്വാ ദേതി, ദാസോ വിയ സബ്ബകിച്ചാനി കരോതി. സാ പന ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹം പവിട്ഠകാലേ നിപജ്ജതി, ബഹി നിക്ഖന്തകാലേ ജാരേഹി സദ്ധിം വീതിനാമേതി.

അഥ ബ്രാഹ്മണോ ‘‘ഇമിസ്സാ സരീരേ വിജ്ഝനവാതാനം പരിയന്തോ ന പഞ്ഞായതീ’’തി ഏകദിവസം ഗന്ധമാലാദീനി ആദായ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ ‘‘കിം, ബ്രാഹ്മണ, ന പഞ്ഞായസീ’’തി വുത്തേ ‘‘ഭന്തേ, ബ്രാഹ്മണിയാ കിര മേ സരീരേ വാതാ വിജ്ഝന്തി, സ്വാഹം തസ്സാ സപ്പിതേലാദീനി ചേവ പണീതപണീതഭോജനാനി ച പരിയേസാമി, സരീരമസ്സാ ഘനം വിപ്പസന്നച്ഛവിവണ്ണം ജാതം, വാതരോഗസ്സ പന പരിയന്തോ ന പഞ്ഞായതി. അഹം തം പടിജഗ്ഗന്തോവ ഇധാഗമനസ്സ ഓകാസം ന ലഭാമീ’’തി ആഹ. സത്ഥാ ബ്രാഹ്മണിയാ പാപഭാവം ഞത്വാ ‘‘ബ്രാഹ്മണ, ‘ഏവം നിപന്നസ്സ മാതുഗാമസ്സ രോഗേ അവൂപസമന്തേ ഇദഞ്ചിദഞ്ച ഭേസജ്ജം കാതും വട്ടതീ’തി പുബ്ബേപി തേ പണ്ഡിതേഹി കഥിതം, ഭവസങ്ഖേപഗതത്താ പന ന സല്ലക്ഖേസീ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ബാരാണസിയം ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ അഹോസി. ഏകസതരാജധാനീസു ഖത്തിയകുമാരാ ച ബ്രാഹ്മണകുമാരാ ച യേഭുയ്യേന തസ്സേവ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തി. അഥേകോ ജനപദവാസീ ബ്രാഹ്മണമാണവോ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികേ തയോ വേദേ അട്ഠാരസ ച വിജ്ജാട്ഠാനാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ബാരാണസിയംയേവ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ ദിവസേ ദിവസേ ദ്വത്തിക്ഖത്തും ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ആഗച്ഛതി . തസ്സ ബ്രാഹ്മണീ ദുസ്സീലാ അഹോസി പാപധമ്മാതി സബ്ബം പച്ചുപ്പന്നവത്ഥുസദിസമേവ.

ബോധിസത്തോ പന ''ഇമിനാ കാരണേന ഓവാദഗഹണായ ഓകാസം ന ലഭാമീ''തി വുത്തേ ''സാ മാണവികാ ഇമം വഞ്ചേത്വാ നിപജ്ജതീ''തി ഞത്വാ ''തസ്സാ രോഗാനുച്ഛവികം ഭേസജ്ജം ആചിക്ഖിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ആഹ ''താത, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ തസ്സാ സപ്പിഖീരരസാദീനി മാ അദാസി, ഗോമുത്തേ പന പഞ്ചപണ്ണാനി ഫലാദീനി ച പക്ഖിപിത്വാ കോട്ടേത്വാ നവതമ്ബലോഹഭാജനേ പക്ഖിപിത്വാ ലോഹഗന്ധം ഗാഹാപേത്വാ രജ്ജും വാ യോത്തം വാ രുക്ഖം വാ ലതം വാ ഗഹേത്വാ 'ഇദം തേ രോഗസ്സ അനുച്ഛവികഭേസജ്ജം, ഇദം വാ പിവ, ഉട്ഠായ വാ തയാ ഭുത്തഭത്തസ്സ അനുച്ഛവികം കമ്മം കരോഹീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥം വദേയ്യാസി. ''സചേ ഭേസജ്ജം ന പിവതി, അഥ നം രജ്ജുയാ വാ യോത്തേന വാ രുക്ഖേന വാ ലതായ വാ കതിചി പഹാരേ പഹരിത്വാ കേസേസു ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ കപ്പരേന പോഥേയ്യാസി, സാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഉട്ഠായ കമ്മം കരിസ്സതീ''തി. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ വുത്തനിയാമേനേവ ഭേസജ്ജം കത്വാ ''ഭദ്ദേ, ഇമം ഭേസജ്ജം പിവാ''തി ആഹ. ''കേന തേ ഇദം ആചിക്ഖിത''ന്തി? ''ആചരിയേന, ഭദ്ദേ''തി. ''അപനേഹി തം, ന പിവിസ്സാമീ''തി. മാണവോ ''ന ത്വം അത്തനോ രുചിയാ പിവിസ്സസീ''തി രജ്ജും ഗഹേത്വാ ''അത്തനോ രോഗസ്സ അനുച്ഛവികം ഭേസജ്ജം വാ പിവ, യാഗുഭത്താനുച്ഛവികം കമ്മം വാ കരോഹീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൦. ''യഥാവാചാ ച ഭുഞ്ജസ്സു, യഥാഭുത്തഞ്ച ബ്യാഹര;
ഉഭയം തേ ന സമേതി, വാചാ ഭുത്തഞ്ച കോസിയേ''തി.

തത്ഥ **യഥാവാചാ ച ഭുഞ്ജസ്സൂ**തി യഥാ തേ വാചാ, തഥാ ഭുഞ്ജസ്സു, ''വാതാ മേ വിജ്ഝന്തീ''തി വാചായ അനുച്ഛവികമേവ കത്വാ ഭുഞ്ജസ്സൂതി അത്ഥോ. ''യഥാവാചം വാ''തിപി പാഠോ യുജ്ജതി, ''യഥാവാചായാ''തിപി പഠന്തി, സബ്ബത്ഥ അയമേവ അത്ഥോ. **യഥാഭുത്തഞ്ച ബ്യാഹരാ**തി യം യഥാ തേ ഭുത്തം, തസ്സ അനുച്ഛവികമേവ ബ്യാഹര, ''അരോഗമ്ഹീ''തി വത്വാ ഗേഹേ കത്തബ്ബം കരോസീതി അത്ഥോ. ''യഥാഭൂതഞ്ചാ''തിപി പാഠോ, അഥ വാ അരോഗമ്ഹീതി യഥാഭൂതമേവ വത്വാ കമ്മം കരോഹീതി അത്ഥോ. **ഉഭയം തേ ന സമേതി, വാചാഭുത്തഞ്ച കോസിയേ**തി യാ ച തേ അയം വാചാ ''വാതാ മം വിജ്ഝന്തീ''തി യഞ്ച തേ ഇദം പണീതഭോജനം ഭുത്തം, ഇദം ഉഭയമ്പി തുയ്ഹം ന സമേതി, തസ്മാ ഉട്ഠായ കമ്മം കരോഹി. ''കോസിയേ''തി തം ഗോത്തേനാലപതി.

ഏവം വുത്തേ കോസിയബ്രാഹ്മണധീതാ “ആചരിയേന ഉസ്സുക്കം ആപന്നകാലതോ പട്ഠായ ന സക്കാ മയാ ഏസ വഞ്ചേതും, ഉട്ഠായ കമ്മം കരിസ്സാമീ”തി ഉട്ഠായ കമ്മം അകാസി. “ആചരിയേന മേ ദുസ്സീലഭാവോ ഞാതോ, ഇദാനി ന സക്കാ ഇതോ പട്ഠായ പുന ഏവരൂപം കാതു”ന്തി ആചരിയേ ഗാരവേന പാപകമ്മതോപി വിരമിത്വാ സീലവതീ അഹോസി. സാപി ബ്രാഹ്മണീ “സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന കിരമ്ഹി ഞാതാ”തി സത്ഥരിപി ഗാരവേന ന പുന അനാചാരം അകാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ജയമ്പതികാ ഇദാനി ജയമ്പതികാവ, ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

കോസിയജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

കുസനാളിവഗ്ഗോ തേരസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

കുസനാളി ച ദുമ്മേധം, നങ്ഗലീസമ്ബകടാഹം;
അസിലക്ഖണകലണ്ഡുകം, ബിളാരഗ്ഗികകോസിയന്തി.

൧൪. അസമ്പദാനവഗ്ഗോ

[൧൩൧] ൧. അസമ്പദാനജാതകവണ്ണനാ

അസമ്പദാനേനിതരീതരസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ ദേവദത്തോ, അകതഞ്ഞൂ തഥാഗതസ്സ ഗുണം ന ജാനാതീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദേവദത്തോ അകതഞ്ഞൂ, പുബ്ബേപി അകതഞ്ഞൂയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ മഗധരട്ഠേ രാജഗഹേ ഏകസ്മിം മഗധരഞ്ഞേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സേവ സേട്ഠി അഹോസി അസീതികോടിവിഭവോ സങ്ഖസേട്ഠീതി നാമേന. ബാരാണസിയം പീളിയസേട്ഠി നാമ അസീതികോടിവിഭവോവ അഹോസി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഹായകാ അഹേസും. തേസു ബാരാണസിയം പീളിയസേട്ഠിസ്സ കേനചിദേവ കാരണേന മഹന്തം ഭയം ഉപ്പജ്ജി, സബ്ബം സാപതേയ്യം പരിഹായി. സോ ദലിദ്ദോ അപ്പടിസരണോ ഹുത്വാ ഭരിയം ആദായ സങ്ഖസേട്ഠിം പച്ചയം കത്വാ ബാരാണസിതോ നിക്ഖമിത്വാ പദസാവ രാജഗഹം പത്വാ സങ്ഖസേട്ഠിസ്സ നിവേസനം അഗമാസി. സോ തം ദിസ്വാവ “സഹായോ മേ ആഗതോ”തി പരിസ്സജിത്വാ സക്കാരസമ്മാനം കത്വാ കതിപാഹം വീതിനാമേത്വാ ഏകദിവസം “സമ്മ, കേനട്ഠേന ആഗതോസീ”തി പുച്ഛി. “ഭയം മേ, സമ്മ, ഉപ്പന്നം, സബ്ബം ധനം പരിക്ഖീണം, ഉപത്ഥമ്ഭോ മേ ഹോഹീ”തി. “സാധു സമ്മ, മാ ഭായീ”തി ഭണ്ഡാഗാരം വിവരാപേത്വാ ചത്താലീസ ഹിരഞ്ഞകോടിയോ ദാപേത്വാ സേസമ്പി പരിച്ഛദപരിവാരം സബ്ബം അത്തനോ സന്തകം സവിഞ്ഞാണകം

അവിഞ്ഞാണകം മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ ഉപഡ്ഢമേവ അദാസി. സോ തം വിഭവം ആദായ പുന ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ നിവാസം കപ്പേസി.

അപരഭാഗേ സങ്ഖസേട്ഠിസ്സപി താദിസമേവ ഭയം ഉപ്പജ്ജി. സോ അത്തനോ പടിസരണം ഉപധാരേന്തോ "സഹായസ്സ മേ മഹാഉപകാരോ കതോ, ഉപഡ്ഢവിഭവോ ദിന്നോ. ന സോ മം ദിസ്വാ പരിച്ചജിസ്സതി, തസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഭരിയം ആദായ പദസാവ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ഭരിയം ആഹ "ഭദ്ദേ, തവ മയാ സദ്ധിം അന്തരവീഥിയാ ഗമനം നാമ ന യുത്തം, മയാ പേസിതയാനമാരുയ്ഹ മഹന്തേന പരിവാരേന പച്ഛാ ആഗമിസ്സസി. യാവ യാനം പേസേമി, താവ ഇധേവ ഹോഹീ"തി വത്വാ തം സാലായ ഠപേത്വാ സയം നഗരം പവിസിത്വാ സേട്ഠിസ്സ ഘരം ഗന്ത്വാ "രാജഗഹനഗരതോ തുമ്ഹാകം സഹായോ സങ്ഖസേട്ഠി നാമ ആഗതോ"തി ആരോചാപേസി. സോ "ആഗച്ഛതൂ"തി പക്കോസാപേത്വാ തം ദിസ്വാ നേവ ആസനാ വുട്ഠാസി, ന പടിസന്ഥാരം അകാസി, കേവലം "കിമത്ഥം ആഗതോസീ"തി പുച്ഛി. "തുമ്ഹാകം ദസ്സനത്ഥം ആഗതോമ്ഹീ"തി. "നിവാസോ തേ കഹം ഗഹിതോ"തി? "ന താവ നിവാസട്ഠാനം അത്ഥി, സേട്ഠിഘരണിമ്പി സാലായ ഠപേത്വാവ ആഗതോമ്ഹീ"തി. "തുമ്ഹാകം ഇധ നിവാസട്ഠാനം നത്ഥി, നിവാപം ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ പചാപേത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ ഗച്ഛഥ, പുന അമ്ഹാകം ഘരം മാ പവിസഥാ"തി വത്വാ "മയ്ഹം സഹായസ്സ ദുസ്സന്തേ ബന്ധിത്വാ ഏകം ബഹലപലാപതുമ്ബം ദേഹീ"തി ദാസം ആണാപേസി. തം ദിവസം കിര സോ രത്തസാലീനം സകടസഹസ്സമത്തം ഓഫുനാപേത്വാ കോട്ഠാഗാരം പൂരാപേസി, ചത്താലീസകോടിധനം ഗഹേത്വാ ആഗതോ അകതഞ്ഞൂ മഹാചോരോ സഹായകസ്സ തുമ്ബമത്തേ പലാപേ ദാപേസി. ദാസോ പച്ഛിയം ഏകം പലാപതുമ്ബം പക്ഖിപിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം അഗമാസി.

ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി - "അയം അസപ്പുരിസോ മമ സന്തികാ ചത്താലീസകോടിധനം ലഭിത്വാ ഇദാനി പലാപതുമ്ബം ദാപേസി, ഗണ്ഹാമി നു ഖോ, ന ഗണ്ഹാമീ"തി? അഥസ്സ ഏതദഹോസി "അയം താവ അകതഞ്ഞൂ മിത്തദുബ്ഭീ കതവിനാസകഭാവേന മയാ സദ്ധിം മിത്തഭാവം ഭിന്ദി. സചാഹം ഏതേന ദിന്നം പലാപതുമ്ബം ലാമകത്താ ന ഗണ്ഹിസ്സാമി, അഹമ്പി മിത്തഭാവം ഭിന്ദിസ്സാമി. അന്ധബാലാ പരിത്തകം ലദ്ധം അഗ്ഗണ്ഹന്താ മിത്തഭാവം വിനാസേന്തി, അഹം പന ഏതേന ദിന്നം പലാപതുമ്ബം ഗഹേത്വാ മമ വസേന മിത്തഭാവം പതിട്ഠാപേസ്സാമീ"തി. സോ പലാപതുമ്ബം ദുസ്സന്തേ ബന്ധിത്വാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ സാലം അഗമാസി. അഥ നം ഭരിയാ "കിം തേ, അയ്യ, ലദ്ധ"ന്തി പുച്ഛി. "ഭദ്ദേ അമ്ഹാകം സഹായോ പീളിയസേട്ഠി പലാപതുമ്ബം ദത്വാ അമ്ഹേ അജ്ജേവ വിസ്സജ്ജേസീ"തി. സാ "അയ്യ, കിമത്ഥം അഗ്ഗഹേസി, കിം ഏതം ചത്താലീസകോടിധനസ്സ അനുച്ഛവിക"ന്തി രോദിതും ആരഭി. ബോധിസത്തോപി "ഭദ്ദേ, മാ രോദി, അഹം തേന സദ്ധിം മിത്തഭാവഭേദനഭയേന മമ വസേന മിത്തഭാവം പതിട്ഠാപേതും ഗണ്ഹിം, ത്വം കിംകാരണാ രോദസീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. "അസമ്പദാനേനിതരീതരസ്സ, ബാലസ്സ മിത്താനി കലീഭവന്തി;
തസ്മാ ഹരാമി ഭുസം അഡ്ഢമാനം, മാ മേ മിത്തി ജീയിത്ഥ
സസ്സതായ"ന്തി.

തത്ഥ **അസമ്പദാനേനാ**തി അസമ്പാദാനേന. അകാരലോപേ സന്ധി, അഗ്ഗഹണേനാതി അത്ഥോ. **ഇതരീതരസ്സാ**തി യസ്സ കസ്സചി ലാമകാലാമകസ്സ. **ബാലസ്സ മിത്താനി കലീഭവന്തീ**തി ദന്ധസ്സ അപഞ്ഞസ്സ മിത്താനി കലീനി കാളകണ്ണിസദിസാനി ഹോന്തി, ഭിജ്ജന്തീതി അത്ഥോ. **തസ്മാ ഹരാമി ഭുസം അഡ്ഢമാന**ന്തി തേന കാരണേന അഹം സഹായേന ദിന്നം ഏകപലാപതുമ്ബം ഹരാമി ഗണ്ഹാമീതി ദസ്സേതി. "മാന"ന്തി ഹി അട്ഠന്നം നാളീനം നാമം, ചതുന്നം അഡ്ഢമാനം, ചതസ്സോ ച നാളിയോ തുമ്ബോ നാമ. തേന വുത്തം "പലാപതുമ്ബ"ന്തി. **മാ മേ മിത്തി ജീയിത്ഥ സസ്സതായ**ന്തി മമ സഹായേന സദ്ധിം മിത്തി മാ ഭിജ്ജിത്ഥ, സസ്സതാവ അയം ഹോതൂതി അത്ഥോ.

ഏവം വുത്തേപി സേട്ഠിഭരിയാ രോദതേവ. തസ്മിം ഖണേ സങ്ഖസേട്ഠിനാ പീളിയസേട്ഠിസ്സ ദിന്നോ കമ്മന്തദാസോ സാലാദ്വാരേന ആഗച്ഛന്തോ സേട്ഠിഭരിയായ രോദനസദ്ദം സുത്വാ സാലം പവിസിത്വാ അത്തനോ സാമികേ ദിസ്വാ പാദേസു നിപതിത്വാ രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ "കിമത്ഥം ഇധാഗതത്ഥ, സാമീ"തി പുച്ഛി. സേട്ഠി സബ്ബം ആരോചേസി. കമ്മന്തദാസോ "ഹോതു, സാമി, മാ ചിന്തയിത്ഥാ"തി ഉഭോപി അസ്സാസേത്വാ അത്തനോ ഗേഹം നേത്വാ ഗന്ധോദകേന ന്ഹാപേത്വാ ഭോജേത്വാ "സാമികാ, വോ ആഗതാ"തി സേസദാസേ സന്നിപാതേത്വാ ദസ്സേത്വാ കതിപാഹം വീതിനാമേത്വാ സബ്ബേ ദാസേ ഗഹേത്വാ രാജങ്ഗണം ഗന്ത്വാ ഉപരവം അകാസി. രാജാ പക്കോസാപേത്വാ "കിം ഏത"ന്തി പുച്ഛി, തേ സബ്ബം തം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആരോചേസും.

രാജാ തേസം വചനം സുത്വാ ഉഭോപി സേട്ഠീ പക്കോസാപേത്വാ സങ്ഖസേട്ഠിം പുച്ഛി "സച്ചം കിര തയാ മഹാസേട്ഠി പീളിയസേട്ഠിസ്സ ചത്താലീസകോടിധനം ദിന്ന"ന്തി? "ആമ, മഹാരാജ, മമ സഹായസ്സ മം തക്കേത്വാ രാജഗഹം ആഗതസ്സ ന കേവലം ധനം, സബ്ബം വിഭവജാതം സവിഞ്ഞാണകം അവിഞ്ഞാണകം ദ്വേ കോട്ഠാസേ കത്വാ സമഭാഗേ അദാസി"ന്തി. രാജാ "സച്ചമേത"ന്തി പീളിയസേട്ഠിം പുച്ഛി. "ആമ, ദേവാ"തി. "തയാ പനസ്സ തഞ്ഞേവ തക്കേത്വാ ആഗതസ്സ അത്ഥി കോചി സക്കാരോ വാ സമ്മാനോ വാ കതോ"തി. സോ തുണ്ഹീ അഹോസി. അപി പന തേ ഏതസ്സ പലാപതുമ്ബമത്തം ദുസ്സന്തേ പക്ഖിപാപേത്വാ ദാപിതം അത്ഥീതി. തമ്പി സുത്വാ തുണ്ഹീയേവ അഹോസി. രാജാ "കിം കാതബ്ബ"ന്തി അമച്ചേഹി സദ്ധിം മന്തേത്വാ തം പരിഭാസിത്വാ "ഗച്ഛഥ, പീളിയസേട്ഠിസ്സ ഘരേ സബ്ബം വിഭവം സങ്ഖസേട്ഠിസ്സ ദേഥാ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ "മഹാരാജ, മയ്ഹം പരസന്തകേന അത്ഥോ നത്ഥി, മയാ ദിന്നമത്തമേവ പന ദാപേഥാ"തി ആഹ. രാജാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തകം ദാപേസി. ബോധിസത്തോ സബ്ബം അത്തനോ ദിന്നവിഭവം പടിലഭിത്വാ ദാസപരിവുതോ രാജഗഹമേവ ഗന്ത്വാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ പീളിയസേട്ഠി ദേവദത്തോ അഹോസി, സങ്ഖസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

അസമ്പദാനജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൧൩൨] ൨. ഭീരുകജാതകവണ്ണനാ

കുസലൂപദേസേ ധിതിയാ ദള്ഹായ ചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അജപാലനിഗ്രോധേ മാരധീതാനം പലോഭനസുത്തന്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഭഗവതാ ഹി ആദിതോ പട്ഠായ വുത്തം -

"ദദ്ദല്ലമാനാ ആഗഞ്ഛും, തണ്ഹാ ച അരതീ രഗാ;
താ തത്ഥ പനുദീ സത്ഥാ, തൂലം ഭട്ഠംവ മാലുതോ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൬൧);

ഏവം യാവ പരിയോസാനാ തസ്സ സുത്തന്തസ്സ കഥിതകാലേ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിതാ ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ മാരധീതരോ അനേകസതാനിപി ദിബ്ബരൂപാനി മാപേത്വാ പലോഭനത്ഥായ ഉപസങ്കമന്തിയോ അക്ഖീനിപി ഉമ്മീലേത്വാ ന ഓലോകേസി, അഹോ ബുദ്ധബലം നാമ അച്ഛരിയ"ന്തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ മയ്ഹം സബ്ബാസവേ ഖേപേത്വാ സബ്ബഞ്ഞുതം സമ്പത്തസ്സ മാരധീതാനം അനോലോകനം നാമ അച്ഛരിയം, അഹഞ്ഹി പുബ്ബേ ബോധിഞാണം പരിയേസമാനോ സകിലേസകാലേപി അഭിസങ്ഖതം ദിബ്ബരൂപം ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ കിലേസവസേന അനോലോകേത്വാവ ഗന്ത്വാ മഹാരജ്ജം പാപുണി"ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഭാതികസതസ്സ കനിട്ഠോ അഹോസീതി സബ്ബം ഹേട്ഠാ തക്കസിലാജാതകേ വുത്തനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം. തദാ പന തക്കസിലാനഗരവാസീഹി ബഹിനഗരേ സാലായം ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ യാചിത്വാ രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ അഭിസേകേ കതേ തക്കസിലാനഗരവാസിനോ നഗരം ദേവനഗരം വിയ, രാജഭവനഞ്ച ഇന്ദഭവനം വിയ അലങ്കരിംസു. തദാ ബോധിസത്തോ നഗരം പവിസിത്വാ രാജഭവനേ പാസാദേ മഹാതലേ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തം രതനവരപല്ലങ്കം അഭിരുയ്ഹ ദേവരാജലീലായ നിസീദി, അമച്ചാ ച ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാദയോ ച ഖത്തിയകുമാരാ ച സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ പരിവാരേത്വാ അട്ഠംസു, ദേവച്ഛരാപടിഭാഗാ സോളസസഹസ്സനാടകിത്ഥിയോ നച്ചഗീതവാദിതകുസലാ ഉത്തമവിലാസസമ്പന്നാ നച്ചഗീതവാദിതാനി പയോജേസും. ഗീതവാദിതസദ്ദേന രാജഭവനം മേഘത്ഥനിതപൂരിതാ മഹാസമുദ്ദകുച്ഛി വിയ ഏകനിന്നാദം അഹോസി. ബോധിസത്തോ തം അത്തനോ സിരിസോഭഗ്ഗം ഓലോകയമാനോവ ചിന്തേസി "സചാഹം താസം യക്ഖിനീനം അഭിസങ്ഖതം ദിബ്ബരൂപം ഓലോകേസ്സം, ജീവിതക്ഖയം പത്തോ അഭവിസ്സം, ഇമം സിരിസോഭഗ്ഗം ന ഓലോകേസ്സം. പച്ചേകബുദ്ധാനം പന ഓവാദേ ഠിതഭാവേന ഇദം മയാ സമ്പത്ത"ന്തി. ഏവഞ്ച പന ചിന്തേത്വാ ഉദാനം ഉദാനേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൨. "കുസലൂപദേസേ ധിതിയാ ദള്ഹായ ച, അനിവത്തിതത്താ ഭയഭീരുതായ ച;
ന രക്ഖസീനം വസമാഗമിമ്ഹസേ, സ സോത്ഥിഭാവോ മഹതാ ഭയേന മേ"തി.

തത്ഥ **കുസലൂപദേസേ**തി കുസലാനം ഉപദേസേ, പച്ചേകബുദ്ധാനം ഓവാദേതി അത്ഥോ. **ധിതിയാ ദള്ഹായ ചാ**തി ദള്ഹായ ധിതിയാ ച, ഥിരേന

അബ്ബോച്ഛിന്നനിരന്തരവീരിയേന ചാതി അത്ഥോ. **അനിവത്തിതത്താ ഭയഭീരുതായ ചാ**തി ഭയഭീരുതായ അനിവത്തിതതായ ച. തത്ഥ **ഭയ**ന്തി ചിത്തുത്രാസമത്തം പരിത്തഭയം. **ഭീരുതാ**തി സരീരകമ്പനപ്പത്തം മഹാഭയം. ഇദം ഉഭയമ്പി മഹാസത്തസ്സ ''യക്ഖിനിയോ നാമേതാ മനുസ്സഖാദികാ''തി ഭേരവാരമ്മണം ദിസ്വാപി നാഹോസി. തേനാഹ ''അനിവത്തിതത്താ ഭയഭീരുതായ ചാ''തി. ഭയഭീരുതായ അഭാവേനേവ ഭേരവാരമ്മണം ദിസ്വാപി അനിവത്തനഭാവേനാതി അത്ഥോ. **ന രക്ഖസീനം വസമാഗമിമ്ഹസേ**തി യക്ഖകന്താരേ താസം രക്ഖസീനം വസം ന അഗമിമ്ഹ. യസ്മാ അമ്ഹാകം കുസലൂപദേസേ ധിതി ച ദള്ഹാ അഹോസി, ഭയഭീരുതാഭാവേന ച അനിവത്തനസഭാവാ അഹുമ്ഹാ, തസ്മാ രക്ഖസീനം വസം ന അഗമിമ്ഹാതി വുത്തം ഹോതി. **സ സോത്ഥിഭാവോ മഹതാ ഭയേന മേ**തി സോ മയ്ഹം അയം അജ്ജ മഹതാ ഭയേന രക്ഖസീനം സന്തികാ പത്തബ്ബേന ദുക്ഖദോമനസ്സേന സോത്ഥിഭാവോ ഖേമഭാവോ പീതിസോമനസ്സഭാവോയേവ ജാതോതി.

ഏവം മഹാസത്തോ ഇമായ ഗാഥായ ധമ്മം ദേസേത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''അഹം തേന സമയേന തക്കസിലം ഗന്ത്വാ രജ്ജപ്പത്തകുമാരോ അഹോസി''ന്തി.

ഭീരുകജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൧൩൩] ൩. ഘതാസനജാതകവണ്ണനാ

ഖേമം യഹിന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി ഭിക്ഖു സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ പച്ചന്തം ഗന്ത്വാ ഏകം ഗാമകം ഉപനിസ്സായ അരഞ്ഞസേനാസനേ വസ്സം ഉപഗഞ്ഛി. തസ്സ പഠമമാസേയേവ പിണ്ഡായ പവിട്ഠസ്സ പണ്ണസാലാ ഝായിത്ഥ. സോ വസനട്ഠാനാഭാവേന കിലമന്തോ ഉപട്ഠാകാനം ആചിക്ഖി. തേ ''ഹോതു, ഭന്തേ, പണ്ണസാലം കരിസ്സാമ, കസാമ താവ, വപാമ താവാ''തിആദീനി വദന്താ തേമാസം വീതിനാമേസും. സോ സേനാസനസപ്പായാഭാവേന കമ്മട്ഠാനം മത്ഥകം പാപേതും നാസക്ഖി. സോ നിമിത്തമത്തമ്പി അനുപ്പാദേത്വാ വുത്ഥവസ്സോ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ''കിം നു ഖോ തേ, ഭിക്ഖു, കമ്മട്ഠാനം സപ്പായം ജാത''ന്തി പുച്ഛി. സോ ആദിതോ പട്ഠായ അസപ്പായഭാവം കഥേസി. സത്ഥാ ''പുബ്ബേ ഖോ, ഭിക്ഖു, തിരച്ഛാനാപി അത്തനോ സപ്പായാസപ്പായം ഞത്വാ സപ്പായകാലേ വസിത്വാ അസപ്പായകാലേ വസനട്ഠാനം പഹായ അഞ്ഞത്ഥ അഗമംസു, ത്വം കസ്മാ അത്തനോ സപ്പായാസപ്പായം ന അഞ്ഞാസീ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സകുണയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ സോഭഗ്ഗപ്പത്തോ സകുണരാജാ ഹുത്വാ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞായതനേ ജാതസ്സരതീരേ സാഖാവിടപസമ്പന്നം ബഹലപത്തപലാസം മഹാരുക്ഖം ഉപനിസ്സായ സപരിവാരോ വാസം കപ്പേസി. ബഹൂ സകുണാ തസ്സ രുക്ഖസ്സ ഉദകമത്ഥകേ പത്ഥടസാഖാസു വസന്താ സരീരവളഞ്ജം ഉദകേ പാതേന്തി. തസ്മിഞ്ച

ജാതസ്സരേ ചണ്ഡോ നാഗരാജാ വസതി. തസ്സ ഏതദഹോസി ‘‘ഇമേ സകുണാ മയ്ഹം നിവാസേ ജാതസ്സരേ സരീരവളഞ്ജം പാതേന്തി, യംനൂനാഹം ഉദകതോ അഗ്ഗിം ഉട്ഠാപേത്വാ രുക്ഖം ഝാപേത്വാ ഏതേ പലാപേയ്യ’’ന്തി. സോ കുദ്ധമാനസോ രത്തിഭാഗേ സബ്ബേസം സകുണാനം സന്നിപതിത്വാ രുക്ഖസാഖാസു നിപന്നകാലേ പഠമം താവ ഉദ്ധനാരോപിതം വിയ ഉദകം പക്കുധാപേത്വാ ദുതിയവാരേ ധൂമം ഉട്ഠാപേത്വാ തതിയവാരേ താലക്ഖന്ധപ്പമാണം ജാലം ഉട്ഠാപേസി. ബോധിസത്തോ ഉദകതോ ജാലം ഉട്ഠഹമാനം ദിസ്വാ ‘‘ഭോ, സകുണാ, അഗ്ഗിനാ ആദിത്തം നാമ ഉദകേന നിബ്ബാപേന്തി, ഇദാനി പന ഉദകമേവ ആദിത്തം. ന സക്കാ അമ്ഹേഹി ഇധ വസിതും, അഞ്ഞത്ഥ ഗമിസ്സാമാ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ഫന്ന്. ‘‘ഖേമം യഹിം തത്ഥ അരീ ഉദീരിതോ, ദകസ്സ മജ്ഝേ ജലതേ ഘതാസനോ;
ന അജ്ജ വാസോ മഹിയാ മഹീരുഹേ, ദിസാ ഭജവ്ഹോ സരണാജ്ജ നോഭയ’’ന്തി.

തത്ഥ **ഖേമം യഹിം തത്ഥ അരീ ഉദീരിതോ**തി യസ്മിം ഉദകപിട്ഠേ ഖേമഭാവോ നിബ്ഭയഭാവോ, തസ്മിം അത്തപച്ചത്ഥികോ സപത്തോ ഉട്ഠിതോ. **ദകസ്സാ**തി ഉദകസ്സ. **ഘതാസനോ**തി അഗ്ഗി. സോ ഹി ഘതം അസ്നാതി, തസ്മാ ‘‘ഘതാസനോ’’തി വുച്ചതി. **ന അജ്ജ വാസോ**തി അജ്ജ നോ വാസോ നത്ഥി. **മഹിയാ മഹീരുഹേ**തി മഹിരുഹോ വുച്ചതി രുക്ഖോ, തസ്മിം ഇമിസ്സാ മഹിയാ ജാതേ രുക്ഖേതി അത്ഥോ. **ദിസാ ഭജവ്ഹോ**തി ദിസാ ഭജഥ ഗച്ഛഥ. **സരണാജ്ജ നോ ഭയ**ന്തി അജ്ജ അമ്ഹാകം സരണതോ ഭയം ജാതം, പടിസരണട്ഠാനതോ ഭയം ഉപ്പന്നന്തി അത്ഥോ.

ഏവം വത്വാ ബോധിസത്തോ അത്തനോ വചനകരേ സകുണേ ആദായ ഉപ്പതിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗതോ. ബോധിസത്തസ്സ വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ ഠിതസകുണാ ജീവിതക്ഖയം പത്താ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു അരഹത്തേ പതിട്ഠാസി.

തദാ ബോധിസത്തസ്സ വചനകരാ സകുണാ ബുദ്ധപരിസാ അഹേസും, സകുണരാജാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ഘതാസനജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[ഫനർ] ർ. ഝാനസോധനജാതകവണ്ണനാ

യേ സഞ്ഞിനോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സങ്കസ്സനഗരദ്വാരേ അത്തനാ സംഖിത്തേന പുച്ഛിതപഞ്ഹസ്സ ധമ്മസേനാപതിനോ വിത്ഥാരബ്യാകരണം ആരബ്ഭ കഥേസി. തത്രിദം അതീതവത്ഥു - അതീതേ കിര ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞായതനേ കാലം കരോന്തോ അന്തേവാസികേഹി പുച്ഛിതോ ‘‘നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീ’’തി ആഹ...പേ॰... താപസാ ജേട്ഠന്തേവാസികസ്സ കഥം ന ഗണ്ഹിംസു. ബോധിസത്തോ ആഭസ്സരതോ ആഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ഫനർ. ‘‘യേ സഞ്ഞിനോ തേപി ദുഗ്ഗതാ, യേപി അസഞ്ഞിനോ തേപി ദുഗ്ഗതാ;

ഏതം ഉഭയം വിവജ്ജയ, തം സമാപത്തിസുഖം അനങ്ഗണ’’ന്തി.

തത്ഥ **യേ സഞ്ഞിനോ**തി ഠപേത്വാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനലാഭിനോ അവസേസേ സചിത്തകസത്തേ ദസ്സേതി. **തേപി ദുഗ്ഗതാ**തി തസ്സാ സമാപത്തിയാ അലാഭതോ തേപി ദുഗ്ഗതാ നാമ. **യേപി അസഞ്ഞിനോ**തി അസഞ്ഞഭവേ നിബ്ബത്തേ അചിത്തകസത്തേ ദസ്സേതി. **തേപി ദുഗ്ഗതാ**തി തേപി ഇമിസ്സായേവ സമാപത്തിയാ അലാഭതോ ദുഗ്ഗതായേവ നാമ. **ഏതം ഉഭയം വിവജ്ജയാ**തി ഏതം ഉഭയമ്പി സഞ്ഞിഭവഞ്ച അസഞ്ഞിഭവഞ്ച വിവജ്ജയ പജഹാതി അന്തേവാസികം ഓവദതി. **തം സമാപത്തിസുഖം അനങ്ഗണ**ന്തി തം നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിലാഭിനോ സന്തട്ഠേന ‘‘സുഖ’’ന്തി സങ്ഖം ഗതം ഝാനസുഖം അനങ്ഗണം നിദ്ദോസം ബലവചിത്തേകഗ്ഗതാസഭാവേനപി തം അനങ്ഗണം നാമ ജാതം.

ഏവം ബോധിസത്തോ ധമ്മം ദേസേത്വാ അന്തേവാസികസ്സ ഗുണം കഥേത്വാ ബ്രഹ്മലോകമേവ അഗമാസി. തദാ സേസതാപസാ ജേട്ഠന്തേവാസികസ്സ സദ്ദഹിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ജേട്ഠന്തേവാസികോ സാരിപുത്തോ, മഹാബ്രഹ്മാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ഝാനസോധനജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൧൩൫] ൫. ചന്ദാഭജാതകവണ്ണനാ

ചന്ദാഭന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സങ്കസ്സനഗരദ്വാരേ ഥേരസ്സേവ പഞ്ഹബ്യാകരണം ആരബ്ഭ കഥേസി. അതീതേ കിര ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞായതനേ കാലം കരോന്തോ അന്തേവാസികേഹി പുച്ഛിതോ ‘‘ചന്ദാഭം സൂരിയാഭ’’ന്തി വത്വാ ആഭസ്സരേ നിബ്ബത്തോ. താപസാ ജേട്ഠന്തേവാസികസ്സ ന സദ്ദഹിംസു. ബോധിസത്തോ ആഭസ്സരതോ ആഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠിതോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൫.

‘‘ചന്ദാഭം സൂരിയാഭഞ്ച, യോധ പഞ്ഞായ ഗാധതി;
അവിതക്കേന ഝാനേന, ഹോതി ആഭസ്സരൂപഗോ’’തി.

തത്ഥ **ചന്ദാഭ**ന്തി ഓദാതകസിണം ദസ്സേതി. **സൂരിയാഭ**ന്തി പീതകസിണം. **യോധ പഞ്ഞായ ഗാധതീ**തി യോ പുഗ്ഗലോ ഇധ സത്തലോകേ ഇദം കസിണദ്വയം പഞ്ഞായ ഗാധതി, ആരമ്മണം കത്വാ അനുപവിസതി, തത്ഥേവ പതിട്ഠഹതി . അഥ വാ **ചന്ദാഭം സൂരിയാഭഞ്ച, യോധ പഞ്ഞായ ഗാധതീ**തി യത്തകം ഠാനം ചന്ദാഭാ ച സൂരിയാഭാ ച പത്ഥടാ, തത്തകേ ഠാനേ പടിഭാഗകസിണം വഡ്ഢേത്വാ തം ആരമ്മണം കത്വാ ഝാനം നിബ്ബത്തേന്തോ ഉഭയമ്പേതം ആഭം പഞ്ഞായ ഗാധതി നാമ. തസ്മാ അയമ്പേത്ഥ അത്ഥോയേവ. **അവിതക്കേന ഝാനേന, ഹോതി ആഭസ്സരൂപഗോ**തി സോ പുഗ്ഗലോ തഥാ കത്വാ പടിലദ്ധേന ദുതിയേന ഝാനേന ആഭസ്സരബ്രഹ്മലോകൂപഗോ ഹോതീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ താപസേ ബോധേത്വാ ജേട്ഠന്തേവാസികസ്സ ഗുണം കഥേത്വാ ബ്രഹ്മലോകമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ജേട്ഠന്തേവാസികോ സാരിപുത്തോ, മഹാബ്രഹ്മാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ചന്ദാഭജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൧൩൬] ൬. സുവണ്ണഹംസജാതകവണ്ണനാ

യം ലദ്ധം തേന തുട്ഠബ്ബന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഥുല്ലനന്ദം ഭിക്ഖുനിം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയഞ്ഹി അഞ്ഞതരോ ഉപാസകോ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം ലസുണേന പവാരേത്വാ ഖേത്തപാലം ആണാപേസി "സചേ ഭിക്ഖുനിയോ ആഗച്ഛന്തി, ഏകേകായ ഭിക്ഖുനിയാ ദ്വേ തയോ ഭണ്ഡികേ ദേഹീ"തി. തതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖുനിയോ തസ്സ ഗേഹമ്പി ഖേത്തമ്പി ലസുണത്ഥായ ഗച്ഛന്തി. അഥേകസ്മിം ഉസ്സവദിവസേ തസ്സ ഗേഹേ ലസുണം പരിക്ഖയം അഗമാസി. ഥുല്ലനന്ദാ ഭിക്ഖുനീ സപരിവാരാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ "ലസുണേനാവുസോ അത്ഥോ"തി വത്വാ "നത്ഥയ്യേ, യഥാഭതം ലസുണം പരിക്ഖീണം, ഖേത്തം ഗച്ഛഥാ"തി വുത്താ ഖേത്തം ഗന്ത്വാ ന മത്തം ജാനിത്വാ ലസുണം ആഹരാപേസി. ഖേത്തപാലോ ഉജ്ഝായി "കഥഞ്ഹി നാമ ഭിക്ഖുനിയോ ന മത്തം ജാനിത്വാ ലസുണം ഹരാപേസ്സന്തീ"തി? തസ്സ കഥം സുത്വാ യാ താ ഭിക്ഖുനിയോ അപ്പിച്ഛാ, താപി, താസം സുത്വാ ഭിക്ഖൂപി, ഉജ്ഝായിംസു. ഉജ്ഝായിത്വാ ച പന ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. ഭഗവാ ഥുല്ലനന്ദം ഭിക്ഖനിം ഗരഹിത്വാ "ഭിക്ഖവേ, മഹിച്ഛോ പുഗ്ഗലോ നാമ വിജാതമാതുയാപി അപ്പിയോ ഹോതി അമനാപോ, അപ്പസന്നേ പസാദേതും, പസന്നാനം വാ ഭിയ്യോസോമത്തായ പസാദം ജനേതും, അനുപ്പന്നം വാ ലാഭം ഉപ്പാദേതും, ഉപ്പന്നം വാ പന ലാഭം ഥിരം കാതും ന സക്കോതി. അപ്പിച്ഛോ പന പുഗ്ഗലോ അപ്പസന്നേ പസാദേതും, പസന്നാനം വാ ഭിയ്യോസോമത്തായ പസാദം ജനേതും, അനുപ്പന്നം വാ ലാഭം ഉപ്പാദേതും, ഉപ്പന്നം വാ പന ലാഭം ഥിരം കാതും സക്കോതീ"തിആദിനാ നയേന ഭിക്ഖൂനം തദനുച്ഛവികം ധമ്മം കഥേത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഥുല്ലനന്ദാ ഇദാനേവ മഹിച്ഛാ, പുബ്ബേപി മഹിച്ഛായേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ വയപ്പത്തസ്സ സമാനജാതികാ കുലാ പജാപതിം ആഹരിംസു. തസ്സാ നന്ദാ നന്ദാവതീ സുന്ദരീനന്ദാതി തിസ്സോ ധീതരോ അഹേസും. താസു പതികുലം അഗതാസുയേവ ബോധിസത്തോ കാലം കത്വാ സുവണ്ണഹംസയോനിയം നിബ്ബത്തി, ജാതിസ്സരഞാണഞ്ചസ്സ ഉപ്പജ്ജി. സോ വയപ്പത്തോ സുവണ്ണസഞ്ഛന്നം സോഭഗ്ഗപ്പത്തം മഹന്തം അത്തഭാവം ദിസ്വാ "കുതോ നു ഖോ ചവിത്വാ അഹം ഇധൂപപന്നോ"തി ആവജ്ജേന്തോ "മനുസ്സലോകതോ"തി ഞത്വാ പുന "കഥം നു ഖോ മേ ബ്രാഹ്മണീ ച ധീതരോ ച ജീവന്തീ"തി ഉപധാരേന്തോ "പരേസം ഭതിം കത്വാ കിച്ഛേന ജീവന്തീ"തി ഞത്വാ ചിന്തേസി "മയ്ഹം സരീരേ സോവണ്ണമയാനി പത്താനി കോട്ടനഘട്ടനഖമാനി, ഇതോ താസം ഏകേകം പത്തം ദസ്സാമി, തേന മേ പജാപതി ച ധീതരോ ച സുഖം ജീവിസ്സന്തീ"തി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പിട്ഠിവംസകോടിയം നിലീയി, ബ്രാഹ്മണീ ച ധീതരോ ച ബോധിസത്തം ദിസ്വാ "കുതോ ആഗതോസി, സാമീ"തി പുച്ഛിംസു. "അഹം തുമ്ഹാകം പിതാ കാലം കത്വാ സുവണ്ണഹംസയോനിയം നിബ്ബത്തോ തുമ്ഹേ ദട്ഠും ആഗതോ. ഇതോ പട്ഠായ തുമ്ഹാകം പരേസം ഭതിം കത്വാ ദുക്ഖജീവികായ

ജീവനകിച്ചം നത്ഥി, അഹം വോ ഏകേകം പത്തം ദസ്സാമി, തം വിക്കിണിത്വാ സുഖേന ജീവഥാ”തി ഏകം പത്തം ദത്വാ അഗമാസി. സോ ഏതേനേവ നിയാമേന അന്തരന്തരാ ആഗന്ത്വാ ഏകേകം പത്തം ദേതി, ബ്രാഹ്മണീ ച ധീതരോ ച അഡ്ഢാ സുഖിതാ അഹേസും.

അഥേകദിവസം സാ ബ്രാഹ്മണീ ധീതരോ ആമന്തേസി “അമ്മാ, തിരച്ഛാനാനം നാമ ചിത്തം ദുജ്ജാനം. കദാചി വോ പിതാ ഇധ നാഗച്ഛേയ്യ, ഇദാനിസ്സ ആഗതകാലേ സബ്ബാനി പത്താനിപി ലുഞ്ചിത്വാ ഗണ്ഹാമാ”തി. താ “ഏവം നോ പിതാ കിലമിസ്സതീ”തി ന സമ്പടിച്ഛിംസു. ബ്രാഹ്മണീ പന മഹിച്ഛതായ പുന ഏകദിവസം സുവണ്ണഹംസരാജസ്സ ആഗതകാലേ “ഏഹി താവ, സാമീ”തി വത്വാ തം അത്തനോ സന്തികം ഉപഗതം ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഗഹേത്വാ സബ്ബപത്താനി ലുഞ്ചി. താനി പന ബോധിസത്തസ്സ രുചിം വിനാ ബലക്കാരേന ഗഹിതത്താ സബ്ബാനി ബകപത്തസദിസാനി അഹേസും. ബോധിസത്തോ പക്ഖേ പസാരേത്വാ ഗന്തും നാസക്ഖി. അഥ നം സാ മഹാചാടിയം പക്ഖിപിത്വാ പോസേസി. തസ്സ പുന ഉട്ഠഹന്താനി പത്താനി സേതാനി സമ്പജ്ജിംസു. സോ സഞ്ജാതപത്തോ ഉപ്പതിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗന്ത്വാ ന പുന ആഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഥുല്ലനന്ദാ ഇദാനേവ മഹിച്ഛാ, പുബ്ബേപി മഹിച്ഛായേവ , മഹിച്ഛതായ ച പന സുവണ്ണമ്ഹാ പരിഹീനാ. ഇദാനി പന അത്തനോ മഹിച്ഛതായ ഏവ ലസുണമ്ഹാപി പരിഹായിസ്സതി, തസ്മാ ഇതോ പട്ഠായ ലസുണം ഖാദിതും ന ലഭിസ്സതി. യഥാ ച ഥുല്ലനന്ദാ, ഏവം തം നിസ്സായ സേസഭിക്ഖുനിയോപി. തസ്മാ ബഹും ലഭിത്വാപി പമാണമേവ ജാനിതബ്ബം, അപ്പം ലഭിത്വാ പന യഥാലദ്ധേനേവ സന്തോസോ കാതബ്ബോ, ഉത്തരി ന പത്ഥേതബ്ബ”ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൬. “യം ലദ്ധം തേന തുട്ഠബ്ബം, അതിലോഭോ ഹി പാപകോ;
ഹംസരാജം ഗഹേത്വാന, സുവണ്ണാ പരിഹായഥാ”തി.

തത്ഥ **തുട്ഠബ്ബ**ന്തി തുസ്സിതബ്ബം.

ഇദം പന വത്വാ സത്ഥാ അനേകപരിയായേന ഗരഹിത്വാ “യാ പന ഭിക്ഖുനീ ലസുണം ഖാദേയ്യ, പാചിത്തിയ”ന്തി (പാചി॰ ൭൯൩) സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ബ്രാഹ്മണീ അയം ഥുല്ലനന്ദാ അഹോസി, തിസ്സോ ധീതരോ ഇദാനി തിസ്സോയേവ ഭഗിനിയോ, സുവണ്ണഹംസരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സുവണ്ണഹംസജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൧൩൭] ൭. ബബ്ബുജാതകവണ്ണനാ

യത്ഥേകോ ലഭതേ ബബ്ബൂതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കാണമാതുസിക്ഖാപദം (പാചി॰ ൨൩൦ ആദയോ) ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയഞ്ഹി കാണമാതാ നാമ ധീതുവസേന പാകടനാമാ ഉപാസികാ അഹോസി സോതാപന്നാ അരിയസാവികാ. സാ ധീതരം കാണം അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമകേ സമാനജാതികസ്സ പുരിസസ്സ അദാസി. കാണാ കേനചിദേവ കരണീയേന മാതു ഘരം അഗമാസി. അഥസ്സാ സാമികോ

കതിപാഹച്ചയേന ദൂതം പാഹേസി “ആഗച്ഛതു കാണാ, ഇച്ഛാമി കാണായ ആഗമന”ന്തി. കാണാ ദൂതസ്സ വചനം സുത്വാ “അമ്മ, ഗമിസ്സാമീ”തി മാതരം ആപുച്ഛി. കാണമാതാ “ഏത്തകം കാലം വസിത്വാ കഥം തുച്ഛഹത്ഥാവ ഗമിസ്സസീ”തി പൂവം പചി. തസ്മിംയേവ ഖണേ ഏകോ പിണ്ഡചാരികോ ഭിക്ഖു തസ്സാ നിവേസനം അഗമാസി, ഉപാസികാ തം നിസീദാപേത്വാ പത്തപൂരം പൂവം ദാപേസി. സോ ഭിക്ഖു നിക്ഖമിത്വാ അഞ്ഞസ്സ ആചിക്ഖി, തസ്സപി തഥേവ ദാപേസി. സോപി നിക്ഖമിത്വാ അഞ്ഞസ്സ ആചിക്ഖി, തസ്സപി തഥേവാതി ഏവം ചതുന്നം ജനാനം ദാപേസി . യഥാപടിയത്തം പൂവം പരിക്ഖയം അഗമാസി, കാണായ ഗമനം ന സമ്പജ്ജി. അഥസ്സാ സാമികോ ദുതിയമ്പി, തതിയമ്പി ദൂതം പാഹേസി. തതിയം പാഹേന്തോ ച “സചേ കാണാ നാഗച്ഛിസ്സതി, അഹം അഞ്ഞം പജാപതിം ആനേസ്സാമീ”തി പാഹേസി. തയോപി വാരേ തേനേവ ഉപായേന ഗമനം ന സമ്പജ്ജി, കാണായ സാമികോ അഞ്ഞം പജാപതിം ആനേസി. കാണാ തം പവത്തിം സുത്വാ രോദമാനാ അട്ഠാസി.

സത്ഥാ തം കാരണം ഞത്വാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ കാണമാതായ നിവേസനം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ കാണമാതരം പുച്ഛി “കിസ്സായം കാണാ രോദതീ”തി? “ഇമിനാ നാമ കാരണേനാ”തി ച സുത്വാ കാണമാതരം സമസ്സാസേത്വാ ധമ്മിം കഥം കഥേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം അഗമാസി. അഥ തേസം ചതുന്നം ഭിക്ഖൂനം തയോ വാരേ യഥാപടിയത്തപൂവം ഗഹേത്വാ കാണായ ഗമനസ്സ ഉപച്ഛിന്നഭാവോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടോ ജാതോ. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, ചതൂഹി നാമ ഭിക്ഖൂഹി തയോ വാരേ കാണമാതായ പക്കപൂവം ഖാദിത്വാ കാണായ ഗമനന്തരായം കത്വാ സാമികേന പരിച്ചത്തം ധീതരം നിസ്സായ മഹാഉപാസികായ ദോമനസ്സം ഉപ്പാദിത”ന്തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ തേ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ കാണമാതായ സന്തകം ഖാദിത്വാ തസ്സാ ദോമനസ്സം ഉപ്പാദേസും, പുബ്ബേപി ഉപ്പാദേസുംയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ പാസാണകോട്ടകകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ പരിയോദാതസിപ്പോ അഹോസി. കാസിരട്ഠേ ഏകസ്മിം നിഗമേ ഏകോ മഹാവിഭവോ സേട്ഠി അഹോസി, തസ്സ നിധാനഗതായേവ ചത്താലീസ ഹിരഞ്ഞകോടിയോ അഹേസും. അഥസ്സ ഭരിയാ കാലം കത്വാ ധനസിനേഹേന ഗന്ത്വാ ധനപിട്ഠിയം മൂസികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ഏവം അനുക്കമേന സബ്ബമ്പി തം കുലം അബ്ഭത്ഥം അഗമാസി, വംസോ ഉപച്ഛിജ്ജി. സോ ഗാമോപി ഛഡ്ഡിതോ അപണ്ണത്തികഭാവം അഗമാസി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്മിം പുരാണഗാമട്ഠാനേ പാസാണേ ഉപ്പാടേത്വാ കോട്ടേതി. അഥ സാ മൂസികാ ഗോചരായ ചരമാനാ ബോധിസത്തം പുനപ്പുനം പസ്സന്തീ ഉപ്പന്നസിനേഹാ ഹുത്വാ ചിന്തേസി “മയ്ഹം ധനം ബഹു നിക്കാരണേന നസ്സിസ്സതി, ഇമിനാ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ ഇദം ധനം ദത്വാ മംസം വിക്കിണാപേത്വാ ഖാദിസ്സാമീ”തി. സാ ഏകദിവസം ഏകം കഹാപണം മുഖേന ഡംസിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. സോ തം ദിസ്വാ പിയവാചായ സമാലപന്തോ “കിം നു ഖോ, അമ്മ, കഹാപണം ഗഹേത്വാ ആഗതാസീ”തി

ആഹ. താത, ഇമം ഗഹേത്വാ അത്തനാപി പരിഭുഞ്ജ, മയ്ഹമ്പി മംസം ആഹരാതി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ കഹാപണം ആദായ ഘരം ഗന്ത്വാ ഏകേന മാസകേന മംസം കിണിത്വാ ആഹരിത്വാ തസ്സാ അദാസി. സാ തം ഗഹേത്വാ അത്തനോ നിവാസട്ഠാനം ഗന്ത്വാ യഥാരുചിയാ ഖാദി. തതോ പട്ഠായ ഇമിനാവ നിയാമേന ദിവസേ ദിവസേ ബോധിസത്തസ്സ കഹാപണം ദേതി, സോപിസ്സാ മംസം ആഹരതി.

അഥേകദിവസം തം മൂസികം ബിളാരോ അഗ്ഗഹേസി. അഥ നം സാ ഏവമാഹ "മാ, സമ്മ, മം മാരേസീ"തി. കിംകാരണാ ന മാരേസ്സാമി? അഹഞ്ഹി ഛാതോ മംസം ഖാദിതുകാമോ, ന സക്കാ മയാ ന മാരേതുന്തി. കിം പന ഏകദിവസമേവ മംസം ഖാദിതുകാമോസി, ഉദാഹു നിച്ചകാലന്തി? "ലഭമാനോ നിച്ചകാലമ്പി ഖാദിതുകാമോമ്ഹീ"തി. "യദി ഏവം അഹം തേ നിച്ചകാലം മംസം ദസ്സാമി, വിസ്സജ്ജേഹി മ"ന്തി. അഥ നം ബിളാരോ "തേന ഹി അപ്പമത്താ ഹോഹീ"തി വിസ്സജ്ജേസി. തതോ പട്ഠായ സാ അത്തനോ ആഭതം മംസം ദ്വേ കോട്ഠാസേ കത്വാ ഏകം ബിളാരസ്സ ദേതി, ഏകം സയം ഖാദതി. അഥ നം ഏകദിവസം അഞ്ഞോപി ബിളാരോ അഗ്ഗഹേസി, തമ്പി തഥേവ സഞ്ഞാപേത്വാ അത്താനം വിസ്സജ്ജാപേസി. തതോ പട്ഠായ തയോ കോട്ഠാസേ കത്വാ ഖാദന്തി. പുന അഞ്ഞോ അഗ്ഗഹേസി, തമ്പി തഥേവ സഞ്ഞാപേത്വാ അത്താനം മോചാപേസി. തതോ പട്ഠായ ചത്താരോ കോട്ഠാസേ കത്വാ ഖാദന്തി. പുന അഞ്ഞോ അഗ്ഗഹേസി, തമ്പി തഥേവ സഞ്ഞാപേത്വാ അത്താനം മോചാപേസി. തതോ പട്ഠായ പഞ്ച കോട്ഠാസേ കത്വാ ഖാദന്തി. സാ പഞ്ചമം കോട്ഠാസം ഖാദമാനാ അപ്പാഹാരതായ കിലന്താ കിസാ അഹോസി അപ്പമംസലോഹിതാ

ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാ "അമ്മ, കസ്മാ മിലാതാസീ"തി വത്വാ "ഇമിനാ നാമ കാരണേനാ"തി വുത്തേ "ത്വം ഏത്തകം കാലം കസ്മാ മയ്ഹം നാചിക്ഖി, അഹമേത്ഥ കാതബ്ബം ജാനിസ്സാമീ"തി തം സമസ്സാസേത്വാ സുദ്ധഫലികപാസാണേന ഗുഹം കത്വാ ആഹരിത്വാ "അമ്മ, ത്വം ഇമം ഗുഹം പവിസിത്വാ നിപജ്ജിത്വാ ആഗതാഗതാനം ഫരുസാഹി വാചാഹി സന്തജ്ജേയ്യാസീ"തി ആഹ. സാ ഗുഹം പവിസിത്വാ നിപജ്ജി. അഥേകോ ബിളാരോ ആഗന്ത്വാ "ദേഹി, അജ്ജ മേ മംസ"ന്തി ആഹ. അഥ നം മൂസികാ "അരേ, ദുട്ഠബിളാര, കിം തേ അഹം മംസഹാരികാ, അത്തനോ പുത്താനം മംസം ഖാദാ"തി തജ്ജേസി. ബിളാരോ ഫലികഗുഹായ നിപന്നഭാവം അജാനന്തോ കോധവസേന മൂസികം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി സഹസാവ പക്ഖന്ദിത്വാ ഹദയേന ഫലികഗുഹായം പഹരി. താവദേവസ്സ ഹദയം ഭിജ്ജി, അക്ഖീനി നിക്ഖമനാകാരപ്പത്താനി ജാതാനി. സോ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പത്വാ ഏകമന്തം പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ പതി. ഏതേനൂപായേന അപരോപി അപരോപീതി ചത്താരോപി ജനാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണിംസു. തതോ പട്ഠായ മൂസികാ നിബ്ഭയാ ഹുത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ദേവസികം ദ്വേ തയോ കഹാപണേ ദേതി. ഏവം അനുക്കമേന സബ്ബമ്പി ധനം ബോധിസത്തസ്സേവ അദാസി. തേ ഉഭോപി യാവജീവം മേത്തിം അഭിന്ദിത്വാ യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൩. "യത്ഥേകോ ലഭതേ ബബ്ബു, ദുതിയോ തത്ഥ ജായതി;

തതിയോ ച ചതുത്ഥോ ച, ഇദം തേ ബബ്ബുകാ ബില''ന്തി.

തത്ഥ **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ. **ബബ്ബൂ**തി ബിളാരോ. **ദുതിയോ തത്ഥ ജായതീ**തി യത്ഥ ഏകോ മൂസികം വാ മംസം വാ ലഭതി, ദുതിയോപി തത്ഥ ബിളാരോ ജായതി ഉപ്പജ്ജതി, തഥാ തതിയോ ച ചതുത്ഥോ ച. ഏവം തേ തദാ ചത്താരോ ബിളാരാ അഹേസും. ഹുത്വാ ച പന ദിവസേ ദിവസേ മംസം ഖാദന്താ തേ ബബ്ബുകാ ഇദം ഫലികമയം ബിലം ഉരേന പഹരിത്വാ സബ്ബേപി ജീവിതക്ഖയം പത്താതി.

ഏവം സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ചത്താരോ ബിളാരാ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ അഹേസും, മൂസികാ കാണമാതാ, പാസാണകോട്ടകമണികാരോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ബബ്ബുജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൧൩൮] ൮. ഗോധാജാതകവണ്ണനാ

കിം തേ ജടാഹി ദുമ്മേധാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുഹകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു ഹേട്ഠാ കഥിതസദിസമേവ.

അതീതേ പന ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഗോധായോനിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തദാ ഏകോ പഞ്ചാഭിഞ്ഞോ ഉഗ്ഗതപോ താപസോ ഏകം പച്ചന്തഗാമം നിസ്സായ അരഞ്ഞായതനേ പണ്ണസാലായം വസതി, ഗാമവാസിനോ താപസം സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹന്തി. ബോധിസത്തോ തസ്സ ചങ്കമനകോടിയം ഏകസ്മിം വമ്മികേ വസതി, വസന്തോ ച പന ദിവസേ ദിവസേ ദ്വേ തയോ വാരേ താപസം ഉപസങ്കമിത്വാ ധമ്മൂപസംഹിതം അത്ഥൂപസംഹിതഞ്ച വചനം സുത്വാ താപസം വന്ദിത്വാ വസനട്ഠാനമേവ ഗച്ഛതി. അപരഭാഗേ താപസോ ഗാമവാസിനോ ആപുച്ഛിത്വാ പക്കാമി. പക്കമന്തേ ച പന തസ്മിം സീലവതസമ്പന്നേ താപസേ അഞ്ഞോ കൂടതാപസോ ആഗന്ത്വാ തസ്മിം അസ്സമപദേ വാസം കപ്പേസി. ബോധിസത്തോ ''അയമ്പി സീലവാ''തി സല്ലക്ഖേത്വാ പുരിമനയേനേവ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി.

അഥേകദിവസം നിദാഘസമയേ അകാലമേഘേ വുട്ഠേ വമ്മികേഹി മക്ഖികാ നിക്ഖമിംസു, താസം ഖാദനത്ഥം ഗോധാ ആഹിണ്ഡിംസു. ഗാമവാസിനോ നിക്ഖമിത്വാ മക്ഖികാഖാദകാ ഗോധാ ഗഹേത്വാ സിനിദ്ധസമ്ഭാരസംയുത്തം അമ്ബിലാനമ്ബിലം ഗോധാമംസം സമ്പാദേത്വാ താപസസ്സ അദംസു. താപസോ ഗോധാമംസം ഖാദിത്വാ രസതണ്ഹായ ബദ്ധോ ''ഇദം മംസം അതിമധുരം, കിസ്സ മംസം നാമേത''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''ഗോധാമംസ''ന്തി സുത്വാ ''മമ സന്തികം മഹാഗോധാ ആഗച്ഛതി, തം മാരേത്വാ മംസം ഖാദിസ്സാമീ''തി ചിന്തേസി. ചിന്തേത്വാ ച പന ഭാജനഞ്ച സപ്പിലോണാദീനി ച ആഹരാപേത്വാ ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ മുഗ്ഗരമാദായ കാസാവേന പടിച്ഛാദേത്വാ പണ്ണസാലാദ്വാരേ ബോധിസത്തസ്സ ആഗമനം ഓലോകയമാനോ ഉപസന്തൂപസന്തോ വിയ ഹുത്വാ നിസീദി ബോധിസത്തോ സായന്ഹസമയേ ''താപസസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ''തി നിക്ഖമിത്വാ ഉപസങ്കമന്തോവ തസ്സ ഇന്ദ്രിയവിപ്പകാരം ദിസ്വാ ചിന്തേസി ''നായം താപസോ അഞ്ഞേസു ദിവസേസു നിസീദനാകാരേന നിസിന്നോ, അജ്ജേസ മം ഓലോകേന്തോപി ദുട്ഠിന്ദ്രിയോ ഹുത്വാ ഓലോകേതി, പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി

ന”ന്തി. സോ താപസസ്സ ഹേട്ഠാവാതേ ഠത്വാ ഗോധാമംസഗന്ധം ഘായിത്വാ “ഇമിനാ കൂടതാപസേന അജ്ജ ഗോധാമംസം ഖാദിതം ഭവിസ്സതി, തേനേസ രസതണ്ഹായ ബദ്ധോ അജ്ജ മം അത്തനോ സന്തികം ഉപസങ്കമന്തം മുഗ്ഗരേന പഹരിത്വാ മംസം പചിത്വാ ഖാദിതുകാമോ ഭവിസ്സതീ”തി തസ്സ സന്തികം അനുപഗന്ത്വാവ പടിക്കമിത്വാ വിചരതി.

താപസോ ബോധിസത്തസ്സ അനാഗമനഭാവം ഞത്വാ “ഇമിനാ ‘അയം മം പഹരിതുകാമോ’തി ഞാതം ഭവിസ്സതി, തേന കാരണേന നാഗച്ഛതി, അനാഗച്ഛന്തസ്സാപിസ്സ കുതോ മുത്തീ”തി മുഗ്ഗരം നീഹരിത്വാ ഖിപി. സോ തസ്സ അഗ്ഗനങ്ഗുട്ഠമേവ ആസാദേസി. ബോധിസത്തോ വേഗേന വമ്മികം പവിസിത്വാ അഞ്ഞേന ഛിദ്ദേന സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ “അമ്ഭോ കൂടജടില, അഹം തവ സന്തികം ഉപസങ്കമന്തോ ‘സീലവാ’തി സഞ്ഞായ ഉപസങ്കമിം, ഇദാനി പന തേ മയാ കൂടഭാവോ ഞാതോ, താദിസസ്സ മഹാചോരസ്സ കിം ഇമിനാ പബ്ബജ്ജാലിങ്ഗേനാ”തി വത്വാ തം ഗരഹന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൮. “കിം തേ ജടാഹി ദുമ്മേധ, കിം തേ അജിനസാടിയാ;
അബ്ഭന്തരം തേ ഗഹനം, ബാഹിരം പരിമജ്ജസീ”തി.

തത്ഥ **കിം തേ ജടാഹി ദുമ്മേധാ**തി അമ്ഭോ ദുമ്മേധ, നിപ്പഞ്ഞ ഏതാ പബ്ബജിതേന ധാരേതബ്ബാ ജടാ, പബ്ബജ്ജാഗുണരഹിതസ്സ കിം തേ താഹി ജടാഹീതി അത്ഥോ. **കിം തേ അജിനസാടിയാ**തി അജിനസാടിയാ അനുച്ഛവികസ്സ സംവരസ്സ അഭാവകാലതോ പട്ഠായ കിം തേ അജിനസാടിയാ. **അബ്ഭന്തരം തേ ഗഹനന്തി** തവ അബ്ഭന്തരം ഹദയം രാഗദോസമോഹഗഹനേന ഗഹനം പടിച്ഛന്നം. **ബാഹിരം പരിമജ്ജസീ**തി സോ ത്വം അബ്ഭന്തരേ ഗഹനേ ന്ഹാനാദീഹി ചേവ ലിങ്ഗഗഹനേന ച ബാഹിരം പരിമജ്ജസി, തം പരിമജ്ജന്തോ കഞ്ജികപൂരിതലാബു വിയ വിസപൂരിതചാടി വിയ ആസീവിസപൂരിതവമ്മികോ വിയ ഗൂഥപൂരിതചിത്തഘടോ വിയ ച ബഹിമട്ഠോവ ഹോസി, കിം തയാ ചോരേന ഇധ വസന്തേന, സീഘം ഇതോ പലായാഹി, നോ ചേ പലായസി, ഗാമവാസീനം തേ ആചിക്ഖിത്വാ നിഗ്ഗഹം കാരാപേസ്സാമീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ കൂടതാപസം തജ്ജേത്വാ വമ്മികമേവ പാവിസി, കൂടതാപസോപി തതോ പക്കാമി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കൂടതാപസോ അയം കുഹകോ അഹോസി, പുരിമോ സീലവന്തതാപസോ സാരിപുത്തോ, ഗോധാപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

൮. ഗോധാജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൧൩൯] ൯. ഉഭതോഭട്ഠജാതകവണ്ണനാ

അക്ഖീ ഭിന്നാ പടോ നട്ഠോതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ കിര ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, സേയ്യഥാപി നാമ ഛവാലാതം ഉഭതോപദിത്തം മജ്ഝേ ഗൂഥഗതം നേവാരഞ്ഞേ കട്ഠത്ഥം ഫരതി, ന ഗാമേ കട്ഠത്ഥം ഫരതി, ഏവമേവ ദേവദത്തോ ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ഉഭതോ ഭട്ഠോ ഉഭതോ പരിബാഹിരോ ജാതോ, ഗിഹിപരിഭോഗാ ച പരിഹീനോ,

സാമഞ്ഞത്ഥഞ്ച ന പരിപൂരേതീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ ഉഭതോ ഭട്ഠോ ഹോതി, അതീതേപി ഉഭതോ ഭട്ഠോ അഹോസിയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തദാ ഏകസ്മിം ഗാമകേ ബാളിസികാ വസന്തി. അഥേകോ ബാളിസികോ ബളിസം ആദായ ദഹരേന പുത്തേന സദ്ധിം യസ്മിം സോബ്ഭേ പകതിയാപി ബാളിസികാ മച്ഛേ ഗണ്ഹന്തി, തത്ഥ ഗന്ത്വാ ബളിസം ഖിപി. ബളിസോ ഉദകപടിച്ഛന്നേ ഏകസ്മിം ഖാണുകേ ലഗ്ഗി. ബാളിസികോ തം ആകഡ്ഢിതും അസക്കോന്തോ ചിന്തേസി “അയം ബളിസോ മഹാമച്ഛേ ലഗ്ഗോ ഭവിസ്സതി, പുത്തകം മാതു സന്തികം പേസേത്വാ പടിവിസ്സകേഹി സദ്ധിം കലഹം കാരാപേമി, ഏവം ഇതോ ന കോചി കോട്ഠാസം പച്ചാസീസിസ്സതീ”തി. സോ പുത്തം ആഹ “ഗച്ഛ, താത, അമ്ഹേഹി മഹാമച്ഛസ്സ ലദ്ധഭാവം മാതു ആചിക്ഖാഹി, ‘പടിവിസ്സകേഹി കിര സദ്ധിം കലഹം കരോഹീ’തി വദേഹീ”തി. സോ പുത്തം പേസേത്വാ ബളിസം ആകഡ്ഢിതും അസക്കോന്തോ രജ്ജുച്ഛേദനഭയേന ഉത്തരിസാടകം ഥലേ ഠപേത്വാ ഉദകം ഓതരിത്വാ മച്ഛലോഭേന മച്ഛം ഉപധാരേന്തോ ഖാണുകേഹി പഹരിത്വാ ദ്വേപി അക്ഖീനി ഭിന്ദി. ഥലേ ഠപിതസാടകംപിസ്സ ചോരോ ഹരി. സോ വേദനാപ്പത്തോ ഹുത്വാ ഹത്ഥേന അക്ഖീനി ഉപ്പീളയമാനോ ഗഹേത്വാ ഉദകാ ഉത്തരിത്വാ കമ്പമാനോ സാടകം പരിയേസതി.

സാപിസ്സ ഭരിയാ “കലഹം കത്വാ കസ്സചി അപച്ചാസീസനഭാവം കരിസ്സാമീ”തി ഏകസ്മിംയേവ കണ്ണേ താലപണ്ണം പിളന്ധിത്വാ ഏകം അക്ഖിം ഉക്ഖലിമസിയാ അഞ്ജേത്വാ കുക്കുരം അങ്കേനാദായ പടിവിസ്സകഘരം അഗമാസി. അഥ നം ഏകാ സഹായികാ ഏവമാഹ “ഏകസ്മിംയേവ തേ കണ്ണേ താലപണ്ണം പിളന്ധിതം, ഏകം അക്ഖി അഞ്ജിതം, പിയപുത്തം വിയ കുക്കുരം അങ്കേനാദായ ഘരതോ ഘരം ഗച്ഛസി, കിം ഉമ്മത്തികാസി ജാതാ”തി. “നാഹം ഉമ്മത്തികാ, ത്വം പന മം അകാരണേന അക്കോസസി പരിഭാസസി, ഇദാനി തം ഗാമഭോജകസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ അട്ഠ കഹാപണേ ദണ്ഡാപേസ്സാമീ”തി ഏവം കലഹം കത്വാ ഉഭോപി ഗാമഭോജകസ്സ സന്തികം അഗമംസു. കലഹേ വിസോധിയമാനേ തസ്സായേവ മത്ഥകേ ദണ്ഡോ പതി. അഥ നം ബന്ധിത്വാ “ദണ്ഡം ദേഹീ”തി പോഥേതും ആരഭിംസു.

രുക്ഖദേവതാ ഗാമേ തസ്സാ ഇമം പവത്തിം, അരഞ്ഞേ ചസ്സാ പതിനോ തം ബ്യസനം ദിസ്വാ ഖന്ധന്തരേ ഠിതാ “ഭോ പുരിസ, തുയ്ഹം ഉദകേപി കമ്മന്തോ പദുട്ഠോ ഥലേപി, ഉഭതോഭട്ഠോ ജാതോ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൯. “അക്ഖീ ഭിന്നാ പടോ നട്ഠോ, സഖിഗേഹേ ച ഭണ്ഡനം;
ഉഭതോ പദുട്ഠാ കമ്മന്താ, ഉദകമ്ഹി ഥലമ്ഹി ചാ”തി.

തത്ഥ **സഖിഗേഹേ ച ഭണ്ഡന**ന്തി സഖീ നാമ സഹായികാ, തസ്സാ ച ഗേഹേ തവ ഭരിയായ ഭണ്ഡനം കതം, ഭണ്ഡനം കത്വാ ബന്ധിത്വാ പോഥേത്വാ ദണ്ഡം ദാപിയതി. **ഉഭതോ പദുട്ഠാ കമ്മന്താ**തി ഏവം തവ ദ്വീസുപി ഠാനേസു കമ്മന്താ പദുട്ഠായേവ ഭിന്നായേവ. കതരേസു ദ്വീസു? **ഉദകമ്ഹി ഥലമ്ഹി ചാ**തി,

അക്ഖിഭേദേന പടനാസേന ച ഉദകേ കമ്മന്താ പദുട്ഠാ, സഖിഗേഹേ ഭണ്ഡനേന ഥലേ കമ്മന്താ പദുട്ഠാതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ‘‘തദാ ബാളിസികോ ദേവദത്തോ അഹോസി, രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ഉഭതോഭട്ഠജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൧൪൦] ൧൦. കാകജാതകവണ്ണനാ

നിച്ചം ഉബ്ബിഗ്ഗഹദയാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഞാതത്ഥചരിയം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു ദ്വാദസകനിപാതേ **ഭദ്ദസാലജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൨.൧൧൫ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാകയോനിയം നിബ്ബത്തി. അഥേകദിവസം രഞ്ഞോ പുരോഹിതോ ബഹിനഗരേ നദിയം ന്ഹായിത്വാ ഗന്ധേ വിലിമ്പിത്വാ മാലം പിളന്ധിത്വാ വരവത്ഥനിവത്ഥോ നഗരം പാവിസി. നഗരദ്വാരതോരണേ ദ്വേ കാകാ നിസിന്നാ ഹോന്തി. തേസു ഏകോ ഏകം ആഹ - ‘‘സമ്മ, അഹം ഇമസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ മത്ഥകേ സരീരവളഞ്ജം പാതേസ്സാമീ’’തി. ഇതരോ ‘‘മാ തേ ഏതം രുച്ചി, അയം ബ്രാഹ്മണോ ഇസ്സരോ, ഇസ്സരജനേന ച സദ്ധിം വേരം നാമ പാപകം. അയഞ്ഹി കുദ്ധോ സബ്ബേപി കാകേ വിനാസേയ്യാ’’തി. ‘‘ന സക്കാ മയാ ന കാതു’’ന്തി. ‘‘തേന ഹി പഞ്ഞായിസ്സസീ’’തി വത്വാ ഇതരോ കാകോ പലായി. സോ തോരണസ്സ ഹേട്ഠാഭാഗം സമ്പത്തേ ബ്രാഹ്മണേ ഓലമ്ബകം ചാലേന്തോ വിയ തസ്സ മത്ഥകേ വച്ചം പാതേസി. ബ്രാഹ്മണോ കുജ്ഝിത്വാ കാകേസു വേരം ബന്ധി.

തസ്മിം കാലേ ഏകാ ഭതിയാ വീഹികോട്ടികദാസീ വീഹിം ഗേഹദ്വാരേ ആതപേ പത്ഥരിത്വാ രക്ഖന്തീ നിസിന്നാവ നിദ്ദം ഓക്കമി. തസ്സാ പമാദം ഞത്വാ ഏകോ ദീഘലോമകോ ഏളകോ ആഗന്ത്വാ വീഹിം ഖാദി, സാ പബുജ്ഝിത്വാ തം ദിസ്വാ പലാപേസി. ഏളകോ ദുതിയമ്പി, തതിയമ്പി തസ്സാ തഥേവ നിദ്ദായനകാലേ ആഗന്ത്വാ വീഹിം ഖാദി. സാപി തം തിക്ഖത്തും പലാപേത്വാ ചിന്തേസി ‘‘അയം പുനപ്പുനം ഖാദന്തോ ഉപഡ്ഢവീഹിം ഖാദിസ്സതി, ബഹു മേ ഛേദോ ഭവിസ്സതി, ഇദാനിസ്സ പുന അനാഗമനകാരണം കരിസ്സാമീ’’തി. സാ അലാതം ഗഹേത്വാ നിദ്ദായമാനാ വിയ നിസീദിത്വാ വീഹിഖാദനത്ഥായ ഏളകേ സമ്പത്തേ ഉട്ഠായ അലാതേന ഏളകം പഹരി, ലോമാനി അഗ്ഗിം ഗണ്ഹിംസു. സോ സരീരേ ഝായന്തേ ‘‘അഗ്ഗിം നിബ്ബാപേസ്സാമീ’’തി വേഗേന ഗന്ത്വാ ഹത്ഥിസാലായ സമീപേ ഏകിസ്സാ തിണകുടിയാ സരീരം ഘംസി, സാ പജ്ജലി. തതോ ഉട്ഠിതാ ജാലാ ഹത്ഥിസാലം ഗണ്ഹി. ഹത്ഥിസാലാസു ഝായന്തീസു ഹത്ഥിപിട്ഠാനി ഝായിംസു, ബഹൂ ഹത്ഥീ വണിതസരീരാ അഹേസും. വേജ്ജാ ഹത്ഥീ അരോഗേ കാതും അസക്കോന്താ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ പുരോഹിതം ആഹ ‘‘ആചരിയ, ഹത്ഥിവേജ്ജാ ഹത്ഥീ തികിച്ഛിതും ന സക്കോന്തി, അപി കിഞ്ചി ഭേസജ്ജം ജാനാസീ’’തി. ‘‘ജാനാമി, മഹാരാജാ’’തി. ‘‘കിം ലദ്ധും വട്ടതീ’’തി? ‘‘കാകവസാ, മഹാരാജാ’’തി. രാജാ ‘‘തേന ഹി കാകേ മാരേത്വാ

വസം ആഹരഥാ''തി ആഹ. തതോ പട്ഠായ കാകേ മാരേത്വാ വസം അലഭിത്വാ തത്ഥ തത്ഥേവ രാസിം കരോന്തി, കാകാനം മഹാഭയം ഉപ്പജ്ജി.

തദാ ബോധിസത്തോ അസീതികാകസഹസ്സപരിവാരോ മഹാസുസാനേ വസതി. അഥേകോ കാകോ ഗന്ത്വാ കാകാനം ഉപ്പന്നഭയം ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസി. സോ ചിന്തേസി ''ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ മയ്ഹം ഞാതകാനം ഉപ്പന്നഭയം ഹരിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, ഹരിസ്സാമി ന''ന്തി ദസ പാരമിയോ ആവജ്ജേത്വാ മേത്താപാരമിം പുരേചാരികം കത്വാ ഏകവേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ വിവടമഹാവാതപാനേന പവിസിത്വാ രഞ്ഞോ ആസനസ്സ ഹേട്ഠാ പാവിസി. അഥ നം ഏകോ മനുസ്സോ ഗഹിതുകാമോ അഹോസി. രാജാ ''സരണം പവിട്ഠോ, മാ ഗണ്ഹീ''തി വാരേസി. മഹാസത്തോ ഥോകം വിസ്സമിത്വാ മേത്താപാരമിം ആവജ്ജേത്വാ ഹേട്ഠാസനാ നിക്ഖമിത്വാ രാജാനം ആഹ - ''മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ ഛന്ദാദിവസേന അഗന്ത്വാ രജ്ജം കാരേതും വട്ടതി. യം യം കമ്മം കത്തബ്ബം ഹോതി, സബ്ബം നിസമ്മ ഉപധാരേത്വാ കാതും വട്ടതി. യഞ്ച കയിരമാനം നിപ്ഫജ്ജതി, തദേവ കാതും വട്ടതി, ന ഇതരം. സചേ ഹി രാജാനോ യം കയിരമാനം ന നിപ്ഫജ്ജതി, തം കരോന്തി, മഹാജനസ്സ മരണഭയപരിയോസാനം മഹാഭയം ഉപ്പജ്ജതി . പുരോഹിതോ വേരവസികോ ഹുത്വാ മുസാവാദം അഭാസി, കാകാനം വസാ നാമ നത്ഥീ''തി. തം സുത്വാ രാജാ പസന്നചിത്തോ ബോധിസത്തസ്സ കഞ്ചനഭദ്ദപീഠം ദാപേത്വാ തത്ഥ നിസിന്നസ്സ പക്ഖന്തരാനി സതപാകസഹസ്സപാകതേലേഹി മക്ഖാപേത്വാ കഞ്ചനതട്ടകേ രാജാരഹം സുഭോജനം ഭോജാപേത്വാ പാനീയം പായേത്വാ സുഹിതം വിഗതദരഥം മഹാസത്തം ഏതദവോച ''പണ്ഡിത, ത്വം 'കാകാനം വസാ നാമ നത്ഥീ'തി വദേസി, കേന കാരണേന നേസം വസാ ന ഹോതീ''തി ബോധിസത്തോ ''ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച കാരണേനാ''തി സകലനിവേസനം ഏകരവം കത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൦. ''നിച്ചം ഉബ്ബിഗ്ഗഹദയാ, സബ്ബലോകവിഹേസകാ;
തസ്മാ നേസം വസാ നത്ഥി, കാകാനമ്ഹാക ഞാതിന''ന്തി.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - മഹാരാജ, കാകാ നാമ **നിച്ചം** ഉബ്ബിഗ്ഗമാനസാ ഭയപ്പത്താവ വിഹരന്തി, **സബ്ബലോകസ്സ ച വിഹേസകാ,** ഖത്തിയാദയോ മനുസ്സേപി ഇത്ഥിപുരിസേപി കുമാരകുമാരികാദയോപി വിഹേഠേന്താ കിലമേന്താവ വിചരന്തി, **തസ്മാ** ഇമേഹി ദ്വീഹി കാരണേഹി **നേസം അമ്ഹാകം ഞാതീനം കാകാനം വസാ** നാമ **നത്ഥി**. അതീതേപി ന ഭൂതപുബ്ബാ, അനാഗതേപി ന ഭവിസ്സതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ ഇമം കാരണം ഉത്താനം കത്വാ ''മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ അനിസമ്മ അനുപധാരേത്വാ കമ്മം ന കത്തബ്ബ''ന്തി രാജാനം ബോധേസി. രാജാ തുസ്സിത്വാ ബോധിസത്തം രജ്ജേന പൂജേസി. ബോധിസത്തോ രജ്ജം രഞ്ഞോയേവ പടിദത്വാ രാജാനം പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ സബ്ബസത്താനം അഭയം യാചി. രാജാ തസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാ സബ്ബസത്താനം അഭയം ദത്വാ കാകാനം നിബദ്ധദാനം പട്ഠപേസി. ദിവസേ ദിവസേ തണ്ഡുലമ്ബണസ്സ ഭത്തം പചിത്വാ നാനഗ്ഗരസേഹി ഓമദ്ദിത്വാ കാകാനം ദീയതി, മഹാസത്തസ്സ പന രാജഭോജനമേവ ദീയിത്ഥ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ബാരാണസിരാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, കാകരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കാകജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

അസമ്പദാനവഗ്ഗോ ചുദ്ദസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

അസമ്പദാനഭീരുകം, ഘതാസനഝാനസോധം;
ചന്ദാഭം സുവണ്ണഹംസം, ബബ്ബുഗോധുഭതോഭട്ഠം;
കാകരാജാതി തേ ദസാതി.

൧൫. കകണ്ടകവഗ്ഗോ

[൧൪൧] ൧. ഗോധാജാതകവണ്ണനാ

ന പാപജനസംസേവീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഏകം വിപക്ഖസേവിം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു മഹിളാമുഖജാതകേ കഥിതസദിസമേവ.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഗോധായോനിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സോ വയപ്പത്തോ നദീതീരേ മഹാബിലേ അനേകഗോധാസതപരിവാരോ വാസം കപ്പേസി. തസ്സ പുത്തോ ഗോധാപില്ലകോ ഏകേന കകണ്ടകേന സദ്ധിം സന്ഥവം കത്വാ തേന സദ്ധിം സമ്മോദമാനോ വിഹരന്തോ ‘‘കകണ്ടകം പരിസ്സജിസ്സാമീ’’തി അവത്ഥരതി. തസ്സ തേന സദ്ധിം വിസ്സാസം ഗോധാരാജസ്സ ആരോചേസും. ഗോധാരാജാ പുത്തം പക്കോസാപേത്വാ ‘‘താത, ത്വം അട്ഠാനേ വിസ്സാസം കരോസി, കകണ്ടകാ നാമ നീചജാതികാ, തേഹി സദ്ധിം വിസ്സാസോ ന കത്തബ്ബോ. സചേ ത്വം തേന സദ്ധിം വിസ്സാസം കരിസ്സസി, തം കകണ്ടകം നിസ്സായ സബ്ബമ്പേതം ഗോധാകുലം വിനാസം പാപുണിസ്സതി, ഇതോ പട്ഠായ ഏതേന സദ്ധിം വിസ്സാസം മാ അകാസീ’’തി ആഹ. സോ കരോതിയേവ. ബോധിസത്തോ പുനപ്പുനം കഥേന്തോപി തസ്സ തേന സദ്ധിം വിസ്സാസം വാരേതും അസക്കോന്തോ ‘‘അവസ്സം അമ്ഹാകം ഏതം കകണ്ടകം നിസ്സായ ഭയം ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തസ്മിം ഉപ്പന്നേ പലായനമഗ്ഗം സമ്പാദേതും വട്ടതീ’’തി ഏകേന പസ്സേന വാതബിലം കാരാപേസി.

പുത്തോപിസ്സ അനുക്കമേന മഹാസരീരോ അഹോസി, കകണ്ടകോ പന പുരിമപ്പമാണോയേവ. ഇതരോ ‘‘കകണ്ടകം പരിസ്സജിസ്സാമീ’’തി അന്തരന്തരാ അവത്ഥരതിയേവ, കകണ്ടകസ്സ പബ്ബതകൂടേന അവത്ഥരണകാലോ വിയ ഹോതി. സോ കിലമന്തോ ചിന്തേസി ‘‘സചേ അയം അഞ്ഞാനി കതിപയാനി ദിവസാനി മം ഏവം പരിസ്സജിസ്സതി, ജീവിതം മേ നത്ഥി, ഏകേന ലുദ്ദകേന സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ ഇമം ഗോധാകുലം വിനാസേസ്സാമീ’’തി. അഥേകദിവസം നിദാഘസമയേ മേഘേ വുട്ഠേ വമ്മികമക്ഖികാ ഉട്ഠഹിംസു, തതോ തതോ ഗോധാ നിക്ഖമിത്വാ മക്ഖികായോ ഖാദന്തി. ഏകോ ഗോധാലുദ്ദകോ ഗോധാബിലം ഭിന്ദനത്ഥായ കുദ്ദാലം ഗഹേത്വാ സുനഖേഹി സദ്ധിം അരഞ്ഞം പാവിസി. കകണ്ടകോ തം ദിസ്വാ ‘‘അജ്ജ അത്തനോ മനോരഥം പൂരേസ്സാമീ’’തി തം ഉപസങ്കമിത്വാ അവിദൂരേ നിപജ്ജിത്വാ ‘‘ഭോ

പുരിസ , കസ്മാ അരഞ്ഞേ വിചരസീ''തി പുച്ഛി. സോ ''ഗോധാനം അത്ഥായാ''തി ആഹ. ''അഹം അനേകസതാനം ഗോധാനം ആസയം ജാനാമി, അഗ്ഗിഞ്ച പലാലഞ്ച ആദായ ഏഹീ''തി തം തത്ഥ നേത്വാ ''ഇമസ്മിം ഠാനേ പലാലം പക്ഖിപിത്വാ അഗ്ഗിം ദത്വാ ധൂമം കത്വാ സമന്താ സുനഖേ ഠപേത്വാ സയം മഹാമുഗ്ഗരം ഗഹേത്വാ നിക്ഖന്താ നിക്ഖന്താ ഗോധാ പഹരിത്വാ മാരേത്വാ രാസിം കത്വാ യാഹീ''തി ഏവഞ്ച പന വത്വാ ''അജ്ജ പച്ചാമിത്തസ്സ പിട്ഠിം പസ്സിസ്സാമീ''തി ഏകസ്മിം ഠാനേ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ നിപജ്ജി. ലുദ്ദകോപി പലാലധൂമം അകാസി, ധൂമോ ബിലം പാവിസി, ഗോധാ ധൂമന്ധാ മരണഭയതജ്ജിതാ നിക്ഖമിത്വാ പലായിതും ആരദ്ധാ. ലുദ്ദകോ നിക്ഖന്തം നിക്ഖന്തം പഹരിത്വാ മാരേസി, തസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്താ സുനഖാ ഗണ്ഹിംസു. ഗോധാനം മഹാവിനാസോ ഉപ്പജ്ജി.

ബോധിസത്തോ ''കകണ്ടകം നിസ്സായ ഭയം ഉപ്പന്ന''ന്തി ഞത്വാ ''പാപപുരിസസംസഗ്ഗോ നാമ ന കത്തബ്ബോ, പാപേ നിസ്സായ ഹിതസുഖം നാമ നത്ഥി, ഏകസ്സ പാപകകണ്ടകസ്സ വസേന ഏത്തകാനം ഗോധാനം വിനാസോ ജാതോ''തി വാതബിലേന പലായന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൧. ''ന പാപജനസംസേവീ, അച്ചന്തസുഖമേധതി;
ഗോധാകുലം കകണ്ടാവ, കലിം പാപേതി അത്താന''ന്തി.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - **പാപജനസംസേവീ** പുഗ്ഗലോ **അച്ചന്തസുഖം** ഏകന്തസുഖം നിരന്തരസുഖം നാമ ന ഏധതി ന വിന്ദതി ന പടിലഭതി. യഥാ കിം? **ഗോധാകുലം കകണ്ടാവ**. യഥാ കകണ്ടകതോ ഗോധാകുലം സുഖം ന ലഭതി, ഏവം പാപജനസംസേവീ പുഗ്ഗലോ സുഖം ന ലഭതി. പാപജനം പന സേവന്തോ ഏകന്തേനേവ **കലിം പാപേതി അത്താനം,** കലി വുച്ചതി വിനാസോ, ഏകന്തേനേവ പാപസേവീ അത്താനഞ്ച അഞ്ഞേ ച അത്തനാ സദ്ധിം വസന്തേ വിനാസം പാപേതി. പാളിയം പന ''ഫലം പാപേയ്യാ''തി ലിഖന്തി. തം ബ്യഞ്ജനം അട്ഠകഥായം നത്ഥി, അത്ഥോപിസ്സ ന യുജ്ജതി. തസ്മാ യഥാവുത്തമേവ ഗഹേതബ്ബം.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ കകണ്ടകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ബോധിസത്തസ്സ പുത്തോ അനോവാദകോ ഗോധാപില്ലകോ വിപക്ഖസേവീ ഭിക്ഖു, ഗോധാരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഗോധാജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൧൪൨] ൨. സിങ്ഗാലജാതകവണ്ണനാ

ഏതഞ്ഹി തേ ദുരാജാനന്തി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ വധായ പരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ധമ്മസഭായഞ്ഹി ഭിക്ഖൂനം കഥം സുത്വാ സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കതി, പുബ്ബേപി പരിസക്കിയേവ, ന ച മം മാരേതും അസക്ഖി, സയമേവ പന കിലന്തോ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സിങ്ഗാലയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ സിങ്ഗാലരാജാ ഹുത്വാ സിങ്ഗാലഗണപരിവുതോ സുസാനവനേ വിഹാസി. തേന സമയേന രാജഗഹേ

ഉസ്സവോ അഹോസി, യേഭുയ്യേന മനുസ്സാ സുരം പിവന്തി, സുരാഛണോയേവ കിരേസോ. അഥേത്ഥ സമ്ബഹുലാ ധുത്താ ബഹും സുരഞ്ച മംസഞ്ച ആഹരാപേത്വാ മണ്ഡിതപസാധിതാ ഗായിത്വാ ഗായിത്വാ സുരഞ്ച പിവന്തി, മംസഞ്ച ഖാദന്തി. തേസം പഠമയാമാവസാനേ മംസം ഖീയി, സുരാ പന ബഹുകാവ. അഥേകോ ധുത്തോ "മംസഖണ്ഡം ദേഹീ"തി ആഹ. "മംസം ഖീണ"ന്തി ച വുത്തേ "മയി ഠിതേ മംസക്ഖയോ നാമ നത്ഥീ"തി വത്വാ "ആമകസുസാനേ മതമനുസ്സമംസം ഖാദനത്ഥായ ആഗതേ സിങ്ഗാലേ മാരേത്വാ മംസം ആഹരിസ്സാമീ"തി മുഗ്ഗരം ഗഹേത്വാ നിദ്ധമനമഗ്ഗേന നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ സുസാനം ഗന്ത്വാ മുഗ്ഗരം ഗഹേത്വാ മതകോ വിയ ഉത്താനോ നിപജ്ജി. തസ്മിം ഖണേ ബോധിസത്തോ സിങ്ഗാലഗണപരിവുതോ തത്ഥ ഗതോ തം ദിസ്വാ "നായം മതകോ"തി ഞത്വാപി "സുട്ഠുതരം ഉപപരിക്ഖിസ്സാമീ"തി തസ്സ അധോവാതേന ഗന്ത്വാ സരീരഗന്ധം ഘായിത്വാ തഥതോവസ്സ അമതകഭാവം ഞത്വാ "ലജ്ജാപേത്വാ നം ഉയ്യോജേസ്സാമീ"തി ഗന്ത്വാ മുഗ്ഗരകോടിയം ഡംസിത്വാ ആകഡ്ഢി, ധുത്തോ മുഗ്ഗരം ന വിസ്സജ്ജി, ഉപസങ്കമന്തമ്പി ന ഓലോകേന്തോ നം ഗാള്ഹതരം അഗ്ഗഹേസി. ബോധിസത്തോ പടിക്കമിത്വാ "ഭോ പുരിസ, സചേ ത്വം മതകോ ഭവേയ്യാസി, ന മയി മുഗ്ഗരം ആകഡ്ഢന്തേ ഗാള്ഹതരം ഗണ്ഹേയ്യാസി, ഇമിനാ കാരണേന തവ മതകഭാവോ വാ അമതകഭാവോ വാ ദുജ്ജാനോ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൨. "ഏതഞ്ഹി തേ ദുരാജാനം, യം സേസി മതസായികം;
യസ്സ തേ കഡ്ഢമാനസ്സ, ഹത്ഥാ ദണ്ഡോ ന മുച്ചതീ"തി.

തത്ഥ **ഏതഞ്ഹി തേ ദുരാജാന**ന്തി ഏതം കാരണം തവ ദുവിഞ്ഞേയ്യം. **യം സേസി മതസായിക**ന്തി യേന കാരണേന ത്വം മതസായികം സേസി, മതകോ വിയ ഹുത്വാ സയസി. **യസ്സ തേ കഡ്ഢമാനസ്സാ**തി യസ്സ തവ ദണ്ഡകോടിയം ഗഹേത്വാ കഡ്ഢിയമാനസ്സ ഹത്ഥതോ ദണ്ഡോ ന മുച്ചതി, സോ ത്വം തഥതോ മതകോ നാമ ന ഹോസീതി.

ഏവം വുത്തേ സോ ധുത്തോ "അയം മമ അമതകഭാവം ജാനാതീ"തി ഉട്ഠായ ദണ്ഡം ഖിപി, ദണ്ഡോ വിരജ്ഝി. ധുത്തോ "ഗച്ഛ, വിരദ്ധോ ദാനിസി മയാ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ നിവത്തിത്വാ "ഭോ പുരിസ, മം വിരജ്ഝന്തോപി ത്വം അട്ഠ മഹാനിരയേ സോളസ ച ഉസ്സദനിരയേ അവിരദ്ധോയേവാ"തി വത്വാ പക്കാമി. ധുത്തോ കിഞ്ചി അലഭിത്വാ സുസാനാ നിക്ഖമിത്വാ പരിഖായം ന്ഹായിത്വാ ആഗതമഗ്ഗേനേവ നഗരം പാവിസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ധുത്തോ ദേവദത്തോ അഹോസി, സിങ്ഗാലരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സിങ്ഗാലജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൧൪൩] ൩. വിരോചജാതകവണ്ണനാ

ലസീ ച തേ നിപ്ഫലിതാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ ഗയാസീസേ സുഗതാലയസ്സ ദസ്സിതഭാവം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേവദത്തോ ഹി പരിഹീനജ്ഝാനോ ലാഭസക്കാരപരിഹീനോ "അത്ഥേകോ ഉപായോ"തി ചിന്തേത്വാ സത്ഥാരം പഞ്ച വത്ഥൂനി യാചിത്വാ അലഭമാനോ ദ്വിന്നം അഗ്ഗസാവകാനം സദ്ധിവിഹാരികേ അധുനാ പബ്ബജിതേ ധമ്മവിനയമ്ഹി

അകോവിദേ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ ഗയാസീസം ഗന്ത്വാ സങ്ഘം ഭിന്ദിത്വാ ഏകസീമായം ആവേണികം സങ്ഘകമ്മം അകാസി. സത്ഥാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഞാണപരിപാകകാലം ഞത്വാ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ പേസേസി. തേ ദിസ്വാ ദേവദത്തോ തുട്ഠമാനസോ രത്തിം ധമ്മം ദേസയമാനോ "ബുദ്ധലീലം കരിസ്സാമീ"തി സുഗതാലയം ദസ്സേന്തോ "വിഗതഥിനമിദ്ധോ ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ, പടിഭാതു തം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മീകഥാ, പിട്ഠി മേ ആഗിലായതി, തമഹം ആയമിസ്സാമീ"തി വത്വാ നിദ്ദം ഉപഗതോ . ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മം ദേസേത്വാ മഗ്ഗഫലേഹി പബോധേത്വാ സബ്ബേ ആദായ വേളുവനമേവ പച്ചാഗമിംസു.

കോകാലികോ വിഹാരം തുച്ഛം ദിസ്വാ ദേവദത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ആവുസോ ദേവദത്ത, പരിസം തേ ഭിന്ദിത്വാ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ വിഹാരം തുച്ഛം കത്വാ ഗതാ, ത്വം പന നിദ്ദായസിയേവാ"തി വത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗമസ്സ അപനേത്വാ ഭിത്തിയം പിട്ഠികണ്ടകം ഫുസന്തോ വിയ പണ്ഹിയാ നം ഹദയേ പഹരി. താവദേവസ്സ മുഖതോ ലോഹിതം ഉഗ്ഗഞ്ഛി. സോ തതോ പട്ഠായ ഗിലാനോ അഹോസി. സത്ഥാ ഥേരം പുച്ഛി "സാരിപുത്ത, തുമ്ഹാകം ഗതകാലേ ദേവദത്തോ കിം അകാസീ"തി? ഭന്തേ, ദേവദത്തോ അമ്ഹേ ദിസ്വാ "ബുദ്ധലീലം കരിസ്സാമീ"തി സുഗതാലയം ദസ്സേത്വാ മഹാവിനാസം പത്തോതി. സത്ഥാ "ന ഖോ സാരിപുത്ത, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ മമ അനുകരോന്തോ വിനാസം പത്തോ, പുബ്ബേപി പത്തോയേവാ"തി വത്വാ ഥേരേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കേസരസീഹോ ഹുത്വാ ഹിമവന്തപ്പദേസേ കഞ്ചനഗുഹായം വാസം കപ്പേസി. സോ ഏകദിവസം കഞ്ചനഗുഹായ നിക്ഖമിത്വാ വിജമ്ഭിത്വാ ചതുദ്ദിസം ഓലോകേത്വാ സീഹനാദം നദിത്വാ ഗോചരായ പക്കന്തോ മഹാമഹിംസം വധിത്വാ വരമംസം ഖാദിത്വാ ഏകം സരം ഓതരിത്വാ മണിവണ്ണസ്സ ഉദകസ്സ കുച്ഛിം പൂരേത്വാ ഗുഹം സന്ധായ പായാസി. അഥേകോ സിങ്ഗാലോ ഗോചരപ്പസുതോ സഹസാവ സീഹം ദിസ്വാ പലായിതും അസക്കോന്തോ സീഹസ്സ പുരതോ പാദേസു പതിത്വാ നിപജ്ജി. "കിം, ജമ്ബുകാ"തി ച വുത്തേ "അഹം തേ, സാമി, പാദേ ഉപട്ഠാതുകാമോ"തി ആഹ. സീഹോ "സാധു ഏഹി, മം ഉപട്ഠഹ, വരമംസാനി തം ഖാദാപേസ്സാമീ"തി വത്വാ സിങ്ഗാലം ആദായ കഞ്ചനഗുഹം അഗമാസി. സിങ്ഗാലോ തതോ പട്ഠായ സീഹവിഘാസം ഖാദതി. സോ കതിപാഹച്ചയേനേവ ഥൂലസരീരോ അഹോസി.

അഥ നം ഏകദിവസം ഗുഹായ നിപന്നകോവ സീഹോ ആഹ "ഗച്ഛ ജമ്ബുക, പബ്ബതസിഖരേ ഠത്വാ പബ്ബതപാദേ സഞ്ചരന്തേസു ഹത്ഥിഅസ്സമഹിംസാദീസു യസ്സ മംസം ഖാദിതുകാമോസി, തം ഓലോകേത്വാ ആഗന്ത്വാ 'അസുകമംസം ഖാദിതുകാമോമ്ഹീ'തി വത്വാ മം വന്ദിത്വാ 'വിരോച, സാമീ'തി വദാഹി, അഹം തം വധിത്വാ മധുരമംസം ഖാദിത്വാ തുയ്ഹമ്പി ദസ്സാമീ"തി. സിങ്ഗാലോ പബ്ബതസിഖരം അഭിരുഹിത്വാ നാനപ്പകാരേ മിഗേ ഓലോകേത്വാ യസ്സേവ മംസം ഖാദിതുകാമോ ഹോതി, കഞ്ചനഗുഹം പവിസിത്വാ തമേവ സീഹസ്സ ആരോചേത്വാ പാദേസു പതിത്വാ "വിരോച, സാമീ"തി വദതി. സീഹോ വേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ സചേപി മത്തവരവാരണോ ഹോതി, തത്ഥേവ നം ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ സയമ്പി വരമംസം ഖാദതി, സിങ്ഗാലസ്സപി ദേതി. സിങ്ഗാലോ കുച്ഛിപൂരം മംസം

ഖാദിത്വാ ഗുഹം പവിസിത്വാ നിദ്ദായതി. സോ ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ മാനം വഡ്ഢേസി "അഹമ്പി ചതുപ്പദോവ, കിംകാരണാ ദിവസേ ദിവസേ പരേഹി പോസിയമാനോ വിഹരാമി, ഇതോ പട്ഠായ അഹമ്പി ഹത്ഥിആദയോ ഹനിത്വാ മംസം ഖാദിസ്സാമി, സീഹോപി മിഗരാജാ 'വിരോച, സാമീ'തി വുത്തമേവ പദം നിസ്സായ വരവാരണേ വധേതി, അഹമ്പി സീഹേന 'വിരോച, ജമ്ബുകാ'തി മം വദാപേത്വാ ഏകം വരവാരണം വധിത്വാ മംസം ഖാദിസ്സാമീ"തി.

സോ സീഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച "സാമി, മയാ ദീഘരത്തം തുമ്ഹേഹി വധിതവരവാരണാനം മംസം ഖാദിതം, അഹമ്പി ഏകം വരവാരണം മാരേത്വാ മംസം ഖാദിതുകാമോ, തസ്മാ തുമ്ഹേഹി നിപന്നട്ഠാനേ കഞ്ചനഗുഹായം നിപജ്ജിസ്സാമി, തുമ്ഹേ പബ്ബതപാദേ വിചരന്തം വരവാരണം ഓലോകേത്വാ മമ സന്തികം ആഗന്ത്വാ 'വിരോച, ജമ്ബുകാ'തി വദേഥ, ഏത്തകമത്തസ്മിം മച്ഛേരം മാ കരിത്ഥാ"തി. അഥ നം സീഹോ ആഹ "ന, ത്വം ജമ്ബുക, വാരണേ വധിതും സമത്ഥേ സീഹകുലേ ഉപ്പന്നോ, വാരണം വധിത്വാ മംസം ഖാദനസമത്ഥോ സിങ്ഗാലോ നാമ ലോകേ നത്ഥി, മാ തേ ഏതം രുച്ചി, മയാ വധിതവരവാരണാനഞ്ഞേവ മംസം ഖാദിത്വാ വസാ"തി. സോ ഏവം വുത്തേപി വിരമിതും ന ഇച്ഛി, പുനപ്പുനം യാചിയേവ. സീഹോ തം വാരേതും അസക്കോന്തോ സമ്പടിച്ഛിത്വാ "തേന ഹി മമ വസനട്ഠാനം പവിസിത്വാ നിപജ്ജാ"തി ജമ്ബുകം കഞ്ചനഗുഹായം നിപജ്ജാപേത്വാ സയം പബ്ബതപാദേ മത്തവരവാരണം ഓലോകേത്വാ ഗുഹാദ്വാരം ഗന്ത്വാ "വിരോച, ജമ്ബുകാ"തി ആഹ. സിങ്ഗാലോ കഞ്ചനഗുഹായ നിക്ഖമിത്വാ വിജമ്ഭിത്വാ ചതുദ്ദിസം ഓലോകേത്വാ തിക്ഖത്തും വസ്സിത്വാ "മത്തവരവാരണസ്സ കുമ്ഭേ പതിസ്സാമീ"തി പക്ഖന്ദിത്വാ വിരജ്ഝിത്വാ പാദമൂലേ പതി. വാരണോ ദക്ഖിണപാദം ഉക്ഖിപിത്വാ തസ്സ സീസം അക്കമി, സീസട്ഠീനി ചുണ്ണവിചുണ്ണാനി അഹേസും. അഥസ്സ സരീരം വാരണോ പാദേന സങ്ഘരിത്വാ രാസിം കത്വാ ഉപരി ലണ്ഡം പാതേത്വാ കോഞ്ചനാദം നദന്തോ അരഞ്ഞം പാവിസി.

ബോധിസത്തോ ഇമം പവത്തിം ദിസ്വാ "ഇദാനി വിരോച, ജമ്ബുകാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ഥ്ര്൱. "ലസീ ച തേ നിപ്ഫലിതാ, മത്ഥകോ ച പദാലിതോ;
സബ്ബാ തേ ഫാസുകാ ഭഗ്ഗാ, അജ്ജ ഖോ ത്വം വിരോചസീ"തി.

തത്ഥ **ലസീ**തി മത്ഥലുങ്ഗം. **നിപ്ഫലിതാ**തി നിക്ഖന്താ. ഏവം ബോധിസത്തോ ഇമം ഗാഥം വത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ സിങ്ഗാലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, സീഹോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

വിരോചജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[ഥ്ര്൪] ൪. നങ്ഗുട്ഠജാതകവണ്ണനാ

ബഹുമ്പേതം അസബ്ഭി ജാതവേദാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആജീവകാനം മിച്ഛാതപം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ കിര ആജീവകാ ജേതവനപിട്ഠിയം നാനപ്പകാരം മിച്ഛാതപം ചരന്തി. സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ

തേസം ഉക്കുടികപ്പധാനവഗ്ഗുലിവതകണ്ടകാപസ്സയപഞ്ചാതപതപനാദിഭേദം മിച്ഛാതപം ദിസ്വാ ഭഗവന്തം പുച്ഛിംസു "അത്ഥി നു ഖോ, ഭന്തേ, ഇമം മിച്ഛാതപം നിസ്സായ കുസലം വാ വുഡ്ഢി വാ"തി. സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഏവരൂപം മിച്ഛാതപം നിസ്സായ കുസലം വാ വുഡ്ഢി വാ അത്ഥി, പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ 'ഏവരൂപം തപം നിസ്സായ കുസലം വാ വുഡ്ഢി വാ ഭവിസ്സതീ'തി സഞ്ഞായ ജാതഗ്ഗിം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ അഗ്ഗിജുഹനാദിവസേന കിഞ്ചി വുഡ്ഢിം അപസ്സന്താ അഗ്ഗിം ഉദകേന നിബ്ബാപേത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണാ അഹേസു"ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ ജാതദിവസേ മാതാപിതരോ ജാതഗ്ഗിം ഗഹേത്വാ ഠപേസും. അഥ നം സോളസവസ്സകാലേ ഏതദവോചും "മയം തേ, പുത്ത, ജാതദിവസേ അഗ്ഗിം ഗണ്ഹിമ്ഹ. സചേസി അഗാരം അജ്ഝാവസിതുകാമോ, തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹ. അഥ ബ്രഹ്മലോകം ഗന്തുകാമോ, അഗ്ഗിം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ അഗ്ഗിം പരിചരന്തോ മഹാബ്രഹ്മാനം ആരാധേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ ഹോഹീ"തി. സോ "ന മയ്ഹം അഗാരേന അത്ഥോ"തി അഗ്ഗിം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ അസ്സമപദം മാപേത്വാ അഗ്ഗിം പരിചരന്തോ അരഞ്ഞേ വിഹാസി. സോ ഏകദിവസം പച്ചന്തഗാമകേ ഗോദക്ഖിണം ലഭിത്വാ തം ഗോണം അസ്സമപദം നേത്വാ ചിന്തേസി "അഗ്ഗിഭഗവന്തം ഗോമംസം ഖാദാപേസ്സാമീ"തി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി "ഇധ ലോണം നത്ഥി, അഗ്ഗിഭഗവാ അലോണം ഖാദിതും ന സക്ഖിസ്സതി, ഗാമതോ ലോണം ആഹരിത്വാ അഗ്ഗിഭഗവന്തം സലോണകം ഖാദാപേസ്സാമീ"തി. സോ തം തത്ഥേവ ബന്ധിത്വാ ലോണത്ഥായ ഗാമകം അഗമാസി. തസ്മിം ഗതേ സമ്ബഹുലാ ലുദ്ദകാ തം ഠാനം ആഗതാ. ഗോണം ദിസ്വാ വധിത്വാ മംസം പചിത്വാ ഖാദിത്വാ നങ്ഗുട്ഠഞ്ച ജങ്ഘഞ്ച ചമ്മഞ്ച തത്ഥേവ ഛഡ്ഡേത്വാ അവസേസമംസം ആദായ അഗമംസു.

ബ്രാഹ്മണോ ആഗന്ത്വാ നങ്ഗുട്ഠാദിമത്തമേവ ദിസ്വാ ചിന്തേസി "അയം അഗ്ഗിഭഗവാ അത്തനോ സന്തകമ്പി രക്ഖിതും ന സക്കോതി, മം പന കദാ രക്ഖിസ്സതി. ഇമിനാ അഗ്ഗിപരിചരണേന നിരത്ഥകേന ഭവിതബ്ബം, നത്ഥി ഇതോനിദാനം കുസലം വാ വുഡ്ഢി വാ"തി. സോ അഗ്ഗിപരിചരിയായ വിഗതച്ഛന്ദോ "ഹമ്ഭോ അഗ്ഗിഭഗവാ, ത്വം അത്തനോപി സന്തകം രക്ഖിതും അസക്കോന്തോ മം കദാ രക്ഖിസ്സസി, മംസം നത്ഥി, ഏത്തകേനപി തുസ്സാഹീ"തി നങ്ഗുട്ഠാദീനി അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിപന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൪. "ബഹുമ്പേതം അസബ്ഭി ജാതവേദ, യം തം വാലധിനാഭിപൂജയാമ;
മംസാരഹസ്സ നത്ഥജ്ജ മംസം, നങ്ഗുട്ഠമ്പി ഭവം പടിഗ്ഗഹാതൂ"തി.

തത്ഥ **ബഹുമ്പേത**ന്തി ഏത്തകമ്പി ബഹും. **അസബ്ഭീ**തി അസപ്പുരിസ അസാധുജാതിക. **ജാതവേദാ**തി അഗ്ഗിം ആലപതി. അഗ്ഗി ഹി ജാതമത്തോവ വേദിയതി പഞ്ഞായതി പാകടോ ഹോതി, തസ്മാ "ജാതവേദോ"തി വുച്ചതി. **യം തം വാലധിനാഭിപൂജയാമാ**തി യം അജ്ജ മയം അത്തനോപി സന്തകം രക്ഖിതും അസമത്ഥം ഭഗവന്തം വാലധിനാ അഭിപൂജയാമ, ഏതമ്പി തവ ബഹുമേവാതി ദസ്സേതി. **മംസാരഹസ്സാ**തി മംസം അരഹസ്സ തുയ്ഹം നത്ഥി

അജ്ജ മംസം. **നങ്ഗുട്ഠമ്പി ഭവം പടിഗ്ഗഹാതൂ**തി അത്തനോ സന്തകം രക്ഖിതും അസക്കോന്തോ ഭവം ഇമം സജങ്ഘചമ്മം നങ്ഗുട്ഠമ്പി പടിഗ്ഗണ്ഹാതൂതി.

ഏവം വത്വാ മഹാസത്തോ അഗ്ഗിം ഉദകേന നിബ്ബാപേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘നിബ്ബുതഗ്ഗിതാപസോ അഹമേവ തേന സമയേനാ’’തി.

നങ്ഗുട്ഠജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൧൪൫] ൫. രാധജാതകവണ്ണനാ

ന ത്വം രാധ വിജാനാസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു ഇന്ദ്രിയജാതകേ ആവി ഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന തം ഭിക്ഖും ആമന്തേത്വാ ‘‘ഭിക്ഖു മാതുഗാമോ നാമ അരക്ഖിയോ, ആരക്ഖം ഠപേത്വാ രക്ഖന്താപി രക്ഖിതും ന സക്കോന്തി. ത്വമ്പി പുബ്ബേ ഏതം ആരക്ഖം ഠപേത്വാ രക്ഖന്തോപി രക്ഖിതും നാസക്ഖി, ഇദാനി കഥം രക്ഖിസ്സസീ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സുകയോനിയം നിബ്ബത്തി. കാസിരട്ഠേ ഏകോ ബ്രാഹ്മണോ ബോധിസത്തഞ്ച കനിട്ഠഭാതരഞ്ചസ്സ പുത്തട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പോസേസി. തേസു ബോധിസത്തസ്സ ‘‘പോട്ഠപാദോ’’തി നാമം അഹോസി, ഇതരസ്സ ‘‘രാധോ’’തി. തസ്സ പന ബ്രാഹ്മണസ്സ ഭരിയാ അനാചാരാ ഹോതി ദുസ്സീലാ. സോ വോഹാരത്ഥായ ഗച്ഛന്തോ ഉഭോപി ഭാതരോ ആഹ - ‘‘താതാ, സചേ വോ മാതാ ബ്രാഹ്മണീ അനാചാരം ആചരതി, വാരേയ്യാഥന’’ന്തി. ബോധിസത്തോ ആഹ ‘‘സാധു, താത, വാരേതും സക്കോന്താ വാരേയ്യാമ, അസക്കോന്താ തുണ്ഹീ ഭവിസ്സാമാ’’തി. ഏവം ബ്രാഹ്മണോ ബ്രാഹ്മണിം സുകാനം നിയ്യാദേത്വാ വോഹാരത്ഥായ ഗതോ.

തസ്സ പന ഗതദിവസതോ പട്ഠായ ബ്രാഹ്മണീ അതിചരിതും ആരദ്ധാ, പവിസന്താനഞ്ച നിക്ഖമന്താനഞ്ച അന്തോ നത്ഥി, തസ്സാ കിരിയം ദിസ്വാ രാധോ ബോധിസത്തം ആഹ - ‘‘ഭാതിക, അമ്ഹാകം പിതാ ‘സചേ വോ മാതാ അനാചാരം ആചരതി, വാരേയ്യാഥാ’തി വത്വാ ഗതോ, ഇദാനി ചേസാ അനാചാരം ആചരതി, വാരേമ ന’’ന്തി. ബോധിസത്തോ ‘‘താത, ത്വം അത്തനോ അബ്യത്തതായ ബാലഭാവേന ഏവം വദേസി, മാതുഗാമം നാമ ഉക്ഖിപിത്വാ ചരന്താപി രക്ഖിതും ന സക്കോന്തി. യം കമ്മം കാതും ന സക്കാ, ന തം കാതും വട്ടതീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൫. ‘‘ന ത്വം രാധ വിജാനാസി, അഡ്ഢരത്തേ അനാഗതേ;
അബ്യയതം വിലപസി, വിരത്താ കോസിയായനേ’’തി.

തത്ഥ **ന ത്വം രാധ വിജാനാസി, അഡ്ഢരത്തേ അനാഗതേതി** താത രാധ, ത്വം ന ജാനാസി, അഡ്ഢരത്തേ അനാഗതേ പഠമയാമേയേവ ഏത്തകാ ജനാ ആഗതാ, ഇദാനി കോ ജാനാതി, കിത്തകാപി ആഗമിസ്സന്തി. **അബ്യയതം വിലപസീ**തി ത്വം അബ്യത്തവിലാപം വിലപസി. **വിരത്താ കോസിയായനേ**തി മാതാ നോ

കോസിയായനീ ബ്രാഹ്മണീ വിരത്താ അമ്ഹാകം പിതരി നിപ്പേമാ ജാതാ. സചസ്സാ തസ്മിം സിനേഹോ വാ പേമം വാ ഭവേയ്യ, ന ഏവരൂപം അനാചാരം കരേയ്യാതി ഇമമത്ഥം ഏതേഹി ബ്യഞ്ജനേഹി പകാസേസി.

ഏവം പകാസേത്വാ ച പന ബ്രാഹ്മണിയാ സദ്ധിം രാധസ്സ വത്തും ന അദാസി. സാപി യാവ ബ്രാഹ്മണസ്സ അനാഗമനാ യഥാരുചിയാ വിചരി. ബ്രാഹ്മണോ ആഗന്ത്വാ പോട്ഠപാദം പുച്ഛി - "താത, കീദിസീ വോ മാതാ"തി. ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണസ്സ സബ്ബം യഥാഭൂതം കഥേത്വാ "കിം തേ, താത, ഏവരൂപായ ദുസ്സീലായാ"തി വത്വാ "താത, അമ്ഹേഹി മാതുയാ ദോസസ്സ കഥിതകാലതോ പട്ഠായ ന സക്കാ ഇധ വസിതു"ന്തി ബ്രാഹ്മണസ്സ പാദേ വന്ദിത്വാ സദ്ധിം രാധേന ഉപ്പതിത്വാ അരഞ്ഞം അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. "തദാ ബ്രാഹ്മണോ ച ബ്രാഹ്മണീ ച ഏതേയേവ ദ്വേ ജനാ അഹേസും, രാധോ ആനന്ദോ, പോട്ഠപാദോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

രാധജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൧൪൬] ൬. സമുദ്ദകാകജാതകവണ്ണനാ

അപി നു ഹനുകാ സന്താതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സമ്ബഹുലേ മഹല്ലകേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. തേ കിര ഗിഹികാലേ സാവത്ഥിയം കുടുമ്ബികാ അഡ്ഢാ മഹദ്ധനാ അഞ്ഞമഞ്ഞസഹായകാ ഏകതോ ഹുത്വാ പുഞ്ഞാനി കരോന്താ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ "മയം മഹല്ലകാ, കിം നോ ഘരാവാസേന, സത്ഥു സന്തികേ രമണീയേ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സാമാ"തി സബ്ബം സാപതേയ്യം പുത്തധീതാദീനം ദത്വാ അസ്സുമുഖം ഞാതിസങ്ഘം പഹായ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ പബ്ബജിംസു. പബ്ബജിത്വാ പന പബ്ബജ്ജാനുരൂപം സമണധമ്മം ന കരിംസു, മഹല്ലകഭാവേന ധമ്മമ്പി ന പരിയാപുണിംസു, ഗിഹികാലേ വിയ പബ്ബജിതകാലേപി വിഹാരപരിയന്തേ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ ഏകതോവ വസിംസു. പിണ്ഡായ ചരന്താപി അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ യേഭുയ്യേന അത്തനോ പുത്തദാരസ്സേവ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭുഞ്ജിംസു. തേസു ഏകസ്സ പുരാണദുതിയികാ സബ്ബേസമ്പി മഹല്ലകത്ഥേരാനം ഉപകാരാ അഹോസി, തസ്മാ സേസാപി അത്തനാ ലദ്ധം ആഹാരം ഗഹേത്വാ തസ്സായേവ ഗേഹേ നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജന്തി. സാപി തേസം യഥാസന്നിഹിതം സൂപബ്യഞ്ജനം ദേതി. സാ അഞ്ഞതരേന രോഗേന ഫുട്ഠാ കാലമകാസി. അഥ തേ മഹല്ലകത്ഥേരാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഗീവാസു ഗഹേത്വാ "മധുരഹത്ഥരസാ ഉപാസികാ കാലകതാ"തി വിഹാരപച്ചന്തേ രോദന്താ വിചരിംസു. തേസം സദ്ദം സുത്വാ ഇതോ ചിതോ ച ഭിക്ഖൂ സന്നിപതിത്വാ "ആവുസോ, കസ്മാ രോദഥാ"തി പുച്ഛിംസു. തേ "അമ്ഹാകം സഹായസ്സ പുരാണദുതിയികാ മധുരഹത്ഥരസാ കാലകതാ അമ്ഹാകം അതിവിയ ഉപകാരാ, 'ഇദാനി കുതോ തഥാരൂപിം ലഭിസ്സാമാ'തി ഇമിനാ കാരണേന രോദിമ്ഹാ"തി ആഹംസു.

തേസം തം വിപ്പകാരം ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, ഇമിനാ നാമ കാരണേന മഹല്ലകത്ഥേരാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഗീവാസു ഗഹേത്വാ വിഹാരപച്ചന്തേ രോദന്താ വിചരന്തീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ

നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, എതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേതേ തസ്സാ കാലകിരിയായ രോദന്താ വിചരന്തി, പുബ്ബേപേതേ ഇമം കാകയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ സമുദ്ദേ മതം നിസ്സായ 'സമുദ്ദഉദകം ഉസ്സിഞ്ചിത്വാ എതം നീഹരിസ്സാമാ'തി വായമന്താ പണ്ഡിതേ നിസ്സായ ജീവിതം ലഭിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സമുദ്ദദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥേകോ കാകോ അത്തനോ ഭരിയം കാകിം ആദായ ഗോചരം പരിയേസമാനോ സമുദ്ദതീരം അഗമാസി . തസ്മിം കാലേ മനുസ്സാ സമുദ്ദതീരേ ഖീരപായാസമച്ഛമംസസുരാദീഹി നാഗബലികമ്മം കത്വാ പക്കമിംസു. അഥ സോ കാകോ ബലികമ്മട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഖീരാദീനി ദിസ്വാ സദ്ധിം കാകിയാ ഖീരപായാസമച്ഛമംസാദീനി ഭുഞ്ജിത്വാ ബഹും സുരം പിവി. തേ ഉഭോപി സുരാമദമത്താ ''സമുദ്ദകീളം കീളിസ്സാമാ''തി വേലന്തേ നിസീദിത്വാ ന്ഹായിതും ആരഭിംസു അഥേകാ ഊമി ആഗന്ത്വാ കാകിം ഗഹേത്വാ സമുദ്ദം പവേസേസി. തമേകോ മച്ഛോ മംസം ഖാദിത്വാ അജ്ഝോഹരി. കാകോ ''ഭരിയാ മേ മതാ''തി രോദി പരിദേവി. അഥസ്സ പരിദേവനസദ്ദം സുത്വാ ബഹൂ കാകാ സന്നിപതിത്വാ ''കിംകാരണാ രോദസീ''തി പുച്ഛിംസു. ''സഹായികാ വോ വേലന്തേ ന്ഹായമാനാ ഊമിയാ ഹടാ''തി. തേ സബ്ബേപി എകരവം രവന്താ രോദിംസു. അഥ നേസം എതദഹോസി ''ഇദം സമുദ്ദഉദകം നാമ അമ്ഹാകം കിം പഹോസി, ഉദകം ഉസ്സിഞ്ചിത്വാ സമുദ്ദം തുച്ഛം കത്വാ സഹായികം നീഹരിസ്സാമാ''തി. തേ മുഖം പൂരേത്വാ പൂരേത്വാ ഉദകം ബഹി ഛഡ്ഡേന്തി, ലോണൂദകേന ച ഗലേ സുസ്സമാനേ ഉട്ഠായുട്ഠായ ഥലം ഗന്ത്വാ വിസ്സമന്തി.

തേ ഹനൂസു കിലന്തേസു മുഖേസു സുക്ഖന്തേസു അക്ഖീസു രത്തേസു ദീനാ കിലന്താ ഹുത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആമന്തേത്വാ ''അമ്ഭോ, മയം സമുദ്ദഉദകം ഗഹേത്വാ ബഹി പാതേമ, ഗഹിതഗഹിതട്ഠാനം പുന ഉദകേന പൂരതി, സമുദ്ദം തുച്ഛം കാതും ന സക്ഖിസ്സാമാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹംസു -

൧൮൯. ''അപി നു ഹനുകാ സന്താ, മുഖഞ്ച പരിസുസ്സതി;
ഓരമാമ ന പാരേമ, പൂരതേവ മഹോദധീ''തി.

തത്ഥ **അപി നു ഹനുകാ സന്താതി** അപി നോ ഹനുകാ സന്താ, അപി അമ്ഹാകം ഹനുകാ കിലന്താ. **ഓരമാമ ന പാരേമാതി** മയം അത്തനോ ബലേന മഹാസമുദ്ദഉദകം ആകഡ്ഢാമ ഓസാരേമ, തുച്ഛം പന നം കാതും ന സക്കോമ. അയഞ്ഹി **പൂരതേവ മഹോദധീതി**.

എവഞ്ച പന വത്വാ സബ്ബേപി തേ കാകാ ''തസ്സാ കാകിയാ എവരൂപം നാമ തുണ്ഡം അഹോസി, എവരൂപാനി വട്ടക്ഖീനി, എവരൂപം ഛവിസണ്ഠാനം, എവരൂപോ മധുരസദ്ദോ. സാ നോ ഇമം ചോരസമുദ്ദം നിസ്സായ നട്ഠാ''തി ബഹും വിപ്പലപിംസു. തേ എവം വിപ്പലപമാനേ സമുദ്ദദേവതാ ഭേരവരൂപം ദസ്സേത്വാ പലാപേസി, എവം തേസം സോത്ഥി അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ കാകീ അയം പുരാണദുതിയികാ അഹോസി, കാകോ മഹല്ലകത്ഥേരോ,

സേസകാകാ സേസമഹല്ലകഥേരാ, സമുദ്ദദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സമുദ്ദകാകജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൪൮൭] ൭. പുപ്ഫരത്തജാതകവണ്ണനാ

നയിദം ദുക്ഖം അദും ദുക്ഖന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി ഭഗവതാ "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോ''തി വുത്തേ "സച്ച''ന്തി വത്വാ "കേന ഉക്കണ്ഠാപിതോസീ''തി ച പുട്ഠോ "പുരാണദുതിയികായാ''തി വത്വാ "മധുരഹത്ഥരസാ, ഭന്തേ, സാ ഇത്ഥീ, ന സക്കോമി തം വിനാ വസിതു''ന്തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ "ഏസാ തേ ഭിക്ഖു അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി ത്വം ഏതം നിസ്സായ സൂലേ ഉത്താസിതോ ഏതഞ്ഞേവ പത്ഥയമാനോ കാലം കത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തോ, ഇദാനി നം കസ്മാ പുന പത്ഥേസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ആകാസട്ഠദേവതാ അഹോസി. അഥ ബാരാണസിയം കത്തികരത്തിവാരഛണോ സമ്പത്തോ ഹോതി, നഗരം ദേവനഗരം വിയ അലങ്കരിംസു. സബ്ബോ ജനോ ഖണകീളാനിസ്സിതോ അഹോസി. ഏകസ്സ പന ദുഗ്ഗതമനുസ്സസ്സ ഏകമേവ ഘനസാടകയുഗം അഹോസി. സോ തം സുധോതം ധോവാപേത്വാ ഓഭഞ്ജാപേത്വാ സതവലികം സഹസ്സവലികം കാരേത്വാ ഠപേസി. അഥ നം ഭരിയാ ഏവമാഹ "ഇച്ഛാമഹം, സാമി, ഏകം കുസുമ്ഭരത്തം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ തവ കണ്ഠേ ലഗ്ഗാ കത്തികരത്തിവാരം ചരിതു''ന്തി. "ഭദ്ദേ, കുതോ അമ്ഹാകം ദലിദ്ദാനം കുസുമ്ഭം, സുദ്ധവത്ഥം നിവാസേത്വാ കീളാഹീ''തി? "കുസുമ്ഭരത്തം അലഭമാനാ ഛണകീളം ന കീളിസ്സാമി, ത്വം അഞ്ഞം ഇത്ഥിം ഗഹേത്വാ കീളസ്സൂ''തി. "ഭദ്ദേ, കിം മം പീളേസി, കുതോ അമ്ഹാകം കുസുമ്ഭ''ന്തി? "സാമി, പുരിസസ്സ ഇച്ഛായ സതി കിം നാമ നത്ഥി, നനു രഞ്ഞോ കുസുമ്ഭവത്ഥുസ്മിം ബഹു കുസുമ്ഭ''ന്തി. "ഭദ്ദേ , തം ഠാനം രക്ഖസപരിഗ്ഗഹിതപോക്ഖരണിസദിസം, ബലവാരക്ഖാ, ന സക്കാ ഉപസങ്കമിതും, മാ തേ ഏതം രുച്ചി, യഥാലദ്ധേനേവ തുസ്സസ്സൂ''തി. "സാമി, രത്തിഭാഗേ അന്ധകാരേ സതി പുരിസസ്സ അഗമനീയട്ഠാനം നാമ നത്ഥീ''തി. ഇതി സോ തായ പുനപ്പുനം കഥേന്തിയാ കിലേസവസേന തസ്സാ വചനം ഗഹേത്വാ "ഹോതു ഭദ്ദേ, മാ ചിന്തയിത്ഥാ''തി തം സമസ്സാസേത്വാ രത്തിഭാഗേ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ രഞ്ഞോ കുസുമ്ഭവത്ഥും ഗന്ത്വാ വതിം മദ്ദിത്വാ അന്തോവത്ഥും പാവിസി. ആരക്ഖമനുസ്സാ വതിസദ്ദം സുത്വാ "ചോരോ ചോരോ''തി പരിവാരേത്വാ ഗഹേത്വാ പരിഭാസിത്വാ കോട്ടേത്വാ ബന്ധിത്വാ പഭാതായ രത്തിയാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. രാജാ "ഗച്ഛഥ, നം സൂലേ ഉത്താസേഥാ''തി ആഹ. അഥ നം പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ വജ്ഝഭേരിയാ വജ്ജമാനായ നഗരാ നിക്ഖമാപേത്വാ സൂലേ ഉത്താസേസും. ബലവവേദനാ പവത്തന്തി, കാകാ സീസേ നിലീയിത്വാ കണയഗ്ഗസദിസേഹി തുണ്ഡേഹി അക്ഖീനി വിജ്ഝന്തി.

സോ തഥാരൂപമ്പി ദുക്ഖം അമനസികരിത്വാ തമേവ ഇത്ഥിം അനുസ്സരിത്വാ "തായ നാമമ്ഹി ഘനപുപ്ഫരത്തവത്ഥനിവത്ഥായ കണ്ഠേ

ആസത്തബാഹുയുഗളായ സദ്ധിം കത്തികരത്തിവാരതോ പരിഹീനോ”തി ചിന്തേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ൻ൮. “നയിദം ദുക്ഖം അദും ദുക്ഖം, യം മം തുദതി വായസോ;
യം സാമാ പുപ്ഫരത്തേന, കത്തികം നാനുഭോസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **നയിദം ദുക്ഖം അദും ദുക്ഖം, യം മം തുദതി വായസോതി** യഞ്ച ഇദം സൂലേ ലഗ്ഗനപച്ചയം കായികചേതസികദുക്ഖം, യഞ്ച ലോഹമയേഹി വിയ തുണ്ഡേഹി വായസോ തുദതി, ഇദം സബ്ബമ്പി മയ്ഹം ന ദുക്ഖം, അദും ദുക്ഖം ഏതംയേവ പന മേ ദുക്ഖന്തി അത്ഥോ. കതരം? **യം സാമാ പുപ്ഫരത്തേന, കത്തികം നാനുഭോസ്സതീ**തി, യം സാ പിയങ്ഗുസാമാ മമ ഭരിയാ ഏകം കുസുമ്ഭരത്തം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ ഏവം ഘനപുപ്ഫരത്തേന വത്ഥയുഗേന അച്ഛന്നാ മമ കണ്ഠേ ഗഹേത്വാ കത്തികരത്തിവാരം നാനുഭവിസ്സതി, ഇദം മയ്ഹം ദുക്ഖം, ഏതദേവ ഹി മം ബാധതീതി? സോ ഏവം മാതുഗാമം ആരബ്ഭ വിപ്പലപന്തോയേവ കാലം കത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ജയമ്പതികാവ ഇദാനി ജയമ്പതികാ, തം കാരണം പച്ചക്ഖം കത്വാ ഠിതാ ആകാസട്ഠദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

പുപ്ഫരത്തജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[ൻ൪൮] ൮. സിങ്ഗാലജാതകവണ്ണനാ

നാഹം പുനം ന ച പുനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കിലേസനിഗ്ഗഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര പഞ്ചസതമത്താ സഹായകാ മഹാവിഭവാ സേട്ഠിപുത്താ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിത്വാ ജേതവനേ അന്തോകോടിസന്ഥാരേ വിഹരിംസു. അഥേകദിവസം തേസം അഡ്ഢരത്തസമയേ കിലേസനിസ്സിതോ സങ്കപ്പോ ഉപ്പജ്ജി. തേ ഉക്കണ്ഠിത്വാ അത്തനാ ജഹിതകിലേസേ പുന ഗണ്ഹിതും ചിത്തം ഉപ്പാദയിംസു. അഥ സത്ഥാ അഡ്ഢരത്തസമനന്തരേ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണദണ്ഡദീപകം ഉക്ഖിപിത്വാ “കതരായ നു ഖോ രതിയാ ജേതവനേ ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തീ”തി ഭിക്ഖൂനം അജ്ഝാസയം ഓലോകേന്തോ തേസം ഭിക്ഖൂനം അബ്ഭന്തരേ കാമരാഗസങ്കപ്പസ്സ ഉപ്പന്നഭാവം അഞ്ഞാസി. സത്ഥാ ച നാമ ഏകപുത്തികാ ഇത്ഥീ അത്തനോ പുത്തം വിയ, ഏകചക്ഖുകോ പുരിസോ ചക്ഖും വിയ അത്തനോ സാവകേ രക്ഖതി. പുബ്ബണ്ഹാദീസു യസ്മിം യസ്മിം സമയേ തേസം കിലേസാ ഉപ്പജ്ജന്തി, തേ തേസം കിലേസേ തതോ പരം വഡ്ഢിതും അദത്വാ തസ്മിം തസ്മിംയേവ സമയേ നിഗ്ഗണ്ഹാതി. തേനസ്സ ഏതദഹോസി “അയം ചക്കവത്തിരഞ്ഞോ അന്തോനഗരേയേവ ചോരാനം ഉപ്പന്നകാലോ വിയ വത്തതി, ഇദാനേവ തേസം ധമ്മദേസനം കത്വാ തേ കിലേസേ നിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അരഹത്തം ദസ്സാമീ”തി. സോ സുരഭിഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ മധുരസ്സരേന “ആനന്ദാ”തി ആയസ്മന്തം ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികം ആനന്ദത്ഥേരം ആമന്തേസി. ഥേരോ “കിം, ഭന്തേ”തി ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. “ആനന്ദ, യത്തകാ ഭിക്ഖൂ അന്തോകോടിസന്ഥാരേ വിഹരന്തി, സബ്ബേവ ഗന്ധകുടിപരിവേണേ സന്നിപാതേഹീ”തി. ഏവം കിരസ്സ അഹോസി “സചാഹം തേയേവ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ പക്കോസാപേസ്സാമി. ‘സത്ഥാരാ നോ അബ്ഭന്തരേ കിലേസാനം ഉപ്പന്നഭാവോ ഞാതോ’തി

സംവിഗ്ഗമാനസാ ധമ്മദേസനം സമ്പടിച്ഛിതും ന സക്ഖിസ്സന്തീ”തി. തസ്മാ “സബ്ബേ സന്നിപാതേഹീ”തി ആഹ. ഥേരോ “സാധു, ഭന്തേ”തി അവാപുരണം ആദായ പരിവേണേന പരിവേണം ആഹിണ്ഡിത്വാ സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ ഗന്ധകുടിപരിവേണേ സന്നിപാതേത്വാ ബുദ്ധാസനം പഞ്ഞപേസി.

സത്ഥാ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ ഉജും കായം പണിധായ സിലാപഥവിയം പതിട്ഠഹമാനോ സിനേരു വിയ പഞ്ഞത്തേ ബുദ്ധാസനേ നിസീദി ആവേളാവേളാ യമകയമകാ ഛബ്ബണ്ണഘനബുദ്ധരസ്മിയോ വിസ്സജ്ജേന്തോ. താപി രസ്മിയോ പാതിമത്താ ഛത്തമത്താ കൂടാഗാരകുച്ഛിമത്താ ഛിജ്ജിത്വാ ഛിജ്ജിത്വാ ഗഗനതലേ വിജ്ജുലതാ വിയ സഞ്ചരിംസു, അണ്ണവകുച്ഛിം ഖോഭേത്വാ ബാലസൂരിയുഗ്ഗമനകാലോ വിയ അഹേസും. ഭിക്ഖുസങ്ഘോപി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഗരുചിത്തം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ രത്തകമ്ബലസാണിയാ പരിക്ഖിപന്തോ വിയ പരിവാരേത്വാ നിസീദി. സത്ഥാ ബ്രഹ്മസ്സരം നിച്ഛാരേന്തോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ കാമവിതക്കം ബ്യാപാദവിതക്കം വിഹിംസാവിതക്കന്തി ഇമേ തയോ അകുസലവിതക്കേ വിതക്കേതും വട്ടതി. അന്തോ ഉപ്പന്നകിലേസോ ഹി ‘പരിത്തകോ’തി അവമഞ്ഞിതും ന വട്ടതി, കിലേസോ നാമ പച്ചാമിത്തസദിസോ. പച്ചാമിത്തോ ച ഖുദ്ദകോ നാമ നത്ഥി, ഓകാസം ലഭിത്വാ വിനാസമേവ പാപേതി, ഏവമേവ അപ്പമത്തകോപി കിലേസോ ഉപ്പജ്ജിത്വാ വഡ്ഢിതും ലഭന്തോ മഹാവിനാസം പാപേതി. കിലേസോ നാമേസ ഹലാഹലവിസൂപമോ ഉപ്പാടിതച്ഛവിഗണ്ഡസദിസോ ആസീവിസപടിഭാഗോ അസനിഅഗ്ഗിസദിസോ അല്ലീയിതും ന യുത്തോ ആസങ്കിതബ്ബോ. ഉപ്പന്നുപ്പന്നക്ഖണേയേവ പടിസങ്ഖാനബലേന ഭാവനാബലേന യഥാ മുഹുത്തമ്പി ഹദയേ അട്ഠത്വാ പദുമിനിപത്താ ഉദകബിന്ദു വിയ വിവട്ടതി, ഏവം പജഹിതബ്ബോ. പോരാണകപണ്ഡിതാപി അപ്പമത്തകമ്പി കിലേസം ഗരഹിത്വാ യഥാ പുന അബ്ഭന്തരേ നുപ്പജ്ജതി, ഏവം നിഗ്ഗണ്ഹിംസൂ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സിങ്ഗാലയോനിയം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ നദീതീരേ നിവാസം കപ്പേസി. അഥേകോ ജരഹത്ഥീ ഗങ്ഗാതീരേ കാലമകാസി. സിങ്ഗാലോ ഗോചരപ്പസുതോ തം മതഹത്ഥിസരീരം ദിസ്വാ “മഹാ മേ ഗോചരോ ഉപ്പന്നോ”തി ഗന്ത്വാ തം സോണ്ഡേ ഡംസി, നങ്ഗലീസായ ദട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. സോ “നത്ഥേത്ഥ ഖാദിതബ്ബയുത്തക”ന്തി ദന്തേസു ഡംസി, ഥമ്ഭേ ദട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. കണ്ണേ ഡംസി, സുപ്പകോടിയം ദട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. ഉദരേ ഡംസി, കുസൂലേ ദട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. പാദേ ഡംസി, ഉദുക്ഖലേ ദട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. നങ്ഗുട്ഠേ ഡംസി, മുസലേ ദട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. സോ “ഏത്ഥാപി നത്ഥി ഖാദിതബ്ബയുത്തക”ന്തി സബ്ബത്ഥ അസ്സാദം അലഭന്തോ വച്ചമഗ്ഗേ ഡംസി, മുദുപൂവേ ദട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. സോ “ലദ്ധം ദാനി മേ ഇമസ്മിം സരീരേ മുദു ഖാദിതബ്ബയുത്തകട്ഠാന”ന്തി തതോ പട്ഠായ ഖാദന്തോ അന്തോകുച്ഛിം പവിസിത്വാ വക്കഹദയാദീനി ഖാദിത്വാ പിപാസിതകാലേ ലോഹിതം പിവിത്വാ നിപജ്ജിതുകാമകാലേ ഉദരം പത്ഥരിത്വാ നിപജ്ജതി.

അഥസ്സ ഏതദഹോസി - “ഇദം ഹത്ഥിസരീരം മയ്ഹം നിവാസസുഖതായ ഗേഹസദിസം, ഖാദിതുകാമതായ സതി പഹൂതമംസം, കിം ദാനി മേ അഞ്ഞത്ഥ

കമ്മ”ന്തി സോ അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ ഹത്ഥികുച്ഛിയംയേവ മംസം ഖാദിത്വാ വസതി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ നിദാഘേ വാതസമ്ഫസ്സേന ചേവ സൂരിയരസ്മിസന്താപേന ച തം കുണപം സുസ്സിത്വാ വലിയോ ഗണ്ഹി, സിങ്ഗാലസ്സ പവിട്ഠദ്വാരം പിഹിതം, അന്തോകുച്ഛിയം അന്ധകാരോ അഹോസി. സിങ്ഗാലസ്സ ലോകന്തരികനിവാസോ വിയ ജാതോ. കുണപേ സുസ്സന്തേ മംസമ്പി സുസ്സി, ലോഹിതമ്പി പച്ഛിജ്ജി. സോ നിക്ഖമനദ്വാരം അലഭന്തോ ഭയപ്പത്തോ ഹുത്വാ സന്ധാവന്തോ ഇതോ ചിതോ ച പഹരിത്വാ നിക്ഖമനദ്വാരം പരിയേസമാനോ വിചരതി. ഏവം തസ്മിം ഉക്ഖലിയം പിട്ഠപിണ്ഡി വിയ അന്തോകുച്ഛിയം പച്ചമാനേ കതിപാഹച്ചയേന മഹാമേഘോ പാവസ്സി. അഥ നം കുണപം തേമേത്വാ ഉട്ഠായ പകതിസണ്ഠാനേന അട്ഠാസി. വച്ചമഗ്ഗോ വിവടോ ഹുത്വാ താരകാ വിയ പഞ്ഞായി. സിങ്ഗാലോ തം ഛിദ്ദം ദിസ്വാ “ഇദാനി മേ ജീവിതം ലദ്ധ”ന്തി യാവ ഹത്ഥിസീസാ പടിക്കമിത്വാ വേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ വച്ചമഗ്ഗം സീസേന പഹരിത്വാ നിക്ഖമി. തസ്സ സഞ്ഛന്നസരീരത്താ സബ്ബലോമാനി വച്ചമഗ്ഗേ അല്ലീയിംസു. സോ താലക്ഖന്ധസദിസേന നില്ലോമേന സരീരേന ഉബ്ബിഗ്ഗചിത്തോ മുഹുത്തം ധാവിത്വാ നിവത്തിത്വാ നിസിന്നോ സരീരം ഓലോകേത്വാ “ഇദം ദുക്ഖം മയ്ഹം ന അഞ്ഞേന കതം, ലോഭഹേതു പന ലോഭകാരണാ ലോഭം നിസ്സായ മയാ ഏതം കതം, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ ന ലോഭവസികോ ഭവിസ്സാമി, പുന ഹത്ഥിസരീരം നാമ ന പവിസിസ്സാമീ”തി സംവിഗ്ഗഹദയോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ഫ്ഫ്ര്. “നാഹം പുനം ന ച പുനം, ന ചാപി അപുനപ്പുനം;
ഹത്ഥിബോന്ദിം പവേക്ഖാമി, തഥാ ഹി ഭയതജ്ജിതോ”തി.

തത്ഥ **ന ചാപി അപുനപ്പുനന്തി** അ-കാരോ നിപാതമത്തോ. അയം പനേതിസ്സാ സകലായപി ഗാഥായ അത്ഥോ - അഹഞ്ഹി ഇതോ പുന, തതോ ച പുനാതി വുത്തവാരതോ പുന തതോപി ച പുനപ്പുനം വാരണസരീരസങ്ഖാതം **ഹത്ഥിബോന്ദിം ന പവേക്ഖാമി**. കിംകാരണാ? **തഥാ ഹി ഭയതജ്ജിതോ,** തഥാ ഹി അഹം ഇമസ്മിഞ്ഞേവ പവേസനേ ഭയതജ്ജിതോ മരണഭയേന സന്താസം സംവേഗം ആപാദിതോതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ തതോവ പലായിത്വാ പുന തം വാ അഞ്ഞം വാ ഹത്ഥിസരീരം നിവത്തിത്വാപി ന ഓലോകേസി. തതോ പട്ഠായ ന ലോഭവസികോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഭിക്ഖവേ, അന്തോ ഉപ്പന്നകിലേസസ്സ നാമ വഡ്ഢിതും അദത്വാ തത്ഥ തത്ഥേവ നം നിഗ്ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ”തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി. സച്ചപരിയോസാനേ പഞ്ചസതാപി തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു, അവസേസേസു കേചി സോതാപന്നാ, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ അഹേസും. തദാ സിങ്ഗാലോ അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സിങ്ഗാലജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[ഫ്ര്ന്] ൻ. ഏകപണ്ണജാതകവണ്ണനാ

ഏകപണ്ണോ അയം രുക്ഖോതി ഇദം സത്ഥാ വേസാലിം ഉപനിസ്സായ മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം വിഹരന്തോ വേസാലികം ദുട്ഠലിച്ഛവികുമാരം

ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ വേസാലിനഗരം ഗാവുതഗാവുതന്തരേ തീഹി പാകാരേഹി പരിക്ഖിത്തം തീസു ഠാനേസു ഗോപുരട്ടാലകയുത്തം പരമസോഭഗ്ഗപ്പത്തം. തത്ഥ നിച്ചകാലം രജ്ജം കാരേത്വാ വസന്താനഞ്ഞേവ രാജൂനം സത്ത സഹസ്സാനി സത്ത സതാനി സത്ത ച രാജാനോ ഹോന്തി, തത്തകായേവ ഉപരാജാനോ, തത്തകാ സേനാപതിനോ, തത്തകാ ഭണ്ഡാഗാരികാ. തേസം രാജകുമാരാനം അന്തരേ ഏകോ ദുട്ഠലിച്ഛവികുമാരോ നാമ അഹോസി കോധനോ ചണ്ഡോ ഫരുസോ സാഹസികോ, ദണ്ഡേന ഘട്ടിതആസീവിസോ വിയ നിച്ചം പജ്ജലിതോ കോധേന. തസ്സ പുരതോ ദ്വേ തീണി വചനാനി കഥേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. തം നേവ മാതാപിതരോ, ന ഞാതയോ, ന മിത്തസുഹജ്ജാ സിക്ഖാപേതും സക്ഖിംസു. അഥസ്സ മാതാപിതൂനം ഏതദഹോസി "അയം കുമാരോ അതിഫരുസോ സാഹസികോ, ഠപേത്വാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഞ്ഞോ ഇമം വിനേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, ബുദ്ധവേനേയ്യേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി. തേ തം ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ആഹംസു "ഭന്തേ, അയം കുമാരോ ചണ്ഡോ ഫരുസോ കോധേന പജ്ജലതി, ഇമസ്സ ഓവാദം ദേഥാ"തി.

സത്ഥാ തം കുമാരം ഓവദി - "കുമാര, ഇമേസു നാമ സത്തേസു ചണ്ഡേന ഫരുസേന സാഹസികേന വിഹേഠകജാതികേന ന ഭവിതബ്ബം, ഫരുസവാചോ ച നാമ വിജാതമാതുയാപി പിതുനോപി പുത്തദാരസ്സപി ഭാതിഭഗിനീനമ്പി പജാപതിയാപി മിത്തബന്ധവാനമ്പി അപ്പിയോ ഹോതി അമനാപോ, ഡംസിതും ആഗച്ഛന്തോ സപ്പോ വിയ, അടവിയം ഉട്ഠിതചോരോ വിയ, ഖാദിതും ആഗച്ഛന്തോ യക്ഖോ വിയ ച ഉബ്ബേജനീയോ ഹുത്വാ ദുതിയചിത്തവാരേ നിരയാദീസു നിബ്ബത്തതി. ദിട്ഠേയേവ ച ധമ്മേ കോധനോ പുഗ്ഗലോ മണ്ഡിതപസാധിതോപി ദുബ്ബണ്ണോവ ഹോതി, പുണ്ണചന്ദസസ്സിരികമ്പിസ്സ മുഖം ജാലാഭിഹതപദുമം വിയ മലഗ്ഗഹിതകഞ്ചനാദാസമണ്ഡലം വിയ ച വിരൂപം ഹോതി ദുദ്ദസികം. കോധം നിസ്സായ ഹി സത്താ സത്ഥം ആദായ അത്തനാവ അത്താനം പഹരന്തി, വിസം ഖാദന്തി, രജ്ജുയാ ഉബ്ബന്ധന്തി, പപാതാ പപതന്തി. ഏവം കോധവസേന കാലം കത്വാ നിരയാദീസു ഉപ്പജ്ജന്തി, വിഹേഠകജാതികാപി ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ഗരഹം പത്വാ കായസ്സ ഭേദാ നിരയാദീസു ഉപ്പജ്ജന്തി, പുന മനുസ്സത്തം ലഭിത്വാ വിജാതകാലതോ പട്ഠായ രോഗബഹുലാവ ഹോന്തി. ചക്ഖുരോഗോ സോതരോഗോതിആദീസു ച രോഗേസു ഏകതോ ഉട്ഠായ ഏകസ്മിം പതന്തി, രോഗേന അപരിമുത്താവ ഹുത്വാ നിച്ചം ദുക്ഖിതാവ ഹോന്തി, തസ്മാ സബ്ബേസു സത്തേസു മേത്തചിത്തേന ഹിതചിത്തേന മുദുചിത്തേന ഭവിതബ്ബം. ഏവരൂപോ ഹി പുഗ്ഗലോ നിരയാദിഭയേഹി ന പരിമുച്ചതീ"തി. സോ കുമാരോ സത്ഥു ഓവാദം സുത്വാ ഏകോവാദേനേവ നിഹതമാനോ ദന്തോ നിബ്ബിസേവനോ മേത്തചിത്തോ മുദുചിത്തോ അഹോസി. അഞ്ഞം അക്കോസന്തമ്പി പഹരന്തമ്പി നിവത്തിത്വാ ന ഓലോകേസി, ഉദ്ധടദാഠോ വിയ സപ്പോ, അളച്ഛിന്നോ വിയ കക്കടകോ, ഛിന്നവിസാണോ വിയ ച ഉസഭോ അഹോസി.

തസ്സ തം പവത്തിം ഞത്വാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, ദുട്ഠലിച്ഛവികുമാരം സുചിരമ്പി ഓവദിത്വാ നേവ മാതാപിതരോ, ന ഞാതിമിത്താദയോ ദമേതും സക്ഖിംസു, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പന തം ഏകോവാദേനേവ ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ മത്തവരവാരണം വിയ സമുഗ്ഗഹിതാനേഞ്ജകാരണം അകാസി. യാവ സുഭാസിതം ചിദം -

‘ഹത്ഥിദമകേന, ഭിക്ഖവേ, ഹത്ഥിദമ്മോ സാരിതോ ഏകംയേവ ദിസം ധാവതി പുരത്ഥിമം വാ പച്ഛിമം വാ ഉത്തരം വാ ദക്ഖിണം വാ. അസ്സദമകേന…പേ॰… ഗോദമകേന…പേ॰… ദക്ഖിണം വാ. തഥാഗതേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന പുരിസദമ്മോ സാരിതോ അട്ഠ ദിസാ വിധാവതി, രൂപീ രൂപാനി പസ്സതി. അയമേകാ ദിസാ…പേ॰… സോ വുച്ചതി ‘യോഗ്ഗാചരിയാനം അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥീ’തി (മ॰ നി॰ ൩.൩൧൨). ന ഹി, ആവുസോ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സദിസോ പുരിസദമ്മസാരഥീ നാമ അത്ഥീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസ മയാ ഏകോവാദേനേവ ദമിതോ, പുബ്ബേപാഹം ഇമം ഏകോവാദേനേവ ദമേസി”ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം തയോ വേദേ സബ്ബസിപ്പാനി ച ഉഗ്ഗഹേത്വാ കിഞ്ചി കാലം ഘരാവാസം വസിത്വാ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഹിമവന്തേ വാസം കപ്പേസി. തത്ഥ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ജനപദം ഗന്ത്വാ ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ സുനിവത്ഥോ സുപാരുതോ താപസാകപ്പസമ്പന്നോ ഭിക്ഖായ നഗരം പവിസിത്വാ രാജങ്ഗണം പാപുണി. രാജാ സീഹപഞ്ജരേന ഓലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ ഇരിയാപഥേ പസീദിത്വാ “അയം താപസോ സന്തിന്ദ്രിയോ സന്തമാനസോ യുഗമത്തദസോ, പദവാരേ പദവാരേ സഹസ്സത്ഥവികം ഠപേന്തോ വിയ സീഹവിജമ്ഭിതേന ആഗച്ഛതി. സചേ സന്തധമ്മോ നാമേകോ അത്ഥി, ഇമസ്സ തേനബ്ഭന്തരേ ഭവിതബ്ബ”ന്തി ചിന്തേത്വാ ഏകം അമച്ചം ഓലോകേസി. സോ “കിം കരോമി, ദേവാ”തി ആഹ. ഏതം “താപസം ആനേഹീ”തി. സോ “സാധു, ദേവാ”തി ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഹത്ഥതോ ഭിക്ഖാഭാജനം ഗഹേത്വാ “കിം, മഹാപുഞ്ഞാ”തി വുത്തേ “ഭന്തേ, രാജാ തം പക്കോസതീ”തി ആഹ. ബോധിസത്തോ “ന മയം രാജകുലൂപകാ, ഹേമവന്തികാ നാമമ്ഹാ”തി ആഹ. അമച്ചോ ഗന്ത്വാ തമത്ഥം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ “അഞ്ഞോ അമ്ഹാകം കുലൂപകോ നത്ഥി, ആനേഹി ന”ന്തി ആഹ. അമച്ചോ ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ യാചിത്വാ രാജനിവേസനം പവേസേസി.

രാജാ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ കഞ്ചനപല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ അത്തനോ പടിയത്തം നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭോജേത്വാ “കഹം, ഭന്തേ, വസഥാ”തി പുച്ഛി. “ഹേമവന്തികാ മയം, മഹാരാജാ”തി. “ഇദാനി കഹം ഗച്ഛഥാ”തി? “വസ്സാരത്താനുരൂപം സേനാസനം ഉപധാരേമ, മഹാരാജാ”തി. “തേന ഹി, ഭന്തേ, അമ്ഹാകഞ്ഞേവ ഉയ്യാനേ വസഥാ”തി പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ സയമ്പി ഭുഞ്ജിത്വാ ബോധിസത്തം ആദായ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാപി കാരേത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ദത്വാ ഉയ്യാനപാലം പടിച്ഛാപേത്വാ നഗരം പാവിസി. തതോ പട്ഠായ ബോധിസത്തോ ഉയ്യാനേ വസതി. രാജാപിസ്സ ദിവസേ ദിവസേ ദ്വത്തിക്ഖത്തും ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛതി.

തസ്സ പന രഞ്ഞോ ദുട്ഠകുമാരോ നാമ പുത്തോ അഹോസി ചണ്ഡോ ഫരുസോ, നേവ നം രാജാ ദമേതും അസക്ഖി, ന സേസഞാതകാ. അമച്ചാപി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാപി ഏകതോ ഹുത്വാ "സാമി, മാ ഏവം കരി, ഏവം കാതും ന ലബ്ഭാ"തി കുജ്ഝിത്വാ കഥേന്താപി കഥം ഗാഹാപേതും നാസക്ഖിംസു. രാജാ ചിന്തേസി "ഠപേത്വാ മമ അയ്യം ഹിമവന്തതാപസം അഞ്ഞോ ഇമം കുമാരം ദമേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, സോയേവ നം ദമേസ്സതീ"തി. സോ കുമാരം ആദായ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ഭന്തേ, അയം കുമാരോ ചണ്ഡോ ഫരുസോ , മയം ഇമം ദമേതും ന സക്കോമ, തുമ്ഹേ നം ഏകേന ഉപായേന സിക്ഖാപേഥാ"തി കുമാരം ബോധിസത്തസ്സ നിയ്യാദേത്വാ പക്കാമി. ബോധിസത്തോ കുമാരം ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനേ വിചരന്തോ ഏകതോ ഏകേന, ഏകതോ ഏകേനാതി ദ്വീഹിയേവ പത്തേഹി ഏകം നിമ്ബപോതകം ദിസ്വാ കുമാരം ആഹ - "കുമാര, ഏതസ്സ താവ രുക്ഖപോതകസ്സ പണ്ണം ഖാദിത്വാ രസം ജാനാഹീ"തി? സോ തസ്സ ഏകം പത്തം ഖാദിത്വാ രസം ഞത്വാ "ധീ"തി സഹ ഖേളേന ഭൂമിയം നുട്ഠാഭി. "കിം ഏതം, കുമാരാ"തി വുത്തേ "ഭന്തേ, ഇദാനേവേസ രുക്ഖോ ഹലാഹലവിസൂപമോ, വഡ്ഢന്തോ പന ബഹൂ മനുസ്സേ മാരേസ്സതീ"തി തം നിമ്ബപോതകം ഉപ്പാടേത്വാ ഹത്ഥേഹി പരിമദ്ദിത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൯. "ഏകപണ്ണോ അയം രുക്ഖോ, ന ഭൂമ്യാ ചതുരങ്ഗുലോ;
ഫലേന വിസകപ്പേന, മഹായം കിം ഭവിസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **ഏകപണ്ണോ**തി ഉഭോസു പസ്സേസു ഏകേകപണ്ണോ. **ന ഭൂമ്യാ ചതുരങ്ഗുലോ**തി ഭൂമിതോ ചതുരങ്ഗുലമത്തമ്പി ന വഡ്ഢിതോ. **ഫലേനാ**തി ഫലരസേന. **വിസകപ്പേനാ**തി ഹലാഹലവിസസദിസേന. ഏവം ഖുദ്ദകോപി സമാനോ ഏവരൂപേന തിത്തകേന പണ്ണേന സമന്നാഗതോതി അത്ഥോ. **മഹായം കിം ഭവിസ്സതീ**തി യദാ പനായം വുദ്ധിപ്പത്തോ മഹാ ഭവിസ്സതി, തദാ കിം നാമ ഭവിസ്സതി, അദ്ധാ മനുസ്സമാരകോ ഭവിസ്സതീതി ഏതം ഉപ്പാടേത്വാ മദ്ദിത്വാ ഛഡ്ഡേസിന്തി ആഹ.

അഥ നം ബോധിസത്തോ ഏതദവോച "കുമാര, ത്വം ഇമം നിമ്ബപോതകം 'ഇദാനേവ ഏവംതിത്തകോ, മഹല്ലകകാലേ കിം ഭവിസ്സതി, കുതോ ഇമം നിസ്സായ വുഡ്ഢീ'തി ഉപ്പാടേത്വാ മദ്ദിത്വാ ഛഡ്ഡേസി? യഥാ ത്വം ഏതസ്മിം പടിപജ്ജി, ഏവമേവ തവ രട്ഠവാസിനോപി 'അയം കുമാരോ ദഹരകാലേയേവ ഏവം ചണ്ഡോ ഫരുസോ, മഹല്ലകകാലേ രജ്ജം പത്വാ കിം നാമ കരിസ്സതി, കുതോ അമ്ഹാകം ഏതം നിസ്സായ വുഡ്ഢീ'തി തവ കുലസന്തകം രജ്ജം അദത്വാ നിമ്ബപോതകം വിയ തം ഉപ്പാടേത്വാ രട്ഠാ പബ്ബാജനീയകമ്മം കരിസ്സന്തി, തസ്മാ നിമ്ബരുക്ഖപടിഭാഗതം ഹിത്വാ ഇതോ പട്ഠായ ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയസമ്പന്നോ ഹോഹീ"തി. സോ തതോ പട്ഠായ നിഹതമാനോ നിബ്ബിസേവനോ ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയസമ്പന്നോ ഹുത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം പത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസ ദുട്ഠലിച്ഛവികുമാരോ മയാ ദമിതോ, പുബ്ബേപാഹം ഏതം ദമേസിംയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ദുട്ഠകുമാരോ അയം ലിച്ഛവികുമാരോ

അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, ഓവാദദായകതാപസോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഏകപണ്ണജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൧൫൦] ൧൦. സഞ്ജീവജാതകവണ്ണനാ

അസന്തം യോ പഗ്ഗണ്ഹാതീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അജാതസത്തുസ്സ രഞ്ഞോ അസന്തപഗ്ഗഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി ബുദ്ധാനം പടികണ്ടകഭൂതേ ദുസ്സീലേ പാപധമ്മേ ദേവദത്തേ പസീദിത്വാ തം അസന്തം അസപ്പുരിസം പഗ്ഗയ്ഹ ''തസ്സ സക്കാരം കരിസ്സാമീ''തി ബഹും ധനം പരിച്ചജിത്വാ ഗയാസീസേ വിഹാരം കാരേത്വാ തസ്സേവ വചനം ഗഹേത്വാ പിതരം ധമ്മരാജാനം സോതാപന്നം അരിയസാവകം ഘാതേത്വാ അത്തനോ സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ ഉപനിസ്സയം ഭിന്ദിത്വാ മഹാവിനാസം പത്തോ. സോ ഹി ''ദേവദത്തോ പഥവിയം പവിട്ഠോ''തി സുത്വാ ''കച്ചി നു ഖോ മമ്പി പഥവീ ഗിലേയ്യാ''തി ഭീതതസിതോ രജ്ജസുഖം ന ലഭതി, സയനേ അസ്സാദസുഖം ന വിന്ദതി, തിബ്ബകാരണാഭിതുന്നോ ഹത്ഥിപോതോ വിയ കമ്പമാനോ വിചരതി. സോ പഥവിം ഫലമാനം വിയ, അവീചിജാലം നിക്ഖമന്തിം വിയ, പഥവിയാ അത്താനം ഗിലിയമാനം വിയ, ആദിത്തായ ലോഹപഥവിയാ ഉത്താനകം നിപജ്ജാപേത്വാ അയസൂലേഹി കോടിയമാനം വിയ ച സമനുപസ്സി. തേനസ്സ പഹടകുക്കുടസ്സേവ മുഹുത്തമ്പി കമ്പമാനസ്സ അവത്ഥാനം നാമ നാഹോസി. സോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധം പസ്സിതുകാമോ ഖമാപേതുകാമോ പഞ്ഹം പുച്ഛിതുകാമോ അഹോസി, അത്തനോ പന അപരാധമഹന്തതായ ഉപസങ്കമിതും ന സക്കോതി.

അഥസ്സ രാജഗഹനഗരേ കത്തികരത്തിവാരേ സമ്പത്തേ ദേവനഗരം വിയ നഗരേ അലങ്കതേ മഹാതലേ അമച്ചഗണപരിവുതസ്സ കഞ്ചനാസനേ നിസിന്നസ്സ ജീവകം കോമാരഭച്ചം അവിദൂരേ നിസിന്നം ദിസ്വാ ഏതദഹോസി ''ജീവകം ഗഹേത്വാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമി, ന ഖോ പന സക്കാ മയാ ഉജുകമേവ വത്തും 'അഹം, സമ്മ ജീവക, സയം ഗന്തും ന സക്കോമി, ഏഹി മം സത്ഥു സന്തികം നേഹീ'തി, പരിയായേന പന രത്തിസമ്പദം വണ്ണേത്വാ 'കം നു ഖജ്ജ മയം സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ പയിരുപാസേയ്യാമ, യം നോ പയിരുപാസതം ചിത്തം പസീദേയ്യാ'തി വക്ഖാമി, തം സുത്വാ അമച്ചാ അത്തനോ അത്തനോ സത്ഥാരാനം വണ്ണം കഥേസ്സന്തി, ജീവകോപി സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ വണ്ണം കഥേസ്സതി. അഥ നം ഗഹേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സാമീ''തി. സോ പഞ്ചഹി പദേഹി രത്തിം വണ്ണേസി ''ലക്ഖഞ്ഞാ വത ഭോ ദോസിനാ രത്തി, അഭിരൂപാ വത ഭോ ദോസിനാ രത്തി, ദസ്സനീയാ വത ഭോ ദോസിനാ രത്തി, പാസാദികാ വത ഭോ ദോസിനാ രത്തി, രമണീയാ വത ഭോ ദോസിനാ രത്തി, കം നു ഖജ്ജ മയം സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ പയിരുപാസേയ്യാമ, യം നോ പയിരുപാസതം ചിത്തം പസീദേയ്യാ''തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൫൦).

അഥേകോ അമച്ചോ പൂരണകസ്സപസ്സ വണ്ണം കഥേസി, ഏകോ മക്ഖലിഗോസാലസ്സ, ഏകോ അജിതകേസകമ്ബലസ്സ, ഏകോ പകുധകച്ചായനസ്സ, ഏകോ സഞ്ചയസ്സ ബേലട്ഠപുത്തസ്സ, ഏകോ നാടപുത്തനിഗണ്ഠസ്സാതി . രാജാ തേസം കഥം സുത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. സോ ഹി ജീവകസ്സേവ മഹാഅമച്ചസ്സ കഥം പച്ചാസീസതി. ജീവകോപി ''രഞ്ഞാ മം ആരബ്ഭ

കഥിതേയേവ ജാനിസ്സാമീ''തി അവിദൂരേ തുണ്ഹീ നിസീദി. അഥ നം രാജാ ആഹ ''ത്വം പന, സമ്മ ജീവക, കിം തുണ്ഹീ''തി? തസ്മിം ഖണേ ജീവകോ ഉട്ഠായാസനാ യേന ഭഗവാ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ ''ഏസോ, ദേവ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അമ്ഹാകം അമ്ബവനേ വിഹരതി സദ്ധിം അഡ്ഢതേളസേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി. തം ഖോ പന ഭഗവന്തം ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ''തി നവ അരഹാദിഗുണേ വത്വാ ജാതിതോ പട്ഠായ പുബ്ബനിമിത്താദിഭേദം ഭഗവതോ ആനുഭാവം പകാസേത്വാ ''തം ഭഗവന്തം ദേവോ പയിരുപാസതു, ധമ്മം സുണാതു, പഞ്ഹം പുച്ഛതൂ''തി ആഹ.

രാജാ സമ്പുണ്ണമനോരഥോ ഹുത്വാ ''തേന ഹി, സമ്മ ജീവക, ഹത്ഥിയാനാനി കപ്പാപേഹീ''തി യാനാനി കപ്പാപേത്വാ മഹന്തേന രാജാനുഭാവേന ജീവകമ്ബവനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ മണ്ഡലമാളേ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതം തഥാഗതം ദിസ്വാ സന്തവീചിമജ്ഝേ മഹാനാവം വിയ നിച്ചലം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഇതോ ചിതോ ച അനുവിലോകേത്വാ ''ഏവരൂപാ നാമ മേ പരിസാ ന ദിട്ഠപുബ്ബാ''തി ഇരിയാപഥേയേവ പസീദിത്വാ സങ്ഘസ്സ അഞ്ജലിം പഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഥുതിം കത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ സാമഞ്ഞഫലപഞ്ഹം പുച്ഛി. അഥസ്സ ഭഗവാ ദ്വീഹി ഭാണവാരേഹി പടിമണ്ഡിതം **സാമഞ്ഞഫലസുത്തം** (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൫൦ ആദയോ) കഥേസി. സോ സുത്തപരിയോസാനേ അത്തമനോ ഭഗവന്തം ഖമാപേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി. സത്ഥാ അചിരപക്കന്തസ്സ രഞ്ഞോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ ''ഖതായം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ, ഉപഹതായം, ഭിക്ഖവേ, രാജാ. സചായം , ഭിക്ഖവേ, രാജാ ഇസ്സരിയസ്സ കാരണാ പിതരം ധമ്മികം ധമ്മരാജാനം ജീവിതാ ന വോരോപേസ്സഥ, ഇമസ്മിംയേവ ആസനേ വിരജം വീതമലം ധമ്മചക്ഖും ഉപ്പജ്ജിസ്സഥ. ദേവദത്തം നിസ്സായ അസന്തപഗ്ഗഹം കത്വാ സോതാപത്തിഫലാ പരിഹീനോ''തി ആഹ.

പുനദിവസേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, അജാതസത്തു കിര അസന്തപഗ്ഗഹം കത്വാ ദുസ്സീലം പാപധമ്മം ദേവദത്തം നിസ്സായ പിതുഘാതകകമ്മസ്സ കതത്താ സോതാപത്തിഫലാ പരിഹീനോ, ദേവദത്തേന നാസിതോ രാജാ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, അജാതസത്തു ഇദാനേവ അസന്തപഗ്ഗഹം കത്വാ മഹാവിനാസം പത്തോ, പുബ്ബേപേസ അസന്തപഗ്ഗഹേനേവ അത്താനം നാസേസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മഹാവിഭവേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ബാരാണസിയം ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ ഹുത്വാ പഞ്ച മാണവകസതാനി സിപ്പം വാചേസി. തേസു മാണവേസു ഏകോ സഞ്ജീവോ നാമ മാണവോ അത്ഥി, ബോധിസത്തോ തസ്സ മതകുട്ഠാപനകമന്തം അദാസി. സോ ഉട്ഠാപനകമന്തമേവ ഗഹേത്വാ പടിബാഹനമന്തം പന അഗ്ഗഹേത്വാവ ഏകദിവസം മാണവേഹി സദ്ധിം ദാരുഅത്ഥായ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ ഏകം മതബ്യഗ്ഘം ദിസ്വാ മാണവേ ആഹ ''ഭോ, ഇമം മതബ്യഗ്ഘം ഉട്ഠാപേസ്സാമീ''തി. മാണവാ ''ന സക്ഖിസ്സസീ''തി ആഹംസു. ''പസ്സന്താനഞ്ഞേവ

വോ തം ഉട്ഠാപേസ്സാമീ''തി. ''സചേ, മാണവ, സക്കോസി, ഉട്ഠാപേഹീ''തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ തേ മാണവാ രുക്ഖം അഭിരുഹിംസു. സഞ്ജീവോ മന്തം പരിവത്തേത്വാ മതബ്യഗ്ഘം സക്ഖരാഹി പഹരി, ബ്യഗ്ഘോ ഉട്ഠായ വേഗേനാഗന്ത്വാ സഞ്ജീവം ഗലനാളിയം ഡംസിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ തത്ഥേവ പതി, സഞ്ജീവോപി തത്ഥേവ പതി. ഉഭോപി ഏകട്ഠാനേയേവ മതാ നിപജ്ജിംസു.

മാണവാ ദാരൂനി ആദായ ആഗന്ത്വാ തം പവത്തിം ആചരിയസ്സ ആരോചേസും. ആചരിയോ മാണവേ ആമന്തേത്വാ ''താതാ, അസന്തപഗ്ഗഹകാരാ നാമ അയുത്തട്ഠാനേ സക്കാരസമ്മാനം കരോന്താ ഏവരൂപം ദുക്ഖം പടിലഭന്തിയേവാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൫൦.''അസന്തം യോ പഗ്ഗണ്ഹാതി, അസന്തം ചൂപസേവതി;
തമേവ ഘാസം കുരുതേ, ബ്യഗ്ഘോ സഞ്ജീവികോ യഥാ''തി.

തത്ഥ **അസന്ത**ന്തി തീഹി ദുച്ചരിതേഹി സമന്നാഗതം ദുസ്സീലം പാപധമ്മം. **യോ പഗ്ഗണ്ഹാതീ**തി ഖത്തിയാദീസു യോ കോചി ഏവരൂപം ദുസ്സീലം പബ്ബജിതം വാ ചീവരാദിസമ്പദാനേന, ഗഹട്ഠം വാ ഉപരജ്ജസേനാപതിട്ഠാനാദിസമ്പദാനേന പഗ്ഗണ്ഹാതി, സക്കാരസമ്മാനം കരോതീതി അത്ഥോ. **അസന്തം ചൂപസേവതീ**തി യോ ച ഏവരൂപം അസന്തം ദുസ്സീലം ഉപസേവതി ഭജതി പയിരുപാസതി. **തമേവ ഘാസം കുരുതേ**തി തമേവ അസന്തപഗ്ഗണ്ഹകം സോ ദുസ്സീലോ പാപപുഗ്ഗലോ ഘസതി സംഖാദതി വിനാസം പാപേതി. കഥം? **ബ്യഗ്ഘോ സഞ്ജീവികോ യഥാ**തി, യഥാ സഞ്ജീവേന മാണവേന മന്തം പരിവത്തേത്വാ മതബ്യഗ്ഘോ സഞ്ജീവികോ ജീവിതസമ്പദാനേന സമ്പഗ്ഗഹിതോ അത്തനോ ജീവിതദായകം സഞ്ജീവമേവ ജീവിതാ വോരോപേത്വാ തത്ഥേവ പാതേസി, ഏവം അഞ്ഞോപി യോ അസന്തപഗ്ഗഹം കരോതി, സോ ദുസ്സീലോ തം അത്തനോ സമ്പഗ്ഗാഹകമേവ വിനാസേതി. ഏവം അസന്തസമ്പഗ്ഗാഹകാ വിനാസം പാപുണന്തീതി.

ബോധിസത്തോ ഇമായ ഗാഥായ മാണവാനം ധമ്മം ദേസേത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മതബ്യഗ്ഘുട്ഠാപനകോ മാണവോ അജാതസത്തു അഹോസി, ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സഞ്ജീവജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

കകണ്ടകവഗ്ഗോ പന്നരസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ഗോധസിങ്ഗാലവിരോചം, നങ്ഗുട്ഠരാധകാകഞ്ച;
പുപ്ഫരത്തഞ്ച സിങ്ഗാലം, ഏകപണ്ണഞ്ച സഞ്ജീവം.

അഥ വഗ്ഗുദ്ദാനം -

അപണ്ണകോ സീലവഗ്ഗോ, കുരുങ്ഗോ ച കുലാവകോ;
അത്ഥകാമോ ച ആസീസോ, ഇത്ഥീവരുണപായിമ്ഹാ.

ലിത്തോ പരോസതം ഹംചി, കുസനാളാ സമ്പദാനോ;
കകണ്ടകോ പന്നരസ, സതപണ്ണാസ ജാതകാതി.

ഏകകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

(പഠമോ ഭാഗോ നിട്ഠിതോ).